Walter Scott

De skotske presbyterianere

Walter Scott

De skotske presbyterianere

eBibliotek 1800

2023

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Walter Scott: *De skotske presbyterianere* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Walter Scott: *De skotske presbyterianere* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Indledning

Den mærkelige personlighed, "Old Mortality" kaldet, var i slutningen af forrige århundrede velbekendt i Skotland. Hans virkelige navn var Robert Paterson, og han skal have hørt hjemme i Closeburn sogn i Dumfriesshire og har sandsynligvis af håndværk været stenhugger, eller i det mindste lært at bruge mejslen. Om det var en familiestrid eller af en dyb og begejstret erkendelse af en formentlig pligt, han bevægedes til at forlade sin bolig og vælge den ejendommelige levemåde, hvorunder han gennemvandrede Skotland som en pilgrim, vides ikke; men det kan ikke have været fattigdom, der tilskyndede ham til hans rejser, da han aldrig tog imod andet end den gæstfrihed, som frivilligt ydedes ham, og når den ikke blev ham budt, stedse havde penge nok til at bestride sine beskedne fornødenheder med. Hans ydre såvel som hans kæreste, eller rettere sagt hans eneste syssel, er indgående skildret i det indledende kapitel af den efterfølgende fortælling.

For omtrent tredive år siden eller mere traf forfatteren denne ejendommelige personlighed på kirkegården ved Dunnottar, hvor han opholdt sig nogle dage hos stedets sognepræst, den afdøde lærde og ypperlige gejstlige, mr. Walker, for nøje at undersøge borgen Dunnottars ruiner og andre antikvariske levninger der på egnen. "Old Mortality" var tilfældigvis ligeledes her i sin pilgrimsvandrings sædvanlige ærinde; for skønt borgen Dunnottar havde ligget i det mod covenanterne fjendtligsindede landskab Mearns, var den, ligesom sognets

kirkegård, navnkundig for de undertrykkelser, cameronianerne havde lidt der i James II.s tid.

Da Argyle i året 1688 truede med at gøre landgang i Skotland, og Monmouth lavede sig til at angribe det vestlige England, lod det skotske statsråd af grusom forfølgelseslyst over hundrede personer i de sydlige og vestlige landskaber fængsle sammen med hustruer og børn, fordi de på grund af deres religiøse anskuelser blev anset for at være regeringen fjendske. Disse fanger blev drevet nordpå som en flok stude, men med mindre omsorg for deres fornødenheder, og til sidst indespærrede i et underjordisk fængsel på borgen Dunnottar, i hvilket et vindue vendte ud mod Nordsøen. De havde ikke udstået lidt undervejs og var blevet hårdt sårede af såvel de nordlige prælatisters spottegloser, som stiklerier, skældsord og hånlige melodier af de spillemænd, der strømmede sammen alle vegne, hvor de kom frem, for at triumfere over dem, der foragtede deres håndtering. Den ro, det sørgelige fængsel bød dem, var intet mindre end uforstyrret. Vogterne lod dem betale for en hver som helst vederkvægelse, ja endog for drikkevand, og når nogle af fangerne modsatte sig et så urimeligt forlangende og påberåbte sig deres ret til at få denne livsfornødenhed ubeskattet, hældte slutterne vandet ud på gulvet i fængslet, idet de sagde, "at om de også var nødt til at hente vand til de hykleriske whigger, var de dog ikke forpligtede til at overlade dem drikkekar for ingenting."

I dette fængsel, der endnu den dag i dag kaldes *Whiggernes Hvælving*, døde flere af de af en sådan tilstand opstående sygdomme, ligesom andre brækkede deres lemmer og kom farligt til skade ved deres fortvivlede forsøg på at undvige fra

deres hårde fængsel, og over disse ulykkelige rejste deres venner efter revolutionen et mindesmærke med en passende indskrift.

Denne whig-martyrernes særlige helligdom blev holdt højt i ære af deres efterkommere, skønt de boede i lang afstand fra den egn, hvor de blev holdt fanget og døde. Min ven, den velærværdige mr. Walker, fortalte mig, at han en gang, sandsynligvis for omtrent fyrretyve år siden, på en rejse i det sydlige Skotland havde været så uheldig at fare vild i det vildrede af veje og stier, som på alle kanter krydser sig i den vidtstrakte alminding Lochar Moss i nærheden af Dumfries, og blandt hvilke det næsten ikke er muligt for en fremmed at finde vej, og at han havde haft stor møje med at skaffe sig en vejviser, da alle de mennesker han havde set, havde været beskæftigede med at skære tørv, et arbejde af overvejende nødvendighed, der så godt som ikke kan afbrydes. Mr. Walker havde derfor kun kunnet fået uforståelige anvisninger i den sydlandske mundart, der er højst forskellig fra den, som tales i Mearns, og da han begyndte at tro sig stedt i en alvorlig knibe, havde han henvendt sig til en landmand af den bedre klasse, der, ligesom de andre, havde været i lag med at skære sit vinterbrændsel. I starten havde den gamle mand undskyldt sig med det samme som de andre, der allerede havde undslået sig for at tjene den rejsende til vejvisere, men da han havde set, i hvilken forlegenhed han befandt sig, og havde næret den hans stand tilkommende ærbødighed for denne, havde han spurgt: "Er De ikke præst, sir?" hvilket mr. Walker havde indrømmet.

"Og efter Deres mål at dømme er De vist fra det nordlige?"

"Ja ganske rigtigt, gode ven," havde svaret været.

"Tør jeg da spørge, om De nogensinde har hørt tale om et sted, der kaldes Dunnottar?"

"Jeg bør kende noget til det, min ven," havde mr. Walker svaret, "eftersom jeg i flere år har været præst der i sognet."

"Det glæder mig at høre," sagde dumfrieseren, "for en af mine nære slægtninge ligger begravet der, og efter hvad jeg tror, skal der nok være et mindesmærke over hans grav. Jeg ville give halvdelen af hvad jeg ejer for at få at vide, om det endnu er til."

"Var han en af dem, der omkom i whiggernes hvælving oppe på borgen?" havde præsten spurgt, "for der ligger nogle andre sydlændinge på vor kirkegård, over hvem der, så vidt jeg ved, ingen mindesmærker er."

"Ja netop, ja netop," havde den gamle cameronianer – for en sådan havde landmanden været – svaret.

Derpå havde han lagt sin spade fra sig, trukket sin kofte på og med største glæde tilbudt at følge præsten ud af hedemosen, om han så skulle gå glip af resten af sit dagværk. Men mr. Walker havde været i stand til i hans tanker at give ham rigeligt vederlag ved at fremsige gravskriften, som han kunne udenad, for ham, og den gamle mand, der var blevet henrykt over at høre, at hans bedste- eller oldefaders navn trolig var blevet opbevaret blandt hans lidelsesbrødres, havde afvist ethvert tilbud om belønning, idet han, da han havde ført mr. Walker til en sikker og tør vej, kun havde udbedt sig, at han ville lade ham få en afskrift af gravskriften.

Mens jeg hørte på denne fortælling og tog det omtalte mindesmærke i øjesyn, så jeg "Old Mortality" beskæftiget med hans daglige gerning, at rense og istandsætte prydelserne og indskrifterne på gravstedet. Hans ydre var aldeles

overensstemmende med det skildrede i fortællingen, og jeg blev meget længselsfuld efter at gøre nærmere bekendtskab med en så ejendommelig personlighed, hvad jeg også ventede at have skullet, da han havde opslået sin bolig hos den gæstfri og frisindede præst, men skønt mr. Walker efter bordet bød ham et glas whiskygrog, hvoraf han ikke blev antaget at være nogen afgjort hader, ville han dog ikke tale rent ud af posen om genstanden for sin virksomhed. Han var forstemt og ikke oplagt, som han kaldte det, til at tale med os.

Han havde forarget sig stærkt over i en vis kirke i Aberdeen at have hørt salmesangen blive ledet af en stemmepibe eller et lignende instrument, der for "Old Mortality" var vederstyggelighedens vederstyggelighed, og måske følte han sig ikke rigtigt tilpas blandt sine omgivelser og havde muligt en mistanke om, at en nordlandsk præsts og en ung sagførers spørgsmål kunne hidrøre mere fra ørkesløs nysgerrighed end fra sand deltagelse. I et hvert fald gik "Old Mortality" sin vej, som John Bunyan siger, og jeg så ham ikke mere.

Denne gamle pilgrims påfaldende skikkelse og beskæftigelse genkaldtes i min hukommelse ved en beretning, som tilstilledes mig af accise-inspektøren i Dumfries, min ven mr. Joseph Train, hvem jeg skylder mange lignende forpligtelser, og af denne, ligesom af andre omstændigheder, hvoriblandt de, der vedkommer den gamle mands død, erfarede jeg de i fortællingen skildrede enkeltheder, ligesom jeg også er blevet underrettet om, at den gamle vandringsmands familie i tredje led endnu lever og nyder megen agtelse både for dygtighed og for gudsfrygt.

Mens disse ark var under pressen, modtog jeg nedenstående meddelelse fra mr. Train, hvis utrættelige velvilje i en anstrengende tjenestes fritimer havde samlet dens indhold fra en fuldkommen pålidelig kilde.

"Under mine besøg i Glenkens er jeg blevet mere bekendt med Robert Paterson, en søn af "Old Mortality" der bor i den lille landsby Balmaclellan og, skønt han nu går i sit halvfjerdsindstyvende år, har bevaret ungdommens livlighed og besidder en særdeles tro hukommelse og et forråd af kundskaber, der langt overgår hvad der kunne ventes af en person i hans livsstilling. Ham skylder jeg følgende oplysninger om hans fader og dennes efterkommere indtil nutiden.

Robert Paterson, også kaldet "Old Mortality", var en søn af Walter Paterson og Margaret Scott, der i næsten hele den første halvdel af det attende århundrede besad gården Haggisha i Hawick sogn, og her blev Robert født det mindeværdige år 1715.

Da han var den yngste søn blandt en talrig flok søskende, tog han i en ung alder ud at tjene hos en ældre broder ved navn Francis, der havde forpagtet en lille strækning af Comcockle hedemose i nærheden af Lochmaben af sir John Jardine til Applegarth. Under sit ophold der blev han bekendt med Elizabeth Gray, der var en datter af sir John Jardines gartner, Robert Gray, og med hvem han senere giftede sig. Hans hustru havde i lang tid været kokkepige hos sir Thomas Kirkpatrick til Closeburn, der skaffede hendes mand kvaderstenbruddet i Gatelowbrigg i Morton sogn til leje af hertugen af Queensberry på fordelagtige vilkår, og her byggede han sig et hus og havde så meget jord, at han kunne holde en hest og en ko. Min hjemmelsmand kan ikke med vished sige, i hvilket år hans fader

opslog sin bolig i Gatelowbrigg, men han er vis på, at det kun kan have været kort før året 1746, da han ved, at hans moder endnu var i sir Thomas Kirkpatricks tjeneste i den mindeværdige hårde vinter 1740. Da højlænderne på deres tilbagetog fra England i året 1745-46 rykkede frem mod Glasgow, plyndrede de mr. Patersons hus i Gatelowbrigg og tog ham selv med som fange til Glenbuck, alene fordi han havde sagt til en af de omstrejfende krigsfolk, at det havde været let at forudse deres tilbagetog, da Herrens stærke arm åbenbart var løftet, ikke alene mod det blodtørstige og syndefulde hus Stuart, men imod alle, som søgte at opretholde den romerske kirkes vederstyggelige kætterier. Af denne omstændighed synes det at fremgå, at "Old Mortality" allerede i dette tidlige afsnit af sit liv havde inddrukket det religiøse sværmeri, hvorved han senere udmærkede sig så meget.

Højmændenes eller cameronianernes religiøse sekt var på den tid særligt kendt for den strenghed og troskab, hvormed den efterlignede sin stifter Cameron, af hvis lærdomme "Old Mortality" blev en ivrig tilhænger. Han gjorde hyppigt rejser til Galloway for at deltage i deres sammenkomster og tog undertiden ligsten med sig fra sit stenbrud i Gatelowbrigg for at bevare mindet om de retfærdige, hvis støv var blevet samlet med deres fædres. "Old Mortality" hørte ikke til den slags andægtige, som, skønt deres ene øje tilsyneladende er vendt op mod Himlen, holdt det andet fæstet på et eller andet jordisk formål. Alt som hans begejstring voksede, blev hans rejser til Galloway hyppigere, og han tilsidesatte efterhånden den almindelige klogskabspligt at sørge for sit afkom. Omtrent fra året 1758, undlod han ganske at vende tilbage fra Galloway til

sin hustru og sine fem børn i Gatelowbrigg, hvilket foranledigede hende til at sende hendes ældste søn, Walter, som den gang kun var tolv år gammel, til Galloway, for at han skulle opsøge sin fader, og efter at han havde gennemvandret næsten hele dette vidtstrakte landskab fra Benncorie til Borullion, traf han ham til sidst arbejdende på de cameronianske mindesmærker på Kirkchrists lille kirkegård på den vestlige side af floden og lige over for byen Kirkcudbright, hvor den lille vandringsmand anvendte hele sin indflydelse for at overtale sin fader til at vende tilbage til hans familie, men forgæves. Mrs. Paterson sendte endog nogle af sine pigebørn til Galloway, for at de skulle opsøge deres fader og overtale ham til at komme hjem, men med lige så lidt held, og til sidst flyttede hun i sommeren 1768 til den lille landsby Balmaclellan i Galloway, hvor hun ernærede sin talrige børneflok på en hæderlig måde af de ubetydelige indtægter, hun havde af at holde en lille skole.

Ved Caldon-gården i nærheden af "House of the Hill" (Bakkehuset) i Wigtonshire findes der en lille mindesten, der blev holdt højt i ære som den første, der blev rejst af "Old Mortality" til ihukommelse af nogle mænd, som faldt der, mens de forsvarede deres religiøse lærdomme i borgerkrigen under Charles den Anden.

Fra Caldon udbredtes "Old Mortalitys" arbejder i tidens løb i næsten alle de skotske lavlande, og der findes kun få kirkegårde i Ayrshire, Galloway, eller Dumfriesshire, hvor sporene af hans mejsel ikke endnu er at se og let kan kendes fra enhver anden kunstners frembringelser på den ukunstlede råhed i de sindbilleder på døden og de indskrifter, som smykker de

klodsede blokke fra hans hånd. Denne gerning at istandsætte og rejse ligsten, som øvedes uden løn eller godtgørelse, var denne ejendommelige persons eneste synlige beskæftigelse i hen ved fyrretyve år. Enhver cameronianers dør stod rigtig nok åben for ham, når som helst han ville træde ind i hans hus, og han blev modtaget med glæde som et medlem af familien, men han modtog dog ikke altid sådanne høfligheder, hvilket kan ses af nedenstående regning over hans tarvelige udgifter, der sammen med nogle flere småpapirer, som ligeledes er i min besiddelse, blev fundet i hans lommebog efter hans død.

Gatehouse i Fleet
den 4. februar 1769.

Robert Paterson skyldig til Margaret Chrystale:

For husly i syv uger:	£ 0	4 sh.	1 p.
For to fjerdingkar havremel:	0	3 sh.	4 p.
For seks skæpper kartofler:	0	1 sh.	3 p.
For lånt ved mr. Reids indvielse:	0	6 sh.	0 p.
For to skæpper kalk med Sandy Kalkmand:	0	0 sh.	9 p.
I alt:	£ 0	15 sh.	5 p.
Herpå betalt:	0	10 sh.	0 p.
Til rest:	£ 0	5 sh.	5 p.

Denne opgørelse viser, at den gudfrygtige vandringsmand har været meget fattig på sine gamle dage, men han var det af sit eget frie valg og ikke af nødvendighed, da alle hans børn på den her angivne tid sad i gode kår og hellere end gerne havde taget

deres fader til sig. Men ingen bønner kunne bevæge ham til at forandre hans omvandrende levemåde. På sin gamle hvide kleppert red han til den sidste dag i sit liv fra den ene kirkegård til den anden og døde, som De har fortalt, i sin alders 88. år den 14. februar 1801 i Bankhill i nærheden af Lockerby. Så såre hans lig var blevet fundet, blev der sendt der bud til hans sønner i Balmaclellan, men da der den gang lå meget sne, blev brevet med budskabet om hans død opholdt så længe undervejs, at pilgrimmens levninger blev jordede, før nogen af hans slægtninge kunne komme til Bankhill.

Nedenstående er en afskrift af regningen over omkostningerne ved hans begravelse, hvortil originalen er i min besiddelse.

Opgørelse over udgifterne til den i Bankhill den 14. februar 1801 afdøde Robert Patersons begravelse.

Til en ligkiste:		12 sh.	
Til pynt til samme:		2 sh.	8 p.
Til en skjorte til ham:		5 sh.	6 p.
Til et par bomulds strømper:		2 sh.	
Til brød ved begravelsen:		2 sh.	6 p.
Til ost ved –do–:		3 sh.	
Til ½ pot rom:		4 sh.	6 p.
Til ½ pot whisky:		4 sh.	
Til et bud til Annan:		2 sh.	
Til graverkarlen:		1 sh.	
Til lærred til at svøbe ham i:		2 sh.	8 p.
Summa:	£ 2	1 sh.	10 p.

Fundet hos ham:	£ 1	7 sh.	6 p.
Rest:	£ 0	14 sh.	4 p.

Den ovenanførte regning er bekræftet af den afdødes søn.

Min ven blev hindret af upasselighed i at tage til Bankhill for at være til stede ved sin faders begravelse, hvilket jeg beklager særdeles meget, da han ikke ved, på hvilken kirkegård han blev jordet.

For at kunne opføre et lille mindesmærke over ham har jeg forhørt mig alle vegne, hvor jeg troede at der kunne være den mindste mulighed for at erfare, hvor "Old Mortality" blev jordfæstet, men det har været frugtesløst, da hans dødsfald ikke er blevet indført i noget af de nærmeste sognes kirkebog. Det er en for mig smertelig tanke, at denne ejendommelige person, der tilbragte så mange år af sin lange tilværelse med at arbejde med sin hammer og sin mejsel for at forevige mindet om mange, der havde fortjent det langt mindre end han, efter al sandsynlighed aldrig vil få så meget som en enkelt sten til betegnelse af sine dødelige levninger hvilested.

"Old Mortality" havde tre sønner, Robert, Walter og John, af hvilke den første, som tidligere anført, lever i gode kår i landsbyen Balmaclellan og er meget agtet af sine naboer. Walter døde for nogle år siden og efterlod sig børn, der nu er bosat sammesteds og har det godt, og John rejste i 1776 til Amerika og nedsatte sig, efter forskellige omvekslinger af skæbnen, i Baltimore.

Gamle Noll selv siges at have yndet en uskyldig spøg (*se kaptajn Hodgsons memoirer*), og "Old Mortality" havde en vis lighed med protektoren i så henseende. Ligesom master

Silence, havde han nogle enkelte gange været overgiven, men endog hans løjer var af en tungsindig og ligagtig natur og pådrog ham stundom ubehageligheder, således som det vil ses af nedenstående anekdote.

En gang drev den gamle mand sin vante beskæftigelse med at istandsætte martyrernes grave på kirkegården ved Girthon, og ikke langt fra ham øvede graveren sin vante idræt. Nogle skælmske børn legede i nærheden af dem og forstyrrede med deres larmende krumspring de gamle mænd i deres alvorlige gerning. De kådeste blandt den ungdommelige flok var to eller tre drenge, som var børnebørn af en velkendt person ved navn Cooper Climent, der i Girthon og nabosognene havde næsten eneret til at forfærdige og sælge sleve, kopper, kander, skeer og brikker af træ til brug for landsbyfolkene, hvorved dog må bemærkes, at Coopers kar, hvor fortræffelige de end var, dog, mens de var nye, stundom gav de flydende ting, der blev hældt i dem, et rødligt skær, en i lignende tilfælde ikke ualmindelig omstændighed.

Denne trætøjhandlers børnebørn fandt nu på at spørge graveren, hvad han brugte de mange stumper af ligkister til, som blev kastet op, når der blev gravet nye grave.

"Ved I da ikke," sagde "Old Mortality", "at han sælger dem til jeres bedstefader, der laver skeer, bakker, bægre, kander og alt sådant noget af dem."

Efter denne forklaring opløste den ungdommelige klynge sig i forvirring og modbydelighed ved tanken om, hvor mange måltider den havde nydt af kar, som ifølge "Old Mortalitys" udsagn kun egnede sig til at bruges ved gilder for hekse og varulve, og da børnene kom hjem med denne besked,

fordærvedes mangt et måltid af den væmmelse, efterretningen vakte, idet udtalelsen om materialerne blev antaget at forklare det rødlige skær, der endog i Coopers berømmelsesdage havde syntes noget mistænkeligt. Cooper Climents varer afvistes med rædsel til stor fordel for hans naboer, pottemagerne, og trætøjmanden så sin handel gå i stå og erfarede grunden, da hans forrige kunder indfandt sig fulde af forbitrelse hos ham med de af sådanne vanhellige materialer forfærdige genstande og forlangte deres penge tilbage. Under denne ubehagelige forlegenhed stævnede den ulykkelige kunstner "Old Mortality" ind for retten, hvor han godtgjorde, at det træ, han brugte i sin håndtering, bestod af staver af gamle vinfade, som han købte af smuglere, af hvilke det den gang vrimlede i landet – en omstændighed, der tilstrækkeligt forklarede, hvorfor de farvede deres indhold rødt.

"Old Mortality" forsikrede, at han ikke havde haft andet til hensigt med sit udsagn end at ave børnenes kådhed, men det er lettere at nedbryde et godt navn end at genoprette det, og Cooper Climents forretning blev ved at sygne hen, og han selv døde i fattigdom.

De skotske presbyterianere

1

(Indledende.)

Hvi søger han utrætteligt at trænge
sig frem mellem dødens mørke huler
og vinde byttet, han har søgt så længe,
tilbage fra den glemsel, som det skjuler?

– Langborne.

"De fleste læsere," hedder det i mr. Pattiesons håndskrift, "må have frydet sig ved synet af den glade tummel, der finder sted, når børnene i en landsbyskole får lov til at gå hjem en smuk sommereftermiddag. Barndommens spændstige sind, der med så stor møje er blevet holdt i ave i de kedelige undervisningstimer, kan da ses ligesom at give sig luft i råben, syngen og lystighed, mens smådrengene samler sig i klynger på legepladsen og aftaler, hvad de ville lege om aftenen. Men der er én, som ligeledes nyder godt af den lettelse, frihedstimen yder, omend hans følelser ikke er så iøjnefaldende for iagttageren eller så godt egnede til at vække hans deltagelse. Jeg mener *læreren*, der, bedøvet af skolestuens surren og halvt kvalt af dens beklumrede luft – ene mod en hel hærskare – har tilbragt sin dag med at ave kådhed, vække dorskhed til virksomhed, oplyse uvidenhed og mildne trodsighed, og hvis åndsevner endog er blevet forvirrede af at høre den samme kedelige lektie blive opremset hundrede gange, uden anden afveksling end de opremsendes forskellige bommerter.

Endog den klassiske ånds blomster, i hvilke hans indbildningskraft finder størst behag i dens ensomhed, er i hans tanker blevet nedværdigede ved deres forbindelse med tårer, fejltagelser og straf, så at Virgils ecloger og Horats' oder er blevet uafladeligt forbundne med tanken om en slæbende skoledrengs tvære skikkelse og ensformige oplæsning. Føjes til disse, åndelige genvordigheder et svageligt legeme og en sjæl, der stræber efter en højere udmærkelse end den at være barndommens tyran, kan læseren gøre sig en svag forestilling om den lindring, som en ensom vandring i en smuk sommeraftens kølighed skaffer det hoved, der har værket, og de nerver, der er blevet slappede ved i så mange timer at have måttet varetage den offentlige undervisnings møjsommelige hverv.

For mig har sådanne aftenvandringer været de lykkeligste timer i et ulykkeligt liv, og hvis en eller anden læser senere måtte finde behag i disse nattearbejder, har jeg intet imod, at han er blevet vidende om, at planen til dem i reglen er blevet lagt i øjeblikke, da frihed for slid og støj i forening med fredelige omgivelser har stemt mig til at give mig af med at være forfatter.

Det sted, hvor jeg helst tyr hen i sådanne gyldne fritimer, er bredderne af det lille vandløb, som, efter at have bugtet sig gennem en ensom, med grønne bregner bevokset dal, skynder sig forbi landsbyskolen i Gandercleugh. På den første fjerdingvej forstyrres jeg måske i betragtninger af at måtte besvare et skrabud eller en hilsen med huen af sådanne omstrejfere blandt mine lærlinge, der fisker efter ørreder eller elritser i den lille bæk eller plukker siv og vilde blomster på dens

bred, men længere udstrækker de ungdommelige anglere ikke frivilligt deres udflugter efter solens nedgang, og grunden hertil er, at der højere oppe i den smalle dal og i en fordybning, der synes at være gravet ind i siden af den lyngklædte bakke, er en forladt begravelsesplads, som de små krystere er bange for at nærme sig i tusmørket. For mig derimod har denne plet et ubeskriveligt trylleri. Den har længe været yndlingsmålet for mine vandringer, og hvis min kære velynder ikke glemmer sit løfte, vil den (og det sandsynligvis inden føje tid), blive mit sidste hvilested efter min pilgrimsvandring her i livet.

[*Anmærkning af mr. Jedediah Cleishbotham:* At jeg har holdt mit ord i denne sørgelige sag til min afdøde og savnede ven, fremgår af en på min bekostning på hint sted rejst mindesten med Peter Pattiesons navn og livsstilling samt fødsels og begravelsesdag tillige med et af mig som hans foresatte og velynder bekræftet vidnesbyrd om hans fortjenester.]

Det er et sted, som besidder hele den højtidelighed, som hører til en begravelsesplads, uden at det vækker mere uglædelige følelser. Da det ikke er blevet synderligt brugt i mange år, er de få gravsteder, som hæver sig op over den jævne flade, dækkede med den samme glatte, fløjlsbløde grønsvær. Mindesmærkerne, hvoraf der ikke findes flere end syv eller otte, er sunket halvt ned i jorden og overgroede med mos – ingen friske grave forstyrrer vore betragtningers sindige ro ved at minde os om friske sorger, og intet langt, opløbet græs påtrænger vor indbildningskraft forestillingen om, at det skjuler de forrådnede og bulnende menneskelige levninger, der gærer nedenunder det, med sin mørke yppighed. Tusindfryden, der blinker i det grønne, og skovhyacinten, der bøjer sig over det, suger deres rene næring af himlens dug og

påtvinger os ingen nedværdigende eller modbydelige forestillinger. Døden har rigtig nok været her, og dens spor viser sig for vore øjne, men de er blevet mildnede og har mistet deres rædsel, fordi vi er så langt fra det tidspunkt, da de først blev aftrykket. De, som slumrer dernede, står kun i forbindelse med os ved tanken om, at de i sin tid har været, hvad vi nu er, og at ligesom deres levninger nu er blevet til et med den moderlige jord, sådan skal også vore en gang i fremtiden undergå den samme forvandling.

Men skønt mosset har samlet sig i fire slægtfølger på de nyeste af disse beskedne gravstene, ihukommes dog mindet om nogle af dem, som de dækker, endnu med ærbødighed. Vel er det så, at på det største og for en oldgransker mest tiltrækkende mindesmærke, der indeholder billedet af en drabelig ridder i ringbrynje og med skjoldet på brystet, er våbenmærkerne blevet udslettede af tiden, og at nogle få, udslidte bogstaver kunne efter fortolkerens forgodtbefindende læses enten som Dns. Johan – de Hamel eller Johan – de Lamel. Og ligeledes er det så, at om et andet gravminde, hvorpå der kunstfærdigt er udhugget et kors, en bispehue og en bispestav, kan sagnet kun melde, at en vis unavngiven biskop ligger begravet der, men på to andre ved siden deraf liggende stene kan de under dem slumrendes historie endnu læses i plump prosa og endnu plumpere rim. De afdøde hørte efter indskriftens forsikring til de forfulgte presbyterianere, der udgør et sørgeligt historisk emne i Charles den Andens og hans efterfølgers tid. På tilbagevejen fra slaget ved Pentland Hills var en afdeling insurgenter blevet angrebet i denne dal af nogle af de kongelige tropper, og tre eller fire af dem var enten faldet i skærmydslen

eller, efter at de var blevet taget til fange, skudt som oprørere, der var blevet grebet med våben i hånd. Bønderne viser disse bispevældets ofres grave en ære, som de ikke længere vise langt prægtigere mindesmærker, og når de viser deres sønner dem og fortæller dem ofrenes skæbne, slutter de i almindelighed med at formane dem til, hvis tiderne måtte kræve det, ligesom deres gæve forfædre at holde ud til det yderste for den borgerlige og religiøse friheds sag.

Skønt jeg er langt fra at hylde de lærdomme, som hævdes af dem, der kalder sig disse menneskers efterfølgere, og hvis utålsomhed og snæverhjertede trosiver er i det mindste lige så iøjnefaldende som deres religiøse iver, vil jeg dog ikke af den grund nedsætte mindet om disse slagtofre, af hvilke mange forenede en Hampdens selvstændighed med en Coopers eller Latimers tålmodighed i genvordigheder. På den anden side ville det være uretfærdigt at glemme, at mange endog af dem, som udmærkede sig mest i at kue, hvad de anså for disse ulykkelige flygtninges genstridige og oprørske ånd, selv, når de skulle lide for deres statsborgerlige og religiøse anskuelser, åbenbarede den samme uforfærdede og opofrende iver, der hos dem havde en tilsætning af ridderlig kongetroskab, ligesom hos hine af republikansk begejstring. Det er ofte blevet sagt om den skotske karakter, at den trodsighed, der udgør et af dens træk, viser sig mest til sin fordel i modgang, da den synes at være ligesom den indenlandske valbirk, der ikke engang af den fremherskende vind lader sig påvirke i sin vækst, men idet den med lige stor dristighed skyder sine grene ud i enhver retning, ikke på nogen side lader sig angribe af stormen og vel kan brækkes, men aldrig bøjes. Dog taler jeg, vel at mærke, kun om

mine landsmænd, således som jeg selv har iagttaget dem, hvorimod jeg nok har hørt, at de er mere eftergivende, når de opholder sig i fremmede lande. Men tilbage fra dette sidespring.

Mens jeg en sommeraften på en af de ovenomtalte vandringer nærmede mig disse dødes bolig, blev jeg noget overrasket ved at høre lyde, der var forskellige fra dem, som sædvanligvis mildner dens ensomhed, nemlig bækkens sagte rislen og vindens sukken mellem de tre kæmpestore asketræers grene, som betegner kirkegården. Samtidig hørtes der tydeligt hammerslag, og jeg begyndte allerede at blive noget urolig for, at et skeldige, der længe havde været påtænkt af de to herremænd, hvis ejendomme adskiltes af min kære bæk, var i begreb med at blive opført tværs over dalen for med dets retlinede vanskabthed at afløse den naturlige grænses smukke krumninger, men da jeg kom nærmere, blev jeg på en behagelig måde bragt ud af min vildfarelse, idet en gammel mand, der sad på de myrdede presbyterianeres gravminde, ivrigt med sin mejsel uddybede bogstaverne i den indskrift, som i et bibelsk sprog udtalte, at det evige livs forjættede salighed var de slagnes lod, og med samme voldsomhed lyste forbandelse over deres mordere. En blå hue af ualmindeligt omfang dækkede den fromme arbejders grå hår. Han var iført en vid, gammeldags kofte af groft, ufarvet vadmel af den slags, som de ældre bønder plejer at bruge, samt vest og bukser af samme slags tøj, og den hele dragt havde, skønt den endnu var i ordentlig stand, åbenbart gjort tjeneste i lang tid. Tyksålede, lappede og sømbeslåede sko og støvletter af groft sort klæde fuldstændiggjorde hans påklædning. Ved siden af ham

græssede mellem gravene hans rejsefælle, en kleppert, hvis stærke hvidhed, fremstående knogler og hule øjne vidnede om dens ælde; den var udstyret på den simpleste måde med en klapgrime, et fæhårstøjr eller grimeskast og en stråhynde i stedet for tøjle og sadel. Om dyrets hals hang der en sejldugspose, hvori rytteren sandsynligvis gemte sit værktøj og hvad andet, han måtte have anledning til at føre med sig. Skønt jeg aldrig før havde set den gamle mand, faldt det mig dog ikke vanskeligt på hans ejendommelige beskæftigelse og hele udrustning at genkende en from vejfarende, hvem jeg ofte havde hørt omtale, og som i forskellige egne af Skotland var kendt under navn af "Old Mortality".

Hvor denne mand var født eller hvilket hans virkelige navn var, har jeg aldrig kunnet erfare, og ligeså lidt er de grunde, som bevægede ham til at forlade hans hjem og vælge det omvandrende liv, han førte, mig bekendte, undtagen ganske i almindelighed. Efter hvad de fleste tror, havde han hjemme enten i grevskabet Dumfries eller i Galloway og nedstammede i lige linje fra en af disse covenantens forkæmpere, hvis gerninger og lidelser var hans yndlingsemne. En gang skal han have besiddet en lille hedegård, men hvad enten det nu var på grund af pengetab eller på grund af huslige genvordigheder, så havde han for længe siden opgivet denne og enhver anden indbringende håndtering. Som det hedder i Bibelen, forlod han hus og hjem og frænder og vandrede om i landet lige til sin dødsdag – et tidsrum af hen ved tredive år.

På denne sin lange pilgrimsvandring indrettede den fromme sværmer sine rundrejser sådan, at han årligt besøgte gravene for de ulykkelige covenanter, der var faldet for sværdet eller

bøddelens hånd under de to sidste konger af huset Stuart. Disse grave er talrigst i de vestlige egne i Ayr, Galloway og Dumfries, men findes også på andre steder i Skotland, hvor flygtningene havde kæmpet og var faldet eller blevet henrettet af krigsfolket eller af den borgerlige magt. Disse grave ligger ofte langt borte fra alle menneskelige boliger ude i de afsides hedemoser og ødemarker, hvor flygtningene var tyet hen for at skjule sig, men hvor de så var, kunne man være vis på, at "Old Mortality", når hans årlige runde bragte ham i deres nærhed, besøgte dem. I de mest ensomme bjergkløfter er urfuglejægeren ofte blevet overrasket ved at træffe ham beskæftiget med at rense de grå sten for mos og med sin mejsel opfriske de halvt udslettede indskrifter og istandsætte de sindbilleder på døden, hvormed disse ukunstlede mindesmærker plejer at være smykket. Bevæggrunde af den mest oprigtige, om end overspændte gudsfrygt foranledigede den gamle mand til at yde mindet om kirkens hedengangne stridsmænd denne hylding, og han troede at opfylde en hellig pligt ved for efterslægtens øjne at forny de forfaldne kendetegn på dens forfædres iver og lidelser og derved ligesom atter tænde det bål, som skulle formane kommende slægter til at værge deres religion endog med deres blod.

På alle sine vandringer syntes den gamle pilgrim aldrig at behøve pengehjælp og vidstes heller aldrig at have modtaget en sådan, men hans fornødenheder var også kun få, da han med lethed fik husly hos en cameronianer af sin egen sekt eller en anden gudfrygtig mand. Den gæstfrihed, som med ærbødighed blev ydet ham, gengældte han altid ved at istandsætte de ligstene, der hørte til hans værts familie eller forfædre, hvor der

fandtes sådanne, og da vandringsmanden som oftest sås optaget af dette fromme hverv inde på en eller anden landsbykirkegård, eller bøjet over en ensom ligsten ude på heden, hvor han forstyrrede brokfuglen og urhanen med sin hammers og mejsels klirren, mens hans gamle hvide, kleppert stod og græssede ved siden af ham, fik han på grund af denne sin færden mellem de døde det folkelige tilnavn "Old Mortality".

I et sådant menneskes karakter kunne der kun være liden plads endog til uskyldig munterhed, og dog siges han af sine trosfæller at have været oprømt. Forfølgernes efterkommere eller dem, om hvem han antog, at de gjorde sig skyldige i at hylde lignende lærdomme, såvel som de religionsspottere, af hvilke han stundom blev angrebet, plejede han at kalde en øgleæt, og når han talte med andre, var han alvorlig og fyndig og ikke uden et vist præg af strenghed, men han skal aldrig have givet sig luft i voldsomme udbrud af heftighed, undtagen en gang, da en uartig dreng, der var skulket af skole, slog næsen itu på billedet af en kerub, som den gamle mand var i færd med at opfriske. Trods Salomons regel, for hvilken skoledrenge kun har liden føje til at være hans ihukommelse taknemmelige, sparer jeg i almindelighed på riset, men ved denne lejlighed fandt jeg det rigtigt at vise, at jeg ikke hadede barnet. – Men jeg må vende tilbage til de omstændigheder, som var forbundet med min første sammenkomst med denne sværmer.

Idet jeg hilste på "Old Mortality" undlod jeg ikke at lægge min agtelse for hans alder og grundsætninger for dagen ved at begynde min tiltale med en ærbødig undskyldning, fordi jeg forstyrrede ham i hans arbejde, hvorpå den gamle mand afbrød sin mejsels virksomhed, tog sine briller af og tørrede dem, og,

idet han igen satte dem på sin næse, besvarede min hilsen på en lignende høflig måde. Opmuntret af denne hans venlighed, tillod jeg mig at stille ham nogle spørgsmål om de ofre, med hvis mindesmærker han netop da var beskæftiget. For at tale om covenanternes bedrifter var hans livs fryd, ligesom istandsættelsen af deres mindesmærker var dets opgave. Han var i høj måde ordrig i sine meddelelser af alle de omstændelige oplysninger, han havde indhentet om dem og deres krige og vandringer, og man skulle næsten have troet, at han havde været deres samtidige og selv set de begivenheder, han skildrede, i den grad havde han sammensmeltet sine følelser og anskuelser med deres, og i den grad havde hans fortællinger et øjenvidnes udførlighed.

"Vi," sagde han i en hoverende tone, "vi er de eneste sande whigger. Kødelige mennesker har antaget dette sejrrige navn for at følge ham, hvis rige er af denne verden. Hvem af dem ville vel sidde i seks timer på en våd bakkeskrænt for at høre på en gudelig prædiken? Jeg tror, at en time ville gøre dem trætte af det. De er ikke et hår bedre end de, der ikke skammer sig ved at antage toryernes blodtørstige navn. Alle sammen er de egenkærlige, alle sammen stræber de efter rigdom, magt og jordisk forfængelighed og glemmer, hvad der blev frygtet og gjort af de mægtige mænd, som på vredens store dag stod i gabet. Intet under, at de frygter for fuldbyrdelsen af, hvad der af den værdige mr. Peden – denne dyrebare Herrens tjener, af hvis ord intet faldt til jorden – udtaltes om, at franskmændene ville vise sig ligeså talrige i Ayrsdale og Galloways marker som højlænderne i året 1677. Og nu griber de bue og spær, i stedet

for at de burde sørge over et syndigt land og en opløst covenant."

Efter at have beroliget den gamle mand ved at lade hans anskuelser være uimodsagte, overtalte jeg ham, da jeg gerne ville forlænge samtalen med en så mærkelig personlighed, til at modtage den gæstfrihed, mr. Cleishbotham altid er rede til at vise dem, der trænger til den. På vejen til skoleherrens hus gik vi ind i Wallace Inn, hvor jeg var temmelig vis på at træffe min velynder på den tid af aftenen, og efter en forekommende udveksling af høfligheder lod "Old Mortality" sig, om end kun med møje, formå til at drikke et eneste glas med sin vært, og det endda kun på den betingelse, at han selv måtte udbringe skålen, hvilken han indledte med en takkebøn på fem minutter og derpå drak til minde om de af kirkens helte, der først havde rejst deres banner på bjergene. Da intet kunne overtale ham til at udstrække sin selskabelighed til et bæger endnu, fulgte min velynder ham hjem og indkvarterede ham i Profetens Værelse, som det behager ham at kalde et kammer, hvor der står en gæsteseng, og som hyppigt er et tilflugtssted for en fattig rejsende.

Dagen efter tog jeg afsked med "Old Mortality", der syntes rørt af den opmærksomhed, jeg havde skænket ham under vor samvær, og hvormed jeg havde lyttet til hans tale. Da han ikke uden vanskelighed havde sat sig op på den gamle, hvide kleppert, greb han min hånd og sagde:

"Vor Herres velsignelse være med Eder, unge mand! Mine timer er som aksene fra forrige høst, og Eders dage er endnu i deres vår, og dog bliver I måske bragt i hus af alt dødeligts høstmand før jeg. For dødens segl skærer ligeså ofte det grønne

som det modne, og der er en farve på Eders kind, der, ligesom rosens knop, tjener til at skjule fordærvelsens orm. Arbejd derfor som den, der ikke ved, når hans herre vil kalde ham, og skulle det falde i min lod at komme tilbage til denne landsby, efter at I er gået hjem til Eders rette sted, skal disse runkne hænder hugge Eder en mindesten, på det at Eders navn ikke skal forgå iblandt folket."

Jeg takkede "Old Mortality" for hans kærlige hensigter imod mig og drog et suk, ikke så meget af sorg, tror jeg, som af hengivelse i Guds vilje ved tanken om muligheden af, at jeg måske snart kunne komme til at behøve hans venlige omsorg. Men skønt han efter al menneskelig sandsynlighed ikke tog fejl i sin formodning om, at mine dages spand vil blive forkortet i min ungdom, overvurderede han dog det for hans egen pilgrimsvandring her på jorden bestemte tidsrum. Det er nu nogle år siden han er blevet savnet på alle de steder, hvor han plejede at vise sig, mens mos, lav og lyngplanter mere og mere tildækker de stene, som det var hans livs opgave at holde rene. Omtrent i slutningen af dette århundrede endte han sine jordiske anstrengelser, idet han blev fundet udmattet og døden nær på landevejen tæt ved Lockerby i Dumfriesshire. Deltageren i alle hans vandringer, den gamle hvide kleppert, stod ved siden af ham, og der fandtes penge nok hos ham, til at han kunne få en anstændig begravelse, hvilket tilstrækkeligt godtgør, at hans død på ingen måde var blevet fremskyndet ved vold eller af mangel. Almuen holder endnu hans minde højt i ære, og mange er af den formening, at de stene, som han istandsatte, ikke oftere ville behøve mejslens bistand, ja påstår endog, at på de ligstene, som fortæller, hvordan martyrerne

blev dræbte, er deres navne vedblevet at være uudsletteligt læselige efter "Old Mortalitys" død, hvorimod forfølgernes, der var indhuggede i de samme mindesmærker, er blevet fuldstændig udviskede. Jeg behøver vel næppe at tilføje, at dette er en kærlig indbildning, og at efter den fromme pilgrims tid iler de mindesmærker, der var genstand for hans omsorg, ligesom alle jordiske ihukommelsestegn deres opløsning og undergang i møde.

Mine læsere ville naturligvis indse, at jeg ved at optage mange af de anekdoter, jeg hørte af "Old Mortality" i en eneste sammentrængt fortælling langt fra har tilegnet mig hans fremstillingsmåde, hans anskuelser eller blot hans kendsgerninger, for så vidt som disse synes at være blevet forvanskede af partifordom, og jeg har søgt at berigtige eller stadfæste dem efter de pålideligste sagnkilder, jeg har kunnet finde blandt begge partier.

På presbyterianernes side har jeg rådført mig med de hedeboer fra de vestlige egne, der formedelst deres jorddrotters godhed eller af andre grunde har været i stand til under de sidste almindelige ejendomsomskiftelser at bevare de græsgange, på hvilke deres forfædre ernærede deres hjorde, i deres besiddelse, men må tilstå, at jeg i den senere tid har fundet denne kilde til oplysninger temmelig indskrænket, og jeg har derfor søgt yderligere bistand hos disse beskedne fodvandrere, som vore nøjeregnende forfædre kaldte rejsende købmænd, men som vi, idet vi i denne som i væsentligere henseender har rettet os efter vore rigere naboers meninger og talemåder, nu have lært at kalde bissekræmmere. Også landsbyvævere, der rejser om i håb om at blive af med, hvad de

har vævet om vinteren, men i særdeleshed skræddere, der på grund af deres stillesiddende håndværk og nødvendigheden i vort land af at drive det under midlertidige ophold i familier, hvor der er brug for dem, kunne antages at besidde en fuldstændig samling af landlige overleveringer, skylder jeg mange, i originalens smag og ånd holdte oplysninger til "Old Mortalitys" fortællinger.

Vanskeligere faldt det mig at tilvejebringe stof til at berigtige det partiske præg, hvoraf disse forråd af nedarvet kundskab åbenbart er gennemtrængte, for at jeg kunne meddele en uhildet skildring af sæderne i dette ulykkelige tidsrum og samtidig lade begge partier vederfares retfærdighed; men jeg er blevet sat i stand til at mildne "Old Mortality" og hans cameronianske venners fortællinger ved hjælp af beretninger fra mere end en efterkommer af gamle, hæderlige slægter, der, skønt de selv er sunket ned i livets beskedne dal, dog med stolthed skuer tilbage på den tid, da deres forfædre kæmpede og faldt for det fordrevne Stuartske hus, ja jeg kan endog rose mig af højærværdig hjemmel i samme henseende, da mere end en edsvægrende biskop, hvis magtfylde og indtægter var afpassede efter en så apostolisk målestok, som den største bispehader vel kunne ønske det, har, mens han tog til takke med den tarvelige beværtning i Wallace Inn, nedladt sig til at forsyne mig med berigtigende oplysninger til de enkeltheder, jeg havde hørt af andre. Der findes også hist og her nogle lairder, der, om de end trækker på skuldrene, ikke føler nogen sær undseelse over, at deres forfædre tjente i Carshalls og Claverhouses forfølgende skarer, og fra disse herrers skovfogeder – en tjeneste, der lettere end nogen anden bliver

arvelig i slige familier er det ligeledes lykkedes mig at indhente mange værdifulde oplysninger.

I det hele taget behøver jeg vel nu næppe at frygte for, at jeg ved at skildre den virkning, som modsatte grundsætninger har gjort på gode og slette mennesker af begge partier, vil blive mistænkt for at have villet håne eller forurette noget af dem. Om mindet om tidligere forurettelser, overdreven kongetroskab og foragt for og had til modstandere end fremkaldte strenghed og tyranni hos det ene parti, vil det næppe kunne nægtes, at om iveren for Guds hus end ikke opslugte sektererne, så fortærede den i det mindste (for at efterligne Drydens talemåde) ingen ringe del af deres troskab, sunde fornuft og gode opdragelse. Man tør trygt håbe, at de gæves og retskafnes sjæle blandt begge partier for længst med forundring og medynk har skuet ned på de alt for højt i ære holdte bevæggrunde, der voldte deres gensidige had og fjendskab, mens de færdedes hernede i denne mørkets, blodets og tårernes dal. Fred være med deres minde! Lad os tænke om dem som heltinden i vort eneste skotske sørgespil besværger sin husbond at tænke om hendes hedengangne fader:

> O rør ej op i vore fædres aske!
> Et uforsonligt had var deres brøde,
> Og tung var boden, som de har bragt.

2

Ved dagens frembrud hundred mand i plade
skal vente på vort bud ved borgens porte.

– Douglas.

Under de sidste Stuarter lod regeringen det være sig særdeles magtpåliggende ved ethvert middel, den havde til sin rådighed, at modarbejde den strenge og puritanske ånd, som havde været den republikanske regeringsforms væsentligste særkende, og genoprette de forhold fra lenstiden, der havde knyttet lensmanden til lensherren og begge til kronen. Øvrigheden påbød hyppige mønstringer og folkeforsamlinger såvel til krigerske øvelser som til leg og tidsfordriv; men i det sidste tilfælde var buddet, mildest talt, uklogt, da de samvittigheder, der i starten kun havde været ængstelige, nu, som det plejer at gå ved sådanne lejligheder, styrkedes i deres anskuelser, og ungdommen af begge køn, for hvilken piben og håndtrommen i England og sækkepiben i Skotland i og for sig ville have været en uimodståelig fristelse, blev sat i stand til at trodse dem ved den stolte bevidsthed om, at den herved modsatte sig en statsrådsbefaling. At tvinge folk til på befaling at danse og være lystige er sjældent lykkedes, ikke engang om bord i slaveskibene, hvor det fordum undertiden forsøgtes for at få de ulykkelige fanger til at røre deres lemmer og forfriske blodomløbet i de få minutter, det var tilladt dem at trække frisk luft på dækket. De strenge calvinisters genstridighed voksede i

samme forhold, som regeringen ønskede, at den skulle aftage, og da de, der tillagde sig selv en mere end almindelig hellighed, udmærkede sig ved en jødisk overholdelse af sabbatten og en hovmodig fordømmelse af alle mandige idrætter og uskyldige adspredelser såvel som af den vanhellige skik med blandet dansen, det vil sige, at mænd og kvinder dansede med hinanden (for så vidt jeg ved, indrømmede de, at denne øvelse kunne være uskyldig, når den blev drevet af hvert køn for sig), så modarbejdede de endog, så vidt det stod til dem, de gamle såkaldte våbenskuer, ved hvilke grevskabets lenspligtige krigere skulle indfinde sig og enhver af kronens vasaller under svær straf skulle møde med så mange væbnede mænd, som han ifølge sit lensbrev var forpligtet til at stille; for covenanterne så så meget mere skævt til disse forsamlinger, som det af regeringen var pålagt lordløjtnanterne og sherifferne, under hvem de blev holdt, ikke at lade nogen møje være usparet, som kunne gøre dem tiltrækkende for de unge mænd, der således blev sammenkaldt, og på hvem de krigerske øvelser om formiddagen og de lege, hvormed aftenen i almindelighed blev sluttet, med rette kunne antages at gøre et forførerisk indtryk.

De strengere presbyterianeres prædikanter og tilhængere søgte derfor ved formaninger, forestillinger og magtsprog at formindske efterlevelsen af disse indkaldelser, vel vidende, at de derved svækkede ikke alene regeringens tilsyneladende, men også dens virkelige styrke ved at forebygge udbredelsen af det sammenhold, der snart forener unge mænd, som plejer at komme sammen til mandige idrætter eller krigerske øvelser, og de anstrengte sig derfor alvorligt for at afholde dem, der på nogen måde kunne finde på et påskud til at udeblive, fra at

møde ved disse lejligheder, og var i særdeleshed strenge mod dem af deres tilhørere, som alene af nysgerrighed blev tilskuere ved eller af lyst til legemsøvelser deltog i den mønstring og de lege, som forefaldt. De af herremændene, som hyldede disse lærdomme, var imidlertid ikke altid i stand til at følge dem, da lovens forskrifter var bydende, og statsrådet, der havde den udøvende magt i Skotland, strengt inddrev de lovbefalede bøder hos dem af kronens vasaller, der ikke mødte ved det til visse tider indtrædende våbenskue, hvorfor landejendomsbesidderne blev nødsagede til at sende deres sønner, forpagtere og lensmænd til mødestedet med de heste, mænd og spyd, hvortil de var vurderet, og det hændte hyppigt, at de unge krigsmænd, trods deres foresattes strenge befaling om at vende hjem, så såre det egentlige eftersyn var forbi, ikke kunne modstå fristelsen til at deltage i de lege, der fulgte efter mønstringen, eller undgå at høre på de bønner, der ved disse lejligheder blev oplæst i kirkerne, og derved efter deres sørgende forældres anskuelse deltog i den ugudelige gerning, som var en vederstyggelighed i Herrens øjne.

Den 5. maj 1679 på hvilken dag vor fortælling begynder, holdt sheriffen i grevskabet Lanark våbenskue i et vildt landskab kaldet den øvre kreds i Clydesdale, på en jævn slette, ikke langt fra en kongelig købstad, hvis navn ikke i nogen væsentlig grad vedkommer vor historie. Da mønstringen var forbi og vedbørlig indberetning om den afgivet, skulle de unge mænd samles til forskellige lege, af hvilke den vigtigste var papegøjeskydningen, en gammel idræt, der fordum udførtes med bue, men nu med ildvåben, og bestod i, at en fugleskikkelse, der var udstafferet med brogede fjer, så at den så ud som en papegøje, var sat op på

en stang og dannede en skive, mod hvilken skytterne, den ene efter den anden, løsnede deres bøsser eller karabiner i en afstand af tres eller halvfjerds skridt. Den, hvis kugle skød målet ned, kaldtes resten af dagen med den stolte titel papegøjekaptajn og førtes sædvanligvis i triumf til det anstændigste værtshus i nabolaget, hvor aftenen blev afsluttet med et gilde der blev anført, og, hvis han havde evne til det, også blev betalt af ham.

Man vil naturligvis indse, at egnens damer mødte for at overvære denne ædle væddestrid, alene med undtagelse af dem, der hyldede puritanismens strengere trossætninger og derfor ville have anset det for en forbrydelse at opmuntre de ildesindedes vanhellige løjer. Af wienervogne, kalecher eller gigger fandtes der ingen i disse ukunstlede dage, kun lordløjtnanten i grevskabet, en herre af hertugelig rang, tillod sig den yppighed at holde et køretøj, en tingest, dækket med falmet forgyldning og billedhuggerarbejde, der i sit ydre lignede det sædvanlige billede af Noahs ark, blev trukket af otte langhalede, flanderske hopper og indeholdt otte *indvendige* og seks *udvendige*. De indvendige bestod af Deres Nåder selv, to kammerfrøkener, to børn, en huskapellan, der var proppet ind i en slags sidefordybning, som dannedes af en fremspringning af vogndøren og på grund af sit udseende kaldtes "støvlen," og en af Hans Nådes staldmestre, der var gemt i et tilsvarende rum lige overfor. En kusk og tre forridere med korte sværd og pungparykker med tre piske, og som havde muskedonnere hængende bagved sig og pistoler i deres sadelhylstre, styrede køretøjet, og på trinnet bagved denne bevægelige herregård stod eller rettere sagt hang i tredobbelt række seks lakajer

bevæbnede til tænderne og klædt i kostbare liberier. Alle de andre standspersoner, mænd og kvinder, unge og gamle, var til hest og var ledsaget af deres tjenere, men af de allerede anførte grunde var forsamlingen snarere udsøgt end talrig.

Tæt ved det uhyre læderkøretøj, som vi har forsøgt på at beskrive, sås, hævdende hendes forrang for egnens titelløse adel, lady Margaret Bellendens sindige pasgænger, der bar lady Margarets ranke og gravitetiske skikkelse, iført den enkedragt, som den gode frue ikke havde aflagt, siden hendes ægtefælle var blevet henrettet på grund af sin trofasthed mod Montrose.

Hendes barnebarn og den eneste genstand for hendes omsorg her på jorden, den lyshårede Edith, der af alle indrømmedes at være den smukkeste pige i hele den øvre kreds, viste sig ved siden af sin alderstegne slægtning, ligesom våren ved siden af vinteren. Hendes sorte spanske hest, som hun styrede med stor anstand, og hendes smukke ridedragt og kunstfærdigt udsyede tværsadel var omhyggeligt beregnede på, at hun skulle tage sig så fordelagtigt ud som muligt, men de tætte, yppige lokker, der trængte sig frem under hendes hat og kun blev hindret af et grønt bånd i at bølge ned over hendes skuldre, og hendes blide og kvindelige træk, som dog ikke savnede et vist udtryk af skælmeri, der værnede dem mod den beskyldning for flovhed, som stundom fremsættes mod lyshårede og blåøjede skønheder, vakte større beundring hos den vestlandske ungdom end enten hendes udstyrelses pragt eller hendes gangers skabning.

Disse fornemme damers følge var noget under deres byrd og stilling i disse dag, da det kun bestod af to ridende tjenere, for sagen var, at den gode gamle dame havde været nødt til at lade

alt sit mandlige tyende rykke ud for at fuldstændiggøre det mandskab, hendes len havde at stille til mønstringen, og hvori hun ikke for alt i verden ville have haft, at der skulle have manglet en eneste. Den gamle hushovmester, der, iført stålhue og stive støvler, red i spidsen for hendes folk, havde, som han sagde, svedt blod og vand for at overvinde de hedeboers betænkeligheder og udflugter, som skulle have leveret heste, folk og harnisker ved disse lejligheder, og til sidst var deres uenighed nær blevet til åbenbar krig, idet den forbitrede tilhænger af den biskoppelige kirke havde overøst de genstridige med alle de trusler, som findes i den hellige formaning, der askeonsdag blev oplæst i kirken, og af dem til gengæld var blevet svaret med alle beskyldningerne i en calvinistisk bandlysning. Hvad var der altså at gøre? At have set de genstridige fæstere straffede, ville have været en let sag, da statsrådet hellere end gerne havde idømt dem bøder og udsendt en afdeling ryttere til disses inddrivelse, men det ville været det samme som at have sat bukken til gartner.

"For," sagde Harrison til sig selv, "de karle ejer allerede nu lidt nok, og kalder jeg rødkjolerne til hjælp og fratager dem den smule, de har, hvorledes skal så min velbårne frue kunne få sin landgilde til kyndelmisse, som det, om tiderne er aldrig så gode, allerede kniber nok for at skaffe til veje."

Han væbnede derfor falkoneren, tjeneren og avlskarlen hjemme på gården sammen med en gammel fordrukken, kongeligsindet kældermester, der havde tjent med den afdøde sir Richard under Montrose og hver aften kedede tyendet med sine bedrifter ved Kilsythe og Tippermoor og var den eneste af dem alle, der havde nogen iver for den forestående gerning. På

den måde samt ved at hverve et par krybskytter og fisketyve fuldstændiggjorde mr. Harrison det antal folk, som det pålå lady Margaret Bellenden at stille som besidderinde på livstid af Tillietudlem med flere len; men da hushovmesteren på den vigtige dags morgen havde mønstret sin skare udenfor borgens jernport, kom avlskarlen Cuddie Headriggs moder belæsset med rytterstøvlerne, læderkøllerten og de øvrige genstande, han skulle have brugt i tjenesten på den dag, og lagde dem foran hushovmesteren, idet hun ganske roligt fortalte ham, at hun ikke ville påtage sig at afgøre, om det var mavepine eller samvittighedsuro, men vist og sandt var det, at Cuddie havde haft det grumme dårligt om natten, og hun kunne ikke sige, at han havde haft det stort bedre nu.

"Himlens finger," tilføjede hun, "var med i spillet, og hendes barn skulle ikke gå sådanne ærinder."

Forgæves blev der truet med straffe, bøder og afskedigelse. Moderen var og blev genstridig, og Cuddie, der blev underkastet husundersøgelse for at man kunne forvisse sig om hans legemlige tilstand, kunne eller ville kun svare ved at sukke og stønne. Mause, der havde tjent længe i familien, var en slags yndling af lady Margaret, og nægtede derfor, og lady Margaret var selv taget bort, hvorfor der ikke kunne ske nogen henvendelse til hendes myndighed. I denne forlegenhed fandt den gamle kældermesters gode ånd på en udvej.

"Han havde set mangen brav karl, der havde været meget mindre end Gåse-Gibbie, kæmpe tappert under Montrose. Hvorfor da ikke tage Gåse-Gibbie?"

Gibbie var en sindssvag dreng, der var meget lav af vækst og førte en slags opsyn med fjerkreaturerne under den gamle

hønsekone, for den gang var arbejdet i en skotsk husholdning fordelt på en helt forunderlig måde. Da denne knøs var blevet hentet hjem fra marken, blev han i en hast puttet i køllerten og snarere spændt fast til end omgjordet med et sværd til en voksen mand, hans små ben stukket i rytterstøvlerne og hans hoved dækket med en stålhue, der efter dens størrelse at dømme syntes at have været bestemt til at slukke ham ligesom et lys. Efter at være blevet således udrustet, blev han efter egen begæring hejset op på den roligste af hestene og slap, opmuntret og understøttet som han blev af sin formand, den gamle kældermester Gudyill, tåleligt fra mønstringen, så meget mere som sheriffen ikke tog det så nøje med at undersøge en så velsindet person som lady Margaret Bellendens mandskab.

Af disse grunde bestod lady Margarets tjenerskab på denne vigtige dag kun af to lakajer, ved hvilket indskrænkede følge hun højligt ville have undset sig ved at vise sig offentligt ved enhver anden lejlighed, men for kongedømmets skyld var hun rede til, når det skulle være, at bringe de mest ubetingede personlige ofre. I borgerkrigene i dette ulykkelige tidsrum havde hun mistet sin ægtefælle og to håbefulde sønner, men fået sin løn for dette, for på sit tog gennem det vestlige Skotland for at møde Cromwell på den skæbnesvangre valplads ved Worcester havde Charles den Anden spist frokost på borgen Tillietudlem, en begivenhed, der fra dette øjeblik udgjorde et så vigtigt tidspunkt i lady Margarets liv, at hun siden sjældent nød dette måltid enten hjemme eller ude, uden at skildre samtlige omstændigheder ved det kongelige besøg. Det kys, Hans Majestæt havde trykket på begge sider af hendes ansigt, ikke at forglemme, skønt hun stundom undlod at omtale, at han havde

vist sig ligeså nådig mod to smukke tjenestepiger, der havde stået bagved hende og til ære for dagen var blevet ophøjet til kammerjomfruer. Disse beviser på kongelig nåde havde været afgørende, og selv om lady Margaret i følelsen af sin høje byrd og påvirket af sin opdragelse og sit had til det modsatte parti, der havde voldt hende så store huslige sorger, allerede havde været en standhaftig kongeligsindet, vil den omstændighed, at hun havde givet majestæten en frokost og til gengæld fået et kys, i og for sig have været udmærkelse nok til for altid at have knyttet hende til Stuarternes skæbne. Denne var nu, som det syntes, sejrrig, men lady Margaret havde holdt fast ved den i de allerværste tider og var rede til at underkaste sig de samme genvordigheder, hvis lykken atter måtte vende sig. For øjeblikket frydede hun sig i fuldeste måde ved synet af den krigsstyrke, der stod rede til at støtte kronen, og kvalte, så godt, hun kunne, sin ærgrelse over sine egne lensmænds uværdige udeblivelse.

Der veksledes mange høfligheder mellem Hendes Nåde og flere gamle, kongetro slægters overhoveder, som var til stede på pladsen, og af hvem hun holdtes højt i ære, og ikke en eneste ung mand red forbi dem under mønstringen, uden at han holdt sig rankere i sadlen og satte sin hest på bagbenene for på den fordelagtigste måde at fremvise sin egen rytterfærdighed og sin gangers fuldkomne lydighed for miss Ediths Bellendens øjne. Men de unge, ved deres høje byrd og tvivlsomme kongetroskab udmærkede kavalerer tiltrak sig ikke Ediths opmærksomhed i højere grad, end høflighedens love bydende krævede det, og hun lånte kun med ligegyldighed øre til de artigheder, der henvendtes til hende, og af hvilke de fleste var lidt forslidte,

skønt de udtrykkeligt var lånt fra Calprenedes og Scuderis tunge og langtrukne romaner, de spejle, foran hvilke den tids ungdom fandt behag i at klæde sig på, førend dårskaben havde kastet sin ballast overbord og ombygget sine rangskibe, såsom romanerne Cyrus, Kleopatra og flere, til små fartøjer, der ikke stikker dybere, eller tydeligere talt, ikke medtager mere tid end den lille nøddeskal, hvori den venlige læser har nedladt sig til at tage plads. Det stod imidlertid skrevet i skæbnens bog, at miss Bellenden ikke skulle blive ved at vise den samme sindsro til dagen fik ende.

3

Rytter og hest det hårde stød fornam,
så at de mærkede, at lykken var dem gram.

– Pleasures of Hope.

Efter at de krigerske bevægelser var i forhold til folkenes og hestenes mangel på øvelse blevet ret tåleligt tilendebragte, forkyndte et højt råb, at skytterne var i begreb med at træde frem til den allerede beskrevne papegøjeskydning. Masten eller stangen, der var forsynet med en tværstang, hvorfra målet hang ned, blev rejst under forsamlingens jubel, og endog de, der på grund af deres uvilje mod den kongelige sag, som lensmilitsen offentligt tjente, havde iagttaget dens øvelser med et slags ondskabsfuld og spottende hån, kunne ikke bare sig for at føle stor deltagelse for den kamp, der nu forestod. De flokkedes i nærheden af målet og udtalte deres domme om skytterne, alt som de trådte frem, den ene efter den anden, afskød deres bøsser mod skiven og fik deres dygtighed eller udygtighed lønnet med tilskuernes bifald eller latter; men da en smækker, ung mand, der var meget simpelt klædt, skønt ikke uden et vist præg af krav på pyntelighed og smag, nærmede sig stadet med sin bøsse i hånden, og hans mørkegrønne kappe, der var kastet tilbage over hans ene skulder, og hans kniplingshalsstrimmel og hue med fjer tilkendegav, at han ingen almuesmand var, opstod der en spændt mumlen blandt tilskuerne, omend det var

vanskeligt at afgøre, om den hel og holdent var til fordel for den unge eventyrer.

"Hvad siger I til det, godtfolk? At se hans faders søn deltage i en så ugudelig dårskab!" udbrød de ældre og strengere puritanere, hvis nysgerrighed havde i den grad overvundet deres trosiver, at den havde ført dem hen til skydepladsen. Men flertallet så mindre knarvornt på kampen og lod sig nøje med at ønske en afdød presbyteriansk anførers søn god lykke, uden nøjere at undersøge, hvorvidt det var passende, at han bejlede til prisen.

Deres ønsker blev opfyldte. Med sit første skud havde den grønne eventyrer truffet papegøjen, hvilket var den første synlige træffer, skønt flere kugler var gået ganske tæt forbi målet. Der opløftedes et lydeligt bifaldsråb; men heldet var ikke afgørende, da enhver efterfølgende skulle prøve sin lykke, og de, som ramte målet, fornyr kampen mellem dem selv indbyrdes, indtil en havde vist, at han var de andre afgjort overlegen. Det lykkedes kun to af de efterfølgende at træffe papegøjen, og af disse var den første en ung, sværlemmet mand af lav stand, der holdt sit ansigt indhyllet i sin kappe, og den anden en glimrende ung kavaler, der udmærkede sig ved et smukt, omhyggeligt pyntet ydre og efter mønstringen havde holdt sig tæt i nærheden af lady Margaret og miss Bellenden og forladt dem med en ligegyldig mine, da lady Margaret havde spurgt, om der ikke var nogen ung mand af god familie og kongetro grundsætninger, som ville gøre de to heldige unge mennesker prisen stridig. Et halvt minut efter var den unge lord Evandale sprunget af sin hest og havde lånt en bøsse af en tjener, og, som man har set, ramt målet. Stor var den spænding, som blev

vaktes af denne fortsættelse af kampen mellem de tre, hidtil heldige rivaler. Hertugens statelige køretøj blev med nogen møje sat i bevægelse og bragt nærmere hen til kamppladsen. Såvel de mandlige som de kvindelige ryttere vendte deres hestes hovedtøj i samme retning, og alles øjne var fæstede på udfaldet af færdighedsprøven.

Ved den anden kamp var det skik, at rivalerne skulle skyde efter lodtrækning, og det første skud tilfaldt derved den unge almuesmand, som, idet han stillede sig på sin plads, halvt tog kappen fra sit ansigt og sagde til den i grønt klædte yngling:

"Ja, mr. Henry, enhver anden dag kunne jeg for Deres skyld ønske at fejle; men i dag ser Jenny Dennison på os, og derfor må jeg gøre mit bedste."

Han tog sigte, og hans kugle peb så tæt forbi målet, at den hængende genstand, den havde været rettet efter, sås at bevæge sig; men han havde dog ikke truffet den, og med modfalden mine trak han sig tilbage fra al videre væddestrid og skyndte sig bort, som om han var bange for at blive genkendt. Nu trådte den grønne jæger frem, og anden gang ramte hans kugle papegøjen. Alle jublede, og fra udkanten af forsamlingen lød der et råb af:

"Længe leve den gode gamle sag!"

Mens de fornemme rynkede deres bryn over dette overmodige udbrud af de misfornøjede, trådte den unge lord Evandale atter frem og var atter heldig, og nu hilste den velsindede del af forsamlingen hans held med tilråb og lykønskninger, men der var endnu en færdighedsprøve tilbage.

Lige som for at bringe sagen til afgørelse, tog den grønne skytte sin hest fra den, der holdt den, og efter først omhyggeligt

at have efterset, om hans sadelgjord var ordentligt spændt og hans sadel lå fast, svang han sig op i den, gav hesten, idet han vinkede de omkringstående til side, af sporerne og satte i galop forbi det sted, hvorfra han skulle skyde, men slap i det samme tøjlerne, vendte sig om på siden i sadlen, løsnede sin karabin og skød papegøjen ned. Lord Evandale fulgte hans eksempel, skønt mange af dem, der omgav ham, sagde, at det var en forandring i de gældende regler, som han ikke behøvede at rette sig efter; men enten var hans færdighed ikke så fuldkommen, eller hans hest ikke så godt øvet, for den drejede af i det øjeblik, dens herre skød, og kuglen fejlede papegøjen. De, der var blevet overraskede af den grønne skyttes dygtighed, fandt nu lige så stort behag i hans artighed, for han fralagde sig al fortjeneste af det sidste skud og foreslog sin modstander, at det ikke skulle tælle som træffer, og at de skulle fortsætte kampen til fods.

"Jeg ville foretrække at gøre det til hest, hvis jeg havde en hest, der var lige så tøjleret og lige så vant til denne øvelse, som deres sandsynligvis er det," sagde den unge lord Evandale til sin modstander.

"Vil De gøre mig den ære at bruge den ved den næste prøve, imod at De låner mig Deres?" spurgte den unge mand.

Lord Evandale undså sig rigtig nok ved at gå ind på denne artighed, da han vidste, hvor meget den ville formindske sejrens værd, men da han ikke kunne modstå ønsket om at genoprette sin anseelse som skytte, tilføjede han, "at skønt han gav slip på ethvert krav på dagens udmærkelse" (hvilket han sagde i en meget hånlig tone), "ville han dog, hvis sejrherren ikke havde noget imod det, med fornøjelse tage mod hans

forbindtlige tilbud og bytte hest med ham for at prøve et skud for ærens skyld."

Mens han talte således, så han dristigt hen på miss Bellenden, og sagnet melder, at den unge skyttes øjne vandrede, skønt mindre åbenlyst, i samme retning. Den unge lords sidste prøveskud var lige så uheldigt som det forrige, og kun med møje bevarede han det præg af hånlig ligegyldighed, han hidtil havde antaget, men da han vidste, hvor latterligt en tabendes ærgrelse tager sig ud, gav han sin modstander hesten, på hvilken han havde gjort sit sidste uheldige forsøg, tilbage og fik sin igen, idet han samtidig takkede sin rival, der, sagde han, havde gengivet ham hans gode mening om hans yndlingshest, da han havde været nær ved at tillægge det stakkels dyr den skyld for underlegenhed, som enhver såvel som han selv nu kunne se, alene lå hos rytteren. Efter at have holdt denne tale, hvori krænkelse indhyllede sig i ligegyldighedens slør, satte han sig igen op på sin hest og red bort. Som det plejer at gå her i verden, blev endog deres bifald og opmærksomhed, hvis ønsker tidligere havde været på lord Evandales side, nu efter hans afgjorte nederlag ført over på hans sejrende modstander.

"Hvem er han? Hvad hedder han?" lød det fra mund til mund blandt de tilstedeværende standspersoner, af hvilke han var kendt af nogle få. Da hans stand og navn snart kom for dagen og han hørte til den klasse, som en fornem mand uden forklejnelse for sig selv kan nedlade sig til at ænse, satte fire af hertugens bekendte med den lydige raskhed, som stakkels Malvolio tillægger sit indbildte følge, sig i bevægelse for at fremstille ham for ham, og mens de førte ham i triumf gennem trængslen af tilskuere og bedøvede ham med deres lovtaler over

hans held, kom han tilfældigvis til at ride eller rettere sagt til at blive trukket lige forbi lady Margaret og hendes sønnedatter. Papegøjekaptajnen og miss Bellenden blev så røde som skarlagen, da den sidstnævnte med forlegen høflighed besvarede det dybe buk, sejrherren gjorde helt ned til sadlen, idet han red forbi hende.

"Kender du det unge menneske?" spurgte lady Margaret.

"Jeg – jeg – har set ham, madame, hos min farbroder og – og undertiden også andetsteds," stammede miss Edith Bellenden.

"Jeg hører folk sige rundt omkring," sagde lady Margaret, "at den unge fyr er gamle Milnwoods brodersøn."

"Han er en søn af den afdøde oberst Morton Milnwood, der med stort mod anførte et rytterregiment ved Dunbar og Inverkeithing," sagde en herre, der holdt ved siden af lady Margaret.

"Ja, og forinden kæmpede for covenanterne både ved Marston Moor og ved Philiphaugh," svarede lady Margaret sukkende, idet hun udtalte de to skæbnesvangre navne, som hendes ægtefælles død gav hende så sørgelig føje til at mindes.

"Deres Nådes hukommelse svigter Dem ikke," svarede herren smilende, "men det ville være godt, om alt dette nu var glemt."

"*Han* burde huske det, Gilbertscleugh," svarede lady Margaret, "og lade være at trænge sig ind iblandt dem, hos hvem hans nærværelse må vække ubehagelige minder."

"I glemmer, bedste frue," sagde hendes navnekender, "at den unge herre er kommet her for at gøre tjeneste på sin farbroders vegne. Jeg ville ønske, at ethvert gods i landet sendte sådanne smukke karle til mønstring."

"Hans farbroder er formodentligt et rundhoved, ligesom hans fader var," sagde lady Margaret.

"Hans farbroder er en gammel gnier," svarede Gilbertscleugh, "for hvem et guldstykke altid ville opveje enhver politisk mening, og derfor sender han, skønt sandsynligvis noget ugerne, den unge herre til mønstringen for at undgå at blive idømt pengebøder. For øvrigt antager jeg, at brodersønnen hellere end gerne smutter herhen på en dags tid fra kedsommeligheden i det gamle hus på Milnwood, hvor han ikke ser andre end sin gnavne farbroder og hans yndling, husholdersken."

"Ved I, til hvor mange folk og heste Milnwoods besiddelser er vurderet?" spurgte den gamle dame, idet hun fortsatte sit forhør.

"Til to fuldt rustede ryttere," svarede Gilbertscleugh.

"Vort gods," sagde lady Margaret, rettende sig med værdighed, "har altid stillet otte mand til mønstringen og hyppigt et tre gange så stort frivilligt bidrag, fætter Gilbertscleugh. Jeg husker, at da Hans hellige Majestæt, kong Charles, spiste frokost på Tillietudlem, forhørte han sig meget nøje –"

"Jeg ser, at hertugens vogn har sat sig i bevægelse," sagde Gilbertscleugh, der i dette øjeblik fornemmede den for alle lady Margarets bekendte fælles uro, når hun berørte emnet om det kongelige besøg på Tillietudlem; "jeg ser, at hertugens vogn har sat sig i bevægelse, og Deres Nåde vil formodentlig indtage den plads, der tilkommer Deres stand, når I forlader pladsen. Må det være mig tilladt at følge Deres Nåde og miss Bellenden hjem. Der har vist sig flokke af vilde whigger, og de siges at

overfalde og afvæbne de velsindede, som i ringe tal færdes på landevejene."

"Vi takker Dem, fætter Gilbertscleugh," svarede lady Margaret, "men da vi har vore egne folk til dækning, håber jeg, at vi mindre end andre vil behøve at volde vore venner ulejlighed. Men hav den godhed at sige Harrison, at han skal skynde sig noget mere herhen med vore folk. Han kommer jo ridende med dem, som om han anførte et ligfølge."

Den opvartende kavaler overbragte den trofaste hushovmester hans frues ordre.

Den skikkelige Harrison havde sine egne grunde til at nære tvivl om det kloge i denne befaling, men da den en gang var blevet givet og modtaget, var der ikke andet for end at efterleve den. Han satte sig derfor i kort galop, fulgt af kældermesteren med en krigersk holdning, således som den sømmede sig for en mand, der havde tjent under Montrose, og med en udfordrende mine, der blev gjort endnu barskere og grummere af de begejstrende dunster af en pægl brændevin, som han i et af mellemrummene mellem øvelserne havde set sit snit til at tømme på kongens velgående og covenanternes undergang. Uheldigvis slettede denne kraftige forfriskning nødvendigheden af at skænke hans bagmand, Gåse-Gibbies genvordigheder og forlegenheder nogen opmærksomhed aldeles ud af hans hukommelse, og ikke så såre var hestene slået an i galop, før Gibbies store rytterstøvler, som den stakkels drengs ben var ude af stand til at holde stille, begyndte at daske mod hestens side, og da de var udrustede med langtandede hjul, overvældede de dyrets tålmodighed, så at det gav sig til at danse og springe, mens stakkels Gibbies ynkelige bønner slet

ikke nåede den alt for tankeløse kældermesters øren, fordi de blev kvalt, dels i hulheden af stålhuen, der sænkede sig over hans hoved, og dels af den krigerske melodi til visen om "De gæve Græmer" som mr. Gudyill fløjtede med sine lungers hele kraft.

Enden på det blev, at gangeren selv tog kommandoen og, efter til tilskuernes store morskab at være sprunget fra den ene side til den anden, satte i fuldt firspring hen mod den mægtige, tidligere beskrevne familiekaret. Gibbies lanse var sluppet ud af dens strop og faldet i en liggende stilling over hans hænder, der – det smerter mig at skulle sige det – søgte en uhæderlig sikkerhed ved et så kraftigt tag i manken, som deres muskler kunne opbyde. Desuden var hans stålhue gledet helt ned over hans ansigt, så at han lige så lidt kunne se frem for sig som bagved sig, og om han også havde kunnet det, ville det dog ikke have hjulpet ham stort under de forhåndenværende omstændigheder, da hans hest, som om den havde stået i forbund med de misfornøjede, styrede lige løs på hertugens statelige køretøj, hvilket den fremragende lanse truede med at gennemtrænge fra det ene vindue til det andet med fare for i farten at gennembore ligeså mange mennesker som Orlandos berømte lansestød, der ifølge den italienske epiker spiddede ligeså mange maurer som en franskmand spidder frøer.

Ved synet af den retning, som dette slet styrede løb tog, opløftede vognens både indvendige og udvendige besætning pludselig et forfærdelsens og forbitrelsens råb, der gjorde den gode virkning, at det afværgede den truende ulykke, idet Gåse-Gibbies egensindige hest, der skræmtes af larmen, snublede ved at dreje for kort af og stejlede og slog voldsomt bag ud, da

den igen var kommet på benene. Rytterstøvlerne, der havde været den oprindelige årsag til uheldet, hævdede den anseelse, de havde vundet, mens de var blevet brugte af dygtigere ryttere, ved at besvare ethvert af hestens sæt med et nyt stik med sporerne og holde sig i stigbøjlerne ved deres tunge vægt, hvilket derimod ikke blev tilfældet med Gåse-Gibbie, der blev trængt helt ud af disse vide og tunge benhylstre og slynget ud over hestens hoved til uendelig morskab for alle tilskuerne. Hans lanse og hans hjelm havde svigtet ham i hans fald, og til fuldstændiggørelsen af hans beskæmmelse kom lady Margaret Bellenden uden at vide, at det var en af hendes egne krigere, der var anledningen til så megen lystighed, netop tids nok til stede til at se sin lille væbner blive afført sin løvehud, det vil sige den bøffelskindskøllert, i hvilken han havde været indsvøbt.

Da hun ikke var blevet gjort bekendt med denne forvandling og ikke engang kunne gætte grunden til den, blev hun i højeste måde overrasket og harmfuld, en stemning, som ikke mildnedes ved hendes hushovmesters og kældermesters undskyldninger og forklaringer, hvorfor hun hastigt tiltrådte sit tilbagetog til sit hjem, yderst forbitret over de tilstedeværendes råb og latter og såre tilbøjelig til at lade sin vrede gå ud over den genstridige agerdyrker, hvis plads Gåse-Gibbie så uheldigt havde udfyldt. De fleste standspersoner skiltes nu ad og morede sig på hjemvejen kosteligt over det latterlige uheld, der havde ramt lensvæbningen fra Tillietudlem, ligesom også rytterne forlod mødestedet i små klynger, alt som deres veje førte dem, alene med undtagelse af dem, der, efter at have vist deres færdighed ved papegøjeskydningen, efter gammel skik

var forpligtede til at tømme et afskedsbæger med deres kaptajn, før de tog hjem.

4

På markedet han blæste for de spærmænd,
Der stolt sig brystede af deres dragt
Med hjelmens, lansens og med sværdets pragt,
Som perler skinnende ved deres lænd.
Hvo skal nu spille her for krigens mænd,
Da Hobbies lig i sorten muld er lagt?

– Sørgekvad over Hobbie Simpson.

I spidsen for de ryttere, der begav sig til den lille købstad, red stadsmusikanten Niel Blane på sin hvide kleppert, væbnet med daggert og slagsværd og holdende i sin hånd basrøret til en sækkepibe, hvorfra der flagrede så mange bånd, at seks landsbyskønheder mageligt kunne have pyntet sig med dem til et marked eller en prædiken. Niel, der var en pyntelig, godt klædt, velskabt mand med et kraftigt bryst, havde ved egen fortjeneste skaffet sig bestillingen som stadsmusikant i *** med alle dertil hørende indtægter, nemlig Spillemandens Vænge, som det endnu kaldes, en marklod på omtrent en halv tønde land, fem mark og en ny stadsklædning i byens farver om året, en vis udsigt til en daler den dag, da der valgtes øvrighedspersoner, under forudsætning af, at borgmesteren kunne og ville tilstå ham en sådan drikkeskilling, samt ret til årligt hvert forår at aflægge et besøg i alle ansete huse i omegnen for at glæde deres hjerter med sin musik, styrke sit eget med deres øl og brændevin og i ethvert af dem tiltrygle sig lidt såkorn.

Foruden disse uvurderlige fordele, havde Niels personlige eller fagmæssige fuldkommenheder vundet en livlig enkes hjerte, som den gang havde det største værtshus i byen. Da hendes forrige mand havde været en streng presbyterianer og så anset blandt sine trosfæller, at de i almindelighed havde kaldt ham værtshusholderen Gaius, var mange af de alvorligere blevet forargede over, at hans enke havde valgt en mand af stadsmusikantens håndtering til hans efterfølger. Men da øllet i værtshuset bevarede sit gode ry usvækket, vedblev de fleste af dets gamle kunder at foretrække det. Og den nye værts karakter var også af en så føjelig beskaffenhed, at den satte ham i stand til, ved nøje at passe på roret, at holde sit lille fartøj temmelig støt mellem parti-ivrernes frådende bølger, idet han var et godmodigt, kløgtigt, egenkærligt menneske, der var fuldkommen ligegyldig for alle tvistemål om kirke og stat og kun tænkte på at skaffe sig søgning af enhver slags gæster. Men læseren vil bedst kunne fatte hans tænkemåde og tilstanden i landet ved at få en skildring af de forskrifter, han gav sin datter, en pige på omtrent atten år, hvem han indviede i de pligter, der troligt var blevet varetaget af hans hustru, indtil denne brave kone omtrent seks måneder før vor fortællings begyndelse var blevet båret ud på kirkegården.

"Hør, Jenny," sagde Niel Blane, mens pigen hjalp ham af med hans sækkepibe, "du skal nu i dag for første gang træde i din værdige moders sted med at opvarte gæsterne, og en brav kone var hun og høflig mod kunderne og havde et godt navn blandt whigger og toryer både oppe og nede i gaden. Det vil falde dig svært at udfylde hendes plads, især på en så travl dag som denne. Men Himlens vilje ske. Hvad Milnwood forlanger, Jenny,

må du lade ham få, for han er papegøjekaptajn, og gamle skikke må holdes i hævd. Kan han ikke selv betale laget, da jeg ved, at han holdes meget knapt af den gamle, skal jeg nok finde på at klemme det ud af hans farbroder. Præsten spiller terninger med kornet Grahame. Vær høflig og artig mod dem begge, for præster og officerer kunne volde en hel del fortræd i disse tider, når de fatter nag til nogen. Dragonerne vil råbe på ale, og de vil og må ikke savne det. De er nogle urolige krabater, men betaler altid på en eller anden måde. Jeg købte den kullede ko, der er den bedste i hele flokken, af sorte Frank Inglis og vagtmester Bothwell for ti pund skotsk, og de drak alle pengene op på en aften."

"Men, fader," afbrød Jenny, "folk siger, at de tyveknægte tog koen fra konen på Bells Hede, bare fordi hun var gået hen at høre en markprædiken en sabbateftermiddag."

"Stille, du dumme tøs!" sagde hendes fader. "Det rager ikke os, hvorledes de kommet til de høveder, de sælger; det må de og deres samvittigheder om. Nå, hold godt øje med den tvære, surmulende karl, der sidder i krogen ved kaminen og vender ryggen til folk. Han ser ud til at høre til højfolkene, for jeg så ham fare lidt sammen, da han så rødkjolerne, og jeg har en mistanke om, at han hellere var redet forbi, hvis hans hest (det er en god vallak) ikke havde været alt for træt, hvorfor han måtte blive enten han ville eller ikke. Opvart ham forsigtigt, Jenny, og med så lidt støj som muligt og skaf ham ikke soldaterne på halsen ved at plage ham med spørgsmål, men lad ham ikke få et værelse for sig selv, for ellers siger de, at vi ville skjule ham. Hvad dig selv angår, Jenny, så må du være høflig mod alle mennesker og ikke bryde dig om noget af det vrøvl og vås, de

unge karle kunne komme med til dig. Værtshusfolk må finde sig i mange ting. Din moder – Gud være hendes sjæl nådig! – kunne finde sig i ligeså meget som de fleste andre koner, men fingrene af fadet er ærlig leg, og bliver nogen for nærgående, kan du kalde på mig. Nå, når øllet er ved at gå ind og forstanden ved at gå ud, vil de begynde at snakke om styrelsen i kirke og stat, og så, Jenny, kan de let komme op at skændes, men lad dem kun det. Vreden er en tørstig lidenskab, og jo mere de skændes, desmere øl vil de drikke, men du gør bedst i at give dem af det tyndeste, for det hidser mindst, og de ville ikke kunne mærke forskellen."

"Men, fader," sagde Jenny, "hvis de nu kommer op at slås, ligesom forrige gang, skal jeg så ikke kalde på dig?"

"Nej på ingen måde, Jenny. Fredsstifteren får altid de værste knubs. Trækker soldaterne blank, skal du kalde på korporalen og vagten, og kommer det til håndgribeligheder mellem landsbyfolkene, skal du kalde på byfogeden og politibetjentene, men kald i intet tilfælde på mig, men sig, at jeg er blevet træt af at spille på sækkepibe den hele dag og er gået bort for i fred og ro at spise min middagsmad ude i fadeburet. Og nu falder det mig ind, at lairden af Lickitup – det vil sige ham, der var det – for lidt siden spurgte om tyndt øl og en spegesild. Ryk ham i ærmet og hvisk til ham, at det vil være mig kært, om han vil spise til middag med mig. Han var i sin tid en god kunde og behøver kun penge for at blive det igen. Han holder ligeså meget af drikkevarer som nogensinde før. Og er der en eller anden fattig af vort bekendtskab, som ikke har penge på lommen og langt hjem, skal du ikke være bange for at give ham en tår at drikke og en bid brød. Vi vil ikke savne det, og det

tager sig godt ud i et hus som vort. Og gå nu, min pige, og sørg for gæsterne, men bring mig først min middagsmad og to krus ale sammen med brændevinsflasken."

Da Niel Blane således havde lagt alle sine sorger over på Jennys skuldre som hans førsteminister, satte han og den forhenværende laird, der tidligere havde været hans beskytter, sig til at gøre sig til gode resten af aftenen langt borte fra tummelen i gæstestuen.

Alt, hvad der hørte til Jennys fag, var i fuld virksomhed. Papegøjeridderne modtog og gengældte deres gæstfrie kaptajns beværtning, der, skønt han selv sparede på glasset, sørgede for, at det gik med fornøden raskhed om mellem de andre, som måske ellers ikke ville have fundet sig ordentligt behandlede, men efterhånden svandt deres tal ind og var til sidst blevet indskrænket til fire eller fem, som talte om at bryde op. Ved et andet bord noget fra dem sad de to af de dragoner, Niel Blane havde talt om, en menig og en vagtmester af den navnkundige John Grahame af Claverhouses livvagtsregiment, i hvilket endog de menige og underofficererne ikke betragtedes som almindelige hvervede, men næsten nærmede sig de franske musketerer i rang, idet de behandledes som kadetter, der gjorde menigmandstjeneste og havde udsigt til at forfremmes til officerer, når de udmærkede sig.

I de meniges rækker fandtes der mange unge mænd af god familie, en omstændighed, der forøgede disse krigsfolks stolthed og indbildskhed, og hvorpå den omtalte underofficer var et mærkeligt eksempel. Hans virkelige navn var Francis Stewart, men han var almindeligt kendt under benævnelsen Bothwell, da han nedstammede i lige linje fra den sidste jarl af

dette navn, ikke den ulykkelige dronning Marias skændige elsker, men Francis Stewart, jarl af Bothwell, hvis urolige sind og gentagne sammensværgelser voldte mange forstyrrelser i den første del af James den Sjettes regeringstid, og som til sidst døde i landflygtighed og stor armod. Denne jarls søn havde ansøgt Charles den Første om at få en del af sin faders forbrudte godser tilbage, men de adelsmænd, hvem de var blevet tildelte, havde holdt alt for fast på dem, til at de havde kunnet blive dem fravristede, og borgerkrigens udbrud havde aldeles ødelagt ham ved at berøve ham en lille årpenge, som Charles den Første havde tilstået ham, og han var død i den yderste trang. Efter at have tjent som soldat både i udlandet og i Britannien og være undergået flere omskiftelser af skæbnen, havde hans søn set sig nødsaget til at tage til takke med en plads som underofficer i livvagten, skønt han nedstammede i lige linje fra det kongelige hus, da faderen til den landsforviste jarl af Bothwell havde været en naturlig søn af James den Sjette. Stor legemskraft og færdighed i brugen af hans våben havde henvendt denne mands foresattes opmærksomhed på ham, men han delte i høj grad den tøjlesløshed og lyst til undertrykkelse, som fortroligheden med at optræde som regeringens håndlangere ved at inddrive bøder, forlange frit herberge og på andre måder plage de genstridige presbyterianere havde gjort alt for almindelige blandt disse soldater, der var blevet så vante til sådanne hverv, at de troede at have lov til ustraffet at begå alle slags udskejelser, som om de var undtaget fra al lov og myndighed, med undtagelse af deres officerers befalinger, og ved sådanne lejligheder var Bothwell i almindelighed den mest fremtrædende.

Bothwell og hans staldbrødre ville sandsynligvis ikke have holdt sig så længe rolige, hvis det ikke havde været af ærbødighed for deres kornet, der førte befalingen over den lille, i byen indkvarterede afdeling og spillede terninger med stedets præst. Men da disse begge pludselig blev kaldt bort fra deres tidsfordriv for at tale med overborgmesteren om en sag af påtrængende vigtighed, varede det ikke længe, før Bothwell udtrykte sin foragt for det øvrige selskab.

"Er det ikke underligt, Halliday," sagde han til sin kammerat, "at se en flok bondelømler sidde og svire her den hele aften uden at drikke kongens skål?"

"Den har de drukket," svarede Halliday. "Jeg hørte den grønne kålorm af en karl udbringe Hans Majestæts skål."

"Gjorde han?" sagde Bothwell. "Så, Tom, vil vi have dem til at drikke ærkebiskoppen af St. Andrews' skål, og det på deres knæ."

"Det vil vi ved Gud!" udbrød Halliday, "og den, der undslår sig, bringer vi til vagthuset og lærer ham at ride på den efter et agern faldne plag med et par karabiner ved hver fod for at holde ham fast i sædet."

"Rigtigt, Tom," fortsatte Bothwell, "og for at det kan gå ordentligt til, vil jeg begynde med den tvære blåhue der i kaminkrogen."

Han stod derfor op og tog sit slagsværd, der var stukket i skeden, under armen til støtte for den af ham påtænkte uforskammethed, stillede han sig lige overfor den fremmede, som Niel Blane i sine formaninger til sin datter havde omtalt som efter al sandsynlighed hørende til højfolkene eller de genstridige presbyterianere.

"Jeg er så dristig at opfordre Eders samvittighedsfuldhed til," sagde rytteren i en tone af forstilt højtidelighed og påtaget landsbyprædikers snøvlen, "at I, dyrebare broder, vil rejse Eder fra Eders sæde, og efter at have bøjet Eders haseled, til Eders knæ rører ved gulvet, dyrebare broder, tømme dette mål, af de ugudelige en pægl kaldet, med den styrkende væske, som de dødelige benævner brændevin, på Hans Nåde ærkebiskoppen af St. Andrews', Skotland værdige primas' sundhed og forherligelse."

Alle ventede på, hvad den fremmede ville svare. Hans endog indtil vildhed barske træk samt et kast med det ene øje, som, uden at være ligefrem skævt, stærkt nærmede sig en skelen og gav hans ansigt et såre mørkt udtryk, der i forening med et legeme, som var firskårent og kraftigt, om end noget under middelhøjde, tydede på en mand, der efter al sandsynlighed ikke forstod sig på plumpe løjer eller ustraffet lod sig forhåne.

"Og hvad bliver følgen," spurgte han, "hvis jeg ikke måtte være sindet at efterkomme Eders uhøflige opfordring?"

"Følgen deraf, dyrebare broder," svarede Bothwell i den samme spottende tone, "bliver for det første, at jeg kniber dig i din snabel eller næse; dernæst, dyrebare broder, at jeg anbringer min knyttede næve i dine forvredne seredskaber, og endeligt, dyrebare broder, at jeg lægger min flade klinge noget hårdt på den genstridiges skulder."

"Ja så," sagde den fremmede, "så giv mig bægeret," og mens han tog det i sin hånd, sagde han med et ejendommeligt udtryk i stemme og væsen, "for ærkebiskoppen af St. Andrews og den plads, han nu værdigt beklæder. Gid enhver prælat i Skotland snart må blive som den højærværdige James Sharpe!"

"Han har aflagt prøven," sagde Halliday hoverende.

"Men med et forbehold," svarede Bothwell. "Jeg forstår ikke, hvad fanden den studsørede whig mener."

"Hør, mine herrer," sagde Morton, der var blevet utålmodig over deres uforskammethed, "vi er kommet sammen her som gode undersåtter og i en selskabelig anledning og har ret til at forlange, at vi ikke bliver forstyrrede af deslige forhandlinger."

Bothwell var allerede i begreb med at give et trodsigt svar, men Halliday mindede ham hviskende om, at det var blevet soldaterne strengt forbudt at fortrædige de folk, som ifølge statsrådets befaling sendtes til mønstringerne, hvorfor han, efter at have beæret Morton med en stiv og forbitret stirren, sagde:

"Nu vel, hr. papegøje, jeg skal ikke bringe forstyrrelse i Eders regeringstid. Tager jeg ikke fejl, er den nok forbi klokken tolv i nat – er det ikke besynderligt, Halliday," fortsatte han, henvendt til sin kammerat, "at de kan gøre så mange ophævelser over at knalde løs med deres fuglebøsser efter et mål, som enhver kælling eller dreng kunne ramme efter en dags øvelse. Ville papegøjekaptajnen eller nogen af hans følge prøve en dyst med slagsværd, huggert, rapir alene, eller rapir og daggert om en guldrosenobel til den, der tapper det første blod, vil der være nogen ære ved det, eller for pokker om bønderknoldene bare vil brydes, kaste med jernstang, stikke med sten, eller hive med hammel, men de," her rørte han med sin tåspids ved enden af Mortons sværd – "har tingester ved siden, som de ikke tør blotte."

Mortons tålmodighed og sindighed forlod ham nu ganske, og han var allerede i begreb med at give et meget opbragt svar på

Bothwells uforskammede udtalelser, da den fremmede i det samme trådte frem.

"Denne mand er min," sagde han, "og i den gode sags navn vil jeg selv føre den til ende. Hør, min ven," spurgte han Bothwell, "vil du brydes med mig?"

"Med største fornøjelse, dyrebare broder," svarede Bothwell, "ja, jeg vil kæmpe med dig, til en af os eller vi begge falder til jorden."

"Så skal jeg, da jeg stoler på Ham, der kan hjælpe," svarede hans modstander, "gøre dig til et afskrækkende eksempel for alle sådanne spottende storpralere."

Med disse ord tog han sin grove, grå rytterkappe af sine skuldre og fremstillede sig til kampen, idet han strakte sine stærke, senefulde arme med et udtryk af fast bestemthed. Soldaten tabte ikke modet ved synet af sin modstanders muskuløse legeme, brede bryst, ligeså brede skuldre og kække mine, men fløjtede med største rolighed, mens han løsnede sit bælte og trak sin mundering af. Selskabet stod i spændt forventning om udfaldet rundt omkring dem. I den første omgang syntes rytteren at have en vis fordel, og ligeledes i den anden, skønt ingen af dem kunne siges at være afgørende, men det var tydeligt, at han havde anvendt hele sin styrke alt for pludseligt mod en modstander, der besad stor udholdenhed, færdighed, kraft og et ukueligt åndedræt. I den tredje omgang løftede landmanden sin modstander helt op fra gulvet og kastede ham derpå så voldsomt ned igen, at han et øjeblik blev liggende bedøvet og åndeløs. Hans kammerat Halliday drog straks sit sværd og råbte til den sejrrige bryder:

"I har slået min vagtmester ihjel, og ved alt, hvad helligt er, skal I undgælde derfor!"

"Tilbage!" råbte Morton og hans staldbrødre.

"Det var ærlig leg; Eders kammerat søgte en dyst og fik den."

"Det er sandt nok," sagde Bothwell, mens han langsomt rejste sig. "Stik din klinge i skeden, Tom. Jeg troede ikke, at der blandt alle de studsører var nogen, som kunne kaste den bedste hue og fjer i kongens livvagt til jorden i et lumpent værtshus. Hør, min ven, giv mig Eders hånd." Den fremmede rakte ham den. "Jeg lover Eder," sagde Bothwell, og trykkede hans hånd meget stærkt, "at den tid vil komme, da vi atter skal mødes og prøve denne leg en gang igen på en alvorligere måde."

"Og jeg lover Eder," svarede den fremmede, "at når vi atter mødes, skal jeg lægge Eders hoved ligeså lavt, som det lå nu nyligt, uden at I skal være i stand til at løfte det op igen."

"Godt, dyrebare broder," svarede Bothwell, "er du en whig, er du en stærk og modig karl af en sådan at være, men du gør bedst i at tage din hest, førend kornetten gør sin runde, for jeg forsikrer dig, at han før har anholdt folk af mindre mistænkeligt udseende."

Den fremmede syntes at finde, at dette vink ikke var at foragte, for han kastede hvad han skyldte for sin fortæring på bordet og gik ud i stalden, sadlede og trak en kraftig, sort hest ind, der nu havde styrket sig ved hvile og foder, og sagde, henvendt til Morton:

"Jeg rider ad Milnwood til, hvor jeg hører I har hjemme. Vil I unde mig fornøjelsen og fordelen af Eders selskab?"

"Ja gerne," svarede Morton, skønt der var noget i den skumle og ubøjelige barskhed i mandens væsen, han gøs tilbage for, og

efter at have sagt høfligt god nat, brød ligeledes hans staldbrødre op og begav sig bort ad forskellige kanter, idet nogle af dem fulgtes ad en mils vej, hvorpå de faldt fra, den ene efter den anden, og de rejsende blev alene.

Kort efter at selskabet havde forladt Blanes værtshus, lød trompeterne og paukerne, og mens rytterne på denne uventede appel opstillede sig på torvet, trådte kornet Grahame, der var en slægtning af Claverhouse, og byens overborgmester sammen med en halv snes soldater og politibetjente med hellebarder med spændte og alvorlige ansigter ind i Niel Blanes gæstestue.

"Besæt dørene!" var kornettens første ord, "ingen må forlade huset. Men hvad er dette, Bothwell? Har I ikke hørt, at der nyligt blev blæst appel?"

"Han ville lige til at gå hjem, sir," sagde hans kammerat, "han er faldet og har stødt sig slemt."

"Formodentligt i et slagsmål," sagde Grahame. "Forsømmer I således Eders tjeneste, vil Eders kongelige blod næppe beskytte Eder."

"Hvormed har jeg forsømt min tjeneste?" spurgte Bothwell tvært.

"I burde have været i Eders kvarter og har forspildt en gylden lejlighed, vagtmester Bothwell," sagde officeren. "Her er indløbet efterretning om, at ærkebiskoppen af St. Andrews på en sælsom og skammelig måde er blevet myrdet af en hob oprørske whigger, som forfulgte og standsede hans vogn i nærheden af byen St. Andrews, slæbte ham ud af den og tog ham af dage med deres sværd og daggerter."

Alle blev forfærdede over denne tidende.

"Her er beskrivelsen af dem," sagde kornetten, idet han tog en kundgørelse frem, "der er udsat en pris af tusinde mark på hvert af deres hoveder."

"Skålen, skålen og forbeholdet!" sagde Bothwell til Halliday. "Nu forstår jeg meningen. Guds død, at vi ikke stoppede ham! Gå og sadl vore heste, Halliday. Var en af hine mænd noget fø'r og firskåren, bredbrystet, smækker om livet og krognæset, kornet?"

"Vent, vent," sagde kornet Grahame, "mens jeg efterser papiret. – Hackston fra Rathillet, høj, mager og sorthåret."

"Det er ikke min mand," sagde Bothwell.

"John Balfour, også kaldet Burley, ørnenæse, rødhåret, fem fod og to tommer høj –"

"Det er ham, det er manden!" udbrød Bothwell, "skeler frygteligt med det ene øje."

"Rigtigt," fortsatte Grahame, "var ridende på en kraftig sort hest, som fratoges primaten, da mordet blev begået."

"Den samme mand og den samme hest!" udbrød Bothwell, "han var her i stuen for ikke et kvarter siden."

Nogle hastige spørgsmål bidrog endnu mere til at styrke den anskuelse, at den indesluttede og barske fremmede havde været Balfour fra Burley, hovedmanden for de snigmordere, der i en vildledt tros raseri havde myrdet primaten, hvem de tilfældigvis var stødt på, mens de havde søgt efter en anden, de bar nag til. For deres ophidsede indbildningskraft havde dette tilfældige møde taget sig ud som et fingerpeg fra Forsynet, og med den største og mest koldblodige grusomhed havde de taget ærkebiskoppen af dage i den tro, at Herren, som de udtrykte sig, havde overgivet ham i deres hænder.

"Til hest, gutter, til hest og efter dem!" udbrød kornet Grahame. "Den snigmorderiske mands hoved er ligeså meget guld værd, som det vejer."

[Anføreren for den skare, der myrdede biskoppen, var David Hackston fra Rathillet, en formuende herre af gammel slægt. I sine yngre dage havde han været udsvævende, men efter af nysgerrighed at have overværet den nonkonformistiske gejstligheds konventikler, hyldede han dens grundsætninger i videste omfang. Det lod til, at Hackston havde haft et personligt udestående med ærkebiskop Sharpe, som bevægede ham til at afslå at være anfører, da mordet var blevet besluttet, idet han frygtede, at overtagelsen af førerskabet skulle bliv udledt at være af personligt fjendskab. Derimod forbød hans samvittighed ham ikke at være til stede ved mordet, og da ærkebiskoppen, efter at være blevet slæbt ud af sin vogn, krøb på sine knæ hen til ham for at søge beskyttelse, svarede han koldblodigt: "Jeg skal ikke røre Eder med en finger, sir.". Mærkeligt nok var Hackston og en fårehyrde, der ligeledes var til sted, men intet foretog sig, de eneste af snigmorderne, der led døden ved bøddelens hånd.

Da Hackston havde afslået at være anfører, blev denne stilling med alle stemmer overdraget til hans svoger, John Balfour fra Kinloch, kaldet Burley, der beskrives som "en lille mand, skeløjet og meget barsk at se til." – "Han ansås," siger den samme forfatter, "ikke for at være af de gudfrygtigste, men vel for at være ivrig og ærlig, modig ved ethvert foretagende og en kæk soldat, der sjældent lod nogen undslippe, som var faldet i hans hænder. Han var hovedmanden for drabet på den ærkeforræder mod Herren og hans kirke, James Sharpe."]

5

Op, unge man! Ej kalder jordisk bud,
På volden op, Guds kirke man belejrer;
Il did, hvor dugens røde kors sig folder ud
Og vinker dig til hædersdød, selv om du ikke sejrer.

– James Duff.

Morton og hans rejsefælle var kommet et godt stykke fra byen, før de begyndte at tale med hinanden, for der var, som vi har sagt, noget frastødende i den fremmedes væsen, som afholdt Morton fra at åbne samtalen, og selv syntes han ikke at have lyst til at tale, indtil han med et spurgte:

"Hvad har Deres faders søn med sådanne vanhellige narrespil at skaffe som de, jeg har set Dem deltage i i dag?"

"Jeg opfylder min pligt som undersåt og søger min uskyldige adspredelse, hvor jeg finder for godt," svarede Morton, noget stødt.

"Tror I da, at det er Deres eller nogen kristelig ynglings pligt at bære våben for dem, der har udgydt Guds helliges blod i ørkenen, som om det havde været vand; eller er det en tilladelig adspredelse at spilde tiden med at skyde til måls efter et knippe fjer og slutte aftenen med at drikke vin i kroer og købstæder, når Han, der er mægtig, er kommet til landet med sin vifte i hånden for at skille avnerne fra hveden."

"Af Deres tale antager jeg," svarede Morton, "at I hører til dem, der har fundet det rigtigt at træde op mod regeringen, men jeg må minde Dem om, at I uden nødvendighed fører et

farligt sprog i en fremmeds påhør, og at tiderne ikke gør det rådeligt for mig at høre på det."

"Du kan ikke undgå det, Henry Morton," sagde hans rejsefælle, "din Herre har brug for dig, og når Han kalder, må du adlyde. Vel ved jeg, at du endnu ikke har hørt en ægte prædikers opfordring, for ellers havde du allerede nu været, hvad du visselig en gang vil være."

"Vi er af den presbyterianske trosbekendelse ligesom I selv," svarede Morton, for hans farbroders hus hørte en af de talrige presbyterianske præster, der mod at holde sig visse forskrifter efterrettelige havde tilladelse til at prædike, uden at blive forstyrret af regeringen. Denne "indulgens", som den kaldtes, afstedkom stor splid blandt presbyterianerne, og de, som førte sig den til nytte, blev hårdt dadlede af de strengere sekterere, der ikke ville gå ind på de tilbudte vilkår. Den fremmede svarede derfor med stor foragt for Mortons trosbekendelse:

"Det er kun et skalkeskjul, et usselt skalkeskjul. På sabbattens dag hører I på et koldt, verdsligt, øjentjenersk foredrag af en mand, der glemmer sit ophøjede kald i den grad, at han beklæder sit apostoliske embede af hoffolkenes og de falske prælaters nåde, og det kalder I at høre Ordet! Af al den madding, hvormed Djævelen har fisket sjæle i disse blodige og mørke dage, har den sorte indulgens været den mest fordærvede. En rædsom tilskikkelse har den været, et drab af hyrden og en splittelse af fårene på bjergene, en opløftelse af det ene kristne banner mod det andet, og en førelse af mørkets krige med lysets børns sværd."

"Min farbroder," svarede Morton, "er af den formening, at vi har tilstrækkelig samvittighedsfrihed under de af regeringen

tilladte gejstlige, og jeg må nødvendigvis rette mig efter hans anskuelser med hensyn til det sted, hvor hans hus deltager i gudstjenesten."

"Deres farbroder," sagde rytteren, "er en af dem, der har det mindste lam i deres fold kærere end hele den kristelige fåreflok. Han er en mand, der villigt ville have bøjet knæ for guldkalven i Bethel og fisket efter støvet af den, da den stødtes til pulver og kastedes i vandet. Deres fader var en mand af et andet præg."

"Min fader," svarede Morton, "var i sandhed en gæv og tapper mand, og I har måske hørt, at han kæmpede for den samme kongelige slægt, i hvis navn jeg i dag har båret våben."

"Ja, og havde han oplevet disse dage, ville han have forbandet den dag, da han drog sværdet for den. Men mere om det siden. Jeg forudsiger Eder helt sikkert, at Eders time vil komme, og da vil de ord, I nu har hørt, sidde i Eders hjerte som pile med modhager. Min vej går derhen."

Med disse ord pegede han hen på en snævring, der førte op til en vid strækning af øde og ensomme høje, men idet han ville dreje sin hest ind på den ujævne sti, som fra alfarvejen førte hen mod den kant, rejste en gammel kone, svøbt i en rød kåbe, der sad ved korsvejen, sig op og sagde, idet hun nærmede sig ham, i en hemmelighedsfuld tone:

"Er I af vore egne folk, må I ikke ride op ad kløften, hvis I har Eders liv kært. Der ligger en løve på stien der. Præsten fra Brotherstane og femten soldater har besat kløften for at tage livet af dem af vore fattige vandringsmænd, der vover sig den vej for at støde til Hamilton og Dingwall."

"Har de forfulgte samlet sig i noget større tal?" spurgte den fremmede.

"De kunne vel være en tresindstyve eller halvfjerdsindstyve stykker til hest og til fods," svarede den gamle kone, "men ak, de er kun dårligt bevæbnede og endnu slettere forsynede med levnedsmidler."

"Gud hjælper nok sine," sagde rytteren, "men hvilken vej skal jeg følge for at komme til dem?"

"Det er en ren umulighed i nat," svarede konen, "da rytterne holder så nøje vagt, og folk siger, at der er kommet sælsomme tidender øster fra, som har bragt dem til at rase vildere end nogensinde før i deres grusomhed. I må søge ly et eller andet sted i nat, førend I rider til hederne, og skjule Eder til daggry; så kan I måske slippe over Andemosen. Da jeg hørte undertrykkernes skrækkelige trusler, tog jeg min kåbe på og satte mig ved vejkanten for at advare dem af vore stakkels adspredte levninger, der måtte komme her forbi, før de faldt i fordærvernes garn."

"Har I et hus her i nærheden," spurgte den fremmede, "og kan I holde mig skjult der?"

"Jeg har nok en hytte ved vejkanten en mils vej herfra," svarede den gamle kone, "men fire af de Belials mænd, som kaldes dragoner, har lagt sig i borgeleje der og ødelægger mit bohave som dem bedst tykkes, fordi jeg ikke vil høre den kødelige mand, præsten John Halftexts dumme, vandede, kraftløse prædikener."

"God nat, gode kone, og tak for Eders råd," sagde den fremmede, idet han red videre.

"Forjættelsens velsignelser være med Eder!" svarede konen, "gid Han, som kan, vil bevare Eder!"

"Amen!" sagde den rejsende, "for hvor jeg skal lægge mit hoved i nat, kan menneskelig kløgt ikke sige mig."

"Eders forlegenhed gør mig meget ondt," sagde Morton, "og havde jeg et hus eller et skjul, der kunne kaldes mit, tror jeg næsten, at jeg hellere ville udsætte mig for lovens yderste strenghed, end forlade Eder i en sådan knibe, men min farbroder er blevet så forskrækket over de bøder og straffe, som lovene fastsætter for dem, der huser og skjuler fredløse personer, at han strengeligt har forbudt os alle at have noget som helst samkvem med dem."

"Det er kun hvad jeg havde ventet," svarede den fremmede, "men jeg kunne måske dog blive optaget i hans hus, uden at han vidste af det. En lade, et høloft, et vognskur, ethvert som helst sted, hvor jeg kunne strække mine lemmer, ville for mig med mine vaner være som et med cedertræs planker omgivet sølvtabernakel."

"Jeg forsikrer Eder," sagde Morton højst forlegen, "at det ikke står i min magt at modtage Eder på Milnwood uden min farbroders vidende og vilje, og heller ikke ville jeg, om jeg også kunne det, anse mig berettiget til, ham uafvidende, at udsætte ham for en fare, han frygter og afskyr fremfor alt andet."

"Godt," sagde den rejsende, "så har jeg endnu kun et ord at sige. Har I nogensinde hørt Eders fader omtale John Balfour fra Burley?"

"Hans gamle ven og våbenbroder, der næsten med tabet af sit eget liv frelste hans i slaget ved Longmarston Moor? Jo tit og mange gange."

"Jeg er denne Balfour," fortsatte hans rejsefælle. "Hist ligger din farbroders hus; jeg kan se lyset mellem træerne.

Blodhævneren er bagved mig, og min død er vis, hvis jeg ikke finder et tilflugtssted der. Træf nu dit valg, unge mand; sky enten din faders ven som en tyv om natten og udsæt ham for den blodige død, fra hvilken han frelste din fader, eller udsæt din farbroders jordiske gods for den fare, der i denne fordærvede tid venter dem, som giver en kristen mand en bid brød eller en drik koldt vand, når han er nær ved at omkomme af mangel på vederkvægelse."

Tusinde minder trængte sig på en gang ind på Morton. Hans fader, hvis ihukommelse han forgudede, havde ofte udbredt sig over, hvad han skyldte denne mand og beklaget, at de, efter længe at have været våbenbrødre, var skiltes noget uvenligt på den tid, da kongeriget Skotland havde været delt i de to partier, resolutionister og protestanter, af hvilke hine havde holdt med Charles den Anden efter hans faders død på retterstedet, og disse været mere stemte for en forening med de sejrrige republikanere. Burleys strenge trosiver havde knyttet ham til det sidstnævnte parti, og våbenbrødrene var skiltes med gensidigt misnøje for, som det viste sig, aldrig mere at mødes. Disse omstændigheder havde den afdøde oberst Morton ofte omtalt for sin søn og altid med udtalelser af dyb beklagelse af, at han aldrig på nogen som helst måde havde været i stand til at gengælde den bistand, han ved mere end en lejlighed havde fået af Burley.

For at fremskynde Mortons beslutning medbragte natteblæsten på sin fart den dumpe klang af et par pauker, der, idet den kom nærmere, syntes at tilkendegive, at en afdeling ryttere var på march hen imod dem.

"Det må være Claverhouse med resten af hans regiment. Hvad kan have foranlediget denne nattemarch? Rider I videre, falder I i hænderne på dem. Vender I tilbage til byen, udsættes I for en ikke mindre fare fra kornet Grahames afdeling, og vejen til bakkerne er besat. Jeg må enten skaffe Eder husly på Milnwood eller udsætte Eder for øjeblikkelig død, men lovens straf skal, hvad den også bør, ramme mig og ikke min farbroder. Følg mig."

Burley, der med stor rolighed havde afventet hans beslutning, fulgte nu stiltiende med ham.

Gården Milnwood, der var opført af den nuværende ejers fader, var en statelig bygning, som passede til godsets størrelse, men var, efter at sønnen havde tiltrådt den, blevet meget forfalden. Et lille stykke fra hovedbygningen lå ladegården, og her standsede Morton.

"Jeg må forlade Eder en liden stund," hviskede han, "til jeg har skaffet en seng til Eder oppe i huset."

"Jeg bryder mig kun lidt om slig yppighed," svarede Burley. "I tredive år har dette hoved oftere hvilet på grønsværen eller den første, den bedste kampesten, end enten på uld eller dun. En drik øl, en bid brød, at læse min aftenbøn og strække mig på tørt hø var mig lige så kærkomment som et stadseligt værelse og en fyrstes bord."

Da det i det samme faldt Morton ind, at faren for en opdagelse ville blive i høj grad forøget, hvis han førte flygtningen ind i huset, anviste han, efter at have tændt et lys ved hjælp af det til den ende i stalden stående fyrtøj og bundet deres heste, Burley et sengested, der stod på et halvt fuldt høloft, og havde været brugt af en staldkarl, indtil denne var

blevet afskediget af hans farbroder i et af de anfald af karrighed, der med hver dag blev stærkere og stærkere. På dette ubeboede loft forlod Morton sin rejsefælle med formaning om at skygge for lyset, så at intet skin af det kunne ses gennem vinduet, og et løfte om straks at komme tilbage med de forfriskninger, han måtte kunne tilvejebringe så sent. Dette sidste var rigtig nok noget, han ingenlunde var sikker på, da muligheden af at tilvejebringe endog de tarveligste levnedsmidler aldeles beroede på, i hvilken stemning han måtte finde sin farbroders eneste fortrolige, den gamle husholderske. Var hun i seng, hvilket var højst sandsynligt, eller gnaven, hvilket var ikke mindre sandsynligt, vidste Morton helt vel, at sagen ville stille sig meget tvivlsomt.

Idet han i sit hjerte bandede den skidne sparsommelighed, som herskede overalt i hans farbroders hus, bankede han, som sædvanligt, sagte på den lukkede dør, ad hvilken han plejede at søge adgang, når han tilfældigvis var blevet ude over den tidlige og bestemte sengetid på Milnwood. Det var en slags nølende banken, hvis lyd alene indeholdt en syndsbekendelse og syntes snarere at bede om opmærksomhed end at kræve den. Efter at den flere gange var blevet gentaget, gik husholdersken, brummende noget mellem tænderne, idet hun rejste sig fra kaminkrogen i forstuen, og svøbende sit ternede tørklæde om sit hoved for at skærme sig mod den kolde luft, hen ad flisegulvet ude på gangen og gentog mere end en gang et forsigtigt: "Hvem er der så sent," før hun skød slåer og stænger fra og varsomt åbnede døren.

"Det er en smuk tid på natten, mr. Henry," sagde den gamle dame med et forkælet yndlingstyendes tyranniske

uforskammethed, "en smuk og ordentlig tid på natten at forstyrre et fredeligt hus i og holde stilfærdige folk oppe af deres senge for at vente på Eder. Eders farbroder er gået til ro for tre timer siden, og Robert er forkølet og har ligeledes lagt sig, så jeg har selv måttet sidde oppe efter Eder trods min slemme hoste."

Her hostede hun et par gange til yderligere bevis på den store ulempe, hun havde lidt.

"Jeg er Eder meget forbundet, Alison, og siger så mange tak."

"Nej se en gang, hvor vi er store på det! Mange kalder mig mistress Wilson, og Milnwood selv er den eneste her, som tænker på at kalde mig Alison, og han siger dog ligeså tit mistress Alison som noget andet."

"Nå, så mistress Alison da," sagde Morton. "Det gør mig virkeligt ondt, at jeg har ladet Eder vente på mig, til jeg kom hjem."

"Men nu, da I er kommet hjem, mr. Henry," sagde den gnavne gamle kone, "hvorfor tager I så ikke Eders lys og går i seng, og pas vel på, at I ikke lader lyset løbe, mens I går igennem den panelede stue, så at hele huset må skures for at få fedtpletterne af igen."

"Men, Alison, jeg må virkeligt have noget at spise og en drik ale, før jeg går i seng."

"Spise, og ale, mr. Henry! I er virkelig slem at gøre tilpas. Tror I ikke, at vi har hørt fortælle om Eders store papegøjeskydning derovre, og at I knaldede ligeså meget krudt væk, som der havde behøvedes til at skyde alle de vilde fugle, vi har brug for fra nu af og til kyndelmisse, og så gik nok så stolt til spillemandens værtshus med alle egnens dovne lømler og satte

Eder til at svire på Eders stakkels farbroders bekostning med alt det pak, der var at finde i byen, og nu kommer I hjem og forlanger ale, som om I var herre og husbond her!"

Skønt han var yderst ærgerlig, undertrykte Morton dog, da det var ham magtpåliggende om muligt at skaffe sin gæst noget at leve af, sin harme og forsikrede godmodigt mrs. Wilson, at han var både sulten og tørstig, "og hvad papegøjeskydningen angår, så har jeg hørt Eder sige, at I selv har været der, mistress Wilson. Gid I var kommet og havde set på os."

"Ah, master Henry," sagde den gamle husholderske, "gid I ikke må begynde at lære at hviske kvindfolk dumt tøj i ørene, dog når I vil lade det blive ved gamle koner som mig, skader det mindre, men tag Eder i agt for de unge piger, barnlille – papegøjeskydning – ja, I tror vist, at I er en smuk karl, og sandelig" – her tog hun ham nøjere i øjesyn ved hjælp af lyset – "der er intet at udsætte på det ydre, hvis bare det indre svarer dertil. Men jeg kan huske, at den gang jeg var en ung, overgiven tøs og så hertugen, det var ham, som mistede sit hoved i London – folk sagde rigtig nok, at det ikke var videre godt, men det var dog et stort tab for ham, stakkels mand – nå, han vandt papegøjen, for det var kun få, der havde lyst til at vinde fra Hans Nåde. Nå, han så godt ud, og da så alle de fornemme satte sig til hest for at gøre deres kaprioler, var Hans Nåde ligeså tæt ved mig, som jeg nu er ved Eder, og sagde til mig: "Tag dig i agt, min smukke pige," (det var hans egne ord) "for min hest er noget urolig." Men da I siger, at I har fået så lidt at spise og drikke, skal jeg vise Eder, at jeg ikke rent har glemt Eder, for jeg tror ikke, at unge mennesker har godt af at gå i seng på tom mave."

Det må lades mrs. Wilson, at hendes natlige foredrag ved sådanne lejligheder ikke sjældent endte sig med denne fornuftige sætning, der altid var indledningen til en eller anden ret, som var lidt bedre end husets sædvanlige kost, således som den, hun nu satte for ham. Hovedformålet med hendes gnaven var egentlig også kun at vise hendes vigtighed og herskesyge, for mrs. Wilson var i grunden ikke ond og holdt unægtelig mere af sin gamle og sin unge herre (hvilke hun begge plagede umådeligt) end af nogen som helst anden i verden, og hun iagttog nu mr. Henry, som hun kaldte ham, med stort velbehag, mens han spiste hendes gode mad.

"Gid det må bekomme Eder godt, min kære dreng! I får vist ikke et sådant stykke steg hos Niel Blane som dette. Hans kone var et flinkt menneske og lavede meget god mad af en person i hendes stilling at være, men rigtig nok ikke som en herremands husholderske. Datteren er derimod vist en enfoldig tøs. Hun havde et sært hovedtøj på i kirken forrige søndag, og det skulle ikke undre mig, om der spurgtes mere om hendes stads og fjas. Dog mine gamle øjne kan ikke længere holde sig åbne. Forhast Eder ikke, min kære dreng. Husk på at slukke lyset, og der har I et krus øl og et glas nellikevand. Det giver jeg ikke enhver, men gemmer det til den slemme pine, jeg sommetider har i min mave, og ungt blod har bedre af det end af brændevin. Og nu god nat, mr. Henry, og pas godt på lyset."

Morton lovede punktligt at følge hendes formaning og bad hende ikke at blive forskrækket, hvis hun skulle høre, at døren blev lukket op, da hun jo vidste, at han endnu en gang måtte se til sin hest og give den et foder til natten. Mrs. Wilson trak sig derpå tilbage, og efter at have pakket sine madvarer sammen,

ville Morton allerede til at skynde sig ned til sin gæst, da den gamle husholderske atter stak sit nikkende hoved ind ad døren for at formane ham til at gøre sig rede for hans vandel den dag, før han lagde sig til hvile, og bede om beskyttelse i mørkets timer.

Således var en vis klasse af tjenestefolk, der fordum var meget almindelige i Skotland og måske endnu findes på nogle gamle herregårde i de afsidesliggende grevskaber. De var faste inventarier i de huse, hvortil de hørte, og da de ikke tænkte sig muligheden af, at de nogen sinde kunne blive afskedigede, var de naturligvis ethvert af familiens medlemmer oprigtigt hengivne, men på den anden side, når de forvænnedes af deres foresattes overbærenhed eller magelighed, såre tilbøjelige til at blive trodsige og egenrådige og tyranniske i en sådan grad, at en husbond og madmoder stundom næsten kunne have ønsket at bytte deres knarvorne troskab med en af nutidens tjeneres glatte og ydmyge tvetungethed.

> [Da en tjener af denne slags engang havde gjort sin herre meget vred, fik han befaling til øjeblikkelig at forlade dennes tjeneste. "Nej, jeg vil sandelig ikke," svarede tjeneren, "for om Eders Velbyrdighed ikke ved, at I har en god tjener, så ved jeg dog, at jeg har en god herre, og gå min vej gør jeg ikke." Og da herren ved en anden lejlighed af samme beskaffenhed sagde: "Jeg og du, John, vil aldrig mere sove under tag sammen," spurgte tjeneren med største troskyldighed: "Hvor pokker vil da Eders Velbyrdighed rejse hen?"]

6

Ja, som et tragisk titelblad hans åsyn
Et tragisk indhold klarligen bebuder.

– Shakespeare.

Da Morton omsider var blevet husholdersken kvit, samlede han levningerne af den mad, der var blevet sat for ham, og lavede sig til at bringe sin skjulte gæst dem. Han fandt det ikke fornødent at tage lys med, da han nøje kendte vejens krumninger, og heldigt var det, at han ikke gjorde det, da han knapt var trådt udenfor døren, før en stærk hestetrampen tilkendegav, at den afdeling ryttere, hvis pauker de tidligere havde hørt, var i begreb med at ride hen ad landevejen, som snoede sig om foden af den bakke, på hvilken gården Milnwood lå. Han hørte tydeligt den højstbefalende officer kommandere holdt, hvorpå der fulgte en stilhed, som kun afbrødes af, at en utålmodig hest vrinskede eller skrabede i jorden.

"Hvem tilhører denne gård." spurgte en stemme i en myndig og befalende tone.

"Milnwood, Eders Velbårenhed," var svaret.

"Er ejeren velsindet?" sagde spørgeren.

"Han efterlever regeringens befalinger og hører en bevilget præst," svaredes der.

"Hm, bevilget, kun en maske for højforræderi, som højst uklogt tilstedes dem, der er for feje til at bære deres grundsætninger åbenlyst til skue. Mon det ikke ville være bedst

at lade huset ransage for det tilfælde, at nogle af de blodtørstige skurke, som har deltaget i dette hedenske slagteri, måtte være skjult i det."

Før Morton kunne forvinde den skræk, hvori disse ord havde sat ham, tog en tredje til orde:

"Det tror jeg slet ikke behøves. Milnwood er en affældig, gnaven gammel mand, der aldrig blander sig i politiske spørgsmål og sætter større pris på sine pengeposer og forskrivninger end på noget som helst andet. Hans brodersøn deltog, efter hvad jeg har hørt, i våbenskuet i dag og skød papegøjen ned, hvilket ingenlunde tyder på trossværmeri. De er vist alle sammen gået i seng for længe siden, og en forstyrrelse på denne tid af natten ville måske tage livet af den gamle mand."

"Nå," svarede anføreren, "forholder det sig således, vil en ransagelse af huset kun spilde tiden, som vi ikke har ret meget at undvære af. Fremad, I herrer af livvagten; march!"

Nogle stød i trompeten og slag på paukerne for at angive takten tilkendegav i forening med hovslagene og våbnenes klirren, at rytterne atter havde sat sig i bevægelse. Månen brød frem, idet de forreste rækker af skaren kom op på toppen af en bakke, som vejen snoede sig op ad, og åbenbarede utydeligt de blinkende stålhuer, og hestenes og rytternes mørke skikkelser kunne uklart skimtes i skummelheden. De vedblev at ride op ad bakken og bredte sig ud over dens ås i en så lang række, at den tydede på en betydelig mandstyrke.

Da den sidste af dem var forsvundet, begav den unge Morton sig atter på vejen til sin gæst, som han, da han kom ind i hans smuthul, så sidde på sit beskedne leje med en opslået

lommebibel i hånden, i hvilken han syntes at være alvorligt fordybet. Hans sværd, som han havde trukket ud af skeden ved den første lyd af dragonernes komme, lå blottet på hans knæ, og det lille lys, som stod ved siden af ham på den gamle kiste, der gjorde tjeneste som bord, udbredte et delvist skin over de strenge og hårde træk, hvis barskhed blev gjort højtideligere og værdigere ved et vildt præg af tragisk sværmeri. Hans åsyn var som et menneskes, hos hvem en stærk, alt andet fortrængende grundsætning har overvældet alle andre lidenskaber og følelser ligesom et svulmende højvande, der skjuler de sædvanlige klipper og skær for øjet, så at deres tilværelse kun tilkendegives af det frådende skum af de bølger, som bryder sig over dem. Da Morton havde iagttaget ham omtrent et minut, løftede han sit hoved i vejret.

"Jeg ser," sagde Morton med et blik på hans sværd, "at I har hørt rytterne ride forbi. Deres forbimarch opholdt mig nogle minutter."

"Jeg ænsede dem knapt," svarede Balfour, "min time er endnu ikke kommet. At jeg en dag skal falde i deres hænder og blive hæderligt forenet med de hellige, som de har jagtet, ved jeg helt vel, og jeg ville ønske, unge mand, at den time var for hånden. Den skulle være ligeså velkommen for mig som noget bryllup for en brudgom. Men har min Herre mere arbejde til mig her på jorden, må jeg gøre hans gerning uden at knurre."

"Spis og vederkvæg Eder," sagde Morton. "I morgen kræver Eders sikkerhed, at I forlader dette sted, for at I kan komme op mellem bakkerne, så såre I kan finde vej mellem sumpene."

"I er allerede ked af mig, unge mand," svarede Balfour, "og ville måske være det endnu mere, hvis I vidste, hvilket hverv der

nyligt har været mig tildelt. Og det undrer mig ikke, at det forholder sig således, da der gives øjeblikke, i hvilke jeg er ked af mig selv. Tror I ikke, at det er en hård prøvelse for kød og blod at blive opfordret til at fuldbyrde Himlens retfærdige domme, mens vi endnu færdes hernede og er hildede af den forblindede medfølelse for kødelige lidelser, der får vort kød til at bæve, når vi hugger en flænge i en andens legeme; og tror I, at når en ærketyran er blevet revet bort herfra, kan redskaberne til hans straf stedse med faste og urystede nerver skue tilbage på deres andel i hans fald? Må de ikke stundom fatte tvivl om sandheden af den indskydelse, de har følt, og under hvis påvirkning de har handlet? Må de ikke stundom føle sig uvisse om oprindelsen til den stærke begejstring, hvormed deres bønner om himmelsk ledelse under vanskelige forhold er blevet besvaret og stadfæstet i deres indre, og på grund af deres fatteevnes uklarhed forveksler sandhedens svar med et eller andet blændværk af fjenden?"

"Det er emner, mr. Balfour, om hvilke jeg kun er slet skikket til at tale med Eder," svarede Morton, "men jeg tilstår, at jeg ville nære stærke tvivl om oprindelsen til en indskydelse, som syntes at foreskrive en handlemåde, der stod i strid med de følelser af naturlig menneskelighed, Himlen har nedlagt hos os som almindelig rettesnor for vor adfærd."

Balfour syntes at blive noget forlegen og rejste sig hastigt, men fattede sig straks og sagde koldblodigt:

"Det er naturligt, at I tænker sådan. I befinder Eder endnu i lovens fængsel, en grube, der er mørkere end den, hvori Jeremias blev kastet, ja endog mørkere end Hamelmelechs søn, Malcaiahs fængsel, hvor der ikke var vand, men dynd. Og dog er

covenantens segl på Eders pande, og sønnen af den retfærdige, der udgød sit blod for at gøre modstand, da banneret udfoldedes på bjergene, skal ikke gå helt tabt som et af mørkets børn. Tror I, at der i denne bitterhedens og ulykkens tid ikke kræves andet af os, end at iagttage den moralske lov, for så vidt vor kødelige skrøbelighed vil tillade det? Tror I, at vi alene skulle sejre over vore syndige og onde begærligheder og lidenskaber? Nej, når vi har omgjordet vor lænd, opfordres vi til at løbe banen dristigt ud, og når vi har draget sværdet, pålægges det os at fælde den ugudelige, om han end var vor nabo, og magtens og grusomhedens mand, om han så var vor egen frænde og vort hjertes bedste ven."

"Det er disse anskuelser," sagde Morton, "der tillægges Eder af Eders fjender og undskylder, om de end ikke retfærdiggør, de grusomme forholdsregler, statsrådet har taget imod Eder. De påstår, at I foregiver at hente reglen for Eders handlemåde fra hvad I kalder et indre lys og forkaster øvrighedens, landslovens, ja endog den almindelige menneskeligheds bud, når de strider imod det, I kalder ånden i Eder."

"De gør os uret," svarede covenanteren, "det er dem, de mensvorne, der har forkastet al både guddommelig og menneskelig lov og nu forfølger os, fordi vi holder fast ved den højtidelige pagt og covenant mellem Gud og kongeriget Skotland, på hvilken de alle, med undtagelse af nogle få papistiske ildesindede, har aflagt ed, men som de nu brænder på torvene og hånligt træder under fode. Da denne Charles Stuart kom tilbage til disse riger, var det da de ildesindede, der hentede ham? De havde prøvet derpå med væbnet hånd, men det mislykkedes for dem, skulle jeg mene. Kunne James

Grahame af Montrose og hans højlandske røvere genindsætte ham på hans faders plads? Jeg tror, at deres hoveder ovenover Vesterport i lang, lang tid fortalte en helt anden krønike. Det var arbejderne i den herlige vingård, genopretterne af tabernaklets skønhed, der atter kaldte ham til den plads, fra hvilken hans fader var faldet. Og hvad er vor løn nu blevet? Med profetens ord: 'Vi søgte fred, men fik ingen, og en sundhedens tid, men fik kun genvordighed. Hans hestes prusten hørtes fra Dan; hele landet rystede ved hans stærke hestes vrinsken; for de er kommet og har fortæret landet og alt, hvad der er i det.'"

"Jeg tør ligeså lidt påtage mig at godkende som at gendrive Eders beskyldninger mod regeringen, mr. Balfour," svarede Morton. "Jeg har søgt at betale en gæld, min faders våbenbroder havde til gode, ved at give Eder husly i Eders nød, men I må undskylde, at jeg hverken indlader mig på Eders sag eller på et ordskifte. Jeg vil overlade Eder til hvilen og ønsker af mit ganske hjerte, at jeg kunne have gjort det hyggeligere for Eder."

"Men jeg ser Eder dog vel i morgen, før jeg rejser? Jeg er ikke den mand, hvis hjerte higer efter slægt og venner i denne verden. Da jeg lagde min hånd på ploven, indgik jeg en pagt med mine jordiske følelser om, at jeg ikke ville se mig om efter de ting, jeg lod blive tilbage, men ikke des mindre er min gamle våbenbroders søn for mig, som om han var min egen, og jeg kan ikke se ham uden den dybe og faste tro, at jeg en gang skal se ham omgjorde sig med sit sværd for den dyrebare og herlige sag, for hvilken hans fader kæmpede og blødte."

Med et løfte fra Mortons side om, at han ville indfinde sig hos flygtningen, når det var på tide, at han fortsatte sin rejse, skiltes de ad for natten.

Morton gik op for at søge nogle få timers hvile, men hans af dagens begivenheder ophidsede indbildningskraft lod ham ikke få nogen tryg søvn. Et forvirrende syn af rædsler svævede for hans øjne, og hans nye ven syntes at spille en hovedrolle i dem.

Edith Bellendens skønne skikkelse blandede sig, grædende og med opløst hår, ligeledes i hans drøm og syntes at anråbe ham om trøst og bistand, som det dog ikke stod i hans magt at yde hende, og af denne vederkvægende slummer vågnede han i en feberagtig tilstand og med mørke anelser i sit hjerte. De fjerne bakkeåse farvedes allerede af et skær af blændende lys, og dagen gryede i en forårsmorgens hele friskhed.

"Jeg har sovet for længe," udbrød han ved sig selv, "og må derfor skynde mig at få den ulykkelige flygtning afsted."

Efter så hurtigt som muligt at have klædt sig på, åbnede han ganske sagte husdøren og ilede til covenanterens tilflugtssted. Morton trådte ind på tåspidserne, da den mærkelige personligheds tone og væsen, såvel som hans tale og ligeså ualmindelige anskuelser havde indgydt ham en følelse, der nærmede sig frygt; men Balfour sov endnu. En lysstråle strømmede ind på hans utilhyllede leje og viste Morton bevægelsen i hans hårde træk, der syntes at oprøres af en eller anden stærk indre grund til uro. Han havde ikke klædt sig af. Begge hans arme lå ovenpå sengetæppet, og den højre hånd var fast knyttet og gjorde undertiden det frugtesløse forsøg på at slå til, der stundom følger med voldsomme drømme, hvorimod den venstre var åben og stundom gjorde en bevægelse, som om den tilbageviste nogen. Sveden stod på hans pande som bobler i en nyligt oprørt strøm, og disse kendetegn på sindsbevægelse ledsagedes af afbrudte ord, der med visse mellemrum undslap

ham. – "Du er fanget, Judas – du er fanget. – Klyng dig ikke til mine knæ – klyng dig ikke til mine knæ – hug ham ned! – En præst? Ja en Baals præst, der skal bindes og dræbes, om, det så var ved Kishons bæk. – Skydevåben kan intet udrette imod ham. Hug – hug til med det kolde jern! – Befri ham for hans lidelser, om ikke for andet, så for hans grå hårs skyld."

Højst urolig over indholdet af disse ytringer, der endog i søvne syntes at trænge sig ud af ham med den barske kraft, der følger med forøvelsen af en eller anden voldsgerning, greb Morton sin gæst i skulderen for at vække ham, og de første ord, han da sagde, var:

"Før mig, hvorhen I vil. Jeg skal tilstå, hvad jeg har gjort!"

Men da han var blevet fuldstændig vågen ved at se sig om, genvandt han pludseligt hele den barske og mørke fatning, der plejede at ligge i hans væsen, og idet han kastede sig på knæ, før han talte til Morton, opsendte han en brændende bøn for Skotlands lidende kirke og anråbte om, at dens myrdede helliges og martyrers blod måtte være et kosteligt skue i Himlens øjne, og at den Almægtige ville holde sit skjold over de spredte levninger, der for hans hævns skyld boede i ørkenen. Hævn, hurtig og rundelig hævn over undertrykkerne, var slutningsbønnen i hans andagt, som han forrettede højt i et kraftigt og udtryksfuldt sprog, der blev gjort endnu mere gribende ved østerlandske, fra Bibelen hentede talemåder.

Da han havde sluttet sin bøn og taget Morton under armen, gik de ned i stalden, hvor vandringsmanden (for at give Burley en benævnelse, der hyppigt blev brugt om hans sekt) begyndte at gøre sin hest færdig til at fortsætte rejsen, og da sadel og tømme var blevet lagte på den, bad Burley Morton følge ham et

bøsseskud ind i skoven og vise ham den rigtige vej til hedemosen, et ønske, som Morton beredvilligt opfyldte, hvorpå de i nogen tid gik stiltiende i skyggen af nogle smukke gamle træer hen ad et slags naturlig fodsti, som, efter at være gået omtrent en halv fjerdingvej gennem en skovstrækning, førte til den øde og vilde egn, der strakte sig hen til foden af bakkerne.

De talte ikke ret meget med hinanden, indtil Burley pludselig spurgte Morton "om de ord, han havde talt den foregående aften, havde båret frugt," hvortil Morton svarede, "at han endnu var af sin tidligere anskuelse og fast bestemt på i det mindste så vidt og så længe som muligt at opfylde såvel en god kristens som en fredelig undersåts pligter."

"Med andre ord," udbrød han, "I agter at tjene både Gud og mammon, den ene dag bekende sandheden med Eders læber, og den næste gribe til våben for på en ugudelig og tyrannisk øvrigheds bud at udgyde deres blod, som har givet afkald på alt for sandhedens skyld. Tror I," fortsatte han, "at kunne røre ved beg, uden at blive skiden – at kunne færdes i ildesindedes, papisters, prælatisters, fritænkeres, spotteres rækker og måske søge samkvem med deres døtre, ligesom Guds sønner med menneskene døtre i verdenen før syndfloden? Tror I, spørger jeg, at kunne gøre alt dette og dog holde Eder fri for besmittelse? Men jeg siger Eder, at ethvert samkvem med kirkens fjender er den forbandede ting, som Gud hader! Rør ikke – smag ikke – omgås ikke! Og sørg ikke, unge mand, som om I alene var blevet opfordret til at kue Eders kødelige lyster og give slip på de glæder, der er en snare for Eders fødder. Jeg siger Eder, at Davids søn ikke har tildelt hele den menneskelige slægt en bedre lod."

Derpå satte han sig til hest og fremsagde, henvendende sig til Morton, skriftstedet: "Et tungt åg lagdes der på Adams sønner fra den dag, de forlod deres moders liv, og til den, da de vender tilbage til alle tings mørke; fra den, der går klædt i blåt silke og bærer krone, og lige til den, der går klædt i groft lærred: Vrede, misundelse, sorg og uro, hårdhed, strid og frygt for døden i hvilens stund."

Efter at have udtalt disse ord, satte han sin hest i gang og forsvandt snart imellem træerne i skoven.

"Farvel du barske sværmer!" sagde Morton, mens han så efter ham. "Hvor farlig ville omgangen med en sådan fælle ikke være for mig i nogle af mine stemninger! Selv om jeg ikke lader mig bevæge af hans iver for uklare troslærdomme eller rettere sagt for en særegen gudsdyrkelsesmåde, kan jeg da," (det var indholdet af hans betragtninger) "som mand og skotte se med ligegyldighed på den forfølgelse, der har gjort kloge mennesker afsindige? Var det ikke for den borgerlige og religiøse frihed min fader kæmpede, og vil jeg gøre ret i at forholde mig uvirksom eller stille mig på en undertrykkende regerings side, hvis der måtte vise sig nogen rimelig udsigt til at afhjælpe de utålelige lidelser, mine ulykkelige landsmænd er underkastet? Men hvem indestår mig for, at disse mennesker, når de er blevet vilde af forfølgelser, ikke i sejrens time vil vise sig ligeså grumme og utålsomme som de, der nu forfølger dem? Hvilket mådehold, hvilken barmhjertighed kan der vel ventes af denne Burley, der er så fremragende som en af deres første forkæmpere og alt nu synes at have nyligt gjort sig skyldig i en eller anden voldshandling og at lide af samvittighedsnag, som ikke engang hans sværmeri ganske kan kvæle? Jeg er ked af kun

at se mig omgivet af vold og raseri, der snart påtager sig den lovlige myndigheds, snart den religiøse ivers maske. Jeg er ked af mit fædreland, af mig selv, af min afhængige stilling, af min nedtrykte stemning, af disse skove, af denne flod, af dette hus, af alt undtagen – Edith, og hun kan aldrig blive min! Hvorfor vil jeg opsøge hende på hendes vandringer, hvorfor opmuntre min egen vildfarelse og måske også hendes? Hun kan aldrig blive min; hendes bedstemoders stolthed, vore familiers hinanden modsatte grundsætninger, min ynkelige afhængighedstilstand som en ussel fattig træl – for jeg får jo ikke engang løn som en tjener, – alle omstændigheder modsiger det forfængelige håb, at vi nogensinde kunne blive forenede. Hvorfor da forlænge et så pinligt blændværk?"

"Men jeg er ingen træl," udbrød han og rettede sig i sin fulde højde, "i én henseende visselig ingen træl. Jeg kan forandre mit opholdssted, min faders sværd er mit, og Europa står mig åbent, ligesom det gjorde for min fader og mange hundrede af mine landsmænd, der har opfyldt det med rygtet om deres bedrifter. Et lykkeligt tilfælde kan måske hæve mig op til rang med vore Ruthven'er, Lesley'er og Monro'er, denne udvalgte navnkundige protestantiske feltherre, Gustav Adolphs befalingsmænd, eller, hvis ikke, skaffe mig en soldats liv eller en soldats grav."

Da han havde fattet denne beslutning, så han sig i nærheden af døren til sin farbroders hus og blev enig med sig selv om ufortøvet at gøre ham bekendt med den.

"Endnu et blik af Ediths øje, endnu en vandring ved Ediths side, og min beslutning vil smelte bort. Jeg vil derfor gøre et uigenkaldeligt skridt og derpå se hende for sidste gang."

I denne stemning trådte han ind i det panelede værelse, hvor hans farbroder allerede sad ved sin morgenforfriskning, en vældig skål med havremelssuppe med en tilsvarende portion kærnemælk. Hans yndling, husholdersken, gjorde opvartning, halvt stående, halvt støttende sig på ryggen af en stol, i en stilling, der var en mellemting mellem utvungenhed og frihed. Den gamle herre havde i sine yngre dage været påfaldende høj, et fortrin han nu havde mistet ved at lude i en sådan grad, at i en forsamling, hvor der havde hersket uenighed om, hvilken slags bro, der skulle lægges over en temmelig bred å, havde en skæmtefuld nabo foreslået at tilbyde Milnwood en anstændig sum for hans krogede rygrad, idet han havde påstået, at han ville sælge alt, hvad der hørte ham til. Ualmindeligt store platfødder, lange, magre hænder, der var besat med negle, som sjældent gjorde bekendtskab med saksen, et rynket, indkrympet ansigt, hvis længde svarede til hans legemes, samt et par små, skarpe, vindesyge øjne, der syntes uafladeligt at spejde efter, om der var noget at tjene, fuldstændiggjorde mr. Morton til Milnwoods temmelige frastødende ydre, og da det ville have været højst ufornuftigt, at have gemt en ædel eller kærlig sjæl i et sådant skrin, havde naturen udstyret hans ydre med et dermed nøjagtigt overensstemmende, det vil sige lavt, egenkærligt og pengegrisk indre.

Da denne elskværdige personlighed fik øje på sin brodersøn, skyndte han sig, før han tiltalte ham, at synke den skefuld havresuppe, han var i begreb med at føre til munden, og da det nu traf sig således, at den var skoldende hed, opirrede den smerte, den voldte ham på dens gang gennem hans hals og ned

i hans mave, end mere den arrighed, hvormed han allerede i forvejen var sindet at modtage sin frænde.

"Gid Fanden tage den, der har lavet den!" var hans første udråb, og det gjaldt hans skål havresuppe.

"På havresuppen er der intet at sige, hvis I bare vil give Eder tid med at spise den," sagde mrs. Wilson. "Jeg har selv lavet den, men når folk ikke vil have tålmodighed, skal de brolægge deres hals."

"Hold mund, Alison, jeg talte til min brodersøn. – Hvad skal det Sige, sir, og hvad er dette for en natteføjten? Du kom ikke hjem i aftes før hen ved midnat."

"Så omtrent, sir, tror jeg nok," svarede Morton i en ligegyldig tone.

"Så omtrent, sir? Hvad er det for et svar, sir. Hvorfor kom du ikke hjem, da andre mennesker forlod pladsen?"

"I ved vist meget godt grunden, sir," sagde Morton. "Jeg var så heldig at gøre det bedste skud og blev, som det er skik og brug, tilbage for at gøre et gilde for de andre unge mennesker."

"Du gjorde fanden heller, sir! Og det siger du mig lige i mine øjne? Du gør gilder, som ikke kan få et måltid mad uden at falde en sparsommelig mand som mig til byrde! Men sætter du mig i bekostning, vil jeg også have arbejde af dig for det. Jeg indser ikke, hvorfor du ikke skulle kunne holde på ploven nu, da avlskarlen er gået fra os. Det ville klæde dig bedre end at gå med disse grønne klæder og spilde dine penge på krudt og bly. Du vil derved komme i en hæderlig stilling, som kan skaffe dig brød, uden at du behøver at takke nogen for det."

"Jeg vil meget gerne lære en sådan håndtering, men forstår mig ikke på at styre en plov."

"Hvorfor ikke det? Det er lettere end den skyden med bøsse og bue, som du holder så meget af. Gamle Davie er netop i lag med det, og i de første dage kan du køre studene, hvis du ikke vil anstrenge dem over evne, og siden kan du selv gå bag efter ploven. Du vil ikke kunne have lært det i en yngre alder, kan jeg forsikre dig. Jorden på Haggieholm er tung, og Davie er alt for gammel nu til at holde langjernet nede."

"Undskyld, at jeg afbryder Eder, sir, men jeg har selv lagt en plan, som ligeledes vil befri Eder for byrden af at sørge for mig."

"Nej virkelig! Så du har selv lagt en plan? Den er vist god!" sagde farbroderen med et ejendommeligt hånsmil. "Lad os høre den, dreng."

"Den er forklaret med to ord, sir. Jeg agter at forlade landet for at tage tjeneste udenlands, som min fader gjorde, før disse ulykkelige uroligheder brød ud herhjemme. Hans navn vil ikke være gået så fuldstændigt i glemme i de lande, hvor han gjorde krigstjeneste, at det ikke i det mindste vil skaffe hans søn lejlighed til at forsøge sin lykke som soldat."

"Gud se i nåde til os!" udbrød husholdersken, "vor unge mr. Harry rejse ud af landet. Nej, nej, nej, det må aldrig ske!"

Da Milnwood ikke i fjerneste måde tænkte på at skille sig af med sin brodersøn, som desuden i mange henseender gjorde ham megen nytte, blev han som lynslået ved at høre denne uafhængighedserklæring af et menneske, der hidtil havde vist ham ubegrænset ærbødighed. Han fattede sig imidlertid straks.

"Og hvem tror du, der vil give dig midler i hænde til den slags tåbeligheder, unge mand? Jeg såmænd ikke, kan jeg forsikre dig. Jeg har ondt nok ved at underholde dig herhjemme. Og så gifter du dig som din fader før dig og sender din farbroder en

flok børn på halsen, som slås og skråler her i huset på mine gamle dage og flyver væk ligesom du, når man forlanger, at de skal gøre gavn."

"Jeg tænker ikke på nogensinde at gifte mig," svarede Harry.

"Nej, hør nu til ham!" sagde husholdersken. "Det er en skam at høre en smuk ung karl tale således, da dog alverden ved, at de enten gifter sig eller gør, hvad værre er."

"Ti stille, Alison," sagde hendes husbond, "og slå du dig, Harry," tilføjede han i en mildere tone, "det dumme tøj ud af hovedet – det kommer der af denne legen soldat; husk på, dreng, at du ingen penge har til sådanne tåbelige planer."

"Undskyld, sir, mine fornødenheder vil kun blive meget få, og hvis I vil lade mig få den guldkæde, som markgreven forærede min fader efter slaget ved Lützen –"

"Vorherre bevares, guldkæden!" udbrød hans farbroder.

"Guldkæden!" gentog husholdersken ligeså forfærdet over dette frække forslag.

"Jeg vil kun beholde nogle få led til minde om ham, der vandt den, og om det sted, hvor den blev vundet," fortsatte Morton, "resten skal skaffe mig midler til at følge den samme bane, hvorpå min fader opnåede dette udmærkelsestegn."

"Store Himmel!" udbrød mrs. Alison, "husbond går jo med den hver eneste søndag!"

"Søndag og lørdag," tilføjede den gamle Milnwood, "når jeg tager min sorte fløjlskjole på, og Wylie Mactrickit er tildels af den formening, at den er et slags arvestykke, som snarere tilhører slægtens overhoved end den nærmeste arving. Den har tretusinde led – jeg har talt dem over tusinde gange – og er sine trehundrede pund sterling værd."

"Det er mere end jeg behøver, sir, og vil I give mig tredjedelen af denne sum og fem led af kæden, vil det være mere end tilstrækkeligt til mig, og resten kan da tjene til et slags vederlag for de udgifter og det bryderi, jeg har forvoldt Eder."

"Drengen er ikke rigtig i hovedet!" udbrød hans farbroder. "Hvad skal der blive af Milnwoods agre, når jeg er død og borte? Han ville kaste Skotlands krone væk, hvis han havde den."

"Ja, sir," sagde den gamle husholderske, "men jeg må dog sige, at det for en del er Eders egen skyld. I må ikke holde ham så stramt i tøjlerne længere, og da han nu en gang har været i værtshuset, kommer I også til at betale gildet."

"Men det må ikke være over to daler, Alison," sagde den gamle herre i en højst urolig tone.

"Det skal jeg selv afgøre med Niel Blane, første gang jeg går til byen," sagde Alison, "og få det billigere, end enten Eders Velbyrdighed eller mr. Harry kan få det." Og derpå hviskede hun til Harry: "Plag ham ikke mere. Jeg skal betale regningen af smørpengene, og nu ikke flere ord om det." Derefter fortsatte hun højt: "Og I må ikke tale om, at den unge herre skal holde på ploven. Der er fattige whigger nok her i egnen, som hellere end gerne vil gøre det for en bid mad og en dram, og det passer sig langt bedre for dem end for ham."

"Men så får vi dragonerne på halsen," sagde Milnwood, "fordi vi har fredløse oprørere i vort brød. Det er en smuk forlegenhed, I bringer os i! Men spis nu din frokost, Harry, og gem så din grønne kjole og tag den grå på. Det er en langt mere anstændigt og mere passende dragt end alt dette dingeldangel af bånd og sløjfer."

Da Morton tydeligt indså, at han for tiden ingen udsigter havde til at opnå sit øjemed, gik han ud af stuen og var måske ikke så ilde tilfreds endda med de hindringer, der stillede sig imod, at han forlod Tillietudlems nærhed. Husholdersken fulgte ind i værelset ved siden af med ham, klappede ham på skulderen og bad ham "være et godt barn og gemme hans stads. – Og jeg skal tage båndet og sløjfen af Eders hat og gemme dem," sagde den tjenstvillige dame, "men I må aldrig mere tale om at forlade landet eller om at sælge guldkæden, for Eders farbroder holder så meget af at se på Eder og tælle leddene i kæden. Og I ved jo nok, at gamle folk ikke kan leve evigt, og derfor vil kæden og jorderne og det hele en gang blive Eders, og så kan I gifte Eder med hvilken dame det skal være herfra egnen og føre et smukt hus på Milnwood, for der er råd nok til det. Og er det ikke værd at vente på, min due?"

Der var noget i den sidste del af forudsigelsen, der klang så behageligt i Mortons øren, at han hjerteligt trykkede den gamle husholderskes hånd og forsikrede hende, at han var hende meget taknemmelig for hendes gode råd og skulle omhyggeligt overveje det, før han skred til at iværksætte sin tidligere beslutning.

7

Fra sytten år til nu, hen ved de fire snese,
Jeg boede her, men bor her ikke mere.
Som syttenårig mangen lykken frister,
Men for de fire snese er det alt for sent.

– Som man behager.

Vi må nu føre læseren til borgen Tillietudlem, hvortil lady Margaret var vendt tilbage, "mørk i hu og med sorg i sind," som det hedder i det romantiske sprog, over den uventede og, som hun antog, uudslettelige beskæmmelse, hendes værdighed havde lidt ved Gåse-Gibbies offentlige nederlag, hvorfor det også ufortøvet blev pålagt denne uheldige væbner at drive sine fjerede myndlinge bort til de fjerneste dele af fælleden og på ingen måde vække hans frues sorg eller harme ved at vise sig for hende, så længe bevidstheden om skammen endnu var frisk.

Det næste, lady Margaret foretog sig, var at holde en højtidelig rettergang, ved hvilken Harrison og kældermesteren optrådte dels som vidner og dels som besiddere, til undersøgelse af avlskarlen Cuddie Headriggs udeblivelse og det medhold, han herved havde fundet hos sin moder, eftersom disse omstændigheder ansås for at være de oprindelige årsager til det uheld, der havde ramt Tillietudlems ridderskab, og da beskyldningen blev fuldstændigt bevist og godtgjort, besluttede lady Margaret selv at give de skyldige en irettesættelse og, hvis de fandtes ubodfærdige, at udvide denne til forvisning fra

lenet. Miss Bellenden var den eneste, som vovede at lægge et godt ord ind for de skyldige, men hendes bistand gavnede dem ikke således, som den ville have gavnet dem ved enhver anden lejlighed, for så snart Edith havde forvisset sig om, at den ulykkelige rytter ikke var kommet til skade, havde hans uheld givet hende en uimodståelig lyst til at le, der til trods for lady Margarets harme, eller snarere, fordi den, som det plejer at gå, pirredes af at skulle holdes i tømme, flere gange havde givet sig luft på hjemvejen, indtil hendes bedstemoder, der ingenlunde havde ladet sig føre bag lyset af de opdigtede årsager, som den unge dame påskød til sin ubetimelige lattermildhed, i meget bitre udtryk bebrejdede hende, at hun var ligegyldig for familiens ære. Der var derfor kun liden eller ingen udsigt til, at der ved denne lejlighed ville blive lånt øre til miss Bellendens forbøn.

Ligesom for at lægge sin strenge stemning for dagen, byttede lady Margaret ved denne højtidelige lejlighed det spanskrør med elfenbens knap, hvorpå hun plejede at støtte sig, med en mægtig guldknappet stok, der havde tilhørt hendes fader, den afdøde jarl af Torwood, og som hun kun brugte ved særligt højtidelige lejligheder som et slags værdighedstegn. Støttende sig på denne ærefrygtvækkende kommandostav, trådte lady Margaret Bellenden ind i syndernes hytte.

Der var et udtryk af bevidsthed om brøde hos gamle Mause, da hun rejste sig fra sin kurvestol i skorstenskrogen, ikke med den hjertelige livlighed i sit ansigt, der ved andre lejligheder plejede at vidne om, hvor højt hun følte sig æret af et sådant besøg af sin frue, men med en vis højtidelighed og forlegenhed, ligesom en anklaget, når han første gang fremstilles for sin

dommer, for hvem han ikke des mindre er fast bestemt på at hævde sin uskyldighed. Hendes arme var lagt over kors, hendes mund tilspidset til et med trods blandet udtryk af ærbødighed, og hendes hele sind var åbenbart optaget af den højtidelige sammenkomst. Med sit bedste kniks helt ned til gulvet og en stum bevægelse af ærefrygt pegede Mause på den lænestol, i hvilken lady Margaret (for den gode dame var et stykke af en sladdersøster) tidligere havde nedladt sig til at tage plads, undertiden endog i en halv times tid for at høre nyt fra omegnen og byen. Men denne gang var hun alt for vred til at vise en sådan nedladenhed og afviste den stumme indbydelse med et stolt kast med sin hånd, og idet hun rettede sig, holdt hun følgende forhør i en tone, der var beregnet på at skulle overvælde synderinden.

"Er det sandt, Mause, hvad jeg hører af Harrison, Gudyill og andre af mine folk, at I har fordristet Eder til trods den lydighed, I skylder Gud, kongen og mig, Eders fødte herskab, at afholde Eders søn fra den efter sheriffens befaling foretagne mønstring og sende hans rustning og våben tilbage i et øjeblik, da det var umuligt at få en anden i hans sted, hvorved der pådroges lenet Tillietudlem såvel i dets frues som i dets beboeres personer en sådan skam og vanære, som det ikke har lidt siden Malcolm Canmores tider?"

Mauses tilvante ærefrygt for hendes frue var overordentlig stor. Hun betænkte sig, og et par korte hosteanfald vidnede om, hvor ondt hun havde ved at forsvare sig.

"Jeg forsikrer – mylady – hm, hm! jeg forsikrer at det gør mig ondt – meget ondt, at I har fundet grund til at vredes – men min søns sygdom –"

"Tal ikke til mig om Eders søns sygdom, Mause. Havde han virkelig været syg, havde I været oppe på borgen ved daggry for at få noget, han kunne have godt af. Der findes kun få sygdomme, mod hvilke jeg ikke har lægedom, og det ved I meget godt."

"O ja vist, mylady, jeg skal aldrig nægte, at I har afstedkommet vidunderlige helbredelser. Det sidste, I sendte Cuddie, da han havde kolik, virkede som et tryllemiddel."

"Hvorfor henvendte I Eder da ikke til mig, hvis der virkeligt havde været nød på færde? Men det var der ikke, I falske, troløse vasal!"

"Det har Eders Nåde aldrig før kaldt mig. Ak, at jeg skulle opleve at blive kaldt således," blev Mause ved, og brast i gråd, "jeg, som er slægten Tillietudlems fødte tjenerinde! Folk lyver sandelig både på Cuddie og på mig, hvis de siger, at han ikke ville kæmpe i blod til op over sine støvler for at forsvare Eders Nåde og miss Edith og den gamle borg – og det ville heller ikke være mere end hans skyldighed, og jeg ville før se ham begravet under borgen, end at han skulle give sig, men disse hersens ridninger og våbenskuer har jeg ingen gode tanker om, og jeg kan slet ingen hjemmel finde for dem."

"Ingen hjemmel finde for dem!" udbrød den højbårne dame. "Ved I da ikke, kvinde, at I er pligtige til at gøre lenstjeneste, det være sig på jagt, i krig eller på vagt, når I lovligt opfordres dertil i mit navn. Og I forretter ikke Eders tjeneste for intet, men har jord for den, skulle jeg mene. I bliver godt behandlet, har et hus, en kålgård og græsning til en ko på fælleden, så at få har det bedre, og så vil I modsætte Eder, at Eders søn på mine vegne gør en dags tjeneste ved mønstringen!"

"Nej, mylady, nej mylady, det er ikke det," udbrød Mause, højst forlegen, "men ingen kan tjene to herrer, og skal sandheden endelig for en dag, så er der en ovenover os alle, hvis befalinger jeg må adlyde fremfor Eders Nådes, og for hvilke jeg vil tilsidesætte både kejseres og kongers og enhver som helst jordisk skabnings."

"Hvad mener I med det, I gamle tåbelige kone? Tror I, at jeg befaler noget, der strider imod samvittigheden?"

"Det drister jeg mig ikke til at sige, mylady, angående Eders egen samvittighed, der ligesom er blevet opfostret i prælatistiske grundsætninger, men enhver må vandre ved sin egens lys, og min," sagde Mause, der blev dristigere, alt som samtalen blev varmere, "min siger mig, at jeg hellere bør opgive alt, hus, kålgård og græsning, og lide alt, end at jeg og mine skulle gribe til våben for en ulovlig sag."

"Ulovlig sag!" udbrød hendes herskab, "er det ulovligt, hvortil I opfordres af Eders retmæssige herskab, ved kongens befaling, statsrådets anordning, lordløjtnantens kundgørelse og sheriffens indvarsling?"

"Ja det er nu godt nok, mylady, men Eders Nåde må ikke tage mig det ilde op, at jeg minder Eder om, at der en gang var en konge i den hellige skrift, som kaldes Nebuchadnezar, og han opstillede et guldbillede på Duras slette, som om det kunne have været derovre på højen ved floden, hvor mønstringen holdtes i går, og fyrsterne, statholderne, høvedsmændene og dommerne selv, foruden skatmestrene, rådsherrerne og sherifferne, sammenkaldtes, da det skulle indvies, og fik befaling til at falde på knæ og tilbede det ved klangen af krumhorn, fløjter, harper, basuner, psaltere og al slags musik."

"Men hvad skal alt dette sige, I tåbelige kvinde? Og hvad har Nebuchadnezar med våbenskuet i den øvre kreds i Clydesdale at bestille?"

"Ikke andet, mylady," fortsatte Mause i en bestemt tone, "end at prælatismen er det samme som det store guldbillede på Duras slette, og at ligesom Schadrach, Meschach og Abednego blev ført bort, fordi de ikke ville knæle og tilbede, således skal ikke heller Eders Nådes ringe avlskarl, Cuddie Headrigg, i det mindste ikke med hans gamle moders samtykke, gøre knæbøjninger og skære ansigter i prælaternes og præsternes hus eller gribe til våben for at kæmpe for dem ved klangen af pauker, orgler, sækkepiber eller nogen anden slags instrumenter."

Med den størst mulige harme og overraskelse hørte lady Margaret Bellenden på denne udlæggelse af den hellige skrift.

"Nu mærker jeg, fra hvilken kant vinden blæser," sagde hun efter et ophold af forbavselse. "Den onde ånd fra året sekstenhundrede og toogfyrretyve rører sig ligeså stærkt som før, og enhver gammel kælling i skorstenskrogen er rede til at indlade sig i ordskifte om troen med doktorer i teologien og kirkens gudfrygtige fædre."

"Mener Eders Nåde biskopperne og sognepræsterne, da har de sandelig kun vist sig som stedfædre mod Skotlands kirke. Og da det har behaget Eders Nåde at lade falde et ord om at vise os bort, vil jeg tage mig den frihed at sige Eder min mening om en ting endnu. Eders Nåde og forvalteren har fundet for godt at befale min søn, Cuddie, at arbejde på loen med en ny slags maskine til at skille kornet fra avnerne med og således på en ugudelig måde at sætte sig op mod det guddommelige forsyns

vilje ved med menneskelig kunst at tilvejebringe vind til Eders Nådes egen særlige brug, i stedet for at anholde om den i bøn eller vente tålmodigt på den tilskikkelse af vind, som det måtte behage Forsynet at sende til Væltebakken. Men, mylady –"

> [Der er sandsynligvis tale om en af de nu brugelige kornharper, der dog først kom i brug hen ad 1730 i deres nuværende skikkelse. Da de begyndte at blive indført, modsatte de strenge sekterere sig dem af samme grunde, som den skikkelige Mause her påberåber sig.]

"Den kone kan jo få ethvert fornuftigt menneske til at gå fra forstanden!" sagde lady Margaret, hvorpå hun igen antog sin tidligere myndige og ligegyldige tone og tilføjede, "Nå, Mause, jeg vil nu slutte med det, jeg burde have begyndt med. I er alt for skriftklog og hellig, til at jeg skal indlade mig på et ordskifte med Eder, og derfor vil jeg bare sige, at enten må Cuddie møde til mønstring, når han får lovlig tilsigelse, eller også må han og I jo før desheller flytte og forlade mine enemærker. Der er ingen mangel på plovkarle og gamle kællinger, men selv om så var, så jeg dog hellere, at Tillietudlems marker kun var klinte og tidsler, end at de blev pløjede af oprørere mod kongen."

"Nu vel, mylady," sagde Mause, "jeg er født her og troede, at jeg også skulle dø, hvor min fader døde, og Eders Nåde har været et mildt herskab imod os, det skal jeg aldrig nægte, og heller ikke skal jeg ophøre at bede for Eder og for miss Edith og ønske, at I må blive bragt til erkendelse af Eders vildfarelser, men alligevel –"

"Mine vildfarelser!" afbrød lady Margaret hende højst forbitret, "*mine* vildfarelser, I uforskammede kvinde?"

"Ak ja, mylady, vi er alle sammen blinde, mens vi færdes her i denne mørke jammerdal, og gør os skyldige i alt for mange

vildfarelser, hvad enten vi er høje eller lave – men, som jeg har sagt, min ringe velsignelse skal følge Eder og Eders, hvor jeg så kommer hen. Det vil gøre mig ondt, hvis I skulle få sorg, og jeg skal altid glæde mig over Eders timelige og evige vel. Men jeg kan ikke foretrække et jordisk herskabs bud for en himmelsk herres og er derfor rede til at lide for retfærdighedens skyld."

"Det er godt," sagde lady Margaret, idet hun højst misfornøjet vendte ryggen til hende. "I kender min vilje i så henseende, Mause. Jeg vil ikke vide af sekterere på godset Tillietudlem at sige; så kunne jeg ligeså gerne tillade, at der holdtes gudelige forsamlinger i min sal."

Med disse ord gik hun med et udtryk af at føle sig højligt krænket, og nu opløftede Mause, idet hun gav efter for følelser, hun havde undertrykt under sammenkomsten – for ligesom hendes herskab havde også hun sin stolthed – sin røst og græd højt.

Cuddie, hvis virkelige eller foregivne sygdom endnu stadig holdt ham i sengen, havde under denne lange forhandling ligget trygt forskanset i sin skabsseng og været dødeligt bange for, at lady Margaret, som han nærede en nedarvet ærefrygt for, skulle have opdaget ham og tildelt ham personligt nogle af de bitre bebrejdelser, hvormed hun havde overøst hans moder. Men så snart han troede, at Hendes Nåde var vel udenfor hørevidde, fo'r han op i sin rede.

"Pokker står da også i det," udbrød han, henvendende sig til sin moder, "at I skulle snakke således som en sladderagtig skændegæst, som min fader, den skikkelige mand altid kaldte Eder! Kunne I ikke have ladet fruen være fri for Eders prædikener? Og jeg var også en stor tosse, at jeg kunne lade mig

overtale til at blive liggende her mellem lagenerne, ligesom et pindsvin, i stedet for at gå til våbenskuet som andre folk. Men jeg narrede Eder dog alligevel, for aldrig så snart havde I vendt Eders gamle ryg til mig, før jeg sprang ud af vinduet og løb min vej for at gøre et skud efter papegøjen, og jeg blev også den ene af de tre, som til sidst skød efter den. Jeg narrede fruen for Eders snaks skyld, men min kæreste ville jeg ikke narre. Men nu kan hun gifte sig med hvem hun vil, da det jo er helt forbi med mig. Det var værre skænd end de, vi fik af mr. Gudyill, fordi I forbød mig at spise sveskesuppe juleaften, som om det ikke kunne være Gud og mennesker det samme, om en plovkarl får kødpostejer eller sur melpap til aftensmad."

"O stille, barn, stille!" svarede Mause. "De ting forstår du dig ikke på. Det var forbudt kost – ting, som hører til visse bestemte dage og højtider og ikke tør bruges af protestantiske kristne."

"Og nu," fortsatte hendes søn, "har I gjort fruen selv vred! Kunne jeg bare have fået nogle anstændige klæder på mig, var jeg sprunget ud af sengen og havde sagt hende, at jeg var villig til at ride hvorhen hun ville både om natten og om dagen, hvis hun kun ville lade os beholde huset og kålgården, hvor der vokser den bedste kål i hele egnen, og græsningen til koen."

"Ak, ak, min egen Cuddie," sagde den gamle kone. "Du må ikke knurre over tilskikkelsen eller vægre dig ved at lide for den gode sag."

"Men hvoraf ved jeg, om sagen er god eller ikke, moder, hvor meget I så prædiker om den?" svarede Cuddie. "Det går langt over min forstand. Jeg ser ikke så stor forskel mellem de to sider af den, som folk påstår. Det er ganske sandt, at præsterne altid

gentager de samme ord, og er ordene rigtige, hvorfor så ikke. En god historie taber ikke ved at blive fortalt to gange, mener jeg, og man får derved bedre lejlighed til at forstå den. Det er ikke enhver, der er så lærenem som I, moder."

"Ak, kære Cuddie, det er det tungeste af det hele," sagde hans bedrøvede moder. "O hvor ofte har jeg ikke vist dig forskellen mellem den rene evangeliske lære og den, der er blevet forvansket af menneskelige påfund. O, mit barn, om ikke for din egen sjæls skyld, så dog for mine grå hårs –"

"Nu vel, moder," afbrød Cuddie hende, "hvorfor vil I gøre så megen snak om det. Jeg har jo altid føjet Eder og er gået i kirke, hvor I ville om søndagen, og har desuden arbejdet troligt for Eder om hverdagen. Og det er det, der volder mig større sorg end alt det andet, når jeg tænker på, hvorledes jeg skal forsørge Eder i disse vanskelige tider. Jeg er ikke vis på, om jeg kan pløje andetsteds end i Mains og Mucklewhame, i det mindste har jeg aldrig forsøgt det med nogen anden jord, og det vil ikke falde mig let. Og ingen af naboherremændene vil vove at tage os i sin tjeneste, efter at vi er blevet jaget bort herfra som nonkonformister."

"Nonkonformister, min søn, er det navn, hvormed denne verdens børn kalder os."

"Godt, godt; vi kommer til at rejse langt, måske hele tre eller fire mile. Jeg kunne jo rigtig nok lade mig hverve til dragon, da jeg både kan ride og bruge en klinge en smule, men så vil I give Eder til at snakke op om Eders velsignelse og Eders grå hår." (Her blev Mauses udråb overordentligt stærke.) "Nå Nå, jeg talte jo bare om det, og desuden er I for gammel til at sidde krumbøjet på en trosvogn ved siden af korporalens kone, Eppie

Dumblane. Jeg indser derfor ikke, hvad det skal blive til med os. Måske kommer jeg til at ty til bjergene mellem de vilde whigger, som de kaldes, og så bliver enden på det, at jeg bliver skudt i en landevejsgrøft som en hare eller sendt til himmels med en løkke om halsen."

"Ak, kære Cuddie," sagde den ivrige Mause, "før dog ikke et sådant verdsligt, egenkærligt sprog, der røber mistillid til Forsynet; jeg har aldrig set den retfærdiges søn tigge sit brød, står der i den hellige skrift, og din fader var en from, ærlig mand, skønt noget verdsligsindet i sin færd og optaget af jordiske ting, ligesom du selv, min øjesten!"

"Nu vel," sagde Cuddie, efter at have betænkt sig lidt, "jeg ser ingen anden udvej, og den er endda ringe nok, moder. Hvorom alting er, moder, så har I nok mærket, at miss Edith og den unge mr. Henry Morton, der burde hedde den unge Milnwood, har et godt øje til hinanden, og at jeg ind imellem i al stilhed har bragt en bog eller måske en stump brev fra den ene til den anden og ladet, som om jeg ikke vidste fra hvem det var, skønt jeg vidste det overmåde godt. Det kan sommetider have sin nytte at se lidt dum ud, og jeg har tit set dem vandre om aftenen på den lille fodsti ved Dinglewood bæk, men ingen har nogensinde hørt et eneste ord af Cuddie om dette. Jeg ved nok, at jeg er tykhovedet, men jeg er ligeså skikkelig, som vor gamle plovstud, stakkels bæst, som jeg nu aldrig mere kommer til at køre. Jeg håber, at min eftermand vil være ligeså god mod den, som jeg har været. Men, som sagt, vi vil gå ned til Milnwood og betro mr. Harry vor nød. De trænger til en plovkarl der, og jorden er heller ikke så forskellig fra vor, og mr. Harry tager sig nok af mig, da han er en godhjertet herre. I penge får jeg

sagtens kun en lille løn, da hans farbroder, gamle Nippie Milnwood, er ligeså påholden som Fanden selv, men vi vil dog altid få en bid brød, en skefuld kål og tag over hovedet, og det er alt, hvad vi behøver for det første. Nå, derfor op, moder, og lav Eder til at gå, for da vi nu en gang skal herfra, vil jeg nødigt vente, til mr. Harrison og gamle Gudyill trækker os ud ved hårene."

8

Han er fanden ingen puritaner eller noget som helst andet end en vendekåbe.

– Hellig tre Kongers Aften.

Det var aften, da mr. Henry Morton så en gammel kone, der var indsvøbt i sin tartansplaid og støttet af en firskåren karl, klædt i gråt vadmel med et enfoldigt ansigt, nærme sig hovedbygningen på Milnwood. Gamle Mause gjorde sit kniks, hvorimod Cuddie førte ordet i samtalen med Morton, da han tidligere havde aftalt med sin moder, at han skulle have lov til at lede samtalen på sin egen måde. For skønt han beredvilligt indrømmede, at han stod tilbage for hende i forstand, og som oftest med sønlig lydighed fandt sig i sin moders herredømme, havde han dog sagt, "at hvad det angik at få en tjeneste eller komme frem i verden, kunne han dog komme langt længere med sin smule forstand end hun med sin, skønt hun kunne tale ligeså godt for sig som den bedste præst."

Han åbnede derfor samtalen med den unge Morton således:

"Et herligt vejr for rugen, Eders Velbyrdighed; den vil komme godt frem i den vestre løkke i aften."

"Det vil den vist, Cuddie. Men hvad kan have ført din moder – for det er jo din moder, ikke sandt?" (Cuddie nikkede), "hvad kan have ført din moder og dig selv så langt ned ad floden til?"

"Det selvsamme, sir, som lærer nøgen kone at spinde – nødvendigheden, sir. Jeg søger en tjeneste, sir."

"En tjeneste, Cuddie, og det på denne tid af året. Hvorledes går det til?"

Nu kunne Mause ikke holde sig længere, men begyndte, lige stolt af sin sag og sine lidelser, i en tone af påtaget ydmyghed:

"Det har, med forlov at sige, behaget Himlen at udmærke os med en hjemsøgelse."

"Pokker står i konen, og ikke noget godt!" hviskede Cuddie til sin moder, "kommer I med Eders prædikener, tør ingen i hele egnen lukke sin dør op for os," hvorpå han vendte sig om mod Morton og tilføjede højt: "moder er gammel, sir, og glemte sig noget, da hun talte med mylady, som ikke kan finde sig i at blive modsagt (og jeg ved da heller ingen, der holder af det, når han kan undgå det), og mindst af sine egne folk. Og da forvalteren, mr. Harrison, og kældermester Gudyill intet godt øje har til os, og det er strengt at være i Rom og slås med paven, tænkte jeg, at det var bedst at flytte, før ondt blev værre, og denne smule brev til Eders Velbyrdighed fra en ven vil måske sige mere om det."

Morton tog billetten, og rødmende af glæde og overraskelse op over sine øren, læste han disse ord:

> Kan I være disse fattige, hjælpeløse mennesker til tjeneste, vil I forbinde E. B.

Det varede nogle øjeblikke, før han kunne fatte sig tilstrækkeligt til at spørge: "Hvad har du da i sinde, Cuddie, og hvad kan jeg hjælpe dig med?"

"Det er arbejde, sir, arbejde og en tjeneste, der ligger mig på sinde. Husly til moder og mig selv – vi har selv godt bohave, hvis vi bare havde en vogn til at hente det med – og nok af mælk og mel og grøntsager, for jeg kan godt tære mit foder, og det

kan moder med, og gid hun må kunne det længe. Hvad lønnen i penge og alt det andet angår, det overlader jeg til herremanden og Eder. Jeg ved, at I ikke vil tåle, at der sker en fattig karl uret, hvis I kan gøre noget til det."

Morton rystede på hovedet.

"Angående kosten og huslyet tror jeg nok at kunne love noget, Cuddie; men med lønnen vil det vist holde hårdt."

"Da vil jeg dog hellere lade det komme an på det," svarede den tjenestesøgende, "end drage ned til Hamilton eller en anden ligeså fjern egn."

"Nå, gå ind i køkkenet, Cuddie, så skal jeg gøre, hvad jeg kan for dig."

Underhandlingen havde sine vanskeligheder, da Morton først måtte overtale husholdersken, der, som sædvanlig, gjorde tusinde vanskeligheder for at have den fornøjelse at blive bedt og tryglet, men da hun var vundet, var det forholdsvis let at bevæge gamle Milnwood til at antage et tyende, hvis løn det blev overladt til ham selv at bestemme, og der anvistes derfor Mause og hendes søn et udhus til bolig, ligesom det blev afgjort, at de foreløbig skulle deltage i husets tarvelige måltider, til de havde fået deres egen husholdning i stand. Morton selv tømte sit eget højst betydelige pengeforråd for under navn af fæstepenge at give Cuddie en gave, der kunne vise, hvilken høj pris han satte på den anbefaling, der var kommet ham til hænde.

"Så, nu har vi da igen fået tag over hovedet," sagde Cuddie til sin moder, "og om vi end ikke har det så godt og hyggeligt, som vi havde det derovre, kan vi dog friste livet og er blandt skikkelige kirkegangsfolk af Eders egen trosbekendelse, moder, så at I ikke vil rage i klammeri over dette."

"Af *min* trosbekendelse, barn!" sagde den alt for oplyste Mause, "ve mig, at du og de kan være så blinde! Cuddie, de er kun i hedningenes forgård og vil sikkert ikke komme videre. De er jo kun lidet bedre end prælatisterne selv. De hører den forblindede mand, Peter Poundtext, der i sin tid var en dyrebar ordets forkynder, men nu er en frafalden hyrde, som for løns og underholds skyld er løbet fra den lige vej og har ladet sig føre på vildspor af den sorte indulgens. O, min søn, havde du bare rettet dig efter de hellige lærdomme, du hørte i dalen Bengonnar af den dyrebare Richard Rumbleberry, den dydige yngling, som før kyndelmisse led døden på Grassmarket i Edinburgh! Hørte du ham ikke sige, at erastianisme var noget ligeså slemt som prælatisme, og indulgensen noget ligeså slemt som erastianisme?"

"Nej, har nu nogen hørt magen," afbrød Cuddie hende, "vi bliver igen jaget fra hus og hjem, uden at vi ved, hvor vi skal vende os hen. Nu vel, moder, jeg vil kun sige så meget, hører jeg oftere mere af Eders vrøvl – at sige i andres påhør; for selv bryder jeg mig ikke om Eders prædikener; de får mig kun til at falde i søvn – men hører jeg oftere i andres påhør mere af Eders vrøvl om Poundtexter og Rumbleberryer og lærdomme og ildesindede, lader jeg mig gøre til soldat eller måske sergent eller kaptajn, hvis I plager mig mere, og så kan Rumbleberry og I følges ad pokker i vold. Jeg har aldrig haft anden gavn af hans lære, som I kalder den, end at jeg en gang fik en slem kolden af at sidde fire timer i træk i den våde lyng. Fruen kurerede mig rigtig nok med noget ruskomsnusk, men havde hun vidst, hvorledes jeg var kommet til min sygdom, ville hun ikke have haft så stærkt hastværk med at fordrive den."

Skønt sukkende i ånden over sin søn Cuddies i hendes tanker forhærdede og ubodfærdige tilstand, turde Mause dog hverken ægge ham mere i denne retning eller ganske tilsidesætte den påmindelse, han havde givet hende. Hun vidste, hvilket sind hendes afdøde ægtefælle, som dette overlevende pant på deres forbindelse i høj grad lignede, havde haft, og huskede, at skønt han i de fleste henseender havde bøjet sig ubetinget for hendes formentligt overlegne skarpsindighed, havde han dog ved visse lejligheder, når han var blevet drevet til det yderste, fået anfald af en trodsighed, som hverken forestillinger, smiger eller trusler havde været i stand til at overvinde. Da hun derfor skælvede alene for muligheden af, at Cuddie kunne fuldbyrde sin trussel, vogtede hun på sin tunge og havde, endog når Poundtext i hendes påhør blev rost som en dygtig og opvækkende prædikant, forstand nok til at undertrykke den modsigelse, der svævede hende på læberne, og kun at udtrykke sine følelser ved dybe sukke, der af tilhørerne kærligt blev antaget at strømme fra en levende ihukommelse af den mere gribende del af hans foredrag. Hvor længe hun ville have været i stand til at gøre vold på disse sine følelser, er det ikke godt at sige, men i hvert fald fritog en uventet tildragelse hende snart for nødvendigheden af dette.

Lairden til Milnwood vedligeholdt alle gamle skikke, som stod i forbindelse med sparsomhed, og det var derfor endnu skik i hans hus, således som det omtrent halvhundrede år tidligere havde været det overalt i Skotland, at når tjenestefolkene havde sat maden på bordet, tog de selv plads ved den nederste ende af dette og nød den dem tildelte part i selskab med deres herskab. Dagen efter Cuddies komme, eller

den tredje dag efter denne fortællings begyndelse, satte derfor gamle Robin, der var kældermester, kammertjener, gartner og alt muligt andet på Milnwood, et umådeligt fad med suppe, der var jævnet med havremel og grønkål på bordet, og i dette flydende ocean kunne en skarp iagttager tydeligt skimte to eller tre korte og magre ribben af et får svømme hid og did. På begge sider af denne stående ret sås to vældige kurve, den ene med brød af byg- og ærtemel, den anden med havrekager, og en stor kogt laks ville i vore dage have vidnet om en mere rundhåndet husholdning. Men på den tid fangedes der så mange laks i de store floder i Skotland, at de i reglen anvendtes til kost til tjenestefolkene, som stundom skulle have betinget sig, at de ikke fik en så fed og ledevækkende ret mere end fem gange om ugen. Det store, sorte krus med meget tyndt øl af Milnwoods egen brygning stod, ligesom brødet og havrekagerne, til alles frie rådighed, men kødet var forbeholdt herskabet selv, mrs. Wilson derunder indbefattet, og et sølvkrus med noget ale, der nogenlunde fortjente dette navn, var sat til side til dets udelukkende brug. En drabelig ost, der var lavet halvt af fåre- og halvt af komælk, og en krukke med salt smør var fælles for alle.

For at deltage i dette ypperlige måltid sad den gamle laird selv for bordenden med sin brodersøn på sin ene og sin kære husholderske på sin anden side. Et langt stykke fra ham og nedenfor saltkarret sad gamle Robin, en mager, forsulten tjenestekarl, som gigten havde gjort tvær og affældig, og en snavset tøs af stuepige, som ved vanen var blevet hærdet mod de daglige plagerier, hendes sind led af hendes husbond og mrs. Wilson. En tærsker, en hvidhåret hyrdedreng, samt den

nye plovkarl Cuddie og hans moder fuldstændiggjorde selskabet, da de øvrige til ejendommen hørende folk boede hjemme hos sig selv og i det mindste for så vidt var lykkeligere, som de, om deres kost end ikke var lækrere end den, vi nys har beskrevet, kunne spise sig mætte uden at iagttages af Milnwoods skarpe, misundelige øjne, der syntes at måle, hvor meget enhver af hans undergivne fortærede, så nøje, som om deres blikke forfulgte enhver mundfuld på dens vandring fra munden ned i maven. Dette skrappe tilsyn faldt ikke ud til fordel for Cuddie, der tabte meget i sin nye husbonds omdømme ved den tavse hurtighed, hvormed han lod levnedsmidlerne forsvinde, og nu og da vendte Milnwood sine øjne bort fra den vældige spiser for at skotte harmfuldt til sin brodersøn, hvis ulyst til landligt arbejde havde været hovedgrunden til, at han havde behøvet en plovkarl, og som havde været den umiddelbare årsag til, at han havde fæstet denne slughals.

"Give dig løn, siger du," tænkte Milnwood ved sig selv, "du kan jo spise for mere i en uge, end du kan tjene i en måned."

Disse ubehagelige grublerier blev forstyrret af en stærk banken på yderporten. Men nu var det almindelig skik i Skotland, at så længe familien sad til bords, var yderporten til borggården, hvis der var nogen, og, hvis ikke, døren til selve huset altid låst og lukket, og kun gæster af vigtighed eller folk, der kom i et eller andet påtrængende ærinde, søgte eller fik adgang på den tid, og folkene på Milnwood blev derfor forundrede og på grund af de urolige tider samtidig noget forskrækkede over den voldsomme og gentagne banken, hvormed porten nu blev angrebet. Mrs. Wilson løb selv hen til

døren og kom tilbage, efter gennem et hemmeligt kighul, som de fleste skotske dørkarme var forsynet med til denne ende, at have set, hvem det var, der så lydeligt forlangte at blive lukket ind, vridende sine hænder af forfærdelse, og udbrød: "Rødkjolerne! Rødkjolerne!"

"Robin – plovkarl – hvad er det du hedder? – tærskemand – brodersøn Harry – luk døren op, luk døren op!" råbte den gamle Milnwood, idet han snappede de to eller tre sølvskeer, der lå på den øverste ende af bordet – de andre nedenfor saltkarret var kun af horn – og stak dem i lommen. "Giv dem gode ord, folk! Gud velsigne Eder, giv dem endelig gode ord! De tåler ingen modstand. Vi bliver alle plyndret, vi bliver alle plyndret!"

Mens tjenestefolkene lukkede porten op for rytterne, hvis eder og trusler allerede vidnede om deres harme over det ophold, de havde lidt, benyttede Cuddie lejligheden til at hviske til sin moder:

"Gør Eder nu døv, I tåbelige gamle kone – I har før gjort os andre døve – og lad mig tale for Eder. Jeg har ikke lyst til at række hals for en gammel sladderhanks skyld, om hun også er min moder."

"Ja, ja, søn, jeg skal tie, for at du ikke skal komme i fortræd," lød Mauses tilsvarende hvisken. "Men betænk, mit kære barn, at de, som fornægter Ordet, dem vil også Ordet fornægte!"

Hendes påmindelse blev afbrudt ved, at livvagtskarlene, en afdeling af fire ryttere, trådte ind under anførsel af Bothwell.

Ind trådte de og gjorde en frygtelig larm på flisegulvet med de jernbeslåede hæle under deres svære rytterstøvler og deres lange, tunge, klirrende pallasker med kurvefæste. Milnwood og hans husholderske skælvede af velgrundet frygt for de

afpresninger og plyndringer, som fandt sted under slige husundersøgelser. Henry Morton bragtes ud af fatning af en særligere grund, idet han huskede på, at han stod loven til ansvar for at have huset Burley. Enken Mause Headrigg stededes i en styg knibe dels af frygt for sin søns liv og dels af en overspændt og sværmerisk iver, der bebrejdede hende, at hun havde samtykket i at lægge dølgsmål på sine religiøse anskuelser. De andre tjenestefolk rystede, uden at vide hvorfor, og kun Cuddie blev ved med det udtryk af den største ligegyldighed og enfoldighed, hvilket en skotsk bonde stundom kan påtage sig som en maske for en høj grad af listighed og kløgt, at fortære store skefulde af sin suppe, til hvilken ende han havde trukket det store fad, der indeholdt den, tæt hen til sig, og hjalp sig selv under den almindelige forvirring til en syvdobbelt portion.

"Hvad er Eders ærinde her, I herrer?" spurgte Milnwood, ydmygende sig for magtens drabanter.

"Vi kommer på kongens vegne," svarede Bothwell, "hvorfor fanden lod I os blive stående så længe udenfor døren?"

"Vi sad til bords," svarede Milnwood, "og døren var lukket, som det er skik på herregårdene her i landet. Men havde jeg vidst, I herrer, at det var nogle af vor gode konges tjenere, der stod udenfor døren, så forsikrer jeg – dog vil I ikke nyde noget ale – eller brændevin – eller et glas kanarisekt eller rødvin?" tilføjede han og gjorde et ophold mellem hvert tilbud, ligesom en påholden byder ved en auktion, der er varsom med at byde på et nummer, han dog gerne vil have.

"Lad mig få rødvin," sagde en rytter.

"Jeg holder mere af ale," sagde en anden, "hvis det er rigtig bygsaft."

"Af bedre byg er der aldrig blevet gjort malt," sagde Milnwood, "men den samme ros tør jeg ikke give rødvinen. Den er tynd og kold, I herrer."

"Det kan brændevinen hjælpe på," sagde en tredje rytter, "et glas brændevin til tre glas vin forebygger rumlen i maven."

"Brændevin, ale, sekt og rødvin? Vi vil prøve det alt sammen," sagde Bothwell, "og blive ved, hvad der er bedst, det er der forstand i, om så den fordømmeligste whig i hele Skotland havde sagt det."

Hastigt, om end med en urolig dirren i sine muskler, halede Milnwood to svære nøgler op af sin lomme og gav husholdersken dem.

"Husholdersken," sagde Bothwell, idet han tog en stol og kastede sig på den, "er hverken ung eller smuk nok til at kunne friste nogen til at gå ned i kælderen med hende, og her er ingen anden, som det er umagen værd at sende i hendes sted. – Hvad er dette? Kød?" spurgte han, efter at have søgt i suppen med en gaffel og fisket en skive kød op af den. "Jeg tror næsten, at jeg kunne spise en bid – men det er jo så sejt, som om Fandens oldemoder havde udruget det."

"Er der noget bedre i huset, sir," sagde Milnwood, urolig over disse tegn på misbilligelse, "så –"

"Nej, nej," svarede Bothwell, "det er ligegyldigt. Jeg må røgte mit ærinde – I hører jo den presbyterianske præst Poundtext, mr. Morton?"

Mr. Morton skyndte sig at komme med en tilståelse og en undskyldning.

"Med Hans nådige Majestæt og regeringens tilladelse, for jeg foretager mig aldrig noget, der strider imod loven. Jeg har ikke det mindste imod, at der indføres et mådeholdent episkopat, men jeg er opfødt på landet, og præsterne er en jævnere slags folk, og jeg kan bedre forstå deres lære, og desuden er denne indretning med forlov at sige mindre bekostelig for landet, sir."

"Nå, det kommer ikke mig ved," sagde Bothwell, "de er tilladte, og dermed er den vise ude, men skulle jeg give loven, skulle ikke en eneste studsøret køter i det hele kobbel få tilladelse til at gø på en skotsk prædikestol. Men jeg må lystre ordre, – der kommer drikkevarerne. Sæt Eder herhen, min gode gamle dame."

Han skænkede omtrent halvdelen af en flaske rødvin i et træbæger og tømte det i et drag.

"I har gjort Eders gode vin uret, min ven. Den er bedre end Eders brændevin, skønt den også er god. Vil I drikke kongens skål med mig?"

"Med fornøjelse," svarede Milnwood, "men i ale. Jeg drikker aldrig rødvin og har kun en ganske lille beholdning til ærede gæster."

"Som mig formodentlig," sagde Bothwell, hvorpå han skød flasken hen til Henry og sagde, "dér, unge mand, drik I kongens skål."

Henry fyldte stiltiende et middelstort glas, uden at ænse sin farbroders vink og puf, der syntes at tilkendegive, at han burde have fulgt hans eksempel ved at have foretrukket øl for vin.

"Nå," sagde Bothwell, "har I alle drukket skålen? – Hvad er der i vejen med den gamle kone der? Giv hende et glas brændevin; hun skal drikke kongens skål, eller –"

"Med Eders Velbyrdigheds tilladelse," sagde Cuddie med den dummeste mine, "det er min moder, sir, og hun er stokdøv, så at man ikke kan få hende til at høre det mindste, men hvis Eders Velbyrdighed ikke har noget imod det, er jeg villig til at drikke skålen for hende i så mange glas brændevin, som I finder nødvendigt."

"Det tør jeg bande på," svarede Bothwell, "du ser mig ud til at holde af brændevin. Skænk selv, min gut; hvor jeg kommer, er alting frit. Skænk pigen et ordentligt glas, Tom, skønt hun kun er en sjusket tøjte, skænk rundt en gang endnu. En skål for vor ædle befalingsmand, oberst Grahame af Claverhouse! Hvad fanden stønner den gamle kone således for? Hun ser ud som den arrigste whig, der nogensinde har siddet på en bakkeskrænt. – Forsager I covenanten, min gode kone?"

"Hvilken covenant mener Eders Velbyrdighed? Er det gerningernes eller nådens covenant?" spurgte Cuddie, idet han lagde sig imellem.

"Hvilken som helst covenant, alle de covenanter, der nogensinde er blevet udklækkede," svarede rytteren.

"Moder," råbte Cuddie, som om han talte til en døv, "herren ønsker at vide, om I forsager gerningernes covenant."

"Af mit ganske hjerte, Cuddie," svarede Mause, "og Gud give, at mine fødder må være befriede for dens snare."

"Nå," sagde Bothwell, "den gamle kone har jo vist sig frimodigere, end jeg havde ventet. Et bæger til, og så vil vi skride til vore forretninger. I har formodentlig alle hørt tale om det afskyelige og barbariske mord, der af ti eller elleve bevæbnede sværmere er blevet begået på ærkebiskoppen af St. Andrews' person?"

Alle studsede og så på hinanden, og til sidst svarede Milnwood selv, at de nok havde hørt tale om en sådan ulykke, men håbet, at det ikke var sandt.

"Der er den af regeringen kundgjorte beretning. Hvad mener I om den, gamle herre?"

"Mener, sir? A-alt, hvad det behager statsrådet at mene," stammede Milnwood.

"Jeg ønsker at høre Eders mening mere bestemt udtalt, min ven," sagde dragonen i en myndig tone.

Milnwood løb hastigt papiret igennem for at udpille de stærkeste ytringer af misbilligelse, som det vrimlede med, ved hvilken søgen det kom ham til god nytte, at de var trykt med spærret skrift. "Jeg mener, at det er et – blodtørstigt og fordømmeligt drab og fadermord – udtænkt af djævelsk og uforsonlig grusomhed – i højeste måde vederstyggeligt og en skændsel for landet."

"Vel talt, gamle herre!" sagde spørgeren. "Eders skål, og til lykke med Eders gode grundsætninger. I skylder mig et takkebæger, fordi jeg har lært Eder dem. Nej, I skal drikke med mig i Eders egen sekt; sur ale er skadelig for en kongetro mave. – Nu kommer turen til Eder, unge mand; hvad mener I om den foreliggende sag?"

"Jeg ville ikke have noget imod at svare på Eders spørgsmål," sagde Henry, "hvis jeg vidste, hvilken ret I har til at stille mig det."

"Vorherre bevares!" udbrød den gamle husholderske, "at forlange sligt af en rytter, når alle ved, at de kan gøre, hvad de vil i det hele land med mand og kvinde, folk og fæ!"

Med samme rædsel over sin brodersøns dumdristighed udbrød den gamle herre:

"Hold din mund, sir, eller svar herren sømmeligt. Vil du fornærme kongens myndighed i en livvagtsofficers person?"

"Stille, alle sammen!" udbrød Bothwell og slog hårdt i bordet, "stille og hør mig! – I spørger om min ret til at tage Eder i forhør, sir," sagde han derpå til Henry, "min kokarde og min pallask er min fuldmagt og bedre end nogen, gamle Noll nogensinde gav sine rundhoveder; vil I vide mere om den, kan I læse den statsrådsanordning, som bemyndiger Hans Majestæts officerer og soldater til at opsøge, forhøre og anholde mistænkelige personer, og derfor spørger jeg Eder endnu en gang om, hvad I mener om ærkebiskop Sharpes død? Det er et nyt spørgsmål, vi har fået til at prøve folks sindelag på."

Henry havde imidlertid betænkt, for hvilken unyttig fare han ville udsætte familien ved at modsætte sig den tyranniske magt, der var nedlagt i så rå hænder, hvorfor han læste beretningen igennem og svarede roligt:

"Jeg tager ikke i betænkning at sige, at de, der har begået dette mord, har efter min formening gjort sig skyldige i en ubesindig og syndig gerning, hvilken jeg så meget mere beklager, som jeg forudser, at den vil blive brugt som anledning til at skride ind imod mange, der både er uskyldige i den og ligeså langt fra at billige den som jeg selv."

Mens Henry udtalte sig således, syntes Bothwell, der havde fæstet sine øjne stift på ham, pludseligt at huske hans træk.

"Aha, min ven papegøjekaptajnen! Mig synes, at jeg har set Eder før, og det i meget mistænkeligt selskab."

"Jeg har set Eder en gang," svarede Henry, "værtshuset i –"

"Og med hvem forlod I dette værtshus, unge mand? Var det ikke med John Balfour fra Burley, en af ærkebispens mordere?"

"Jeg forlod huset i selskab med den af Eder nævnte person," svarede Henry, "det holder jeg mig for god til at nægte, men det var så langt fra, at jeg vidste, at han var en af primatens mordere, da jeg den gang endog var uvidende om, at en sådan forbrydelse var blevet begået."

"Herren forbarme sig over mig! Jeg er ødelagt, i bund og grund ødelagt og tilintetgjort!" udbrød Milnwood. "Den knægts tunge vil snakke hovedet af hans egne skuldre og plyndre mig, så at jeg knapt beholder skjorten på kroppen!"

"Men I vidste," fortsatte Bothwell, fremdeles henvendt til Henry og uden at ænse hans farbroders afbrydelse, "at Burley var en fredløs oprører og højforræder, og I kender forbuddet mod at omgås sådanne folk. I vidste, at det var Eder som tro undersåt forbudt at huse, understøtte eller have samkvem med denne bandlyste højforræder, mundtligt, skriftligt eller ved budsendelse at sætte Eder i forbindelse med ham, eller understøtte ham med mad, drikke eller husly; alt sammen under den højeste straf. Alt dette vidste I, og dog overtrådte I loven."

Henry tav.

"Hvor skiltes I fra ham?" fortsatte Bothwell, "var det på landevejen, eller skjulte I ham her i dette hus?"

"I dette hus?" sagde hans farbroder. "Har han haft sin hals kær, har han ikke vovet at skjule en højforræder i mit hus!"

"Vover han at nægte det?" spurgte Bothwell.

"Da I lægger mig det til last som en forbrydelse," svarede Henry, "må I undskylde, at jeg ikke siger noget, som kunne

anklage mig."

"O Milnwood, o du herlige Milnwood, som i to hundrede år har tilhørt slægten Morton," udbrød hans farbroder, "nu er du tabt med indlodder og udlodder, med enge og holme!"

"Nej, sir," sagde Henry, "I skal ikke komme til at undgælde for min skyld. Jeg tilstår," fortsatte han, henvendt til Bothwell, "at jeg gav denne mand nattely, fordi han havde været min faders våbenbroder, men det var ikke alene uden min farbroders vidende, men stik imod hans udtrykkelige almindelige befalinger, og jeg håber, at hvis min forklaring tages for fyldest imod mig selv, vil den også have nogen vægt som bevis for min farbroders uskyldighed."

"Hør, unge mand," sagde krigsmanden i en noget mildere tone, "I er en ganske rask fyr, og det gør mig ondt for Eder, og Eders farbroder her er en vakker gammel trojaner – bedre, som jeg ser, mod sine gæster end mod sig selv, for os giver han vin og drikker selv sin tynde ale. Sig mig alt, hvad I ved om denne Burley, hvad han sagde, da I skiltes fra ham, hvor han drog hen, og hvor han sandsynligvis nu kan findes? Så skal jeg lukke mine øjne så tæt til for Eders part i sagen, som min pligt vil tillade mig det. Der er sat en pris af tusinde mark på den morderiske stimands hoved, og kunne jeg få fat på dette – nå, ud med sproget, hvor skiltes I fra ham?"

"I må undskylde, at jeg ikke svarer på dette spørgsmål, sir," sagde Morton, "de samme tvingende grunde, der bevægede mig til at vise ham gæstfrihed med betydelig fare for mig selv og mine nærmeste, vil også byde mig at ære hans hemmelighed, hvis han havde betroet mig nogen."

"I vægrer Eder altså mod at give mig et svar?" sagde Bothwell.

"Jeg har intet at give," svarede Henry.

"Jeg kunne måske lære Eder at finde det ved at binde et stykke brændende lunte mellem Eders fingre," sagde Bothwell.

"O for Guds skyld, sir," sagde gamle Alison afsides til sin husbond, "giv dem penge; det er penge, de vil have; de myrder først mr. Henry og derpå Eder selv."

Milnwood sukkede af befippelse og arrighed og udbrød i en tone, som om han skulle opgive sin ånd:

"Hvis tyve p-pund kan jævne denne ulykkelige sag?"

"Min husbond," tilkendegav Alison vagtmesteren, "vil give tyve pund sterling –"

"Pund skotsk, I uforskammede kvind!" faldt Milnwood hende i talen, for hans gerrigheds kvide overvandt ligeså vel hans puritanske strenghed, som den sædvanlige ærbødighed, han nærede for sin husholderske.

"Pund sterling," gentog husholdersken, "hvis I vil være så god at se gennem fingre med det unge menneskes ubesindige opførsel. Han er så stædig, at I gerne kan sønderslide ham led for led, uden at få et ord ud af ham, og I vil dog sandelig ingen nytte have af at brænde hans smukke fingerspidser."

"Ja," sagde Bothwell tøvende, "jeg ved ikke; de fleste af min stand ville tage mod pengene og tage fangen med oven i købet, men jeg har samvittighed, og vil Eders husbond opfylde Eders tilbud og borge for sin brodersøns tilstedeblivelse, og alle her i huset vil aflægge testeden, ved jeg ikke, om –"

"Ja, ja, sir," udbrød mrs. Alison, "enhver ed, alle de eder, I vil!" Og derpå tilføjede hun hviskende til sin herre, "skynd Eder afsted efter pengene, sir, ellers brænder de huset af om ørene på os."

Gamle Milnwood tilkastede sin rådgiverske et vemodigt blik og gik bort som en marionetdukke for i denne hårde nød at sætte sine fængslede rosenobler i frihed. Imidlertid begyndte vagtmester Bothwell at foredrage testeden med den grad af højtidelig ærefrygt, som det havde været at vente, nemlig omtrent den samme, der endnu den dag i dag bruges på Hans Majestæts toldbod.

"Sværger I – hvad er Eders navn, kvinde?"

"Alison Wilson, sir."

"Sværger, bevidner og forsikrer I, Alison Wilson, højtideligt, at I anser det for ulovligt, at undersåtter under påskud af forbedring eller hvilket som helst andet påskud træder ind i forbund og covenanter –"

Her blev ceremonien afbrudt af en strid mellem Cuddie og hans moder, der, efter længe at være blevet ført hviskende, nu blev hørlig.

"O ti dog, moder, ti! De er ved at underhandle – o ti bare, så kommer de nok til forlig."

"Nej, Cuddie, jeg vil ikke tie," svarede hans moder, "jeg vil opløfte min røst og ikke skåne. Jeg vil forbande syndens mand, netop den i skarlagen klædte mand, og ved min røst skal mr. Henry være udfriet af fuglefængerens garn."

"Nu har hun fået benet over skaglen; stop hende nu, hvem der kan. Jeg ser hende ride bagved en dragon ad fængslet til og mærker, at mine egne ben er bundet under bugen på en hest. Ja, nu har hun samlet sin prædiken, og nu" – med det suk – "nu kommer den, og det er ude med os alle!"

"Troede I, at I skulle komme hertil," sagde Mause, hvis runkne hånd rystede i samklang med hendes skarpe, om end

rynkede ansigt, der oplivedes af trosivrig harme og alene ved nævnelsen af testeden var blevet frigjort for den tvang, hendes egen klogskab og Cuddies påmindelse havde pålagt det, "troede I, at I skulle komme hertil med Eders sjæledræbende, helgenforførende, samvittighedsødelæggende eder, forsikringer og bånd, med Eders snarer, Eders fælder og Eders redskaber? Sandelig, det nytter ikke at spænde et garn ud for fuglens øjne."

"Men hvad er dog dette, morlille?" sagde krigsmanden. "Her har vi jo et ægte whigmirakel! Den gamle kone har fået både øren og tunge, og nu er vi udsat for at blive døve. Hold Eders mund og husk på hvem I taler til, I gamle tåbenakke."

"Hvem jeg taler til? Ak, I herrer, det sorgfulde land ved kun alt for vel, hvem I er. Ildesindede tilhængere af prælaterne er I, rådne støtter for en svag og uren sag, blodtørstige rovdyr og en byrde for jorden."

"Det er på min sjæl den smukkeste tale, jeg nogensinde har hørt," sagde Bothwell ligeså forbavset, som en bulbider ville blive, hvis en agerhøne fløj op imod den for at forsvare sine kyllinger. "Kan I ikke lade os få noget mere af den?"

"Om jeg kan lade Eder få noget mere af den?" sagde Mause, idet hun rømmede sig med en indledende hosten. "Atter skal jeg aflægge mit vidnesbyrd imod Eder – filistere og edomitter er I – leoparder og ræve er I – varulve er I, der ikke gnaver benene før om morgenen – ondskabsfulde hunde, der sniger sig omkring de udvalgte – brølende køer og stangende tyre fra Basan – stikkende slanger er I og i slægt både af navn og natur med den store røde drage i Åbenbaringens tolvte kapitel, tredje og fjerde vers."

Her holdt den gamle kone inde, åbenbart langt mere af mangel på vejr end på stof.

"Den fordømte heks!" sagde en af dragonerne, "knebl hende og før hende til hovedkvarteret!"

"Skam dig, Andrews," sagde Bothwell, "husk på, at den gode dame hører til det smukke køn og kun bruger sin tunges forrettigheder. Men hør en gang, min gode kone, det er ikke enhver tyr fra Basan eller enhver rød drage, der vil være så høflig som jeg og lade sig nøje med at overlade Eder til konstablerne og dykkeskamlen. Ikke des mindre må jeg tage denne unge mand med til hovedkvarteret, for jeg kan ikke forsvare det for mine foresatte at lade ham blive i et hus, hvor jeg har hørt så megen højforræderisk og trossværmerisk tale."

"Se nu, moder, hvad I har gjort," hviskede Cuddie, "nu fører filistrene, som I kalder dem, mr. Henry bort med sig, og det alt sammen for Eders uforskammede tales skyld, gid pokker havde den!"

"Ti stille, du feje lømmel," sagde moderen, "og giv ikke mig skylden. Havde du og de dorske slughalse, som sidder der og gloet ligesom køer, der havde trommesyge, villet aflægge vidnesbyrd med Eders hænder, ligesom jeg har aflagt vidnesbyrd med min tunge, ville de ikke taget den herlige unge mand med i fangenskab."

Mens denne samtale stod på, havde dragonerne allerede bemægtiget sig deres fange og bundet ham, og i samme øjeblik kom Milnwood tilbage og skyndte sig i sin forskrækkelse over de forberedelser, hvortil han blev vidne, at række Bothwell, om end med mangt et ynkeligt suk, den pung med guldpenge, han havde været nødsaget til at hente til løsepenge for sin

brodersøn. Rytteren tog med en ligegyldig mine mod pungen, vejede den i sin hånd, kastede den op i luften og greb den i faldet, hvorpå han rystede på hovedet og sagde: "Der ligger mangen lystig aften i denne rede fuld af gule drenge, men jeg tør alligevel ikke vove det. Den gamle kone har talt alt for højt, og det tilmed i folkenes påhør. Hør, gamle herre," sagde han til Milnwood, "jeg må tage Eders brodersøn med til hovedkvarteret og kan derfor ikke med god samvittighed beholde mere, end hvad der tilkommer mig som en opmærksomhed," og idet han derpå åbnede pungen, gav han hver af soldaterne et guldstykke og tog selv tre. "Nu," tilføjede han, "har I den trøst at vide, at der vil blive sørget omhyggeligt for Eders slægtning, den unge papegøjekaptajn, og at han vil blive høfligt behandlet. Resten af pengene giver jeg Eder hermed tilbage."

Morton strakte ivrigt sin hånd ud.

"Kun ved I nok," sagde Bothwell, endnu stadig legende med pungen, "at enhver ejendomsbesidder er ansvarlig for sine husfolks rettroenhed og troskab, og at disse mine karle ikke er forpligtede til at tie med den smukke prædiken, vi har hørt af den gamle puritanerinde med den tartansplaid derhenne. Og I ved sagtens også, at følgen af en angivelse vil blive en svær bøde til statsrådet."

"Gode vagtmester, værdige kaptajn," udbrød den forfærdede gnier, "jeg er sikker på, at der ikke er nogen i mit hus, det jeg ved af, som vil vække forargelse."

"Ja," svarede Bothwell, "da skal I nu selv høre hende aflægge vidnesbyrd, som hun kaldte det. Gå til side, du der," sagde han til Cuddie, "og lad din moder tale rent ud af posen, jeg ser hun har ladt igen, siden hun løsnede sin første salve."

"Gud, ædle herre," sagde Cuddie, "en gammel kones tunge er en alt for ringe ting, til at det er umagen værd at gøre så meget væsen af den; hverken fader eller os brød os nogensinde synderligt om, hvad moder sagde."

"Ti du stille, min gut, mens du endnu har helt skind," sagde Bothwell. "Jeg skulle tage meget fejl, om du ikke er klogere, end du ønsker at se ud til. – Nå, morlille, I hører jo, at Eders husbond ikke vil tro, at I kan aflægge et så glimrende vidnesbyrd om os."

Mauses iver behøvede ikke denne spore for atter at sætte hende i fuldt firspring.

"Ve de føjelige og de egennyttige vogtere af deres timelige gods," sagde hun, "som overmaler og drukner deres samvittigheder ved at finde sig i syndige afpresninger og giver Belials sønner uretfærdighedens mammon, for at det skal skaffe dem fred med dem! Det er en syndig fornøjelse, et skammeligt forbund med fjenden. Det er den synd, Menahem begik i Herrens øjne, da han gav Phul, kongen af Assyrien, tusinde centner sølv, at han skulle holde med ham og bekræfte riget i hans hånd, Anden Kongernes Bog, femtende kapitel, nittende vers. Det er Achas' onde gerninger, da han sendte penge til Thiglath-Pelleser, ligeledes Anden Kongernes, sekstende og ottende. Og ligesom det ansås for et frafald af den fromme Ezechias, at han føjede sig efter Sennacherib ved at give ham penge og tilbyde at ville bære, hvad der blev lagt på ham, ligeledes Anden Kongernes, ottende kapitel, fjortende og femtende vers, således forholder det sig også med dem, der i denne genstridige og frafaldne slægt betaler skatter og afgifter og told og zise til grådige og uretfærdige toldere og tiende og

offer til lejepræster (stumme hunde, der ikke gør, men elsker hvile og ligger og sover), og giver gaver for at blive vore undertrykkeres tjenere og medhjælpere. De er alle af samme slags som de, der dækker bord for den store hob og byder den et drikoffer."

"Der har I en smuk, sund lære, mr. Morton! Hvad synes I om den, eller hvorledes mener I, at den vil hue statsrådet?" sagde Bothwell. "Jeg mener, at vi nok kan huske det meste af den uden blyant og papir, således som I bruger i Eders gudelige forsamlinger. Hun nægtede jo at betale told, syntes mig, Andrews?"

"Ja," svarede Andrews, "og svor på, at det var synd at give en rytter et krus ale eller bede ham sætte sig ved et bord."

"Der kan I høre," sagde Bothwell, henvendt til Milnwood, "men det bliver Eders sag," og med disse ord rakte han ham med en ligegyldig mine pungen med dens formindskede indhold.

Milnwood, der syntes at være blevet bedøvet af sine mangfoldige genvordigheder, strakte mekanisk sin hånd ud efter pungen.

"Er I fra forstanden?" spurgte hans husholderske hviskende, "sig dem, at de skal beholde den, for det vil de, enten det så bliver med det gode eller det onde, og det er vor eneste udvej til at få dem til at holde fred."

"Jeg kan ikke, Ailie, jeg kan ikke," sagde Milnwood i sit hjertes bitterhed, "jeg kan ikke lade de slyngler få de penge, jeg har talt så mange gange."

"Så får jeg gøre det, Milnwood," svarede husholdersken, "ellers går det os galt. Min husbond, sir," fortsatte hun,

henvendt til Bothwell, "kan ikke tænke på at tage noget tilbage fra en så hæderlig gentleman som I og beder Eder derfor beholde pengene og være så god mod hans brodersøn, som I kan, og aflægge en fordelagtig beretning om vort sindelag til regeringen og ikke lade os undgælde for nogle tåbelige ord af en gammel kælling!" (Her vendte hun sig forbitret om mod Mause til vederlag for den anstrengelse, det kostede hende at påtage sig et høfligt væsen mod soldaterne), "en fjantet gammel skændegæst af en whig, der først i aftes kom her i huset (gid den slemme havde hende!) og ikke oftere skal komme over vor tærskel, når jeg først har fået hende på døren."

"Ja, ja," hviskede Cuddie til sin moder, "det tænkte jeg nok! Jeg vidste godt, at vi ville blive sendte på vandring igen, når I havde fået talt tre ord til ende! Jeg var overbevist om, at det ville blive enden på det, moder."

"Ti, barn," svarede hun, "og knur ikke over korset. Gå over deres dørtærskel? Nej, jeg vil visseligen ikke gå over den, for der er intet mærke på deres dørtærskel til tegn på, at ødelæggelsens engel vil gå dem forbi. De vil endnu få et slag af Hans hånd, de, der tænker så meget på det skabte og så lidt på Skaberen, så meget på denne verdens herlighed og så lidt på en brudt covenant, så meget på disse stykker gult møg og så lidt på Skriftens rene guld, så meget på slægt og venner og så lidt på de udvalgte, der hjemsøges med bøder, forfølgelse, ransagning, anholdelse, fængsel, pinebænk, fredløshed, halshugning, hængning, sønderlemmelse og partering, foruden de mange hundreder, der jages fra hus og hjem og må ty til ruiner, ørkener, bjerge, heder, moser og tørveskruer for at høre ordet ligesom brød, der fortæres i hemmelighed."

"Nu har hun igen fat på covenanten, vagtmester; skal vi ikke tage hende med?" sagde en af rytterne.

"Gå du pokker i vold," svarede Bothwell ham hviskende, "kan du ikke begribe, at hun helst må blive, hvor hun er, så længe der er en agtbar, ansvarlig og påpassende ejendomsbesidder som mr. Morton til Milnwood, der kan bøde for hendes forseelser. Lad den gamle høne flyve, for at hun kan udklække en ny yngel; selv er hun for sej til at kunne bruges til noget. – Nå," udbrød han, "endnu en skål for Milnwood og hans tag og på vort næste fornøjelige møde med ham, hvortil der vist ikke er ret længe, hvis han bliver ved at holde sådanne trossværmeriske tjenestefolk."

Derpå lod han sine folk sidde op og tog den bedste hest i Milnwoods stald til kongens tjeneste for at kunne føre fangen med sig på den. Med tårer i øjnene gjorde mrs. Wilson en lille pakke med nødvendighedsgenstande i stand til Henrys tvungne rejse og så, mens hun vimsede om, sit snit til, uset af de andre, at stikke en lille sum penge til ham. Bothwell og hans ryttere holdt i andre henseender deres løfte og var høflige. De bandt ikke deres fange, men nøjedes med at lade hans hest trække mellem to mand, hvorpå de selv sad op og red bort under spøg og latter mellem dem selv indbyrdes, efterladende det milnwoodske hus i stor forvirring. Overvældet af tabet af sin brodersøn og den unyttige udgift af tyve pund sterling, bestilte den gamle laird ikke andet den hele aften end at rokke frem og tilbage i sin læderovertrukne lænestol og ideligt at gentage den samme klagesang, at "han var ødelagt på alle kanter, ødelagt på alle kanter! Plyndret og bragt til bettelstaven, plyndret og bragt til bettelstaven! Det var ude med ham, det var ude med ham!"

Mrs. Alison Wilsons harme skaffede sig dels luft og fandt dels lindring i den strøm af skældsord, hvormed hun ledsagede Mauses og Cuddies fordrivelse fra Milnwood.

"Gid din hylende krop må ske en ufærd! Den smukkeste knøs i Clydesdale kommer måske i dag til at lide døden, og det alene for din og dine dumme prædikeners skyld!"

"Ti," svarede Mause, "I må endnu befinde Eder i syndens lænker og uretfærdighedens forbitrelse, når I kan holde Eders bedste og kæreste for godt for Hans sag, der har givet Eder alt. Jeg har gjort det samme for mr. Henry, som jeg ville gøre for min egen søn; for fandtes Cuddie værdig til at aflægge vidnesbyrd på Grassmarket –"

"Og dertil er der gode udsigter, hvis du og han ikke forandrer Eders færd," sagde Alison.

"Og hvis," fortsatte Mause, uden at ænse afbrydelsen, "de blodtørstige doeg'er og sleske ziphiter vil søge at besnære mig med tilbud om hans løsladelse imod en syndig falden til føje, vil jeg ikke des mindre fremture i at aflægge mit vidnesbyrd imod papisme, prælatisme, antinomianisme, erastinianisme, lapsarianisme, sublapsarianisme og tidernes synder og snarer. Jeg vil skrige som en kvinde i barnsnød mod den sorte indulgens, der har været en anstødssten for bekendere, og opløfte min røst som en vældig prædiker."

"Lad det nu være godt, moder," udbrød Cuddie, idet han trådte til og med magt slæbte hende bort, "gør ikke fruen døv med Eders vidnesbyrd! I har prædiket nok for seks dage. I har prædiket os ud af vort hyggelige hus og vor gode kålgård og ud af dette ny tilflugtssted, førend vi er blevet varme i sædet der, og I har prædiket mr. Harry væk til fængslet, og ud af lairdens

lomme har I prædiket tyve pund, som han så nødigt ville af med, og dermed må det være nok for det første, uden at I prædiker mig op ad en stige og ned ad et reb. Kom derfor med; kom derfor med; huset har fået nok af Eders vidnesbyrd til at kunne mindes det en stund."

Med disse ord trak han Mause, på hvis tunge ordene "vidnesbyrd – covenant – ildesindede – indulgens" endnu stadig dirrede, bort med sig for at træffe forberedelser til ufortøvet at forny deres vandring for at finde et andet tilflugtssted.

"Den lede, halvtossede, storagtige gøg hun er!" udbrød husholdersken, da hun så dem gå, "at lade, som om hun er så meget bedre end andre folk, den gamle heks, og bringe så megen sorg over et pænt, stille hus! Havde det ikke været fordi jeg på grund af min stilling er så godt som frue, havde jeg prøvet mine ti negle i hendes runkne skind!"

9

Jeg Mars til fader har og skræmmes ej af krige,
Men viser mine ar stolt mellem mine lige;
Det fik jeg for en tøs og dette i en skanse,
Da jeg ved trommens klang bød trods franskmandens lanse.

– Burns.

"Vær ikke så nedslået," sagde vagtmester Bothwell til sin fange på vejen til hovedkvarteret, "I er en rask, smuk knøs og kommet af godt folk. Det værste, der kan ske, er, at I kommer til at løbe stigrem for det, og det er faldet i så mangen brav karls lod. Jeg siger Eder rent ud, at Eders liv strengt taget er hjemfaldet til loven, hvis I ikke falder til føje og køber Eder fri med en svær bøde, som bliver at udrede af Eders farbroders gods. Men det har han jo råd til."

"Det nager mig mere end alt andet," sagde Henry. "Han skiller sig så nødigt ved sine penge, og da det er ham aldeles uvedkommende, at jeg gav den person nattely, er det mit inderligste ønske, at hvis jeg undgår at bøde med livet, min straf da må blive af en sådan beskaffenhed, at jeg selv kan afsone den."

"Nå," sagde Bothwell, "man vil måske foreslå Eder at træde ind i et af de skotske regimenter, som tjener i udlandet. Den tjeneste er ikke så dårlig; vil Eders venner tage sig af Eder, og det skulle komme til krig, kan I snart blive officer."

"Jeg er ingenlunde vis på," svarede Henry, "at en sådan dont vil være det værste, der kan vederfares mig."

"Hvad, er I da ingen rigtig whig?" spurgte vagtmesteren.

"Hidtil har jeg ikke holdt mig til noget af partierne i staten, men er blevet roligt hjemme," svarede Morton, "og stundom har jeg for alvor tænkt på at tage tjeneste i et af vore regimenter i udlandet."

"Har I?" sagde Bothwell, "nå, det ærer jeg Eder for. Jeg har selv i lang tid tjent i den franske konges skotske livvagt; det er et sted, hvor man kan lære mandstugt. Ingen bryder sig om, hvad man tager sig for, når man ikke har tjeneste, men bliv bare borte fra appellen, så skal I se løjer. Jeg vil være en skælm, om gamle kaptajn Montgomery ikke lod mig stå skildvagt i tøjhuset i kyras og med armskinner og hjelm på seks timer i træk i en så glødende solhede, at jeg blev stegt som en skildpadde i Port Royal. Jeg lovede mig selv, at jeg aldrig mere skulle forsømme at svare, når Francis Stewart blev råbt op, om jeg så skulle lade mine kort blive liggende på trommen. Ja, mandstugt er en ypperlig ting."

"Men i andre henseender huede tjenesten Eder?" spurgte Morton.

"*Par excellence,*" svarede Bothwell, "vin, kvinder og kammerater var der nok af, og kunne man få det over sin samvittighed at bilde en forædt præst ind, at han havde udsigt til at omvende én, hjalp han selv én til disse behageligheder alene for at gøre sig gode venner med én. Hvor vil I finde en så forekommende, studsøret presbyteriansk præst?"

"Intet steds, indrømmer jeg," sagde Henry. "Men hvori bestod Eders væsentligste tjeneste?"

"I at bevogte kongens person," svarede Bothwell, "i at våge over den store Ludvigs sikkerhed og ind imellem at gøre en

vandring mellem huguenotterne, det vil sige protestanterne. Og der havde vi frit spillerum, og jeg blev godt indøvet derved til tjenesten her i landet. Men hør, da I agter at blive *bueno camerado*, som spanierne siger, må jeg overlade Eder nogle af Eders gamle farbroders guldstykker. Det er soldaterskik. Man må aldrig lade en rask karl lide mangel, når man selv har mønt."

Med disse ord trak han sin pung op af sin lomme og tog noget af dens indhold, som han tilbød Henry uden at tælle det. Men den unge Morton afslog denne venlighed, og da han ikke fandt det klogt at gøre vagtmesteren bekendt med, at han var i besiddelse af nogle penge, forsikrede han ham, at det ikke ville være ham vanskeligt at få hjælp hos sin farbroder.

"Godt," sagde Bothwell, "i så tilfælde må disse gule skælmer endnu en liden stund tjene til ballast i min pung. Jeg har gjort mig det til regel ikke at forlade et værtshus – med mindre tjenesten kræver det – så længe min pung er så tung, at jeg kan kaste den over skiltstangen; men er den så let, at vinden blæser den tilbage, så til hest for på en eller anden måde at få den fyldt igen. – Men hvad er det for en borg der foran os, som fra den stejle bakke hæver sig så højt op over skoven, der omgiver den på alle kanter?"

"Det er borgen Tillietudlem," svarede en af rytterne "den gamle lady Margaret Bellenden bor der, og hun er en af de mest velsindede damer i hele landet og en ægte soldaterven. Da jeg var blevet såret af en af de fordømte hunde af whigger, der skød på mig bag et skeldige, lå jeg der en måned, og jeg vil gerne lade mig således såre en gang til for at få et lige så godt kvarter."

"Er det tilfældet," sagde Bothwell, "vil jeg, når vi kommer der forbi, gøre hende min opvartning og udbede mig nogle

forfriskninger til folk og heste. Jeg er allerede så tørstig, som om jeg ikke havde fået noget at drikke på Milnwood. Men det er en herlig ting i disse tider," fortsatte han henvendt til Henry, "at kongens soldat overalt kan få sig en forfriskning. I huse som Tillie – hvad er det nu det hedder? – beværtes man af velvilje; hos de rigtige sværmere tager man sig selv til rette, og blandt de mådeholdne presbyterianere og sådanne mistænkelige personer behandles man godt af frygt, så at man altid får sin tørst slukket enten på den ene eller den anden måde."

"Er det Eders agt," spurgte Henry hastigt, "at ride ind på borgen i et sådant ærinde?"

"Ja, det er det rigtig nok," svarede Bothwell. "Hvorledes skulle jeg kunne aflægge en fordelagtig rapport til mine foresatte om den værdige dames gode grundsætninger, hvis jeg ikke kendte smagen af hendes sekt? For sekt vil hun sætte frem, det anser jeg for afgjort; den er de gamle enkefruers kæreste trøster, ligesom rødvin er herremandens drik!"

"Så må I," sagde Henry, "hvis I vil derhen, for Himlens skyld ikke nævne mit navn eller åbenbare mig for en familie, af hvilken jeg er kendt. Lad mig indhylle mig i en af Eders rytteres kapper, og omtal mig i almindelighed som en fange, I har i Eders varetægt."

"Med største fornøjelse," svarede Bothwell, "jeg har lovet at behandle Eder høfligt og nedlader mig aldrig til at bryde mit ord. Hejda, Andrews, svøb en kappe om fangen og nævn ikke hans navn eller hvor vi har grebet ham, hvis du ikke har lyst til et lille trav på træhesten."

De var nu kommet til en hvælvet port med brystværn og sidetårne, af hvilke det ene var aldeles forfaldent med

undtagelse af det nederste stokværk, som blev brugt til kostald af den bonde, hvis familie beboede det tårn, der endnu var helt. Portfløjene var under borgerkrigene blevet revet ned af Monks soldater og ikke blevet sat op igen, hvorfor de ingen hindringer lagde i vejen for Bothwell og hans ledsagere. Den meget bratte og smalle vej, der var brolagt med store, runde sten, førte i et skråt zigzag op ad siden af den stejle bakke og åbenbarede og skjulte skiftevis borgen og dens ydre forskansninger, der syntes at hæve sig næsten lodret op over hovedet på dem. De brudstykker af gotiske forsvarsværker, der endnu var tilbage, var så faste, at Bothwell bragtes til at udbryde: "Det er godt, at pladsen befinder sig i ærlige og trofaste hænder. Var den i fjendens besiddelse, kunne min tro en halv snes gamle whigkællinger med deres håndtene forsvare den mod en eskadron dragoner, i det mindste hvis de havde halvt så meget med som den gamle kone, vi lod blive på Milnwood. Det er virkelig," vedblev han, mens de gjorde holdt udenfor det store dobbelte tårn og de forsvarsværker, der omgav det, "en stolt borg, opført, siger den nedslidte indskrift over porten – hvis levningerne af mit latin ikke er smuttede fra mig – 1350 af sir Ralph de Bellenden. En agtværdig alder. Jeg må hilse på den gamle dame i al ærbødighed, om jeg end derved skulle blive nødt til at genkalde mig de smukke talemåder, jeg plejede at bruge, mens jeg færdedes i den slags selskab."

Mens han talte således med sig selv, meldte kældermesteren, der havde udspejdet soldaterne gennem et skydehul i muren, sin frue, at en afdeling dragoner eller, som han troede, livvagtsfolk holdt udenfor porten med en fange.

"Jeg er fuldt og fast overbevist om," sagde Gudyill, "at den sjette mand er en fange, for hans hest bliver trukket, og de to dragoner, der holder foran ham, har taget deres karabiner ud af skoene og holder dem støttede på deres lår. Sådan bevogtede vi altid fanger i den store marquis' dage."

"Kongelige soldater?" sagde fruen, "de trænger sandsynligvis til en forfriskning. Gå og byd dem velkommen, Gudyill, og forsyn dem med, hvad borgen kan tilbyde af levnedsmidler og hestefoder. Dog bliv, lad min kammerjomfru bringe mig mit sorte skærf og min kåbe. Jeg vil selv gå ned og modtage dem. Man kan ikke vise kongens livvagt for megen opmærksomhed i tider, da den bidrager så meget til at opretholde hans myndighed. Og hør, Gudyill, lad Jenny Dennison tage sine kniplinger på, for at hun kan gå foran mig og min broderdatter, mens de tre fruentimmer går bagved os. Og bed min broderdatter straks at komme til mig."

Fuldt påklædt og med det anordnede følge sejlede lady Margaret nu med stor anstand og værdighed ud på sin borggård, hvor vagtmester Bothwell hilste på den alvorlige og ærværdige dame med en sikkerhed, hvori der var noget af den utvungne, lystige holdning, der udmærkede de letfærdige modeherrer på Charles den Andens tid, men ikke det svageste anstrøg af en dragonunderofficers kejtede eller plumpe væsen. Hans tale syntes ligeledes at forfine sig i et til tiden og anledningen svarende forhold, skønt sagen var, at Bothwell under et eventyrligt og udsvævende livs omskiftelser stundom havde bevæget sig i kredse, der havde passet langt bedre til hans byrd end hans nuværende livsstilling. På husfruens forespørgsel om, hvormed hun kunne være til tjeneste, svarede

han med et klædeligt buk, "at da de skulle ride nogle mile endnu den aften, ville det være dem såre kært, om det måtte være dem tilladt at lade deres heste hvile en times tid, før de fortsatte deres march."

"Overmåde gerne," svarede lady Margaret, "og jeg håber, at mine folk vil sørge for, at hverken folk eller heste skal savne passende forfriskning."

"Vi ved helt vel, madame," fortsatte Bothwell, "at de, som tjener kongen, altid har fået en sådan modtagelse indenfor Tillietudlems mure."

"Vi har søgt trofast og ærligt at opfylde vor pligt," svarede den af artigheden smigrede lady Margaret, "såvel mod vore monarker som mod deres undergivne og navnligt deres tro soldater. Det er ikke længe siden, og det er sandsynligvis ikke gået hans hellige, nu på tronen siddende majestæt af minde, at han selv beærede mit ringe hus med sin nærværelse og spiste frokost i et værelse her på borgen, som min kammerjomfru skal vise Eder, hr. vagtmester. Vi kalder det endnu bestandigt Kongens Værelse."

Bothwell havde imidlertid ladet sine folk sidde af, og overgivet hestene til en rodes og fangen til en andens varetægt, for at han uhindret kunne fortsætte den samtale, borgfruen havde været så nedladende at åbne.

"Eftersom kongen, min herre, har haft den ære at nyde godt af Eders gæstfrihed, undrer det mig ikke, at den udstrækker sig til dem, der tjener ham, og hvis hele tjeneste består i at gøre dette med troskab. Og dog står jeg i et nærmere forhold til Hans Majestæt, end denne grove, røde kjole synes at tilkendegive."

"Virkelig, sir? Så har I sandsynligvis," sagde lady Margaret, "hørt til hans hofstat?"

"Ikke egentlig til hans hofstat, madame, men snarere til hans hus, en forbindelse, der berettiger mig til at gøre krav på at være i slægtskab med de bedste familier i Skotland, den på Tillietudlem ikke engang undtaget, tror jeg."

"Sir," sagde den gamle dame, idet hun rettede sig med værdighed ved at høre, hvad hun anså for uforskammet spøg, "jeg forstår Eder ikke!"

"Det er tåbeligt af en mand i min stilling at tale om et sådant emne, madame," svarede rytteren, "men i kender sikkert min bedstefader Francis Stewarts historie og genvordigheder, ham, som James den Første, hans kødelige fætter, gav titlen Bothwell, som mine kammerater tillægger mig som et øgenavn. Den blev i længden ikke fordelagtigere for ham, end den er for mig."

"Virkelig!" sagde lady Margaret med ligeså megen deltagelse som overraskelse. "Jeg har rigtig nok altid troet, at den sidste jarls sønnesøn levede i trange kår, men havde dog ikke ventet, at skulle se ham så langt nede i tjenesten. Hvilket uheld kan have bragt Eder, når I har sådanne forbindelser –"

"Intet så særdeles ualmindeligt, madame, tror jeg," svarede Bothwell, idet han afbrød og foregreb spørgsmålet. "Jeg har haft mine heldige øjeblikke som de fleste, har tømt min flaske med Rochester, spillet terninger med Buckingham og kæmpet ved siden af Sheffield ved Tanger, men mit held var aldrig varigt, og jeg forstod ikke at skabe mig nyttige venner af mine lystige selskabsbrødre. – Måske erkendte jeg ikke tilstrækkeligt," fortsatte han med en vis bitterhed, "hvilken ære det var for de

stolte Stewart'ers ætling at have adgang til Wilmots og Villiers' gilder."

"Men Eders skotske venner, mr. Stewart, Eders herværende slægtninge, der er så talrige og mægtige?"

"Å ja, mylady," svarede vagtmesteren, "jeg tror nok, at nogle af dem ville have gjort mig til deres skovfoged, da jeg er en ganske god skytte, eller at andre ville have lønnet mig som deres bandit, da jeg forstår at bruge min klinge, og at der hist og her var en, som i mangel af bedre selskab ville have søgt omgang med mig, da jeg kan tømme mine tre flasker vin. Men jeg ved ikke, hvorledes det er; af de forskellige tjenester hos mine frænder foretrækker jeg min fætter Charles som den hæderligste af dem alle, om end lønnen kun er ringe og livréet langtfra glimrende."

"Det er en skam, en himmelråbende skam!" sagde lady Margaret. "Hvorfor henvender I Eder ikke til Hans helligste Majestæt? Han må jo blive overrasket ved at erfare, at en aflægger af hans ophøjede slægt –"

"Undskyld mig, madame," afbrød vagtmesteren hende, "jeg er kun en ligefrem soldat og håber, at I vil tilgive mig, når jeg siger, at Hans helligste Majestæt lægger mere værd på selv at frembringe aflæggere, end på at ernære dem, der plantedes af hans bedstefaders bedstefader."

"Nu vel, mr. Stewart," sagde lady Margaret, "en ting må I love mig; bliv på Tillietudlem i nat; i morgen venter jeg Eders foresatte, den brave Claverhouse, hvem kongen og landet skylder så meget for hans anstrengelser imod dem, der vil vende op og ned på verden. Jeg vil tale med ham om Eders forfremmelse i den nærmeste fremtid og jeg er overbevist om,

at han alt for levende ved, hvad der skyldes såvel det blod, der rinder i Eders årer, som en anmodning af en dame, der er blevet så højt udmærket af Hans Majestæt som jeg, til at han ikke skulle sørge bedre for Eder, end hidtil er sket."

"Jeg er Eders Nåde meget forbundet og skal gerne blive her med min fange, da I ønsker det, så meget mere som jeg derved snarest vil få lejlighed til at fremstille ham for oberst Grahame og modtage dennes befalinger angående den unge fyr."

"Hvem er Eders fange, om jeg må spørge?" sagde lady Margaret.

"Et ungt menneske af den bedre klasse her fra egnen, der har været uforsigtig nok til at hjælpe en af primatens mordere og lette den hunds flugt."

"O hvilken skændsel! Jeg er kun alt for tilbøjelig til at tilgive de fornærmelser, jeg har lidt af disse skælme, skønt nogle af dem er af en sådan beskaffenhed, at de ikke let lader sig glemme, mr. Stewart; men de, som kan understøtte udøverne af et så grusomt og overlagt mord på et enkelt menneske, en olding og en mand af ærkebiskoppens hellige stand – nej, det er alt for skammeligt! Ønsker I at sikre Eder ham uden synderligt bryderi for Eders folk, skal jeg lade Harrison eller Gudyill tage nøglen til vort hovedfængsel frem. Det har ikke været åbnet siden ugen efter sejren ved Kilsythe, da min salig herre, sir Arthur Bellenden, satte tyve whigger derind, men da det ikke er mere end to stokværk under jorden, kan det ikke være usundt, i særdeleshed da jeg tror, at der et eller andet sted er adgang for den ydre luft."

"Om forladelse, madame," svarede vagtmesteren, "jeg er overbevist om, at fængslet er højst beundringsværdigt, men jeg

har lovet at være høflig mod knøsen og skal sørge for, at han bliver bevogtet således, at det bliver ham umuligt at flygte. Jeg skal lade passe på ham af folk, der skal holde så fast på ham, som om hans ben stak i den spanske støvle og hans fingre i tommelskruen."

"Godt, mr. Stewart," svarede borgfruen, "I må bedst selv kende Eders pligt. Jeg ønsker Eder hjerteligt god aften og betror Eder til min forvalter Harrisons omsorg. Jeg havde gerne bedt Eder holde os selv med selskab, men en – en – en –"

"O, madame, der behøves ingen undskyldninger. Jeg ved alt for vel, at kong Charles den Andens røde kjole tilintetgør og må tilintetgøre kong James den Femtes røde blods forrettigheder."

"Ikke for mig, mr. Stewart, I gør mig uret, hvis I tror det. I morgen skal jeg tale med Eders foresatte, og jeg håber, at I snart vil se Eder i en stilling, hvor der ingen modsætninger gives at forsone."

"Jeg frygter, madame," svarede Bothwell, "at Eders godhed vil blive skuffet, men er Eder ikke mindre forbundet for Eders hensigt og vil i alt fald gøre mig en glad aften med mr. Harrison."

Lady Margaret sagde højtideligt farvel med al den ærbødighed, hun skyldte kongeligt blod, endog når det randt i en livvagtsunderofficers årer, og forsikrede atter mr. Stewart, at alt, hvad der fandtes på borgen Tillietudlem, med største redebonhed stod til hans og hans ledsageres tjeneste.

Vagtmester Bothwell undlod ikke at tage borgfruen på ordet og glemte snart den højde, hvorfra hans slægt nedstammede, over et lystigt lag, under hvilket mr. Harrison drog omsorg for at sætte den bedste vin i kælderen frem og ægge sin gæst til

lystighed ved det forføriske eksempel, som ved sådanne lejligheder udretter langt mere end alle regler. Gamle Gudyill forenede sig med et selskab, der var så meget efter hans smag, omtrent ligesom Davy i anden del af Henrik den Fjerde deltager i sin herre, dommeren Dompaps gæstebud. Han gik ned i kælderen med fare for at brække sin hals for at ransage en eller anden hemmelig katakombe, der, som han roste sig af, kun kendtes af ham selv, og aldrig havde ydet, så lidt som den, så længe han var kældermester, skulle yde en flaske af sit indhold til andre end ægte kongevenner.

"Da hertugen spiste her," sagde kældermesteren, idet han satte sig et stykke fra bordet, da han følte en vis ærefrygt for Bothwells stamtavle, men dog rykkede sin stol en halv alen nærmere, ved enhver ytring i sin tale, "var mylady så ivrig for at få en flaske af denne burgunder" (her flyttede han sin stol lidt), "men jeg ved ikke hvordan det var, mr. Stewart, jeg havde ingen rigtig tro til ham og antog ham ikke for at være den ven af regeringen, som han gav sig ud for. Den slægt er ikke at stole på. Den gamle hertug James mistede sit mod, før han mistede sit hoved, og manden fra Worcester var kun flov melsuppe og duede hverken til at koges, steges eller spises kold." (Med denne vittige ytring fuldendte han sin første parallel og begyndte, ligesom en øvet ingeniør, et zigzag for at fortsætte sine tilnærmelser til bordet.) "Jo mere derfor mylady råbte 'burgunder til Hans Nåde, den gamle burgunder, den fine burgunder, burgunderen, vi fik i niogtredive,' desmere, sir, sagde jeg til mig selv, der skal ikke gå en dråbe af den gennem hans hals, før jeg er blevet visere på hans grundsætninger; sekt og rødvin er gode nok til ham. Nej, nej, I herrer, så længe jeg har

nøglen til kælderen her på Tillietudlem, skal jeg nok sørge for, at ingen utro eller mistænkelig person kommer til at råde for vort lager, men træffer jeg en oprigtig ven af kongen og hans sag og et mådeholdent episkopat – når jeg træffer en mand, siger jeg, der holder fast på troen og kirken, sådan som jeg selv gjorde i min herres levetid og i hele Montroses tid, er intet i kælderen for godt til ham."

Nu havde han sat sig fast midt inde i fæstningen, eller med andre ord flyttet sin stol tæt hen til bordet.

"Og nu, mr. Francis Stewart af Bothwell, har jeg den ære at drikke på Eders velgående, og på at I snart må blive officer, og gid I må have lykken med Eder med at rense landet for whigger og rundhoveder, sværmere og covenantere."

Bothwell, der, som man let vil indse, for længst havde ophørt at være nøjeregnende med sin omgang, som han mere rettede efter sin bekvemmelighed og livsstilling, end efter sin byrd, gjorde beredvilligt kældermesteren besked, idet han samtidig erkendte vinens ypperlighed, og efter at mr. Gudyill således var blevet optaget som virkeligt medlem af selskabet, vedblev han at forsyne det med midlerne til lystighed til ud på morgenstunden.

10

Var det min agt kun i de dage glade
At færdes med dig på en spejlklar flade,
Men svigte fartøjet og ty til land,
Når stormen tuder over hav og strand?

– Prior.

Mens lady Margaret havde den af os i de foregående blade beskrevne samtale med den højbårne dragonvagtmester, havde hendes sønnedatter, der kun i ringere grad delte Hendes Nådes begejstring for alt, hvad der var udsprunget af kongeligt blod, alene beæret vagtmester Bothwell med et eneste øjekast, der havde vist hende en høj, kraftig mand og hårde, vejrslagne træk, som stolthed og udsvævelser havde givet et præg, hvori utilfredshed blandede sig med fortvivlelsens hensynsløse lystighed. De andre krigsfolk havde endnu mindre kunnet tiltrække sig hendes opmærksomhed, men fra fangen havde hun, hvor tilhyllet og ukendelig han end var, fundet det umuligt at fjerne sine øjne. Ikke des mindre bebrejdede hun sig en nysgerrighed, der åbenbart syntes at være pinefuld for den, der var dens genstand.

"Gid," sagde hun til Jenny Dennison, der særligt gjorde tjeneste hos hende, "gid vi vidste, hvem det stakkels menneske er."

"Det samme tænkte jeg netop på, miss Edith," svarede kammerjomfruen, "men det kan ikke være Cuddie Headrigg, da han er højere og ikke så fø'r."

"Men det er måske dog en stakkels nabo," blev miss Bellenden ved, "som vi kunne have grund til at tage os af."

"Jeg skal snart få at vide, hvem han er," sagde den raske Jenny, "når soldaterne først er kommet til ro, for jeg kender en af dem meget godt. Det er den yngste og smukkeste af dem."

"Jeg tror du kender alle de løse unge karle her på egnen," sagde hendes frøken.

"Nej, miss Edith, så stort et bekendtskab har jeg da heller ikke," svarede kammerpigen. "Man kan jo ikke undgå at kende de folk for anseelse, der glor og gaber på en i kirken og på markedet, men jeg kender kun få unge karle så godt, at jeg taler med dem, undtagen dem her i huset og de tre Steinson'er og Tom Rand og den unge møller og de fem Howison'er i Nethersheils og lange Tom Gilry og –"

"Hold op med din række undtagelser, der truer med at blive lang, og sig mig, hvorledes du er kommet til at kende den unge soldat," sagde miss Bellenden.

"Gud, miss Edith, det er jo Tom Halliday – Tom Rytter, som han kaldes – der blev såret af højfolkene ved den gudelige forsamling på Outerside hede og lå her, mens doktoren gik til ham. Jeg kan spørge Tom om, hvad det skal være, uden at han vil nægte at svare mig, det indestår jeg for."

"Så prøv da på," sagde miss Edith, "om du kan få lejlighed til at spørge ham om hans fanges navn, og kom så ind på mit værelse og fortæl mig, hvad han har sagt."

Jenny Dennison gik for at udrette sit ærinde, men kom snart tilbage med et ansigt, der var så fuldt af overraskelse og sorg, at det vidnede om den inderligste deltagelse i fangens skæbne.

"Hvad er der på færde?" spurgte Edith ivrigt, "er det måske dog Cuddie, stakkels fyr?"

"Cuddie, miss Edith? Nej, nej, det er ikke Cuddie!" hulkede den trofaste kammerpige, der vidste, hvilken sorg hendes budskab ville volde hendes unge frøken. "O Gud, miss Edith, det er den unge Milnwood selv!"

"Den unge Milnwood!" udbrød Edith, der nu selv blev forfærdet, "det er umuligt, aldeles umuligt! Hans farbroder hører den ifølge loven tilladte præst og står ikke i nogen som helst forbindelse med de genstridige, og selv har han aldrig blandet sig i disse ulykkelige uenigheder. Han må være fuldstændig uskyldig, med mindre han har villet forsvare en eller anden ret, der er blevet angrebet."

"Ak, kære miss Edith," sagde hendes pige, "nu om stunder spørges der ikke om, hvad der er ret og hvad der er uret. Om han så var så uskyldig som et nyfødt barn, ville de dog på en eller anden måde få ham gjort skyldig, hvis det var deres hensigt, men Tom Halliday siger, at det gælder hans liv, fordi han har huset en af de gentlemen fra Fife, der slog den gamle karl af en ærkebiskop ihjel."

"Hans liv!" udbrød Edith, idet hun hastigt sprang op og talte med et ilfærdigt og bævende tonefald, "de kan – de skal – jeg vil tale for ham – de skal ikke krumme et hår på hans hoved!"

"Ak, min kære unge frøken, husk på Eders bedstemoder, husk på farerne og vanskelighederne," sagde Jenny, "for han bliver holdt under streng bevogtning, til Claverhouse kommer i morgen, og kan han så ikke afgive en fyldestgørende forklaring, så siger Halliday, at der vil blive gjort kort proces med ham: knæl, færdig, an, fyr! ligesom de gjorde ved den gamle, døve

John Macbriar, der ikke forstod et eneste af alle deres spørgsmål og måtte lade sit liv, fordi han ikke kunne høre."

"Dør han, Jenny," sagde den unge dame, "vil jeg dø med ham. Nu er det ikke tid at tale om farer og vanskeligheder; jeg vil tage en plaid på og smutte ud med dig til det sted, hvor de har indespærret ham. Jeg vil kaste mig for skildvagtens fødder og besværge ham, så sandt han har en sjæl, der skal frelses –"

"Ak Gud hjælpe os!" afbrød pigen hende, "vor unge frøken for Tom Rytters fødder og tale til ham om hans sjæl, uagtet det stakkels menneske knapt nok ved, om han har en eller ikke, undtagen for så vidt som han undertiden sværger ved den! Det går aldrig an; dog hvad der må ske, det må ske, og jeg skal ikke svigte et par trofaste kærestefolk, og hvis I derfor må se den unge Milnwood, skønt jeg kan tro, at det ikke vil nytte til andet, end at gøre Eder begge endnu tungere om hjertet, vil jeg vove på det og se at komme til rette med Tom Halliday, men I må lade mig råde mig selv og ikke sige et ord. Han holder vagt over Milnwood i den østre side af huset."

"Gå, gå og hent mig en plaid," sagde Edith. "Lad mig blot få ham at se, så skal jeg nok finde på et eller andet middel til at afværge hans fare. Skynd dig, Jenny, så sandt du ønsker, at jeg skal gøre dig noget godt."

Jenny skyndte sig bort og kom snart tilbage med en plaid, i hvilken Edith svøbte sig således, at hun fuldstændigt tilhyllede sit ansigt og tildels skjulte sin skabning; for denne måde at bære plaiden på var meget almindelig blandt damerne i dette og i begyndelsen af det næste århundrede, ja så almindelig, at kirkens ærværdige vismænd i betragtning af, at en sådan mode frembød fristende lettelser for kærlighedshandler, mere end en

gang fik kirkeforsamlingen til at udstede forbud mod denne anvendelse af kåben. Men moden viste sig som sædvanlig at være myndigheden for stærk, og så længe plaider blev ved at være i brug, anvendte kvinder af alle stænder dem stundom som en slags masker eller slør. Efter således at have tilhyllet sit ansigt og sin skabning, tog Edith sin kammerpige under armen og skyndte sig med vaklende skridt til Mortons fængsel.

Det var et lille kammer, der lå i et af tårnene og vendte ud til en gang, hvor skildvagten gik frem og tilbage, da vagtmester Bothwell, der samvittighedsfuldt holdt sit ord og måske var blevet grebet af en vis medlidenhed med fangens ungdom og dannede væsen, havde forskånet ham for den ydmygelse at sætte hans bevogter ind i stuen til ham. Halliday gik derfor med sin karabin i armen frem og tilbage i gangen, idet han snart styrkede sig med en slurk ale, hvoraf der stod et vældigt krus på et bord i den ene ende af rummet, og snart nynnede den livlige skotske vise:

Imellem St. Johnstone og Dundee så glad
Så godt vi kunne jo følges ad.

Jenny Dennison mindede endnu en gang sin frøken om, at hun måtte lade hende råde sig selv.

"Jeg skal nok komme ud af det med rytteren," sagde hun, "hvor plump han så er, for jeg ved godt hvorledes jeg skal tage ham, men I må ikke sige et ord."

Hun åbnede derpå døren til gangen i samme øjeblik, som skildvagten havde vendt ryggen til den, og istemmende den melodi, han nynnede, sang hun med et koket udtryk af landlig spydighed:

En soldat jeg ikke tør følges med,
Så bli'er moder min bister og broder bli'er vred.
En laird eller lord passer bedre for mig,
Og derfor jeg ikke vil følges med dig.

"En oprigtig udfordring, så sandt jeg lever, og det fra to på en gang!" udbrød skildvagten, idet han vendte sig om, "men det er ikke så let en sag at slå en soldat med hans eget bandoler." Og derpå fortsatte han visen, hvor den unge pige havde holdt inde:

Ved at følges med mig du kan være glad
Og dele min seng og dele mit fad;
Når trommerne lyder, jeg rask går i krig,
Og da vist med glæde du følger med mig.

"Kom nu, mit smukke barn, og kys mig for min vise."

"Nej tak, det skal jeg dog ikke have noget af, mr. Halliday," svarede Jenny med en mine og i en tone, der netop udtrykte den nødvendige grad af foragt for opfordringen, "og jeg kan fortælle Eder, at I ikke ret længe skal få godt af mit selskab, hvis I ikke fører Eder anstændigere op. Det er ikke for at høre på sådan noget vrøvl, at jeg er gået herhen med min veninde, og I skulle skamme Eder, skulle I."

"Ha ha! Hvad er det da for vrøvl, der har ført Eder herhid, miss Dennison?"

"Mit søskendebarn har et vigtigt ærinde til Eders fange, den unge mr. Henry Morton, og jeg er fulgt med hende for at få ham i tale."

"I er fanden heller!" svarede soldaten. "Og med forlov, miss Dennison, hvordan mener Eders søskendebarn og I at komme

ind til ham? I er noget vel buttet til at smutte gennem et nøglehul, og om at lukke døren op er der ikke tale."

"Det skal der heller ikke tales om, men det skal gøres," indvendte den ihærdige ungmø.

"Det skal I få at se, min smukke Jenny," og dermed fortsatte soldaten sin vandring og nynnede, mens han gik frem og tilbage:

Kig du ned i den dybe brønd,
Janet, Janet,
Så kan du se, hvor du er køn.
Sødeste Janet.

"I vil altså ikke lukke os ind, mr. Halliday? Godt, godt, så har I set både mig og dette smukke spilleværk for sidste gang," sagde Jenny og holdt en blank sølvdaler i vejret mellem sin pege- og tommelfinger.

"Byd ham guld, byd ham guld," hviskede den stærkt bevægede unge dame.

"Sølv er mere end godt nok til den, der ikke bryder sig om et blik af en ung piges øje," svarede Jenny, "og han vil, hvad der vil være værre, tro, at der var noget mere end et søskendebarn af mig med i spillet. Folk af vor stand er ikke så stærkt beslåede med sølv, end sige med guld." Efter at have hvisket dette til sin frøken, løftede hun sin stemme og sagde: "Mit søskendebarn vil ikke blive længere, mr. Halliday; derfor farvel."

"Tøv lidt, tøv lidt, I kan jo dog gerne give Eder tid til at tale et fornuftigt ord. Hvis jeg lader Eders søskendebarn gå ind og tale med min fange, må I blive her og holde mig med selskab, til hun kommer ud igen, så falder der noget af til hver, ser I."

"Før vil jeg brække et ben," svarede Jenny. "Tror I, at mit søskendebarn og jeg vil forspilde vort gode navn ved at snakke med nogen som I eller Eders fange, uden at der er en tredje til stede, som kan se, at alting går ordentligt til? Ak, ak, hvilken forskel der er mellem folks løfter og deres opfyldelse af dem! I var altid så villig til at gøre nar af stakkels Cuddie, men havde jeg bedet ham om at gøre mig en tjeneste, ville han, om det skulle have kostet ham hans hals, ikke have betænkt sig to gange."

"Den fordømte Cuddie, han kommer nok til at dingle i galgen for ramme alvor, håber jeg! Jeg så ham i dag på Milnwood med hans puritanske heks af moder, og havde jeg troet, at han således skulle være blevet revet mig i næsen, havde jeg slæbt ham bagefter mig ved halen af min hest; der var god føje nok til det."

"Godt, godt, men tag Eder bare i agt for, at Cuddie ikke en af dagene sender Eder en kugle, hvis I jager ham ud i heden som så mange andre skikkelige folk. Han forstår at ramme sit mål og var nummer tre ved papegøjeskydningen, og hans løfter er ligeså pålidelige, som hans øje og hans hånd, om han end ikke gør så lang snak om det som en vis mand af Eders bekendtskab. Dog det kan nu være det samme; kom, søskendebarn, lad os gå."

"Nej bliv dog, Jenny; for pokker, om jeg svigter mere end en anden, når jeg har sagt en ting," sagde soldaten nølende. "Hvor er vagtmesteren?"

"Han drikker og svirer med forvalteren og John Gudyill," svarede Jenny.

"Nå, for ham er jeg da sikker nok, og hvad tager mine kammerater sig for?" spurgte Halliday.

"De tømmer det brune krus med skytten og falkemesteren og nogle af tjenestefolkene."

"Har de ale nok?"

"Seks kander, og det så god ale, som der nogensinde er blevet brygget."

"Nu vel da, min smukke Jenny," sagde den formildede skildvagt, "så sidder de fast nok til afløsningstid og måske noget længere. Hvis I derfor vil love mig at komme alene næste gang –"

"Måske og måske ikke," svarede Jenny, "men når I får daleren, vil det være Eder ligeså kært."

"Jeg vil være en skælm, om det er," sagde Halliday, men tog dog pengestykket, "skønt det dog altid er noget for, hvad jeg vover, for får Claverhouse at vide, hvad jeg har gjort, lader han mig ride en træhest så høj som Tillietudlem selv. Men enhver i regimentet tager, hvad han kan få, hvorved Bothwell og hans kongelige blod foregår os med et godt eksempel; og hvis jeg troede Eder, I lille poliske djævleunge, ville jeg spilde både min umage og mit krudt, hvorimod denne fyr," tilføjede han, skottende til daleren, "er god nok, så langt han rækker; kom derfor; døren står åben for Eder, men I må ikke bede og sukke med den unge whig, men må, når jeg kalder ved døren, være færdig til at gå, som om der blev blæst appel."

Med disse ord åbnede Halliday døren til kammeret, lod Jenny og hendes foregivne søskendebarn gå derind, lukkede døren i lås efter dem og genoptog hastigt en posthavende skildvagts

ligegyldige, afmålte gang og den fløjten, hvormed han dræber tiden.

Idet døren åbnedes langsomt, åbenbarede den Morton liggende med begge arme på et bord og støttende sit hoved på dem i en højst modfalden stilling, men da døren var gået helt op, løftede han sit ansigt i vejret og sprang overrasket op, da han fik øje på de kvindelige skikkelser, der trådte ind. Som om undseelse havde kvalt det mod, fortvivlelsen havde givet hende, blev Edith stående et skridt fra døren, uden at være i stand til at tale eller komme nærmere. Alle de planer til bistand, lindring eller trøst, hun havde villet foreslå sin elsker, syntes at være forsvundet af hendes hukommelse og kun at have efterladt et pinligt virvar af forestillinger, hvori der blandede sig en vis frygt for, at hun havde nedværdiget sig i Mortons øjne ved et skridt, der kunne synes uoverlagt og ukvindeligt. Ubevægelig og næsten afmægtig støttede hun sig til sin pige, der forgæves søgte at mande sig op og indgive hende mod ved at hviske hende: "Nu er vi herinde, miss, og må bruge tiden så godt, vi kan; for korporalen eller vagtmesteren vil upåtvivleligt selv rundere, og det vil være synd, om den stakkels Halliday skulle blive straffet for sin føjelighed."

Morton nærmede sig imidlertid frygtsomt med en anelse om sandheden – for hvilket kvindeligt væsen i huset, med undtagelse af Edith selv, ville vel nære deltagelse for hans ulykke? – men var dog på grund af det usikre tusmørke og den tilhyllende dragt bange for at begå en fejltagelse, der kunne blive til skade for genstanden for hans kærlighed. Jenny, hvis snarrådighed og raske væsen gjorde hende vel skikket til en sådan bestilling, skyndte sig at bryde isen.

"Eders nærværende stilling, mr. Morton, går miss Edith meget nær, og –"

Det behøvedes ikke at sige mere. Han stod ved hendes side, ja lå næsten ved hendes fødder og overøste hende med en strøm af taksigelser, som næppe ville kunne forstås af de afbrudte ord, med mindre vi kunne skildre den tone, de bevægelser og de lidenskabelige og ilfærdige kendetegn på dybe og oprørte følelser, hvormed den blev ledsaget.

I to eller tre minutter blev Edith stående ligeså ubevægelig som et helgenbillede, der modtager en andægtigs tilbedelse, og da denne havde fattet sig tilstrækkeligt til at kunne drage sine hænder ud af Henrys, formåede hun i starten kun sagte at fremstamme: "Jeg har gjort et påfaldende skridt, mr. Morton, et skridt," fortsatte hun med større sammenhæng, efter med en kraftanstrengelse at have ordnet sine tanker, "som måske vil udsætte mig for Eders dadel. Men jeg har længe tilladt Eder at bruge venskabets sprog – jeg kunne måske sige noget mere – for længe til at forlade Eder, når verden synes at have vendt Eder ryggen. Hvad er grunden til denne fængsling? Hvad kan der gøres? Kan min farbroder, der har så høje tanker om Eder, kan Eders egen slægtning Milnwood ikke være til nogen nytte? Findes der ingen udvej? Og hvilket vil udfaldet sandsynligvis blive?"

"Det blive hvilket det vil," svarede Henry, idet han atter bemægtigede sig den hånd, der var undsluppet ham, men som nu blev overladt til hans, "det blive hvilket det vil, er det for dette øjeblik den for mig mest velkomne tildragelse i et glædeløst liv. Eder, dyrebareste Edith – tilgiv mig, jeg burde have sagt miss Bellenden, men ulykken gør krav på særlige

forrettigheder – Eder har jeg skyldt de så lykkelige øjeblikke, der har opklaret en mørk tilværelse, og skal jeg nu give afkald på den, vil mindet om denne ære være min lyksalighed i den sidste lidelsestime."

"Men forholder det sig virkeligt således, mr. Morton?" spurgte miss Bellenden. "Er I, der plejede at tage så lidt del i disse bedrøvelige tvistigheder, blevet så pludseligt og dybt indviklet i dem, at intet mindre –"

Hun holdt inde, ude af stand til at bruge det ord, der skulle være fulgt efter, over sine læber.

"Intet mindre end mit liv, ville I have sagt?" svarede Morton i en rolig, men tungsindig tone. "Jeg antager, at det ganske vil bero på mine dommere. Mine bevogtere talte om, at jeg kunne få straffen byttet mod at gå i fremmed tjeneste, og jeg troede også, at jeg kunne have valgt dette råd, men nu, efter at jeg har set Eder, miss Bellenden, føler jeg, at landflygtighed vil være mere bitter end død."

"Er det dog muligt," sagde Edith, "at I har kunnet være ubesindig nok til at have samkvem med nogen af de grusomme uslinger, der myrdede primaten?"

"Jeg vidste ikke engang, at en sådan forbrydelse var blevet begået," svarede Morton, "da jeg uheldigvis gav en af disse grusomme og ubesindige mænd, en fordums ven og våbenbroder af min fader, natteherberge. Men min uvidenhed vil kun hjælpe mig lidt, for hvem, foruden I, miss Bellenden, vil vel tro på den? Og hvad værre er, jeg er i det mindste ikke vis på, om jeg, hvis forbrydelsen havde været mig kendt, under de forhåndenværende omstændigheder kunne have bragt det over mit sind at nægte flygtningen et midlertidigt tilflugtssted."

"Men af hvem," spurgte Edith uroligt, "eller for hvilken myndighed vil undersøgelsen af Eders handlemåde blive foretaget?"

"Af oberst Grahame af Claverhouse, hører jeg," svarede Morton, "som medlem af den krigsret, til hvilken det har behaget vor konge, vort statsråd og vort parlament, der dog før plejede at være mere påholdent på vore friheder, udelukkende at overgive vort gods og vort liv."

"Af Claverhouse!" sagde Edith med mat stemme. "Barmhjertige Himmel, så er det ude med Eder, før I bliver forhørt! Han har skrevet til min bedstemoder, at han vil komme hertil i morgen formiddag på sin march til grænsen af grevskabet, hvor nogle fortvivlede mennesker, opmuntrede af, at to eller tre af deltagerne i mordet på primaten befinder sig i deres midte, siges at have forsamlet sig i den hensigt at gøre modstand mod regeringen. Hans udtalelser bragte mig til at gyse, endog før jeg kunne formode, at – at – en ven –"

"Bliv ikke alt for urolig for min skyld, dyrebareste Edith," sagde Henry, idet han støttede hende i sine arme. "Skønt Claverhouse er streng og ubarmhjertig, er han dog efter alles sigende en gæv, retfærdig og hæderlig mand. Jeg er en soldats søn og vil føre min sag som en soldat. Han vil måske låne et velvilligere øre til et ligefremt, ubesmykket forsvar, end en krybende, egennyttig dommer ville gøre. Og i en tid, da retfærdigheden er så fordærvet i alle dens forgreninger, vil jeg i sandhed hellere miste mit liv ved åbenbar soldatervold, end blive det fralistet ved taskenspillerkunster af en vilkårlig lovkyndig, der bruger sit kendskab til love, som er givet til vor beskyttelse, til at forvanske dem til vor fordærvelse."

"Det er ude med Eder, det er ude med Eder, hvis I skal føre Eders sag for Claverhouse!" sukkede Edith, "udrydde med rode var det mildeste af hans udtryk. Den ulykkelige primat var hans fortrolige ven og tidligere velynder. 'Ingen undskyldninger, ingen udflugter,' står der i hans brev, 'skal frelse enten gerningsmændene selv eller dem, der har hjulpet og huset dem, fra lovens videste og strengeste straf, før jeg til hævn for det skændige mord har ladet lige så mange bøde med deres liv, som den gamle mand havde grå hår på sit ærværdige hoved.' Der er hverken nåde eller medlidenhed at finde hos ham."

Jenny Dennison, der hidtil havde forholdt sig tavs, tillod sig nu i den store sorg, de elskende følte, men til hvis afhjælpning de ikke kunne finde noget middel, at tilbyde sit råd.

"Med Eders tilladelse, miss Edith, og med Eders, unge mr. Morton, vi tør ikke spilde tiden. Lad Milnwood tage min plaid og mit skørt på. Jeg kan smøge dem af mig henne i den mørke krog, hvis han vil love ikke at se derhen, og så kan han godt gå forbi Tom Halliday, der er halvt blind af sin ale, og jeg skal sige ham, hvorledes han skal komme ud af tårnet, og I, frøken, må gå ganske roligt tilbage til Eders værelse, og jeg vil svøbe mig ind i hans grå kappe og sætte hans hat på mit hoved og spille fange, indtil der er fred og ingen fare, og så vil jeg kalde på Tom Halliday og lade ham lukke mig ud."

"Lukke Eder ud?" sagde Morton, "man vil lade Eder undgælde med Eders liv for det."

"Det har ingen nød," svarede Jenny. "Tom tør for sin egen skyld ikke fortælle, at han har lukket nogen ind, og jeg skal nok hjælpe ham med at finde på en forklaring af undvigelsen."

"Nå så det vil I?" sagde skildvagten, idet han pludseligt åbnede døren til kammeret, "men om jeg også er halvt blind, er jeg dog ikke døv, og I skal ikke være så højrøstede med at lægge råd op om en flugt, hvis I vil, at den skal lykkes. Nej, nej. Miss Jenny – eskadron march! Trav! Og I, mit gode søskendebarn – jeg vil ikke spørge Eder om Eders virkelige navn, skønt I ville spille mig et så skammeligt puds; men jeg må gøre pladsen ren; træk Eder derfor tilbage, hvis I ikke vil have, at jeg skal råbe vagt i gevær."

"Jeg håber," sagde Morton med største uro, "at I ikke vil omtale denne omstændighed, min gode ven, men stole på, at jeg vil påskønne Eders godhed ved at bevare hemmeligheden. Har I hørt vor samtale, må I have lagt mærke til, at vi ikke gik ind på det overilede forslag, som blev gjort os af denne godhjertede pige."

"Ja, forbandet godhjertet," sagde Halliday. "For øvrigt gætter jeg, hvordan det hænger sammen, og holder mig for god til at bære nag eller sladre af skole som så mange andre; men alligevel takker jeg ikke den lille lumske djævleunge, Jenny Dennison, der havde fortjent en ordentlig tugtelse, fordi hun ville bringe en ærlig karl i forlegenhed, alene fordi han var gal nok til at forgabe sig i hendes smule glatte ansigt."

Jenny vidste ikke at retfærdiggøre sig på nogen bedre måde end ved det sidste forsvarsmiddel, hvortil hendes køn, og som oftest ikke forgæves, tager sin tilflugt, idet hun trykkede sit tørklæde mod sit ansigt, hulkede voldsomt og enten græd eller dog, som Halliday ville have sagt, gjorde sit håndværk vidunderlig godt.

"Og hvis I," fortsatte soldaten, der var blevet noget blødere, "endnu har noget at sige hinanden, så sig det i to minutter og lad mig snart se Eders ryg, for sætter Bothwell sig det i sit drukne hoved at gøre runden en time for tidligt, bliver det en slem historie for os alle."

"Farvel, Edith," sagde Morton, idet han gav sig skin af en fasthed, han var langt fra at besidde, "bliv ikke her – overlad mig til min skæbne – den kan ikke være uudholdelig, når I tager så megen del i den. God nat, god nat! Bliv her ikke til I bliver opdaget."

Med disse ord overgav han hende til hendes pige, af hvem hun stille og halvt båret førtes ud af kammeret.

"Enhver har rigtig nok sin smag," sagde Halliday, "men jeg vil være en skælm, om jeg kunne have fortrædiget en så sød pige som hun for alle de whigger, der nogensinde har aflagt ed på covenanten."

Da Edith var kommet tilbage til sit værelse, gav hun efter for et sådan udbrud af sorg, at det forskrækkede Jenny Dennison, der skyndte sig at anvende alle de trøstegrunde, som faldt hende ind.

"Tag Eder det ikke så nær, miss Edith," sagde den trofaste tjenerinde, "hvem kan vide, hvad der kan ske til bedste for den unge Milnwood? Han er en gæv, smuk karl og en gentleman af god byrd, og folk som han og hans lige klynger de ikke op som løgknipper, sådan som de gør ved de stakkels whigger, de hænger ude på heden. Måske hjælper hans farbroder ham ud af klemmen, eller måske lægger Eders egen grandonkel et godt ord ind for ham; han er godt kendt med de rødkjolede herrer."

"Du har ret, Jenny, du har ret," sagde Edith, og fattede sig efter den bedøvelse, hun havde været hensunket i. "Nu er det ikke tid til at fortvivle, men til at virke. Du må skaffe en, som endnu i aften kan ride over til min onkel med et brev."

"Til Charnwood, miss? Det er allerede meget sent, og der er seks mil og en lunte dertil. Jeg tvivler på, at vi kan få et ridende bud afsted i aften, så meget mere, som de har sat en skildvagt ved porten. Stakkels Cuddie! Nu er han borte, stakkels fyr. Han ville have gjort alt i verden, jeg havde bedt ham om, uden at have spurgt om grunden, og jeg har endnu ikke haft tid til at gøre mig gode venner med den nye plovkarl, og desuden siger de jo, at han skal giftes med Meg Murdieson, den grimme tøjte."

"Du *må* skaffe en, der kan besørge dette ærinde, Jenny; liv og død beror på det."

"Jeg vil gerne gå selv, frøken, for jeg kunne godt krybe ud af fadebursvinduet og klatre ned ad den gamle barlind, det har jeg før gjort. Men vejen er så usikker, og der er så mange rødkjoler på færde, ikke at tale om whiggerne, der ikke er stort bedre (at sige de unge karle blandt dem), når de møder et fremmed menneske ude i heden. Gåturen selv ville jeg ikke bryde mig stort om, for jeg kan godt gå ti mil i måneskin."

"Kan du ikke finde nogen, der for penge og gode ord vil gøre mig en tjeneste?" spurgte Edith i stærk spænding.

"Jeg ved ingen anden end Gåse-Gibbie," svarede Jenny, efter at have tænkt sig om et øjeblik, "men han kender måske ikke vejen, skønt det ikke er vanskeligt at finde den, når han bare følger landevejen og husker på omdrejningen ved Copperslough og ikke drukner i dammen ved Whomlekirn, eller styrter ned ad Djævleskrænten, eller træder fejl af et af de små trin i

snævringen ved Walkwary eller bliver ført op mellem bjergene af whiggerne eller slæbt i fængsel af rødkjolerne."

"Alt må forsøges," sagde Edith, idet hun afbrød fortegnelsen over de hindringer, der kunne stille sig i vejen for, at Gåse-Gibbie lykkeligt og vel nåede målet for sin pilgrimsvandring, "alt må voves, hvis du ikke kan skaffe et bedre bud. Gå! Lad drengen gøre sig færdig og få ham så hemmeligt ud af gården, som du kan. Møder han nogen, må han sige, at han skal bringe et brev til major Bellenden på Charnwood, men uden at nævne noget navn."

"Jeg fatter det, frøken," svarede Jenny Dennison, "fyren kan bruges, og Tib Hønsekone vil passe på gæssene, når jeg giver hende et ord om det, og jeg vil sige til Gibbie, at frøkenen vil skaffe ham tilgivelse af lady Margaret, og at vi vil give ham en daler."

"To, hvis han besørger sit ærinde godt," sagde Edith.

Mens Jenny var borte for at vække Gåse-Gibbie af hans søvn, til hvilken han i reglen overgav sig ved solnedgang eller kort efter, eftersom han rettede sig efter de til hans varetægt betroede fugles sengetid, tog Edith sine skriveredskaber og var ved hendes tilbagekomst næsten færdig med nedenstående brev, der havde overskriften "*Major Bellenden til Charnwood, min højtærede grandonkel, til hænde:*"

> Kære grandonkel.
>
> Disse linjer skal tjene til at underrette Eder om, at jeg længes efter at få at vide, hvorledes det er med Eders podagra, da vi ikke så Eder ved våbenskuet, hvilket bedstemoder såvel som jeg selv blev meget urolige over. Og tillader den Eder at rejse, vil det være os kært at se Eder i

vort ringe hus i morgen ved frokosttid, da oberst Grahame af Claverhouse tager den vej på sin march, og vi såre gerne vil have Eder til at hjælpe os med at modtage og beværte en så fornem officer, der sandsynligvis ikke vil finde stort behag i dameselskab. Samtidig beder jeg Eder, kære grandonkel, at lade Eders husholderske, mrs. Carefort, sende mig min silkekjole med den dobbelte garnering og hængeærmerne, som hun vil finde i den tredje skuffe i den valnøddetræs dragkiste i det grønne værelse, som I er så venlig at kalde mit. Endvidere beder jeg Eder, kære grandonkel, at sende mig andet bind af den store Cyrus, da jeg ikke er kommet længere end til Philidaspes' fængsling, side syv hundrede og toogtredive, men fremfor alt beder jeg Eder være hos os i morgen før klokken otte, hvilket I, da I har så god en pasgænger, helt vel kan, uden at stå tidligere op end I plejer. Og idet jeg beder Gud bevare Eders sundhed, er jeg Eders lydige og kærlige niece

Edith Bellenden.

Postscriptum. En afdeling soldater har i aften bragt Eders ven, den unge mr. Henry Morton fra Milnwood, hertil som fange. Da jeg antager, at det vil gøre Eder ondt for den unge gentleman, lader jeg Eder det vide for det tilfælde, at I måtte finde det rigtigt at tale med oberst Grahame om ham. Jeg har ikke nævnt hans navn for bedstemoder, da jeg kender hendes fordom mod familien.

Da denne epistel var blevet vedbørligt forseglet og overgivet til Jenny, skyndte denne trofaste fortrolige sig at betro den til Gåse-Gibbie, som hun fandt færdig til at forlade borgen. Hun

meddelte ham derpå forskellige oplysninger om vejen, eftersom hun var bange for, at han skulle tage fejl af den, da han kun var kommet den fem eller seks gange og ikke var bedre udrustet med hukommelse end med dømmekraft, og endelig smuglede hun ham ud af fæstningen gennem fadeburet og ud i den store barlind, som voksede tæt ved det, og havde den tilfredsstillelse at se ham slippe i god behold ned på jorden og tiltræde begyndelsen af hans rejse i den rigtige retning. Derefter gik hun tilbage for at overtale sin unge frøken til at gå i seng og om muligt dysse hende i søvn med forsikringen om, at Gibbies sendelse ville få et heldigt udfald, om hun end ikke kunne bare sig for i forbigående at beklage, at den trofaste Cuddie, til hvem hvervet kunne væve blevet overdraget med større tryghed, ikke længere var hende nær nok til at kunne gøre hende en tjeneste.

Gibbie var heldigere som sendebud, end han havde været som rytter, og efter at han ikke havde forvildet sig mere end ni gange og havde givet sine klæder en forsmag på det forskelligartede indhold af enhver tørvegrav, bæk og pyt mellem Tillietudlem og Charnwood, førte hans gode lykke ham ved daggry til porten til major Bellendens gård, idet han havde tilbagelagt en vandring af ti engelske mil (for lunten havde, som sædvanligt udgjort fire) på lige så mange timer.

11

Nu eskadronen ind svingede i gården
Og på sin førers bud sig stillede i orden.

– Swift.

Mens major Bellendens gamle tjener, Gideon Pike, lagde sin herres klæder til rette udenfor hans seng, for at den hæderlige veteran kunne iføre sig dem, underrettede han ham, til undskyldning for, at han forstyrrede ham en time tidligere, end han plejede at stå op, at der var kommet et ilbud fra Tillietudlem.

"Fra Tillietudlem?" sagde den gamle herre, idet han hastigt rejste sig op i sin seng og satte sig rank over ende. "Luk skodderne op, Pike – jeg vil da håbe, at min svigerinde befinder sig vel – slå omhænget til side. Hvad skal alt dette betyde?" fortsatte han, mens han løb Ediths brev igennem. "Podagra? Hun ved jo, at jeg intet anfald har haft af den siden kyndelmisse. – Våbenskuet? Det er jo over en måned siden, at jeg sagde hende, at jeg ikke tog derhen. Silkekjoler og hængeærmer? Den taske fortjente selv at blive hængt! Den store Cyrus og Philipdastus? Philip Satan! – Er tøsen pludseligt gået fra forstanden? Var det umagen værd at sende et ilbud og vække mig klokken fem om morgenen for sådanne lapperiers skyld? Men hvad står der i hendes postscriptum? – Gud stå os bi!" udbrød han, da han havde læst det. "Sadl øjeblikkeligt gamle Kilsythe, Pike, og en anden hest til dig selv."

"Jeg håber, at der ikke er indløbet slemme tidender fra borgen?" sagde Pike, forbavset over sin herres pludselige sindsbevægelse.

"Jo – der – jo – det vil sige, jeg må søge Claverhouse der i en sag af påtrængende vigtighed. O Gud hvilke tider det er! Den stakkels knøs, min gamle kammerats søn! Og det enfoldige pigebarn sætter det i sit postscriptum, som hun kalder det, bagefter alt sit vrøvl om gamle kjoler og nye romaner."

Få minutter derpå var den gamle officer fuldstændig rejseklædt og begav sig, efter at have sat sig ligeså sindigt på sin magre ganger, som Marcus Antonius kunne have gjort det, på vejen til borgen Tillietudlem.

Undervejs fattede han den kloge beslutning ikke at sige noget til den gamle frue, der, som han vidste nærede indgroet uvilje imod enhver slags presbyterianere, om den indenfor hendes mure værende fanges rang og stand, men forsøge, om han ved sin indflydelse hos Claverhouse kunne udvirke Mortons frigivelse.

"Da han er så kongetro som han er, må han gøre noget for så gammel en kavaler som mig," sagde veteranen ved sig selv, "og er han så god en soldat, som det almindeligt hedder, vil det være ham kært at vise en gammel soldats søn en tjeneste. Jeg har aldrig kendt en ægte soldat, som ikke samtidig var et retskaffent, højsindet menneske, og jeg tror, at lovens hævdelse, (skønt det er skade, at man finder ret nødvendigt at gøre den så streng) tusinde gange bedre kan betros til sådanne end til hårkløvere af sagførere og til tykhovedede herremænd."

Af denne beskaffenhed var major Miles Bellendens betragtninger, som blev afbrudt ved, at John Gudyill ikke mere

end halvt drukken, tog fat i hans tøjle og hjalp ham af hesten på den ujævne stenbro i Tillietudlems borggård.

"Men, John," udbrød veteranen, "hvad pokker er det for en mandstugt, I har holdt? I har allerede læst geneverteksten."

"Jeg har læst i litaniet," sagde John, idet han, der kun havde opfanget et eneste ord af majorens tiltale til ham, rystede på hovedet med et udtryk af drukken alvorlighed, "livet er så kort, sir. Visner som blomsterne på marken, sir" – hikken – "og som liljerne i dalen."

"Blomster og liljer? Ret, mand, sådanne karle som I og jeg kan næppe kaldes andet end gamle skarntyder, udgåede nælder og vissent ukrudt, men I tror formodentlig, at vi endnu fortjener at vandes."

"Jeg er Gud ske lov, en gammel soldat, sir" – hikken –.

"En gammel drukkenbolt, mener I, John. Dog lige meget; før mig nu ind til Eders frue, gamle gut."

John Gudyill førte majoren til hallen med flisegulvet, hvor lady Margaret vimsede om for at efterse, ordne og omordne de forberedelser, der var blevet truffet for på en passende måde at modtage den navnkundige Claverhouse, som det ene parti ærede og ophøjede som en helt, og det andet forbandede som en blodtørstig undertrykker.

"Sagde jeg dig ikke," spurgte lady Margaret sin første kammerjomfru, "sagde jeg dig ikke, Mysie, at det var min udtrykkelige vilje, at alt ved denne lejlighed skulle være i selvsamme orden, hvori det var den uforglemmelige formiddag, da Hans allernådigste Majestæt indtog sin frokost på Tillietudlem?"

"Ganske vist var dette Eders Nådes befaling, så vidt jeg formår at huske – " begyndte Mysie at svare, men blev afbrudt af sin frue, der sagde: "Hvorfor står da dyrepostejen på venstre side af tronstolen og karaflen med rødvin på den højre side af den, da du dog må kunne mindes, at Hans allernådigste Majestæt egenhændigt flyttede postejen over på samme side som karaflen og sagde, at de var for gode venner, til at de burde skilles ad?"

"Det mindes jeg helt vel, madame," svarede Mysie, "og om jeg også havde glemt det, har jeg tit og ofte hørt Eders Nåde tale om den store formiddag. Men jeg tænkte, at alt skulle stå netop således som det stod, da Hans Majestæt, Gud velsigne ham, trådte herind i værelset, mere lig en engel end et menneske, hvis han ikke havde været så sortsmudset."

"Så tænkte du som en tosse, Mysie, for således som Hans allernådigste Majestæt befalede, at fadene og flaskerne skulle stå, bør det, såvel som hans kongelige vilje i vigtigere sager, være lov for alle hans undersåtter og skal det altid være for dem, der er til huse på Tillietudlem."

"Ja, ja, madame," sagde Mysie, mens hun gjorde de forlangte forandringer, "det er en let sag at rette fejltagelsen, men skal alt være som da Hans Majestæt gik fra det, burde der være et stort hug i dyrepostejen."

I dette øjeblik gik døren op.

"Hvem er det, John Gudyill?" udbrød den gamle dame. "Jeg kan ikke tale med nogen nu. Er det dig, kære svoger?" fortsatte hun noget overrasket ved synet af majoren. "Det er et meget tidligt besøg."

"Ikke tidligere end velkomment, vil jeg håbe," svarede major Bellenden, idet han kyssede sin afdøde broders enke, "men af et brev, som Edith har skrevet til Charnwood for at få nogle af sine klæder og bøger, erfarede jeg, at du ventede Claverhouse hertil, og så fik jeg gamle krigsmand lyst til at slå en sladder af med den unge soldat. Jeg lod Pike sadle Kilsythe, og her er vi begge."

"Og hjerteligt velkommen skal du være," sagde den gamle dame, "det var netop, hvad jeg ville have bedet dig om, hvis jeg havde troet, at der havde været tid dertil. Du ser, at jeg har travlt med mine tilberedelser. Alting skal være i samme orden, som da –"

"Kongen spiste frokost på Tillietudlem," sagde majoren, der, som alle lady Margarets bekendte, var bange for begyndelsen af denne fortælling og derfor gerne ville afbryde den, "det husker jeg meget godt. Du ved, at jeg gjorde Hans Majestæt min opvartning."

"Det gjorde du, svoger," sagde lady Margaret, "og du kan måske hjælpe mig med at huske, hvorledes gæstebuddet var ordnet."

"Nej min tro om jeg kan," svarede majoren, "den fordømte middagsmad, Noll gav os nogle få dage derefter ved Worcester, forjog alle dine lækre retter af min hukommelse. Men hvad er dette? I har jo endog ladet den store lænestol med det corduans betræk og de baldyrede hynder sætte frem."

"Tronen, svoger, med din tilladelse," sagde lady Margaret alvorligt.

"Nå, så lad det da være tronen," fortsatte majoren. "Skal Claverhouse have sin plads der ved angrebet på postejen?"

"Nej, svoger," svarede borgfruen, "da disse hynder en gang har haft den ære at bære vor allernådigste monarks person, skal de med Himlens bistand ikke, så længe jeg lever, blive trykket af nogen mindre ophøjet vægt."

"Så burde du ikke," sagde den gamle soldat, "stille dem i vejen for en skikkelig gammel kavaler, der har redet ti mil, førend han har fået frokost, for, oprigtigt talt, ser de højst indbydende ud. Men hvor er Edith?"

"Oppe på brystværnet på Kurens tårn," svarede den gamle dame, "for at se, om vore gæster ikke snart kommer."

"Nå, så vil jeg også gå derop, og det skulle du med, lady Margaret, så snart du er blevet færdig med din slagorden her i hallen. Det er et smukt syn, kan jeg sige dig, at se et rytterregiment komme marcherende."

Med disse ord bød han med et præg af gammeldags galanteri lady Margaret sin arm, hvilken hun tog med den slags høflige påskønnelse, som damer plejede at vise i Holyroodhouse før 1642, der for en tid bragte både høflighed og hoffolk ud af mode.

På tårnets brystværn, hvortil de gik op ad mangen bugtet gang og støvet trappe, traf de Edith, ikke i den stilling, hvori en ung pige med spændt nysgerrighed iagttager et rask dragonregiments komme, men bleg, modfalden og ved sit ansigt røbende, at søvnen ikke havde delt hendes leje med hende den foregående nat. Den godmodige veteran blev grebet af hendes udseende, der under de travle tilberedelser var undgået hendes bedstemoders opmærksomhed.

"Hvad går der ad dig, du enfoldige pige?" spurgte han. "Du ser jo ud som en officers hustru, der dagen efter et slag åbner et

brev og venter at finde sin mand blandt de sårede eller faldne. Men jeg kender grunden. Du vil endelig både dag og nat læse disse dumme romaner og klynke over sorger, der aldrig har været til. Hvor pokker kan du tro, at Artomines, eller hvad han nu hedder, kæmpede alene mod en hel bataljon? En imod tre er den største overmagt, med hvilken man kan indlade sig, uden at komme galt fra det, og jeg har ikke kendt andre end gamle korporal Raddlebones, der havde lyst til at binde an med den. Men disse fordømte bøger gør ikke gæve mænds bedrifter til skamme. Jeg er vis på, at du kun ville have meget ringe tanker om Raddlebones, hvis han stod ved siden af Artamines, og jeg vil ønske, at de karle, der skiver sådant vrøvl, bindes til pæls for deres løgne."

Lady Margaret, der selv nok holdt af at læse romaner, tog nu ordet.

"Monsieur Scuderi," sagde hun, "er soldat, svoger, og efter hvad jeg har hørt, en dygtig soldat, og det samme er Sieur d'Urfé."

"Des større skam for dem. De burde have haft bedre forstand på, hvad de skriver om. Jeg for mit vedkommende har i de sidste tyve år ikke læst i en bog med undtagelse af Bibelen, Menneskets Pligter og i den sidste tid Turners *Pallas Armata* eller afhandling om, hvorledes pikenererne bør bruges, skønt jeg ikke kan billige hans krigskunst. Han vil stille rytteriet op foran pikenererne, i stedet for på fløjene, men havde vi gjort det ved Kilsythe, i stedet for at have vor håndfuld ryttere fordelt på begge sider, ville det første anfald have drevet den tilbage mellem vore højlændere. Men nu hører jeg paukerne."

Alles øjne vendte sig nu ud fra tårnets brystværn, hvorfra der var en vid udsigt over floddalen. Borgen Tillietudlem lå eller ligger måske endnu på en meget brat skrænt i en vinkel, som dannes af et betydeligt vandløb, idet dette udmunder i Clydefloden. Over dette vandløb var der tæt ved dets munding en smal, af en eneste stejl hvælving bestående bro, hen over hvilken alfarvejen snoede sig langs med foden af den høje og ujævne flodbred, og da borgen således beherskede både broen og vejen, havde den i krigstider været en meget vigtig plads, hvis besiddelse var nødvendig til at sikre forbindelsen mellem egnens højereliggende og vildere landskaber med de lavere, hvor dalen udvider sig og bliver mere frugtbar. Udsigten nedefter var ganske præget af en storartet skovegn, men det flade terræn og de jævnt skrånende bakker i nærheden af floden består af dyrkede marker af uregelmæssig skikkelse med hække og krat mellem dem, så at indelukkerne synes hvert for sig at være blevet ryddet i den dem omgivende skov, der i uafbrudte masser dækker de stejlere skrænter og fjernere højder. Gennem denne romantiske egn bruser vandløbet, hvis lysebrune, tindrende farve ligner stenene fra Cairngorm [Note 1)], i dristige spring og bugter, dels synligt og dels skjult af de træer, som vokser på dets bredder. Med en andetsteds i Skotland ukendt forsorg havde bønderne på de fleste steder anlagt frugthaver omkring deres huse, og æbletræernes almindelige blomstring på denne årstid gav hele den nedre del af udsigten udseendet af en blomsterhave.

Når man så op ad floden, forandrede skuet sig betydeligt til det værre. Et bakket, øde og udyrket landskab nåede tæt ned til bredderne. Træerne var få og indskrænkede til nærheden af

vandløbet, og de barske heder svulmede i kort afstand op til uformelige og tunge høje, bag hvilke der atter lå en række høje bjerge, som kunne skimtes ude i synskredsen. Borgen frembød således to udsiger, af hvilke den ene var godt dyrket og særdeles smuk, hvorimod den anden havde en vild og ugæstfri hedeegns ensformige og sørgelige præg.

Tilskuernes øjne var ved denne lejlighed fæstet på den nedre udsigt, ikke alene på grund af dennes større skønhed, men også fordi klangen af krigersk musik bebudede de ventede rytteres komme. Deres glimtende rækker sås kort efter i det fjerne, snart kommende til syne og snart forsvindende, alt eftersom træerne og vejens krumninger åbenbarede dem eller ikke, og kunne i særdeleshed skelnes ved de blink, som solen stundom kastede tilbage fra deres våben. Toget var langt og ærefrygtvækkende, da det bestod af omtrent to hundrede og halvtreds heste, og de blanke sværd og vajende standarter gjorde i forening med trompeternes og paukernes klang et på en gang livligt og slående indtryk på fantasien. Alt som disse udvalgte tropper kom nærmere, kunne deres rækker tydeligere og tydeligere ses at følge ypperligt udrustede og på udmærkede heste tæt efter hinanden i et langt optog.

"Det er et syn, der gør mig tredive år yngre," sagde den gamle kavaler, "og dog huer det hverv, hvori disse stakkels fyre er udsendte, mig ikke. Skønt jeg også fik min part af borgerkrigen, kan jeg dog ikke sige, at jeg syntes nær så godt om det stykke arbejde, som da jeg gjorde tjeneste på fastlandet og vi huggede løs på karle med udenlandske ansigter og fremmede tungemål. Det er hårdt at høre en landsmand bede om pardon og være nødt til at hugge løs på ham i samme

øjeblik, som han anråber ens barmhjertighed. Så, nu kommer de gennem Netherwood-engen. Det er i sandhed smukke karle og herlige heste. Ham som kommer galoperende fra bagtroppen, må være Claverhouse selv. Ja, nu sætter han sig i spidsen for dem, idet de rider over broen, og om fem minutter vil de være her."

Ved broen nedenfor borgen delte rytterne sig, hvorpå de fleste af dem, idet de fulgte den venstre flodbred og gik over et vadested lidt højere oppe, begav sig til den såkaldte ladegård, en til borgen hørende samling af udhuse, hvor lady Margaret havde ladet gøre tilberedelser til deres modtagelse og sømmelige beværtning. Kun befalingsmændene med standarterne og disses dækning sås at komme op ad den stejle vej til borgporten, idet de afvekslende viste sig, jo højere de kom op, og atter skjultes af fremspringninger på flodbredden og de vældige gamle træer, som dækkede den. Da de kom ud fra denne smalle sti, så de sig lige overfor den gamle borg, hvis porte åbnede sig gæstfrit for dem, og efter at have skyndt sig ned fra deres udkig, viste lady Margaret, Edith og hendes svoger sig med et følge af tjenere i så god en orden, som den foregående nats orgier ville tillade det, for at byde deres gæster velkommen. Under trompetskrald sænkede den vakre unge kornet, der var såvel en slægtning som en navne af Claverhouse, og som læseren allerede har gjort bekendtskab med, standarten til hyldning af lady Margarets rang og Ediths yndigheder, og de gamle mure genlød af instrumenternes klang og hestenes stampen og vrinsken. Claverhouse selv svang sig ned fra en sort hest, der måske var den smukkeste i hele Skotland, og på hvis hele krop der ikke fandtes et eneste hvidt hår, en

omstændighed, der i forening med dens ild og hurtighed og at den så ofte brugtes til de genstridige presbyterianeres forfølgelse, gjorde det til en almindelig mening blandt disse, at hesten var en gave til dens rytter fra menneskeslægtens store fjende for at hjælpe ham med at forfølge de husvilde flygtninge.

> [Denne Claverhouse var en bemærkelsesværdig mand, der forenede to tilsyneladende uforenelige egenskaber, mod og grusomhed, og en uegennyttig og opofrende troskab mod sin fyrste med hensynsløshed for sine medborgeres rettigheder. Han var det skotske statsråd blinde redskab ved fuldbyrdelsen af regeringens straffedomme i Skotland under Charles II og James II, men genoprettede sit gode navn og rygte ved den iver, hvormed han efter revolutionen forsvarede den sidstnævnte konges sag, den krigerske dygtighed, hvormed han opretholdt den i slaget ved Killiecrankie og ved sin egen død i sejrens arme.]

Da Claverhouse med en krigers høflighed havde hilst på damerne, gjort undskyldninger for det bryderi, han voldte i lady Margarets hus, og til gengæld fået den forsikring, at hun ikke kunne anse noget for bryderi, som bragte en så trofast tjener af Hans allernådigste Majestæt kongen indenfor Tillietudlems mure; da, kort sagt alle gæstfrihedens og anstændighedens former var blevet vedbørligt iagttaget, udbad obersten sig tilladelse til at modtage rapport af Bothwell, der nu var til stede, og med hvem han talte afsides i nogle minutter. Major Bellenden benyttede denne lejlighed til, uden at hans svigerinde hørte det at sige til sin niece: "Hvor du dog er et enfoldigt pigebarn, Edith, at du kunne sende mig et brev, fuldt af vrøvl om bøger og kjoler, og kun i efterskriften i forbigående berøre det eneste, jeg brød mig det mindste om at erfare!"

"Jeg vidste ikke," svarede Edith med lange mellemrum mellem ordene, "jeg vidste ikke, om det rigtigt – rigtigt ville passe sig for mig, at –"

"Jeg ved, hvad du vil sige – om det passede sig for dig at røbe deltagelse for en whig. Men jeg kendte det unge menneskes fader meget godt. Han var en tapper soldat, og om han også en gang handlede urigtigt, havde han dog en anden gang retten på sin side. Jeg må rose dig for din forsigtighed, Edith, med ikke at have sagt noget til din bedstemoder om den unge herre – du kan stole på, at jeg heller ikke skal gøre det – men jeg vil søge lejlighed til at tale med Claverhouse om ham. Men kom, kære barn, nu går de til frokosten. Lad os følge med."

12

Deres frokost så varm de visseligt fik,
for den mødige vandrer en priselig skik.

– S. Prior.

Lady Margaret Bellendens frokost lignede lige så lidt en af vor tids dejeuner, som den store hal på Tillietudlem med sit flisegulv ville kunne have tålt at sammenlignes med en af vor tids spisesale. Ingen te, ingen kaffe, ingen forskellige slags hvedebrød, men kraftige og nærende fødevarer, den præstelige skinke, den ridderlige oksesteg, den fyrstelige dyrepostej, og sølvkrus, der med møje var blevet frelst fra covenanternes klør, var nu fyldte, nogle med ale, nogle med mjød og nogle med ædle vine af forskellige arter. Gæsternes madlyst svarede også ganske til tilberedelsernes storartethed og grundighed, her sås ingen stikken til maden, ingen børneleg, men den stadige og udholdende bevægelse med kæberne, som bedst læres ved hjælp af tidlige morgentimer og smal kost i mellemtiden.

Lady Margaret så med glæde de lækkerier, hun havde skaffet til veje, gå med en sådan hurtighed ned i hendes ærede gæster og havde kun liden anledning til mod nogen af de tilstedeværende, med undtagelse af Claverhouse selv, at anvende den af høfligheden påbudte nøden til at spise, som den tids damer plejede at underkaste deres gæster som en slags pinebænk.

Men anføreren selv, der lod det være sig mere magtpåliggende at vise miss Bellenden, der sad ved siden af ham, opmærksomhed end at tilfredsstille sin madlyst, syntes at være noget ligegyldig for de gode ting, der stod foran ham. Edith hørte, uden at svare, mange galante talemåder, som henvendtes til hende med en røst af den heldige bøjelighed, at den lige godt kunne smelte hen i en underholdende samtales dampede toner, som i slagets bulder løfte sig op "højlydt som en trompet med sølvklang". Bevidstheden om, at hun var i selskab med den frygtelige befalingsmand, af hvis bud Henry Mortons skæbne var afhængig, og mindet om den rædsel og skræk, der knyttede sig til hans navn alene, berøvede hende i nogen tid ikke alene modet til at svare, men også evnen til at se på ham. Men da hans stemmes beroligende klang havde gjort hende dristigere, og hun løftede sine øjne i vejret for at forme et eller andet svar, havde den person, på hvem hun så, i det mindste ikke i sit ydre nogen af de skrækkelige egenskaber, hvormed hendes frygtsomhed havde udstyret ham.

Grahame af Claverhouse var i livets bedste alder, noget lav af vært og spinkelt, men smukt bygget, og hans bevægelser, tale og væsen røbede en mand, der havde tilbragt sit liv blandt de fornemme og livsglade. Hans træk havde en næsten kvindelig regelmæssighed et aflangt ansigt, en lige og veldannet næse, nøddebrune øjne, en hudfarve, der netop havde et så stærkt anstrøg af brunt, at den ikke kunne beskyldes for at være blødagtig, en kort overlæbe, der var bøjet opad som en græsk billedstøttes og skyggedes af et lille lysebrunt overskæg, bidrog i forening med en mængde lange, krøllede lokker af samme farve, der hang ned på begge sider af hans hoved, til at danne et

ansigt af den slags, som malere ynder at male og damer at se på.

Strengheden i hans karakter såvel som de højere egenskaber, et uforfærdet mod og en utrættelig virksomhed, dem endog hans fjender måtte indrømme han, lå skjult under et ydre, der syntes at passe sig bedre for hoffet og selskabssalen end for valpladsen. Den samme blidhed og munterhed i udtrykket, der herskede i hans træk, syntes også at lede hans bevægelser og lader, og i det hele taget syntes han ved første øjekast snarere at egne sig til at være en tilbeder af glæden end af ærgerrigheden. Men under dette blide ydre skjulte der sig en sjæl, som var grænseløst forvoven og fremadstræbende, men samtidig snild og forsigtig som selve Machiavellis. Ligesom denne anfører var vel hjemme i statskunsten og naturligvis opfyldt af den mangel på agtelse for enkeltmands rettigheder, som dens rænker i reglen avler, således var han også koldblodig og fattet i fare, hidsig og ivrig i at forfølge en sejr, ligegyldig for selv at gå døden i møde og ubarmhjertig i at tildele andre den. Sådanne er de karakterer, der uddannes under borgerlig tvedragt, idet de ypperste egenskaber ved at forvanskes af partiånd og ophidses af stadig modstand da alt for ofte forenes med laster og udskejelser, der berøver dem både deres fortjeneste og glans.

Ved sit forsøg på at besvare de forekommende ubetydeligheder, Claverhouse havde henvendt til hende, røbede Edith en sådan forvirring, at hendes bedstemoder fandt det nødvendigt at komme hende til undsætning.

"Edith Bellenden," sagde den gamle dame, "har på grund af min ensomme levemåde haft så liden omgang med personer af sin stand, at hun i sandhed har ondt ved at sammensætte sine

ord til passende svar. En krigsmand er et sjældent syn for os, oberst Grahame, og med undtagelse af den unge lord Evandale har vi sjældent haft lejlighed til at modtage en gentleman i uniform. Men da jeg har nævnt den fortræffelige unge adelsmand, må jeg tillade mig at spørge, om jeg ikke skulle have haft den ære at se ham i formiddag med regimentet?"

"Lord Evandale var på marchen med os, madame," svarede befalingsmanden, "men jeg var nødsaget til at sende ham bort med en lille afdeling for at splitte en forsamling af urolige skurke, som har haft den uforskammethed at holde møde indenfor fem mils afstand fra mit hovedkvarter."

"Virkelig!" sagde den gamle dame, "det er en frækhed, hvortil jeg ikke ville have troet, at disse oprørske sværmere ville have vovet at drive det. Men det er sælsomme tider, vi lever i! Der er kommet en ond ånd over landet, som ophidser standspersoners vasaller til at sætte sig op imod det hus, der beskytter og ernærer dem. Forleden dag nægtede en af mine våbenføre mænd rent ud at møde ved våbenskuet på mit bud. Findes der ingen lov mod en sådan genstridighed, oberst Grahame?"

"Jeg tror nok, at jeg kan finde en," sagde Claverhouse med største rolighed, "hvis Eders Nåde vil underrette mig om den skyldiges navn og opholdssted."

"Hans navn," sagde lady Margaret, "er Cuthbert Headrigg, men om hans opholdssted kan jeg intet sige, da I let vil indse, oberst Grahame, at han ikke blev længe på Tillietudlem, men snart blev jaget bort for sin trodsighed. Jeg ønsker ikke knøsen nogen streng legemlig straf, men fængsel eller endog kun nogle få slag vil tjene til et godt eksempel her på egnen. Hans moder, under hvis påvirkning han uden tvivl har handlet, er et

gammelt tyende her i slægten, hvilket gør mig tilbøjelig til barmhjertighed, skønt," fortsatte den gamle dame med et blik på sin ægtefælles og sin søns billeder, der hang på væggen og samtidig med et dybt suk, "jeg for mit personlige vedkommende, oberst Grahame, ikke har grund til at føle medlidenhed med denne hårdnakkede og oprørske slægt. Den har gjort mig til en barnløs enke, og hvis vor allernådigste konges og hans tapre soldaters beskyttelse ikke var, ville den snart berøve mig gård og gods og arne og alter. Syv af mine fæstere, hvis samlede landgilde kan beløbe sig til hundrede mark, har allerede nægtet at betale såvel skatter som landgilde og haft den dumdristighed at sige til min forvalter, at de ikke vil erkende nogen anden som konge eller jorddrot end den, der har aflagt ed på covenanten."

"Jeg skal tage dem i skole," svarede Claverhouse, "at sige hvis Eders Nåde tillader det, da det vil klæde mig ilde at undlade at støtte den lovlige myndighed, når den er nedlagt i så værdige hænder som lady Margaret Bellendens. Men jeg kan ikke sige andet, end at det med hver dag bliver værre og værre her i landet, og at jeg sættes i den nødvendighed at træffe foranstaltninger mod de genstridige, som er langt mere overensstemmende med min tjenestepligt end med mine tilbøjeligheder. Og siden jeg taler om det, bør jeg ikke glemme at takke Eders Nåde for den gæstfrihed, det har behaget Eder at vise nogle af mine folk, som har medbragt en fange, der er beskyldt for at have huset det morderiske afskum, Balfour fra Burley."

"Huset Tillietudlem," svarede borgfruen, "har altid stået åbent for Hans Majestæts tjenere, og jeg håber, at stenene i det

ikke længere vil blive liggende ovenpå hinanden, når det ophører at være lige så meget til deres som til vor rådighed. Og dette minder mig om, oberst Grahame, at den gentleman, der anfører de omtalte folk, i betragtning af det blod, der flyder i hans årer, næppe kan siges at være på sin rette plads i hæren, og hvis jeg turde smigre mig med, at min forbøn kan udrette noget, vil jeg være så fri at udbede mig, at han ved en eller anden passende lejlighed måtte blive forfremmet."

"Eders Nåde mener formodentligt vagtmester Francis Stewart, hvem vi kalder Bothwell?" sagde Claverhouse smilende. "Sandt at sige er han lidt vel rå og har ikke altid vist den mandstugt, som forskrifterne for tjenesten kræver. Men når jeg kender lady Margaret Bellendens ønsker, skal de være lov for mig. – Bothwell," fortsatte han, henvendt til vagtmesteren, der i det samme viste sig i døren, "gå hen og kys lady Margaret Bellenden på hånden. Hun har lagt et godt ord ind for Eders forfremmelse, og så såre en plads bliver ledig, skal I få bestalling som officer."

Bothwell anbragte kysset på den befalede måde, men ikke udelt åbenbare tegn på hovmodig ulyst, og da han havde gjort det, sagde han højt: "At kysse en dames hånd kan ikke beskæmme en gentleman, men jeg vil ikke kysse nogen mands, med undtagelse af kongens, om jeg også kan blive general."

"Der hører I ham," sagde Claverhouse smilende, "det er den anstødssten, han snubler over; han kan ikke glemme sin afstamning."

"Jeg ved, min ædle oberst," sagde Bothwell i samme tone, "at I ikke vil glemme Eders løfte, og så vil I måske tillade, at kornet

Stewart mindes sin bedstefader, om end vagtmesteren må glemme ham."

"Nok om det, sir," sagde Claverhouse i sin sædvanlige bydende tone, "og sig, hvad I er kommet for at melde mig."

"Mylord Evandale og hans afdeling har gjort holdt på landevejen med nogle fanger," svarede Bothwell.

"Mylord Evandale?" sagde lady Margaret. "Da vil I sikkert tillade, oberst Grahame, at han beærer mig med sit selskab og modtager sin ringe frokost her, i særdeleshed i betragtning af, at Hans allernådigste Majestæt ikke drog forbi borgen Tillietudlem, uden at standse for at nyde en eller anden forfriskning."

Da dette var den tredje gang i samtalens løb, at lady Margaret havde hentydet til den vigtige begivenhed, benyttede oberst Grahame, så såre høfligheden ville tillade det, det første ophold til at afbryde fortællingen i dens gang ved at sige: "Vi er allerede alt for mange gæster, men da jeg ved, hvor ondt det vil gøre lord Evandale," tilføjede han med et blik på Edith, "hvis han berøvedes den glæde, hvoraf vi nyder godt, vil jeg vove at overbebyrde Eders Nådes gæstfrihed. – Underret lord Evandale om, Bothwell, at lady Margaret Bellenden udbeder sig æren af hans selskab."

"Og Harrison skal påse," sagde lady Margaret, "at der bliver sørget vedbørligt for folkene og deres heste."

Ediths hjerte spillede under denne samtale på hendes læber, for det faldt hende øjeblikkeligt ind, at hun ved sin indflydelse hos lord Evandale måske kunne blive i stand til at befri Morton af den fare, hvori han var stedt, hvis hendes grandonkels forbøn hos Claverhouse skulle glippe. Til enhver anden tid ville det

have været hende højligt imod at gøre brug af denne indflydelse, for hvor uerfaren hun end var, sagde den hende medfødte sine følelse dog, hvilken fordel en smuk ung kvinde giver en ung mand ved at sætte sig i taknemmelighedsgæld til ham, og hun ville så meget mere have været utilbøjelig til at udbede sig en godhed af lord Evandale, som sladderen i Clydesdale af grunde, som senere skulle blive meddelte, havde tildelt hende ham som bejler, og fordi hun ikke kunne skjule for sig selv, at hun kun behøvede såre liden opmuntring for at virkeliggøre formodninger, som hidtil havde været ugrundede. Der var så meget des større grund til at frygte derfor, som lord Evandale, hvis han udtrykkeligt udtalte sig, havde udsigt til at blive understøttet af lady Margaret og hendes andre slægtninge, og at hun ikke ville have andet at sætte imod deres opfordring og myndighed end en forkærlighed, om hvilken hun vidste, at det ville være lige farligt og unyttigt at tilstå den. Hun besluttede derfor at afvente udfaldet af sin grandonkels forbøn, og mislykkedes den, hvad hun formodentlig snart ville erfare af den åbenhjertige veterans miner eller tale, ville hun som et sidste forsøg bruge sin indflydelse hos lord Evandale til fordel for Morton. Hun skulle ikke længe vedblive at svæve i uvished om, hvorledes hendes grandonkels henvendelse havde frugtet.

Major Bellenden, der ved bordet havde varetaget en værts pligter og leet og sladret med de krigerske gæster, der sad ved hans ende af det, kunne nu ved måltidets slutning forlade sin plads og benyttede derfor en lejlighed til at nærme sig Claverhouse, idet han samtidig hermed udbad sig af sin niece, at hun ville gøre ham den ære at forestille ham for ham. Da hans navn og tænkemåde var velkendte, mødtes de to

krigsmænd med tegn på gensidig agtelse, og med bankende hjerte så Edith sin bedagede slægtning trække sig tilbage fra selskabet med sin nye bekendt og træde ind i en af de fordybninger, som dannedes af de buede vinduer i salen. Hun fulgte deres samtale med øjne, som næsten blændedes af den spændte forventnings ivrighed og kunne med en iagttagelsesevne, der skærpedes end mere af hendes indre sjælekvide, af de pantomimiske bevægelser, som ledsagede samtalen, gætte sig til gangen i og udfaldet af den forbøn, der nedlagdes for Henry Morton.

Det første udtryk i Claverhouses ansigt vidnede om den imødekommende og velvillige høflighed, der, førend den beder om at blive underrettet om den påtænkte tjenestes beskaffenhed, synes at sige, hvor kært det vil være den pågældende at gøre sig den bedende forbunden, men alt som samtalen skred frem, blev befalingsmandens åsyn mørkere og strengere, og skønt hans træk endnu stadig beholdt udtrykket af den mest fuldkomne høflighed, antog de dog, i det mindste for Ediths forfærdede indbildningskraft, et hårdt og ubønhørligt præg. Hans læber sammentrykkedes snart, ligesom af utålmodighed, og bøjede sig snart lidt op ad, ligesom af høflig ringeagt for de af major Bellenden anførte grunde, og hendes grandonkels sprog syntes, for så vidt det ytrede sig i hans bevægelser, at være en indstændig bedens, som fremsattes med hans karakters hele rørende troskyldighed såvel som med den vægt, hans alder og anseelse tillod ham at bruge. Men den syntes kun at gøre lidt indtryk på oberst Grahame, der snart skiftede stilling, som om han ville afbryde majorens påtrængenhed og hæve deres forhandling med et høfligt udtryk

af beklagelse, der var beregnet på at ledsage et bestemt afslag af den fremsatte anmodning. Denne bevægelse bragte dem så tæt hen til Edith, at hun tydeligt hørte Claverhouse sige: "Det lader sig ikke gøre, major Bellenden; mildhed imod ham overskrider de yderste grænser for min fuldmagt, skønt jeg i alt andet hjerteligt gerne skal være Eder til tjeneste. – Men der kommer Evandale med nyt, antager jeg. Hvilke tidender bringer I os, Evandale?" fortsatte han, henvendt til den unge lord, der nu trådte ind i fuld uniform, men med sine klædningsstykker i uorden og med tilsølede støvler, som om han havde redet stærkt.

"Ubehagelige tidender, sir," lød hans svar. "En stor mængde whigger står under våben oppe mellem bjergene og har gjort åbent oprør. De har offentligt brændt lovene om supremats-eden, episkopatets indførelse og højtideligholdelsen af Charles den Førstes martyrdom samt nogle flere love og tilkendegivet, at de vil blive under våben for at fremme covenantens forbedringsværk."

Dette uventede budskab slog alle, der havde hørt det, med undtagelse af Claverhouse, med en pludselig og pinlig overraskelse.

"Kalder I det ubehagelige tidender?" svarede oberst Grahame, hvis mørke øjne lynede, "det er de bedste, jeg har hørt i det sidste halve år. Nu, da skurkene har forsamlet sig, skal vi snart gøre det af med dem. Når øglen viser sig i dagslyset," tilføjede han, stampende i gulvet med sin støvlehæl, som om han ville knuse et skadeligt kryb, "kan jeg træde den ihjel. Den er kun i sikkerhed, så længe den ligger og lurer i sin hule eller sump. –

Hvor er disse slyngler?" fortsatte han, henvendt til lord Evandale.

"Omtrent to mile herfra inde mellem bjergene på et sted, som hedder Loudon Hill," svarede den unge adelsmand. "Jeg spredte den gudelige forsamling, mod hvilken I sendte mig ud, og tog en gammel oprørstrompeter – det vil sige en fredløs præst – til fange, mens han opfordrede sine tilhørere til at rejse sig og virke for den gode sag, sammen med et par af hans tilhørere, som syntes at være særligt frække, og af nogle landsbyfolk og spejdere erfarede jeg, hvad jeg nu har meddelt Eder."

"Hvor stærke kan de vel være?" spurgte hans foresatte.

"Sandsynligvis et tusinde mand, men beretningerne lyder højst forskelligt."

"Så er det på tide," sagde Claverhouse, "at også vi sætter os i virksomhed. Lad der blive blæst appel, Bothwell."

Bothwell, der ligesom stridshesten i Bibelen, kunne lugte kamp langt fra, skyndte sig at give seks negre i hvide, rigt udstyrede dragter og med sølvringe om hals og arme de fornødne befalinger, for disse sorte bestillingsmænd gjorde tjeneste som trompetere, og snart genlød borgen og de den omgivende skove af deres kalden.

"Må I da forlade os?" spurgte lady Margaret, hvis mod sank ved mindet om tidligere ulykkelige tider, "var det ikke bedst, at I først lod indhente oplysning om oprørernes styrke? O, hvor mangt et smukt ansigt har jeg ikke hørt disse skrækkelige toner kalde bort fra borgen Tillietudlem, uden at mine gamle øjne så det vende tilbage til den!"

"Det er umuligt for mig at blive," svarede Claverhouse, "der er skælme nok her i landet til at gøre oprørerne fem gange så mandstærke, som de er, hvis de ikke bliver standset i tide."

"Mange," sagde Evandale, "strømmer allerede til dem, og de foregiver, at de venter en talrig skare tålte presbyterianere under anførsel af den unge Milnwood, som de kalder ham, sønnen af det navnkundige gamle rundhoved, oberst Silas Morton."

Disse ord gjorde et højst forskelligt indtryk på tilhørerne. Edith var nær ved at synke ned fra stolen af skræk, hvorimod Claverhouse kastede major Bellenden et blik af spydig triumf, som om han ville have sagt: "Der ser I, hvilke grundsætninger den unge mand nærer, for hvem I er gået i forbøn."

"Det er løgn! Det er en fordømt løgn af de skændige sværmere," sagde majoren hastigt. "Jeg vil indestå for Henry Morton, som om han var min egen søn. Han har ligeså gode kirkelige grundsætninger som nogen gentleman i livvagten – det være sagt uden fornærmelse for nogen – og er halvhundrede gange gået i kirke med mig, uden at jeg nogensinde i mit liv har hørt ham forsømme et eneste af responsorierne. Det kan Edith Bellenden ligeså godt bevidne som jeg. Han læste altid i samme bønnebog som hun og fandt teksten lige så let som præsten selv. Kald ham herop. Lad ham selv tale for sig."

"Det kan ingen skade være til," svarede Claverhouse, "hvad enten han er skyldig eller uskyldig. – Tag en vejviser, major Allan," fortsatte han, henvendt til sin næstbefalende, "og før regimentet til Loudon Hill ad den bedste og korteste vej, men marcher langsomt og lad folkene ikke anstrenge hestene. Lord

Evandale og jeg skal indhente Eder om et kvarter. Lad Bothwell blive tilbage med nogle mand til at føre fangerne herop."

Allan bukkede og gik med samtlige officerer, undtagen Claverhouse selv og den unge adelsmand, og få minutter efter tilkendegav krigsmusikken og hestehovenes klapren, at rytterne var i færd med at forlade borgen. Kort efter hørtes disse lyde kun af og til og tabte sig snart fuldstændigt.

Mens Claverhouse søgte at berolige lady Margaret og vinde den gamle major for sin anskuelse om Morton, nærmede Evandale, idet han overvandt den undselighed, som gør en ufordærvet yngling forsagt overfor genstanden for hans tilbøjelighed, sig miss Bellenden og tiltalte hende i en på en gang ærbødig og bevæget tone.

"Vi skal nu forlade Eder," sagde han, idet han greb hendes hånd, som han trykkede i stærk sindsbevægelse, "for at lade Eder blive tilbage på en skueplads, der ikke er fri for farer. Farvel, dyrebare miss Bellenden! – Lad mig for første og måske for sidste gang sige dyrebare Edith! Vi skilles under forhold, der er så ejendommelige, at de måske kan undskylde en vis højtidelighed hos mig, idet jeg tager afsked med et væsen, jeg har kendt så længe og som jeg – agter så højt."

Tonen, der var forskellig fra ordene, syntes at udtrykke en følelse, der var langt dybere og mere gribende end den, der var fremsat i den talemåde, han havde brugt. Ingen kvinde ville kunne være blevet aldeles ubevæget af hans beskedne og dybtfølte udbrud af ømhed, og skønt Edith nedbøjedes af de ulykker og farer, der truede den mand, hun elskede, blev hun dog grebet af den gæve ynglings håbløse og ærbødige lidenskab,

der nu tog afsked med hende for at styrte sig i farer af ikke almindelig beskaffenhed.

"Jeg håber – jeg håber oprigtigt," svarede hun, "at der ingen fare er. Jeg håber, at der ingen anledning er til denne højtidelige skilsmisse, at disse ubesindige oprørere snarere vil lade sig sprede ved frygt end med magt, og at lord Evandale snart vil vende tilbage som den, han altid vil være, som en af alle her på borgen afholdt og højagtet ven."

"Af alle?" gentog han med et tungsindigt eftertryk på ordet. "Dog lad så være; alle, som står Eder nær, er mig kære, og jeg sætter derfor stor pris på deres velvilje. Om vor sejr gør jeg mig ingen sangvinske forhåbninger, for vi er så fåtallige, at jeg ikke vover at nære håb om en så hurtig, ublodig eller sikker ende på denne ulykkelige opstand. Disse mennesker er begejstrede, standhaftige og fortvivlede og har anførere, der ikke er aldeles uerfarne i krigskunsten. Jeg kan ikke tro andet, end at vor obersts hidsighed fører os for rask frem imod dem. Men der findes kun få, der har mindre grund end jeg til at sky faren."

Edith havde nu fået den lejlighed, hun havde ønsket sig til at anråbe den unge adelsmand om at gå i forbøn for Henry Morton og tage ham i beskyttelse, hvilket syntes at være den eneste udvej til at frelse ham fra truende undergang, men dog forekom det hende i dette øjeblik, som om hun derved ville misbruge den elskers kærlighed og tillid, hvis hjerte lå lige så åbent for hende, som om hans tunge havde udtalt en udtrykkelig tilståelse. Kunne hun med ære vinde lord Evandales bistand for hans medbejler? Eller var det overensstemmende med klogskab at anmode ham om noget eller gøre ham sig forbundet, når hun derved opmuntrede forhåbninger, hun

aldrig kunne opfylde? Men øjeblikket var alt for påtrængende, til at hun turde betænke sig eller endog kun afgive de forklaringer, hvormed hendes bøn ellers kunne være blevet ledsaget.

"Jeg vil kun afgøre dette unge menneskes skæbne," sagde Claverhouse fra den anden side af hallen, "og så, lord Evandale, – det gør mig ondt, at jeg atter skal afbryde Eders samtale – men så må vi til hest. – Hvorfor kommer I ikke med fangen, Bothwell? Og hør, lad to roder lade deres karabiner."

I disse ord troede Edith at høre sin elskers dødsdom og overvandt øjeblikkelig den tvang, der hidtil havde holdt hende tavs.

"Mylord Evandale," sagde hun, "den unge gentleman er særdeles afholdt af min grandonkel; I må have stor indflydelse hos Eders oberst; tillad mig derfor at anmode Eder om Eders forbøn for ham; I vil derved erhverve Eder krav på min grandonkels evige taknemlighed."

"I overvurderer min indflydelse, miss Bellenden," sagde lord Evandale, "jeg har ofte været uheldig med sådanne anmodninger, hvor jeg har gjort det alene af menneskelighed."

"Forsøg det dog en gang for min grandonkels skyld."

"Og hvorfor ikke for Eders egen?" spurgte lord Evandale. "Vil I ikke tillade mig at tro, at jeg gør Eder en personlig tjeneste? Er I så kold mod en gammel ven, at I ikke engang vil unde ham den glæde at tro, at han opfylder Eders ønsker?"

"Jo, ganske vist, ganske vist," svarede Edith, "I vil forbinde mig Eder uendeligt; for min grandonkels skyld nærer jeg deltagelse for den unge gentleman. Spild for Guds skyld ikke tiden!"

Hun blev nu dristigere og mere indtrængende med sine bønner ved at høre soldaterne komme med deres fange.

"Da skal han ved Himlen ikke dø," svarede Evandale, "om jeg så selv skulle dø i hans sted!" sagde han, idet han tog den hånd, hun i sin spænding ikke havde mod til at unddrage ham. "Men vil I ikke indrømme mig en bøn til gengæld for min iver i at tjene Eder?"

"Alt, hvad I kan bede om, mylord Evandale, og som søsterlig hengivenhed kan tilstå."

"Er dette da alt," fortsatte han, "hvad I kan indrømme min kærlighed, mens jeg lever, eller mit minde, når jeg er død?"

"Tal ikke sådan, mylord," svarede Edith, "I bedrøver mig og er uretfærdig mod Eder selv. Der findes ingen ven, jeg agter højere, eller hvem jeg mere beredvilligt vil give ethvert som helst bevis på min hengivenhed – forudsat – men –"

Et dybt suk bragte hende til pludseligt at vende hovedet, før hun havde fået det sidste ord helt udtalt, og mens hun betænkte sig på, hvordan hun skulle forme den undtagelse, hvormed hun agtede at slutte sætningen, opdagede hun, at hun var blevet hørt af Morton, der, belæsset med lænker og bevogtet af soldater, nu blev ført forbi bagved hende for at blive fremstillet for Claverhouse. Idet deres øjne mødtes, syntes det sørgmodige og bebrejdende udtryk i Mortons. øjne at tilkendegive, at han til dels havde hørt og fuldstændigt misforstået den samtale, der nys havde fundet sted, og dette fattedes kun for at fuldstændiggøre Ediths sorg og forvirring. Blodet, som var faret hende op i tindingerne, vendte pludseligt tilbage til hendes hjerte, så at hun blev bleg som døden, en forandring, der ikke undgik Evandale, hvis skarpe blik let så, at der bestod

en ejendommelig og ualmindelig forbindelse mellem fangen og genstanden for hans følelser. Han slap miss Bellendens hånd, iagttog atter fangen med større opmærksomhed, så igen på Edith og mærkede tydeligt den forvirring, hun ikke længere kunne skjule.

"Det er nok," sagde han efter en kort, mørk tavshed, "den unge herre, som vandt prisen ved skiveskydningen?"

"Jeg er ikke rigtigt vis på det," stammede Edith, "men jeg tror det næsten ikke," sluttede hun, knapt vidende hvad hun havde sagt.

"Jo, det er ham," sagde Evandale med bestemthed, "jeg kender ham godt. En sejrherre," fortsatte han i en noget stolt tone, "burde have gjort et dybere indtryk på en skøn tilskuerinde."

Derpå vendte han sig bort fra Edith og idet han nærmede sig det bord, ved hvilket Claverhouse nu tog plads, stillede han sig, støttet på sin pallask, som en tavs, men ikke ligegyldig tilskuer ved hvad der foregik.

13

Vogt Eder, herre, vel for ej at vorde skinsyg.

– Othello.

For at forklare det dybe indtryk, som de få, afbrudte sætninger af den af os skildrede samtale gjorde på den ulykkelige fange, af hvem de var blevet hørt, er det nødvendigt at meddele et og andet om hans tidligere sindstilstand og oprindelsen til hans bekendtskab med Edith.

Henry var en af de begavede personligheder, der besidder evner, som de selv ingen formodning har om. Efter sin fader havde han arvet et uforfærdet mod og en bestemt og urokkelig afsky for enhver undertrykkelse i såvel de borgerlige som de religiøse forhold. Men hans begejstring var uplettet af trossværmerisk iver og usyret af den puritanske ånds surdej. Herfra var hans sjæl blevet befriet dels ved hans egen ypperlige forstands kraftige anstrengelser, dels ved lange og hyppige besøg hos major Bellenden, hvor han havde haft lejlighed til at træffe sammen med mange gæster, hvis samtaler havde lært ham, at renhed og hæderlighed ikke er indskrænkede til nogen særlig slags trosbekendelse.

Hans farbroders lave karrighed havde lagt mange hindringer i vejen for hans uddannelse, men de lejligheder, der havde frembudt sig, havde han ført sig så godt til nytte, at både hans lærere og hans venner var blevet overraskede af hans fremgang under så mislige forhold. Ikke des mindre var hans sjæls strøm

blevet stivnet af bevidsthed om afhængighed og fattigdom og især om ufuldkomne og indskrænkede kundskaber, og denne følelse havde indgivet ham en tilbageholdenhed og mangel på selvtillid, der for alle, med undtagelse af hans fortrolige venner, havde skjult de omfattende evner og den fasthed i karakteren, vi har sagt at han var i besiddelse af. Til denne tilbageholdenhed havde tidsforholdene føjet et præg af ubestemthed og ligegyldighed, for da han ikke hørte til noget af de partier, hvori landet var delt, ansås han for sløv, følelsesløs og upåvirket af religionens og fædrelandskærlighedens følelser. Ingen slutning kunne imidlertid være mere uretfærdig, for grundene til den af ham hidtil iagttagne neutralitet havde deres rod i helt andre og højst rosværdige anskuelser. Han havde kun knyttet få åndsbeslægtede forbindelser med dem, der var genstande for forfølgelse, og følte sig lige meget stødt tilbage af deres snæverhjertede og egenkærlige partiånd, deres skumle trossværmeri, deres bitre fordømmelse af alle dannende studier og uskyldige adspredelser og deres statsborgerlige hads giftige nag. Men hans sjæl oprørtes endnu mere af regeringens tyranniske og undertrykkende fremgangsmåde, krigsmagtens overgreb, tøjlesløshed og råhed, henrettelserne ved bøddelens hånd, slagterierne på valpladsen og de ved rigslovene påbudte borgelejer og udpresninger, hvorved et frit folks liv og gods behandledes, som om de havde været østerlandske slavers. Da han derfor misbilligede begge partier, når deres udskejelser kom ham for øre, harmedes over synet af ulykker, han ikke kunne afhjælpe, og afvekslende hørte klager og fryderåb, hvori han ikke kunne deltage, ville han for længe siden have forladt

Skotland, hvis hans hengivenhed for Edith Bellenden ikke havde været.

De unge mennesker havde først truffet hinanden på Charnwood, hvor major Bellenden, der ved sådanne lejligheder var lige så troskyldig som onkel John selv, havde opmuntret dem til at holde hinanden med selskab, uden at han havde næret mindste frygt for de naturlige følger heraf, og som det plejer at gå i sådanne tilfælde, havde kærligheden lånt venskabets navn, ført dets sprog og krævet dets rettigheder. Da Edith var blevet kaldt hjem til sin bedstemoders borg, var det forbavsende ved hvilke sælsomme og sig ideligt gentagende tilfældigheder hun ofte mødte den unge Morton på sine ensomme vandringer, i særdeleshed når der hensås til afstanden mellem deres opholdssteder, og dog traf det sig altid således, at hun aldrig ytrede den forundring, som hyppigheden af disse møder helt naturligt burde have vakt, og at deres omgang efterhånden fik et ømmere præg, og at deres sammenkomster begyndte at få udseende af stævnemøder. Der vekslede bøger, tegninger og breve imellem dem og ethvert givet eller udført ubetydeligt hverv foranledigede en ny brevveksling. Kærligheden var vel endnu ikke blevet nævnet imellem dem ved dens rette navn, men enhver af dem kendte sit eget hjertes tilstand og kunne ikke andet end gætte, hvordan det stod til med den andens. Da de var ude af stand til at afholde sig fra en omgang, der havde sådanne tillokkelser for dem begge, om de end skælvede for dens kun alt for sandsynlige følger, var den blevet fortsat uden udtrykkelig forklaring lige til nu, da skæbnen syntes at have taget afgørelsen i sin hånd.

Af denne tilstand såvel som af Mortons forsagthed på den tid blev det en følge, at hans tillid til, at Edith besvarede hans tilbøjelighed, stundom rokket, da hendes kår i enhver henseende var hans såre overlegne, hendes værd så fremragende, hendes fuldkommenheder så mange, hendes ansigt så skønt og hendes væsen så fortryllende, at han ikke kunne andet end nære frygt for, at en bejler, der var bedre understøttet af lykken end han selv og Ediths slægtninge mere velkommen, end han turde gøre sig håb om at være det, kunne træde imellem ham og genstanden for hans følelser. En sådan rival havde det almindelige rygte opstillet i lord Evandale, hvem byrd, formue, forbindelser, statsborgerlige anskuelser, såvel som hans hyppige besøg på Tillietudlem og hans samværen med lady Bellenden og hendes sønnedatter ved alle offentlige lejligheder helt naturligt betegnede som en bejler til hendes yndest, hvortil endnu kom, at det hyppigt og uundgåeligt hændtes, at selskabelige sammenkomster, hvori lord Evandale deltog, forhindrede de elskendes møder, og det kunne ikke undgå Henrys opmærksomhed, at Edith enten omhyggeligt undlod at tale om den unge adelsmand eller kun gjorde det med øjensynlig tøven og tilbageholdenhed.

Disse kendetegn, som i virkeligheden havde deres udspring fra hendes egne ømme følelser for Morton, blev vrangt fortolkede af hans eget forsagte sind, og den skinsyge, de vakte, næredes af ytringer, som Jenny Dennison af og til lod falde. Denne ægte kammersisken var for sit eget vedkommende en fuldstændig landsbykokette, og når hun ikke så sig i stand til at drille sine egne elskere, søgte hun stundom lejlighed til at pine sin frøkens. Dette hidrørte ingenlunde fra uvilje mod Henry

Morton, der både for hendes frøkens og sit smukke ydres skyld stod højt i hendes agtelse, men på den anden side var lord Evandale ligeledes smuk og langt gavmildere, end Mortons evner satte denne i stand til at være det. Og desuden var han lord, og modtog miss Edith Bellenden hans hånd, blev hun pairfrue, og hvad mere var, den lille Jenny Dennison, med hvem den skrækkelige husholderske på Tillietudlem nu tumlede, som hun fandt for godt, ville da blive mrs. Dennison, lady Evandales egen fruerpige, ja måske endog Hendes Nådes selskabsdame. Jenny Dennisons upartiskhed gik derfor ikke så vidt som mrs. Quicklys, så at hun ønskede, at begge de smukke bejlere måtte blive gift med hendes unge frøken, for det må indrømmes, at hendes forkærligheds vægtskål sank til fordel for lord Evandale, og at hendes ønsker til bedste for ham antog mange, for Morton yderst pinlige skikkelser, idet de ytrede sig snart som en venskabelig advarsel, snart som en meddelelse og snart som et lystigt indfald, men stadig gik ud på at styrke den forestilling, at hans romantiske samkvem med hendes unge frøken tidligere eller senere måtte få ende, og at Edith Bellenden, trods sommervandringer i den grønne skov og bytte af vers, tegninger og bøger, til sidst ville blive lady Evandale.

Disse vink stemte så nøje overens med Mortons egen mistanke og frygt, at det ikke varede længe, før han fornemmede den skinsyge, som er blevet følt af enhver, der har elsket oprigtigt, men for hvilken de er mest tilgængelige, hvis kærlighed må kæmpe med mangel på slægtninges samtykke eller med andre misundelige hindringer af skæbnen, og Edith bidrog endog selv uden sit vidende og i sit oprigtige hjertes højsindethed til den vildfarelse, hvori hendes elsker stod fare

for at gøre sig skyldig. Deres samtale havde nemlig en gang tilfældigvis drejet sig om nogle udskejelser, der var blevet begået af soldaterne ved en lejlighed, da de efter sigende (skønt urigtigt) skulle være blevet anførte af lord Evandale, og Edith havde følt sig noget stødt over den strenge dom, som da var undsluppet Morton og måske blevet udtalt ikke mindst strengt på grund af deres formentlige medbejlerskab. Edith havde derpå taget lord Evandale så varmt i forsvar, at Morton havde følt sig krænket i sit inderste, og Jenny Dennison, der sædvanligvis ledsagede dem på deres vandringer, ikke var blevet så lidt glad, og skønt Edith havde indset sin fejl og søgt at gøre den god igen, havde indtrykket ikke så let ladet sig udslette og bidraget en del til at bevæge hendes elsker til at fatte sin beslutning om at drage udenlands, som var strandet på den måde, vi allerede har omtalt.

Det besøg, han havde fået af Edith i sit fængsel, og den dybe og opofrende deltagelse i hans skæbne, hun havde lagt for dagen, burde i og for sig have været nok til at forjage hans mistanke, men sindrig, som han var, til at martre sig selv, troede han, at endog det kunne tilskrives et bekymret venskab eller i det højeste en forbigående partiskhed, der sandsynligvis snart ville vige for omstændighederne, hendes slægtninges overhæng, lady Margarets myndighed og lord Evandales vedholdenhed.

"Og hvad er skyld i," sagde han, "at jeg ikke kan træde frem som en mand og udtale mine følelser for hende, før de således bliver skuffede? Hvad andet end det overalt herskende, fordømte tyranni, der på en gang hjemsøger vore legemer, vore sjæle, vort gods og vore tanker? Og er det til en af denne

undertrykkende regerings lejede blodhunde, at jeg skal afstå mit krav på Edith Bellenden? Nej, ved Himlen, det vil jeg ikke! Det er en retfærdig straf for min ligegyldighed for de forurettelser, almenheden lider, at jeg er blevet hjemsøgt med krænkelser der, hvor de mindst kunne tåles eller bæres."

Mens disse stormende beslutninger kogte i hans bryst og han gennemgik de forskellige forurettelser og forhånelser, han havde måttet døje såvel for sit eget som for sit fædrelands vedkommende, trådte Bothwell ind i tårnet, ledsaget af to dragoner, af hvilke den ene bar et par feltjern.

"I skal følge med, unge mand," sagde han, "men først må vi pynte Eder."

"Pynte mig?" sagde Morton, "hvad mener I?"

"At vi må give Eder disse plumpe armbånd på. Jeg tør ikke – nej, for Fanden, jeg tør, hvad det skal være – men ikke for tre timers plyndring af en med storm indtaget by *vil* jeg fremstille en whig for min oberst, hvis han ikke var i lænker. Kom nu, unge mand, og se ikke så tvær ud over det."

Han trådte frem for at give Morton feltjernene på, men idet denne greb den egetræsbænk, hvorpå han havde siddet, truede han med at slå hovedet i stykker på den første, der kom ham nær.

"Jeg kan få bugt med Eder i en håndevending, lille junker," sagde Bothwell, "men jeg så dog hellere, at I fredeligt vil stryge flag."

Heri sagde han sandhed, skønt hverken af frygt eller af ulyst til at bruge magt, men fordi han var bange for følgerne af et larmende håndgemæng, hvorved det sandsynligvis ville komme

for dagen, at han imod udtrykkelig befaling havde ladet sin fange tilbringe natten uden lænker.

"I gør bedst i at tage imod fornuft," sagde han i en efter hans formening vindende tone, "og ikke selv fordærve legen. Folk siger her på borgen, at lady Margarets sønnedatter snart skal giftes med vor unge ritmester, lord Evandale. Jeg så dem tæt ved hinanden ovre i hallen og hørte hende bede ham om at lægge et godt ord ind for Eder. Hun så så forbandet mildt og venligt til ham, at jeg på min sjæl – Men hvad fanden går der ad Eder? I bliver jo så hvid som et lagen! Vil I have noget brændevin?"

"Miss Bellenden bedt lord Evandale om mit liv?" sagde fangen med mat stemme.

"Ja vel, ja vel. Kvindfolk er de bedste venner, man kan have. De formår alt både ved hoffet og i lejren. – Nå, nu er I jo fornuftig. Ja jeg tænkte nok, at I ville falde til føje."

Med disse ord gav han sig til at lægge feltjernene på, hvilket Morton, lynslået af denne meddelelse, ikke længere gjorde mindste modstand mod.

"Han tigget om mit liv, og af hende! Ja, ja, læg kun jernene på; mine lemmer skal ikke undslå sig for at bære, hvad der er trængt lige ind i min sjæl! Mit liv tigget af Edith og tigget hos Evandale!"

"Ja, og det står også i hans magt at skænke Eder det," sagde Bothwell. "Han formår mere hos obersten end nogen anden i hele regimentet."

Og mens han talte, førte han og hans folk deres fange hen til hallen. Idet de gik forbi bag Ediths stol, hørte den ulykkelige fange, som han troede, nok af de afbrudte ytringer, der

veksledes mellem Edith og lord Evandale, til at stadfæste alt, hvad vagtmesteren havde sagt. Dette øjeblik afstedkom et ejendommeligt og pludseligt omslag i hans karakter. Den dybe fortvivlelse, hvortil hans kærlighed og skæbne var bragt, den fare, hvori hans liv syntes at svæve, forandringen af Ediths følelser og hendes forbøn for ham, der gjorde hendes ustadighed endnu mere nagende, syntes at tilintetgøre enhver følelse, han hidtil havde levet for, men vakte samtidig dem, der hidtil havde været kvalt af blidere, om end mere egenkærlige lidenskaber. Da han selv havde opgivet ethvert håb, besluttede han at værge sit fædrelands i ham krænkede rettigheder, og hans karakter var for øjeblikket blevet lige så grundigt forandret som det ydre af et landsted, der ved en væbnet styrkes pludselige indtrængen bliver fra et opholdssted for huslig ro og lykke forvandlet til en frygtelig forsvarspost.

Vi har allerede sagt, at han tilkastede Edith et blik, hvori bebrejdelse blandede sig med sorg, som om han ville sige hende farvel for evigt, og derpå gik han roligt hen til det bord, ved hvilket oberst Grahame havde taget plads.

"Med hvilken ret, sir," sagde han med fast stemme og uden at vente, til han blev spurgt, "med hvilken ret har disse soldater slæbt mig bort fra mit hjem og lagt lænker på en fri mands lemmer?"

"Ifølge min befaling," svarede Claverhouse, "og nu befaler jeg Eder at tie og høre på mine spørgsmål."

"Nej," svarede Morton i en bestemt tone, mens hans dristighed elektriserede alle hans omgivelser, "jeg vil vide, om jeg er under lovlig anholdelse og står for en borgerlig dommer, førend mit fædrelands forfatning bliver krænket i min person."

"En net springfyr, på ære!" sagde Claverhouse.

"Er I afsindig?" sagde major Bellenden til sin unge ven. "Husk for Guds skyld på, Henry Morton," fortsatte han i en halvt irettesættende, halvt bønfaldende tone, "at I taler til en af Hans Majestæts højtstående officerer."

"Det er netop derfor, sir," svarede Henry bestemt, "at jeg forlanger at vide, hvilken ret han har til at anholde mig uden lovlig arrestordre. Var han en borgerlig øvrighedsperson, ville jeg vide, at det var min pligt at underkaste mig."

"Eders ven her," sagde Claverhouse koldblodigt til veteranen, "hører til de forsigtige herrer, der, ligesom dårekistelemmet i komedien, kun vil binde deres halsklæde på dommer Overdos befaling, men jeg skal, før vi skilles, vise ham, at mit skulderbånd er et ligeså lovligt myndighedstegn som lord overdommerens kølle. – Da denne forhandling nu er ude, er I så god, unge mand, straks at sige mig, hvornår I så Balfour fra Burley?"

"Da jeg ikke ved, om I har nogen ret til at gøre mig dette spørgsmål," svarede Morton, "nægter jeg at svare på det."

"I har tilstået for min vagtmester," sagde Claverhouse, "at I har set og huset ham, skønt I vidste, at han var en fredløs forræder. Hvorfor vil I da ikke være lige så oprigtig mod mig?"

"Fordi jeg," svarede fangen, "på grund af Eders opdragelse antager, at I har lært at kende de rettigheder, I synes at være tilbøjelig til at træde under fode, og jeg vil, at I skal vide, at der endnu findes skotter, som kan hævde Skotlands friheder."

"Og disse formentlige friheder vil I sagtens hævde med Eders sværd?" sagde oberst Grahame.

"Havde jeg våben som I og vi befandt os på et afsides sted, skulle I ikke gøre mig dette spørgsmål to gange."

"Det er mere end nok," svarede Claverhouse roligt, "Eders tale svarer til alt, hvad jeg har hørt om Eder, men I er en soldats, om end en oprørsk soldats søn og skal ikke dø som en hund. Den skam vil jeg spare Eder."

"På hvilken måde jeg end dør," svarede Morton, "skal jeg dø som en gæv mands søn, og den skam, I taler om, falder tilbage på dem, der udgyder uskyldigt blod."

"Så forson Eder i løbet af fem minutter med Himlen. – Før ham ned i borggården, Bothwell, og lad Eders folk stille sig op."

Denne samtales forfærdelige indhold og udfald havde indgydt alle, undtagende de talende, rædslens tavshed, men nu udbrød de omkringstående klageråb og forestillinger. Den gamle lady Margaret, der, trods alle stands- og partifordomme, ikke havde glemt sit køns følelser, var højrøstet i sin forbøn.

"O, oberst Grahame," udbrød hun, "skån hans unge liv! Overgiv ham til loven; gengæld ikke min gæstfrihed med at udgyde menneskeblod på min dørtærskel!"

"I skal stå til ansvar for denne voldsgerning, oberst Grahame," sagde major Bellenden. "Tro ikke, at fordi jeg er gammel og affældig, min vens søn ustraffet skal blive myrdet for mine øjne. Jeg kan finde venner, som skal kræve Eder til ansvar derfor."

"Vær rolig, major Bellenden, jeg skal stå til ansvar for det," svarede Claverhouse, aldeles ubevæget. "Og I, madame, vil forskåne mig for smerten af at modsætte mig denne lidenskabelige forbøn for en højforræder, når I husker på det ædle blod, Eders eget hus har mistet ved hans lige."

"Hævnen, oberst Grahame," svarede den gamle dame, hvis alderstegne legeme rystede af ivrighed, "overlader jeg til Gud, der har sagt, at den hører ham til. Udgydelsen af denne unge mands blod vil ikke kalde dem til live igen, der var mig dyrebare, og hvorledes kan den tanke trøste mig, at måske en anden enke vil blive barnløs ved en gerning, der forøves på min dørtærskel?"

"Det er åbenbart vanvid," sagde Claverhouse, "jeg må opfylde min pligt mod kirken og staten. Tæt herved står tusinde skurke i fuldt oprør, og I forlanger, at jeg skal benåde en ung sværmer, der i og for sig er tilstrækkelig til at sætte et helt kongerige i lue! Det kan ikke ske. Før ham bort, Bothwell."

Hun, hvem denne skrækkelige afgørelse lå mest på sinde, havde to gange forsøgt at tale, men hendes stemme havde fuldstændig svigtet hende, hendes ånd nægtet at finde ord og hendes tunge at udtale den. Hun sprang nu op og ville haste fremad, men hendes kræfter forlod hende, og hun ville være segnet om på flisegulvet, hvis hendes pige ikke havde grebet hende i sine arme.

"Hjælp!" råbte Jenny, "for Guds skyld, hjælp! Min unge frøken dør."

Ved dette udråb trådte Evandale, der under den foregående del af optrinet havde stået ubevægelig, støttet på sin pallask, nu frem og sagde til sin foresatte:

"Vil I ikke, oberst Grahame, før I går videre I denne sag, tale et ord med mig under fire øjne?"

Claverhouse lod til at blive overrasket, men rejste sig straks og tog den unge adelsmand med sig ind i en

vinduesfordybning, hvor der forefaldt følgende korte samtale imellem dem:

"Jeg behøver vist ikke at minde Eder om, oberst, at da min slægts indflydelse i fjor kom Eder til nytte ved den sag i statsrådet, fandt I, at I var blevet mig en vis forbindtlighed skyldig?"

"Nej, på ingen måde, min kære Evandale," svarede Claverhouse, "jeg er ikke den, der glemmer en sådan gæld, og I vil gøre mig megen glæde ved at sige mig, hvorledes jeg kan lægge min taknemmelighed for dagen."

"Jeg vil anse gælden for betalt," sagde lord Evandale, "hvis I vil skåne denne unge mands liv."

"Er I afsindig, Evandale?" svarede Grahame, højst overrasket. "Hvilken deltagelse kan I have for denne unge aflægger af et gammelt rundhoved? Hans fader var ubetinget den farligste mand i hele Skotland – koldblodig, bestemt, krigersk og urokkelig i sine fordømte grundsætninger. Hans søn synes at være hans udtrykte billede; I kan ikke forestille Eder, hvilke ulykker han kan afstedkomme. Jeg kender menneskene, Evandale; tror I, at jeg, hvis han havde været en ubetydelig, trossværmerisk landsbytosse, ville have nægtet lady Margaret og denne familie en sådan ubetydelighed som hans liv? Men det er en knøs fuld af ild og iver og med dannelse, og disse skælme behøver netop en sådan fører, der kan lede deres blinde, begejstrede dumdristighed. Jeg siger ikke dette for at afslå Eders anmodning, men for tydeligt at vise Eder de mulige følger af dens opfyldelse. Jeg skal aldrig omgå et løfte eller nægte at gengælde en forbindtlighed; beder I om hans liv, skal han beholde det."

"Hold ham strengt bevogtet," sagde Evandale, "men I må ikke undres Eder over, at jeg fremdeles beder Eder om ikke at tage ham af dage. Jeg har de mest påtrængende grunde til min bøn."

"Så være det da," svarede Grahame. "Men, unge mand, ønsker I med tiden at bringe det til noget stort i Eders konges og fædrelands tjeneste, må I lade det være Eders første opgave at sætte det almenes bedste og opfyldelsen af Eders pligt over Eders personlige lidenskaber, tilbøjeligheder og følelser. Det er ikke tider, da man tør ofre de forholdsregler af gavnlig strenghed, som trindt om truende farer gøre det nødvendigt at tage, for gråskægges snak og enfoldige kvinders tårer. Og husk på, at når jeg nu giver efter for Eders bønner i dette punkt, må denne min indrømmelse fritage mig for fremtidige anmodninger af lignende beskaffenhed."

Han gik derpå atter hen til bordet og fæstede sit blik skarpt på Morton, ligesom for at iagttage, hvilket indtryk det ophold af skrækkelig uvished om liv eller død, der syntes at have slået de omkringstående med rædsel, ville gøre på fangen selv. Men Morton bevarede en fasthed, som kun en sjæl, der intet har tilbage at elske eller håbe her på jorden, kunne have opretholdt i et sådant øjeblik.

"Ser I ham?" spurgte Claverhouse halvt hviskende lord Evandale, "han står på randen mellem tid og evighed, en tilstand, der er forfærdeligere, end den grummeste virkelighed, og dog er han den eneste, hvis kind ikke er blegnet, hvis øje er roligt, hvis hjerte banker i dets sædvanlige takt, hvis nerver ikke dirrer. Se nøje på ham, Evandale. Kommer det menneske nogensinde til at stå i spidsen for en hær af oprørere, vil I få et stort ansvar på grund af, hvad der er sket her i formiddag."

Derpå tilføjede han højt: "Eders liv, unge mand, er for øjeblikket blevet frelst ved Eders venners forbøn. – Tag ham med, Bothwell, og lad ham blive sat under vedbørlig bevogtning og ført bort sammen med de øvrige fanger."

"Skal mit liv," sagde Morton, opirret ved tanken om, at han skyldte en heldig rival sin foreløbige benådning, "skal mit liv skånes på lord Evandales anmodning –"

"Før fangen bort, Bothwell," sagde oberst Grahame, og afbrød ham, "jeg har ikke tid til at holde eller høre på smukke taler."

Bothwell nødte Morton til at gå. Mens han førte ham ned i borggården, sagde han:

"Har I da tre liv i Eders lomme, min gut, foruden det ene, I har i Eders krop, siden I har råd til at lade Eders tunge sådan løbe væk med dem? Kom, Kom, jeg skal sørge for, at obersten ikke får Eder at se, for I har min tro ikke været sammen med ham i fem minutter, før han lader Eder hænge i det første, det bedste træ eller drukne i den første den bedste vandgrøft. Afsted derfor med Eder til Eders medfanger."

Med disse ord førte vagtmesteren, der, trods sit rå væsen, ikke ganske fattedes medfølelse for en kæk ung mand, Morton skyndsomt ned i gården, hvor tre andre personer, to mænd og en kvinde, der var blevet taget til fange af lord Evandale, ventede under bevogtning af nogle dragoner.

Imidlertid tog Claverhouse afsked med lady Margaret. Men den gode dame havde ondt ved at glemme hans ringeagt for hendes forbøn.

"Jeg havde hidtil troet," sagde hun, "at borgen Tillietudlem ville være et tilflugtssted for dem, der svæver i livsfare, selv om de ikke måtte være så gode, som de burde være. Men jeg

mærker, at gammel frugt taber sin smag; vore lidelser og vore tjenester er blevet forældede."

"Tillad mig at forsikre Eders Nåde, at de aldrig skal være glemt af mig," sagde Claverhouse. "Kun hvad der forekom mig at være min hellige pligt kunne bringe mig til at betænke mig på at indrømme noget, jeg blev anmodet om af Eder og majoren. Sig, bedste frue, at I har tilgivet mig, og når jeg kommer tilbage i aften med en drift af et par hundrede whigger, skal jeg benåde halvhundrede stykker af dem for Eders skyld."

"Det vil glæde mig at erfare Eders sejr, oberst," sagde major Bellenden, "men lyd en gammel soldats ord og spar blod, når kampen er forbi – og tillad mig endnu en gang at bede Eder om at måtte gå i borgen for den unge Morton."

"Det vil vi afgøre, når jeg er kommet tilbage," svarede Claverhouse. "Vær imidlertid overbevist om, at hans liv er i sikkerhed."

Under denne samtale havde Evandale set sig ivrigt om efter Edith, men Jenny Dennison havde af forsigtighed ladet sin frøken bringe til sit værelse.

Langsomt og nødigt efterkom han Claverhouses kalden, da denne, efter høfligt at have taget afsked med lady Margaret og majoren, havde skyndt sig ned i borggården. Fangerne og deres bevogtere var allerede brudt op, og officererne og deres dækning satte sig til hest og fulgte bagefter, hvorpå de alle ilede med at indhente hovedafdelingen, da de ventede at ville få fjenden i sigte om lidt over to timer.

14

Lad hundene mine kun herreløs gå
Og min falk kun flyve fra træ til træ,
Lensherren mit hus jeg må lade få,
da der jeg dog aldrig skal finde læ.

– Gammel folkevise.

Vi forlod Morton og hans tre medfanger ridende under bevogtning af en lille afdeling dragoner, som dannede bagtroppen af Claverhouses skare og stod umiddelbart under vagtmester Bothwells befaling. Vejen førte dem hen imod de bjerge, blandt hvilke de oprørske presbyterianere sagdes at stå under våben, og før de havde tilbagelagt en fjerdingvej, galoperede Claverhouse og Evandale, ledsagede af deres ordonnanser, forbi dem for at indtage deres pladser blandt hovedstyrken, der var draget i forvejen. Ikke så såre var de kommet forbi, før Bothwell lod sin afdeling gøre holdt og tog feltjernene af Morton.

"Kongeblod bør være ordholdent," sagde dragonen, "og jeg har lovet Eder, at I skal blive høfligt behandlet, for så vidt det kommer an på mig. Lad denne herre ride ved siden af den anden unge fange, korporal Inglis, og I kan gerne lade dem tale sagte med hinanden, men sørg for, at de bliver bevogtede af to roder med ladte karabiner. Forsøger de på at flygte, jager I dem en kugle gennem hovedet. – Det kan I ikke kalde uhøflig behandling," fortsatte han, henvendt til Morton, "det er krigsbrug, ved I. – Præsten og den gamle kone kan I parre

sammen, Inglis, de passer bedst for hinanden. En enkelt rode er nok til at passe på dem, og kommer de med et eneste ord af deres presbyterianske vrøvl, kan I give dem nogle dask med et bandoler. Der er altid noget håb om at få en præst kvalt, når han er bragt til tavshed. Får han ikke lov til at udgyde sig, vil hans eget højforræderi sprænge ham."

Efter at have truffet disse foranstaltninger, satte Bothwell sig i spidsen for toget og lod Inglis slutte troppen med seks dragoner, hvorpå de alle satte sig i trav for at indhente hovedstyrken af regimentet.

Morton, der var overvældet af en mængde forskellige følelser, var aldeles ligegyldig for de forholdsregler, der blevet taget for at holde ham under sikker bevogtning, såvel som for den lindring, der var blevet ham ydet ved at befri ham for lænkerne. Han fornemmede den øde tomhed i hjertet, som følger efter lidenskabens orkan, og da han ikke længere opretholdtes af den stolthed og bevidsthed om hans gode ret, der havde indgivet ham hans svar til Claverhouse, iagttog han med dyb modfaldenhed de lysninger i skoven, hvorigennem han red, og af hvis krumninger enhver indeholdt et eller andet, der mindede ham om tidligere lyksalighed og skuffet kærlighed. Den bakke, ad hvilken de nu red op, var den samme, hvorfra han først og sidst havde plejet at betragte den gamle borg, når han havde nærmet sig den eller var gået bort fra den, og det er overflødigt at tilføje, at han, der havde plejet at standse og med en elskers henrykkelse stirre på brystværnene, som, idet de i det fjerne havde hævet sig op over de høje træer, havde betegnet hendes bolig, som han enten havde håbet snart at mødes med, eller fra hvem han nylig var skiltes. Instinktmæssigt drejede

han hovedet for at kaste et sidste blik på et skue, der tidligere havde været ham så dyrebart, og ligeså instinktmæssigt drog han et suk, der fandt sin genklang i en lydelig stønnen et en af hans ulykkesfæller, hvis øjne, måske bevægede af lignende betragtninger, havde taget samme retning. Dette kendetegn på medfølelse hos fangen viste sig i en tone, der var mere plump end følsom, men var dog en ytring af et højmodigt sind og stemte for så vidt overens med Mortons suk. Idet de drejede deres hoveder, mødtes deres øjne, og Morton genkendte Cuddie Headriggs dorske ansigt, der havde et vemodigt udtryk, hvori sorg over hans egen skæbne var blandet med deltagelse for hans ledsagers stilling.

"Ak Herre Gud," sagde den forhenværende plovkarl på herregården Tillietudlem, "det er en skam, at skikkelige folk således skulle slæbes gennem landet, som om de var uhyrer."

"Det gør mig ondt at se dig her, Cuddie," sagde Morton, som ikke over sin egen nød havde tabt medfølelse for andres.

"Det gør det også mig, mr. Henry," svarede Cuddie, "både for mig selv og for Eder, men ingen af vore sorger vil hjælpe os stort, det jeg kan se. Hvad mig angår," fortsatte den fangne agerdyrker for at lette sit hjerte ved at tale, skønt han nok kunne indse, at det ikke nyttede ham synderligt, "hvad mig angår, da har jeg ikke forskyldt at være her, da jeg ikke har sagt et eneste ord mod enten konge eller sognepræst, men min moder, den stakkel, kunne ikke holde sin gamle mund, og nu kommer vi sagtens begge til at bøde for det."

"Er din moder ligeledes deres fange?" spurgte Morton, næsten uden at vide, hvad han sagde.

"Ja hun er såmænd og rider her bagved som en brud ved siden af den gamle karl af en præst, folk kalder Gabriel Kedeltromme – for mig måtte Fanden gerne have gemt ham inden i en kedel eller tromme. I må nemlig vide, at ikke så snart var vi blevet jaget på døren på Milnwood og Eders farbroder og husholdersken havde smækket den i efter os, som om vi havde haft pesten, før jeg sagde til moder, hvad skulle vi nu gøre? Ethvert hul her i landet vil være lukket og stænget for os, efter at I har fornærmet min gamle frue og været skyld i, at rytterne har fanget den unge Milnwood. Men så sagde hun til mig: 'Vær ikke modfalden, men omgjord din lænd med dagens store gerning og aflæg dit vidnesbyrd som en mand på covenantens bjerg.'"

"Og så gik I formodentlig til en gudelig forsamling," sagde Morton.

"Nu skal I bare høre," fortsatte Cuddie. "Nå, da jeg nu intet bedre vidste at gøre, fulgte jeg med hende til en gammel, tosset kælling ligesom hun selv, hvor vi fik lidt vandsuppe og nogle havrekager; men mangen kedelig bordbøn læste og mangen salme sang de, før de ville lade mig lange til fadet, skønt jeg var nær ved at dø af sult. Den næste morgen ved daggry måtte jeg stå op og, enten jeg ville eller ikke, traske med dem til en stor forsamling af deres folk ved Miry-sumpene, og der prædikede denne karl, Gabriel Kedeltromme, væk for dem oppe fra skrænten om, at de skulle opløfte deres vidnesbyrd og gå ned at slås ved romersk Gilead, eller hvad det nu var for et sted. Ja, I kan tro, mr. Henry, at den karl læste dem teksten! Man kunne have hørt ham en hel mil med vinden, således brølede han ligesom en ko, der er kommet ind i en fremmed løkke. Men, tænkte jeg, her i egnen er der intet sted, som hedder romersk

Gilead, det må være ude i hederne vester på, og før vi finder derhen, vil jeg se at slippe af med moder, for jeg har ikke lyst til at få rebet om halsen for en kedeltrommes skyld. Godt og vel," fortsatte Cuddie, der skaffede sig lindring ved at skildre sine genvordigheder, uden just at regne det så nøje med den opmærksomhed, hans ledsager skænkede hans fortælling, "men mens jeg stod og længtes efter, at prædikenen skulle få ende, hed det sig, at dragonerne kom. Nogle løb og nogle råbte holdt! og andre råbte ned med filisterne! og jeg gav mig i lag med moder for at få hende afsted, før rødkjolerne kom, men jeg kunne ligeså gerne have prøvet på at få vor gamle plovstud afsted uden pigkæp. Ikke et skridt rørte hun sig af pletten. Nå, dalen, hvor vi stod, var smal og tågen tæt, så at der var godt håb om, at dragonerne ville være redet fejl af os, hvis vi kunne have holdt vor mund, men så gav de sig til at skråle en salme, så at man kunne høre dem lige til Laurick! Men, kort at fortælle, unge lord Evandale kom ridende alt hvad trække kunne og tyve rødkjoler bagefter ham. Nogle stykker ville endeligt slås med pistolen og huggerten i den ene hånd og Bibelen i den anden, men de fik også deres skind ordentligt garvet, skønt der ingen stor skade skete, da Evandale bestandigt råbte, at de skulle sprede os, men skåne vort liv."

"Gjorde du ikke modstand?" spurgte Morton, der sandsynligvis følte, at han i dette øjeblik ville have modsat sig lord Evandale af langt ringere grunde.

"Jo jeg gjorde," svarede Cuddie, "jeg holdt mig stadigt foran den gamle kone og råbte om nåde for liv og lemmer, men så kom to af rødkjolerne til, og da den ene af dem gjorde mine til at ville slå min moder med den flade klinge, løftede jeg min kæp

op imod dem og sagde, at de skulle få råt for usødet, hvorpå de vendte sig om imod mig og huggede løs på mig med deres pallasker, men jeg dækkede mit hoved så godt, jeg kunne, til lord Evandale kom til, og så råbte jeg, at jeg var fra Tillietudlem – I ved selv, at han altid antoges at have et godt øje til den unge frøken – og han befalede mig da at kaste min kæp, og så gav jeg og moder os til fange. Jeg tror næsten, at han havde ladet os slippe bort, da Kedeltrommen ikke var blevet taget til fange i nærheden af os, for Andrew Wilsons hest, som han red på, havde i gamle dage været dragonhest, og jo mere han gav den af sporerne for at komme væk, desmere skyndte det hårdmundede bæst sig hen til dragonerne, da det så dem komme. Da han og moder var kommet sammen, gav de sig i lag med soldaterne, og jeg skal også svare for, at de fik deres varme mad. Slegfredsønner af den babyloniske skøge var deres mildeste navn til dem, og så stod ilden igen ud af skorstenen, og de tog os alle tre med for at lade os undgælde for det, som de kaldte det."

"Det er den skændigste og utåleligste undertrykkelse!" sagde Morton halvt ved sig selv. "Her bliver en stakkels fredelig karl, hvis eneste bevæggrund til at indfinde sig ved den gudelige forsamling var en følelse af sønlig lydighed, lagt i lænker som en tyv eller morder og kommer sandsynligvis til at lide en sådans død, men uden i forvejen at blive taget i forhør, en ret, som vore love indrømmer den groveste forbryder! Endog kun at være vidne til et sådant tyranni, men endnu mere at lide derunder, er nok til at få den tammeste træls blod til at koge i ham."

"Det er vist nok ikke rigtigt at tale ondt om de store," sagde Cuddie, der havde hørt og til dels forstået, hvad der var undsluppet Morton i hans harme over den uret, der var vederfaret ham. "Det sagde min gamle frue altid, hvad hun vist også havde god ret til at sige, da hun selv hørte til de store, og jeg hørte også meget tålmodigt på hende, da hun altid lod os få en dram, en skefuld kål eller hvad det nu kunne være, når hun havde holdt en prædiken for os om vore pligter. Men herrerne i Edinburgh giver os fanden hverken dram, kål eller noget som helst andet, ja ikke en gang et krus koldt vand, og dog halshugger og hænger de iblandt os og slæber os afsted bagefter de skælme af ryttere og tager vore ejendele fra os, som om vi var fredløse. Jeg kan ikke sige, at jeg finder det smukt af dem."

"Det ville også være højst underligt, om du gjorde det," svarede Morton med undertrykt sindsbevægelse.

"Men hvad jeg mindst kan lide," fortsatte stakkels Cuddie, "er, at disse letfærdige rødkjoler trænger sig ind mellem pigebørnene og tager vore kærester fra os. Jeg blev tung om hjertet i morges ved davretid, da jeg kom forbi bønderstederne ved Tillietudlem og så røgen gå ud af min egen skorsten og vidste, at der sad en anden end min gamle moder i arnekrogen. Men endnu tungere om hjertet blev jeg, da jeg så den lømmel af rytter Tom Halliday kysse Jenny Dennison lige for mine øjne. Jeg forstår ikke, at kvindfolk kan have frækhed til at gøre sådan noget, men de er rent forgabede i rødkjolerne. Jeg har sommetider tænkt på at lade mig gøre til rytter, når jeg tænkte, at intet andet ville være Jenny tilpas, men alligevel lægger jeg hende det dog ikke så meget til last, da det måske var for min skyld, at hun lod Tom således krølle hendes kappebånd."

"For din skyld?" sagde Morton, ude af stand til ikke at føle en vis deltagelse for en historie, der syntes al stå i sælsom overensstemmelse med hans egen.

"Ja netop, Milnwood," svarede Cuddie, "for den stakkels tøs fik lov til at komme hen til mig ved at snakke godt for slynglen, gid Fanden havde ham! Og hun bad Gud være med mig og ville have trykket mig nogle skillinger i næven. Jeg er vis på, at det var halvparten af hendes løn, for den anden halvpart har hun nok givet ud til pynt og stads, da hun forleden skulle hen og se os skyde til papegøjen."

"Tog du imod dem, Cuddie?" spurgte Morton.

"Nej, min tro om jeg gjorde, Milnwood. Jeg var dum nok til at kaste dem tilbage til hende, da jeg ikke kunne få det over mit sind at skylde hende noget, efter at jeg havde set den karl kysse og klappe hende. Men jeg var en stor tosse, at jeg kunne gøre det, da moder og jeg kunne have haft gavn af pengene og hun kun vil bruge dem til stads og fjas."

Her blev der et langt og alvorligt ophold, idet Cuddie sandsynligvis var optaget af anger over, at han havde vist sin kærestes gavmildhed tilbage, og Henry Morton af at overveje, ved hvilke grunde og på hvilke vilkår det var lykkedes miss Bellenden at udvirke lord Evandales forbøn for ham.

Var det ikke muligt, foreholdt hans vågnende forhåbninger ham, at han havde været overilet og uretfærdig i sin fortolkning af hendes indflydelse hos lord Evandale? Burde han dømme hende strengt, hvis hun for hans skyld havde brugt forstillelse og tilladt den unge adelsmand at nære et håb, det ikke var hendes agt at opfylde? Eller hvad om hun havde henvendt sig til

den ædelmodighed, lord Evandale antoges at besidde, og bevæget hans æresfølelse til at beskytte en foretrukken rival?

Ikke des mindre randt de ord, han havde hørt, ham stadigt i hu med en fornemmelse, der lignede en øgles bid.

"Alt, hvorom han kunne bede hende?" – Kunne der findes en mere ubetinget tilståelse om forkærlighed? Kærlighedens sprog har intet stærkere udtryk indenfor den jomfruelige blufærdigheds grænser. Hun er fuldstændigt og for altid tabt for mig, og jeg har nu ikke andet tilbage, end at tage hævn for de forurettelser, jeg selv har lidt, og dem, der hver time tilføjes mit fædreland?

Cuddie forfulgte åbenbart, om end med mindre udviklede følelser, en række lignende forestillinger, for pludselig spurgte han Morton med en sagte hvisken:

"Vil der være noget ondt i at smutte ud af hænderne på de fyre, hvis man kan se sit snit til det?"

"Ikke det allermindste," svarede Morton, "og skulle der vise sig en lejlighed, kan du være vis på, at jeg i det mindste ikke skal lade den undslippe mig."

"Det glæder mig at høre," sagde Cuddie. "Jeg er kun en stakkels enfoldig karl, men jeg kan dog ikke tro, at det vil være nogen stor synd, om man befrier sig med magt, hvis det lader sig gøre. Jeg er ikke den, der vil være bange for at bruge næverne. Men vor gamle frue ville have kaldt det modstand mod kongens myndighed."

"Jeg vil modsætte mig enhver myndighed her på jorden," sagde Morton, "der på en tyrannisk måde gør indgreb i mine, ved vort fribrev hjemlede rettigheder som fri mand. Og det er min faste beslutning, at jeg ikke vil lade mig uretfærdigt slæbe i

fængsel eller måske til galgen, hvis jeg enten ved list eller magt kan befri mig fra disse mennesker."

"Det er netop også min mening, stadig dog under forudsætning af, at vi får en rimelig lejlighed til at rive os løs. Men I talte om et fribrev. Det er sagtens noget, der kun angår Eder og Eders lige, der er gentlemen, og ikke vil komme mig til nytte, da jeg kun er en bondekarl."

"Det fribrev, jeg har nævnt," svarede Morton, "gælder for selv den ringeste skotte. Det er den frihed for hug og trældom, hvorom der tales i den hellige skrift af apostlen Paulus selv, og som enhver fribåren mand er opfordret til at forsvare såvel for sin egen som for sine landsmænds skyld."

"Nej, hvad siger I!" udbrød Cuddie. "Det vil have varet længe, før mylady Margaret eller min moder havde fundet en så fornuftig lære i Bibelen. Den ene talte altid om, at man skal give kejseren, hvad kejserens er, og den anden er ligeså tosset med sine prædikener. Jeg er blevet rent fordærvet af at høre på de to gamle vrøvlevorne kællinger, men kunne jeg finde en gentleman, der ville tage mig i sin tjeneste, er jeg vis på, at jeg ville blive en helt anden karl, og jeg håber, at Eders Velbyrdighed vil huske på, hvad jeg har sagt, når I en gang kommer ud af dette trældommens hus, og antager mig til Eders kammertjener."

"Min kammertjener, Cuddie?" svarede Morton; "ak, det vil kun være en sørgelig forfremmelse, selv om vi var i frihed."

"Jeg ved nok, hvad I mener, at jeg nemlig, fordi jeg er født på landet, vil gøre Eder skam iblandt folk. Men I må vide, at jeg er meget lærenem af mig. Der er ikke den ting, der kan gøres med hånden, uden at jeg snart kan lære den, når jeg undtager

læsning, skrivning og regning, og jeg har ikke min lige i at spille fodbold og kan bruge min klinge lige så godt som Korporal Inglis der. Jeg har før givet ham huller i hovedet, hvor stolt han så rider der bagved os. – Men I vil sagtens ikke blive her i landet?" sagde han, idet han afbrød sig selv.

"Sandsynligvis ikke," svarede Morton.

"Nå, det kan også være det samme. Jeg vil se at få moder i huset hos hendes gamle, sukkende søster, moster Meg, i Galgegaden i Glasgow, må I vide, og der, håber jeg, vil de ikke brænde hende som en heks, eller lade hende omkomme af mangel på føde, eller hænge hende som en gammel whigkvinde, for borgmesteren skal være meget god mod sådanne fattige mennesker. Og så vil I og jeg drage ud og forsøge vor lykke, som der står i de gamle tåbelige fortællinger om Jack Kæmpebane og Valentine og Orson, og vi vil vende tilbage til gamle Skotland, som det hedder i visen, og jeg vil igen tage fat på ploven og vende sådanne furer på Milnwoods gode agre, at det nok skal findes umagen værd at se på dem."

"Jeg er bange for," sagde Morton, "at der kun er ringe udsigter til, min gode ven Cuddie, at vi vil komme tilbage til vore vante sysler."

"Tal ikke således, sir, tal ikke således," sagde Cuddie, "man må aldrig tabe modet. Et lækt skib kan også komme i land. Dog hvad er det, jeg hører? Vær en evig, om min gamle moder ikke nu igen er i lag med at prædike! Jeg kender lyden af hendes tekster, de klinger, ligesom når vinden piber gennem en sprække, og nu tager Kedeltrommen også fat – Gud hjælpe os, bliver soldaterne gale i hovedet, slår de dem ihjel begge to og os med for selskabs skyld!"

Deres samtale blev virkeligt afbrudt af en brægende, bagved dem opstående larm, hvori prædikerens røst i forening med den gamle kones udsendte toner, der lignede en bas' brummen i forening med en revnet fiolins kvækken. I starten havde de to alderstegne martyrer ladet sig nøje med at udtale deres sorg for hinanden i kvalte ytringer af klage og harme, men i samtalens løb var følelsen af deres lidelser blevet mere og mere bitter, så at de til sidst ikke længere kunne undertrykke deres harme.

"Ve, ve og trefoldigt ve over Eder, I blodige og voldsomme forfølgere!" udbrød den velærværdige Gabriel Kedeltromme. "Ve og trefoldigt ve over Eder, som bryder segl og blæser på trompeter og udgyder skåler!"

"Ja, ja, en sort skorpe kommer over deres grimme ansigter, og gid de må være forskudte på Dommens dag!" lød Mauses skingrende kontratenor, der faldt ind som anden stemme i en duet.

"Jeg siger Eder," fortsatte den gejstlige, "at Eders runderen og riden – Eders vrinsken og stampen – Eders blodige, barbariske og umenneskelige grusomheder – Eders bedøven, kvælen og forføren af fattige menneskers samvittigheder ved sjælefordømmende og selvmodsigende Eder er opsteget fra jorden til himlen som et fult og vederstyggeligt udråb af mened for at fremskynde den vrede, der skal komme – Hu! Hu! Hu!"

"Og jeg siger," skreg Mause i samme tone og næsten på samme tid, "at med dette mit gamle åndedræt, så medtaget det end er af trangbrystethed og dette skarpe trav –"

"Gid de da," sagde Cuddie, "vil sætte i en galop, som kan binde munden på hende!"

"Med dette mit gamle og korte åndedræt," blev Mause ved, "vil jeg aflægge vidnesbyrd mod alle frafald, utroskaber, falskheder og afvigelser i landet, mod uretfærdighederne og vredens årsager!"

"Stille, beder jeg Eder, stille, gode kone," sagde prædikeren, som nys havde forvundet et voldsomt anfald af hoste og mærkede, at hans egen bandlysning overdøvedes af Mauses kraftigere lunger, "tag ikke ordet ud af munden på en alterets tjener. – Jeg opløfter min røst og siger Eder, at førend spillet er ude – ja førend denne dags sol er gået ned, skal I erfare, at hverken en fortvivlet Judas som Eders prælat Sharpe, der er faret hen, hvor han hørte hjemme, eller en helligdomsskænder af en Holofernes som den blodtørstige Claverhouse, eller en ærgerrig Diotrephes som knøsen Evandale, eller en pengegrisk og verdsligsindet Demas som han, der kaldes vagtmester Bothwell og som tilegner sig alle husmødres penge og melkasser; hverken Eders karabiner, pistoler eller pallasker, Eders heste, sadler, tøjer, gjorder, muleposer eller springremme skal modstå de pile, der er hvæssede, og den bue, der er spændt imod Eder!"

"Nej, det skal de ikke!" sagde Mause. "Ryggesløse udskud er de alle og enhver; fordærvelsens fejekoste, som kun duer til at blive kastet i ilden, når de har fejet skarnet ud af templet; tynde til tugtelse af dem, der agter jordisk gods og guld højere end covenantens kors, flettede piskesnore, som, når denne gerning er gjort, kun kan bruges til skotvinger i Djævelens sko."

"Pokker tage mig," sagde Cuddie til Morton, "om jeg ikke tror, at vor moder prædiker lige så godt som præsten! Men det er stor skade, at han har den slemme hoste, for den kommer altid

over ham, når dan er bedst i lag med det, og den lange snak, han holdt i morges, har også taget stærkt på ham. Jeg vil bryde mig fejl om, at han brølede hende stum, for så kan han komme til alene at stå til ansvar for det hele, og et held er det, at vejen er hård, og at rytterne ikke kan høre ret meget af, hvad de siger for hestehovenes klapren, men kommer vi først på blød bund, skal vi nok få nyt at høre."

Cuddies formodning viste sig kun at være alt for rigtig. Fangernes ord havde ikke vakt videre opmærksomhed, så længe de var blevet overdøvet af hestenes trampen på en hård og stenet vej, men nu kom de ud i heden, hvor de to ivrige fangers vidnesbyrd fattedes dette frelsende akkompagnement, og ikke så såre havde derfor hestene begyndt at få lyngbund og grønsvær under hovene, og Gabriel Kedeltromme atter oplod sin mund med de ord: "Også jeg opløfter min røst som en pelikans i ørkenen –"

Og Mause begyndte: "Og jeg min som en spurv på tagryggen –"

Før korporalen bag ude råbte: "Holla der! Hold Eders forbandede tunger an, eller jeg skal lægge grime på den!"

"Jeg tier ikke på den vanhelliges bud," sagde Gabriel.

"Jeg ikke heller," sagde Mause, "fordi det befales mig af et jordisk potteskår, om det end er malet så rødt som en mursten fra Babels tårn og kalder sig selv korporal."

"Har du ikke en knebel hos dig, Halliday?" råbte korporalen, "vi må stoppe munden på dem, før de får os snakket ihjel."

Før der kunne blive givet noget svar eller truffet nogen foranstaltning efter korporalens opfordring, kom en dragon galoperende hen imod vagtmester Bothwell, der red et langt

stykke forud for sin afdeling, og da Bothwell havde hørt de befalinger, dragonen bragte ham, vendte han straks tilbage til sine folk og stillede sig i spidsen for dem. Efter at have befalet dem at slutte deres rækker, ride raskere til og bevæge sig stille og forsigtigt, da de snart ville få fjenden i sigte.

15

Quantum in nobis for godt vi finde
At hindre kristeligt blod fra at rinde,
Og derfor vi nu ville gøre vort bedste
For i mindelighed og med lempe at fæste
Freden på ny, så at blodige dag
Muligt kan endes foruden slag.

– Butler.

Rytternes hastigere ridt berøvede snart deres ivrige fanger det fornødne vejr, om ikke lysten, til at udgyde sig. De var nu kommet en engelsk mil bort fra skovegnen, hvis afbrudte bevoksninger havde ledsaget dem i nogen tid, efter at de havde forladt skoven ved Tillietudlem, og nogle få birke og egetræer kransede endnu de smalle kløfter, eller fyldte i dværgklynger de hule sletter i hedemosen. Men også disse forsvandt efterhånden, og nu lå der en vid og øde egn for dem, fuld af golde, lynggroede bakker, som gennemskæres af dybe kløfter, gennem hvilke om vinteren elve banede sig vej, og som om sommeren dannede uforholdsmæssigt store afløb for små bække, der snoede sig forsigtigt mellem dynger af stene og grus, virkningerne og mærkerne af deres vinterrasen, som lige så mange ødelande, der var blevet forarmede ved tidligere overmod og ødselhed. Denne øde egn syntes at strække sig længere, end øjet kunne række, og skønt den savnede en bjergørkens storartethed, ja vel endog værdighed, var den dog gribende på grund af det vældige forhold, hvori den syntes at

stå til de heldigere stillede sletter, der egnede sig til at dyrkes og ernære mennesker, og slog derved uimodståeligt iagttageren med en erkendelse af naturens almagt og den forholdsvis store utilstrækkelighed af de stolte forbedringsmidler, hvormed mennesket er i stand til at modarbejde himmelegnens og jordbundens ulemper.

Det er en mærkelig virkning af sådanne vidtstrakte ødemarker, at de trænger sig endog på dem, der drager igennem dem i betydeligt antal, en forestilling om ensomhed, så stærkt gribes indbildningskraften af misforholdet mellem landskabet og dem, der færdes i det, og således kunne medlemmerne af en karavane på tusinde sjæle i Afrikas eller Asiens ørkener have en fornemmelse af ensomhed, der ikke spores af den enkelte rejsende, hvis ensomme vej fører ham gennem en blomstrende og dyrket egn.

Det var derfor ikke uden en ejendommelig følelse af sindsbevægelse, at Morton i en afstand af omtrent en halv mil så hovedafdelingen af de ryttere, hvortil hans dækning hørte, arbejde sig op ad en stejl og bugtet sti, som fra den fladere hedemose førte ind mellem bakkerne. Deres tal, der havde taget sig anseligt ud, mens de havde været sammentrængt på smalle veje og syntes at blive mangfoldiggjort ved at vise sig delvis og på forskellige steder mellem træerne, blev nu tilsyneladende formindsket ved, at de viste sig på en gang og i et landskab, hvis omfang stod i et så umådeligt forhold til de skarer af heste og mennesker, som, idet de snarere tog sig tid som en drift kvæg, end en hob krigsfolk, kravlede langsomt hen ad bakken, hvor deres styrke og tal syntes at være ubetydelige og foragtelige.

"Sandeligt," sagde Morton ved sig selv, "en håndfuld kække mænd kan forsvare hvilken snævring mellem disse bjerge det skal være mod en så ringe styrke som denne, forudsat, at deres mod svarede til deres begejstring."

Mens han gjorde disse betragtninger, tilbagelagde de ryttere, der bevogtede ham, ved deres hastige ridt snart det rum, der adskilte dem fra deres staldbrødre, og før Claverhouses forspids var kommet op på åsen af den bakke, af hvilken den var blevet set at ride op, havde Bothwell med sin bagtrop og sine fanger så godt som indhentet den af hans overbefalingsmand anførte hovedstyrke. De mange vanskelige steder på stien, der snart var stejl og snart sumpet, forsinkede skarens fremrykning, især bagude, da hovedtroppen i mange tilfælde optrådte de sumpe, den kom igennem, og gjorde dem så dybe, at de, der kom bagefter den, var nødsagede til at forlade den slagne vej og opsøge sikrere overgangssteder, hvor de bedst kunne.

Ved slige lejligheder blev den ærværdige Gabriel Kedeltrommes og Mause Headriggs genvordigheder betydeligt forøgede, idet de rå soldater, der bevogtede dem, tvang dem til, trods alle de farer, hvorfor sådanne uøvede ryttere var udsat, at lade deres heste sætte over grøfter og gærder eller drive dem gennem sumpe og moradser.

"Med Herrens bistand er jeg springet over en mur," udbrød stakkels Mause, da hendes plumpe ledsagere havde ladet hendes hest springe over jorddiget om en tom fold, under hvilken bedrift hendes kyse fløj af, så at hendes grå hår blottedes.

"Jeg er sunket ned i dybt dynd, hvor der ikke er bund – jeg er kommet i dybt vand, som skyller over mig," udbrød Kedeltromme, idet den hest, hvorpå han red, sank i til sadelgjorden i et kildevæld, hvis plumrede vand oversprøjtede den fangne prædikers ansigt og hele person.

Disse udråb vakte en skoggerlatter blandt deres krigeriske ledsagere; men snart indtraf der begivenheder, som gjorde dem alle alvorlige nok.

Da de første rækker af regimentet næsten var kommet op på åsen af den stejle bakke, vi har omtalt, sås to eller tre ryttere, som snart opdagedes at høre til dets fortrop, som havde været ude på patruljering, at komme galopperende tilbage i en sådan fart, at hestene var ganske forpustede og folkene åbenbart på ilsom flugt. De forfulgtes tæt i hælene af fem eller seks velbevæbnede ryttere med sværd og pistoler, der ved synet af livvagtsregimentet gjorde holdt oppe på åsen af bakken. Et par af dem, der var forsynet med karabiner, steg af og løsnede, efter sindigt og roligt at have taget sigte på regimentets forreste række, disse, hvorved to ryttere såredes, og deraf den ene hårdt, hvorpå de atter satte sig op på deres heste og forsvandt på den anden side af bakkeåsen, idet de trak sig tilbage med en koldblodighed, der tydeligt viste, dels at de ikke var blevet skræmt af at se så betydelige stridskræfter rykke frem imod dem, og dels, at de støttedes af en til deres beskyttelse tilstrækkelig styrke. Denne tildragelse foranledigede en standsning af det hele regiment, og mens Claverhouse selv modtog rapport fra sin fortrop, som således var blevet trængt tilbage med hovedstyrken, og lord Evandale rykkede frem mod den bakkeås, bag hvilken de fjendtlige ryttere havde trukket sig

tilbage, havde major Allan, kornet Grahame og de andre officerer nok at gøre med at bringe regimentet ud af det sumpede terræn og opstille det på skrænten af bakken i to linjer, af hvilke den ene skulle understøtte den anden.

Derpå blev der givet befaling til at rykke frem, og få minutter efter stod den første række oppe på åsen og havde fri udsigt til den anden side, og da den anden linje, såvel som bagtroppen med fangerne, havde sluttet sig til dem, kunne Morton og hans medfanger ligeledes se, i hvilken skikkelse der nu viste sig modstand mod deres vogteres videre fremrykning.

Den bakkeås, på hvilken det kongelige livvagtsregiment nu stod opstillet, skrånede på den anden side af den, ad hvilken det var rykket op, over en fjerdingvej jævnt nedad og dannede et terræn, der, om det end på sine steder var ujævnt, ikke var ufordelagtigt for rytterbevægelser, undtagen ved foden af bakken, hvor skråningen endte i en sumpet eng, som i sin hele længde blev gennemskåret af, hvad der syntes at være en naturlig rende eller en dyb, kunstig grøft, hvis kanter blev afbrudt af kilder, gamle tørvegrave og hist og her noget ellekrat, der fandt sig så vel tilpas i fugtigheden, at det blev ved at trives som buske, omend det var så forkrøblet af den sure jord og det stillestående mosevand, at det ikke kunne vokse op til træer. Hinsides denne grøft eller rende hævede terrænet sig atter op som en lynggroet bakke, i nærheden af hvis fod oprørernes skare, ligesom i den hensigt at forsvare det ujævne terræn og grøften, der dækkede den fortil, havde opstillet sig for at afvente et slag.

Deres fodfolk var delt i tre hobe, af hvilke den første, der var nogenlunde godt forsynet med skydevåben, var skudt frem

næsten lige til kanten af mosen, så at dens ild nødvendigvis måtte fortrædige det kongelige rytteri, når det rykkede ned ad bakken lige overfor, hvis hele forside ikke frembød nogen som helst dækning, og sandsynligvis ville blive endnu fordærveligere for det, hvis det forsøgte at trænge frem over moradset. Bag denne hob stod der en skare lansedragere, som skulle støtte den, hvis dragonerne tiltvang sig overgangen over sumpen, og bag lansedragerne igen stod den tredje hob, der var sammensat af bønder, hvis våben bestod af udrettede leblade, som var sat på stænger, høtyve, spid, køller, pigkæppe, lystre og andet sådant landligt værktøj, der var blevet forvandlet til krigsredskaber. På hver fløj af fodfolkene, men lidt bagved mosen, ligesom for at have tør og fast bund at røre sig på, hvis fjenden skulle trænge frem, var der opstillet enkelte skarer ryttere, der i det hele taget var mådeligt væbnede og endnu slettere ridende, men fulde af iver for sagen og fornemmeligt bestod af små herremænd og forpagtere af den bedre klasse, hvis formueomstændigheder satte dem i stand til at gøre tjeneste til hest. De af dem, der havde drevet de kongeligsindedes fortrop tilbage, kunne nu ses at komme langsomt ridende tilbage til deres eskadroner og var de eneste blandt den hele oprørshær, der syntes at være i bevægelse. Alle de andre var lige så rolige og urokkelige som kampestenene, der lå spredte i lyngen rundt omkring dem.

Oprørernes hele styrke kunne beløbe sig til omtrent tusinde mand, men af disse var knapt hundrede ryttere, og heller ikke var engang halvdelen af dem tåleligt væbnet, men deres stærke stilling, bevidstheden om, at de havde gjort et fortvivlet skridt, deres overlegenhed i tal og fremfor alt deres glødende iver

antoges af deres førere for tilstrækkelige til at bøde på savnet af våben, udrustning og mandstugt.

På skrænten af den bakke, der hævede sig op over den af dem valgte slagorden, sås kvinder og børn, som trosiver og had til undertrykkelse havde drevet ud i ørkenen, og de syntes at have taget plads her for at være tilskuere ved den kamp, som skulle afgøre deres egen såvel som deres fædres, ægtefællers og sønners skæbne. Ligesom kvinderne blandt de gamle germanske folkestammer, æggede de ved deres skingrende skrig, de opløftede, da de så fjendens glimrende rækker vise sig på bakkeåsen lige overfor dem, deres slægtninge til at kæmpe til det yderste for, hvad der var dem dyrebarest, og disse opfordringer syntes også at gøre deres fulde og eftertrykkelige virkning, for et vildt hallo, der gik fra række til række, da soldaterne kom til syne, vidnede om, at det var oprørernes faste beslutning at kæmpe til sidste mand.

Da rytterne ordnede deres rækker på toppen af bakken, istemte deres trompeter og pauker en kæk og krigersk fanfare som trussel og udfordring, og til svar forenede de fredløse deres stemmer og afsang med højtideligt tonefald de fire første vers af den seksoghalvfjerdsindstyvende salme efter den skotske kirkes metriske oversættelse:

I Judas land Gud godt er kendt,
Hans lov udi Israel stor,
I Salem er hans telt udspændt,
I Zion stat han bor.

Der brød han pil og skjold og spær
Og dæmped krigens støj.
Langt mere ypperlig du er
End byttets rige hær.

På dette vers fulgte der et råb eller, rettere sagt, en højtidelig bifaldsmumlen, og efter en dyb tavshed istemte oprørerne det tredje og fjerde vers, idet de udlagde assyrernes undergang som en spådom om udfaldet af den kamp, der forestod dem selv:

I støvet sank den stolte mand
Til dødens kolde barm,
Og styrkens søn var ej i stand
At løfte slappe arm.

Da, Jakobs Gud, af harmfuld hu
Din stærke stemme lød,
Og hingst og vognborg sank med gru
I slummerstille død.

Atter lød der en bifaldsmumlen, som afløstes af den dybeste tavshed.

Mens disse højtidelige, af tusinde stemmer frembragte toner tabte sig mellem de øde bjerge, iagttog Claverhouse med stor opmærksomhed terrænet og den af oprørerne valgte slagorden, i hvilken de var fast bestemte på at afvente angrebet.

"Der må være nogle gamle soldater blandt disse klodrianer," sagde han, "det er ingen bonde, som har valgt dette terræn."

"Burley siges for vist at være iblandt dem," svarede Evandale, "sammen med Hackston fra Rathillet, Paton fra Meadowhead, Cleland og nogle flere krigsvante mænd."

"Det formodede jeg nok," sagde Claverhouse, "af den måde, hvorpå disse ryttere satte over grøften med deres heste, da de vendte tilbage til deres stilling. Det var let at se, at der var nogle hestfolk af covenantens ægte yngel iblandt dem. Vi må gå lige så forsigtigt som dristigt til værks her. Lad officererne indfinde sig her på denne høj, Evandale."

Med disse ord gik han hen til en lille mosgroet stendysse, sandsynligvis en gammel keltisk høvdings hvilested, hvor signalet "officererne frem" snart forsamlede disse omkring deres befalingsmand.

"Jeg har ikke sammenkaldt Eder, mine herrer," sagde Claverhouse, "i den udtrykkelige egenskab af et krigsråd, da jeg ingensinde vil vælte det ansvar over på andre, som min stilling pålægger mig selv. Jeg ønsker kun at høre Eders mening, idet jeg, ligesom de fleste, når de begærer et råd, forbeholder mig frihed til at følge mit eget hoved. – Hvad mener I, kornet Grahame? Skal vi angribe de karle, som brøler hist nede? I er yngst og den mest hidsige og vil derfor tale først, hvad enten jeg opfordrer Eder eller ikke."

"Så skal livvagtens standart," svarede kornet Grahame, "aldrig, så længe jeg har den ære at bære den, trække sig tilbage for oprørere. Jeg siger: Grib an i Guds og kongens navn!"

"Og hvad siger I, Allan?" fortsatte Claverhouse; "for Evandale er så beskeden, at vi ikke vil få ham til at sige hans mening, før I har sagt, hvad I har at sige."

"Disse karle," svarede major Allan, en gammel, erfaren rytterofficer, "er tre eller fire mod en, hvilket jeg ikke ville ænse synderligt i åben mark, men de står her i en meget stærk stilling og synes ikke at være tilbøjelige til at forlade den. Med al

agtelse for kornet Grahames anskuelser tror jeg derfor, at vi bør trække os tilbage til Tillietudlem, besætte snævringen mellem bakkerne og det flade land og sende bud til lord Ross, der ligger i Glasgow med et regiment fodfolk, om forstærkning. Derved vil vi afskære dem fra Clydedalen og enten nøde dem til at forlade deres stærke stilling og slås med os under lige forhold, eller også kan vi angribe dem, så snart vore fodfolk er stødt til os og har sat os i stand til at gå kraftigt frem mellem alle disse grøfter, moser og hængesække."

"Bah," sagde den unge kornet, "hvad har en stærk stilling vel at betyde, når den kun holdes besat af nogle prædikende, salmesyngende gamle kællinger?"

"En mand slås ikke dårligere," indvendte major Allan, "fordi han holder sin Bibel og salmebog i ære. Disse karle vil vise sig at være så trodsige som stål. Jeg kender dem fra gamle dage."

"Deres snøvlende salmesyngen," sagde kornetten, "minder vor major om væddeløbet ved Dunbar."

"Havde I været med ved dette væddeløb, unge mand," svarede majoren, "ville I ikke have behøvet noget til at minde Eder om det, om I end skulle være blevet aldrig så gammel."

"Stille, stille, I herrer," sagde Claverhouse, "det er et utidigt ordskifte. – Eders råd vil have huet mig, major Allan, hvis vore feje patruljer (som jeg skal lade vedbørligt afstraffe) havde i tide bragt os underretning om fjendens styrke og stilling, men da vi nu har vist os for dem i slagorden, vil livvagtsregimentets tilbagetog blive udlagt som et tegn på frygtsomhed og være det almindelige løsen til opstand i hele den vestlige del af landet, i hvilket tilfælde jeg kan forsikre Eder, at det vil være så langt fra, at vi fik bistand fra lord Ross, at jeg tværtimod vil nære stor

frygt for, at han vil blive afskåret, før vi kan støde til ham, eller han til os. Et tilbagetog vil få de samme fordærvelige følger for kongens sag som et tabt slag, og hvad den forskel af fare eller sikkerhed angår, som det kan medføre for os selv, da er jeg overbevist om, at ingen gentleman tænker et eneste øjeblik derpå. Der må findes nogle stier i moradset, ad hvilke vi kan trænge frem, og er vi først kommet på fast bund, håber jeg, at der ikke findes nogen i livvagten, som tror, at vore eskadroner, skønt så lidt mandstærke, ikke kan være i stand til at ride det dobbelte tal af disse uøvede bønderknolde over ende. – Hvad siger I, mylord Evandale?"

"Jeg mener i al ærbødighed," svarede lord Evandale, "at hvilket udfald kampen end får, så bliver den blodig, og at vi vil miste mange kække folk og sandsynligvis blive nødt til at hugge en stor mængde ned af disse vildledte mennesker, der, når alt kommer til alt, dog lige så vel som vi er skotter og kong Charles' undersåtter."

"Oprørere, oprørere, som hverken fortjener navn af skotter eller af undersåtter! Dog videre, mylord. Hvad går Eders mening ud på?"

"På at slutte en overenskomst med disse uvidende og vildledte mennesker," svarede den unge adelsmand.

"En overenskomst med væbnede oprørere? Aldrig så længe jeg lever!" svarede hans foresatte.

"Send i det mindste en trompeter og en parlamentær over til dem og lad dem opfordre til at nedlægge deres våben og gå fra hinanden, imod at alt skal være dem tilgivet," sagde lord Evandale. "Jeg har altid hørt, at hvis dette var sket før slaget ved Pentland-bjergene, ville der være blevet sparet meget blod."

"Godt," svarede Claverhouse, "men hvem fanden tror I vil overbringe en opfordring til disse hårdnakkede og fortvivlede sværmere? De erkender ingen af krigens love, og deres anførere, der alle har været delagtige i mordet på ærkebiskoppen af St. Andrews, kæmper med rebet om halsen og vil rimeligvis dræbe afsendingen, om ikke for andet så for at farve deres staldbrødres hænder med en tro undersåts blod dg gøre det lige så umuligt for dem som for dem selv at få benådning."

"Jeg vil selv gå til dem," sagde Evandale, "hvis I vil tillade det. Jeg har ofte vovet mit blod for at udgyde andres. Lad mig nu gøre det for at frelse menneskeliv."

"Nej, mylord, i et sådant ærinde skal I ikke gå bort," sagde Claverhouse, "Eders rang og stilling gør Eders sikkerhed alt for vigtig i en tidsalder, da gode grundsætninger er så sjældne. Men der er min brodersøn, der frygter så lidt for kugler og stål, som om Djævelen havde gjort ham fast imod dem, således som sværmerne siger om hans farbroder. Han skal tage et parlamentærflag og en trompeter med sig og ride ned til randen af mosen for at opfordre dem til at nedlægge deres våben og adsprede sig."

"Med største fornøjelse, oberst," svarede kornetten, "jeg vil binde mit halstørklæde om en lanse i stedet for et hvidt flag. De slyngler har aldrig i deres liv set et sådant flag af flanderske kniplinger."

"Oberst Grahame," sagde Evandale, mens den unge officer lavede sig til at udrette sit hverv, "denne unge herre er Eders brodersøn og nærmeste arving. Lad mig for Guds skyld gå.

Rådet var mit, og jeg bør derfor udsætte mig for al deraf flydende fare."

"Om han så var min eneste søn," svarede Claverhouse, "er der dog hverken grund eller tid til at skåne ham, og mine personlige følelser skal, håber jeg, aldrig gøre indgreb i min pligt mod det almene. Falder Dick Grahame, bliver tabet væsentligt mit, men faldt Eders Herlighed, vil kongen og landet blive de tabende. – Afsted, mine herrer, enhver på sin post. Bliver vor opfordring afslået, vil vi ufortøvet angribe, og da, som det hedder i det gamle skotske valgsprog, skærmer Gud den retfærdige sag!"

16

Nu fik så mangen pandebrask
Med stang og sværd helt fæle dask.

– Hudibras.

Kornet Grahame red ned ad bakken med det for tilfældet fremstillede parlamentærflag i hånden og lod sin velafrettede hest med springen og dansen holde takt til den melodi, han fløjtede, og bagefter ham kom trompeteren. Fem eller seks ryttere, der så ud til at være befalingsmænd, forlod hver af den presbyterianske hærs fløje og nærmede sig, efter at være mødtes i midten, grøften, der delte mosen, så meget, som dennes beskaffenhed gjorde det muligt. Mod denne klynge, men holdende sig på den anden side af grøften, vendte kornet Grahame sin hest, så at hans bevægelser nu blev de mest iøjnefaldende for begge hæres opmærksomhed, og uden at vi vil nedsætte nogen af disses mod, er det dog sandsynligt, at det på begge sider var et almindeligt ønske, at dette gesandtskab ville forebygge den forestående kamps farer og blodsudgydelse.

Da kornet Grahame var kommet lige overfor dem, der ved at nærme sig for at høre, hvad han havde at sige syntes at give sig mine af at være fjendens anførere, befalede han sin trompeter at blæse til parlamentering. Da oprørerne ingen krigerske instrumenter havde til at svare med, råbte en af deres midte til ham med tydelig, kraftig røst og forlangte at få at vide, hvorfor han nærmede sig deres lejr.

"For i kongens og den af Skotlands høje statsråd særligt befuldmægtigede oberst John Grahame af Claverhouses navn," svarede kornetten, "at opfordre Eder til at nedlægge Eders våben og lade de folk gå fra hinanden, som I mod Guds, kongens og landets love har forledet til oprør."

"Vend tilbage til dem, der har udsendt dig," svarede oprørshøvdingen, "og sig dem, at vi her står under våben for en brudt covenant og en forfulgt kirke. Sig dem, at vi forskyder den udsvævende og mensvorne Charles Stuart, hvem I kalder konge, ligesom han forskød covenanten, efter at han atter og atter havde aflagt ed på at ville af yderste evne trofast, standhaftigt og oprigtigt i alle sine levedage forfølge ethvert af dens formål, uden at have andre fjender end covenantens fjender og uden at have andre venner end dens venner. Men langtfra at holde den ed, hvorpå han havde kaldt Gud og engle til vidne, bestod hans første skridt, efter at han var kommet i besiddelse af disse riger, i det frygtelige greb efter den Almægtiges forret ved den vederstyggelige suprematsakt i forbindelse med, at han uden stævning eller retsforfølgning fordrev flere hundrede navnkundige, trofaste prædikere, hvorved han tog livets brød ud af munden på hungrende, fattige skabninger og proppede de fjorten falske prælaters og deres øjentjeneres, de kødelige og forargelige sognepræsters livløse, kraftløse, lunkne og usaltede melpap ned i halsen på dem."

"Jeg er ikke kommet for at høre Eder prædike," svarede officeren, "men for i korthed at få at vide, om I vil adsprede Eder imod ubetinget tilgivelse for alle, undtagen den afdøde ærkebiskop af St. Andrews' mordere, eller om I vil afvente et

angreb af Hans Majestæts krigsmagt, som ufortøvet vil rykke frem imod Eder."

"I korthed svarer vi da," sagde ordføreren, "at vi står her med vort sværd ved vor lænd som mænd, der våger om natten og vil står last og brast med hinanden som brødre i retfærdighed. Den, der angriber os for vor gode sags skyld, over hans hoved kommer hans blod. Vend derfor tilbage til dem, der har udsendt dig, og Gud give dem og dig syn for det onde i vore veje!"

"Er Eders navn," spurgte kornetten, der nu begyndte at kunne huske, at han tidligere havde set den mand, med hvem han nu talte, "ikke John Balfour fra Burley?"

"Og om så er," svarede ordføreren, "har du da noget at udsætte på det?"

"Kun det," sagde kornetten, "at da I er udelukket fra den i kongens og min foresattes navn tilbudte tilgivelse, er det disse bønder og ikke Eder, jeg tilbyder den, og jeg er ikke udsendt for at underhandle med Eder og Eders lige."

"Du er en ung soldat, min ven," sagde Burley, "og kun lidet hjemme i din håndtering, ellers måtte du have vidst, at en parlamentær kun kan underhandle med hæren gennem dennes befalingsmænd og forspilder sit lejde ved at forholde sig anderledes."

Mens Burley talte således, hagede han sin karabin løs og holdt den rede.

"En morders trusler skal ikke skræmme mig fra at opfylde min pligt," sagde kornet Grahame. "Hør mig, godtfolk! I kongens og min obersts navn lover jeg alle fuldstændig og ubetinget tilgivelse med undtagelse af –"

"Jeg advarer dig ærligt og redeligt," sagde Burley og lagde an.

"Alle fuldstændig tilgivelse," fortsatte den unge officer, endnu stedse henvendende sig til oprørerhoben, "alle med undtagelse af –"

"Så være Herren din sjæl nådig, amen!" sagde Burley.

Dermed skød han, og kornet Grahame styrtede af hesten. Skuddet var dødeligt, og den ulykkelige unge mand fik næppe tid til at vende sig om på jorden og stamme: "Min stakkels moder!" før han opgav ånden. Hans forskrækkede hest flygtede i galop tilbage til regimentet, og det samme gjorde hans næppe mindre forskrækkede ledsager.

"Hvad har I gjort?" udbrød en af Burleys medbefalingsmænd.

"Min pligt," svarede Burley i en bestemt tone. "Står der ikke skrevet: Du skal være ivrig, endog til at ihjelslå? Lad nu nogen vove at tale om stilstand eller tilgivelse!"

Claverhouse så sin brodersøn falde, hvorpå han, mens et forbigående glimt af ubeskrivelig sindsbevægelse så meget som et sekund forstyrrede hans ellers så rolige træk, vendte sig om mod Evandale og kort sagde: "I har set, hvad der er sket."

"Jeg vil hævne ham eller dø!" udbrød Evandale, satte sin hest i gang, og red i rasende fart ned ad bakken, fulgt af sin egen og den faldne kornets afdeling, og da alle kappedes om at komme til at hævne deres unge officer, blev deres rækker snart bragt i uorden. Disse afdelinger havde udgjort de kongelige rytteres første linje, og forgæves råbte Claverhouse: "Holdt! Holdt! Denne ubesindighed vil blive os til fordærvelse!"

Ja det var alt, at han ved at galopere ned ad den anden linje, bede, befale og endog true folkene med sin klinge kunne afholde dem fra at følge et så smittende eksempel.

"Før dem langsomt ned ad bakken, Allan," sagde Claverhouse, så snart han havde fået folkene noget roligere, "og understøt lord Evandale, som snart vil få det hårdt behov. I er en koldblodig og forvoven karl, Bothwell –"

"Ja," mumlede Bothwell, "i et øjeblik som dette kan I nok huske det."

"Før ti roder op ad dalen til højre," fortsatte hans foresatte, "og søg så godt som muligt at slippe over mosen. Former derpå linje og fald oprørerne i flanken og ryggen, mens de er beskæftigede med os fortil."

Bothwell tilkendegav ved et tegn, at han havde forstået befalingen og skulle efterkomme den, og fjernede sig derpå rask med sine folk.

Imidlertid undlod den ulykke, for hvilken Claverhouse havde frygtet, ikke at indtræffe. De ryttere, dermed lord Evandale var styrtet ned mod fjenden, så sig snart standset i deres uordentlige fart af det ufremkommelige terræn, idet nogle blev siddende fast i mosen, mens de søgte at arbejde sig igennem den, andre gøs tilbage for forsøget og standsede ved randen, og atter andre spredte sig for at opsøge et sted, hvor de lettere kunne komme over sumpen. Midt under denne forvirring åbnede fjendens første linje, af hvilken den forreste række knælede, den anden bukkede sig og den tredje stod oprejst, en tæt sluttet og ødelæggende ild, der gjorde i det mindste en snes sadler tomme og forøgede den uorden, hvori rytterne var kommet, til det tidobbelte. Lord Evandale havde imidlertid set sig i stand til i spidsen for nogle få, godt ridende folk at sætte over grøften, men var ikke så såre kommet over den, førend han blev angrebet af de på fjendens venstre fløj holdende ryttere,

der, opmuntret af de modstanderes ringe tal, der havde banet sig vej over det sumpede terræn, anfaldt dem med største raseri og under råbet: "Ve, ve de uomskårne filistre! Ned med Dagon og alle hans tilhængere!"

Den unge adelsmand kæmpede som en løve, men de fleste af hans ledsagere faldt, og han selv frelstes kun fra samme skæbne af en svær karabinild, som Claverhouse, der nu var kommet hen til grøften med den anden linje, sendte så kraftigt mod fjenden, at både hestfolk og fodfolk et øjeblik begyndte at vakle, hvorfor lord Evandale, efter at være blevet udfriet af den ulige kamp, og da han så sig så godt som ene, benyttede lejligheden kil at tiltræde sit tilbagetog over mosen. Men trods det tab, oprørerne havde lidt ved Claverhouses første salve, mærkede de dog snart, at fordelen af talrighed og stilling var så afgjort på deres side, at hvis de kun kunne vedblive at gøre en kort, men kraftig modstand, måtte de kongelige ryttere nødvendigvis lide et nederlag. Deres anførere fløj gennem deres rækker, formanede dem til at holde ud og fremhævede, hvilken kraftig virkning deres ild måtte gøre, når både mennesker og heste var udsat for den, da rytterne, som sædvanligt, havde skudt, uden at være steget af. Da Claverhouse så de bedste af sine folk falde for en ild, de ikke kunne besvare med eftertryk, gjorde han flere fortvivlede anstrengelser for at komme over mosen på forskellige punkter og forny kampen på fastere bund og med større hidsighed, men oprørernes udholdende ild og terrænets naturlige vanskeligheder gjorde ethvert af hans forsøg til skamme.

"Vi må trække os tilbage," sagde han til Evandale, "med mindre Bothwell kan gøre et uventet angreb til fordel for os.

Træk imidlertid folkene ud af ilden og stik nogle blænkere bagved ellebuskene der, for at de kan holde fjenden i skak."

Mens disse befalinger blev iværksat, imødesås Bothwells og hans afdelings komme med spændt forventning, men Bothwell havde selv vanskeligheder af kæmpe med. Hans omvej til højre var ikke undgået Burleys skarpe opmærksomhed, hvorfor han havde gjort en tilsvarende bevægelse med de ridende oprøreres venstre fløj, så at Bothwell, da han, efter at være redet et langt stykke op ad dalen, omsider fandt et sted, hvor han, om end ikke uden møje, kunne slippe over mosen, opdagede, at han stadig havde en overlegen fjende foran sig. Men hans forvovenhed lod sig ikke skræmme af denne uventede modstand.

"Følg mig, karle!" råbte han til sine folk, "lad det aldrig blive sagt om os, at vi har vendt ryg for disse hykleriske rundhoveder!"

Og ligesom begejstret af sine forfædres ånd, råbte han derpå: "Bothwell! Bothwell!" og idet han kastede sig ud i mosen, arbejdede han sig igennem den i spidsen for sin afdeling og angreb Burleys med en sådant raseri, at han drev den over et pistolskud tilbage og egenhændigt fældede tre mand, hvorpå Burley i erkendelse af, hvilke følger et nederlag på dette sted kunne få, og at hans folk, skønt talrigere end de kongelige ryttere, ikke kunne måle sig med disse i at bruge deres våben og styre deres heste, kastede sig i vejen for Bothwell og angreb ham mand imod mand. Enhver af dem ansås for at være sit partis ypperste stridsmand, og det kom nu til et udslag, som er mere almindeligt i romaner end i virkelig historie. Deres ledsagere standsede øjeblikkelig for at se til, som om dagens

skæbne skulle afgøres ved udfaldet af kampen mellem de to vældige fægtere, og de kæmpende syntes selv at være af samme mening, for efter at have vekslet to eller tre ivrige hug og stik, holdt de, ligesom ved gensidig overenskomst, inde for at trække vejret, der som følge af deres anstrengelser var gået fra dem, og berede sig til en tvekamp, hvori de begge syntes at være sig bevidste at have fundet deres mand.

"Du er den morderiske skurk Burley," sagde Bothwell, og greb fast om sin pallask og bed tænderne sammen, "og er en gang sluppet fra mig, men –" her svor han en ed, der er alt for frygtelig, til at den kan nedskrives – "dit hoved er lige så meget sølv værd, som det vejer, og enten skal det følge med mig på min sadelknap, eller også skal min sadel komme tom hjem uden mig."

"Ja," svarede Burley med barsk og skummel rolighed, "jeg er den John Balfour, som lovede at lægge dit hoved, hvor det aldrig skulle rejse sig mere, og Gud gøre det samme ved mig og mere til, hvis jeg ikke indfrier mit ord!"

"Så et leje af lyng eller tusinde mark!" sagde Bothwell og huggede med hele sin kraft efter Burley.

"Herrens sværd og Gideons!" svarede Balfour, idet han afbødede hugget og gengældte det.

Sjældent har to stridsmænd mødtes, der har været hinanden mere lige i legemskræfter, færdighed i at bruge deres våben og styre deres heste, bestemt mod og skånselsløst fjendskab. Efter at have vekslet mange fortvivlede hug og fået og tildelt flere, om end ikke videre farlige sår, gav de sig, ligesom med et dødeligt hads fortvivlede utålmodighed til at brydes og styrtede, idet Bothwell tog fat i sin fjendes skulderbælte og Balfour greb sin

modstander i kraven, hovedkulds til jorden. Burleys staldbrødre ilede ham til hjælp, men blev drevet tilbage af dragonerne, og kampen blev atter almindelig, men intet kunne bortlede stridsmændenes opmærksomhed fra dem selv eller formå dem til at slippe det morderiske favntag, hvori de rullede med hinanden på jorden og sled, stred og skummede med to fuldblods bulbideres arrighed.

Flere heste gik over dem i håndgemænget, uden at de slap hinanden, før Bothwells højre arm knækkedes af et spark af en hest. Da slap han sit tag med en dyb og undertrykt stønnen, og begge stridsmændene sprang op. Bothwells højre hånd sank hjælpeløs ned ved hans side, og hans venstre søgte det sted, hvor hans daggert plejede at hænge, men den var under kampen faldet ud af skeden, og med et udtryk af raseri og fortvivlelse i sit ansigt stod han aldeles værgeløs, idet Balfour med en latter af vild glæde tvang sit sværd højt op i luften og jog det i livet på sin modstander. Bothwell modtog stødet uden at falde. Det havde kun strejfet hans ribben. Han søgte ikke længere at sætte sig til modværge, men så på Burley med et grin af dødeligt had og udbrød: "Usle bonde, du har udgydt en række kongers blod!"

"Dø, elendige, dø!" sagde Balfour, og gentog stødet med bedre sigte, og idet han satte sin fod på Bothwells bryst, da han var faldet, gennemborede han ham tredje gang med sit sværd. "Dø, blodtørstige hund! Dø, som du har levet! Dø som dyrene, der omkommer uden at håbe, uden at tro noget –"

"Og uden at *frygte* noget!" sagde Bothwell, og samlede sit åndedræts sidste kraft for at udtale disse fortvivlede ord, og opgav ånden, så snart de var udtalte.

At gribe en løs hest i tøjlen, svinge sig op på den og ile sine staldbrødre til hjælp var for Burley et øjebliks sag, og da Bothwells fald havde givet oprørerne alt det mod, som det havde berøvet hans våbenfæller, blev udfaldet af denne delvise kamp ikke længe uafgjort. Flere dragoner faldt. Resten blev drevet tilbage over mosen og spredt, og nu red den sejrrige Burley og hans folk over mosen for at foretage den bevægelse mod Claverhouse, som denne havde pålagt Bothwell at udføre. Han bragte nu sin afdeling i orden og sendte tidende om sin sejr til hovedstyrken, som han i Himlens navn opfordrede til at gå over engen og fuldbyrde Herrens glorværdige værk ved et almindeligt angreb på fjenden.

Imidlertid havde Claverhouse nogenlunde rådet bod på den ved det første uregelrette og uheldige angreb opståede forvirring og indskrænket kampen foran til en skærmydsel i afstand med skydevåben, hvilken fornemmeligt vedligeholdtes af nogle ryttere, han havde ladet stå af hestene og tage post bag det ellekrat, som på nogle steder dækkede kanten af sumpen, og hvorfra de med deres sluttede, koldblodige og velrettede ild i høj grad fortrædigede fjenden og skjulte deres eget ringe tal. Men mens Claverhouse således vedligeholdt kampen i håb om, at en sidebevægelse af Bothwell og hans afdeling skulle gøre et almindeligt angreb lettere, tiltaltes han af en dragon, hvis blodige ansigt og udmattede hest vidnede om, at han nyligt havde haft streng tjeneste.

"Hvad er der på færde, Halliday?" spurgte Claverhouse, der kendte hver mand i sit regiment ved navn. "Hvor er Bothwell?"

"Bothwell er faldet," svarede Halliday, "og mangen rask karl med ham."

"Så har kongen," sagde Claverhouse med sin sædvanlige rolighed, "mistet en kæk soldat. Fjenden er vel gået over mosen?"

"Med en mandstærk afdeling ryttere, som anføres af den skinbarlige djævel, der fældede Bothwell," svarede den forskrækkede soldat.

"Stille, stille!" sagde Claverhouse og lagde fingeren på munden, "ikke et ord om det til nogen, undtagen mig. – Vi må trække os tilbage, lord Evandale; skæbnen vil det således. Træk de folk sammen, der gør blænkertjeneste. Allan skal opstille regimentet og I to trække Eder tilbage op ad bakken i to afdelinger, af hvilken den ene skiftevis skal blive stående, mens den anden marcherer. Jeg vil holde skælmene i skak med bagtroppen ved fra tid til anden at gøre omkring og holde stand. De vil snart være over grøften, da jeg ser, at hele deres linje har sat sig i bevægelse og bereder sig dertil. Spild derfor ikke tiden."

"Hvor er Bothwell med sin afdeling?" spurgte lord Evandale, forbavset over sin foresattes koldblodighed.

"Han er vel forvaret," svarede Claverhouse ham hviskende, "kongen har mistet en tjener og Djævelen fået en. Men afsted til Eders gerning, Evandale. Brug sporerne og få folkene samlede. Allan og I må holde dem i orden. Et sådant tilbagetog er noget nyt for os, men raden kommer nok til os en anden gang."

Evandale og Allan skred nu til at udføre de dem givne befalinger, men førend de havde fået regimentet opstillet i de to afdelinger, som skiftevis skulle trække sig tilbage, var en stor mængde fjender kommet over mosen. Claverhouse, der havde beholdt nogle af sine kraftigste og mest prøvede folk omkring

sig, angreb selv dem, der var kommet over, før de havde ordnet sig på det ujævne terræn. Nogle dræbte de, andre jog de igen ud i sumpen og standsede den hele skare, så at deres hovedstyrke, der nu var blevet betydeligt formindsket og samtidig modløs over det tab, den havde lidt, kunne tiltræde sit tilbagetog op ad bakken.

Men da fjendens fortrop snart fik forstærkning, nødsagede den Claverhouse til at følge bagefter hans ryttere, men aldrig har nogen bedre hævdet sit ry som kriger, end han gjorde det den dag. Iøjnefaldende, som han var, med sin sorte stridshest og sin hvide fjerbusk, var han den forreste ved de gentagne angreb, han gjorde ved enhver fordelagtig lejlighed for at standse forfølgerne og dække sit regiments tilbagetog, og skønt han var en skive for alles skud, syntes han dog at være uigennemtrængelig for deres kugler. De overtroiske sværmere, der anså ham for en mand, som af den onde ånd var udstyret med overnaturlige forsvarsmidler, påstod, at de så kuglerne springe tilbage fra hans rytterstøvler og hans bøffelskindskøllert, ligesom hagl fra en granitklippe, mens han galoperede frem og tilbage i kampens uvejr, og mangen whig ladede den dag sin bøsse med en sønderhugget daler, for at en sølvkugle (det var nemlig deres tro) kunne fælde den hellige kirkes forfølger, mod hvem bly intet kunne udrette.

"Lad ham smage det kolde stål!" råbtes der ved ethvert nyt angreb. "Krudt bider ikke på ham. I kan lige så gerne skyde på den gamle fjende selv."

Men skønt dette råbtes højlydt nok, var oprørerne dog så bange for Claverhouse, at de veg til side for ham som for et overnaturligt væsen, og kun få vovede at måle deres sværd med

hans, skønt han trak sig kæmpende tilbage under alle de misligheder, som følger med en sådan bevægelse. Da soldaterne bagved ham så, hvorledes fjendernes tal voksede, idet de brød frem over mosen, begyndte de at vakle, og ved enhver påfølgende bevægelse fandt major Allan og lord Evandale det mere og mere vanskeligt at bringe dem til at gøre holdt og formere linje, ligesom deres bevægelser, når de trak sig tilbage, blev hurtigere, end det lod sig forene med god orden. Da de vigende soldater nærmede sig den bakkeås, fra hvilken de i en så ulykkelig time var redet ned, begyndte forskrækkelsen at tage overhånd. Enhver higede efter at lægge bakkeåsen imellem sig og forfølgernes vedvarende ild, og ingen kunne finde sig i at være den sidste på tilbagetoget og derved ofre sin egen sikkerhed for andres. I denne stemning gav flere ryttere deres heste af sporerne og flygtede ganske uforbeholdent, og de andre blev så urolige under bevægelserne og opstillingerne, at deres officerer hvert øjeblik frygtede for, at de skulle følge det givne eksempel.

Under dette blodige og forvirrede optrin, hestenes trampen, de såredes stønnen, fjendens vedvarende ild, som lød i en række af uafbrudte musketsalver, mens lydelige råb ledsagede enhver kugle, som en rytters fald viste at være heldigt rettet – under alle et sådant optrins rædsler og uordener, og, da det ikke var til at forudse, når de ville blive fuldstændigt forladte af deres modløse soldater, kunne Evandale ikke andet end lægge mærke til sin anførers rolighed. Hans blik havde ikke været mere oprømt eller hans væsen mere fattet ved lady Margarets frokostbord om formiddagen, og efter at have indhentet

Evandale for at give ham nogle befalinger og vælge sig nogle mand til forstærkning for sin bagtrop, sagde han hviskende:

"Varer denne dyst fem minutter til, vil vore skælme overlade det til Eder, mylord, gamle Allan og mig selv, at udkæmpe denne kamp med vore egne hænder. Jeg må gøre et eller andet for at splitte de musketerer, der fortrædiger dem så stærkt, for at vi ikke skal komme til at stå til skamme. Søg ikke at komme mig til hjælp, hvis I skal se mig bukke under, men hold Eder i spidsen for Eders folk. Søg i Guds navn at slippe bort så godt I kan og sig kongen og rådet, at jeg døde under opfyldelsen af min pligt!"

Med disse ord og befalende omtrent tyve drabelige karle at følge sig, gjorde han et så fortvivlet og uventet anfald, at han drev de forreste af forfølgerne et stykke tilbage, og idet han under den af angrebet opståede forvirring udvalgte sig Burley, gav han ham for at sætte skræk i hans ledsagere et så alvorligt hug i hovedet, at det trængte igennem hans stålhue og kastede ham bedøvet, skønt ikke såret af hesten. Det ansås bagefter for et vidunder, at en så kraftig mand som Balfour kunne være bukket under for et hug af en, der tilsyneladende var så spinkelt bygget som Claverhouse, og den store hob udledede naturligvis virkningen af den kraft, som et kækt mod kan give en svagere arm, fra overnaturlig bistand. Claverhouse var imidlertid ved dette sidste anfald trængt alt for langt ind mellem oprørerne og blev fuldstændigt omringet.

Lord Evandale, hvis afdeling dragoner netop havde gjort holdt, mens den, der anførtes af Allan, var i færd med at trække sig tilbage, så, i hvilken fare hans anfører var stedt, og uden at ænse Claverhouses uegennyttige forbud, befalede han sine folk

at ile ned ad bakken og befri deres oberst. Nogle rykkede også frem med ham, men de fleste blev holdende og vaklede, og mange flygtede. Med dem, der fulgte med ham, gjorde han Claverhouse fri, men hans bistand kom i det yderste øjeblik, idet en bonde havde givet hans hest et frygteligt sår med en le og var i begreb med at gentage hugget, da Evandale stødte ham ned. Da de var kommet ud af trængslen, så de sig om; Allans afdeling var redet helt over bakken, da hans myndighed havde været ude af stand til at standse den, og Evandales folk havde opløst sig og var i fuldstændig forvirring.

"Hvad er der at gøre, oberst?" spurgte Evandale.

"Vi er de sidste på valpladsen, tror jeg," svarede Claverhouse, "og når man har kæmpet så længe man kan, er der ingen skam i at flygte. Hektor selv ville sige: "Fanden tage den bageste," hvor der kun var tyve mod tusinde. – Frels Eder, gutter, og saml Eder, så snart I kan. – Kom, mylord, også vi må ride på liv og død."

Med disse ord sporede han sin hest, og som om det ædle dyr vidste, at dets rytters liv var afhængigt af dets anstrengelser, ilede det fremad, uden at lade sig svække af smerte eller blodtab. Nogle få officerer og menige fulgte med deres oberst, men i forvirring og uorden, og Claverhouses flugt blev løsenet for de enkelte, som endnu hist og her holdt stand, til at flygte så hurtigt, de kunne, og overlade valpladsen til de sejrrige oprørere.

17

Dog tys, gennem kampens bulder og gny
En stridshest til heden jo ses at ty!

– Campbell.

Under den alvorlige skærmydsel, hvis enkeltheder vi har meddelt, var Morton sammen med Cuddie, dennes moder og den velærværdige Gabriel Kedeltromme blevet holdende oppe på bakkeåsen i nærheden af den lille dysse, hvor Claverhouse havde holdt sit foreløbige krigsråd, så at de havde fuldstændig udsigt over den kamp, der foregik nede ved foden af bakken. De blev bevogtet af korporal Inglis og fire dragoner, der, som man kan tænke, var langt mere optaget af at iagttage stridens vekslende gang end af at lægge mærke til, hvad der forefaldt mellem deres fanger.

"Holder disse knøse stand," sagde Cuddie, "kan vi måske igen få halsen ud af løkken, men jeg stoler ikke rigtigt på dem, da de har så liden øvelse i at bruge våben."

"Megen behøves der ikke, Cuddie," svarede Morton, "de har en stærk stilling og våben i deres hænder og er tre gange så talrige som deres angribere. Kan de ikke kæmpe for deres frihed nu, fortjener de og deres at miste den for altid."

"Ak hvilket herligt syn!" udbrød Mause. "Min ånd er som den hellige Elihus; den brænder i mig. Mine indvolde er som vin, der trænger til at få luft. De er nærved at sprænges ligesom læderflasker. O gid han se i nåde til sit eget folk på denne

dommens og befrielsens dag. Men hvad fejler der dig, dyrebare mr. Gabriel Kedeltromme? Hvad fejler der dig, spørger jeg, du, der var en nazaræer, renere end sne, omvendt videre end mælk og rødere end svovl. Hvad fejler der dig nu, spørger jeg, at du er sortere end et kul, at din skønhed er veget fra dig og din ynde falmet som et sort potteskår? Sandelig, nu er det tid til at stå op og røre sig, til at råbe højlydt og ikke skåne og til at stride for de stakkels knøse, som aflægger vidnesbyrd med deres ejet og deres fjenders blod."

Dette udbrud var en tilrettevisning mod mr. Kedeltromme, der, skønt han var en sand Boanerges efter Tordenens Søn på prædikestolen, når fjenden var langt borte, og som man har set, også temmelig genstridig, når han var i hans vold, var blevet målløs af skydningen, råbene og skrigene, der nu lød nede fra dalen, og – som mangen skikkelig mand kunne være blevet det i en stilling, hvor han hverken kunne kæmpe eller flygte – alt for forskrækket til at nytte en så god lejlighed til at forkynde kirkerådets rædsler, således som den modige Mause havde ventet det af ham, eller selv til at bede for slagets heldige udfald. Han havde imidlertid dog ikke ganske tabt sin åndsnærværelse lige så lidt som sin skinsyge omhu for sin anseelse som en ren og kraftig ordets forkynder.

"Ti stille, kvinde," sagde han, "og forstyr mig ikke i mine indre betragtninger og i den strid, jeg strider. Men sandelig, fjendernes skyden begynder at tage til! En kugle kan måske endog ramme os her. Nej, jeg vil forskanse mig bag dyssen ligesom bag et stærkt brystværn."

"Når alt kommer til alt, er han en kryster," sagde Cuddie, der selv ingenlunde manglede det mod, der består i ligegyldighed

for fare. "Han er kun en jammerlig kryster, der aldrig vil udfylde Rumbleberrys plads. Guds død! Rumbleberry sloges og skældte som den bedste dragon, og stor skade var det, at han, stakkels mand, ikke kunne snyde galgen. Men de sagde, at han gik glad og syngende til den, ligesom jeg ville gå til en skål vælling, hvis jeg var sulten, hvad jeg ikke kan nægte jeg er. – Men hvilket rædsomt syn dernede, og dog kan man ikke holde øjnene fra det!"

En levende nysgerrighed hos Morton og Cuddie såvel som gamle Mauses ophidsede begejstring holdt dem tilbage på det sted, hvorfra de bedst kunne høre og se kampens udfald, så at de lod Kedeltromme alene ty til hans skjul. Stridens omskiftelser, som vi allerede har skildret, blev iagttaget af vore tilskuere oppe fra bakken, men uden at de med bestemthed kunne afgøre, hvilken vending de tog. At presbyterianerne værgede sig mandigt, var klart af den tykke røg, der, oplyst af hyppige ildglimt, nu hvirvlede sig hen ad dalen og indhyllede de kæmpende i sit svovlholdige mørke, hvorimod den vedvarende skyden fra den nærmeste side af mosen tydede på, at fjenden fremturede i sit angreb, og at der var alt at frygte af en fortsat kamp, i hvilken uøvede bønder skulle modstå regelmæssige krigsfolk, der var så fuldstændigt forsynede med officerer og våben.

Omsider begyndte heste, hvis optømning viste, at de hørte til livvagten, at flygte herreløse ud af tummelen. Derpå viste der sig dragoner, som til fods unddrog sig fra kampen og arbejdede sig op ad bakken for at slippe hørt fra valpladsen, og da disse flygtninges tal blev ved at vokse, syntes dagens skæbne ikke længere at være tvivlsom. En stor skare sås dernæst at komme

ud af røgen og opstille sig i uorden på bakkeskrænten, hvor deres officerer kun med møje kunne formå den til at blive holdende, og til sidst viste Evandales afdeling sig ligeledes i fuldt tilbagetog. Udfaldet af kampen var nu klart, og fangernes glæde svarede til deres nærforestående befrielse.

"De har gjort et godt stykke arbejde," sagde Cuddie, "om de så aldrig gør det mere."

"De flygter, de flygter!" udbrød Mause henrykt. "O de grusomme tyranner, nu rider de, som de aldrig før har redet! O de falske egyptere – de stolte assyrere – de filistere – de moabitter – de edomitter – de israelitter! Herren har bragt skarpe sværd over dem for at gøre dem til føde for fuglene under himlen og dyrene på marken. Se, hvor skyerne ruller og ilden lyner bagved dem og drager foran covenantens udvalgte ligesom skystøtten og ildstøtten, der førte Israels folk af Ægypti land! Dette er i sandhed en befrielsens dag for de retfærdige og en vredens ødelæggelses dag for forfølgerne og de ugudelige!"

"Gud forbarme sig, moder," sagde Cuddie, "bind dog Eders vrøvlende tunge og læg Eder bag dyssen, ligesom Kedeltromme, den skikkelige mand! Whiggernes kugler gør ikke forskel på folk og kan lige så godt flå hovedet i stykker på en gammel salmesyngende kælling som på en bandende dragon."

"Frygt ikke for mig, Cuddie," sagde den gamle kone, henrevet til begejstring af sit partis sejr, "frygt intet for mig! Jeg vil stå som Deborah på toppen af højen og istemme min bebrejdelsens sang mod disse hedenske mænd, hvis hestes hove er blevet knækkede ved deres renden."

Den gamle sværmeriske kvinde ville virkelig også have udført sit forsæt at stige op på dyssen og, som hun sagde, gøre sig til et

tegn og et banner for folket, hvis ikke Cuddie med større sønlig ømhed end ærbødighed havde holdt hende tilbage med al den kraft, hans bundne arme tillod ham at anvende.

"Nej, se en gang derhen, Milnwood!" sagde han, da han var færdig med denne gerning, "har I nogen sinde set et menneske kæmpe som den djævel Claverhouse? Tre gange har han været inde imellem dem, og tre gange har han gjort sig fri igen. Men jeg tænker, at vi selv snart vil blive fri, Milnwood. Inglis og hans ryttere ser sig så tit tilbage, som om de syntes bedre om vejen bagved dem end om den foran dem."

Cuddie havde ikke taget fejl, for da hovedstrømmen af flygtningene i kort afstand kom forbi det sted, hvor de var, løsnede korporalen og hans folk på lykke og fromme deres karabiner på de fremrykkende oprørere og opgav al bevogtning af fangerne for at deltage i deres kammeraters flugt. Morton og den gamle kone, der havde hænderne frie, løste ufortøvet Cuddie og præsten, der havde været bundet med et reb om deres arme ovenfor albuerne, og da det var gjort, kom dragonernes bagtrop, der endnu bevarede en vis orden, forbi nedenfor den lille høj med den flere gange omtalte stendysse. Claverhouse førte an, og hans dragne klinge såvel som hans ansigt og klæder var stærkt farvede med blod, ligesom også hans hest var dækket med blod og nu vaklede af mathed. Lord Evandale, der ikke var stort bedre faren, sluttede troppen og opfordrede endnu stedse soldaterne til at holde sig samlede og intet at frygte. Flere af folkene var sårede, og et par stykker sank ned fra deres heste, mens de red over bakken.

Ved dette syn brød Mauses iver atter løs, mens hun stod i lyngen med sit blottede hoved og sine grå, i blæsten bølgende

lokker som et ikke dårligt billede på en gammel bakkantinde eller thessalisk heks i besværgelsens hede. Snart fik hun øje på Claverhouse i spidsen for de flygtende og udbrød da med bitter spot:

"Holdt, holdt, I, som altid var så begærlig efter at være til stede ved de helliges møder og ville ride over hver eneste hede i Skotland for at opdage en gudelig forsamling! Vil du ikke tøve nu, da du har fundet en sådan? Vil du ikke blive og høre et ord endnu? Vil du ikke afvente eftermiddagsprædikenen? Ve dig!" sagde hun, idet hun pludseligt skiftede tone, "og gid haserne må blive huggede over på det dyr, på hvis hurtighed du stoler! Ve dig! Ve dig! Bort med dig, du, der har udgydt så meget blod og nu gerne vil frelse dit eget! Bort med dig, du spottende Rabschakeh, du forbandede Simei, du blodtørstige Doeg! Nu er det sværd draget, som snart skal indhente dig, hvor hurtigt du end rider!"

Claverhouse, der, som man let kan tænke sig, havde alt for travlt til at ænse hendes skælden, skyndte sig over bakken for at få levningerne af sine folk udenfor skudvidde i håb om atter at samle dem om sin fane, men idet de sidste af hans ledsagere red over åsen, traf en kugle lord Evandales hest, så at den straks styrtede død ned under ham. To presbyterianske ryttere, der var de forreste af forfølgerne, ilede til for at tage ham af dage, da der hidtil ikke var blevet givet nogen fred, men på den anden side styrtede Morton frem for om muligt at frelse hans liv og derved følge sin medfødte højsindethed og gengælde den forpligtelse, lord Evandale havde pålagt ham om morgenen, og under hvilken omstændighederne havde bragt ham til at vånde sig så smerteligt. Netop som han havde hjulpet Evandale, der

var stærkt såret, med at gøre sig fri fra hans døde hest og bragt ham på benene, kom de to ryttere til, og idet den ene af dem udbrød: "Ned med den rødkjolede tyran!" gjorde han et hug efter den unge adelsmand, som Morton med møje afbødede, idet han råbte til rytteren, der ikke var nogen anden end Burley selv: "Skån denne gentleman for min skyld – for," tilføjede han, da han så, at Burley ikke straks genkendte ham, "for Henry Mortons skyld, der husede Eder!"

"Henry Morton?" svarede Burley, og tørrede sin blodige pande med sin endnu blodigere hånd, "sagde jeg ikke, at Silas Mortons søn ville forlade trældommens land og ikke længe blive boende i Kains telte? Du er en brand, der er blevet revet ud af bålet, men denne prælatismens bestøvlede apostel skal dø døden! Vi må fælde dem fra solen står op, til den går ned. Det er vort hverv at dræbe dem ligesom Amalek og tilintetgøre alt, hvad der hører dem til, og hverken skåne mand, kvinde eller barn. Du må derfor ikke hindre mig," fortsatte han, idet han atter søgte at hugge lord Evandale ned, "for denne gerning må gøres til gavns."

"I må, I skal ikke dræbe ham, så meget mere som han ikke kan værge sig," sagde Morton og stillede sig således foran lord Evandale, at han måtte opfange ethvert hug, der rettedes efter ham, "i formiddags havde jeg ham at takke for mit liv, mit liv, der ene og alene var blevet stedt i fare, fordi jeg havde givet Eder nattely. Og at udgyde hans blod, når han ingen modstand kan gøre, vil ikke alene være en for Gud og mennesker vederstyggelig grusomhed, men samtidig en afskyelig grusomhed både mod ham og mig."

Burley betænkte sig.

"Du befinder dig endnu," sagde han omsider, "i hedningernes forgård, og jeg ynkes over din menneskelige blindhed og skrøbelighed. Kraftig føde passer sig ikke for småbørn, så lidt som den mægtige og knusende tilskikkelse, i kraft af hvilken jeg drager mit sværd, passer sig for dem, hvis hjerter endnu bor i lerhytter, hvis fodtrin er hildede i dødelige følelsers garn, og som iklæder sig den retfærdighed, der er fem uhumske pjalter. Men det er bedre at vinde en sjæl for sandheden, end at sende en til Dophet, og derfor giver jeg denne yngling fred, forudsat at gaven bliver stadfæstet af det store råd i Guds hær, som han i dag har lyksaliggjort med en så udmærket befrielse. Du er ubevæbnet. Vent derfor her, til jeg kommer tilbage. Jeg må først forfølge disse syndere og amalekitter og tilintetgøre dem, til de er blevet fuldstændig udryddede i landet lige fra Havilah til Schur."

Med disse ord gav han sin hest af sporerne og fortsatte jagten.

"Fang for Guds skyld, så snart du kan, en hest, Cuddie," sagde Morton. "Jeg vil ikke betro lord Evandales liv til disse forhærdede mænd. – I er såret, mylord; kan I fortsætte Eders flugt?" fortsatte han, henvendt til fangen, der, halvt bedøvet af faldet, nu først begyndte at komme til sig selv igen.

"Jeg tror det," svarede lord Evandale, "men er det muligt? Skylder jeg mr. Morton mit liv?"

"Almindelig menneskelighed ville have budt mig at gøre det samme," svarede Morton, "men med Eders Herlighed var det en hellig taknemlighedsgæld."

Nu kom Cuddie tilbage med en hest.

"Sæt Eder for Guds skyld op, sæt Eder op og rid som en flyvende falk, mylord," sagde den godhjertede karl, "for jeg vil ikke være ærlig, om de ikke dræber hver eneste en af de sårede og fangne."

Lord Evandale satte sig op på hesten, mens Cuddie tjenstagtigt holdt stigbøjlen for ham.

"Gå til side, gode ven. Din forekommenhed kan let koste dig dit liv. Dette, mr. Morton," fortsatte han, henvendt til Henry, "gør os mere end kvit, og vær overbevist om, at jeg aldrig skal glemme Eders højmodighed. Farvel."

Dermed drejede han hesten og red rask afsted ad den kant, hver han syntes at være mindst udsat for at blive forfulgt.

Ligesom lord Evandale var redet bort, kom flere af de oprørere, som havde været blandt de forreste af forfølgerne, til og svor Henry Morton og Cuddie hævn, fordi de havde hjulpet en filister, som de kaldte den unge adelsmand, til at undslippe.

"Hvad ville I, at vi skulle have gjort?" udbrød Cuddie. "skulle vi måske have holdt på et menneske, der havde to pistoler og en pallask? Burde I ikke selv være kommet hurtigere til stede, i stedet for således at skælde os huden fuld?"

Denne undskyldning ville næppe være blevet taget for gode varer, hvis ikke Kedeltromme, som nu vågnede af sit anfald af forskrækkelse og var kendt og æret af de fleste af de fredløse, sammen med Mause, der var lige så godt hjemme i deres ejendommelige sprog som prædikeren selv, havde på det kraftigste taget ordet.

"Rør dem ikke! Gør dem ikke fortræd!" udbrød Kedeltromme i sin allerdybeste bas, "det er en søn af den berømmelige Silas Morton, ved hvem Herren udrettede store ting her i landet, den

gang det begyndte at blive renset for prælatismen og der var en rigelig forkyndelse af ordet og en fornyelse af covenanten. En helt og forkæmper i disse lyksalighedens dage, da der var kraft og magt og synderes overbevisning og omvendelse og hjerteøvelser og broderskaber af hellige og en rigelig udstrømning af krydderierne fra Edens have."

"Og dette er min søn Cuddie," udbrød nu Mause, "en søn af sin fader, Judden Headrigg, der var en from, retskaffen mand, og af mig, Mause Middlemas, en uværdig bekender og tilhænger af det rene evangelium og en af Eders egne folk. Står der ikke skrevet: "Lad de kohathitters slægters stamme ikke blive udryddet midt ud af levitterne"? Anden Mosebog, fjerde kapitel, attende vers. Ak, stå ikke her og tal med ærlige folk i stedet for at forfølge den sejr, hvormed Forsynet har lyksaliggjort Eder."

Da denne hob havde forladt dem, omringedes de straks efter af en anden, som det blev nødvendigt at give den samme forklaring. Kedeltromme, hvis frygt havde lagt sig betydeligt, efter at skydningen var ophørt, påtog sig atter at være ordfører, og da han blev dristigere ved bevidstheden om, at hans forbøn var nødvendig til hans forrige medfangers beskyttelse, tillagde han sig en ikke ringe andel af fortjenesten af sejren ved at kræve Morton og Cuddie til vidne på, at kampens strøm havde vendt sig, mens han, ligesom Moses på bjerget Jehovah Nissi, havde bedt, at Israel måtte sejre over Amalek, men indrømmede dem samtidig æren af, at de havde holdt hans hænder i vejret, da de var blevet trætte, ligesom profetens var blevet understøttede af Aron og Hur. Kedeltromme tillagde sandsynligvis sine ulykkesfæller denne andel i sejren, for at de ikke skulle fristes til

at røbe hans kødelige egenkærlighed og upålidelighed ved at tage alt for meget hensyn til hans personlige sikkerhed, men i ethvert tilfælde udbredte disse kraftige vidnesbyrd til fordel for de befriede fanger sig snart med mange overdrivelser blandt den sejrrige hær. Der gik forskellige rygter i så henseende, men det var en almindelig tro, at den unge Morton fra Milnwood, en søn af covenantens drabelige stridsmand, Silas Morton, sammen med den dyrebare Gabriel Kedeltromme og en sjældent from kristelig kvinde, der af mange ansås for at være lige så god som han til at udlede en lære eller en anvendelse, det være sig til afskrækkelse eller til husvalelse, var kommet for at understøtte den gode gamle sag med en forstærkning af hundrede velbevæbnede mænd fra den midterste kreds.

18

Da præstetrommen, prækestolen, fik
at føle næveslag for trommestik.

– Hudibras.

Oprørernes rytteri vendte imidlertid, træt og medtaget af sine uvante anstrengelser, tilbage fra forfølgelsen, og udmattet af sult og møjsommeligheder, samlede fodfolket sig på den valplads, det havde vundet. Men sejren var en styrkedrik for alle og syntes endog at erstatte fødemidler og forfriskninger, for den var virkeligt langt mere glimrende, end de havde turdet vove at vente, da de, uden synderligt tab på deres side fuldstændigt havde slået et regiment af udvalgte folk under anførsel af den første kriger i Skotland, en mand, hvis navn alene længe havde været en rædsel for dem. Deres sejr syntes endog at gøre samme virkning på dem som en pludselig og voldsom overraskelse, i den grad havde snarere fortvivlelse end håb bevæget dem til at gribe til våben, ligesom også deres sammenkomst havde været tilfældig, og de havde stillet sig under anførere, som var kendte for mod og ivrighed, uden at de havde taget videre hensyn til andre egenskaber. Af denne uordnede tilstand blev det en følge, at den hele hær syntes pludseligt at træde sammen som et almindeligt udvalg til overvejelse af, hvad der ville være at gøre som følge af dens sejr, og ingen anskuelse var så vild og overspændt, at den jo fandt sine tilhængere og talsmænd. Nogle foreslog, at de skulle drage

til Glasgow, nogle til Hamilton, nogle til Edinburgh og nogle til London. Adskillige holdt for, at der skulle endes et udvalg af deres midte til London for at omvende Charles den Anden fra hans vildfarelser, hvorimod andre, der var mindre overbærende, foreslog at udråbe en ny tronfølger eller erklære Skotland for en republik. Et af folket frit valgt parlament og en fri kirkeforsamling var de forstandigeres og mådeholdneres formål. Men imidlertid begyndte krigerne at råbe på brød og andre fornødenheder, og mens alle klagede over nød og sult, tænkte ingen på at træffe foranstaltninger til at tilvejebringe tilførsler, så at covenanternes lejr endog i selve sejrens øjeblik af mangel på de første regler for enighed og sammenhold syntes, kort sagt, at ligne et reb af sand.

I denne halvt opløste tilstand forefandt Burley, da han kom tilbage fra forfølgelsen, sine staldbrødre, og med en snarrådighed som dens, der er vant til at imødegå vanskelige forhold, foreslog han, at hundrede af de kraftigste mænd skulle udtages til at gøre vagttjeneste. En lille del af dem, der hidtil havde ført befalingen, skulle danne et ledende udvalg, til der kunne blive valgt anførere, og Gabriel Kedeltromme for at sætte kronen på sejren opfordres til at udnytte de store held, de ved Forsynets bistand havde haft, til at henvende et ord i rette tid til hæren. På denne sidste udvej stolede han, og det ikke uden føje, i særdeleshed som et middel til at beskæftige den almindelige opmærksomhed, mens han selv og to eller tre af de andre anførere holdt krigsråd for dem selv, uden at forstyrres af den store hobs modstridende meninger og uforstandige råd.

Kedeltromme overgik langt Burleys forventninger ved at prædike væk i et åndedræt i to stive klokketimer, og hverken

kunne andre lunger eller en anden lære end hans i så lang tid have beskæftiget folks opmærksomhed. Men han besad til fuldkommenhed et slags plump og folkelig, for den tids prædikanter ejendommelig veltalenhed, der, skønt den ville være blevet vraget af tilhørere med mindste smag, netop var et brød af den rette surdej for dem, til hvem den henvendtes. Hans tekst var taget af profeten Esaias' niogfyrretyvende kapitel: "Ja, således sagde Herren: Både skulle den vældiges fanger tages fra ham, og det, en tyran haver taget, skal undkomme, og jeg vil trættes med dem, som trættes med dig, og jeg, jeg vil frelse dine børn. Og jeg vil komme dem til, som berøvede dig, at æde deres eget kød, de skulle blive drukne af deres eget blod som af most. Og alt kød skal kende, at jeg, Herren, er din frelser og din genløser, den mægtige i Jakob."

Det foredrag, han holdt over dette emne, var inddelt i femten stykker, hvoraf hvert enkelt var spækket med syv anvendelser, to til trøst, to til advarsel, to, som indeholdt årsagerne til frafald og vrede, og et, som bebudede den forjættede og forventede befrielse. Den første del af sin tekst anvendte han på sin egen og sine medfangers befrielse og tog anledning til at sige nogle rosende ord om den unge Milnwood, om hvem han spåede store ting som forkæmper for Covenanten, og den anden anvendte han på de straffe, som snart skulle ramme den forfølgende regering. Snart var han folkelig og fortrolig i sin tale og snart var han højrøstet, kraftig og buldrende. Nogle dele af hans foredrag kunne kaldes ophøjede, andre sank derimod ned under det burleske. Undertiden hævdede han med meget liv enhver fri mands ret til at dyrke Gud, overensstemmende med hans samvittighed, og straks efter udledede han folkets

brøst og elendighed fra de styrendes skrækkelige ligegyldighed, idet de ikke alene havde undladt at indføre presbyterianismen som national religion, men endog tålt forskellige slags sekterere, såsom papister, prælatister, erastianere, der kaldte sig presbyterianere, independetiter, socinianere og kvækere, om hvilke Kedeltromme foreslog, at de alle som én skulle jages ud af landet, på det at helligdommens skønhed kunne blive genopført i dens renhed. Dernæst udviklede han meget kraftigt læren om væbnet forsvar og om modstand mod Charles den Anden, idet han anførte, at denne konge, i stedet for at være kirkens kærlige fader, ikke havde været en kærlig fader mod andre end sine slegfredbørn, og temmelig udførligt gennemgik denne livsglade fyrstes levnet og omgang, hvoraf rigtignok kun meget lidt kunne tåle at blive taget hårdt fat på af en så uhøflig taler, der sammenlignede ham med Jeroboam, Omri, Achab, Schallum, Pekah og enhver anden ond konge, der omtales i Krønikernes bøger, og sluttede med en almindelig henvisning til skriften. "Tophet er anordnet fra gammel tid; ja, for kongen er det bestemt! Han har gjort det dybt og bredt; dets bål er af ild og meget ved, og som en svovlstrøm antænder Herrens ånde det."

Ikke så såre havde Kedeltromme endt sin prædiken og var steget ned fra det store klippestykke, der havde tjent ham til prædikestol, før hans plads blev indtaget af en præst af en helt anden slags. Den velærværdige Gabriel var i en fremrykket alder og noget førladen og havde en lydelig røst, et firkantet ansigt og enfoldige, sjælløse træk, i hvilket legemet syntes at have en større overvægt over ånden, end passeligt var hos en gejstlig mand. Den yngling derimod, der afløste ham i at

formane denne ejendommelige forsamling – Ephraim Macbriar var hans navn – var næppe tyve år gammel, og dog tydede hans udmagrede træk allerede på, at et af naturen svindsottigt legeme var blevet slidt op af nattevågen, fasten, hårdt fængsel og med de anstrengelser, der er forbundet med en flygtnings liv. Så ung han var, havde han flere gange været fængslet i flere måneder og lidt en hård medfart, som skaffede ham stor indflydelse hos hans trosbrødre. Han lod sine matte øjne fare hen over mængden og valpladsen, og der viste sig et triumferende lys i hans blik, og hans blege, gribende træk farvedes af en forbigående, svindsottig glædesblussen. Han foldede sine hænder, vendte sit ansigt op mod himlen og syntes hensunket i stille bøn og taksigelse, før han henvendte sig til folket, og da han begyndte at tale, syntes hans svage og brudte røst ikke at være i stand til at udtrykke hans tanker. Men forsamlingens dybe tavshed, og den ivrighed, hvormed øret opfangede hvert ord, ligesom de hungrende israelitter den himmelfaldne manna, gjorde en tilsvarende virkning på prædikeren selv. Hans ord blev tydeligere og hans væsen alvorligere og kraftigere, og det syntes, som om religiøs iver triumferede over legemlig svaghed og affældighed. Hans naturlige veltalenhed var ikke helt uplettet af hans sekts råhed, men dog ved en god, naturlig smags indflydelse fri for hans samtidiges grovere og latterligere fejl, og Skriftens sprog, som i deres munde stundom nedværdigedes ved upassende anvendelser, gjorde i Macbriars formaningstale en fyldig og højtidelig virkning ligesom den, der frembringes af solens stråler, når de strømmer igennem de malede helgen- og martyrbilleder i en gammel domkirkes gotiske vinduer.

Med de mest gribende farver skildrede han kirkens trøstesløse tilstand i dens sidste trængselstid, skildrede den som Hagar, der så sit barns liv svinde hen i den kildeløse ørken; som Juda, der under sit palmetræ sørgede over sit tempels ødelæggelse; som Rachel, der græd over sine børn og afviste al trøst, men i særdeleshed hævede han sig op til en barsk højhed, da han henvendte sig til dem, der endnu glødede af kampen og hvem han opfordrede til at ihukomme de store ting, Gud havde gjort for dem, og til at blive ved på den bane, på hvilken de havde vundet deres første sejr.

"Eders klæder er farvede, men ikke med vinpersens saft; Eders klæder er fulde af blod," udbrød han, "men ikke af blodet af geder eller lam; støvet i den ørken, i hvilken I står, er blevet gødet med blod, men ikke med blodet af tyre, for Herren har en ofring i Bozrah, og en stor slagtning i Idumæas land. De var ikke hjordens førstegrøde, brændofres småkvæg, hvis kroppe ligger som gødning på agerdyrkerens mark. Det er ikke lugten af røgelse og myrra og søde urter, der damper i Eders næsebor, men disse blodige kroppe er ådsler af dem, der havde bue og lanse, der var grusomme og ingen barmhjertighed ville vise, hvis røst brølede som havet. De er ådsler af de samme mægtige krigsmænd, der kom imod Jakob på hans befrielses dag, og røgen er af ødelæggende bål, der har fortæret dem. Og disse bjerge, der omgiver Eder, er ingen helligdom, der er indhegnet med planker af cedertræ og beslået med plader af sølv; ej heller er I præster, der forretter tjeneste ved alteret med røgelseskar og fakler, men I fører sværdet og buen og dødens våben i Eders hånd. Men sandelig jeg siger Eder, ikke var de ofre, der bragtes, da det gamle tempel stod i sin første herlighed, velbehageligere

end det, I i dag har bragt ved at overgive tyrannen og undertrykkeren til døden, mens klipperne var Eders altre, himlen Eders hvælvede helligdom og Eders gode sværd offerredskaberne. Lad derfor ikke ploven blive stående i furen, vend ikke ryggen til den sti, I har betrådt ligesom oldtidens navnkundige hædersmænd, hvem Gud opvakte til sit navns forherligelse og sit hjemsøgte folks befrielse; stands ikke i det væddeløb, I løber, for at enden ikke skal blive værre end begyndelsen. Opstil derfor et banner i landet; stød i trompet på bjergene; hyrden tør ikke tøve ved sin fårefold eller sædemanden på sin pløjede ager, men I skal gøre vagten stærk, hvæsse pilene, pudse skjoldene, vælge høvedsmænd over tusinder og høvedsmænd over hundreder og halvhundreder og flere; kald fodfolkene frem som susende vinde, for ødelæggernes veje er tilstoppede, deres skove brændte, og deres stridsmænds åsyn vendt til flugt. Himlen har været med Eder og knækket den mægtiges bue; lad da enhvers hjerte være som den tapre Maccabæus', enhvers hånd som den vældige Samsons, enhvers sværd som Gideons, der ikke blev træt af at fælde, for kirkeforbedringens banner er blevet udfoldet på bjergene i dets første ynde, og Helvedes porte skal intet formå imod det.

Hil være den, som i dag bytter sit hus bort for en hjelm og sælger sin kjortel for et sværd og deler skæbne med covenantens børn lige til løftets fuldbyrdelse, men ve, ve den, der i kødelige og egenkærlige øjemed holder sig tilbage fra det store værk, for forbandelsen skal ramme ham, ja endog Meroz' bitre forbandelse, fordi han ikke kom Herren til hjælp mod de mægtige. Op derfor og rør Eder! Martyrernes blod, der damper

på retterstederne, råber om hævn; de helliges ben, som ligger og bleges på landevejene, kræver gengældelse; uskyldige fangers suk fra øde øer i havet og fra fængslerne i tyrannernes høje steder råber om befrielse; bønner af forfulgte kristne, der skjuler sig for forfølgernes sværd i huler og ørkener, hvor de lider hunger og kulde og må undvære ild, føde, husly og klæder, fordi de hellere vil tjene Gud end mennesker – alle er med Eder og beder, våger, banker, stormer Himlens porte for Eder. Himlen selv skal kæmpe for Eder, ligesom stjernerne i deres løb kæmpede mod Sisera. De, som vil vinde udødelig ære i denne verden og evig lyksalighed i den tilkommende, skal træde i Guds tjeneste og tage mod fæstepenge af hans tjeners hånd – velsignelse kommer over ham og hans hus og hans børn i niende led, ja forjættelsens velsignelse for evigt og altid! Amen."

Prædikerens veltalenhed lønnedes af den dybe bifaldsmumlen, der lød blandt den væbnede forsamling ved slutningen af en opfordring, der stemte så vel overens med, hvad den havde udrettet og hvad der endnu stod tilbage for den at udrette. De sårede glemte deres smerter, de mødige og hungrige deres savn og anstrengelser, mens de lyttede efter lærdomme, der hævede dem op over verdens fornødenheder og ulykker og gjorde deres sag til den samme som Guds. Mange flokkede sig om prædikeren, da han steg ned fra den ophøjede plads, hvor han havde stået, omfattede ham med hænder, på hvilke blodet endnu ikke var stivnet og gav ham det hellige løfte at ville vise sig som Himlens trofaste stridsmænd. Udmattet af sin egen begejstring og den sjælfulde harme, han havde anvendt i sit foredrag, kunne han kun svare med afbrudte ord:

"Gud velsigne Eder, mine brødre! Det er *Hans* sag. Står op og vis Eder som mænd; det værste, der kan times os, er kun en kortvarig og blodig overgang til Himlen."

Balfour og de andre førere havde ikke forsømt at bruge den tid, der var medgået til disse åndelige øvelser. Vagtbål var blevet tændt, skildvagter sat ud og foranstaltninger truffet til at vederkvæge hæren med de levnedsmidler, som i hast havde kunnet skaffes til veje fra de nærmeste avlsgårde og landsbyer, og da de første nødvendigheder således var blevet afhjulpet, havde de henvendt deres tanker på fremtiden og udsendt flere afdelinger for at udbrede budskabet om deres sejr og enten med det gode eller det onde tilvejebringe forråd af, hvad der var størst trang til. Heri havde de været over al forventning heldige, idet de i en landsby havde bemægtiget sig en lille opsamling af levnedsmidler, hestefoder og skydeforråd, der havde været bestemt for de kongelige tropper. Dette held skaffede dem ikke alene hjælp for øjeblikket, men vakte samtidig så gode forhåbninger med hensyn til fremtiden, at i stedet for at nogle af deres midte tidligere var begyndt at kølnes i deres iver, besluttede de nu enstemmigt at blive under våben og betro sig og deres sag til krigens gang.

Og hvad man end vil mene om mange af deres læresætningers overspændthed og deres snæverhjertede trosiver, er det dog umuligt at nægte disse få hundrede bønder ros for opofrende mod, når man betænker, at de uden førere, penge, forråd eller nogen som helst bestemt felttogsplan, men alene opretholdte af den dem iboende iver og afsky for deres styreres undertrykkelser, vovede at erklære en bestående

regering, der understøttedes af en velordnet hær og tre kongerigers hele pragt, åbenbar krig.

19

Nå, sig nu, at jo en gammel mand kan du til noget.

– Henrik den Fjerde, 2. del.

Vi må nu vende tilbage til borgen Tillietudlem, hvor der nu herskede stilhed og ængstelse, efter at livvagten havde forladt den denne begivenhedsrige dags formiddag. Det var ikke lykkedes lord Evandales forsikringer at dæmpe Ediths frygt. Hun vidste, at han var højmodig og ordholden, men det syntes at være alt for klart, at han formodede en heldig rival i genstanden for hendes forbøn, og var det ikke at forlange en overmenneskelig anstrengelse af ham, at han skulle våge over Mortons sikkerhed og udfri ham af alle de farer, hvorfor hans anholdelse og den mistanke, han havde pådraget sig, hyppigt måtte udsætte ham? Hun hengav sig derfor til den mest hjerteskærende frygt, uden at indrømme, ja næsten uden at låne øre til de mangeartede trøstegrunde, Jenny Dennison fremsatte ligesom en dygtig feltherre, der i regelret rækkefølge angriber med de forskellige afdelinger af sin hær.

For det første var Jenny moralsk overbevist om, at den unge Milnwood ingen ulykke ville komme til, og om så var, var der dernæst trøst i den tanke, at lord Evandale var det bedre og mere passende parti af de to. Endvidere var der al udsigt til et slag, hvori bemeldte lord Evandale kunne falde, og så ville der jo ikke være mere snak om den ting, og endelig kunne, hvis

whiggerne vandt, Milnwood og Cuddie komme tilbage til borgen og med magt bortføre deres hjerters udkårede.

"For jeg har glemt at fortælle Eder, frøken," fortsatte kammerpigen, og holdt sit lommetørklæde for sine øjne, "at stakkels Cuddie lige så vel som den unge Milnwood er i filistrenes klør. Han bragtes fanget hertil i formiddags, og jeg måtte give Tom Halliday gode ord og smiske for ham for at få lov til at komme hen til staklen, men Cuddie var ikke så taknemmelig, som han burde have været," tilføjede hun, idet hun samtidig skiftede tone og hastigt tog tørklædet fra ansigtet, "og derfor vil jeg heller ikke fordærve mine øjne med at græde over den sag. Der bliver altid unge karle nok tilbage, om de så hænger halvparten af dem."

Også borgens andre beboere følte sig utilfredse og urolige. Lady Margaret fandt, at oberst Grahame ved at befale, at en henrettelse skulle finde sted udenfor hendes husdør, og ved at afslå hendes bøn om en udsættelse havde ladet det skorte på den ærbødighed, der tilkom hendes stand, ja endog gjort indgreb i hendes godsherrelige rettigheder.

"Obersten burde have husket på, svoger," sagde hun, "at lenet Tillietudlem har hals- og håndsret, og skulle altså det unge menneske have været henrettet på min ejendom (hvilket jeg finder upassende, eftersom den besiddes af kvinder, hvem sådanne sørgespil ikke kan være velkomne), burde han ifølge den almindelige lovgivning være blevet overgivet til min birkedommer og dømt af ham."

"For krigsloven, fru svigerinde," svarede major Bellenden, "må alle andre love vige. Men jeg nægter ikke, at oberst Grahame ikke har vist Eder den skyldige opmærksomhed, og

heller ikke føler jeg mig så særdeles smigret af, at han indrømmede den unge Evandale (sagtens fordi han er lord og har indflydelse i statsrådet) en bøn, som han nægtede en så gammel kongens tjener, som jeg er. Dog, når den stakkels unge knøs' liv kun bliver frelst, kan jeg trøste mig med et par stumper af en vise, der er ligeså gammel som jeg selv."

Og dermed gav han sig til at nynne:

> Og om den vinter end bider kold
> Gennem lokker grå og luvslidt kappe,
> Frisk mod ej desmindre, du ridder bold!
> Af sekt et bæger du dig skal tappe.

"Jeg må være Eders gæst her i dag, da jeg ønsker at erfare udfaldet af dette sammenstød ved Loudon Hill, skønt jeg ikke kan tænke mig, at de skulle kunne holde stand mod så godt udrustede ryttere som vore gæster fra i formiddags. Ak, der var en tid, da jeg nødigt ville have siddet med hænderne i skødet og ventet på tidender om en skærmydsel, som skete to mile fra mig. Dog, som det hedder i den gamle vise,

> Tiden ruster det blankeste sværd,
> Og årene knækker den stærkeste bue.
> Var nogen så hvas vel i ledingsfærd,
> At tid og år ham ej kunne kue?"

"Det er os meget kært, at I vil blive her, svoger," sagde lady Margaret. "Jeg vil bruge min gamle ret og se til mit hus, som dette gæstebud har bragt i nogen uorden, skønt det er uhøfligt at lade Eder være alene."

"Jeg hader ceremonier lige så meget, som jeg hader en snublende hest," svarede majoren. "Desuden ville jo kun Eders

person være hos mig, Eders tanker derimod være ved den kolde steg og de tiloversblevne postejer. Hvor er Edith?"

"Hun er gået op på sit værelse, da hun ikke befinder sig rigtig vel, efter hvad jeg hører, og har lagt sig lidt på sin seng," svarede hendes bedstemoder. "Når hun vågner, skal hun have dråber."

"Bah, bah, det er kun soldaterne, der har gjort hende syg," sagde major Bellenden. "Hun er ikke vant til at se en bekendt blive ført bort for at skydes og en anden gå i krig for måske ikke mere at komme tilbage. Hun vil snart vænne sig til det, hvis borgerkrigen igen skal bryde ud."

"Det forbyde Gud, svoger!" sagde lady Margaret.

"Det må I nok sige! Men nu vil jeg have mig et parti triktrak med Harrison."

"Han er redet ud, sir," sagde Gudyill, "for at få noget at vide om slaget."

"Gid pokker havde det slag!" sagde majoren. "Det gør jo hele huset her så forstyrret, som om der aldrig før havde været mage dertil her i landet, og dog er der et sted, som hedder Kilsythe, John."

"Ja, og Tippermuir, Eders Velbyrdighed," svarede Gudyill, "hvor jeg var Hans Velbyrdighed, min afdøde herres bagmand."

"Og Alford, John," fortsatte majoren, "hvor jeg anførte stutteriet, og Innerlochy, hvor jeg var adjudant hos den store marquis, og Auld Earn og Dee Bridge."

"Og Philiphaugh, Eders Velbyrdighed," sagde John.

"Hm," svarede majoren, "jo mindre vi taler om den historie, John, des bedre."

Men efter at være kommet ind på Montroses felttog, førte majoren og John Gudyill krigen med en sådan hårdnakkethed,

at de længe holdt stand mod den frygtelige fjende, kaldet tiden, med hvem afskedigede veteraner i den rolige slutning af et travlt liv plejer at leve i uophørligt fjendskab.

Det er en bemærkning, som hyppigt er blevet gjort, at tidender om vigtige begivenheder flyver afsted med næsten utrolig hurtighed, og at rygter, der i hovedsagen er rigtige, skønt unøjagtige i enkelthederne, iler forud for det visse budskab, som om de blev båret af himlens fugle. Sådanne rygter foregriber virkeligheden, ikke ulig de "skygger af tilkommende begivenheder", som beskæftiger en højlandsk seers indbildningskraft. På sit ridt var Hansson stødt på et sådant rygte og vendte derfor højst nedslået tilbage til Tillietudlem, hvor han allerførst opsøgte majoren, som han afbrød midt i en ordrig skildring af Dunbars belejring og indtagelse med de ord:

"Himlen give, hr. major, at vi ikke en af dagene må se Tillietudlem blive belejret."

"Hvad skal det sige, Harrison? Hvad fanden mener I?" udbrød den forbavsede veteran.

"Ja, sir, det er en fast og almindelig udbredt tro, at Claverhouse er blevet fuldstændig overvundet, ja nogle siger endog, at han er faldet, at dragonerne er blevet splittet ad, og at oprørerne iler herhen og truer enhver, som ikke vil sværge til covenanten, med død og undergang."

"Det kan jeg aldrig tro," sagde majoren og sprang op, "jeg kan aldrig tro, at livvagten er flygtet for oprørerne – men hvor kan jeg tale således," fortsatte han, "når jeg selv har set mage dertil? Send Pike og et par af karlene ud for at spejde og lad alle pålidelige folk her på borgen og nede i landsbyen gribe til

våben. Denne gamle borg kan måske endnu holde stand en stund, hvis den bliver forsynet med levnedsmidler og besætning, og den behersker snævringen mellem højderne og det flade land. Det er et held, at jeg er her. Gå og hold mønstring over folkene, Harrison. I, Gudyill, skal se efter, hvor mange levnedsmidler I har eller kan skaffe til veje og holde Eder færdig til, hvis efterretningen stadfæster sig, at slagte så mange stude, som I kan salte. – Brønden kan ikke udtørres. – På brystværnene står der nogle gammeldags kanoner, havde vi bare krudt, skulle vi nok komme ud af det."

"Dragonerne lod nogle tønder krudt blive i ladegården, til de kom tilbage," sagde Harrison.

"Så skynd Eder at få dem bragt herop sammen med alle de piker, sværd, pistoler og bøsser, der er at finde. Lad ikke så meget som en pren blive tilbage. Det er et held, at jeg er her! Men jeg må straks tale med min svigerinde."

Lady Margaret Bellenden sattes i forbavselse ved et så uventet og foruroligende budskab. Det var forekommet hende, som om den anselige krigsstyrke, der endnu samme dag havde forladt hendes mure, måtte være tilstrækkelig til at gøre det af med alle misfornøjede i Skotland, når de var samlet på et sted, og nu drejede hendes første tanke sig om, hvor utilstrækkelige deres egne kræfter var til at modstå en hær, der havde vist sig stærk nok til at overvinde Claverhouse og så udvalgte tropper.

"Ve mig! Ve mig!" sagde hun, "hvad vil alt, hvad vi kan gøre, vel nytte os, svoger? Hvad vil modstand vel udrette andet end bringe fordærvelse over gården og barnet Edith? For Gud er mit vidne, at jeg ikke tænker på mit eget gamle liv."

"Nej, fru svigerinde," sagde majoren, "I må ikke være så modfalden. Borgen er stærk og oprørerne ukyndige og slet forsynede; min broders hus skal ikke være et smuthul for tyve og oprørere, så længe gamle Miles Bellenden er der. Min hånd er ikke så kraftig som tidligere, men jeg takker mine gamle grå hår for, at jeg endnu har noget kendskab til krigen. Der kommer Pike med efterretninger. – Hvad nyt, Pike? Et sidestykke til Philiphaugh, hvad?"

"Ja, ja," svarede Pike roligt, "det er et fuldstændigt nederlag. Jeg tænkte nok i morges, at der ikke ville komme noget godt ud af deres nymodens måde at bære karabinen på."

"Hvem har du talt med? Hvem har sagt dig besked?" spurgte majoren.

"O, over en halv snes dragoner, der kappedes om at komme først til Hamilton. De vinder nu væddeløbet, indestår jeg for, hvem der så har vundet slaget."

"Fortsæt Eders tilberedelser, Harrison," sagde den raske veteran, "få krudtet bragt her op og kvæget slagtet. Hent alt det mel, I kan skrabe sammen, nede i byen. Vi tør intet øjeblik spilde. Gjorde Edith og I, fru svigerinde, ikke bedst i at tage over til Charnwood, mens vejen derhen endnu er fri?"

"Nej, svoger," svarede lady Margaret, der var meget bleg, men talte med største fatning, "skal det gamle hus holde stand, vil jeg forsøge min lykke i det. To gange er jeg flygtet bort fra det i mine dage, og begge gange savnede jeg dets gæveste og smukkeste, da jeg kom tilbage, og derfor vil jeg nu blive her og ende min pilgrimsvandring i det."

"Det er måske også i det hele taget det sikreste både for Edith og for Eder," sagde majoren, "da whiggerne vil vise sig hele

vejen herfra til Glasgow og gøre det højst usikkert for Eder at rejse eller opholde Eder på Charnwood."

"Lad det blive således," sagde lady Margaret, "og, kære svoger, som min afdøde mands nærmeste frænde overdrager jeg Eder ved dette kendetegn" – her rakte hun ham den afdøde jarl af Torwoods ærværdige, guldknappede stok – "uindskrænket myndighed og befaling på min borg Tillietudlem og dens tilliggende, samt uindskrænket fuldmagt til at dræbe, slå og fortrædige dem, der måtte angribe den, lige så frit, som jeg selv kunne gøre det. Og jeg håber, at I vil Forsvare den, således som det sømmer sig for et hus, hvor Hans allernådigste Majestæt har nedladt sig til –"

"Nej, fru svigerinde," afbrød majoren hende, "nu har vi virkelig ikke tid til at tale om kongen og hans frokost."

Og idet han hastigt forlod værelset, skyndte han sig med samme raskhed som en mand på femogtyve år at undersøge sin fæstnings tilstand og føre tilsyn med de foranstaltninger, der krævedes til dens forsvar.

Ligesom borgen Tillietudlem selv havde meget tykke mure og meget smalle vinduer, således var også dens borggård omgivet af en meget tyk ringmur med flankerende tårne på den eneste tilgængelige side, og da den på den anden hævede sig op lige fra randen af en brat skrænt, var den helt vel i stand til at forsvare sig mod, hvad det skulle være med undtagelse af belejringsskyts.

Udhungring eller bestormelse var det, besætningen især havde at frygte. Hvad skyts angik, da var det øverste af tårnet besat med nogle forældede voldstykker og små kanoner, der bar de gammeldags navne kartover, slanger, halve slanger, falke og

falkonetter. Disse lod majoren ved hjælp af John Gudyill blæse af og lade og rettede dem derpå således, at de beherskede vejen oppe på bakken lige overfor, ad hvilken oprørerne måtte komme, ligesom han også lod to eller tre træer fælde, som ville have hindret skytset fra at gøre dets fulde virkning, hvis det måtte blive nødvendigt at bruge det. Af stammerne af disse træer samt af andre genstande lod han opføre forhugninger på den bugtede adgang til borgen fra landevejen og sørgede for, at den ene beherskede den anden, hvorved han spærrede den store port til borggården endnu stærkere og lod kun en låge stå åben til ind- og udgang. Hvad han frygtede mest for, var hans mandskabs fåtallighed, da forvalteren trods alle sine anstrengelser kun havde været i stand til at få ni mand bragt under våben, ham selv og Gudyill iberegnet, så langt overgik oprørernes sag regeringens i folkelighed. Major Bellenden og hans tro tjener Pike bragte besætningens styrke op til elleve mand, og dusinet kunne endog være blevet fuldt, hvis lady Margaret havde villet samtykke i, at Gåse-Gibbie atter havde grebet til våben, men hun gøs tilbage for forslaget, da det fremsattes af Gudyill, med en sådan modbydelighed for mindet om hin ulykkelige stridsmands tidligere bedrifter, at hun forsikrede, at hun hellere ville se borgen falde end ham optaget blandt dens forsvarere. Med elleve mand, sig selv derunder indbefattet, besluttede major Bellenden ikke des mindre at holde pladsen til det yderste.

Forsvarsforanstaltningerne kunne ikke blive truffet uden den ved sådanne lejligheder sædvanlige larm. Kvinder skreg, kvæg brølede, hunde hylede, mænd løb hid og did og svor og bandede uophørligt. De gamle stykkers rumlen frem og tilbage rystede

brystværnene. Borggården genlød af hastig galoperen af sendebud, der red bort og kom tilbage i vigtige ærinder, og i bulderet af krigerske tilberedelser blandede sig lyden af kvindelige klager.

En sådan babelsk misklang kunne have vækket endog de døde op af deres slummer, og det varede derfor heller ikke længe, før den forjog Edith Bellendens uklare drømmerier, hvorfor hun sendte Jenny afsted, for at hun skulle forhøre sig om årsagen til den tummel, der rystede borgen i selve dens grundvold, men da Jenny kom ud i den travle strøm, var der så meget, hun skulle spørge om og høre efter, at hun glemte den spændte forventning, hvori hun havde forladt sin frøken, og da der ingen due var, som Edith kunne afsende for at indhente oplysninger, efter at hendes ravnebud havde undladt at komme tilbage med sådanne, var hun nødsaget til i dette øjemed at vove sig fra sit kammers ark ud i det forvirringens syndflod, som oversvømmede resten af borgen. Seks stemmer, der talte på en gang, underrettede hende til svar på hendes første spørgsmål om, at Claverhouse og alle hans folk var faldet, og at ti tusinde whigger nærmede sig for at belejre borgen under anførsel af John Balfour fra Burley, den unge Milnwood og Cuddie Headrigg. Denne påfaldende sammenføjning af personer syntes at vidne om, at den hele historie ikke var sand, og dog tydede den på borgen almindeligt herskende travlhed på, at der visseligt forestod en eller anden fare.

"Hvor er lady Margaret?" var Ediths andet spørgsmål.

"I sit bedekammer," var svaret – et til kapellet stødende rum, hvor den gode, gamle dame plejede at tilbringe største delen af de dage, der ifølge den biskoppelige kirkes forskrifter var

bestemte til andagtsøvelser, såvel som de årsdage, på hvilke hun havde mistet sin ægtefælle og sine børn, og endelig de timer, hvori nationale eller huslige sorger foranledigede en mere inderlig og højtidelig henvendelse til Himlen.

"Hvor er da major Bellenden?" spurgte Edith højst urolig.

"Oppe på tårnets brystværn, madame, hvor han retter stykkerne," var svaret.

Standset af tusinde hindringer banede hun sig derfor vej op til brystværnet, hvor hun fandt den gamle herre midt i hans naturlige, krigerske element, kommanderende, irettesættende, opmuntrende, undervisende og i færd med at varetage alle en god befalingsmands talrige pligter.

"Hvad i Guds navn er der så færde, onkel?" udbrød Edith.

"På færde, kære barn?" gentog majoren koldblodigt, mens han med briller på næsen undersøgte, hvorledes en kanon var rettet, "på færde? Å, lidt højere med druen, John Gudyill. På færde? Ih, at Claverhouse er blevet slået, og at whiggerne nærmer sig os med deres hele styrke, det er der på færde."

"Store Himmel!" sagde Edith, hvis øje i det samme opfangede et glimt af vejen langs med floden, "og hist nede kommer de!"

"Hist nede! – Hvor?" spurgte veteranen, og idet hans øjne fulgte den samme retning, så han en stor hob ryttere komme nede på stien.

"Til kanonerne, gutter!" var hans første ord, "vi vil lade dem betale told, når de kommer over højen. Dog bliv, bliv – det er bestemt livvagten."

"Ak nej, onkel, nej," svarede Edith, "se, hvor uordentligt de rider, og hvor dårligt de holder deres rækker sluttede! Det kan ikke være de smukke ryttere, der red herfra i formiddags."

"Ak, mit kære barn," svarede majoren, "du kender ikke forskellen mellem folk før et slag og efter et nederlag; men livvagten er det, da jeg kan se de røde og blå munderinger og kongens standarter. Det glæder mig dog, at de har fået den med."

Hans melding stadfæstedes, da rytterne kom nærmere og til sidst gjorde holdt på vejen nedenfor tårnet, hvor deres anfører lod dem trække vejret og styrke deres heste, mens han selv red hastigt op ad bakken.

"Det er ganske rigtigt Claverhouse," sagde majoren, "Gud ske lov, at han er undsluppet, men han har mistet sin berømte sorte hest. Sig lady Margaret det, John Gudyill; få nogle forfriskninger sat frem; skaf havre til dragonernes heste, og lad os gå ned i hallen, Edith, for at tage imod ham. Vi får vist kun dårligt nyt at høre."

20

Med ro i færd og ro i blod
Han nord om sletten red.
Var lykken med ham eller mod,
Han lige sindigt stred.

– Hardyknute.

Oberst Grahame af Claverhouse mødte den i borghallen forsamlede familie med samme sindsro og forekommenhed, der havde klædet ham så godt om formiddagen, ja han havde endog haft betænksomhed nok til at rette noget på sin påklædning og vaske sporene af kampen af sit ansigt og sine hænder, så at hans ydre ikke bar større præg af uorden, end om han var kommet tilbage fra et morgenridt.

"Det bedrøver mig, oberst Grahame," sagde den ærværdige gamle dame, mens tårerne randt ned ad hendes kinder, "det bedrøver mig dybt."

"Og det bedrøver mig, bedste lady Margaret," svarede Claverhouse, "at dette uheld måske kan gøre Eders ophold på Tillietudlem farligt for Eder, i særdeleshed i betragtning af Eders velkendte troskab mod kongen og den gæstfrihed, I nys har vist hans krigere. Og jeg er derfor også fornemmeligt kommet hertil for at anmode Eder og miss Bellenden om at modtage min beskyttelse (hvis I ikke vil foragte en stakkels flygtnings,) til Glasgow, hvorfra jeg skal sørge før, at I sikkert kan komme til Edinburgh eller Dumbarton Castle, ligesom det måtte synes Eder bedst. "

"Jeg er Eder meget forbunden, oberst Claverhouse," svarede lady Margaret, "men min svoger, major Bellenden, har lovet mig at forsvare dette hus mod oprørerne, og med Guds hjælp skal de ikke fordrive Margaret Bellenden fra hendes arne, så længe der er en gæv mand, som siger, at han kan værge den."

"Vil da major Bellenden påtage sig dette?" spurgte Claverhouse, i hvis sorte øje der strålede et glad lys, da han vendte det mod veteranen. "Men hvorfor vil jeg spørge om det? Det står jo i samklang med hele hans foregående liv. Men har I midlerne til det, hr. major?"

"Ja, på nær folk og levnedsmidler, hvormed vi kun er slet forsynede," svarede majoren.

"Hvad folk angår," sagde Claverhouse, "vil jeg overlade Eder en snes karle, som ville forsvare et stormhul mod Djævelen selv. Det vil være til største gavn, om I kun kan holde pladsen i otte dage, og til den tid må I ganske sikkert få undsætning."

"Så længe skal jeg holde den, hr. oberst," svarede majoren, "med femogtyve gæve folk og tilstrækkeligt krudt, om vi så skal gnave sålerne af vore sko af sult, men jeg håber at få levnedsmidler fra omegnen."

"Og hvis jeg tør tillade mig en bøn, oberst Grahame," sagde lady Margaret, "vil jeg anmode om, at vagtmester Francis Stewart må få befalingen over de hjælpetropper, I er så god at ville føje til vort eget mandskab. Det kan tjene til at retfærdiggøre hans forfremmelse, og jeg har noget til overs for hans ædle byrd."

"Med vagtmesterens krige er det forbi, madame," svarede Grahame i en uforandret tone, "og han behøver nu ingen forfremmelse, som en jordisk herre kan give ham."

"Undskyld," sagde major Bellenden, idet han tog Claverhouse under armen og førte ham bort fra damerne, "men jeg er ængstelig for mine venner. Jeg frygter I har lidt andre og vigtigere tab, da jeg ser, at en anden officer fører Eders brodersøns standart."

"I har ret, major Bellenden," svarede Claverhouse roligt, "min brodersøn er ikke mere blandt de levende – han faldt under opfyldelsen af sin pligt, således som det sømmede sig ham."

"Store Gud," udbrød majoren, "hvor ulykkeligt! Den smukke, kække, højsindede unge mand!"

"Han var i sandhed alt, hvad I der siger," svarede Claverhouse; "stakkels Richard var det samme for mig som en førstefødt søn. Han var min øjesten, og jeg havde indsat ham til min arving. Men han døde under opfyldelsen af sin pligt, og jeg – jeg, major Bellenden," med disse ord trykkede han hårdt majorens hånd, "jeg lever for at hævne ham."

"Det glæder mig oberst Grahame," sagde den kærlige veteran, hvis øjne fyldtes med tårer, "at se Eder bære denne ulykke med så megen styrke."

"Jeg er ikke egenkærlig," svarede Claverhouse, "om verden end vil sige Eder det modsatte. Hverken i mit håb eller min frygt, i mine glæder eller mine sorger er jeg egenkærlig, og ikke for min egen skyld har jeg været streng, grisk eller ærgerrig. Min herres tjeneste og landets bedste er de formål, jeg har søgt at stræbe efter. Jeg har måske drevet strengheden til grusomhed, men jeg handlede altid i den bedste mening, og nu vil jeg ikke vise mine egne følelser større eftergivenhed, end jeg har vist andres."

"Jeg forbavses over Eders sjælsstyrke under alle de ubehagelige omstændigheder, der er forbundet med denne sag," fortsatte majoren.

"Ja," svarede Claverhouse, "mine fjender i statsrådet vil give mig skyld for uheldet – jeg foragter deres anklager. De ville anklage mig for min konge – jeg kan afvise deres beskyldning. Statens fjender vil juble over min flugt – der kommer nok den tid, da jeg skal vise dem, at de har jublet for tidligt. Den faldne yngling stod mellem en grådig slægtning og arven efter mig, da min ægteseng, som I ved, er ufrugtbar; men fred være med ham! Landet kan bedre undvære ham end Eders ven, lord Evandale, der, efter at have vist stor kækhed, ligeledes, frygter jeg, er faldet."

"Hvilken sørgelig dag!" udbrød majoren, "jeg hørte et rygte om det, men det blev igen modsagt, og der tilføjedes, at den unge adelsmands hidsighed havde været skyld i, at det ulykkelige slag blev tabt."

"Nej, hr. major," sagde Grahame, "lad de levende officerer bære skylden, hvis der er nogen skyld. Nej, lad laurbærrene blomstre uplettede på de faldnes grave. Jeg taler imidlertid ikke om lord Evandales død som vis, men faldet eller taget til fange frygter jeg, han må være. Dog blev han revet ud af slagtummelen, da vi talte sidste gang med hinanden. Vi var da i begreb med at forlade valpladsen med en bagtrop på knap tyve mand. Resten af regimentet var så godt som opløst."

"Da har de snart samlet sig igen," sagde majoren. og så ud ad vinduet på dragonerne, der fodrede deres heste og forfriskede sig nede ved bækken.

"Ja," svarede Claverhouse, "mine slyngler skal ikke fristes synderligt til enten at rømme eller strejfe længere bort, end de drives af deres første forskrækkelse. Der er kun ringe venskab og god forståelse mellem dem og bønderne her i egnen. Enhver landsby, de kommer igennem, er tilbøjelig til at rejse sig imod dem, og derfor bliver skurkene drevet tilbage til deres standarter af en gavnlig frygt for stegespid, pigkæppe, høtyve og kosteskafter. Dog lad os nu tale om Eders planer og fornødenheder og midlerne til at vedligeholde forbindelsen med Eder. For at sige Eder sandheden, så tvivler jeg på, at jeg kan holde mig ret længe i Glasgow, endog efter at jeg har forenet mig med lord Ross, for dette sværmernes tilfældige og forbigående held vil rejse hele befolkningen i alle de vestlige grevskaber."

De drøftede derfor major Bellendens forsvarsmidler og aftalte en forbindelsesplan, hvis der, som det var at vente, skulle udbryde en almindelig opstand. Claverhouse gentog sit tilbud om at føre damerne til et sikkert sted, men, alt vel overvejet, troede major Bellenden, at de ville være lige så sikre på Tillietudlem.

Obersten tog derpå høfligt afsked med lady Margaret og miss Bellenden, idet han forsikrede dem, at skønt han mod sin vilje var nødsaget til for øjeblikket at lade dem blive tilbage under farlige forhold, skulle han dog snarest muligt gøre alt, hvad der stod i hans magt, for at indfri sit rygte som en god og ærlig ridder, og at de kunne stole på, at de snart skulle høre fra ham eller få ham at se.

Fuld af frygt og uro, som hun var, var lady Margaret kun lidt i stand til at svare på en tale, der stod i så nøje overensstemmelse

med hendes sædvanlige udtalelser og følelser, men indskrænkede sig til at byde Claverhouse farvel og takke ham for den bistand, han havde lovet at overlade dem. Edith længtes efter at forhøre sig om Henry Mortons skæbne, men kunne ikke finde på noget påskud og kun håbe, at den havde været genstand for en del af den lange samtale, hendes grandonkel havde haft under fire øjne med Claverhouse. I så henseende blev hun imidlertid skuffet, for den gamle kavaler havde været så fordybet i sin egen bestillings pligter, at han næppe havde talt et ord med Claverhouse om andet end krigssager og sandsynligvis ville have været lige så glemsom, hvis hans egen søns skæbne havde svævet i vægtskålen i stedet for hans vens.

Claverhouse red nu ned ad den bakke, på hvilken borgen var opført, for igen at sætte sine folk i bevægelse, og major Bellenden fulgte med ham for at modtage den afdeling, der skulle blive tilbage på borgen.

"Jeg vil lade Inglis blive hos Eder," sagde Claverhouse, "da jeg, således som jeg er stillet, ingen højere officer kan undvære. Det er alt, at vi med vore forenede anstrengelser kan holde folkene samlet. Men skulle nogen af vore savnede officerer vise sig, bemyndiger jeg Eder til at beholde ham, da det vil holde hårdt at få mine karle til at lystre nogen anden foresat."

Da hans tropper nu var opstillede, udtog han ved navn seksten mand, som han satte under befaling af korporal Inglis, hvem han på stedet forfremmede til vagtmester.

"Og hør nu, godtfolk," sluttede han, "jeg lader Eder blive her, for at I skal forsvare en dames hus under anførsel af hendes svoger, major Bellenden, en af kongens tro tjenere. Viser I Eder modige, ædruelige og lydige, skal I blive godt belønnet, når jeg

kommer tilbage for at undsætte pladsen. I tilfælde af mytteri, fejhed, tjenesteforsømmelse eller den ringeste udskejelse her i huset er profossen og galgen Eder visse. I ved, at jeg holder mit ord både i godt og ondt."

Han tog til hatten, idet han sagde dem farvel, og vekslede et hjerteligt håndtryk med major Bellenden.

"Lev vel, min modige gamle ven!" sagde han. "Lykken være med Eder, og gid der må oprinde bedre tider for os begge!"

Rytterne, der stod under hans befaling, var ved major Allans anstrengelser igen blevet bragte tåleligt i orden, og skønt de havde mistet deres glans, og al forgyldningen var gået af dem, havde de dog et langt mere regelret og krigerisk udseende, da de anden gang forlod borgen Tillietudlem, end da de efter deres nederlag var kommet tilbage til den.

Efter at være blevet overladt til sig selv, udsendte major Bellenden flere af sine folk, som dels skulle tilvejebringe levnedsmidler, i særdeleshed mel, og dels indhente oplysninger om fjendens bevægelser, i hvilken sidste henseende alt, hvad han kunne erfare, gik ud på, at oprørerne agtede at blive natten over på valpladsen. Men også disse havde afdelinger og forposter ude for at indsamle forråd, og stor blev uroen og nøden blandt dem, som fik modsatte pålæg i kongens og kirkens navn, idet det ved de første befaledes dem at sende levnedsmidler til borgen Tillietudlems proviantering og ved de andre at forsyne den sande religions gudfrygtige tilhængere, der havde grebet til våben for covenantens og kirkeforbedringens sag og for tiden lå i lejr ved Drumclog ikke langt fra Loudon Hill. Enhver sådan opfordring endtes med trusler om ild og sværd, hvis den ikke blev efterlevet, da ingen

af parterne kunne stole så ubetinget på deres kongetroskab eller trosiver, til hvem de henvendte sig, at de turde gøre sig håb om, at de ville skille sig ved deres ejendom på andre vilkår. De stakkels mennesker vidste derfor ikke, til hvilken side de skulle vende sig, og sandt at sige var der adskillige, som vendte sig til mere end en.

"Disse kildne tider kunne få den klogeste til at gå fra forstanden," sagde den forsigtige vært, Niel Blane, "men jeg vil dog se at holde tungen lige i munden. Hvor meget mel er der i bingen, Jenny?"

"To tønder havremel, en tønde bygmel og en tønde ærtemel," svarede Jenny.

"Godt, barn," fortsatte Niel Blane med et dybt suk, "Bouldy skal køre ærte- og bygmelet til lejren ved Drumclog – han er en whig og var sin forrige madmoders plovkarl – blandingsbrød passer sig godt for deres hedebomaver. Han kan sige, at det er det sidste mel, vi har her i huset, eller hvis han betænker sig på at lyve, hvad han dog næppe vil, når det gælder husets bedste, kan han vente, til den gamle fordrukne rytter Duncan Glen har kørt havremelet til Tillietudlem og hilst fruen og majoren så flittigt fra mig og sagt, at jeg ikke har så meget som til en skål havrevælling tilbage, og bærer Duncan sig fornuftigt ad, vil jeg give ham et glas whisky, som skal få den blå lue til at stå ud af munden på ham."

"Hvad skal vi da selv spise, fader," spurgte Jenny, "når vi har sendt alt melet i kisten og bingen bort?"

"Vi får at hjælpe os med hvedemel," svarede Niel med et udtryk af hengivelse i skæbnen, "det er ingen dårlig kost, om end en skotsk mave ikke er så vant til det som til det kraftige

havremel. Engelskmændene lever mest af det, men de buddingslugere har heller ikke bedre forstand."

Mens de forsigtigt og fredeligt søgte, som Niel Blane, at holde sig gode venner med begge partier, begyndte de, som besad større almen- eller partiånd, at ruste sig på alle kanter. De kongeligsindede der i egnen var ikke talrige, men nød anseelse på grund af deres formue og indflydelse, da de for størstedelen bestod af landejendomsbesiddere af gammel afbyrd, der med deres brødre, fætre og slægtninge i niende led såvel som deres tjenerskab dannede en slags milits, som kunne forsvare deres egne befæstede gårde mod enkelte oprørerafdelinger, modsatte sig deres forlangender om levnedsmidler og opsnappede dem, der af andre sendtes til den presbyterianske lejr. Tidenden om, at Tillietudlem ville forsvare sig imod oprørerne, satte mod i disse lenspligtige frivillige, da de i borgen så en forskansning, hvortil de kunne ty, hvis det skulle blive umuligt for dem at fortsætte den lille krig, de nu stod i begreb med at føre.

På den anden side fik presbyterianerne stærk tilgang fra købstæderne, landsbyerne og avlsgårdene i mænd, som i særdeleshed havde lidt under den herskende undertrykkelse og var blevet ægget, forbitret og drevet til fortvivlelse af de udpresninger og grusomheder, de havde været genstand for, og skønt de ingenlunde var indbyrdes enige enten om formålet for denne mægtige opstand eller om de midler, hvorved dette formål skulle nås, anså de fleste af dem den dog for en dør, der var blevet åbnet for den samvittighedsfrihed, som så længe havde været dem berøvet, og til frigørelse for et både mod legemet og sjælen rettet tyranni. Mange af disse mænd greb

derfor til våben og beredte sig til, som det hed i deres tids og partis sprog, at dele skæbne med sejrherrerne fra Loudon Hill.

21

Ananias.

Jeg lider ej den mand. Han er hedning og taler som en ægte kananit.

Genvordigheden.

Du må vente, til han vorder faldet, og den rette ånd kommer over ham. Du gjorde ilde i at gøre ham bebrejdelser.

– The Alchemist.

Vi vender nu tilbage til Henry Morton, hvem vi forlod på valpladsen. Mens han ved et af vagtbålene fortærede sin part af de levnedsmidler, der var blevet uddelt blandt hæren, og fordybede sig i betragtninger over, hvordan han nu skulle forholde sig, kom Burley pludselig hen til ham, ledsaget af den unge præst, hvis formaningstale efter sejren havde gjort en så mægtig virkning.

"Henry Morton," sagde Balfour uden videre indledning, "i tillid til, at Silas Mortons søn hverken kan være en lunken laodicæer eller ligegyldig Gallio, har rådet i covenantens hær på denne store dag udnævnt Eder til høvedsmand i dets skare med ret til at stemme ved dets rådslagninger og med al den myndighed, som tilkommer en befalingsmand over kristne mænd."

"Jeg påskønner dette bevis på tillid, mr. Balfour," svarede Morton, uden at betænke sig, "og det vil ikke være så underligt, om en naturlig erkendelse af de mit fødeland tilføjede

forurettelser, ikke at tale om dem, jeg selv har lidt, gør mig mere end villig til at drage sværdet for borgerlig og samvittighedsfrihed. Men jeg vil tilstå Eder, at jeg må blive mere overbevist om de grundsætninger, hvorpå I bygger Eders sag, før jeg kan samtykke i at overtage en befalingsmands post iblandt Eder."

"Kan I være uvis om vore grundsætninger," spurgte Burley, "når vi har sagt, at de består i både kirkens og statens forbedring, den forfaldne helligdoms genopførelse, de adsplittede helliges sammenkaldelse og syndens mænds tilintetgørelse?"

"Jeg vil oprigtigt tilstå, mr. Balfour," svarede Morton, "at meget af den slags sprog, der, som jeg har set, gør så stærkt indtryk på andre, er aldeles spildt på mig, og det er i sin orden, at I bliver bekendt hermed, før vi taler videre med hinanden." (Her drog den unge gejstlige et dybt suk.) "Jeg bedrøver Eder, sir," sagde Morton, "men det er måske, fordi I ikke har villet lade mig tale ud. Jeg ærer den hellige skrift så dybt, som I eller nogen anden kristen kan ære den, og læser i den med ydmygt håb om deraf at udlede en regel for min færd og en lov for min frelse. Men disse to ting venter jeg at finde ved en undersøgelse af dens almindelige indhold og af den ånd, der overalt fremgår af den, og ikke ved at rive enkelte sætninger ud af deres sammenhæng, eller ved at anvende bibelske udtryk på omstændigheder og tildragelser, med hvilke de ofte kun står i meget lille forbindelse."

Af denne udtalelse syntes den unge gejstlige at blive forarget og lynslået og var i begreb med at tage til genmæle.

"Stille, Ephraim," sagde Burley, "husk på, at han endnu kun er som det barn, der ligger i svøbet. Hør mig, Morton. Jeg vil tale til dig i den kødelige fornufts verdslige sprog, der for tiden er din blinde og ufuldkomne vejleder. Hvad er det for et mål, du vil drage dit sværd for? Er det ikke det, at kirken og staten skal blive forbedrede ved et frit valgt parlaments frie stemmegivning og sådanne love, som for fremtiden kan hindre den fuldbyrdende regering i efter dens eget syndige godkendelse at udgyde menneskenes blod, martre og fængsle deres personer, udtømme deres formuer og træde deres samvittigheder under fode?"

"Ganske vist," svarede Morton, "sådant anser jeg for berettigede grunde til krig, og for dem vil jeg kæmpe, så længe jeg kan føre et sværd."

"Nej," sagde Macbriar, "I tager alt for kælent fat på denne sag, og heller ikke tillader min samvittighed mig at sminke eller overmale årsagerne til den guddommelige vrede –"

"Ti dog, Ephraim Macbriar!" afbrød Burley ham atter.

"Nej, jeg vil ikke tie," svarede den unge mand. "Er sagen ikke min herres, der har udsendt mig? Er det ikke en vanhellig og erastiansk tilintetgørelse af hans myndighed, anmasselse af hans magt og fornægtelse af hans navn at sætte enten konge eller parlament i hans sted som herre og styrer i hans hus og som hans ægtefælles utro husbond?"

"I taler vel," sagde Burley, og trak ham til side, "men ikke klogt. Eders egne øren har hørt i rådsforsamlingen i aften, hvor splidagtige og uenige disse adspredte levninger er, og vil I nu danne et adskillelsens slør imellem dem? Ville I opføre en mur med ulæsket kalk? Kom der en ræv, ville den bryde den ned."

"Jeg ved," svarede den unge gejstlige, "at du er så trofast, redelig og ivrig, at du endog dræber, men tro mig, denne jordiske kløgt, denne given efter for synd og svaghed er i og for sig et frafald, og jeg frygter, at Himlen ikke vil hædre os med at lade os udrette synderligt mere til dens ære, når vi tager vor tilflugt til verdslig list og til en kødelig arm. Det hellige øjemed må nås ved hellige midler."

"Din iver i denne sag er for streng, siger jeg dig," indvendte Balfour, "endnu kan vi ikke undvære bistand af laodicæerne og erastianerne. Vi må endnu i nogen tid tåle dem, der benytter sig af indulgensen, i rådet. Zerujahs sønner er os endnu for stærke!"

"Det huer mig ikke, siger jeg dig," svarede Macbriar, "Gud kan afstedkomme befrielse såvel ved få som ved stor mængde. De trofastes skare, som opløftes på Pentland-bjergene, led denne sin velfortjente straf, fordi de havde erkendt tyrannen og undertrykkeren Charles Stuarts verdslige tarv."

"Nu vel da," sagde Balfour, "du kender den lægende beslutning, rådet har fattet, nemlig at afgive en omfattende udtalelse, som kan stemme overens med alle de ømme samvittigheder hos dem, der sukker under vore nuværende undertrykkeres åg. Vend tilbage til rådet, hvis du vil, og få det til at udstede en anden af mere indskrænket område. Men bliv ikke her og læg hindringer i vejen for, at jeg vinder en yngling, efter hvem min sjæl higer. Hans navn alene vil kalde hundreder til vore bannere."

"Gør da som du vil," svarede Macbriar, "men jeg vil ikke bidrage til at vildlede ynglingen eller bringe ham i livsfare, undtagen af grunde, som kan sikre ham den evige løn."

Den snedigere Balfour lod derpå den utålmodige prædiker gå og vendte tilbage til sin proselyt.

For at undgå at meddele en udførlig udvikling af de grunde, hvormed han søgte at overtale Morton til at forene sig med oprørerne, vil vi bruge lejligheden til kort at skildre den mand, af hvem de brugtes, og årsagerne til, at han lod det være sig så magtpåliggende at vinde den unge Morton for sin sag.

John Balfour fra Kinloch eller Burley – for i fortællingerne og kundgørelserne fra dette sørgelige tidsrum kaldes han begge dele – var en temmelig formuende gentleman af god slægt fra grevskabet Fife og havde fra sin ungdom været krigsmand. I sine yngre år havde han været vild og udsvævende, men havde snart givet afkald på alle åbenbare udskejelser og antaget calvinismens strengeste lærdomme. Uheldigvis var udsvævelsens og umådeholdenhedens vaner lettere blevet udryddet af hans mørke, tungsindige og dristige sjæl end hævnlystens og ærgerrighedens laster, der, trods hans religiøse anskuelser, vedblev at udøve et ikke ringe herredømme over hans ånd. Dristig, som han var i sine planer, fremsusende og voldsom i deres iværksættelse og gående til det yderste i den strengeste genstridighed, stræbte han efter at komme til at stå i spidsen for den presbyterianske bevægelse.

For at opnå denne fremragende plads blandt whiggerne havde han flittigt overværet deres gudelige forsamlinger og mere end en gang anført dem, når de var optrådt bevæbnede, og slået de tropper, der var blevet udsendt for at adsplitte den. Til sidst havde tilfredsstillelsen af hans eget grusomme sværmeri i forening med, efter hvad nogle siger, personlig hævngerrighed sat ham i spidsen for den hob, der havde myrdet

Skotlands primas som ophavsmanden til presbyterianernes lidelser. De voldsomme foranstaltninger, regeringen havde truffet for at hævne denne gerning, ikke alene på gerningsmændene selv, men på alle dem, der bekendte sig til samme religion som disse, havde, sammen med langvarige foregående lidelser uden anden udsigt til befrielse end ved våbenmagt, foranlediget den opstand, der, som man allerede har set, var begyndt med Claverhouses nederlag i den blodige skærmydsel ved Loudon Hill.

Men trods den andel, Burley havde haft i sejren, var han dog langt fra at se sig på det højdepunkt, hvorefter hans ærgerrighed stræbte, hvilket til dels havde sin grund i de forskellige meninger, der herskede blandt oprørerne om mordet på ærkebiskop Sharpe. De voldsommere af dem billigede rigtig nok denne gerning som en retfærdighedshandling, der ved guddommens umiddelbare indskydelse var udøvet mod en forfølger af Guds kirke, men de fleste presbyterianere forkastede den dog som en højst strafværdig forbrydelse, om de end indrømmede, at ærkebiskoppens tugtelse ingenlunde havde været større, end han havde fortjent det. Oprørerne var ligeledes uenige i et andet hovedpunkt, som allerede er blevet berørt, idet de hidsige og mere yderligtgående sværmere fordømte de præster og menigheder, der i nogen måde lod sig nøje med at udøve deres religion med samtykke af regeringen, som skyldige i en fej opgivelse af kirkens rettigheder, hvilken de kaldte ubetinget erastianisme eller Guds kirkes underkastelse under en jordisk regerings forskrifter, og som derfor kun var en grad bedre end prælatisme eller papisme. På den anden side ville det

mådeholdne parti indrømme kongens adkomst til tronen og erkende hans myndighed i verdslige sager, så længe den udøvedes med vedbørligt hensyn til undersåtternes frihed og i overensstemmelse med rigets love, hvorimod de mere overspændte sekterere, der efter deres fører, Richard Cameron, kaldtes cameronianerne, gik så vidt i deres lærdomme, at de forkastede den regerende konge og enhver af hans efterfølgere, som ikke ville erkende den højtidelige pagt og covenant. Uenighedens frø var derfor tæt udsået blandt dette ulykkelige parti, og hvor sværmerisk Balfour end hang ved de voldsomste af de lærdomme, vi har omtalt, så han dog kun den fælles sags undergang for sig, hvis de fastholdtes alt for stærkt i dette afgørende øjeblik, da enighed var så vigtig. Derfor misbilligede han, som man har set, Macbriars ærlige, ligefremme og brændende iver og ønskede i højeste måde at finde bistand hos det umådeholdne parti blandt presbyterianerne til regeringens kuldkastelse i håb om senere at blive i stand til at foreskrive det, hvad der skulle sættes i dens sted.

Han lod det derfor være sig særligt magtpåliggende at vinde Henry Mortons tiltrædelse til oprørernes sag. Hans faders minde var almindeligt agtet blandt presbyterianerne, og da han så personer af højere stand hidtil havde forenet sig med oprørerne, var denne unge mands slægt og udsigter af en sådan beskaffenhed, at de med sikkerhed måtte gøre ham til en udkåren fører. Ved hjælp af Morton som søn af sin fordums våbenbroder troede Burley, at kunne udøve nogen indflydelse på den mere frisindede del af hæren og til sidst måske indynde sig således hos den, at han valgtes til overanfører, hvilket var det mål, hvorefter hans ærgerrighed tragtede, og uden at vente, til

nogen anden optog dette emne, havde han derfor i rådet lovprist Mortons evner og sindelag og med lethed udvirket hans ophøjelse til den brydsomme stilling som en af denne uenige og til tugt og orden uvante hærs anførere.

De grunde, hvormed Balfour, så snart han var blevet af med sin mindre forsigtige og eftergivende staldbroder Macbriar, søgte at overtale Morton til at modtage denne farlige forfremmelse, var snedige og indtrængende nok. Han gav sig ikke mine af at ville enten nægte eller skjule, at de anskuelser, han selv nærede, gik lige så vidt som den prædikers, der nys havde forladt dem, men han udviklede, at når landets anliggender havde fået et så fortvivlet vendepunkt, burde underordnede meningsforskelligheder ikke afholde dem, der i det hele taget ville deres undertrykte fædreland det vel, fra at drage sværdet for det. Mange anledninger til uenigheder, som for eksempel den angående indulgensen, hidrørte, som han udviklede, fra forhold, som ville ophøre, når deres forsøg på at befri landet kronedes med held, eftersom den i så tilfælde triumferende presbyterianisme da ikke ville behøve således at gå på forlig med regeringen, og følgelig ville enhver forhandling om indulgensens lovlighed være endt med dens afskaffelse. Samtidig lagde han megen vægt på nødvendigheden af at drage fordel af dette heldige øjeblik, visheden for, at alle de vestlige shirers våbenføre mandskab ville støde til dem, og den store brøde, hvori de ville gøre sig skyldige, der, skønt de så landets nød og det tiltagende tyranni, hvormed det styredes, af frygt eller ligegyldighed unddrog den gode sag deres kraftige bistand.

Disse grunde ville ikke have været nødvendige til at bevæge Morton til at deltage i enhver som helst opstand, ved hvilken der havde været rimelig udsigt til at skaffe landet frihed. For vel tvivlede han i høj grad på, at det nærværende forsøg ville blive understøttet af en til at sikre sejren tilstrækkelig styrke, eller af den klogskab og frisindethed, som ville behøves til at gøre god brug af de fordele, der måtte blive opnået, men i det hele taget fandt han sig dog i betragtning af de forurettelser, han selv havde lidt, og dem, han dagligt havde set blive sine medborgere tilføjet, såvel som af det usikre og farlige forhold, hvori han allerede stod til regeringen, i enhver henseende opfordret til at forene sig med de presbyterianere, der allerede havde grebet til våben.

Men skønt han tilkendegav Burley, at han tiltrådte den afstemning, hvorved han var blevet udnævnt til en af oprørernes førere og til medlem af deres krigsråd, skete det dog ikke ubetinget.

"Jeg er villig," sagde han, "til at bidrage alt, hvad der står i min indskrænkede magt, til mit fædrelands frigørelse. Men misforstå mig ikke. Jeg misbilliger i højeste grad den handling, hvoraf denne opstand synes at være udsprunget, og ingen som helst grunde skal formå mig til at deltage i den, hvis den skal gennemføres ved forholdsregler som de, den er begyndt med."

Blodet fo'r Burley op i ansigtet og gav hans sortladne pande et rødt og mørkt skær.

"Mener I," sagde han i en tone, der, så vidt det stod til ham, ikke skulle røbe nogen som helst sindsbevægelse, "mener I James Sharpes død?"

"Oprigtig talt," svarede Morton, "er det min mening."

"Tror I da," sagde Burley, "at den Almægtige i vanskelige tider ikke vækker redskaber, som skulle befri hans kirke for dens undertrykkere? Holder I for, at det retfærdige ved en henrettelse ikke består i omfanget af den henrettedes forbrydelse, i, at han har fortjent sin straf, eller i det gavnlige og nyttige indtryk, som et sådant eksempel kan gøre på andre udådsmænd, men at det udelukkende beror på dommerens kappe, dommersædets højde og domforkynderens røst? Bliver en retfærdig straf ikke retfærdigt fuldbyrdet, hvad enten det sker på retterstedet eller ude på heden? Og når de beskikkede dommere enten af fejhed eller fordi de gør fælles sag med forbryderne ikke alene lader disse gå frit om i landet, men endog lader dem sætte sig på høje steder og farver deres klæder med de helliges blod, er det da ikke vel gjort af gæve mænd, at de drager deres sværd til det almene bedste?"

"Jeg ønsker ikke at udtale nogen dom om denne handling," svarede Morton, "undtaget for så vidt som det behøves for at give en klar anskuelse af mine grundsætninger. Jeg gentager derfor, at det tilfælde, I har fremhævet, ikke tilfredsstiller min dømmekraft. At den Almægtige i sine uransagelige visdom tildeler et blodigt menneske et fortjent blodigt endeligt, retfærdiggør ikke dem, der uden nogen som helst bemyndigelse fordrister sig til at gøre sig til redskaber for fuldbyrdelsen og vover at kalde sig den guddommelige viljes fuldbyrdere."

"Var vi det da ikke?" spurgte Burley med et udtryk af vildt sværmeri, "var ikke vi, var ikke enhver, der hyldede Skotlands covenantede kirke, ved denne covenant forpligtede til at tage den Judas af dage, som havde solgt Guds sag for halvhundrede

tusinde mark om året? Havde vi mødt ham undervejs, mens han rejste fra London, og da dræbt ham med sværdets og havde vi kun gjort vor pligt som mænd, der ihukom deres sag og deres i Himlen optegnede eder. Var henrettelsen selv ikke et bevis på vor fuldmagt? Overgav Herren ham ikke i vore hænder, mens vi kun søgte efter et af de underordnede redskaber for hans forfølgelser? Bad vi ikke om at blive oplyst om, hvorledes vi skulle handle, og prægedes det ikke i vore hjerter, som om det havde været skrevet i dem med spidsen af en diamant: 'I skal visseligen gribe og fælde ham?' Varede sørgespillet ikke over en halv time, førend ofringen blev tilendebragt, og det på en åben hede, hvor deres spejdere vandrede om, og hvem forstyrrede alligevel det store værk? Gøede der så meget som en hund under forfølgelsen, pågribelsen, drabet og adspredelsen? Hvo vil, hvo tør derfor sige, at en mægtigere arm end vor ikke åbenbarede sig deri?"

"I bedrager Eder, mr. Balfour," sagde Morton, "de skammeligste misgerninger er ofte blevet forøvet under omstændigheder, der i ligeså høj grad har lettet forøvelsen og forbrydernes flugt. Dog det tilkommer ikke mig at dømme Eder. Jeg har ikke glemt, at vejen til Skotlands tidligere befrielse åbnedes ved en voldshandling, intet menneske kan forsvare, Cummings drab ved Robert Bruces hånd, og skønt jeg, som jeg vil og må, fordømmer denne handling, er jeg derfor dog ikke utilbøjelig til at tro, at I kan have haft bevæggrunde, der retfærdiggør den i Eders øjne, skønt hverken i mine eller den rolige fornufts. Jeg siger det kun, fordi jeg ønsker, at I skal indse, at jeg slutter mig til en sag, der hævdes af mænd, som har indladt sig på en åbenbar krig, der skal føres

overensstemmende med de af alle civiliserede folkefærd vedtagne regler, uden at jeg i nogen måde billiger den handling, der var dens umiddelbare anledning."

Balfour bed sig i læben og undertrykte med møje et heftigt svar, for han harmedes over at se, at hans unge våbenbroder, hvad grundsætninger angik, besad en klarhed i dømmekraft og en bestemthed i anskuelser, der kun gav ham ringe håb om, at han ville blive i stand til at udøve den indflydelse på ham, han havde ventet at komme til at besidde. Efter et kort ophold sagde han imidlertid roligt:

"Min handlemåde ligger åben for mennesker og engle, gerningen blev ikke forøvet i en krog. Jeg står her med våben i hånd for at vedkende mig den og bryder mig ikke om, hvor eller af hvem jeg opfordres til at gøre det, hvad enten det bliver i rådet, på valpladsen, på retterstedet eller på den sidste store Dommens dag. Nu vil jeg ikke drøfte den yderligere med en, som står på den anden side af sløret, men vil I gøre fælles sag med os som en broder, så følg med mig til rådet, der endnu holder møde for at tage bestemmelse om, hvorhen hæren skal vende sig, og hvorledes vi skal forfølge vor sejr."

Morton stod op og gik stiltiende med ham, uden at finde synderligt behag i sin staldbroder, men bedre tilfreds med den sags retfærdighed i det hele taget, til hvilken han havde sluttet sig, end mange af deres foranstaltninger eller bevæggrunde, som havde indladt sig på den.

22

Se, hvor mange græske telte hist på sletten
Af splid helt tomme stå – i samme måde splid
Der findes blandt partierne.

– Troilus og Cressida.

I en fordybning i bakken omtrent en fjerdingvej fra valpladsen havde en hyrde sin bolig, en ussel hytte, som den presbyterianske hærs anførere havde valgt til deres rådhus, da den var det eneste sted i den nærmeste omegn, hvor de kunne få tag over hovedet. Til dette sted førte Burley Morton, der, da han nærmede sig det, overraskedes af de mange forskellige og forvirrede lyde, som udgik fra dens indre. Den rolige og spændte alvorlighed, der, som man skulle have troet, ville have hersket i en forsamling, hvor der blev rådslaget over så vigtige emner og i et så vanskeligt øjeblik, syntes at være veget for en vild tvedragt og højrøstet tummel, der ramte oprørernes nye forbundsfælles øren som et ondt varsel om deres fremtidige skridt. Da de nærmede sig døren, stod den rigtig nok åben, men spærredes af bønder, der, skønt de ikke var medlemmer af rådet, ikke havde haft betænkelighed ved at trænge sig ind i rådslagninger, som var dem så nært vedkommende. Ved forestillinger, trusler og endog ved en vis vold nødte Burley, hvis strenge karakter gav ham en vis overmagt over disse tøjlesløse stridsmænd, de indtrængte til at trække sig tilbage og lukkede, efter at have ført Morton ind i hytten, døren af for uforskammet

nysgerrighed. I et mindre bevæget øjeblik ville den unge mand måske have moret sig over det ejendommelige optrin, han nu så sig som tilhører og tilskuer ved.

Det indre af den skumle og forfaldne hytte var oplyst af noget gyvel, der brændte på skorstenen, og hvoraf røgen, da den ikke havde nogen bestemt udgang, bølgede i luften og over de forsamledes hoveder dannede en skyhimmel, der var ligeså uklar som deres metafysiske teologi, og hvorigennem nogle få glimtende lys eller rettere sagt tælledyppede siv, der tilhørte hyttens fattige ejermand og var fæstede på væggen med våde lerklumper, sås at blinke med et svagt skær. Denne ustadige og matte belysning åbenbarede mangt et af gejstlig stolthed overmodigt eller af vild begejstring formørket ansigt, og nogle, hvis spændte, afvekslende og usikre minespil viste, at de erkendte at have ubesindigt indladt sig på en sag, de hverken havde med eller forstand til at føre lykkeligt til ende, og som de dog for skams skyld ikke turde opgive. Det var i sandhed en vaklende og uensartet forsamling. De kraftigste af dens medlemmer var de, der med Burley havde deltaget i drabet på primaten, og af hvilke fire eller fem var kommet til Loudon Hill sammen med nogle flere, der var lige så ubarmhjertige og umedgørlige i deres iver og på forskellige måder havde forset sig mod regeringen ved deres fortvivlede og utilgivelige handlinger.

Imellem dem sås deres prædikere, mænd, der hånligt havde forkastet den af regeringen tilbudte indulgens og foretrukket at samle deres hjorder i ørkenen for at holde gudstjeneste i af menneskehænder opførte templer, når de derved kunne antages at indrømme deres styrere nogen som helst ret til at

gribe ind i kirkens overhøjhed. Den anden klasse af rådets medlemmer bestod af uformuende herremænd og velstående forpagtere, der af overbevisning om utålelig undertrykkelse var blevet foranlediget til at gribe til våben og forene sig med oprørerne. Også disse havde deres gejstlige med sig, der, da mange af dem havde ført sig indulgensen til nytte, var rede til at modsætte sig deres voldsommere kaldsfæller, som havde foreslået en udtalelse, hvorved der skulle aflægges vidnesbyrd mod anordningerne om indulgensen som syndige og uretmæssige love. Dette kildne spørgsmål var blevet forbigået med tavshed i det første udkast til de opråb, hvori de ville kundgøre årsagerne til, at de havde grebet til våben, men var under Balfours fraværelse på ny blevet bragt på bane, og til sin store ærgrelse så han nu, at begge partier havde åbnet det med deres lungers hele kraft, idet Macbriar, Kedeltromme og andre af de fredløses lærere havde nået højdepunktet af en polemiks forhandling med den af regeringen tålte præst i Milnwood sogn, Peter Poundtext, som vel også havde omgjort sig med et slagsværd, men førend han kæmpede på valpladsen for presbyterianernes gode sag, mandigt forsvarede sine læresætninger i rådsforsamlingen. Det var larmen af dette ordskifte, som fornemmeligt førtes mellem Poundtext og Kedeltromme, der sammen med tilhængernes råb havde hilst Mortons øren, da han havde nærmet sig hytten, og da begge de gejstlige var velbegavede med ord og lunger og lige hidsige og utålsomme i forsvaret af deres lærdomme, med stor færdighed huskede de skriftsteder, hvormed de uden barmhjertighed angreb hinanden og var dybt gennemtrængte af forhandlingsgenstandens vigtighed, stod larmen af striden

imellem dem kun lidt tilbage for den, der ville have ledsaget en egentlig kamp.

Forarget af den tvedragt, der viste sig i denne bidske tungekamp, stillede Burley sig mellem de stridende og fik dem ved nogle almindelige bemærkninger om det ubetimelige i tvedragt, en beroligende henvendelse til begge parters forfængelighed og anvendelse af den myndighed, som hans fortjenester af den dags sejr berettigede ham til at tiltage sig, omsider til at udsætte deres forhandlinger indtil videre. Men skønt Kedeltromme og Poundtext således var bragt til tavshed, vedblev de dog at skule til hinanden som to hunde, der, efter at være blevet skilt ved deres herrers magtbud, mens de sloges, havde trukket sig tilbage bag disses stole, hvorfra de stadig iagttog hinandens bevægelser og ved nu og da at knurre, rejse børster, spidse øren og kaste hinanden forbitrede blikke fra deres glødende øjne tilkendegive, at deres uenighed ikke er bilagt, men at de kun venter på den første, den bedste, ved et almindeligt opbrud af selskabet opstående lejlighed til atter at fare løs på hinanden.

Dette korte ophold brugte Balfour til at forestille mr. Henry Morton fra Milnwood for rådet, som en mand, der var blevet grebet af de onde tider og var villig til at vove liv og gods for den dyrebare sag, for hvilken hans fader, den berømte Silas Morton, i sin tid havde aflagt et så højhjertet vidnesbyrd. Morton blev modtaget straks med broderskabet højre hånd af sin gamle sjælesørger, Poundtext, og de blandt oprørerne, der hyldede umådeholdne grundsætninger, hvorimod de andre mumlede noget om erastianisme og hviskende mindede hinanden om, at Silas Morton, der tidligere havde været en af covenantens

trofaste og værdige tjenere, var faldet fra, da de mere mådeholdne blandt dem, resolutionisterne, havde været de første til at erkende Charles Stuarts myndighed og derved frembragt et gab, ad hvilket den nuværende tyran senere var blevet ført ind til undertrykkelse både for kirken og for landet. Men de tilføjede dog, at de på denne store opvækkelsens dag ikke ville vægre sig ved at have samkvem med nogen, som ville lægge hånden på ploven, og som følge heraf blev Morton indsat i sin bestilling som fører og medlem af rådet, om end ikke med sine kaldsfællers fulde bifald, så dog uden udtrykkelig eller åbenbar uenighed. Efter Burleys forslag skred de derpå til at dele anførslen over de folk, der havde forsamlet sig, og hvis tal dagligt tiltog, imellem sig, ved hvilken deling befalingen over oprørerne fra Poundtexts sogn og menighed helt naturligt tilfaldt Morton, en ordning, der var begge parter lige velkommen, da han såvel ved sine personlige egenskaber som fordi han var født iblandt dem anbefalede sig til sine undergivnes tillid.

Da denne opgave var løst, blev det nødvendigt at afgøre, hvilken brug der skulle gøres af sejren, og Mortons hjerte hankede stærkt, da han hørte borgen Tillietudlem blive nævnet som en af de vigtige pladser, man kunne bemægtige sig. Den beherskede, som vi ofte har sagt, skellet mellem de mere øde og de frugtbarere egne og måtte, som der med rimelighed påberåbtes, blive samlingsstedet for omegnens kavalerer og ildesindede, hvis oprørerne drog videre uden at belejre den. Dette skridt fremhævedes i særdeleshed som nødvendigt af Poundtext og hans nærmeste omgivelser, hvis boliger og familier ville blive udsat for hårde mishandlinger, hvis de

kongeligsindede fik lov til at beholde denne faste plads i deres besiddelse.

"Jeg holder for," sagde Poundtext, for ligesom de øvrige gejstlige fra den tid tog han ikke i betænkning at blande sig i krigssager, han var fuldstændig ukyndig i, "jeg holder for, at vi bør indtage og sløjfe denne kvinde lady Margaret Bellendens fæstning, selv om vi skulle bygge en skanse og opføre et bjerg imod den; for slægten er en genstridig og blodig slægt, og dens hånd har både i tidligere og senere tider hvilet tungt på covenantens børn. Dens krog har været i vore næser og dens tømme mellem vore kæber."

"Hvilke midler og folk har de til deres forsvar?" spurgte Burley. "Pladsen er fast, men jeg kan dog ikke tro, at to kvinder skulle kunne holde den mod en hel hær."

"Der er desuden," fortsatte Poundtext, "forvalteren Hansson og fruens kældermester, John Gudyill, der roser sig af, at han fra sin ungdom har været en kongens mand og i forening med denne Belials søn, James Grahame af Montrose, udfoldede banneret mod den gode sag."

"Bah," svarede Burley hånligt, "en kældermester!"

"Endvidere er der en gammel ildesindet," sagde Poundtext, "ved navn Miles Bellenden til Charnwood, hvis hænder har været dyppet i de helliges blod."

"Er denne Miles Bellenden," sagde Burley, "sir Arthur Bellendens broder, er han ikke den mand, hvis sværd vil vende sig bort fra kampen? Men han må nu være højt til års."

"Da jeg red hertil," sagde et andet medlem af rådet, "hed det sig, at så såre de havde erfaret, hvilken sejr der var faldet i vor

lod, lod de portene til borgen lukke, indkaldte folk og samlede levnedsmidler. Det har altid været en hård og ildesindet slægt."

"Med mit samtykke," sagde Burley, "vil vi ikke indlade os på en belejring, der kan tage tid. Vi bør ile fremad og forfølge vor fordel ved at besætte Glasgow, for jeg antager ikke, at de tropper, vi har slået i dag, vil finde det rådeligt endog i forening med lord Ross' regiment at afvente vort komme."

"Vi kan dog i alt fald," sagde Poundtext, "udfolde et banner udenfor borgen og støde i trompeten og opfordre dem til at komme frem, og måske overgiver de da pladsen til vor nåde, skønt de er et genstridigt folk. Og vi vil opfordre kvinderne til at forlade deres fæstning, det vil sige lady Margaret Bellenden og hendes sønnedatter og Jenny Dennison, der er en pige med et besnærende blik, og de andre piger, og vi vil give dem sikkert lejde og lade dem drage i fred til staden, ja endog til Edinburgh. Men John Gudyill og Hugh Harrison og Miles Bellenden vil vi binde med lænker af jern, således som de selv i fordums dage har gjort ved de hellige martyrer."

"Hvem taler om lejde og fred?" spurgte en skingrende, brudt og overanstrengt røst inde fra hoben.

"Stille, broder Habakuk," sagde Macbriar i en beroligende tone til ham, der havde talt.

"Jeg vil ikke være stille," svarede den sælsomme og unaturlige røst, "er det nu tid til at tale om fred, da jorden skælver, bjergene revner, floderne forvandles til blod og det tveæggede sværd er draget ud af galgen for at drikke blod, som om det var vand, og fortære kød, ligesom ilden fortærer tørre stubbe?"

Med disse ord arbejdede taleren sig frem til den inderste række i kredsen og viste Mortons forundrede øjne en skikkelse,

der var en sådan røst og en sådan tale værdig. Pjalterne af en dragt, der en gang havde været sort, dannede i forening med de sønderrevne laser af en hyrdes plaid en beklædning, der næppe nok tilfredsstillede sømmelighedens, end sige varmens eller behagelighedens krav. Et langt, snehvidt skæg hang ned på hans bryst og blandede sig med buskede, uredte, gråsprængte hår, der hang i marelokker ned om hans vilde, stirrende åsyn. Trækkene syntes at være blevet udmagrede af sorg og sult, så at de næsten havde mistet enhver lighed med et menneskeligt udseende, og de grå, vilde og ustadige øjne vidnede åbenbart om en forvirret indbildningskraft. I sin hånd havde han et rustent sværd, der var fuldt af levret blod, ligesom hans lange, magre hænder, hvorpå fingrene var besatte med negle, der lignede ørneklør.

"Hvem i himlens navn er det?" spurgte Morton hviskende Poundtext, forbavset, oprørt, ja halvvejs skræmt af dette rædsomme syn, der snarere lignede en genganger af en kannibalsk præst eller en druide, rød af sine menneskeofringer, end en jordisk dødelig.

"Det er Habakuk Mucklewrath," svarede Poundtext i samme tone, "hvem fjenden har holdt så længe i fangenskab i fæstninger og borge, at hans forstand er veget fra ham, og, frygter jeg, en ond ånd har besat ham. Ikke des mindre påstår vore voldsommere brødre, at han taler af ånden, og at de frugtbargøres af hans tale."

Her blev han afbrudt af Mucklewrath, der råbte med en røst, som fik endog loftsbjælkerne til at ryste:

"Hvem taler om fred og lejde? Hvem taler om barmhjertighed mod de ildesindedes hus? Jeg siger, tag de spæde børn og slæng

dem mod brostenene, tag husets døtre og mødre og styrt dem ned fra deres forskansningers brystværn, på det at hundene kan mæske sig med deres blod, således som de gjorde mod Achabs hustru, Jesabels, og deres ådsler gøder marken på selve deres fædres arvelod!"

"Han taler sandhed," sagde mere end én trodsig stemme bag ved ham. "Vi vil kun blive lidt hædrede med at fremme den store sag, når vi allerede slutter forlig med Himlens fjender."

"Det er en åbenbar vederstyggelighed og skændig ugudelighed," sagde Morton, det ikke længere kunne holde sin harme i tømme. "Hvilken velsignelse kan I vente Eder til et forehavende, når I låner øre til vanviddets og grusomhedens rasende udbrud?"

"Stille, unge mand," sagde Kedeltromme, "glem Eders dadel til, hvad I forstår Eder på. Det tilkommer ikke dig at dømme om, i hvilke kar ånden udgyder sig."

"Vi bedømmer træet efter dets frugter," sagde Poundtext, "og indrømmer ikke, at det, der modsiger de guddommelige love, er guddommelig indflydelse."

"I glemmer, broder Poundtext," sagde Macbriar, "at disse er de sidste dage, da tegn og underlige gerninger skal mangfoldiggøres."

Poundtext trådte frem for at svare, men før han kunne få et ord fremført, brød den vanvittige prædiker løs med et skrig, der kvalte enhver modstræben.

"Hvem taler om tegn og underlige gerninger? Er jeg ikke Habakuk Mucklewrath, hvis navn er blevet forandret til Magor Missabib, fordi jeg er blevet en skræk for mig selv og alle dem, der omgiver mig? – Jeg hørte det. – Hvornår hørte jeg det? –

Var det ikke på borgen Bass, der hænger ud over det vide, vilde hav? Og det hylede i stormen, og det brølede i voverne, og det peb og det skreg og det skingrede i søfuglenes piben og skrigen og skingren, mens de svævede og fløj og sank og dukkede på vandenes skød. – Jeg så det. – Hvor så jeg det? Var det ikke fra Dumbartons høje tinder, da jeg skuede mod vest på det frugtbare land og mod nord på de vilde højlandske bjerge. Da skyerne trak sammen, og uvejret kom, og himmelens lyn blinkede i flager så store som en hærskares bannere? – Hvad så jeg? – Døde kroppe og sårede heste, kampens susen og klædningsstykker, der var gennemtrukne med blod. – Hvad hørte jeg? – Den røst, som råbte: 'Ihjelslå, ihjelslå – ihjelslå for fode – lad Eders øjne ikke have medynk! Ihjelslå alle, unge og gamle, pigen, barnet og kvinden, hvis hoved er gråt! Besmit huset og fyld gårdene med de slagne!'"

"Vi modtager befalingen!" udbrød mere end en af de tilstedeværende. "I seks dage har han hverken talt eller brudt brød, men nu er hans tunge blevet løst. Vi modtager befalingen; som han har sagt, vil vi gøre."

Forbavset, oprørt og grebet af rædsel over, hvad han havde hørt, vendte Morton sig bort fra kredsen og gik ud af hytten. Burley, der havde holdt øje med hans bevægelser, fulgte med ham.

"Hvor vil I hen?" spurgte han, idet han tog ham under armen.

"Det er mig lige meget, men her vil jeg ikke blive længere."

"Bliver du så snart træt, unge mand?" spurgte Burley. "Din hånd er nys blevet lagt på ploven, og du vil allerede forlade den? Er det din troskab mod din faders sag?"

"Ingen sag," svarede Morton, "kan få fremgang, når den bliver således ledet. Et parti udtaler sig for et blodtørstigt dårekistelems rasen; en anden fører er en gammel skolastisk pendant, en tredje –"

Her holdt han inde, og hans ledsager fuldendte sætningen:

"Er en fortvivlet manddraber som John Balfour fra Burley, vil du sige? Jeg kan finde mig i din miskendelse uden at vredes. Du betænker ikke, at det ikke er sindige og egennyttige sjæle, der træder op i disse vredens dage for at fuldbyrde dommen og befrielsen. Havde du set Englands hære under dets parlament i året seksten hundrede og fyrretyve, hære, i hvis rækker det vrimlede af sekterere og sværmere, der var vildere end gendøberne fra Münster, ville du have haft større grund til at undres, og dog blev disse mænd aldrig overvundet på valpladsen, og deres hænder gjorde underværker for landets friheder."

"Men deres sager," svarede Morton, "blev ledet med klogskab, og deres voldsomme iver udtømte sig i formaningstaler og prædikener, uden at bringe splid ind i deres rådsforsamlinger eller grusomhed i deres færd. Jeg har ofte hørt min fader sige det og forsikre, at der var intet, han undrede sig så meget over som modsætningen mellem det overdrevne i deres religiøse lærdomme og den klogskab og det mådehold, hvormed de styrede deres borgerlige og krigerske anliggender. Men vore rådslagninger synes at være et eneste vildt kaos af forvirring."

"Du må have tålmodighed, Henry Morton," sagde Balfour, "og ikke frygte din religions og dit fædrelands sag for et uoverlagt ords eller en overspændt handlings skyld. Hør mig. Jeg har allerede foreholdt de klogere blandt vore venner, at rådets

medlemmer er for talrige, og at vi ikke kan vente, at midianiterne skal være overgivet i vore hænder ved så stort et tal. De har lånt øre til min røst, og vore forsamlinger vil om føje tid blive indskrænket til så få, at disse kan rådslå og handle i enighed, og blandt dem skal du have en fri stemme såvel ved ordningen af vore krigssager og beskyttelsen af dem, mod hvem der skal vises nåde. Er du nu tilfredsstillet?"

"Det vil unægtelig være mig kært," svarede Morton, "at kunne bidrage til at mildne borgerkrigens rædsler, og heller ikke vil jeg forlade en post, jeg har modtaget, med mindre jeg ser, at der bliver taget forholdsregler, min samvittighed oprøres af. Men aldrig vil jeg række hånd eller give samtykke til blodige henrettelser, efter at der er blevet begæret fred, eller til drab uden lov og dom, og I kan være overbevist om, at jeg skal modsætte mig dem lige så bestemt og standhaftigt med hjerte og hånd, når der forsøges derpå af vore egne tilhængere, som når de er fjendens værk."

Balfour slog utålmodigt ud med hånden.

"Du vil få at se," sagde han, "at den trodsige og hårdhjertede slægt, med hvilken vi har at gøre, må tugtes med skorpioner, før dens hjerte bliver ydmygt og den tager mod straf for sin uretfærdighed. Ordet: "Jeg vil bringe et sværd over dig, som skal hævne striden i min covenant," er udtalt imod den. Men hvad der sker, må ske med alvor, ligesom da den værdige James Melvin fuldbyrdede dommen på tyrannen og undertrykkeren kardinal Beaton."

"Jeg tilstår Eder," svarede Morton, "at jeg oprøres endnu mere af koldblodig og overlagt grusomhed end af alt, hvad der udøves i iverens og forbitrelsens hede."

"Du er endnu kun en yngling," sagde Balfour, "og har endnu ikke lært, hvor lidt nogle få dråber blod vejer i sammenligning med dette store, nationale vidnesbyrds vigtighed og betydning. Men frygt kun ikke. Du skal ikke stemme og dømme i disse sager, og det kan hænde, at vi kun vil få liden anledning til at strides om dem."

Med denne indrømmelse var Morton nødt til at lade sig nøje for øjeblikket, og Burley forlod ham med det råd, at han skulle lægge sig og se at få nogen hvile, da hæren sandsynligvis ville bryde op næste morgen.

"Men I," spurgte Morton, "vil I da ikke også gå til hvile?"

"Nej," svarede Burley, "mine øjne tør endnu ikke gøre bekendtskab med søvnen. Denne gerning tåler ikke at varetages med overfladiskhed. Jeg må først have valget af førerudvalget tilendebragt og skal vække Eder i god tid i morgen, for at I kan deltage i dets rådslagning."

Med disse ord vendte han sig om og lod Morton gå til ro.

Det sted, hvor han befandt sig, var ikke ilde skikket til søvn, da det var en lun krog bag et stort klippestykke, som var godt skærmet mod den skarpe blæst. En mængde mos, jorden var dækket med, dannede et leje, som var blødt nok for den, der havde døjet så mange genvordigheder og sorger, og efter at have indsvøbt sig i rytterkappen, som han endnu stadig havde beholdt på, strakte Morton sig på jorden og havde ikke ret længe været fordybet i tungsindige betragtninger over landets og sine egne forhold, før han befriedes fra dem af en tryg og fast søvn.

Resten af hæren sov på den bare jord, spredt i klynger, der havde valgt sig deres leje på markerne, hvor de bedst havde

kunnet finde læ og plads, men nogle enkelte førere holdt årvågent råd om sagernes stilling, og nogle udstillede skildvagter holdt sig vågne ved at synge salmer eller høre på de foredrag, der holdtes af de mere begavede af deres midte.

23

Med lethed tjent – nu lysteligt til hest.

– Henrik den Fjerde, første del.

Ved det første daggry vågnede Henry og så den tro Cuddie stå ved siden af sig med en vadsæk i hånden.

"Jeg har bragt Eders Velbyrdigheds sager i orden, før I vågnede," sagde Cuddie, "således som det var min pligt, da I har været så god at tage mig i Eders tjeneste."

"Jeg taget dig i min tjeneste, Cuddie?" sagde Morton, "du drømmer vist,"

"Nej, nej, sir," svarede Cuddie, "sagde jeg ikke, da jeg var bundet deroppe på hesten, at hvis I nogen sinde kom løs, ville jeg være Eders tjener, og sagde I måske nej? Hvis det ikke er et fæste, så ved jeg ikke, hvad der er det. I gav mig rigtig nok ingen fæstepenge, men I har givet mig nok før på Milnwood."

"Ja, Cuddie, vil du endeligt dele min ulykkelige skæbne med mig –"

"Å, det kan såmænd gå os lykkeligt nok," svarede Cuddie i en munter tone, "når bare min gamle moder var vel forsørget. Jeg har begyndt soldater-håndværket på en måde, som det er let nok at lære."

"Sagtens ved at plyndre," sagde Morton, "for hvorledes kan du ellers være kommet til den vadsæk?"

"Jeg ved ikke, om det er at plyndre eller hvad I vil kalde det," svarede Cuddie, "men det falder så naturligt for et menneske og

er en fordelagtig håndtering. Vore folk havde klædt de døde dragoner af lige til skindet, før vi blev løst, men da jeg så så whiggerne så optaget af Kedeltromme og den anden fyr, gik jeg min gang i mit eget og Eders Velbyrdigheds ærinde. Da jeg var gået et stykke til højre, så jeg spor af mange hestehove og kom ganske rigtigt til et sted, hver det var gået varmt til, og alle de stakkels djævle lå der i deres klæder, således som de havde trukket dem på om morgenen – ingen havde endnu opdaget dem – og hvem andre skulle vel ligge midt i den hele dynge end vor gamle bekendt, vagtmester Bothwell?"

"Hvad, er han faldet?" sagde Morton.

"Ja min tro er han så," svarede Cuddie, "og hans øjne stadig åbne, og der var rynker i hans pande, og hans tænder var klemt sammen ligesom kæberne i en ildersaks, når fjederen er sprunget. Jeg var næsten bange for at se på ham, men gav mig dog i lag med ham alligevel og tømte hans lommer, som han havde gjort ved så mangen ærligere mands, og her har I Eders egne penge igen – eller Eders farbroders, hvilket da kommer ud på et og det samme – som han fik på Milnwood den ulykkelige dag, der gjorde os begge to til soldater."

"Der kan intet ondt være i, Cuddie," sagde Morton, "at bruge disse penge, da vi ved, hvorledes han var kommet til dem, men du må dele dem med mig."

"Tøv lidt, tøv lidt," sagde Cuddie. "Nå, og her er en smule ring, som han havde hængende i et kort bånd inde på sit bryst, stakkels fyr. Det er sagtens et kærlighedspant, for ingen er så hård, at han jo har et godt øje til pigebørnene. Og så er her en bog med nogle papirer, og desuden har jeg et par andre ting, som jeg selv vil beholde."

"Du har i sandhed gjort et meget heldigt strejftog af en begynder at være," sagde hans nye herre.

"Ja ikke sandt?" svarede Cuddie ganske stolt. "Jeg sagde Eder nok, at jeg ikke var så dum af mig, når det kom an på at gøre nytte. Og endvidere har jeg fået fat på to gode heste. Et tossehoved af en forløben væver, der havde ladet væv og hus i stikken for at sidde og bræge salmer på en kold bakkeskrænt, havde fanget to dragonheste, og da han ingen vej kunne komme med dem, lod han mig få dem for et guldstykke. Jeg burde have budt ham halvparten, men man har så ondt ved at få vekslet her. I vil se, at guldstykket mangler i Bothwells pung."

"Du bar gjort en ypperlig og nyttig handel, Cuddie, men hvad er det for en vadsæk?"

"Den vadsæk?" svarede Cuddie, "i går var den lord Evandales, i dag er den Eders. Jeg fandt den bag gyvelbusken derhenne – hver djævel regerer til sin tid – I ved jo nok, hvad der står i den gamle vise:

'Lykken sig drejer så ofte om, mo'er, han sagde så Thomas fra Fossen.'

Og siden jeg taler om det, vil jeg gå hen og se til min moder, den gamle stakkel, hvis Eders Velbyrdighed ikke har noget at befale."

"Men, Cuddie," sagde Morton, "jeg kan virkelig ikke modtage alt dette af dig, uden at give dig noget til gengæld."

"Jo vist skal I tage det, sir," svarede Cuddie, "og hvad gengæld angår, så kan I tænke på det en anden gang. Jeg har sørget ret godt for mig selv med andre ting, som passer sig bedre for mig. Hvad skulle jeg vel med lord Evandales smukke klæder, vagtmester Bothwells er mere end gode nok til mig."

Da Morton ikke kunne overtale sin selvindsatte og uegennyttige tjener til selv at tage noget af dette krigsbytte, besluttede han ved første lejlighed at sende lord Evandale hans sager tilbage, forudsat, at han endnu var i live, men han betænkte sig dog ikke på at føre sig Cuddies fangst til nytte, for så vidt som han tilegnede sig nogle stykker linned og andre småting blandt de kostbare genstande, som fandtes i vadsækken.

Derefter gennemså han i hast papirerne i Bothwells brevtaske, der var af blandet indhold. Først forefandtes mønsterrullen over hans afdeling med navne på dem, der var fraværende med orlov, værtshusregninger, fortegnelser over forbrydere, som kunne gøres til genstand for bøder og forfølgelse, samt en afskrift af en af statsrådet udstedt befaling om at anholde nogle deri nævnte standspersoner, og i et andet rum i brevtasken lå der udnævnelser til poster, som Bothwell havde beklædt til forskellige tider, og vidnesbyrd om hans forhold, mens han havde stået i fremmed tjeneste, der var meget fordelagtige for hans mod og evner som kriger. Men det mærkeligste papir var en nøjagtig redegørelse for hans byrd med henvisning til mange dokumenter til godtgørelse af dens ægthed sammen med en fortegnelse over de i unåde faldne jarler af Bothwells store besiddelser og en særskilt forklaring om, hvorledes James den Sjette havde fordelt dem mellem de hoffolk og stormænd, hvis efterkommere endnu var i besiddelse af dem, og nedenunder listen var der med den afdødes egen hånd og med røde bogstaver skrevet *Haud Immemor, F. S. J. B.*, hvilke begyndelsesbogstaver sandsynligvis skulle betyde Francis Stewart, jarl af Bothwell. Foruden disse dokumenter, der

indeholdt et kraftigt tegnet billede af deres ejermands karakter og sindsstemning, var der nogle andre, som viste ham i et helt andet lys end det, hvori vi hidtil har fremstillet ham for læseren.

I et hemmeligt gemme i brevtasken, som Morton ikke uden møje opdagede, lå der et par breve, som var skrevet med en smuk, kvindelig hånd. De var omtrent tyve år gamle, havde ingen udskrift og var kun underskrevet med begyndelsesbogstaver. Uden at have tid til at læse dem nøje igennem, så Morton, at de indeholdt om dannelse vidnende, men samtidig hjertelige ytringer af kvindelig kærlighed, der var henvendt til en genstand, hvis skinsyge de søgte at berolige, og over hvis hidsige, mistroiske og utålmodige sind den, der havde nedskrevet dem, syntes at beklage sig. Blækket i disse håndskrifter var i tidens løb blevet afbleget, og trods den store omhu, der tydeligvis var blevet brugt for at bevare dem, var de dog på et par steder blevet så slidte, at de var blevet ulæselige.

"Gør intet til sagen," (disse ord var skrevet på det omslag, der havde lidt mest) "jeg kan dem udenad."

Ved siden af disse breve lå der en hårlok, som var indsvøbt i en afskrift af nogle vers, der var skrevet med en følelse, som efter Mortons anskuelse bødede på digtets plumphed og de særheder, hvoraf det efter den tids smag vrimlede.

Din farve, dyrebare pant, er ren og blank
Som på din aldrig glemte aften,
Da først din gådefulde fletning bandtes,
Og da min Agnes mig sin kærlighed tilhvisked.
Hvor ofte har du ikke siden trykket
Det glødende, det vilde bryst,
Hvis had og harme svoret har at dvæle
Ved første synd, som Helvede befolked!
Et bryst, hvis blod er ligt et oprørt hav,
Hvis banken er som jordskælvs vilde rysten!
O kan en sådan bolig du udholde
Og dog din farve ren og uden plet bevare,
O hvilken sejr har Agnes da ej vundet
Over hver tankeskat i dette syndens rige!
Jeg havde da ej vanket vildt og vidt
Med slig en engel ved min side.
Ej himmel eller jord mig ville have lastet,
Hvis hun var blevet skånet og mig havde elsket.
Nu denne verdens vilde klæder
For mig en voldsom jagt kun har været.
Jeg al min luft har søgt i byttet at forfølge,
Så det at fare løs, det slide sønder og derpå
Mig hånligt bort fra det at vende.
Og dog mig Gud og mennesker ej havde ryggen vendt,
Hvis du var blevet skånet og mig havde elsket.

Da Morton havde læst digtet, kunne han ikke lade være at dvæle medlidende nogle øjeblikke ved dette sælsomme og ulykkelige væsens skæbne, der endog i sin dybeste og næsten foragtelige fornedrelse stadig havde haft sin hukommelse

fæstet på den ophøjede plads, hvortil hans byrd havde syntes at give ham adkomst, og, skønt han havde styrtet sig i de groveste udsvævelser, dog hemmeligt havde med bittert nag skuet tilbage på det afsnit af sin ungdom, da han havde næret en dydig, om end ulykkelig tilbøjelighed.

"Ak, hvad er vi vel," sagde Morton, "når vore bedste og prisværdigste følelser kunne således nedværdiges og fordærves; når hæderlig stolthed kan synke ned til hovmodig og fortvivlet ligegyldighed for den almindelige mening, og sorgen over skuffet kærlighed bo i det samme hjerte, som udskejelser, hævnlyst og ærgerrighed har kåret til deres borg? Men således forholder det sig over alt; den enes frisindede grundsætninger synker ned til kold, følelsesløs ligegyldighed; den andens religiøse iver henriver ham til vanvittigt og barbarisk sværmeri. Vore beslutninger og lidenskaber er ligesom havets bølger, og uden bistand af ham, der dannede det menneskelige hjerte, kan vi ikke sige til dets strømninger: Så langt skal I komme og ikke længere."

Mens han gjorde disse betragtninger, vendte han sine øjne i vejret og så da, at Burley stod ved siden af ham.

"Allerede vågen?" sagde denne anfører. "Det er godt og vidner om ivrighed efter at betræde den sti, I har valgt Eder. – Hvad er det for papirer?" spurgte han.

Morton meddelte ham derpå i korthed oplysning om Cuddies heldige strejftog og rakte ham Bothwells brevtaske med dens indhold, og den cameronianske høvedsmand gennemløb også med en vis opmærksomhed de papirer, der angik krigerske anliggender eller offentlige forhold, men da han kom til versene, kastede han dem med foragt fra sig.

"Da jeg," sagde han, "med Guds bistand tre gange jog mit sværd gennem kroppen på dette grusomhedens og forfølgelsens ærkeredskab, tænkte jeg mindst på, at en så fortvivlet og farlig personlighed kunne have nedladt sig til en kunstfærdighed, der er ligeså ubetydelig som vanhellig. Men se, at Satan kan sammenblande de forskelligste egenskaber hos sine højtelskede og udkårede tjenere, og at de samme hænder, som i ødelæggelsens dal kan svinge en kølle eller et mordvåben med de gudfrygtige, kan anslå en klingende lut eller citar for at glæde fordærvelsens dansende døtres øren på deres forfængeligheds marked."

"Eders anskuelser om, hvad der er pligt udelukker altså," sagde Morton, "kærligheden til de skønne kunster, som dog antages at rense og forædle sjælen?"

"For mig, unge mand," svarede Burley, "og dem, der tænker ligesom jeg, er denne verdens glæder, under hvilket navn de end skjuler sig, forfængelighed, ligesom dens højhed og magt er en snare. Vi har kun et formål på jorden, og det er at opføre Herrens tempel."

"Jeg har hørt min fader sige," sagde Morton, "at mange, der i Himlens navn havde tiltaget sig magten, var lige så strenge i at udøve den og lige så utilbøjelige til at give slip på den, som om de ene og alene var blevet drevet af ærgerrige bevæggrunde. – Men mere om det en anden gang. Er det lykkedes Eder at få et udvalg af rådets medlemmer udnævnt?"

"Ja," svarede Burley. "Tallet er indskrænket til seks, af hvilke I er en, og jeg er kommet for at tage Eder med til dets forhandlinger."

Morton fulgte med ham til en afsidesliggende græsplet, hvor deres kaldsfæller ventede på dem. Til dette udvalg havde de to hovedpartier, hvori den tumultariske hær var delt, sørget for hvert at sende tre af dets egen midte, så at Burley, Macbriar og Kedeltromme mødte på cameronianernes og Poundtext, Henry Morton og en lille herremand, lairden af Langcale kaldet, på det mådeholdne partis vegne. Der var således ligevægt mellem de to partier gennem deres ombud i styrelsesudvalget, skønt det syntes rimeligt, at de, der hyldede de voldsomste anskuelser, ville, som det plejer at gå i sådanne tilfælde, besidde og udøve den største kraft. Deres forhandlinger førtes dog mere som mænds af denne verden, end man skulle have ventet det af deres adfærd fra den foregående aften, og efter modent at have overvejet deres kræfter og stilling og den sandsynlige forøgelse af deres tal, enedes de om at blive dagen over, hvor de var, for at deres folk kunne hvile sig og de ventede forstærkninger få tid til at støde til dem, hvorpå de næste morgen ville drage mod Tillietudlem og opfordre denne ildesindethedens borg, som de kaldte den, til overgivelse. Overgav den sig ikke på deres opfordring, ville de forsøge, hvad der lod sig udrette ved et rask stormløb, og skulle dette mislykkes, enedes de om at lade en del af hærens styrke holde pladsen indesluttet og om muligt undertvinge den ved udhungring, mens hovedhæren drog videre for at fordrive Claverhouse og lord Ross fra byen Glasgow. Således blev det besluttet i styrelsesrådet, hvorefter Mortons første foretagende i det egentlige liv sandsynligvis ville blive et angreb på en borg, der tilhørte hans herskerindes bedstemoder og forsvaredes af hendes slægtning, major Bellenden, som han personligt skyldte så mange forpligtelser!

Han erkendte til fulde, i hvilken vanskelig stilling han var sat, men trøstede sig dog med den tanke, at den myndighed, der nyligt var blevet tillagt ham i oprørernes hær, i alt fald ville sætte ham i stand til at yde Tillietudlems beboere en beskyttelse, som ingen anden omstændighed kunne have skaffet dem, ligesom han heller ikke var uden håb om at kunne tilvejebringe en overenskomst mellem dem og den presbyterianske hær, der ville sikre dem en tryg neutralitet under den krig, som snart skulle tage sin begyndelse.

24

Fra valpladsen kom der en ridder god,
Hans ganger drypped af regn og blod.

– Finlay.

Vi må nu vende tilbage til borgen Tillietudlem og dens beboere. Den første morgen efter slaget ved Loudon Hill var oprundet over dens brystværn, og forsvarerne havde allerede igen taget fat på de arbejder, ved hvis hjælp de troede at kunne holde pladsen, da den skildvagt, der havde fået plads i et højt tårn, det såkaldte Kurens Tårn, tilkendegav, at der nærmede sig en rytter. Da han kom nærmere, sås det af hans påklædning, at han var en officer af livvagten, og hans hests langsomme gang og den måde, hvorpå rytteren bøjede sig ud over sadelknappen, viste tydeligt nok, at han var syg eller såret. Lågen blev ufortøvet åbnet for ham, og lord Evandale red ind i borggården, så udmattet af blodtab, at han ikke kunne stå af hesten uden hjælp, og da han, støttende sig på en tjener, trådte ind i hallen, udstødte damerne et skrig af overraskelse og forfærdelse, for han var bleg som døden og fuld af blodpletter, hans uniform tilsølet og sønderrevet og hans hår sammenfiltret og i uorden, så at han snarere så ud som et genfærd end som et levende væsen. Men deres næste udråb røbede glæde over, at han var undsluppet.

"Gud ske lov," udbrød lady Margaret, "at I er her og er undsluppet fra de blodtørstige mordere, der har taget så mange

af kongens tro tjenere af dage!"

"Ja Gud ske lov, at I er her og i sikkerhed," tilføjede Edith. "Vi har frygtet det værste, men I er såret, og jeg frygter, at vi kun er dårligt i stand til at hjælpe Eder."

"Mine sår er kun hugsår," svarede den unge adelsmand, idet han satte sig på en stol, "smerten er ikke omtale værd, og jeg ville ikke en gang føle mig mat, hvis jeg ikke havde mistet så meget blod. Men det var ikke min hensigt at forøge Eders fare og nød ved min egen svaghed, men om muligt at lindre dem. Hvad kan jeg gøre for Eder? Tillad," tilføjede han, henvendt til lady Margaret, "tillad, at jeg tænker og handler som Eders søn, bedste frue – som Eders broder, Edith!"

Den sidste det af sætningen udtalte han med et vist eftertryk, som om han frygtede for, at ængstelsen for hans krav som bejler skulle gøre tilbuddet om hans bistand uvelkomment for miss Bellenden. Hans hensynsfuldhed undgik heller ikke hendes opmærksomhed, men der var ikke tid til at udveksle følelser.

"Vi forbereder os på vort forsvar," sagde den gamle frue med megen værdighed, "min svoger har overtaget befalingen her på borgen, og med Guds bistand skal vi modtage oprørerne, som de fortjener det."

"Hvor gerne," sagde Evandale, "ville jeg ikke deltage i borgens forsvar! Men i min nuværende tilstand vil jeg kun være en byrde, ja noget endnu værre for Eder, da kundskaben om, at en officer af livvagten befandt sig her på borgen, ville være nok til at gøre disse skælme endnu mere opsatte på at bemægtige sig den; men når de ser, at den kun forsvares af familien, vil de måske hellere drage til Glasgow end vove en storm."

"Kan I da nære så lave tanker om os, mylord," sagde Edith med det højmodige udbrud af følelse, kvinden så ofte lægger for dagen, og som klæder hende så godt, idet hendes stemme bævede af bevægelse og hendes åsyn farvedes af den ædle varme, der indgav hende hendes ord, "kan I da nære så lave tanker om Eders venner, at de skulle kunne lade sådanne hensyn afholde dem fra at huse og beskytte Eder i et øjeblik, da I er ude af stand til selv at værge Eder og hele egnen er fuld af fjender? Gives der nogen hytte i Skotland, hvis ejere vil tillade en kær ven at forlade den under sådanne forhold? Og kan I tro, at vi vil lade Eder forlade en borg, som vi anser for at være stærk nok til vort eget forsvar?"

"Nej, det må lord Evandale aldrig tænke på," sagde lady Margaret. "Jeg vil selv forbinde hans sår, det er alt, hvad en gammel kone duer til i krigstider, men at forlade borgen Tillietudlem, når fjendens sværd er draget for at fælde ham, det skal den ringeste rytter, der nogensinde havde haft kongens kjole på kroppen, ikke få lov til, endsige da mylord Evandale. En sådan beskæmmelse vil vort hus ikke kunne udholde. Borgen Tillietudlem er blevet alt for hædret ved det besøg, Hans Allernådigste –"

Her blev hun afbrudt ved, at majoren trådte ind.

"Vi har taget en fange, kære onkel," sagde Edith, "en såret fange, og nu vil han undvige fra os. I må hjælpe os med at holde ham tilbage med magt."

"Lord Evandale!" udbrød veteranen. "Jeg er lige så glad, som da jeg fik min første officersbestalling. Claverhouse fortalte, at I var faldet, eller i det mindste var savnet."

"Jeg ville også være faldet, hvis en af Eders venner ikke havde været," svarede lord Evandale med en vis sindsbevægelse, idet han fæstede sine øjne på gulvet, som om han ville undgå at se, hvilket indtryk det, han stod i begreb med at sige, ville gøre på miss Bellenden. "Jeg var sunket af hesten og værgeløs, og sværdet svævede allerede over mit hoved, da den unge mr. Morton, den fange, I selv gik i forbøn for i går formiddags, på den ædelmodigste måde lagde sig imellem, frelste mit liv og satte mig i stand til at undkomme."

Idet han sluttede sætningen, overvandtes hans tidligere beslutning af en pinlig nysgerrighed, så at han vendte sine øjne op mod Ediths ansigt, og han troede nu i hendes kinders blussen og hendes øjnes tindren at kunne læse glæde over, at hendes elsker var fri og i sikkerhed, og stolthed af, at han ikke var blevet den sidste i højmodighedens væddeløb. Sådanne var også hendes følelser; men de var samtidig blandede med beundring for den redebonne oprigtighed, hvormed lord Evendale havde skyndt sig at bevidne en foretrukken rivals fortjeneste og erkende en forpligtelse, han efter al sandsynlighed hellere ville have skyldt enhver som helst anden i verden.

Major Bellenden, der ikke ville have lagt mærke til nogen af de pågældendes sindsbevægelse, selv om den havde vist sig langt tydeligere, nøjedes med at sige:

"Siden Henry Morton nu en gang har nogen indflydelse blandt disse skælme, glæder det mig, at han har anvendt den, som han har, men jeg håber, at han snarest muligt vil rive sig løs fra dem, ja jeg tvivler ikke på det, da jeg kender hans grundsætninger og ved, at han afskyr deres vås og hykleri. Jeg

har tusinde gange hørt ham le ad den gamle presbyterianske slyngel Poundtext, der efter i så mange år at have ført sig regeringens overbærenhed til nytte, nu ved den allerførste strid har vist sig i sin sande farve og med de tre fjerdedele af sin studsørede menighed forenet sig med sværmernes hær. – Men hvorledes undkom I, efter at have forladt valpladsen, mylord?"

"Jeg red på liv og død, således som en flygtende ridder må," svarede Evandale, "ad den vej, hvor jeg troede der var mindst rimelighed for, at jeg ville støde på nogen fjende, og fandt i flere timer et skjul – I kan næppe gætte hvor."

"Måske på borgen Bracklan," sagde lady Margaret, "eller i en anden kongetro gentlemans hus?"

"Nej, madame. Under et eller andet usselt påskud vistes jeg bort fra mere end et sted af denne slags af frygt for, at fjenden fulgte mig i hælene, men jeg fandt et tilflugtssted i en hytte hos en fattig enke, hvis mand for ikke tre måneder siden var blevet skudt af en afdeling af vort regiment, og hvis to sønner nu i dette øjeblik er blandt oprørerne."

"Virkelig!" sagde lady Margaret Bellenden. "Kan en trossværmerisk kvinde være i stand til en sådan ædelmodighed? Men hun misbilligede sagtens sine nærmestes religiøse anskuelser?"

"Langt fra, madame," fortsatte den unge adelsmand, "hun var af grundsætning en hårdnakket genstridig, men hun så min nød og fare, betragtede mig som et medmenneske og glemte, at jeg var kongeligsindet og soldat. Hun forbandt mine sår, lod mig hvile på hendes leje, skjulte mig for en hob af oprørerne, der søgte efter flygtninge, gav mig at spise og tillod ikke, at jeg

forlod mit tilflugtssted, før hun havde forvisset sig om, at jeg havde al udsigt til at slippe herhen uden fare."

"Det var ædelt handlet," sagde miss Bellenden, "og jeg håber, at I vil få lejlighed til at lønne hende for hendes ædelmodighed."

"Under disse ulykkelige forhold pådrager jeg mig overalt taknemmelighedsgæld, miss Bellenden," svarede lord Evandale, "men bliver jeg nogensinde i stand til at afbetale den, skal det ikke fattes mig på vilje til det."

Alle forenede sig nu om indstændigt at opfordre lord Evandale til at opgive hans hensigt at forlade borgen, men den grund, major Bellenden påberåbte sig, gjorde dog størst virkning.

"Eders nærværelse her på borgen vil være højst nyttig, om ikke ubetinget nødvendig, for at I med Eders myndighed kan opretholde den fornødne mandstugt blandt de karle, Claverhouse har ladet blive der tilbage, og som just ikke viser sig at være de ordentligste husfolk, og obersten har også netop i dette øjemed bemyndiget os til at anholde enhver officer af hans regiment, der måtte komme denne vej."

"Den grund," svarede lord Evendale, "er uigendrivelig, eftersom den viser mig, at jeg ved at blive her kan gøre nytte endog i min nuværende svage tilstand."

"Vil min svigerinde, lady Bellenden, påtage sig at give sig i kast med de kendetegn på feber, der måtte vise sig, tør jeg," sagde major Bellenden, "hvad Eders sår angår, mylord, indestå for, at min gamle krigskammerat Gideon Pike skal behandle et kødsår så godt som nogen af det hele badskærerlaug. Han fik øvelse nok i Montroses tid, da vi, hvad I let vil indse, kun havde få rigtige feltskærere. I samtykker altså i at blive hos os?"

"Skønt mine grunde til at forlade borgen," svarede Evandale med et blik på Edith, "unægteligt forekom mig vægtige, må de dog nødvendigvis vige for dem, der tyder på, at jeg kan blive til nytte her. Tør jeg være så fri at spørge Eder, hr. major, hvilke midler I har til Eders forsvar, og hvilken plan I til den ende har lagt? Eller må jeg gå med Eder for at undersøge værkerne?"

Det undgik ikke miss Bellenden, at lord Evandale var stærkt medtaget på sjæl og legeme. "Det synes mig, sir," sagde hun, henvendt sig til majoren, "at da lord Evandale har nedladt sig til at modtage en befalingsmands post i vor fæstning, burde I begynde med at lade ham føle Eders myndighed og sende ham til hans værelse, for at han kan nyde nogle forfriskninger, førend han indlader sig på at tale om krigssager."

"Edith har ret," sagde den gamle frue. "I må straks lægge Eder, mylord, og tage et feberstillende middel, som jeg selv vil tilberede, og min kammerjomfru, mistress Martha Weddell, skal lave Eder en hønsekødsuppe eller en anden let ret; vin vil jeg ikke tilråde. Lad husholdersken gøre det bedste gæstekammer i stand, John Gudyill; lord Evandale må straks gå i seng. Pike kan tage forbindingerne af og undersøge sårene."

"Det er sørgelige forberedelser, madame," sagde lord Evandale, da han havde takket lady Margaret og var i begreb med at forlade hallen, "men jeg må bøje mig for Eders Nådes befalinger og håber, at Eders kunst snart vil gøre mig til en kraftigere forsvarer af Eders borg, end jeg for tiden er. I må så snart, I kan, gøre mit legeme tjenstdygtigt, thi for mit hoved har I ingen brug, så længe I har major Bellenden."

Med disse ord gik han.

"En fortræffelig og beskeden ung mand," sagde majoren.

"Han har intet af den indbildskhed," sagde lady Margaret, "der ofte bringer unge mennesker til at tro, at de forstår sig bedre på, hvorledes deres sygdomme skal behandles, end folk, der har fået erfaring."

"Og en så gavmild og smuk ung adelsmand," sagde Jenny Dennison, der var kommet ind under slutningen af samtalen og nu blevet ene med sin frøken, efter at majoren var vendt tilbage til sine krigerske sysler og lady Margaret gået for at varetage sine medicinske tilberedelser.

Edith svarede kun med et suk på disse lovtaler, men skønt hun tav, følte og vidste hun bedre end nogen anden, hvor meget den, de gjaldt, fortjente dem. Jenny undlod imidlertid ikke at forfølge sin sejr.

"I grunden er det dog sandt, som mylady siger, et ingen kan tro en presbyterianer. De er nogle troløse, mensvorne lømler. Hvem skulle have tænkt, at den unge Milnwood og Cuddie Headrigg ville have slået sig til de kæltringer af oprørere?"

"Hvad mener du med sådan urimelig tale, Jenny?" spurgte hendes unge frøken, højst utilfreds.

"Jeg ved nok, at det ikke er fornøjeligt for Eder at høre det, madame, og heller ikke er det nogen fornøjelse for mig at fortælle det, men det er lige så godt, at I får det at vide først som sidst, da hele gården er fuld af det."

"Af hvad, Jenny? Vil du få mig til at gå fra forstanden?" spurgte Edith utålmodigt.

"Bare at Henry Morton fra Milnwood er ude med oprørerne og er en af deres fornemste anførere."

"Det er usandhed," sagde Edith, "og skammelig bagtalelse, og det er meget dristigt af dig at gentage den for mig. Henry

Morton er ikke i stand til en sådan troløshed mod sin konge og sit fædreland – en sådant grusomhed mod mig – mod – mod alle de uskyldige og værgeløse ofre, mener jeg, der ville komme til at lide i en borgerkrig. Han er i enhver henseende ude af stand til det, siger jeg dig."

"Gud, Gud, miss Edith," svarede Jenny, der endnu stadig holdt fast på sin tekst, "den, der med sikkerhed kan sige, hvad de unge karle er i stand til eller ikke, må kende dem bedre, end jeg enten gør eller ønsker nogensinde at komme til at gøre. Men Tom Rytter og en anden karl har været ude forklædte som bønder med huer og grå plaider for at rekonnesere, tror jeg John Gudyill kaldte det, og de har været blandt oprørerne og er kommet tilbage og har fortalt, at de har set den unge Milnwood ride på en af de dragonheste, der blevet taget ved Loudon Hill, bevæbnet med sværd og pistoler, som jeg ved ikke hvad, og være kammerat med de fornemste af dem og eksercere og kommandere folkene, og Cuddie i hælene på ham i en af vagtmester Bothwells galonerede veste og med en trekantet hat med en sløjfe af blå bånd på den for covenantens gamle sag (men Cuddie kunne altid godt lide blå bånd) og en skjorte med kalvekryds som den fineste herre her i landet – jo, det klæder rigtignok sådan en pjalt godt!"

"Det er umuligt, Jenny," svarede hendes unge frøken hastigt, "at disse folks fortælling kan være sand. Min onkel har endnu i dette øjeblik intet hørt om det."

"Fordi Tom Halliday," svarede kammerternen, "først kom fem minutter efter at lord Evandale var kommet, og da han hørte, at Hans Herlighed var her på gården, svor han på (det ugudelige skarn!), at han ville være fordømt, hvis han aflagde rapport,

som han kaldte det, til major Bellenden, når der var en officer af hans eget regiment i fæstningen. Han ville derfor ikke sige noget, før lord Evandale var vågnet i morgen. Kun fortalte han mig det" – her slog Jenny øjnene lidt ned – "for at drille mig med Cuddie."

"Bah, du enfoldige pigebarn," sagde Edith, fattende lidt mod, "det er kun et påskud af karlen for at ærgre dig."

"Nej, madame, det kan det ikke være, for John Gudyill tog den anden rytter (det er en gammel, grim karl, jeg ved ikke, hvad han hedder) ned med sig i kælderen og gav ham et glas brændevin for at få tidenderne ud af ham, og han sagde ord til andet det selv samme, som Tom Halliday havde sagt, og mr. Gudyill blev så rasende, at han igen fortalte os det alt sammen og sagde, at mylady og majoren og lord Evandale var skyld i det hele oprør, fordi de havde været dumme nok til at bede den unge Milnwood og Cuddie fri i går formiddags, for var de blevet skudt, ville landet have været roligt – og jeg er såmænd nærved at være af samme mening."

Denne sidste betragtning føjede Jenny til sin fortælling af harme over sit herskabs overordentlige og hårdnakkede vantro, men blev straks efter forskrækket over den virkning, hendes budskab havde gjort på hendes unge frøken, en virkning, der blev dobbelt voldsom på grund af de højkirkelige anskuelser og fordomme, hvori miss Bellenden var blevet opfostret. Hun blev bleg som et lig; hendes åndedræt blev så tungt, at det var i begreb med aldeles at svigte hende, og hendes lemmer var så lidt i stand til at bære hende, at hun snarere sank end satte sig ned på en af stolene i hallen og syntes at være nærved at dåne. Jenny forsøgte koldt vand, brændte fjer, overskæring af

snørebånd og andre i krampetilfælde sædvanlige hjælpemidler, men uden nogen øjeblikkelig nytte.

"Gud forlade mig! Hvad har jeg gjort?" sagde den angergivne kammerpige. "Gid tungen havde været skåret af mig! Hvem skulle have troet, at hun ville have taget således på veje, og det for en ung fyrs skyld? O, miss Edith! Kære miss Edith! Fat mod, det er måske ikke sandt, hvad jeg har sagt. O gid min mund havde været fuld af bylder! Alle folk siger, at min tunge en gang bliver min ulykke. Hvad om mylady kommer, eller majoren? Og oven i købet sidder hun på tronen, hvorpå ingen har siddet, siden kongen var her den kedelige formiddag! O hvad skal jeg dog gøre? Hvad skal der dog blive af os?"

Mens Jenny Dennison jamrede således over sig selv og sin frøken, kom Edith langsomt til sig selv efter det anfald, dette uventede budskab havde pådraget hende.

"Havde han været ulykkelig," sagde hun, "ville jeg aldrig have forladt ham og gjorde det ikke engang, da der var fare og beskæmmelse forbundet med at tale hans sag. Var han død, ville jeg have sørget over ham, og havde han været troløs, ville jeg have tilgivet ham, men en oprører mod sin konge, en forræder mod sit fædreland, en staldbroder og forbundsfælle af lumpne stimænd og snigmordere, en forfølger af alt, hvad der er ædelt, en åbenbar og ugudelig fjende af alt, hvad der er helligt, ham vil jeg rive ud af mit hjerte, om end alt mit livsblod skal strømme bort derved!"

Idet hun tørrede sine øjne, rejste hun sig hastigt fra den store lænestol (eller trone, som lady Margaret plejede at kalde den), hvorpå den forskrækkede kammerpige skyndte sig at ryste hynden i lave og udslette ethvert spor af, at nogen havde

indtaget denne hellige plads, skønt kong Charles selv, i betragtning af hvor ung, smuk og bedrøvet hun var, der for en kort tid havde bemægtiget sig den til ham indviede stol, sandsynligvis kun ville have lagt såre lille vægt på vanhelligelsen. Derefter påtrængte hun tjenstvilligt og ivrigt Edith sin bistand, mens hun, åbenbart i dybe tanker, gik over gulvet.

"Tag min arm, madame. I gør bedst i at tage min arm. Sorgen må have luft, og sikkert –"

"Nej, Jenny," svarede Edith med bestemthed, "du har set min svaghed og skal også se min styrke."

"Men I støttede Eder dog på mig forleden formiddag, da I var så bedrøvet."

"Ilde anvendt og fejlagtig hengivenhed kan trænge til understøttelse, Jenny, men pligten kan selv holde sig opret. Dog vil jeg ikke handle i overilelse. Jeg vil bringe grunden til hans adfærd i erfaring og derpå støde ham fra mig for stedse," lød hendes unge frøkens kolde og bestemte svar.

Skræmt af en holdning, hvis bevæggrund hun lige så lidt kunne fatte, som hun kunne indse dens værd, mumlede Jenny mellem tænderne:

"Besynderligt! Når den første hidsighed har lagt sig, tager miss Edith sig det lige så let, ja meget lettere end jeg, og dog er jeg vis på, at jeg aldrig har brudt mig halvt så meget om Cuddie Headrigg, som hun brød sig om den unge Milnwood. Ikke des mindre er det lige så godt at have en ven på begge sider, for skulle det synes whiggerne at indtage borgen, hvad der kan være rimeligt nok, da her er så få levnedsmidler, og dragonerne øder dem, som findes her, så ville Milnwood og Cuddie have

overmagten, og deres venskab være penge værd. Det tænkte jeg allerede på i morges, før jeg hørte nyheden."

Med denne trøstelige betragtning gik ternen til sin sædvanlige gerning og lod sin frøken være om at berede sit sind, som hun bedst kunne, til at udrydde de følelser, hun hidtil havde næret for Henry Morton.

25

Endnu en gang i brechen, kære venner, endnu en gang!

– Henrik den Femte.

Den dags aften bragte alle de oplysninger, de havde kunnet indhente, dem til at vente, at oprørernes hær tidligt næste morgen ville sætte sig i bevægelse mod Tillietudlem. Lord Evandales sår var blevet undersøgt af Pike, der havde udtalt sig meget beroligende om dem, for skønt de var mange i tallet, så var dog intet af dem af betydenhed, og blodtabet havde måske lige så meget som lady Margarets lovpriste husråd forebygget enhver tilbøjelighed til feber, hvorfor den syge, skønt han havde nogle smerter og følte sig meget mat, påstod, at han kunne krybe omkring ved hjælp af en stok. Under disse omstændigheder undslog han sig for at blive på sit værelse, dels for at opmuntre krigsfolkene ved sin nærværelse og dels måske for at kunne forestå et eller andet tillæg til den forsvarsplan, som majoren antoges at have udkastet efter en forældet krigskunsts regler. Lord Evandale var også helt vel stikket til at give råd i så henseende, da han i sine første ungdomsår havde gjort tjeneste både i Frankrig og i Nederlandene, men der var dog tiden eller ingen anledning til at gøre forandring i de allerede trufne forberedelser, og med undtagelse af forrådet af levnedsmidler, syntes der ikke at være grund til at frygte for, at en så fast plads ikke skulle kunne holde sig mod angribere som de, af hvilke den truedes.

Ved daggry var lord Evandale og major Bellenden igen oppe på brystværnet, hvor de atter og atter undersøgte deres foranstaltninger og med spændt forventning imødeså fjendens komme; og jeg bør tilføje, at spejdernes beretninger nu blev regelmæssigt aflagt og modtaget, men at majoren behandlede budskabet om, at Morton havde grebet til våben mod regeringen, med den hånligste vantro.

"Jeg kender knøsen bedre," var det eneste svar, han nedlod sig til at give, "karlene har ikke turdet vove sig nær nok og er blevet ført bag lyset af en skuffende lighed eller har ladet sig binde noget på ærmet."

"Heri kan jeg ikke være enig med Eder, major," svarede lord Evandale, "jeg tror, at I vil få den unge herre at se i spidsen for oprørerne, og skønt det vil gøre mig hjerteligt ondt, vil det dog ikke videre overraske mig."

"I er lige så slem som Claverhouse," sagde majoren, "der i går formiddags med største hårdnakkethed påstod, at det unge menneske, der er så højsindet og ædelttænkende en yngling, som jeg nogensinde har kendt, kun manglede lejlighed til at sætte sig i spidsen for oprørerne."

"Og når henses til den behandling, han har lidt, og den mistanke, der hviler på ham," sagde lord Evandale, "hvilket andet valg står ham da åbent? Jeg for mit vedkommende ved næsten ikke, om han mest fortjener at dadles eller at ynkes."

"Dadles, mylord! Ynkes!" gentog majoren, forbavset over at høre sådanne anskuelser. "Han ville fortjene at blive hængt, det er det hele, og om han så var min egen søn, ville jeg med glæde se ham blive klynget op. Dadles! Men Eders Herlighed kan dog umuligt mene, hvad I behager at sige?"

"Jeg giver Eder mit æresord på, major Bellenden, at jeg i nogen tid har næret den anskuelse, at vore statsmænd og prælater har drevet tingene til en sørgelig yderlighed her i landet og ved alle slags voldsomheder lagt sig ud, ikke alene med de lavere klasser, men også med alle dem af de, som levende partifølelse eller higen efter indflydelse ved hove ikke har knyttet til deres fane."

"Jeg er ikke statsmand," svarede majoren, "og forstår mig ikke på hårkløverier. Mit sværd hører kongen til, og på hans bud draget jeg det for ham."

"Jeg håber," sagde den unge lord, "at I ikke skal finde mig sendrægtigere til dét end I selv, skønt jeg af hjertet ønsker, at fjenderne var udlændinge. Men nu er det ikke tiden til at drøfte dette spørgsmål nærmere, for hist komme de, og vi må værge os så godt, vi kan."

Endnu mens Evandale talte, begyndte oprørernes fortropper at vise sig på den vej, der gik over bakkeåsen og derpå førte ned til borgen, men drog dog ikke nedefter, som om de vidste, at deres skarer derved ville blive udsat for ilden fra pladsens skyts. Men deres stridskræfter, der i begyndelsen havde syntes så talrige, sås kort efter at slutte og trænge sig således sammen, at de, efter de masser at dømme, der opfyldte vejen bagved bakken, og hvis forreste tætte rækker viste sig oppe på åsen, måtte være meget betydelige. Der blev et ophold af spændt forventning på begge sider, og mens covenanternes urolige rækker sattes i bevægelse ligesom ved et tryk bagfra eller af tvivlrådighed om, hvorhen de nu skulle vende sig, blinkede deres på grund af deres forskellighed maleriske våben i morgensolen, hvis stråler kastedes tilbage fra en skov af piker,

bøsser, hellebarder og stridsøkser. Den bevæbnede masse blev nogle minutter i denne bølgende stilling, indtil tre eller fire ryttere, der syntes at være anførere, red frem fra den forreste række og holdt stille på højen lidt nærmere ved borgen. John Gudyill, der ikke ganske manglede øvelse som artillerist, rettede en kanon mod denne enkelte klynge.

"Jeg kan lade falken" (således kaldtes det mindre skyts) "jeg kan lade falken flyve, når som helst Eders Velbyrdighed befaler det, og den skal min tro nok plukke fjerene af nogle af dem."

Majoren så på lord Evandale.

"Vent et øjeblik," sagde den unge adelsmand, "de sender os en parlamentær."

En af rytterne steg virkelig også i dette øjeblik af hesten og gik, idet han udfoldede et hvidt klæde på et spyd, hen imod borgen, mens majoren og lord Evandale steg ned fra hovedbrystværnet og gik ham møde lige til forhugningen, da de ikke fandt det klogt at lade ham komme ind på de enemærker, de agtede at forsvare. Samtidig med, at afsendingen satte sig i bevægelse, trak rytterne, som om de havde en anelse om John Gudyills tilberedelser, sig tilbage fra den fremskudte stilling, de havde indtaget, og red tilbage til hovedstyrken.

Covenanternes afsending syntes efter hans mine og væsen at dømme at være fuldstændig gennemtrængt af det åndelige hovmod, der udmærkede hans sekt. Hans træk var trukket sammen til en hånlig stivhed, og hans halvt tillukkede øjne syntes at holde sig for gode til at skænke de jordiske genstande, der omgav ham, et blik, ligesom hans tåspidser ved hvert højtideligt skridt straktes ud efter med et udtryk af foragt for

den bund, hvorpå de trådte. Lord Evandale kunne ikke bare sig for at smile ved synet af denne sælsomme skikkelse.

"Har I nogen sinde," spurgte han major Bellenden, "set mage til latterlig automat? Man kunne sværge på, at den bevæger sig på fjer. Monstro den kan tale?"

"Å jo," svarede majoren, "det lader til at være en af mine gamle bekendte, en ægte puritaner af den rette farisæiske surdej. – Tys – han hoster og rømmer sig og er i begreb med at opfordre borgen med en stump af en prædiken, i stedet for med et stød i trompeten."

Veteranen, der i sine dage havde haft mangen lejlighed til at blive bekendt med disse religionssværmeres væsen, tog ikke så meget fejl i sin gisning; kun at lairden af Langcale – for det var ikke nogen ringere person – i stedet for en prosaisk indledning med stentorrøst istemte et vers af den fireogtyvende salme:

> I porte, opløfter Eders overdele,
> Ja opløfter Eder, I verdens døre,
> At ærens konge må komme ind!

"Jeg sagde Eder det nok," sagde majoren til Evandale og viste sig derpå ved indgangen til forhugningen, idet han forlangte at vide, hvorfor han gjorde denne ynkelige støj, lige som et svin i blæst, udenfor borgens porte.

"Jeg kommer," svarede afsendingen med høj og skingrende røst og uden nogen af de sædvanlige hilsener eller ytringer af agtelse, "jeg kommer fra den højtidelige pagts og covenants fromme hær for at tale med to kødelige ildesindede, William Maxwell, lord Evandale kaldet, og Miles Bellenden til Charnwood."

"Hvad har I da at sige Miles Bellenden og lord Evandale?" spurgte majoren.

"Er I de pågældende?" spurgte lairden af Langcale i den samme skarpe, indbildske og ringeagtende tone.

"Ja vel, i mangel af bedre," svarede majoren.

"Så er her den offentlige opfordring," sagde udsendingen, idet han stak Evandale et papir i hånden, "og her er et brev til Miles Bellenden fra en gudfrygtig yngling, som nyder den ære at anføre en del af vor hær. Læs dem hurtigt, og Gud give Eder nåde til at drage nytte af deres indhold, skønt det er højligt at tvivle på."

Opfordringen lød således:

> Vi, de udnævnte og indsatte anførere for de herremænd, præster og andre, som nu har grebet til våben for frihedens og den sande religions sag, formaner og opfordrer lord William Evandale og Miles Bellenden til Charnwood, samt alle, der står under våben og holder borgen Tillietudlem besat, til at overgive bemeldte borg på gode vilkår om fred og frihed til at drage bort med alt, hvad de ejer, hvorimod de i modsat fald må vente at ville efter krigsbrug blive hjemsøgt med ild og sværd som de, der fordrister sig til at forsvare en uholdbar plads. Og dermed værne Gud om sin egen gode sag!

Opfordringen var underskrevet af John Balfour fra Burley som covenantshærens generalkvartermester på egne og de andre anføreres vegne.

Brevet til major Bellenden var fra Henry Morton og affattet i følgende ord:

Jeg har gjort et skridt, min ærværdige ven, som blandt mange andre smertelige følger også, frygter jeg, vil medføre Eders afgjorte misbilligelse. Men jeg har ærligt og redeligt og med min samvittigheds fulde bifald truffet min beslutning. Jeg kan ikke længere finde mig i at se mine egne og mine medborgeres rettigheder blive trådt under fode, vor frihed krænket, vore personer forulempede og vort blod udgydt uden gyldig grund eller lovlig rettergang. Forsynet synes nu gennem undertrykkernes egen vold at have åbnet en vej til befrielse fra dette utålelige tyranni, og jeg anser ikke den værdig til en fri mands navn og rettigheder, der, når han tænker som jeg, holder sin arm tilbage fra sit fædrelands sag. Men Gud, der kender mit hjerte, skal være mit vidne, at jeg ikke deler de forbitrede og voldsomme lidenskaber, som besjæler de undertrykte og forpinte ofre, med hvem jeg har gjort fælles sag. Det er mit inderligste og indstændigste ønske at se denne unaturlige krig snarest muligt bragt til ende ved en overenskomst mellem de gode, kloge og mådeholdne blandt alle partier og en fred tilvejebragt, som uden krænkelse af kongens forfatningsmæssige rettigheder lader retfærdige love træde i stedet for soldatervold og ved at tillade alle mennesker at dyrke Gud overensstemmende med deres samvittigheders bud kan undertrykte trosivrig begejstring ved fornuft og mildhed, i stedet for at drive den til vanvid ved forfølgelse og utålsomhed.

Når jeg nærer sådanne anskuelser, kan I forestille Eder, med hvilken smerte jeg viser mig med våben i hånd udenfor Eders ærværdige svigerindes hus, hvilket I, som vi

hører, agter at forsvare imod os. Tillad mig at foreholde Eder den forsikring, at et sådant skridt kun vil lede til blodsudgydelse, og at vi, om vi end måtte blive slået tilbage ved en storm, dog er mandstærke nok til at belejre pladsen og indtage den ved udhungring, da vi er bekendt med Eders utilstrækkelige evne til at udholde en langvarig belejring. Tanken om, hvilke lidelserne vil blive i et sådant tilfælde, og hvem de vil komme til at ramme, skærer mig i mit hjertes inderste.

Tro ikke, min højtærede ven, at jeg vil foreslå Eder vilkår, som kan sætte en plet på det ophøjede og hæderfulde navn, I med så god føje har vundet og båret så længe. Når de egentlige krigsfolk, som jeg skal sikre tryg bortgang, bliver afskediget, håber jeg, at der ikke vil blive krævet andet end Eders æresord på, at I vil holde Eder neutral under denne ulykkelige strid, og jeg skal drage omsorg for, at hverken lady Margarets eller Eders egen ejendom lider overlast, og at der ingen besætning bliver Eder påtrængt. Jeg kan sige meget til fordel for dette forslag, men jeg frygter, at da jeg i dette øjeblik må stå som en forbryder i Eders øjne, vil gode grunde miste deres kraft, hvis de kommer fra en uvelkommen kant. Jeg vil derfor bryde af med den forsikring, at hvilke Eders følelser mod mig end måtte blive herefter, kan min taknemmelighed mod Eder dog aldrig blive formindsket eller udslettet, og det vil være det lykkeligste øjeblik i mit liv, som skaffede mig kraftigere midler end ord alene til at forsikre Eder om den. Lad derfor, om I end i harmens første øjeblik måtte forkaste det forslag, jeg gør Eder, dette dog ikke afholde Eder fra at

genoptage emnet, hvis fremtidige begivenheder skulle gøre det mere antageligt, for når eller hvor som helst jeg kan være Eder til tjeneste, vil det altid være den største glæde for

Henry Morton.

Efter at have læst dette lange brev med den mest åbenbare harme, rakte major Bellenden lord Evandale det.

"Det ville jeg ikke have troet om Henry Morton," sagde han, "om så den halve menneskeslægt havde svoret på det! Den utaknemmelige, oprørske forræder! Oprører med koldt blod, uden engang det begejstringens påskud, der opvarmer leveren på en sådan halvtosset nar som vor ven udsendingen der henne, men jeg burde have husket på, at han er presbyterianer; jeg burde have vidst, at jeg opfostrede en ulveunge, hvis djævelske natur ville bringe den til ved den første lejlighed at bide og snappe efter mig. Kom den hellige Paulus herned på jorden igen og blev presbyterianer, blev han inden tre måneder oprører; det ligger i blodet hos dem."

"Ja," sagde lord Evandale, "jeg skal være den sidste til at råde til overgivelse, men slipper vore levnedsmidler op, og vi ikke får undsætning fra Edinburgh eller Glasgow, tror jeg dog, at vi bør bruge denne udvej for i det mindste at skaffe damerne i god behold ud af borgen."

"De vil før udholde alt end tage mod beskyttelse af sådan en glattunget hykler," svarede majoren fuld af harme, "i modsat fald vil jeg ikke genkende dem for mine slægtninge. Dog lad os affærdige det værdige sendebud. – Hør, min ven," tilføjede han, henvendt til Langcale, "sig Eders anførere og den pøbelhob, de

har samlet, at hvis de ikke har særdeles gode tanker om deres pandeskallers hårdhed, råder jeg dem, at de tager sig vel i agt for at støde dem i stykker mod disse gamle mure. Og lad dem ikke sende os flere parlamentærer, for ellers hænger vi dem til gengæld for mordet på kornet Grahame."

Med dette svar vendte udsendingen tilbage til dem, der havde sendt ham, og var ikke så snart stødt til hovedstyrken, før der hørtes en mumlen blandt mængden og der foran deres rækker rejstes et stort, rødt flag med blå kanter. Da krigens og trodsens tegn bredte sine vide folder for morgenblæsten, blev lady Margarets gamle slægtbanner sammen med det kongelige flag straks hejst på borgens mure og samtidigt hermed en salve løsnet mod oprørernes forreste rækker, hvorved de led noget. Anførerne førte dem ufortøvet tilbage i læ af bakkeåsen.

"Jeg skulle mene," sagde John Gudyill, mens han ivrigt gav sig i lag med atter at lade sine stykker, "at de har fået at fornemme, at falkens næb bider noget vel hårdt for dem. Den fløjter ikke for ingenting."

Men mens han sagde disse ord, besattes åsen allerede af fjendens rækker, som rettede en almindelig salve af deres skydevåben mod forsvarerne på brystværnet, hvorpå en skare udsøgte folk med urokkeligt mod styrtede, dækket af røgen, ned ad vejen og, kækt udholdende en svær ild fra borgen, trods al modstand banede sig vej til den første forhugning, der forsvarede adgangen. Skaren anførtes af Balfour selv, der viste lige så meget tapperhed som begejstring og trods al modstand trængte ind i forhugningen, hvor han fældede og sårede flere af forsvarerne og nødsagede de andre til at trække sig tilbage til deres anden stilling. Major Bellendens foranstaltninger gjorde

imidlertid denne fremgang frugtesløs, for ikke så såre havde covenanterne bemægtiget sig stillingen, før der rettedes en tæt og ødelæggende ild mod den fra borgen og de punkter, der beherskede den bagtil, og da covenanterne ikke så sig i stand til at dække sig imod denne ild eller besvare den med nogen som helst virkning mod folk, som skærmedes af forhugninger og forsvarsværker, blev de nødt til at trække sig tilbage, dog ikke før de med deres økser havde beskadiget pæleværket, så at det blev forsvarerne umuligt at besætte det igen.

Balfour var den sidste, der trak sig tilbage, ja han blev der endog en kort tid så godt som alene med en økse i hånden og arbejdede som en skansegraver midt under haglen af kuglerne, af hvilke flere særligt var rettet mod ham. Den af ham anførte afdelings tilbagetog iværksattes kun med betydeligt tab og tjente til en alvorlig lære om de stedlige fordele, hvoraf besætningen var i besiddelse.

Covenanternes næste angreb foretoges med større forsigtighed. En mandstærk afdeling skytter, af hvilke mange havde deltaget i papegøjeskydningen, smuttede under anførsel af Henry Morton gennem skovene, som gav dem den bedste dækning, og søgte, idet den undgik den åbne landevej, ved at trænge frem mellem buskene og træerne og op ad klipperne, der omgav den på begge sider, at nå et punkt, hvorfra den, uden at være alt for meget udsat, kunne fortrædige den venstre side af den anden forhugning, mens den truedes forfra med et nyt angreb af Burley. De belejrede fattede det farlige ved denne bevægelse og søgte at opholde skytterne ved at skyde på dem på ethvert punkt, hvor de viste sig, hvorimod angriberne lagde en høj grad af koldblodighed, kækhed og klogskab for dagen ved

den måde, hvorpå de nærmede sig forsvarsværkerne, hvilket for en stor del skyldtes den sindighed og behændighed, hvormed de førtes af deres ungdommelige befalingsmand, der viste sig lige så dygtig til at skærme sine undergivne som modig i at fortrædige fjenden.

Han pålagde flere gange sine skytter i særdeleshed at sigte efter rødkjolerne og skåne de andre af borgens forsvarere, men først og fremmest den gamle major, hvis ivrighed mere end en gang bragte ham til at udsætte sig således, at det uden en sådan ædelmodighed fra fjendens side ville være blevet hans undergang. En skrå musketild glimtede nu fra alle kanter på den stejle bakke, hvorpå borgen var opført, og fra busk til busk, fra tinde til tinde, fra træ til træ blev skytterne ved at rykke frem, idet de arbejdede sig i vejret ved hjælp af rødder og grene og på en gang kæmpede med terrænets vanskeligheder og med fjendens ild, indtil de omsider kom så højt op, at flere af dem kunne skyde ned i forhugningen på forsvarerne, som da var udsat for deres ild, hvorpå Burley, ved at benytte øjeblikkets forvirring, rykkede frem for at angribe dem forfra. Hans angreb skete med samme raseri og fortvivlelse som forrige gang og mødte mindre modstand, da forsvarerne blev skræmt af den fremgang, skytterne havde gjort ved at omgå deres venstre fløj, og fast bestemt på at føre sig sin fordel til nytte, forfulgte Burley med sin økse i hånden den afdeling, han havde drevet tilbage til den tredje og sidste forhugning, og trængte ind i den sammen med flygtningene.

"Hug ned! Hug ned! Ned med Guds og hans folks fjender! Ingen nåde! Borgen er vor!" var de råb, hvormed han opmuntrede sine venner, af hvilke de mest uforfærdede fulgte

tæt bagefter, mens de andre med økser, spader og lignende redskaber fældede træer, kastede jord op og i hast søgte at opføre en forskansning bag den anden forhugning, som kunne sætte dem i stand til at holde sig i denne, hvis borgen ikke blev indtaget ved dette stormløb.

Lord Evandale kunne ikke længere tvinge sin utålmodighed, men gjorde et udfald med nogle dragoner, der var blevet holdt i beredskab inde i borggården, og som han, skønt han bar armen i bind, med ord og lader opmuntrede til at understøtte deres med Burley kæmpende staldbrødre. Kampen antog nu et fortvivlelsens præg. Den smalle vej var opfyldt af Burleys tilhængere, der trængte frem for at komme deres kampfæller til hjælp, og oplivede af lord Evandales ord og nærværelse kæmpede dragonerne som rasende, idet deres ringe tal for en del opvejedes af, at de besad større øvelse og altid på et højere punkt, som de forsvarede fortvivlet med piker og hellebarder, så vel som med deres karabinkolber og pallasker. De, der var inde på borgen, søgte at understøtte deres kammerater hver gang de kunne rette deres kanoner således, at de kunne skyde på fjenden uden at gøre deres venner skade, og de rundt omkring spredte skytter skød på enhver genstand, der viste sig på brystværnene. Borgen var indhyllet i røg, og klipperne genlød af de kæmpendes råb og midt under al denne forvirring havde en sælsom tilfældighed nær sat belejrerne i besiddelse af pladsen.

Cuddie Headrigg, der var fulgt med skytterne, kendte nøje hver klippe og busk i borgens omegn, hvor han så ofte havde plukket nødder med Jenny Dennison, og blev ved dette kendskab til stedforholdene sat i stand til at trænge længere og sikrere frem end de fleste af hans staldbrødre, med undtagelse

af tre eller fire, der havde holdt sig tæt i følge med ham. Nu var Cuddie, skønt i det hele taget en ganske modig karl, ingen ven af faren, hverken for dens egen eller for den med den følgende hæders skyld, og havde derfor under sin fremrykken ikke, som det hedder, taget tyren ved hornene eller udsat sig for fjendens ild, men tværtimod efterhånden skubbet sig bort fra kamppladsen og fortsat sin opstigen langt mere til venstre, til han derved var kommet ind under en anden side af borgen end den, udenfor hvilken rampen stod, og som forsvarerne i tillid til skrænten stejlhed ingen opmærksomhed havde skænket. På denne kant var der imidlertid et vist vindue, der hørte til et vist fadebur og vente ud mod en vis barlind, som var vokset op af en brat klippekløft og endog havde dannet den vej, ad hvilken Gåse-Gibbie var blevet smuglet ud af borgen for at bringe Ediths brev til Charnwood, ligesom den sandsynligvis også var blevet brugt i andre, lignende smuglerøjemed. Idet han støttede sig på sin bøsse og så op til dette vindue, sagde Cuddie nu til en af sine ledsagere:

"Der er et sted, som jeg godt kender; mangen gang har jeg hjulpet Jenny Dennison ud af dette vindue, foruden at jeg selv sommetider er krøbet ind ad det om aftenen for at få mig en passiar, når der var spændt fra ploven."

"Hvad skulle da hindre os i straks at krybe ind ad det?" spurgte den anden, der var en rask og modig ung karl.

"Det er der ikke ret meget til hinder for, hvis det var det hele," svarede Cuddie, "men hvad skulle vi så gøre?"

"Tage borgen," udbrød den anden, "vi er fem eller seks stykker, og alle soldaterne har nok at bestille nede ved porten."

"Så afsted med Eder da," sagde Cuddie, "men det siger jeg Eder, at I ikke må gøre lady Margaret, miss Edith, eller den gamle major, eller frem for alt Jenny Dennison, eller nogen noget med så meget som en lillefinger undtagen soldaterne. Dem kan I stikke og hugge imellem så meget I vil. Det bryder jeg mig ikke om."

"Vel, vel," svarede den anden, "lad os først slippe ind, så skal vi nok komme ud af det."

Langsomt og som om han trådte på æg, begyndte Cuddie at stige op ad den velkendte kløft, om end ikke ganske med sin gode vilje. For foruden at han var noget bange for den modtagelse, der måske ventede ham indenfor, foreholdt hans samvittighed ham, at det kun var en dårlig gengæld, han gjorde lady Margaret for hendes tidligere velvilje og beskyttelse. Han klatrede ikke des mindre op i barlinden, fulgt af den ene af sine staldbrødre. Vinduet var lille og havde været spærret med jernstænger, som dog for længst var blevet fortæret af tidens tand eller brudt ud af tjenestefolkene, som derved havde villet skaffe sig fri gennemgang til deres eget brug. Det var derfor let nok at komme ind, forudsat at der ingen var inde i fadeburet, en omstændighed, Cuddie søgte at forvisse sig om, førend han gjorde det sidste og farligste skridt, og mens hans staldbrødre derfor æggede og truede ham bagfra og han selv nølede og rakte halsen ud for at se ind i kammeret, blev hans hoved synligt for Jenny Dennison, der havde gemt sig i bemeldte fadebur som det sikreste sted, hvor hun kunne afvente kampens udfald. Så såre hun fik øje på denne forfærdelige genstand, opløftede hun et hysterisk skrig, fløj ud i køkkenet ved siden af og snappede i sin frygts fortvivlede kvide en gryde

med grønkål, hun selv havde sat på ilden før striden begyndte, da hun havde lovet Tom Halliday at lave hans frokost til ham. Med denne byrde rendte hun tilbage til fadebursvinduet, og endnu stadig råbende: "Mord! Mord! Vi bliver allesammen plyndret og voldført! Borgen er indtaget! Del dette imellem Eder!" hældte hun grydens hele, gloende hede indhold, ledsaget af et uhyggeligt hyl, ud over den ulykkelige Cuddie. Hvor velkommen end kedlen ville have været, hvis Cuddie og den havde gjort bekendtskab med hinanden på sædvanlig måde, ville dog virkningerne af den, således som den anrettedes af Jenny, sandsynligvis for altid have helbredet ham for hans lyst til soldatervæsenet, hvis han havde set i vejret, da den blev hældt ud over ham, men til lykke for vor krigsmand, var han blevet opmærksom ved Jennys første skrig og havde set ned ad for at gå i rette med sine kammerater, der lagde hindringer i vejen for det tilbagetog, han længtes efter at tiltræde, så at stålhuen og den bøffelskinds køllert, der tidligere havde tilhørt vagtmester Bothwell og ypperligt kunne modstå et sådant tørn, havde skærmet hans person mod den største del af den hede grønkål. Ikke des mindre var der dog trængt så meget af den ind, at han var blevet alvorligt skoldet, hvorfor han i sin pine og overraskelse sprang i en sådan fart ned fra træet, at han rev sine ledsagere med sig til stor fare for deres lemmer og, uden at låne øre til grunde, bønner eller befalinger, derpå skyndte sig, det bedste, han kunne, ad den sikreste vej tilbage til den afdeling af hæren, hvortil han hørte, og hverken ved trusler eller overtalelser var at formå til at gentage angrebet.

Hvad Jenny angik, da fortsatte hun, efter således at have tildelt en beundrers ydre menneske den føde, hun for så kort

siden havde været i færd med at tillave til en andens mave, sin jammersang og udbredte sig skrigende over de forbrydelser, som de lovkyndige kalder kronens fire hovedsøgsmål, nemlig mord, brandstiftelse, voldtægt og røveri. Disse voldsomme udråb vakte en sådan uro og afstedkom en sådan forvirring i borgen, at major Bellenden og lord Evandale anså det for bedst at trække sig tilbage fra kampen udenfor porten og overlade alle udenværker til fjenden og indskrænke sig til borgen selv, for at den ikke skulle blive overrumplet på et eller andet ubevogtet sted. Og heller ikke fortrædigedes deres tilbagetog, da Cuddie og hans ledsageres forskrækkelse næsten havde afstedkommet lige så stor forvirring blandt belejrerne, som Jennys skrig havde voldt blandt forsvarerne.

På ingen af siderne blev der den dag gjort noget forsøg på at forny kampen. Oprørerne havde lidt et alvorligt tab og kunne på grund af den møje, de havde haft med at tage de forskansede punkter udenfor borgen selv, kun gøre sig ringe håb om at indtage den ved en storm, og på den anden side var de belejredes stilling mørk og nedslående, da de havde mistet to eller tre mand i håndgemænget og flere af dem var blevet sårede, og skønt de havde lidt forholdsvis langt mindre tab end deres modstandere, af hvilke tyve mand var faldet, kunne deres ringe tal langt mindre tåle det, hvorimod fjendens fortvivlede angreb tydeligt viste, hvor alvorligt førerne mente det med at ville indtage borgen, og hvor godt de understøttedes af deres tilhængeres iver. Men i særdeleshed måtte besætningen frygte for hungersnød, hvis der måtte blive gjort forsøg på at undertvinge borgen ved afspærring, da majorens pålæg om tilvejebringelse af levnedsmidler kun var blevet ufuldstændigt

efterlevet, og dragonerne, trods alle formaninger og forbud, sandsynligvis ikke ville omgås sparsomt med de tilstedeværende forråd. Det var derfor med tungt hjerte, at major Bellenden gav befaling til at bevogte det vindue, gennem hvilket borgen havde været så nær ved at blive overrumplet, såvel som alle de andre, der frembød den fjerneste lejlighed til et sådant foretagende.

26

Den bedste styrke kongen i det hele land har samlet.

Henrik den Fjerde, 2. del.

Om aftenen efter angrebet på Tillietudlem holdt den presbyterianske hærs førere en alvorlig rådslagning, da det ikke havde kunnet undgå deres opmærksomhed, at deres tilhængere var blevet modløse over det tab, de havde lidt, og hvilket, som det gerne plejer at gå i sådanne tilfælde, havde ramt de kækkeste og mest forvovne, hvorfor det var at frygte, at hvis deres iver og kræfter udtømtes på et så underordnet formål som indtagelsen af den lille fæstning, ville deres tal efterhånden svinde ind og alle de fra regeringens nuværende uforberedte tilstand hidrørende fordele gå tabte. På grund af dette enedes man om, at hærens hovedstyrke skulle drage til Glasgow og fordrive de derværende krigsfolk, til hvilket hverv rådet valgte Henry Morton med nogle flere, samtidig med at det overdrog Burley befalingen over en udsøgt afdeling på femhundrede mand, som skulle blive tilbage for at holde borgen Tillietudlem omringet. Men med denne ordning udtalte Morton sig i højeste måde utilfreds.

"Han havde de stærkeste personlige grunde," sagde han, "til at ønske at blive i nærheden af Tillietudlem, og blev ledelsen af belejringen ham betroet, havde han kun ringe tvivl om, at han ville bringe det til en overenskomst, som, uden at være hård for

de belejrede, i enhver henseende ville fyldestgøre belejrernes øjemed."

Burley gættede sig let til sin unge våbenfælles ulyst til at drage bort med hæren, for da det var ham magtpåliggende at sætte sig ind i de personligheders karakter, han havde at gøre med, havde han ved hjælp af Cuddies enfoldighed og gamle Mauses sværmeri skaffet sig mange oplysninger om Mortons forhold til familien på Tillietudlem, og da Poundtext nu rejste sig for, som han sagde, at tale en kort tid om sagen (hvilket Burley med rette antog ville vare i det allermindste en time), benyttede han dette øjeblik til at drage Morton udenfor deres kaldsfællers hørevidde og holde følgende ordskifte med ham:

"Det er uklogt af dig, Henry Morton, at ville ofre den hellige sag for en uomskåren filister eller din attrå efter en moabitisk kvinde."

"Jeg forstår lige så lidt Eders mening, mr. Balfour, som jeg finder behag i Eders hentydninger," svarede Morton med harme, "og jeg ved ikke, at I har nogen som helst grund til at fremsætte en så grov beskyldning eller til at føre et så uhøfligt sprog."

"Tilstå ikke des mindre sandheden," sagde Balfour, "og indrøm, at der ovre i denne mørke borg gives dem, over hvem du hellere ville våge som en moder over hendes små, end du ville lade den skotske kirkes bannere vaje over dens fjenders nakke."

"Hvis I mener, at jeg med glæde ville ende denne krig uden nogen blodig sejr, og at det er mig mere om at gøre at opnå dette end om at erhverve mig personlig anseelse eller magt," svarede Morton, "ja, da har I fuldkommen ret."

"Og ikke fuldkommen uret i at tro," sagde Burley, "at du ikke ville udelukke dine venner på borgen Tillietudlem fra en sådan almindelig fredsslutning."

"Ganske vist," svarede Morton, "jeg skylder major Bellenden alt for meget til at jeg ikke skulle ønske at kunne være ham til nytte, for så vidt den sag, hvortil jeg har knyttet mig, måtte tillade det. Jeg har aldrig gjort nogen hemmelighed af min hengivenhed for ham."

"Det ved jeg," sagde Burley, "men selv om du havde, skulle jeg dog have fundet nøglen til din gåde. Hør nu hvad jeg har at sige. Denne Miles Bellenden har levnedsmidler for en måned til sine folk."

"Det er ikke tilfældet," svarede Morton, "vi ved, at hans forråd knapt kan forslå til en uge."

"Ja," fortsatte Burley, "men jeg har senere fået de pålideligste beviser for, at et sådant rygte var blevet spredt ud blandt besætningen af den underfundige og gråhårede ildesindede, dels for at formå krigsfolkene til at finde sig i en formindskelse af deres daglige kost, og dels for at opholde os udenfor hans fæstnings mure, til sværdet kunne blive slebet for at fælde og tilintetgøre os alle."

"Men hvorfor blev beviset for det ikke forelagt for krigsrådet?" spurgte Morton.

"Til hvilken nytte?" svarede Balfour. "Hvorfor skulle vi bringe Kedeltromme, Poundtext og Langcale ud af deres vildfarelse i så henseende? Du må selv indrømme, at alt, hvad der siges dem, kommer ud blandt hæren gennem prædikernes mund under deres næste foredrag. Folkene er allerede forknytte nok ved tanken om at skulle ligge otte dage udenfor borgen, og hvad

ville følgen da ikke blive, når de fik befaling til at forberede sig på en belejring på en måned?"

"Men hvorfor da skjule denne omstændighed for mig eller hvorfor betro mig den nu? Og frem for alt, hvilke beviser har I fået for den?" fortsatte Morton.

"Jeg har mange beviser," svarede Burley og rakte ham en hel del af major Bellenden til forskellige ejendomsbesiddere udstedte og på bagsiden med tilståelser for modtagelsen af en sådan mængde kvæg, mel, korn osv. forsynede fordringer, at det samlede tal syntes at udelukke muligheden af, at besætningen snart ville komme i forlegenhed for levnedsmidler. Men Burley underrettede ikke Morton om en omstændighed, som han selv helt vel kendte, den nemlig, at de fleste af disse levnedsmidler slet ikke var kommet op på borgen, fordi de dragoner, der var blevet sendt ud efter dem, i deres pengebegærlighed havde solgt til den ene, hvad de havde taget fra den anden og misbrugt majorens forlegenhed for forråd omtrent ligesom sir John Falstaff havde misbrugt kongens forlegenhed for folk.

"Og nu," fortsatte Balfour, da han så, at han havde gjort det ønskede indtryk, "skal jeg kun tilføje, at jeg ikke har skjult dette længere for dig, end det var skjult for mig, eftersom jeg først i formiddags er kommet i besiddelse af disse papirer, og jeg siger dig nu, at du med glæde kan gå din gang og med en god vilje fremme det store værk i Glasgow, da du kan være vis på, at der ikke kan ske dine venner blandt det ildesindede parti noget ondt, eftersom deres fæstning er rigeligt forsynet med levnedsmidler, og jeg ikke har mandskab nok til at udrette andet imod dem, end at hindre dem i at drage bort."

"Men hvorfor," blev Morton ved, der følte en ubeskrivelig ulyst til at give efter for Balfours grunde, "hvorfor må det ikke tillades mig at blive tilbage som anfører for denne lille skare, og hvorfor vil I ikke selv drage til Glasgow? Det er dog det hverv, hvorved der er mest ære at vinde."

"Netop derfor, unge mand," svarede Burley, "har jeg stræbt efter, at det skulle blive betroet Silas Mortons søn. Jeg begynder at blive gammel, og dette grå hoved har vundet ære nok, hvor der var fare ved at vinde den. Jeg taler ikke om den sæbeboble, som folk kalder jordisk berømmelse, men om den ære at høre ham til, der ikke gør sin gerning forsømmeligt. Men du skal først tilbagelægge din løbebane; du skal hævde den ophøjede tillid, der et blevet vist dig på min forsikring om, at den var selvfortjent. Ved Loudon Hill var du fanget, og under den sidste storm faldt det i din lod at kæmpe i en dækket stilling, hvorimod jeg ledede det mere åbne og farlige angreb; og blev du nu her udenfor disse mure, mens der andetsteds er fuldt op at gøre, kan du stole på, at folk ville sige, at Silas Mortons søn var veget bort fra sin faders veje."

Grebet af denne sidste ytring, på hvilken han ikke som kriger og gentleman kunne give noget passende svar, gav Morton hastigt sit minde til den påtænkte ordning af tingene, men kunne dog ikke frigøre sig for en vis mistro til den, han havde fået denne oplysning af.

"Lad det komme til en klar forståelse imellem os, mr. Balfour," sagde han. "I har fundet det umagen værd at skænke mine personlige forhold og følelser særlig opmærksomhed. Tillad mig derfor at sige Eder, at jeg er lige så standhaftig i dem, som i mine statsborgerlige grundsætninger. Det kan være

muligt, at I i min fraværelse bliver i stand til at mildne eller såre disse følelser, men vær overbevist om, at hvilket udfaldet end bliver af dette vort foretagende, vil min evige taknemmelighed eller mit utrættelige fjendskab blive følgen af den fremgangsmåde, I måtte finde for godt at bruge ved en sådan lejlighed, og hvor ung og uerfaren jeg end er, tvivler jeg dog ikke på, at jeg skal skaffe mig venner, som vil være mig behjælpelige med at lægge mine anskuelser for dagen i ethvert af disse to tilfælde."

"Indeholdes der en trussel i denne udtalelse," svarede Burley koldt og hovmodigt, "havde I kunnet spare Eder den. Jeg ved, hvorledes jeg skal påskønne mine venners agtelse, og foragter af min hele sjæl mine fjenders trusler. Men jeg vil ikke føle mig fornærmet. Alt, hvad der sker her i Eders fraværelse, skal blive ledet med alt det hensyn for Eders ønsker, som den pligt, jeg skylder en højere magt, på nogen måde tilsteder."

Med dette betingede løfte var Morton nødt til at lade sig nøje.

"Vort nederlag vil befri besætningen," sagde han ved sig selv, "førend den kan blive nødt til at overgive sig på nåde og unåde, og i tilfælde af sejr ser jeg allerede af det mådeholdne partis tal, at jeg vil have lige så mægtig en stemme som Burleys ved bestemmelsen om, hvilken brug der skal gøres af den."

Han fulgte derfor med Balfour til rådsforsamlingen, hvor Kedeltromme var i færd med at føje nogle ord af praktisk anvendelighed til sit *endeligt*, og da de var udtalt, tilkendegav Morton, at han var rede til at drage med hærens hovedstyrke, som var bestemt til at fordrive de kongelige krigsfolk fra Glasgow. Derpå blev hans medbefalingsmænd udnævnt, og alle modtog en styrkende formaning af de tilstedeværende

prædikere, og næste morgen ved daggry brød oprørshæren op fra sin lejr og begav sig på vejen til Glasgow.

Det er ikke vor hensigt udførligt at skildre de tildragelser, som findes beskrevet i den tids historie, og det er derfor tilstrækkeligt at sige, at da Claverhouse og lord Ross havde bragt i erfaring, hvilken overlegen styrke der rykkede imod dem, forskansede eller afspærrede de, rettere sagt, sig midt inde i byen, hvor rådhuset og det gamle fængsel var beliggende, med den faste beslutning hellere at holde stand mod et stormløb af oprørerne end forlade hovedstaden i det vestlige Skotland. Presbyterianerne angreb i to afdelinger, af hvilke den ene trængte ind i byen ad universitetet og domkirken til, mens den anden drog op ad Gallowgate eller hovedadgangen fra sydøst. Begge afdelinger anførtes af kække mænd og viste sig meget modige, men krigskyndighedens og stillingens fordele var for store for deres uøvede tapperhed.

Ross og Claverhouse havde omhyggeligt fordelt småafdelinger af deres folk i hjørnehuse og gadeudmundinger, foruden dem, der lå dækket bag brystværn, som gik tværs over gaderne, hvorved angribernes rækker udtyndedes af en usynlig ild, der ikke kunne besvares med nogen virkning. Forgæves satte Morton og flere andre anførere med største tapperhed deres personer i vove og søgte at bringe det til et håndgemæng med deres modstandere; deres undergivne veg tilbage på alle kanter. Og dog led Henry Morton, skønt han var en af de allersidste, der veg, og anstrengte sig for at vedligeholde ordenen på tilbagetoget og standse ethvert forsøg, fjenden gjorde på at benytte den fordel, han havde fundet ved den afslåede storm, den ydmygelse at høre mange i sine rækker

mumle til hinanden, at "det kom der ud af at stole på latitudinariske drenge, og havde den ærlige, trofaste Burley ledet dette angreb, således som han havde ledet det på forhugningerne ved Tillietudlem, ville udfaldet være blevet et helt andet."

Med glødende harme hørte Morton sådanne betragtninger blive udtalt af de samme mennesker, der havde været de første til at vise sig modløse. Den uforskyldte bebrejdelse gjorde imidlertid den virkning, at den opildnede hans kappelyst og bragte ham til erkendelse af, at da han havde indladt sig på en så farlig sag, var det ubetinget nødvendigt, at han enten sejrede eller faldt.

"Jeg skal ikke trække mig tilbage," sagde han til sig selv. "Alle – endog major Bellenden, endog – Edith skal indrømme, at i mod i det mindste stod oprøreren Morton ikke tilbage for sin fader."

Efter nederlaget var hæren i en så opløst tilstand, at anførerne fandt det rådeligt at trække sig nogle mile tilbage fra byen for at genoprette så megen orden blandt deres folk, som det var muligt at tilvejebringe. Imidlertid strømmede der forstærkninger til, mere drevet af deres egne lidelser og opmuntret af den ved Loudon Hill vundne fordel, end skræmt af det sidste uheldige foretagende. Mange af disse sluttede sig særligt til Mortons afdeling, men ved siden af dette havde han den krænkelse at se, at hans ufolkelighed blandt de utålsommere covenantere hurtigt tiltog. Den for hans alder ualmindelige klogskab, han viste ved at forbedre mandstugten og ordenen blandt sine folk, kaldte de en stolen på kødets arm, og hans ufordulgte tålsomhed mod dem, der nærede andre religiøse anskuelser end ham selv, skaffede ham højst ubeføjet

øgenavnet af en Gallio, der ingen vægt lagde på sådanne ting. Men værre end disse misforståelser var det, at de uvidende blandt oprørerne, der stadig lydeligt bifaldt dem, som drev statsborgerlige eller religiøse meninger til yderligheder og harmedes over dem, der søgte at bringe dem under mandstugtens åg, uforbeholdent foretrak de ivrigere anførere, i hvis rækker begejstring for sagen bødede på manglen på god orden og lydighed, for de bånd, Morton søgte at pålægge dem, så at Morton, kort sagt, skønt han bar anførslens hovedbyrde – for hans kaldsfæller overlod ham beredvilligt alt det brydsomme og forhadte ved feltherrehvervet – savnede den myndighed, der alene kunne give hans foranstaltninger eftertryk.

Trods disse hindringer havde han ikke des mindre i nogle dage anstrengt sig så stærkt for at få en vis grad af mandstugt indført i hæren, at han troede at turde vove et nyt angreb på Glasgow med al mulig udsigt til et heldigt udfald.

Der kan ingen tvivl være om, at Mortons attrå efter at måle sig med oberst Grahame af Claverhouse, af hvem han havde lidt så megen uret, havde sin del i at ægge ham til hans ualmindelige anstrengelser. Men Claverhouse skuffede hans forhåbninger, for fornøjet med den fordel at have slået det første angreb på Glasgow tilbage, besluttede han, at han ikke med den håndfuld folk, han havde under sin befaling, ville afvente en ny storm af oprørerne med stridskræfter, der var mere talrige og bedre indøvede end de, hvormed de havde gjort deres første forsøg, hvorfor han rømmede pladsen og i spidsen for sine tropper drog til Edinburgh. Oprørerne rykkede da naturligvis ind i Glasgow uden modstand, og uden at Morton

fik den af ham inderligt attråede lejlighed til atter at støde personligt sammen med Claverhouse. Men skønt han ikke fik lejlighed til at afviste den plet, hans afdeling af covenanternes hær havde fået på sig, bidrog dog Claverhouses tilbagetog og besiddelsen af Glasgow i høj grad til at oplive oprørernes hær og forøge dens tal. Nødvendigheden af at udnævne nye befalingsmænd, oprette nye regimenter og eskadroner og gøre dem bekendte med i det mindste de mest nødvendige dele af krigersk mandstugt var de hverv, der syntes med enstemmigt samtykke at tilfalde Henry Morton, og som han så meget des villigere påtog sig, som hans fader havde gjort ham bekendt med krigskunstens grundsætninger, og han tydeligt så, at hvis han ikke påtog sig dette utaknemmelige, men uundgåeligt nødvendige arbejde, ville det være forgæves at vente, at nogen anden ville påtage sig det.

Imidlertid syntes lykken at ville fremme oprørernes foretagende langt mere, end de mest forhåbningsfulde havde vovet at vente. I sin forbavselse over omfanget af den modstand, dels vilkårlige foranstaltninger havde fremkaldt, syntes det skotske statsråd at være bedøvet af rædsel og ude af stand til at kue den forbitrelse, disse foranstaltninger havde vakt. Der var kun meget få tropper i Skotland, og disse trak sig hen mod Edinburgh ligesom for at danne en hær til værn for hovedstaden. Kronvasallernes lensopbud i de forskellige grevskaber fik befaling til at rykke i marken og yde kongen den rostjeneste, de skulle udrede af deres len. Men disse opfordringer blev kun meget lunkent efterkommet, striden var i det hele taget ikke vel set blandt herremændene, og endog de, der ikke var uvillige til selv at gribe til våben, lod sig afskrække

af deres hustruers, mødres og søstres uvilje imod, at de deltog i en sådan sag.

Da den skotske regering var ude af stand til selv at sørge for sit forsvar eller til at undertrykte et Oprør, hvis begyndelse syntes at være så ubetydelig, vakte dette ved det engelske hof tvivl både om dens dygtighed og klogskaben af de strengheder, den havde anvendt mod de undertrykte presbyterianere, hvorfor det blev besluttet, at sætte den ulykkelige hertug at Monmouth [Note 2)], der på grund af et giftermål havde stor indflydelse, betydelige godser og et talrigt følgeskab, som det kaldtes, i den sydlige del af Skotland, i spidsen for den derværende hær. Den krigerske duelighed, han ved flere lejligheder havde lagt for dagen i udlandet, ansås for mere end tilstrækkelig til at undertvinge oprørerne i åben mark, ligesom det ventedes, at hans milde sind og den velvillige stemning, han nærede mod presbyterianerne i almindelighed, ville berolige folket og bidrage til at forsone det med regeringen. Hertugen fik derfor udstrakt fuldmagt til at bringe orden i de forvirrede forhold i Skotland og sendtes fra London med betydelige forstærkninger for at overtage overbefalingen over krigsmagten der i landet.

27

Nu rider jeg til Bothwell Hill,
Hvor jeg kan sejre eller dø.

– Gammel folkevise.

Der blev nu et ophold i de krigerske bevægelser på begge sider, idet regeringen syntes at ville indskrænke sig til at hindre oprørerne i at rykke frem mod hovedstaden, og oprørerne fornemmeligt tænkte på at forøge og styrke deres kræfter, til hvilken ende de opslog en slags lejr i den til den hertugelige bolig i Hamilton hørende park, en stilling, hvori de kunne modtage deres tilgange og være sikrede mod ethvert pludseligt angreb ved lige overfor sig at have den dybe og rivende Clydeflod, over hvilken man kun kan komme ad en lang og smal bro i nærheden af borgen og landsbyen Bothwell.

Her blev Morton en fjorten dages tid efter angrebet på Glasgow, ivrigt beskæftiget med sine krigerske pligter. Fra Burley havde han fået mere end en meddelelse, men da de alle i det hele taget kun var gået ud på, at borgen Tillietudlem endnu holdt sig, tilkendegav han i sin utålmodighed over at svæve i uvished om dette for ham så vigtige emne omsider sine medbefalingsmænd, at han ønskede, eller rettere sagt agtede – for han indså ikke, hvorfor han ikke skulle tage sig en frihed, som enhver anden tog sig i denne uordentlige hær – at begive sig til Milnwood på et par dage for at ordne nogle vigtige familieanliggender. Denne beslutning vandt ingenlunde bifald,

da medlemmerne af oprørernes krigsråd erkendte værdien af hans bistand tilstrækkeligt nok til at de ikke skulle frygte for at miste den, og havde en vis bevidsthed om, at de ikke selv formåede at erstatte den, men da de ikke kunne foreskrive ham strengere love, end de selv underkastede sig, fik han lov til at gøre sin rejse, uden at der gjordes nogen umiddelbar indvending imod den. Den velærværdige mr. Poundtext benyttede den samme lejlighed til at se til sin bolig i nærheden af Milnwood og beærede Morton med sit selskab undervejs, og da egnen i det hele taget var venskabelig sindet mod deres sag og besat af deres strejfpartier med undtagelse af en og anden gammel kongeligsindet lensherres faste borg, rejste de uden anden ledsager end den tro Cuddie.

Solen var ved at gå ned, da de kom til Milnwood, hvor Poundtext tog afsked med sine rejsefæller og drog alene videre til sin præstegård, der lå en halv mils vej på den anden side af Tillietudlem. Med hvilke blandede følelser genså Morton ikke de ham så kendte skove, bakker og marker, da han blev alene med sine tanker! Hans karakter såvel som hans vaner, anskuelser og beskæftigelser var i den korte tid af et par uger undergået en fuldstændig forandring, og tyve dage syntes at have indvirket lige så meget på ham som lige så mange år. Den blide, romantiske, venlige yngling, der var blevet opfostret i afhængighed og tålmodigt havde fundet sig i en tyrannisk og karrig slægtnings herredømme, var pludseligt af undertrykkelsens spir og den sårede følelses spore blevet nødsaget til at træde op som fører for væbnede mænd, var alvorligt indviklet i forhold af offentlig beskaffenhed, havde venner, som skulle opmuntres, og fjender, med hvilke han

skulle kæmpe, og få sin personlige skæbne knyttet til en national opstands og omvæltnings, så at det syntes, som om han havde oplevet en pludselig overgang fra ungdommens romantiske drømme til den virksomme manddomsalders arbejder og sorger. Alt, hvad der tidligere havde tiltalt ham, var blevet udslettet af hans hukommelse. ene med undtagelse af hans tilbøjelighed for Edith, og endog hans kærlighed syntes at have fået et mandigere og uegennyttigere præg, efter at den var blevet blandet og sammenstillet med andre pligter og følelser. Mens han overvejede de enkelte omstændigheder ved denne pludselige forandring, de forhold, hvorfra den havde sit udspring, og de mulige følger af hans nuværende løbebane, fortrængtes den dirren af naturlig ængstelse, der for gennem hans sjæl, øjeblikkeligt af en glød af ædel og højsindet tillidsfuldhed.

"Skal jeg falde," sagde han, "falder jeg ung, og mine bevæggrunde vil blive miskendt og mine handlinger fordømt af dem, hvis bifald er mig kærest. Men frihedens og fædrelandskærlighedens sværd er i min hånd, og jeg vil hverken falde fejt eller uhævnet. Man vil måske stille min krop til skue og hænge mine lemmer i galgen, men der vil komme andre dage, da den beskæmmende dom vil falde tilbage på dem, der afsagde den, og den himmel, hvis navn så ofte vanhelliges i denne unaturlige krig, vil aflægge vidnesbyrd om de bevæggrundes renhed, jeg er blevet ledet af."

Da de kom til Milnwood, røbede Henrys banken på porten ikke længere en ung, over tiden udeblevet knøs' selvbevidste frygtsomhed, men den faste selvtillid hos en mand, der er i fuld besiddelse af sine rettigheder og uindskrænket herre over sine

handlinger, så dristig, fri og bestemt var den. Døren blev forsigtigt åbnet af hans gamle bekendt, mrs. Alison Wilson, der fo'r tilbage, da hun fik øje på den krigerske gæsts stålhue og nikkende fjerbusk.

"Hvor er min farbroder, Alison?" spurgte Morton, smilende over hendes forskrækkelse.

"Du milde Gud! Er det Eder, mr. Henry?" svarede den gamle dame. "I fik sandelig mit hjerte til at fare lige op i munden på mig. Men det kan ikke være Eder. I ser jo højere dg mandigere ud end før."

"Da er det dog alligevel mig," sagde Henry, på en gang sukkende og smilende. " Det er sagtens denne påklædning, der giver mig et højere udseende, og tiderne, Ailie, gøre mænd til drenge."

"Ak ja, de slemme tider!" sagde den gamle kone, "og at de skulle bringe Eder i en sådan fare! Men hvem kan gøre for det? I blev dårligt nok behandlet, og, som jeg sagde til Eders farbroder, når man træder på en orm, krymper den sig."

"I tog mig altid i forsvar, Alison," sagde han (og nu blev husholdersken ikke mere fortrydelig over denne fortrolige benævnelse), "og ville aldrig tillade, at nogen anden end I selv skændte på mig, ved jeg nok. Men hvor er min farbroder?"

"I Edinburgh," svarede Allison, "den skikkelige gamle mand troede, at det var bedst at gå hen og sætte sig ved skorstenen, da røgen slog ud. Plaget og forskrækket er han blevet – men I kender jo lairden lige så godt som jeg."

"Jeg vil da håbe, at han ikke har taget skade på sit helbred," sagde Henry.

"Ikke noget der er værd at tale om," svarede husholdersken, "og heller ikke på sit gods. Vi hjalp os, som vi bedst kunne, og skønt rytterne fra Tillietudlem tog den røde ko og gamle Hackie (I husker dem jo nok) med sig, så solgte de os for godt køb fire, som de skulle drive op på borgen."

"Solgte Eder for godt køb?" sagde Morton, "hvad mener I?"

"Jo, de var redet ud efter kvæg til befæstningen," svarede husholdersken, "men tog straks fat på deres gamle håndværk og red gennem landet og byttede og solgte alt, hvad de fik, som om de havde været prangere fra vesteregnen. Major Bellenden fik min tro den mindste part af, hvad de tog, skønt det blev taget i hans navn."

"Så," sagde Morton hastigt, "må befæstningen lide mangel på levnedsmidler?"

"Ja, det kan der ingen tvivl være om," svarede Ailie.

Ved disse ord gik der pludselig et lys op for Morton.

"Burley må have bedraget mig, hans tro tilsteder jo både list og grusomhed," tænkte han ved sig selv, men sagde højt: "Jeg kan ikke blive, mrs. Allison, men må straks afsted igen."

"O bliv dog og spis en mundfuld," bad den kærlige husholderske, "jeg skal gøre den i stand til Eder, ligesom jeg plejede før disse sørgelige dage."

"Det er umuligt," svarede Morton. "Gør hestene færdige, Cuddie."

"De er ved at æde deres havre," svarede tjeneren.

"Cuddie!" udbrød Ailie, "hvorledes er I kommet til at tage den grimme og uheldbringende lømmel med Eder? Det var ham og hans moder, den skændegæst, der var begyndelsen til alle ulykkerne her i huset."

"Stille, stille, I bør glemme og tilgive, mistress," sagde Cuddie. "Moder er nu i Glasgow hos sin søster og vil ikke plage Eder mere, og nu er jeg kaptajnens kammertjener og holder ham pænere på tag og fag, end I nogen sinde gjorde; har I før set ham se så smuk ud som nu?"

"Det er endelig sandt nok," svarede den gamle husholderske og så med stort velbehag på sin unge herre, hvis udseende hun fandt betydeligt forbedret ved hans påklædning. "I havde rigtignok intet sådant halstørklæde med kniplinger om, mens I var på Milnwood; det har jeg ikke syet."

"Nej, nej, mistress," sagde Cuddie, "det har jeg skaffet ham. Det er noget af lord Evandales stads."

"Lord Evandale!" udbrød den gamle dame, "Det er jo ham, som I whiggerne ville hænge i morgen, efter hvad jeg hører."

"Ville whiggerne hænge lord Evandale?" spurgte Morton, højst overrasket.

"Ja min tro ville de så," svarede husholdersken. "I går aftes gjorde han et udfald for at hente levnedsmidler, men hans folk blev drevet tilbage og han selv taget til fange, og whiggernes kaptajn, Balfour, lod rejse en galge og svor (eller sagde på sin samvittighed, for de bruger jo ikke at sværge), at hvis besætningen ikke overgav sig i morgen ved daggry, ville han lade den stakkels unge lord hænge så højt som Haman. Det er sørgelige tider, men et menneske kan jo ikke ændre dem. Sæt Eder derfor og tag en bid ost og brød, mens jeg laver noget bedre til Eder. I skulle ikke have fået et ord at vide om det, hvis jeg havde kunnet tro, at det ville fordærve Eders middagsmad, barn."

"Middagsmad eller ikke middagsmad, så sadl straks hestene, Cuddie!" udbrød Morton, "vi tør ikke unde os hvile, før vi er kommet til borgen."

Og idet de modstod alle Ailies bønner, fortsatte de ufortøvet deres rejse.

Morton forsømte ikke at standse ved Poundtexts bolig og opfordre ham til at følge med til lejren. Den skikkelige præstemand havde nys igen for et øjeblik antaget sine fredelige vaner og læste i en gammel teologisk afhandling med piben i munden og et lille krus med ale ved siden af sig for at hjælpe på sin fordøjelse af bevisførelsen, og kun med bitter ulyst gav han slip på disse vederkvægelser, hvilke han kaldte sine studeringer, for at begynde et strengt ridt på en stærkt stødende hest. Men da han erfarede hvad der var på færde, opgav han med et dybt suk udsigten til at tilbringe en rolig aften i sin egen lille dagligstue, for han var fuldkommen enig med Morton i, at hvilken fordel Burley end kunne have af at gøre bruddet mellem presbyterianerne og regeringen ulægeligt ved at henrette den unge adelsmand, stemte det dog ikke overens med det mådeholdne partis tarv at tilstede en sådan grusomhed. Og retfærdighed mod mr. Poundtext byder at tilføje, at han, ligesom de fleste af hans trosbrødre, var en afgjort modstander af sådanne unødvendige voldshandlinger, foruden at hans egen nuværende stemning bevægede ham til med stort velbehag at høre på den af Morton fremhævede sandsynlighed af, at der ved lord Evandales mægling kunne tilvejebringes fred på billige og mådeholdne vilkår. Med denne ensartethed i anskuelser påskyndte de deres rejse og kom omtrent klokken elleve om

aftenen til en lille, i nærheden af Tillietudlem liggende landsby, hvor Burley havde opslået sit hovedkvarter.

De blev anråbt af skildvagten, som gjorde sin tungsindige vandring ved indgangen til landsbyen, og fik, efter at have opgivet deres navne og stilling i hæren, lov til at slippe ind. En anden soldat holdt vagt udenfor et hus, som de formodede måtte være lord Evandales fængsel, da der som en sørgelig stadfæstelse af mrs. Wilsons udsagn udenfor var rejst en galge, der var så høj, at den kunne ses fra borgens brystværn. Morton forlangte øjeblikkelig at få Burley i tale og blev vist hen til hans herberg, hvor de fandt ham læsende i Bibelen med sine våben liggende ved siden af sig, som om han var forberedt på enhver pludselig forstyrrelse. Han fo'r op, da hans embedsfæller trådte ind.

"Hvad har ført Eder hid?" spurgte Burley hastigt. "Er det slette tidender fra hæren?"

"Nej," svarede Morton, "men vi hører, at der er blevet taget forholdsregler her, som i høj måde vedkommer hærens sikkerhed. Lord Evandale er jo Eders fange?"

"Herren," svarede Burley, "har overgivet ham i vore hænder."

"Og denne Eder af Himlen indrømmede fordel vil I bringe til at vanære vor sag i hele verden ved at lade en fange lide en skammelig død?"

"Har borgen ikke overgivet sig ved daggry," svarede Burley, "må Gud gøre det samme ved mig og mere til, hvis han ikke dør den død, som hans anfører og velynder, John Grahame af Claverhouse, har ladet så mange af Guds hellige lide."

"Vi har grebet til våben," sagde Morton, "for at undertrykke sådanne grusomheder, men ikke for at efterligne dem og end

mindre for at lade de skyldiges handlinger gå ud over de uskyldige. Med hvilken lov kan I retfærdiggøre den grusomhed, I vil begå?"

"Er du uvidende om den," svarede Burley, "så kender din ledsager helt vel den lov, som overgav mændene i Jericho til Josva, Nuns søns sværd."

"Men vi," indvendte den gejstlige, "lever under en bedre lov, der byder os at gengælde ondt med godt og bede for dem, der hader og forfølger os."

"Det vil sige," sagde Burley, "at du vil forene dine grå hår med hans grønne ungdom for at modarbejde mig i denne sag?"

"Vi er," svarede Poundtext, "to af dem, hvem der i forening med dig selv er tillagt myndighed over denne hær, og vi vil ikke tillade, at du krummer et hår på fangens hoved. Det kan måske behage Gud at gøre ham til et middel til at læge disse uheldige brud i vort Israel."

"Jeg tænkte nok, at det ville gå således," sagde Burley, "da du og dine lige fik plads i de ældstes råd."

"Jeg og mine lige?" svarede Poundtext. "Hvem er jeg da, at du tør nævne mig med en sådan hån? Har jeg ikke i tredive år holdt ulvene borte fra fårene i denne fold, ja, og det mens du, John Balfour, kæmpede i de uomskårnes rækker som en filister med forhærdet åsyn og blodig hånd? Hvem er jeg, siger du?"

"Jeg vil sige dig, hvem du er," sagde Burley, "siden du så gerne vil have det at vide. Du er en af dem, der vil høste, hvor de ikke har sået, og dele byttet, mens andre stred i kampen. Du er en af dem, der følger evangeliet for brødenes og fiskenes skyld, som sætter større pris på deres præstegård end på Guds kirke og hellere vil modtage lønning af prælatister eller hedninger end

gøre fælles sag med de ædle sjæle, der har ladet alt i stikken for covenantens skyld."

"Og jeg vil sige dig, John Balfour," svarede den med rette opbragte Poundtext, "jeg vil sige dig, hvem du er. Du er en af dem, hvis blodtørst og ubarmhjertighed har sat en skamplet på hele dette lidende kongeriges kirke, og hvis voldsomhed og blodskyld lader frygte for, at dette redelige forsøg på at generhverve vore borgerlige og religiøse rettigheder ikke vil blive kronet af Forsynet med det ønskede udfald."

"Hold inde, I herrer," sagde Morton, "med disse opirrende og unyttige beskyldninger, og sig I os, mr. Balfour, om I har i sinde at modsætte Eder Evandales løsladelse, der forekommer os at være en gavnlig foranstaltning under vore sagers nuværende stilling."

"I er her," svarede Burley, "ligesom to stemmer imod en, men I vil vel ikke undslå Eder for at tøve, til det samlede råd har afgjort sagen?"

"Det vil vi ikke vægre os ved," sagde Morton, "hvis vi kan stole på de hænder, i hvilke vi skal lade fangen blive. Men I ved godt," tilføjede han med et barskt blik på Burley, "at I allerede en gang har ført mig bag lyset i denne sag."

"Bliv ved," svarede Burley i en hånlig tone, "du er en letsindig, ubetænksom dreng, der vil sælge din egen tro og ære og Guds og dit fædrelands sag for et enfoldigt pigebarns sorte øjenbryns skyld."

"Mr. Balfour," sagde Morton, og lagde hånden på sit sværd, "sådanne ord kræver fyldestgørelse."

"Den skal du få, grønskolling, når og hvor du måtte vove at fordre den. Derpå giver jeg dig mit ærlige ord," svarede Burley.

Men nu lagde Poundtext sig imellem for at minde dem om det vanvittige i at kives og tilvejebragte med møje et slags tvær forsoning.

"Med fangen kan I gøre, hvad I finder for godt," sagde Burley, "jeg vasker alle følgerne af mine hænder. Han er min fange, som jeg har taget med mit sværd og mit spyd, mens I, mr. Morton, legede eksercermester, og I, mr. Poundtext, forvanskede skriften til erastianisme. Tag ham ikke des mindre og handl med ham, som Eder finder bedst. Dingwall," fortsatte han, idet han kaldte på en slags adjudant, der sov i værelset ved siden af, "lad de skildvagter, der er sat over den ildesindede Evandale, overgive deres poster til dem, kaptajn Morton sætter til at afløse dem. – Fangen," sagde han, atter henvendt sig til Poundtext og Morton, "er nu til Eders rådighed, I herrer, men husk på, at for alle disse ting vil der en gang komme en svær regnskabsdag."

Med disse ord gik han rask ind i et indre værelse, uden at sige dem god nat, og efter en kort overvejelse fandt hans to gæster det klogest at sørge for fangens sikkerhed ved at betro ham til en anden vagt, der blev taget blandt deres egne sognefolk. En skare af disse lå tilfældigvis i landsbyen, da de midlertidigt havde været underlagt Burleys befaling, for at de så længe så muligt kunne blive i nærheden af deres hjem, og det var i det hele taget nogle raske, kraftige unge karle, der i almindelighed af deres våbenbrødre kaldtes skytterne fra Milnwood. Efter Mortons anmodning påtog fire af disse knøse sig beredvilligt at stå skildvagt, hvorpå han lod Headrigg, på hvis troskab han kunne stole, blive tilbage hos dem med pålæg om at kalde på ham, hvis der måtte tildrage sig noget mærkeligt.

Da disse foranstaltninger var truffet, tyede Morton og hans kaldsfælle til de herberger, den overfyldte og fattige landsby kunne byde dem, men skiltes dog ikke for at gå til hvile, før de havde opsat en udvikling af de mådeholdne presbyterianeres ankeposter, der gik ud på at kræve fri religionsøvelse i fremtiden og tilladelse til uden undertrykkelse og overlast at styres af deres egne præster i alle gejstlige sager, hvorhos der i deres bønskrift endvidere androges på, at der måtte blive indkaldt et frit parlament til ordning af kirkens og statens anliggender og afhjælpning af de forurettelser, undersåtterne havde lidt, samt at alle de, der til opnåelsen af disse øjemed nu eller tidligere havde grebet til våben, skulle få tilsagn om frihed for straf. Morton kunne ikke andet end nære levende håb om, at disse vilkår, der omfattede alt, hvad det mådeholdne parti blandt oprørerne behøvede eller ønskede, ville, da de således var renset for trossværmeriets voldsomhed, finde talsmænd endog blandt de kongeligsindede, eftersom de kun gjorde krav på fribårne skotters sædvanlige rettigheder.

Han nærede så meget større tillid til, at de ville blive vel optaget, som hertugen af Monmouth, som Charles havde betroet det hverv at kvæle oprøret, var en mild, mådeholden og tilgængelig mand, der var kendt for at være velsindet mod presbyterianerne og af kongen havde fået uindskrænket fuldmagt til at dæmpe uroligheder i Skotland, og da det forekom Morton, at det eneste, der behøvedes til at påvirke ham, bestod i at sende en passende og tilstrækkeligt anset mellemmand, og en sådan syntes at frembyde sig i lord Evandale, besluttede han at henvende sig tidligt næste morgen til fangen for at forhøre, hvor vidt han måtte være tilbøjelig til at

overtage en mæglers rolle. Men der indtraf en begivenhed, som foranledigede ham til at foregribe sit forsæt.

28

Overgiv Eders hus, frue, sagde han,
Overgiv Eders hus til mig.

– Edom of Gordon.

Da Morton havde gennemgået og taget en smuk afskrift af det andragende, hvorpå han og Poundtext var blevet enige om støtte sig som en fuldstændig udvikling af deres partis ankeposter og de vilkår, hvorpå oprørernes flertal ville samtykke i at nedlægge deres våben, og han var i begreb med at gå til hvile, blev der banket på døren til hans værelse.

"Kom ind," sagde Morton, hvorpå Cuddie Headriggs kuglerunde hoved blev stukket ind ad døren. "Kom ind," gentog Morton, "og sig mig hvad du vil. Er der noget på færde?"

"Nej, sir, men jeg har en med, som vil tale med Eder."

"Hvem er det, Cuddie?" spurgte Morton.

"En af Eders gamle bekendte," svarede Cuddie, idet han, efter at have lukket døren noget højere op, halvt førte, halvt trak en kvinde, hvis ansigt var indhyllet i hendes plaid, indenfor. "Nå, nå, I behøver ikke at være så undselig mod en gammel bekendt, Jenny," sagde Cuddie, mens han trak plaiden bort og åbenbarede Jenny Dennisons velkendte ansigt for sin herre. "Vær nu en god pige og fortæl Hans Velbyrdighed, hvad det var, I ville have sagt til lord Evandale, mistress."

"Hvad jeg ville," svarede Jenny, "have sagt Hans Velbyrdighed selv forleden formiddag, da jeg besøgte ham i hans fangenskab,

I store tossehoved? Tror I ikke, at folk kan ønske at se deres venner i deres modgang, I slughals?"

Dette svar blev givet med Jennys sædvanlige tungeraphed, men hendes stemme dirrede, hendes kind var hul og bleg, tårerne stod hende i øjnene, hendes hånd rystede, hendes væsen var uroligt, og hele hendes ydre bar spor af friske savn og lidelser, såvel som af nervøs og krampagtig sindsbevægelse.

"Hvad er der på færde, Jenny?" spurgte Morton venligt. "I ved, hvor meget jeg i mange henseender skylder Eder, og kan næppe bede mig om noget, som jeg ikke vil indrømme, hvis det står i min magt."

"Mange tak, Milnwood," svarede den grædende ungmø, "men I var jo altid en venlig herre, skønt folk siger, at I er blevet sørgeligt forandret."

"Hvad siger de da om mig?"

"Alle mennesker siger," svarede Jenny, "at I og whiggerne har svoret at ville støde kong Charles fra tronen, og at hverken han eller hans efterkommere fra slægt til slægt nogensinde mere skal komme til at sidde på den, og John Gudyill påstår, at I vil forære spillemændene alle kirkeorglerne og lade alterbogen brænde af bøddelen til hævn for, at covenanten blev brændt, da kongen kom tilbage."

"Mine venner på Tillietudlem bedømmer mig for overilet og uretfærdigt," sagde Morton. "Jeg ønsker at få fri udøvelse af min egen religion uden at krænke andres. Og hvad Eders herskab angår, skal intet være mig kærere end at få lejlighed til at vise, at jeg nærer samme venskab og godhed for det som altid."

"Gud velsigne Eders milde hjerte for disse ord!" svarede Jenny og brast i gråd. "Det har aldrig trængt mere til venskab og

godhed end nu, da det er nærved at omkomme af sult."

"Gode Gud," udbrød Morton, "jeg har nok hørt tale om mangel, men ikke om hungersnød! Er det muligt? Har damerne og majoren –"

"De har lidt det samme, som alle vi andre," svarede Jenny, "for de har delt hver bid og hver dråbe med alle på borgen. Jeg forsikrer, at mine stakkels øjne ser halvhundrede farver af mathed, og mit hoved er så svimmelt, at jeg knapt kan stå på mine ben."

Den stakkels piges udmagrede kinder og skarpe træk vidnede om, at hun talte sandhed, og Morton blev dybt rystet.

"Sæt Eder for Guds skyld!" sagde han og tvang hende ned på den eneste stol, der fandtes i stuen, mens han selv i rædsel og utålmodighed gik op og ned ad gulvet. "Jeg vidste det ikke," gentog han i afbrudte sætninger, "kunne ikke vide det. Den koldblodige, jernhårde sværmer! Den bedrageriske skurk! Hent forfriskninger, Cuddie – mad – vin, hvis det er muligt – hvad du kan få fat på."

"Whisky er godt nok til hende," mumlede Cuddie, "hvem skulle have troet, at de var så nært taget på mad, da tøsen hældte så megen søbekål skoldende hed ud over hovedet på mig?"

Hvor afmægtig og elendig Jenny end syntes at være, kunne hun dog ikke høre denne hentydning til sin bedrift under stormen på borgen, uden at briste i en latter, som hendes mathed snart forvandlede til en krampagtig fnisen. Urolig over hendes tilstand og tænkende med rædsel på den nød, der måtte herske på borgen, gentog Morton i en bydende tone sine

befalinger til Headrigg og søgte, da han var gået, at trøste sin gæst.

"I er sagtens kommet efter Eders frøkens befaling for at få lord Evandale i tale? Sig mig, hvad hun ønsker. Det skal være en lov for mig."

Jenny syntes at betænke sig et øjeblik og sagde derpå:

"Eders Velbyrdighed er en så gammel ven, at jeg nødvendigvis må tro Eder og sige Eder sandheden."

"Vær overbevist om, Jenny," sagde Morton, da han mærkede, at hun nølede, "at den måde, I bedst kan tjene Eders frøken på, består i at være oprigtig imod mig."

"Nu vel, så vid da, at vi, som jeg før sagde, sulter og har sultet i flere dage, og majoren har svoret på, at han hver dag venter undsætning og ikke vil overgive gården til fjenden, før vi har spist hans gamle støvler – og de er farligt tykke i sålerne, som I nok husker, for ikke at tale om, at de er seje i overlæderet. Men dragonerne tror, at de til sidst vil blive nødt til at overgive sig, og kan ikke ret vel finde sig i at sulte ovenpå det liv, de for så kort siden har ført i deres frie kvarterer, og efter at lord Evandale er blevet taget til fange, kan ingen holde styr på dem, og Inglis siger, at han vil overgive gården til whiggerne med samt majoren og damerne, hvis de bare vil lade krigsfolkene gå frie."

"De kæltringer!" sagde Morton, "hvorfor slutter de ikke forlig på alle borgens beboeres vegne?"

"Fordi de er bange for, at der vil blive nægtet dem selv nåde, da de har anrettet så mange ulykker rundt om i landet, og da Burley allerede har ladet et par stykker af dem hænge, vil de

trække deres egen hals ud af løkken, om det også skal gå ud over skikkelige folk."

"Og I blev sendt afsted," fortsatte Morton, "for at bringe lord Evandale det ubehagelige budskab om folkenes mytteri?"

"Ja netop," svarede Jenny. "Tom Halliday fortrød det og fortalte mig det hele og hjalp mig ud af borgen, for at jeg igen skulle fortælle lord Evandale det, hvis jeg kunne slippe ind til ham."

"Men hvorledes kan han hjælpe Eder?" spurgte Morton, "han er jo fanget."

"Ak ja, desværre," svarede det bedrøvede pigebarn, "men han kan måske skaffe os gode vilkår, eller skaffe os et eller andet godt råd, eller lade dragonerne vide, at de skal være høflige, eller –"

"Eller måske skal I," sagde Morton, "prøve på at skaffe ham fri?"

"Om så var," svarede Jenny kækt, "vil det ikke være første gang, jeg gjorde mit bedste for at hjælpe en ven, der var i fangenskab."

"Det er sandt, Jenny," sagde Morton, "og det var højst utaknemmeligt af mig at glemme det. Men der kommer Cuddie med forfriskninger. Jeg vil gå og udrette Eders ærinde hos lord Evandale, mens I nyder noget mad og vin."

"Det vil ikke være af vejen, at I får at vide," sagde Cuddie til sin herre, "at denne Jenny, denne mistress Dennison, søgte at gøre sig gode venner med møllerens svend, Tom Rand, for at slippe ind til lord Evandale, uden at nogen mærkede det. Hun tænkte ikke på, den heks, at jeg stod tæt ved hende."

"Og uhyre forskrækket gjorde I mig, da I kom bagfra og tog et tag i mig," sagde Jenny og nappede ham nok så lumsk med sin pege- og tommelfinger, "havde I ikke været en gammel bekendt, I tåbelige kødhoved –"

Cuddie blev noget formildet og grinede ad sin listige herskerinde, mens Morton svøbte sig ind i sin kappe, tog sit sværd under armen og gik lige hen til det sted, hvor den unge adelsmand blev holdt fængslet. Da han spurgte skildvagterne, om der var hændt noget mærkeligt, svarede de:

"Intet, som det var værd at omtale, med undtagelse af pigen, Cuddie havde anholdt, og at kaptajn Balfour havde afsendt de ilbud, et til den velærværdige Ephraim Macbriar og et andet til Kedeltromme, der begge slog på den gejstlige tromme i flere byer mellem Burleys stilling og hovedhærens lejr i nærheden af Hamilton."

"Formodentlig," sagde Morton med påtaget ligegyldighed, "for at kalde dem hertil."

"Det hørte jeg," svarede skildvagten, der havde talt med sendebuddene.

"Han vil sammenkalde et overvejende flertal af rådet," tænkte Morton ved sig selv, "for at det skal bifalde enhver grumhed, han måtte bestemme sig til, og ved sin myndighed overvinde al modstand. Jeg må skynde mig, hvis lejligheden ikke skal glippe."

Da han trådte ind i lord Evandales fængsel, så han ham ligge lænket på en uldmadras i et usselt tagkammer i en elendig hytte. Da Morton trådte ind, sov han endnu eller var fordybet i betragtninger og vendte sig, da han blev vækket, om imod ham med et ansigt, der var så udtæret af blodtab og mangel på søvn

og næring, at ingen i det ville have genkendt den gæve krigsmand, der havde vist sig så modig i skærmydslen ved Loudon Hill. Han røbede en vis overraskelse ved Mortons pludselige indtræden.

"Det gør mig ondt at se Eder i denne tilstand, mylord," sagde denne ungdommelige befalingsmand.

"Jeg har hørt, at I er en beundrer af digtekunsten," svarede fangen, "i så fald mindes I måske verset:

Et fængsel gør ej den tykke mur,
Så lidt som gitter et fangebur.
Er hjertet rent og sjælen rolig,
Bli'er det en eneboerbolig.

Men selv om mit fængsel var mindre tåleligt, venter jeg dog fuldstændig forløsning derfra i morgen."

"Ved døden?" sagde Morton.

"Ja ganske vist," svarede lord Evandale, "anden udsigt har jeg ikke. Eders staldbroder Burley har allerede dyppet sin hånd i menneskers blod, hvis lave stand og ukendte byrd burde have frelst dem. Jeg kan ikke rose mig af at have et sådant skjold mod hans hævn og venter at lide under den i dens hele fylde."

"Men major Bellenden," sagde Morton, "kan jo overgive sig for at frelse Eders liv."

"Aldrig, så længe han har en mand tilbage, som kan forsvare borgen, og denne mand har en brødskorpe at spise. Jeg kender hans kække beslutning, og det ville smerte mig, om han forandrede den for min skyld."

Morton skyndte sig nu at underrette ham om mytteriet blandt dragonerne og deres beslutning om at overgive borgen og majoren i fjendens hænder. Lord Evandale syntes højst

overrasket og noget vantroende, men blev straks derpå dybt grebet af denne tidende.

"Hvad er der at gøre?" sagde han, "hvorledes skal denne ulykke afværges?"

"Hør mig, mylord," svarede Morton. "Jeg tror, at I ikke vil være uvillig til at bære oliegrenen frem og tilbage mellem vor herre kongen og dem af hans undersåtter, der nu har grebet til våben, ikke af frit valg, men af nødvendighed."

"Eders dom om mig er fuldkomment rigtig," sagde Evandale, "men hvad går dette ud på?"

"Tillad mig at tale videre, mylord," fortsatte Morton. "Jeg vil sætte Eder i frihed på Eders æresord; ja I kan vende tilbage til borgen og skal få et lejdebrev med til majoren, damerne og alle, der forlader den på det vilkår, at den ufortøvet overgives. Ved at bidrage til at bringe dette i stand giver I kun efter for omstændighederne, for da der er mytteri blandt besætningen og levnedsmidlerne er sluppet op, vil det være umuligt at holde pladsen fireogtyve timer længere. De, som vægrer sig ved at følge Eders Herlighed, må derfor finde sig i deres skæbne. I og Eders ledsagere skal have frit lejde til Edinburgh, eller hvor hertugen af Monmouth måtte opholde sig. Til gengæld for Eders frihed håber vi, at I vil anbefale dette ærbødige andragende og bønskrift, der indeholder de anker, som har foranlediget denne opstand, til Hans Nådes opmærksomhed som statholder i Skotland, og bliver disse anker afhjulpet, indestår jeg med mit hoved for, at oprørernes store flertal vil nedlægge våbnene."

Lord Evandale gennemlæste nu opmærksomt papiret.

"Efter min ringe forstand, mr. Morton," sagde han derpå, "indser jeg ikke, at der kan rejses indvendinger af synderlig vægt mod de her foreslåede forholdsregler. Ja hvad mere er, jeg tror, at de i mange henseender stemmer overens med hertugen af Monmouths personlige anskuelser, og dog har jeg, for at tale uforbeholdent med Eder, intet håb om, at de ville blive indrømmet, med mindre I allerførst nedlægger våbnene."

"Det vil i virkeligheden være det samme som at tilstå, at vi ingen ret havde haft til at gribe til dem," svarede Morton, "og det vil jeg for mit vedkommende aldrig erkende."

"Det er måske heller næppe at vente, at I skal det," sagde lord Evandale, "og dog er jeg overbevist om, at underhandlingerne vil strande på dette punkt. Ikke des mindre er jeg villig til, efter frimodigt at have sagt Eder min mening, at gøre alt, hvad der står i min magt, for at tilvejebringe en forsoning."

"Det er alt, hvad vi kan ønske eller forlange. Udfaldet beror på Gud, der holder fyrsternes hjerter i sin hånd. I modtager altså lejdet?"

"Naturligvis," svarede lord Evandale, "og når jeg ikke udbreder mig over den forpligtelse, I har pålagt mig ved nu anden gang at have frelst mit liv, må I dog derfor ikke tro, at jeg påskønner den mindre."

"Og besætningen på Tillietudlem?" sagde Morton.

"Skal blive trukket bort, således som I har foreslået det," svarede den unge adelsmand. "Jeg indser, at majoren ikke vil kunne bringe de genstridige til fornuft, og jeg skælver ved tanken om følgerne, hvis den gæve gamle mand og damerne kom i den blodtørstige skurk, Burleys vold."

"Så er I fri," sagde Morton, "gør Eder færdig til at stige til hest. Nogle folk, jeg kan stole på, skal ledsage Eder, til I er kommet i sikkerhed for vore omstrejfende hobe."

Efter at have forladt lord Evandale højligt overrasket og glad over denne uventede befrielse, skyndte Morton sig at få nogle få udvalgte folk væbnede og til hest, ligesom enhver af rytterne førte en håndhest ved tøjlen. Jenny, som, mens hun havde forfrisket sig med de forfriskninger, der var blevet hende budt, havde været snild nok til at forsone sig med Cuddie, red på venstre side af denne drabelige riddersmand, og kort efter hørtes deres hestes hovslag under vinduet i lord Evandales fængsel. To mænd, som han ikke kendte, kom ind i kammeret til ham, befriede ham for hans lænker og lod ham, efter at han var blevet ført ned ad trappen, stige til hest midt inde i afdelingen, hvorpå de i rask trav red ad Tillietudlem til.

Måneskinnet var ved at vige for daggryet, da de nærmede sig den gamle borg, og dens mørke, svære tårn havde nys fået det første blege farveskær af morgensolen. Da skaren af frygt for ilden fra borgen ikke vovede at nærme sig alt for meget, gjorde den holdt ved forhugningen, hvorpå lord Evandale, fulgt i nogen afstand af Jenny Dennison, red alene hen til porten. Da de kom hen til denne, hørtes der at opstå en tummel i borggården, som stemte meget dårligt overens med en sommerdags stille klarhed, idet der hørtes råb og eder, et par pistolskud blev løsnet, og alt tydede på, at mytteriet var kommet til udbrud. I dette afgørende øjeblik nåede lord Evandale porten, hvor Tom Halliday stod skildvagt og, da han hørte lord Evandales røst, straks og med glæde lukkede ham ind, så at adelsmanden pludseligt stod midt iblandt de

oprørske ryttere, som om han var faldet ned fra himlen, mens disse var i færd med at iværksætte deres plan, bemægtige sig pladsen og afvæbne og overvælde major Bellenden, Harrison og nogle flere, der værgede sig så godt, de formåede.

Lord Evandales komme forandrede optrinet. Han tog Inglis ved kraven og befalede, efter at have foreholdt ham hans skændige opførsel, to af hans kammerater at gribe og binde ham, hvorpå han forsikrede de andre, at deres eneste udsigt til at gå fri for straf bestod i øjeblikkelig underkastelse. Derefter befalede han dem at stille sig op, og de adlød. Men da han derpå befalede dem at lægge våbnene fra sig, tøvede de; men mandstugtens instinkt i forening med deres overbevisning om, at deres befalingsmands så dristigt hævdede myndighed måtte have sin støtte i stridskræfter udenfor porten, bevægede dem til at falde til føje.

"Bring disse våben bort," sagde lord Evandale til borgens folk, "de skal ikke gives tilbage, før disse mennesker bedre kender den krig, hvortil de er blevet dem betroet. – Og nu afsted!" fortsatte han, henvendt sig til oprørerne. "Gør så god brug, I kan, af Eders tid og en våbenstilstand på tre timer, som fjenden vil indrømme Eder. Rid til Edinburgh og mød mig ved Hedehuset. Jeg behøver ikke at pålægge Eder ikke at begå voldsomheder undervejs, for således som I nu er stedte, vil I for Eders egen skyld undgå at vække forbitrelse. Bevis ved Eders punktlighed, at det er Eders alvor at ville gøre bod for, hvad der er sket her i dag."

De afvæbnede dragoner fjernede sig stiltiende fra deres befalingsmand og begav sig på vejen til mødestedet, hvormed de skyndte sig så stærkt, som om de frygtede for at træffe

sammen med en af oprørernes afdelinger, hos hvilken deres nuværende værgeløse tilstand og deres tidligere voldsomheder kunne vække tanker om hævn. Inglis, som Evandale havde bestemt til afstraffelse, blev tilbage under bevogtning, og Halliday fik ros og løfte om at blive forfremmet til den skyldiges post. Da disse foranstaltninger i at hast var blevet truffet, hilste lord Evandale på majoren, for hvis øjne optrinet havde syntes at foregå ligesom forandringerne i en drøm.

"Vi må opgive pladsen, bedste major."

"Er det virkeligt sandt?" sagde majoren. "Jeg havde gjort mig håb om, at I havde medbragt forstærkninger og levnedsmidler."

"Ikke en mand, ikke et pund mel," svarede lord Evandale.

"Og dog glæder det mig at se Eder," sagde den retskafne major, "vi hørte i går, at disse salmesyngende slyngler stræbte Eder efter livet, og for ti minutter siden havde jeg kaldt de skurke af dragoner sammen i den hensigt at overfalde Burleys hovedkvarter og befri Eder, men i stedet for at adlyde mig, gjorde den hund, den Inglis, åbenbart mytteri. Dog hvad er der nu at gøre?"

"Selv har jeg intet valg," svarede lord Evandale, "jeg er fange og kun fri på æresord og skal til Edinburgh. I og damerne må ligeledes derhen. Ved en vens velvilje har jeg fået lejdebrev og heste til Eder og Eders følge. Skynd Eder for Guds skyld. I kan ikke tænke på at holde ud med syv-otte mand og uden levnedsmidler. Der er blevet gjort nok for æren og nok til at gøre forsvaret højst vigtigt for regeringen. Mere vil være overflødigt, ja tilmed fortvivlet. De engelske tropper er kommet til Edinburgh og vil snart rykke frem imod Hamilton, så at oprørerne kun i kort tid vil blive i besiddelse af Tillietudlem."

"Er det Eders mening, mylord," sagde veteranen med et uvilligt suk, "ved jeg, at I kun vil råde til, hvad der er hæderligt, anser I det derfor virkelig for uundgåeligt, må jeg bøje mig, da disse skurkes mytteri vil gøre det umuligt at besætte murene. Lad pigerne hente deres herskaber, Gudyill, og alle holde sig færdige til at drage bort. Men kunne jeg tro, at jeg ved at blive indenfor disse gamle mure, til jeg blev så tør som en mumie af sult, kunne gøre kongens sag mindste nytte, skulle gamle Miles Bellenden ikke forlade dem, så længe der var en gnist af liv i hans krop."

Damerne, der allerede var blevet opskræmt af mytteriet, underrettedes nu om majorens beslutning, hvori de beredvilligt samtykkede, om end ikke uden nogen sukken og jamren af lady Margaret, der, som sædvanligt, dvælede ved Hans allernådigste Majestæts frokost i de haller, der nu skulle overgives til oprørerne. Der blev i hast truffet forberedelser til at rømme borgen, og længe før det var lyst nok til tydeligt at kunne skelne bestemte genstande, satte damerne, sammen med major Bellenden, Harrison, Gudyill og de andre tjenestefolk sig op på håndhestene og andre, som var blevet opdrevet i omegnen, og drog nord på under dækning af fire ryttere fra oprørernes hær. Resten af den afdeling, som var fulgt med lord Evandale fra landsbyen, tog den forladte borg i besiddelse, men afholdt sig omhyggeligt fra vold og plyndring, og da solen stod op, vajede den skotske covenants røde og blå farver fra Tillietudlems hovedtårn.

29

Og for mit bryst en nål i hendes hånd
Vel tusind dolke vejed op.

– Marlow.

Den skare, der havde forladt borgen Tillietudlem, standsede, efter at være kommet forbi oprørernes forposter, nogle minutter i den lille by Bothwell for at nyde nogle lette forfriskninger, hvormed dens ledsagere havde forsynet sig, og som også kunne være nødvendige for mennesker, der havde lidt så meget af mangel på ordentlig næring, hvorpå den drog videre ad vejen til Edinburgh i det klare dagslys, som nu viste sig ovenfor synskredsen. Man skulle have troet, at lord Evandale på denne rejse hyppigt havde taget plads ved siden af miss Edith Bellenden, men efter at have vekslet de første hilsener med hende og omhyggeligt truffet enhver foranstaltning til hendes bekvemmelighed, red han i spidsen for skaren ved siden af major Bellenden og syntes at overlade omsorgen for dennes elskværdige slægtning til en af rytterne blandt oprørerne, hvis mørke rytterkappe og bredskyggede hat med dens fjerbusk, som hang ned over hans ansigt, skjulte både hans skabning og hans træk. Da de havde redet over to mile stiltiende ved siden af hinanden, tiltalte den fremmede miss Bellenden med skælvende og fordrejet stemme.

"Miss Bellenden," sagde han, "må have venner overalt, hvor hun er kendt, endog iblandt dem, hvis adfærd hun nu

misbilliger. Er der noget disse kan gøre for at vise hende deres agtelse og deres sorg over hendes lidelser?"

"Gid de," svarede Edith, "for deres egen skyld må lære at ære lovene og skåne uskyldigt blod. Gid de må vende tilbage til deres troskabspligt, og jeg kan da tilgive dem alt, hvad jeg har lidt, om det også var ti gange så meget."

"I anser det altså for umuligt," svarede rytteren, "at nogen, der tjener i vore rækker, kan have sit fædrelands bedste oprigtigt for øje og stå i den tro, at han opfylder en pligt imod dette?"

"Det vil måske være uklogt af mig," sagde miss Bellenden, "at svare på dette spørgsmål, så længe jeg er så ubetinget i Eders vold."

"Ikke i nærværende tilfælde, derpå giver jeg Eder en krigsmands ord," svarede rytteren.

"Lige fra min fødsel har jeg lært at være oprigtig," sagde Edith, "og skal jeg udtale mig, må jeg derfor udtale min sande mening. Kun Gud kender hjerterne; menneskene må bedømme hensigterne efter handlingerne. Højforræderi, drab ved sværdet eller galgen, undertrykkelse af en familie som vor, der kun havde grebet til våben for at forsvare den bestående regering og sin egen ejendom, er gerninger, som nødvendigvis må plette alle dem, der har gjort sig delagtige i dem, med hvilke smukke navne de end forgyldes."

"Skylden for borgerkrigen og den elendighed, den fører med sig, hviler mere på dem," svarede rytteren, "der har fremkaldt den ved ulovlig undertrykkelse, end på dem, der har set sig nødsagede til at gribe til våben for at hævde deres rettigheder som frie mænd."

"Det er at forudsætte som givet, hvad der først skal bevises," indvendte Edith. "Begge partier påstår, at de har ret i hovedsagen, og skylden må derfor påhvile det, der først har draget sværdet, ligesom loven ved et slagsmål anser dem for de skyldige, der først har taget deres tilflugt til voldsomheder."

"Ak," sagde rytteren, "skal vort forsvar bero derpå, hvor let vil det da ikke være at godtgøre, at vi har lidt med en tålmodighed, som næsten syntes at overgå al menneskelig evne, før vi af undertrykkelse dreves til åbenbar modstand! Men jeg mærker," fortsatte han med et dybt suk, "at det er frugtesløst at forsvare en sag for miss Bellenden, hvori hun allerede har fældet sin dom – måske lige så meget på grund af sit mishag mod de personer, der har indladt sig på den, som mod deres grundsætninger."

"Undskyld mig," svarede Edith. "Jeg har uforbeholdent sagt min mening om oprørernes grundsætninger. Deres personer er mig ukendte med undtagelse af en eneste."

"Har da denne ene," spurgte rytteren, "indvirket på Eders dom om dem alle?"

"Nej langt fra," svarede Edith. "Han er – i det mindste anså jeg ham en gang for at være det – en mand, som kun få kan tåle at sammenlignes med. Han er – eller syntes at være det – en mand med tidligt udviklede evner, ophøjet redelighed, ren sædelighed og varme følelser. Kan jeg da billige et oprør, der har gjort en sådan mand, som var skabt til at pryde, oplyse og forsvare sit fædreland, til en staldbroder af skurke og uvidende trossværmere eller lumske hyklere, til en fører for rå bønder, til en våbenfælle af stimænd og landevejsrøvere? Skal I træffe en sådan i Eders lejr, så sig ham, at Edith har grædt mere over

hans nedværdigede rygte, tilintetgjorte udsigter og vanærede navn end over sin egen slægts lidelser, og at hun bedre har kunnet udholde den hungersnød, der har udtæret hendes kind og mattet hendes øje, end den hjertesorg, hun har følt ved tanken om, hvem der var skyld i disse ulykker."

Mens hun talte således, vendte hun et ansigt, hvis afblegede kinder vidnede om, hvad hun havde lidt, om de end glødede af en forbigående livlighed i hendes tale, om mod sin ledsager. Rytteren lod heller ikke denne opfordring uændret, men førte med den pludselige bevægelse hos et menneske, der føler et stik fare gennem sin hjerne, sin hånd op til sin pande, drog den hastigt hen over sit ansigt og trak derpå den bredskyggede hat dybere ned i sine øjne. Denne bevægelse og de følelser, der havde fremkaldt den, undgik ikke Ediths opmærksomhed, så lidt som de lod hende urørt.

"Og alligevel," sagde hun, "skulle den person, om hvem jeg taler, forekomme Eder at blive for dybt såret af den hårde dom af – af – en ungdomsveninde, så sig ham, at oprigtig anger kommer uskyldighed nærmest. At han, skønt han er faldet ned fra en højde, der ikke let atter kan nås, og er ophavsmand til meget ondt, fordi det er blevet besmykket ved hans eksempel, endnu for en del kan afsone de ulykker, han har afstedkommet."

"Hvorledes det da?" spurgte rytteren med den samme fordrejede og næsten kvalte stemme.

"Ved at bidrage til atter at skaffe hans ulykkelige landsmænd fredens velsignelse og overtale de vildledte oprørere til at nedlægge deres våben. Ved at skåne deres blod kan han afsone det, der allerede er blevet udgydt, og den, der viser sig mest

virksom for at nå dette store mål, vil have det bedste krav på denne tidsalders tak og på et hædret minde i den næste."

"Men ved en sådan fred," sagde hendes ledsager med fast stemme, "kan miss Bellenden sikkert ikke ønske, at folkets tarv ubetinget ofres for kronens."

"Jeg er kun en pige," lød den unge dames svar, "og kan næppe tale om et sådant emne uden at gøre mig skyldig i en alt for stor dristighed, men da jeg er gået så vidt, vil jeg ærligt tilføje, at jeg ville ønske at se en fred, som skaffede alle parter ro og betryggede undersåtterne mod soldatervold, som jeg afskyr lige så meget som de midler, man nu har valgt for at standse den."

"Miss Bellenden," sagde Henry Morton, idet han løftede sit ansigt i vejret og talte i sin naturlige tone, "den person, der har mistet en så dyrebar plads i Eders agtelse, er dog for stolt til at tale sin sag som en forbryder, og da han ved, at han ikke længere tør gøre krav på at finde en talsmand i Eders hjerte, ville han tie til Eders hårde dom, hvis han ikke kan beråbe sig på lord Evandales hædrende vidnesbyrd om, at hans inderligste ønsker og kraftigste anstrengelser endog nu går ud på at tilvejebringe en fred, som ikke den mest kongetro kan dadle."

Med disse ord bukkede han med værdighed for miss Bellenden, som, skønt hendes sprog havde tilkendegivet, at hun helt vel havde vidst med hvem hun havde talt, sandsynligvis ikke havde ventet, at han ville have forsvaret sig med så meget liv. Hun besvarede derfor stiltiende og forvirret hans hilsen, hvorpå Morton red bort til de forreste i skaren.

"Henry Morton!" udbrød major Bellenden i sin overraskelse over det pludselige syn af ham.

"Den samme," svarede Morton, "som det smerter, at han skal miskendes så hårdt af major Bellenden og hans slægt. Han overgiver mylord Evandale," fortsatte han, idet han med et buk henvendte sig til den unge adelsmand, "det hverv, at bringe hans venner ud af deres vildfarelse med hensyn til såvel enkelthederne ved hans adfærd som hans bevæggrunde. Farvel, major Bellenden! Gid lykken stadig må følge Eder og Eders! Gid vi må genses i gladere og bedre tider!"

"Vær overbevist om, mr. Morton, at I ikke har sat Eders lid til den urette," sagde lord Evandale, "de store tjenester, I har vist mig, skal jeg stræbe at gengælde ved at fremstille Eders karakter i dens sande lys for major Bellenden og alle dem, på hvis agtelse I sætter pris."

"Jeg ventede mig intet mindre af Eders højmodighed, mylord," svarede Morton, hvorpå han kaldte på sine ledsagere og red hen over heden ad Hamilton til, mens deres fjerbuske vajede og deres stålhuer blinkede i morgensolens stråler. Kun Cuddie Headrigg blev et øjeblik tilbage for at tage en kærlig afsked med Jenny Dennison, der på dette korte morgenridt havde set sit snit til at genoprette sin indflydelse på hans kælne hjerte. Et par enkeltstående træer omtågede mere end de skjulte deres fortrolige møde, da de holdt deres heste an for at sige hinanden farvel.

"Farvel, Jenny," sagde Cuddie med en lydelig anstrengelse af sine lunger, der måske skulle være et suk, men snarere var begyndelsen til en stønnen, "vil du ikke nok sommetider tænke på Cuddie – en skikkelig karl, der elsker dig – vil du ikke nok sommetider tænke på ham?"

"Ind imellem – ved grønkålstid," svarede den ondskabsfulde ungmø, der hverken kunne undertrykke sin vittighed eller det skælmske smil, der ledsagede den.

Cuddie hævnede sig, som landlige elskere plejer, og som Jenny sandsynligvis ventede, idet han tog sin herskerinde om halsen og kyssede hende hjerteligt på kinderne og munden, hvorpå han vendte sin hest og travede bagefter sin herre.

"Pokker står i det menneske!" sagde Jenny, mens hun tørrede sig om munden og rettede på sit hovedtøj, "han er dog dobbelt så rask som Tom Halliday. – Nu kommer jeg, mylady, nu kommer jeg. – Vorherre forbarme sig, den gamle frue så os dog vel ikke?"

"Hør, Jenny," sagde lady Margaret, da hun kom hen til hende, "var den unge mand, der anførte dækningen her, ikke den samme, der blev papegøjekaptajn og senere blev bragt som fange til Tillietudlem den formiddag, Claverhouse var der?"

Glad over, at spørgsmålet ikke angik hendes egne småsager, skottede Jenny til sin unge frøken for om muligt at se, om det var rettest at sige sandhed eller ikke, men da hun ikke formåede at opdage noget vink til sin vejledning, fulgte hun sit instinkt som kammerpige og sagde usandhed:

"Jeg tror ikke, at det var ham, mylady," svarede Jenny så trygt, som om hun læste op af sin katekismus, "han var en lille sortsmudset mand."

"Du må have været blind, Jenny," sagde majoren, "Henry Morton er høj og lys, og det var netop ham."

"Jeg havde andet at bestille end at se på ham," svarede Jenny, og slog med nakken, "for mig må han være så lys som en skillingsprås."

"Er det ikke en Guds lykke," sagde lady Margaret, "at vi er sluppet ud af en så fortvivlet og blodtørstig sværmers hænder."

"I tager fejl, madame," sagde lord Evandale, "mr. Morton fortjener ikke at kaldes således af nogen og allermindst af os. At jeg nu er i live, og at I nu trygt kan ty til Eders venner, i stedet for at være en virkelig trossværmerisk manddræbers fanger, skyldes ene og alene denne unge gentlemans redebonne, virksomme og kraftige menneskelighed."

Han meddelte derpå en udførlig skildring af de begivenheder, læseren allerede kender, hvorved han, som om han havde været en broder, i stedet for en rival, dvælede ved Mortons fortjenester og udbredte sig over den fare, hvormed han havde vist dem disse vigtige tjenester.

"Jeg ville være værre end utaknemmelig," sagde han, "hvis jeg tav om denne mands fortjenester, som to gange har frelst mit liv."

"Jeg vil med glæde nære gode tanker om Henry Morton, mylord," svarede major Bellenden, "og indrømmer, at han har opført sig smukt mod Eders Herlighed og os, men jeg kan ikke erkende gyldigheden af de grunde, som det behager Eders Herlighed at anføre til undskyldning for hans nuværende forhold."

"I må betænke," indvendte lord Evandale, "at han til dels er blevet tvunget ind i dem, og jeg må tilføje, at skønt hans grundsætninger i visse måder afviger fra mine, fortjener de dog agtelse. Claverhouse, hvis menneskekundskab ikke kan drages i tvivl, udtalte sig retfærdigt om hans ualmindelige egenskaber, men fordomsfuldt og hårdt om hans grundsætninger og bevæggrunde."

"I har ikke været længe om at lære alle disse hans ualmindelige egenskaber at kende, mylord," svarede major Bellenden. "Jeg, der har kendt ham fra hans drengeår, kunne, førend denne historie, have sagt en hel del om hans gode grundsætninger og godmodige natur, men hvad hans ophøjede evner angår –"

"De var sandsynligvis skjult, hr. major," sagde den ædelmodige lord Evandale, "endog for ham selv, indtil omstændighederne bragte dem for dagen, og har jeg opdaget dem, er det kun fordi vor samtale drejede sig om betydningsfulde og vigtige genstande. Han arbejder nu på at få dette oprør til at høre op, og de vilkår, han har foreslået, er så mådeholdne, at de ikke skal mangle min oprigtige anbefaling."

"Har I da," spurgte lady Margaret, "håb om at kunne gennemføre en så omfattende plan?"

"Det ville jeg have, madame, hvis enhver whig var lige så mådeholden som Morton, og enhver kongeligsindet lige så uegennyttig som major Bellenden, men begge partier er så trosivrige og voldsomt opirrede, at jeg frygter for, at kun sværdets æg vil kunne gøre ende på denne borgerkrig."

Man vil let indse, at Edith lyttede med den heftigste spænding til denne samtale, og mens hun beklagede, at hun havde udtalt sig hårdt og overilet overfor sin elsker, følte hun en stolt tilfredsstillelse ved bevidstheden om, at hans tænkemåde endog i hans ædle medbejlers omdømme var således som hendes egen kærlighed tidligere havde forestillet sig den.

"Borgerkrige og familiefordomme," sagde hun, "kan gøre det nødvendigt for mig at rive mindet om han ud af mit hjerte, men

det er ingen ringe trøst at være forvisset om, at det fortjener den plads, det så længe har indtaget der."

Mens Edith således tog sin urimelige harme tilbage, kom hendes elsker til oprørernes hær ved Hamilton, som han fandt i stor forvirring. Der var indløbet visse tidender om, at den kongelige hær var blevet forstærket fra England med en betydelig del af den kongelige livvagt og stod i begreb med at rykke frem. Rygtet havde overdrevet dens tal og ypperlige udrustning samt spredt andre omstændigheder, som dæmpede oprørernes mod. Den velvilje, de måtte have ventet sig af Monmouth, ville rimeligvis blive svækket af hans medbefalingsmænds indflydelse. Hans næstbefalende var den navnkundige general Thomas Dalzell, der havde øvet krigshåndværket i det den gang barbariske Rusland og var lige så meget frygtet for sin grusomhed og ligegyldighed for menneskeliv og menneskelige lidelser, som han agtedes for sin urokkelige kongetroskab og sit uforfærdede mod. Denne mand var altså Monmouths næstbefalende, og rytteriet anførtes af Claverhouse, der brændte af begærlighed efter at hævne sin brodersøns død og sit nederlag ved Drumclog. Til disse beretninger føjedes endvidere den skrækkelige skildring af det skyts og det rytteri, hvormed den kongelige hær drog i marken.

Store skarer af højlandske klaner, der intet havde tilfælles med oprørerne i sprog, religion eller sædvaner, var blevet opfordrede til at forene sig med den kongelige hær under deres forskellige høvdinger, og disse amoriter eller filistre, som oprørerne kaldte dem, kom som ørne til blodbadet; ja enhver, der kunne ride eller løbe, var blevet opfordret til at gribe til våben, åbenbart i den hensigt at få lejlighed til at hjemsøge

sådanne formuende, hvis grundsætninger måtte afskrække dem fra at stille sig under det kongelige banner, men som af klogskab afholdt sig fra at gøre fælles sag med de oprørske presbyterianere, med pengebøder eller ejendomsinddragelser. Et hvert rygte bidrog, kort sagt, til at forøge oprørernes frygt for, at kongens hævn kun var blevet udsat, for at den kunne ramme så meget des sikrere og tungere.

Morton søgte at styrke de meniges mod ved at fremhæve, at disse rygter sandsynligvis var overdrevet, og mindede dem om deres egne faste stilling med en dyb flod foran, som man kun kunne komme over ad en lang smal bro, ligesom han også huskede dem på deres sejr over Claverhouse, da de havde været fåtallige og langt slettere øvede og udrustede til kamp end nu, og viste dem, at det terræn, hvor de havde lejret sig, på grund af dets bølgeformede dannelse og de kratskove, hvoraf det var gennemskåret, ydede betydelig beskyttelse mod groft skyts og endog mod rytteri, når det blev standhaftigt forsvaret, og at deres sikkerhed egentlig beroede på deres egen kækhed og bestemthed.

Men mens Morton således stræbte at holde modet oppe i hæren overhovedet, benyttede han disse skræmmende rygter til at bringe førerne til erkendelse af nødvendigheden af at foreslå regeringen en overenskomst på mådeholdne vilkår, mens de endnu kunne give deres ord vægt som anførere for en talrig og enig hær, ligesom han foreholdt dem, at det på grund af deres undergivnes nuværende stemning næppe ville være at vente, at de med fordel kunne binde an med hertugen af Monmouths godt udrustede og øvede stridskræfter, og at, hvis de, hvad der ville være det sandsynligste, skulle blive overvundet og splittet,

det oprør, hvori de havde deltaget, så langt fra ville blive til gavn for landet, men at det tværtimod ville blive brugt som påskud til at trykke det endnu hårdere.

Bevægede af disse grunde og da de indså, at det var lige farligt at forblive samlede og at opløse deres stridskræfter, indrømmede de fleste af anførerne beredvilligt, at hvis der kunne blive opnået vilkår som de, der var blevet hertugen af Monmouth tilstillet gennem lord Evandale, ville det øjemed, hvori de havde grebet til våben, for en stor del være nået, hvorpå de vedtog lignende beslutninger og enedes om at tiltræde det af Morton opsatte bønskrift. Derimod var der andre førere, og det mænd, som havde større indflydelse hos folket end personer af tilsyneladende betydeligere anseelse, der anså ethvert underhandlingsforslag, som ikke gik ud fra den højtidelige pagt og covenant fra året 1640 som grundlag, for at være aldeles tomt og ugyldigt, ugudeligt og ukristeligt. Disse mænd udbredte deres anskuelser blandt mængden, der kun besad liden fremsynethed og intet havde at tabe, og overbeviste mange om, at de frygtsomme rådgivere, der foreslog fred på vilkår, som gik ud på mindre end kongeslægtens afsættelse og kirkens erkendte uafhængighed af staten, var feje arbejdere, der stod i begreb med at tage deres hænder bort fra ploven, og foragtelige vendekåber, som kun søgte et passende påskud til at forlade deres våbenbrødre. Disse modsatte meninger drøftedes med hidsighed i ethvert af oprørshærens telte eller rettere sagt i alle de huse og hytter, som trådte i stedet for telte. Voldsomhed i tale førte ofte til åbenbare slagsmål, og den tvedragt, martyrernes hær var sønderrevet af, var kun et alt for tydeligt varsel om den skæbne, der ventede den.

30

Eders råb hjemsøges endnu stedse
Af tvedragts og af splids forbandelse.

– Det frelste Venedig.

Mens Mortons klogskab havde fuldt op at gøre med at standse disse modsatte partiers rasende strøm, fik han to dage efter sin tilbagekomst til Hamilton besøg af sin ven og kaldsfælle, den velærværdige mr. Poundtext, der, som han snart fik at vide, var flygtet for John Balfour fra Burley, som han havde forladt ikke lidt forbitret over den andel, han havde haft i lord Evandales befrielse. Da den værdige præstemand havde styrket sig noget efter sin rejses hastværk og anstrengelse, meddelte han Morton en skildring af, hvad der havde tildraget sig i nærheden af Tillietudlem efter den mærkelige morgen, da han havde forladt det.

Mortons natlige tog var blevet tilendebragt med så megen snildhed, og folkene havde været så pålidelige, at Burley først sent næste formiddag havde fået underretning om, hvad der var sket. Det første, han havde spurgt om, havde været, om Macbriar og Kedeltromme var kommet ifølge den opfordring, han havde sendt dem ved midnat. Macbriar var kommet, og Kedeltromme kunne, skønt han for sin førheds skyld kun kunne rejse langsomt, ventes hvert øjeblik. Derpå havde Burley sendt bud til Mortons herberg for at anmode ham om at indfinde sig i rådsforsamlingen, men buddet var kommet tilbage med den

besked, at han var taget bort, hvorpå der var gået bud efter Poundtext, men i den tro, som han selv sagde, at det var ilde at have med stridige folk at bestille, havde han trukket sig tilbage til sin egen fredelige præstegård og hellere villet ride i mørke, skønt han havde været til hest hele den foregående dag, end på ny indlade sig i ordskifte med Burley, hvis glubskhed skræmte ham, når han ikke støttedes af Mortons bestemthed. Burleys næste spørgsmål havde gældt lord Evandale, og stor var hans harme blevet, da han hørte, at han om natten var blevet ført bort af en afdeling af skytterne fra Milnwood under Henry Mortons egen, umiddelbare anførsel.

"Den skurk!" udbrød Burley, henvendt til Macbriar, "den lumpne, feje forræder, som for at indsmigre sig hos regeringen har sat den fange i frihed, jeg havde taget med min egen hånd, og gennem hvem den faste plads, der har voldt os så meget bryderi, uden al tvivl nu ville have været i vore hænder!"

"Men er den ikke i vore hænder?" sagde Macbriar med et blik op på borgens hovedtårn, "og er det ikke covenantens farver, der vajer over dens mure?"

"Kun et krigspuds, en list," sagde Burley, "en forhånelse af vor skuffelse for at harme og forbitre vort sind."

Her blev han afbrudt af en af Mortons undergivne, der var blevet afsendt for at melde ham, at borgen var blevet rømmet og derefter besat af oprørerne, men Burley blev snarere drevet til raseri end han forsonedes ved budskabet om dette held.

"Jeg har våget," sagde han, "jeg har kæmpet, jeg har brugt list, jeg har stridt for at indtage denne plads. Jeg har givet afkald på at forestå foretagender, hvorved der var større ære og anseelse at vinde. Jeg har spærret deres udgange, overskåret

vandrenderne og knækket livets stav indenfor deres mure, og da mændene var i begreb med at give sig i min vold, for at deres sønner kunne blive trælle og deres døtre til spot for hele vor lejr, kommer denne yngling uden skæg på hagen og drister sig til at stikke sin segl ind i afgrøden og rive byttet fra sejrherren! Sandelig, en arbejder er sin løn værd, og bør staden med dens fanger ikke tilhøre den, der vinder den?"

"Nej," sagde Macbriar, der forundredes over den sindsbevægelse, Balfour lagde for dagen, "du skal ikke ærgre dig for de ugudeliges skyld. Himlen vil bruge sine egne redskaber, og hvem ved, om denne yngling ikke –"

"Stille, stille," sagde Burley, "gør ikke din egen bedre forstand skam. Det var dig, der først bød mig at tage mig i vare for denne kalkede grav, for dette forgyldte stykke kobber, som jeg tog for ægte guld. Det går ilde, hvis ikke engang de udvalgte vil lade sig vejlede af sådanne fromme hjerter som du. Men vore kødelige følelser vildleder os, Denne utaknemmelige drengs fader var min gamle ven. Den, der vil ryste de menneskelige bånd og lænker af sig, må være lige så ivrig i sin kamp som du, Ephraim Macbriar."

Denne lovtale greb prædikeren på hans ømmeste sted, og Burley troede derfor, at han ikke ville finde der vanskeligt at forme hans meninger til støtte for sine egne planer, så meget mere som de var fuldstændigt enige i deres overspændte anskuelser om kirkestyrelsen.

"Lad os ufortøvet," sagde han, "gå op til borgen. Blandt brevskaberne i denne gamle fæstning er der et, der, når det bliver brugt, som jeg kan bruge det, vil være lige så godt for os som en tapper anfører og hundrede ryttere."

"Men vil sådanne være en bistand, der sømmer sig for covenantens børn? Der er allerede alt for mange iblandt os, som er begærligere efter jordegods, sølv og guld end efter ordet, og det er ikke ved sådanne, vor befrielse skal gennemføres."

"Du tager fejl," sagde Burley, "vi må arbejde ved hjælp af midler, og disse verdsligsindede mænd skal være vore redskaber. I alt fald skal den moabitiske kvinde miste sin arvelod, og hverken den ildesindede Evandale eller den erastianske Morton skal komme i besiddelse af borgen der med dens tilliggende, om de end søger at få dens arving til ægte."

Med disse ord førte han Macbriar op til Tillietudlem, hvor han bemægtigede sig sølvtøjet og andre kostbarheder til brug for hæren, ransagede arkivet og andre gemmesteder for familiepapirer og med foragt afviste de forsikringer, der gjordes ham af dem, som mindede ham om, at de vilkår, der var indrømmet besætningen, havde tilsagt agtelse for personlig ejendom.

Da Burley og Macbriar således havde indsat sig i deres nye besiddelse, fik de i dagens løb besøg af Kedeltromme såvel som af lairden af Langcale, hvem denne virksomme gejstlige havde forført til frafald, som Poundtext kaldte det, fra det rene lys, hvori han var blevet opfostret, og da de nu var blevet forenede, sendte de Poundtext en indbydelse eller snarere en opfordring til at deltage i en rådslagning på Tillietudlem. Han havde imidlertid husket på, at døren var forsynet med et jerngitter, og at der var et fængsel i hovedtårnet og havde derfor besluttet ikke at betro sig til sine forbitrede kaldsfæller, men var tyet eller rettere sagt flygtet til Hamilton med det budskab, at Burley, Macbriar og Kedeltromme ville komme til Hamilton, så såre de

havde samlet en skare cameronianere, der var tilstrækkelig til at holde den øvrige hær i ave.

"Og ser I vel," sluttede Poundtext med et suk, "de vil få flertallet i rådet, for skønt Langcale altid er blevet anset for at høre til det hæderlige og fornuftige parti, kan han dog ikke egentligt eller nøjagtigt siges at være enten fugl eller fisk eller en god røget sild. Det parti, der er det stærkeste, har Langcale."

Således sluttede den skikkelige Poundtext sin lange fortælling og sukkede dybt ved tanken om den fare, hvori han var stedt mellem urimelige modstandere blandt dem selv på den ene side og den fælles fjende på den anden. Morton formanede ham til tålmodighed, sindighed og rolighed; underrettede ham om det gode håb, han havde om at udvirke fred og tilgivelse gennem lord Evandale, og foreholdt ham en meget smuk udsigt til, at han atter skulle komme hjem til sin i pergament indbundne Calvin, sin aftenpibe og sit begejstrende krus ale, forudsat at han stadig af yderste evne ville støtte de skridt, han (Morton) havde gjort for at opnå en almindelig fredsslutning. Da Poundtext på denne måde var blevet trøstet og beroliget, besluttede han højsindet at afvente cameronianernes komme til det fælles mødested.

Burley og hans forbundsfæller havde samlet en betydelig skare, omtrent hundrede ryttere og femtenhundrede fodfolk, af de sekterere, der var mørke og strenge at se til, gnavne og spydige i deres tale og hovmodige og fulde af selvtillid som mennesker, der troede, at frelsens område kun stod åbent for dem alene, hvorimod alle andre kristne, hvor lidt disses lære end afveg fra deres, i virkeligheden kun var lidet bedre end udskud og ryggesløse. Disse mennesker drog ind i den

presbyterianske lejr snarere som tvivlsomme og mistænkelige forbundsfæller end som mænd, der oprigtigt deltog i den samme sag og var udsatte for de samme farer som deres våbenbrødre. Burley aflagde ingen besøg hos sine kaldsfæller og gjorde dem ingen meddelelser angående de offentlige anliggender, undtagen for så vidt som han sendte dem en tør indbydelse til at overvære et møde af det store råd den aften.

Da Morton og Poundtext kom til forsamlingsstedet, så de, at deres staldbrødre allerede havde sat sig. Der veksledes nogle kolde hilsener imellem dem, og det var let at mærke, at de, der havde sammenkaldt rådet, ikke havde tilsigtet nogen venskabelig forhandling. Det første spørgsmål blev fremsat af Macbriar, hvis voldsomme ivrighed drev ham til ved enhver lejlighed at gøre begyndelsen. Han ønskede at vide, ifølge hvis bemyndigelse den ildesindede, lord Evandale kaldet, var blevet unddraget fra den over ham med rette afsagte dødsdom.

"Ifølge min og mr. Mortons bemyndigelse," svarede Poundtext, der, foruden at han lod det være sig magtpåliggende at give sin meningsfælle gode tanker om sit mod, stolede ubetinget på hans understøttelse og samtidig var langt mindre bange for at imødegå en standsfælle, der indskrænkede sig til at bruge de våben, som hørte til en teologisk strid, i hvilken Poundtext ikke frygtede noget menneske, end for at indlade sig i forhandlinger med den barske manddræber Balfour.

"Men hvem, broder," spurgte Kedeltromme, "hvem gav Eder bemyndigelse til at blande Eder i en så vigtig sag?"

"Indholdet af vor fuldmagt," svarede Poundtext, "giver os bemyndigelse til at binde og løse. Var lord Evandale blevet dømt

fra livet af en af vor midte, blev han visselig fritaget på lovlig måde fra døden ved en fra to af os udgået befaling."

"Videre, videre," sagde Burley, "vi kender Eders bevæggrunde. Det var for at sende den silkeorm, det forgyldte legetøj, den baldyrede småting af en lord med fredsvilkår til tyrannen."

"Det var det," svarede Morton, da han så, at hans staldbroder begyndte at skælve for Balfours bistre blik, "det var det, og hvad så? Skulle vi styrte landet i en uendelig krig for at forfølge planer, der er lige så vanvittige og syndige som de er uigennemførlige?"

"Hør ham!" sagde Balfour, "han spotter Gud."

"Nej," svarede Morton, "det gør de, som foregiver at vente mirakler og forsømmer at bruge de midler, hvormed et nådigt forsyn har udstyret dem. Jeg gentager det; vi vedkender os uforbeholdent, at vort mål er genoprettelse af fred på rimelige og hæderlige vilkår, som kan sikre vor religion og vor frihed, men vi fralægger os ethvert ønske om at tyrannisere andres."

Forhandlingerne ville nu være blevet mere højrøstede end nogensinde før, hvis de ikke var blevet afbrudt af et budskab om, at hertugen af Monmouth havde tiltrådt sit tog vest på og allerede var kommet halvvejen til Edinburgh. Denne tidende bragte for øjeblikket al uenighed til tavshed, og det vedtoges, at der næste tag skulle holdes almindelig faste til bod for landets synder, samt at den velærværdige mr. Poundtext skulle prædike om formiddagen og Kedeltromme om eftermiddagen for hæren, og at ingen af dem måtte berøre noget tvistens eller tvedragtens emne, men at de begge skulle opmuntre krigerne til at holde ud til det sidste som brødre i en god sag. Efter at man var blevet enig om dette fredelige forslag, vovede

medlemmerne af det mådeholdne parti at komme frem med et andet i tillid til, at det ville blive støttet af Langcale, der lod til at være blevet overordentlig befippet over den nys indløbne tidende og kunne antages at være blevet genomvendt til mere mådeholdne anskuelser. Det turde forudsættes, sagde de, at da kongen ikke ved denne lejlighed havde betroet anførslen af sine stridskræfter til nogen af deres værste undertrykkere, men tværtimod til en stormand, der udmærkede sig ved sin mildhed og sit mod deres sag velvillige sindelag, næredes der bedre hensigter imod dem, end de hidtil havde set prøver på, hvorfor de påstod, at det ikke alene var klogt, men også nødvendigt ved en forhandling med hertugen af Monmouth at bringe i erfaring, om han ikke havde fået hemmelige og for dem fordelagtige forskrifter, hvilket man kun kunne få at vide ved at lade en afsending afgå til hans hær.

"Men hvem vil påtage sig dette hverv?" spurgte Burley, idet han omgik et forslag, der var alt for forstandigt til at han åbenlyst turde modsætte sig det. "Hvem vil begive sig til deres lejr, da det er en kendt sag, at John Grahame af Claverhouse har svoret at lade enhver, som vi måtte sende til dem, hænge til hævn for den unge mand, hans brodersøns død?"

"Det skal ingen hindring være," sagde Morton, "jeg vil med glæde udsætte mig for enhver fare ved at udrette Eders ærinde."

"Lad ham gå," sagde Balfour afsides til Macbriar, "det er bedst for os at blive af med ham."

Forslaget mødte derfor ikke engang indsigelse af dem, som antoges at ville have været de ivrigste til at modsætte sig det, og det vedtoges, at Henry Morton skulle begive sig til hertugen af Monmouths lejr for at erfare, på hvilke vilkår det ville blive

oprørerne tilstedet at underhandle med ham. Da hans hverv var blevet gjort kendt, forenede flere af det mådeholdne parti sig om at bemyndige ham til at træffe en overenskomst på grundlaget af det til lord Evandale overgivne bønskrift, da den kongelige hærs nærforestående komme havde udbredt en almindelig forfærdelse, der ingenlunde dæmpedes af den høje tone, hvori der taltes af cameronianerne, som ikke havde stort andet end deres egen overdrevne ivrighed til at støtte sig med. Med disse forskrifter og Cuddie som ledsager begav Morton sig til den kongelige lejr, udsat for alle de farer, som ventede den, der påtager sig en mæglers hverv under en borgerlig tvedragts hede.

Før Morton havde tilbagelagt seks eller syv mile, mærkede han, at han snart ville træffe sammen med den kongelige hærs fortropper, og så, da han var kommet op på en bakke, alle veje i omegnen opfyldt af bevæbnede, der i god orden drog til Bothwell Hede, en åben alminding, hvor de ville lejre sig den aften i en afstand af næppe to mile fra Clydefloden, på hvis anden side oprørernes hær lå lejret. Han overgav sig nu til den første fremskudte rytterafdeling, han mødte, som parlamentær og tilkendegav sit ønske om at få adgang til hertugen af Monmouth. Underofficeren, der anførte afdelingen, aflagde melding til sin foresatte, og denne atter til en højere befalingsmand, hvorpå de begge straks red hen til det sted, hvor Morton var blevet standset.

"I spilder kun Eders tid, min ven, og vover Eders liv," sagde den ene af dem til Morton, "hertugen af Monmouth vil ikke indlade sig på nogen overenskomst med væbnede højforrædere, og Eders grusomheder har været så store, at de berettiger til

gengældelse af enhver slags. I gør bedst i at lade Eders hest trave tilbage og skåne dens kræfter, for at den kan frelse Eders liv i morgen."

"Jeg kan ikke tro," svarede Morton, "at hertugen af Monmouth, selv om han måtte anse os for forbrydere, skulle ville domfælde en stor mængde af sine medborgere, uden engang at høre, hvad vi har at anføre til vort forsvar. For mit eget vedkommende frygter jeg intet, da jeg er mig bevidst aldrig at have samtykket i eller bemyndiget til nogen grusomhed, og frygten for at komme til at lide uskyldigt for andres forbrydelser skal ikke afskrække mig fra at udrette mit ærinde."

De to officerer så på hinanden.

"Jeg skulle næsten tro," sagde den yngste af dem, "at det er den unge mand, lord Evandale omtalte."

"Er mylord Evandale ved hæren?" spurgte Morton.

"Nej," svarede officeren, "han måtte blive i Edinburgh, da han var for svag til at følge med os. Eders navn, sir, er formodentligt Henry Morton?"

"Ja, sir," svarede Morton.

"Vi vil ikke modsætte os, at I får hertugen i tale, sir," sagde officeren i en høfligere tone, "men I kan være overbevist om, at det intet vil nytte Eder, for om også Hans Nåde måtte være velvilligt stemt mod Eders fæller, er der dog nogle af hans medbefalingsmænd, som næppe vil tilstede, at han viser det i gerningen."

"Det vil smerte mig at erfare, at det forholder sig således," sagde Morton, "men min pligt kræver, at jeg holder fast på mit ønske om at få en samtale med ham."

"Underret hertugen om, at mr. Morton er kommet, Lumley," sagde den overordnede officer, "og husk Hans Nåde på, at det er ham, om hvem lord Evendale udtalte sig så fordelagtigt."

Officeren kom tilbage med den besked, at generalen ikke kunne modtage ham den aften, men ville se ham i god tid næste morgen. Han blev hele natten holdt tilbage i en nærliggende landsby, men behandlet med høflighed, og alt skaffedes til veje til hans bekvemmelighed. Tidligt næste morgen kom den officer, han først havde talt med, for at føre ham til hertugen.

Hæren var opstillet og i begreb med at ordne sig til march eller angreb. Hertugen befandt sig i midten omtrent en mil fra det sted, hvor Morton havde tilbragt natten, og mens han red hen til feltherren, fik han lejlighed til at danne sig en mening om den krigsmagt, der var blevet trukket sammen for at dæmpe det overilede og slet forberedte oprør. Den bestod af tre eller fire engelske regimenter, blomsten af Charles' hær, den skotske livvagt, der brændte af begærlighed efter at hævne det nederlag, den nys havde lidt, nogle flere skotske linjeregimenter og en stor mængde rytteri, bestående dels af frivillige, dels af dem af kronens lensmænd, der gjorde krigstjeneste for deres len, ligesom Morton også lagde mærke til flere mandstærke skarer af højlændere, der var trukket sammen fra de nærmest til lavlandene grænsende egne, mennesker, der, som allerede anført, var særligt forhadte blandt whiggerne fra vestlandet og hadede og foragtede disse i samme forhold. De var forsamlede under deres høvdinger og udgjorde en del af denne vældige krigsstyrke. Alle disse tropper ledsagedes af en fuldstændig samling feltskyts, og det hele havde et så ærefrygtvækkende præg, at det syntes, at kun et

virkeligt underværk kunne frelse oprørernes slet udrustede, slet øvede og indbyrdes uenige hær fra fuldstændig undergang. Den officer, der ledsagede Morton, søgte i hans ansigtstræk at læse de følelser, som dette glimrende og skræmmende skue af krigersk magt måtte have vakt hos ham, men tro mod den sag, hvortil han havde knyttet sig, anstrengte han sig med held for at hindre den ængstelse, han følte, i at vise sig i hans ansigt og betragtede de krigerske tilberedelser, som om de var et syn, han havde ventet, og som var ham ligegyldigt.

"Der ser I, hvilket gilde, der er lavet til Eder," sagde officeren.

"Havde jeg ikke haft lyst til at deltage i det," svarede Morton, "ville jeg ikke nu have ledsaget Eder, men for alle partiers skyld vil jeg finde større behag i en fredeligere beværtning."

Mens de talte således med hinanden, nærmede de sig den højstbefalende, der, omgivet af flere officerer, sad på en bakke, hvorfra man havde en vid udsigt over omegnen og med lethed kunne øjne den majestætiske Clydes krumninger og oprørernes fjerne lejr på den anden side af floden, og den kongelige hærs fører syntes at iagttage stedforholdene for ufortøvet at skride til angreb. Da kaptajn Lumley, den officer, der ledsagede Morton, hviskende havde sagt Monmouth hans navn og ærinde, tilkendegav hertugen ved et tegn sine omgivelser, med undtagelse af et par høje generalspersoner, at de skulle trække sig tilbage, og mens de nogle minutter talte hviskende med hinanden, før det blev tilladt Morton at komme, fik han tid til nærmere at iagttage de mænds ydre, han skulle underhandle med.

Det var umuligt, at nogen kunne se hertugen af Monmouth, uden at fængsles af hans personlige anstand og tækkelighed,

hvorom de ni's store ypperstepræst senere sang:

> Alt, hvad han sig foretog, måtte enhver behage,
> Det af naturen var ham givet at indtage.
> Hvert af hans skridt jo var af anstand fuldt,
> Og Paradis sig åbned i hans åsyn huldt.

Og dog kunne det ikke undgå en skarp iagttager, at Monmouths mandige skønhed stundom gjordes mindre gribende af et udtryk af vaklen og usikkerhed, der syntes at tyde på tøven og tvivl i øjeblikke, da kæk bestemthed ville have været mest nødvendig.

Ved siden af ham stod Claverhouse, som vi allerede fuldstændigt har beskrevet, og en anden general, hvis ydre var i højeste måde påfaldende. Hans dragt, der var af det gammeldags snit fra Charles den Førstes tid, var af gemseskind, opsplittet på forskellige steder og fuld af gammeldags galoner og besætninger, og hans støvler og sporer kunne henvises til den samme fjerne tid. Han havde et brystharnisk på, og ned over dette hang der et gråt skæg af ærværdig længde, hvilket han plejede som et tegn på sorg over Charles den Første og ikke havde ladet rage, siden denne konge var blevet ført til retterstedet. Hans hoved var blottet og næsten skaldet, og hans høje, rynkede pande, gennemtrængende grå øjne og skarpe træk vidnede om af svaghed ubøjet alderdom og af menneskelighed umildnet hård bestemthed. Det var dette, om end her kun svagt skildrede ydre, der udmærkede den navnkundige general sir Thomas Dalzell, en mand, der var hadet og frygtet mere af whiggerne end Claverhouse selv og af afsky for deres personer og måske af et medfødt strengt sindelag udøvede de samme voldsomheder imod dem, som

Grahame kun anvendte af politiske grunde som det bedste middel til at skræmme presbyterianismens tilhængere og ganske udrydde denne sekt.

Tilstedeværelsen af disse to generaler, af hvilke Morton kendte den ene personligt og den anden af beskrivelse, forekom ham at være afgørende for udfaldet af hans udsendelse. Men trods sin ungdom og uerfarenhed og den ufordelagtige modtagelse, hans udsendelse sandsynligvis ville få, gik han på et tegn dristigt hen til dem med den faste beslutning, at hans fædrelands og deres sag, med hvem han havde grebet til våben, intet skulle lide ved at være blevet betroet til ham. Monmouth modtog ham med den klædelige forekommenhed, der ledsagede enhver af hans handlinger. Dalzell iagttog ham med en mørk, barsk og utålmodig mine, og med et spydigt smil og en let bøjning af hovedet syntes Claverhouse at hilse ham som en gammel bekendt.

"I kommer jo fra de ulykkelige mennesker, sir, der nu står under våben," sagde hertugen af Monmouth, "og Eders navn er, tror jeg, Morton. Hav den godhed at sige os Eders ærinde."

"Det indeholdes, mylord, i et papir, et såkaldt bønskrift, som mylord Evandale formodentlig har overgivet i Eders Nådes hænder."

"Det har han, sir," sagde hertugen, "og af lord Evandale har jeg hørt, at mr. Morton har vist stort mådehold og megen ædelmodighed under disse ulykkelige forhold, hvorfor jeg beder ham modtage min tak."

Her lagde Morton mærke til, at Dalzell rystede harmfuldt på hovedet og hviskede noget til Claverhouse, som smilede til svar og trak sine øjenbryn i vejret, men så lidt, at det næsten ikke

kunne ses. Hertugen tog nu bønskriftet op af sin lomme, åbenbart kæmpende på den ene side med den ham medfødte mildhed og måske sin overbevisning om, at andragerne kun krævede, hvad der rettelig tilkom dem, og på den anden med ønsket om at hævde kongens myndighed og rette sig efter de strengere anskuelser, der hyldedes af hans embedsfæller, som var blevet ham sideordnede både som tilsynsmænd og rådgivere.

"Dette papir indeholder forslag, mr. Morton," sagde han, "om hvis rigtighed i og for sig jeg her må afholde mig fra at ytre nogen mening. Nogle af dem forekommer mig at være rimelige og beføjede, og skønt jeg ikke har fået udtrykkelige forskrifter af kongen i så henseende, forsikrer jeg Eder dog, mr. Morton, og giver Eder mit æresord på, at jeg skal tage mig af Eders sag og anvende hele min indflydelse for at skaffe Eder fyldestgørelse hos Hans Majestæt. Men jeg må udtrykkeligt sige Eder, at jeg kun kan underhandle med bønfaldende, ikke med oprørere, og at jeg som et indledende skridt til enhver som helst velvilje fra min side må holde fast på, at de, der er i ledtog med Eder, nedlægger deres våben og går fra hinanden."

"Det, mylord hertug," svarede Morton uforfærdet, "ville være det samme som at erkende, at vi var de oprørere, som vore fjender beskylder os for at være. Vi har draget vore sværd for at genvinde en os fravristet byrdsret. Eders Nådes mådehold og sunde forstand har indrømmet vort forlangendes beføjelse i almindelighed, et forlangende, hvortil der aldrig ville være blevet lånt øre, hvis det ikke havde været ledsaget af trompetens klang. Vi kan og tør derfor ikke nedlægge vore våben, ikke engang mod Eders Nådes forsikring om frihed for straf, med

mindre denne forsikring ledsages af en rimelig udsigt til afhjælpning af de forurettelser, vi beklager os over."

"I er ung, mr. Morton," sagde hertugen, "men må dog have set nok af verden til at kunne fatte, at forlangender, der i og for sig ingenlunde er farlige eller urimelige, kan blive det ved den måde, hvorpå de fremsættes og forsvares."

"Vi kan svare, mylord," svarede Morton, "at denne måde først er blevet anvendt, efter at alle andre er slået fejl."

"Jeg må afbryde denne samtale, mr. Morton," sagde hertugen. "Vi står færdige til at begynde angrebet, men jeg vil udsætte det en time, for at I kan bringe oprørerne mit svar. Vil de gå fra hinanden, nedlægge deres våben og sende et fredeligt udvalg til mig, vil jeg anse mig forpligtet ved min ære til at gøre alt, hvad jeg formår for at få deres klager afhjulpet. Hvis ikke, må de tage sig i vare og selv bære følgerne. Jeg mener, I herrer," tilføjede han, henvendt til sine kaldsfæller, "at dette er det yderste, jeg kan strække mig til efter de forskrifter, der er givet mig til fordel for disse vildledte mennesker?"

"Og det er min tro så langt," svarede Dalzell tvært, "som jeg efter min ringe formening ikke ville have vovet at strække dem, eftersom jeg vil stå både kongen og min samvittighed til ansvar! Men Eders Nåde kender uden tvivl kongens tanker bedre end vi, der kun har bogstaverne i vore forskrifter at rette os efter."

Monmouth blev blussende rød.

"I hører," sagde han til Morton, "at general Dalzell bebrejder mig, at jeg er sindet at gå så vidt til fordel for Eder."

"General Dalzells anskuelser, mylord," svarede Morton, "er, som vi har ventet dem af ham. Eders Nådes sådanne, som vi har gjort os håb om, at I ville nære. Jeg kan ikke lade være at tilføje,

at endog i tilfælde af den ubetingede underkastelse, det behager Eder at kræve, kan det måske dog være mere end tvivlsomt, om endog Eders Nådes forbøn vil kunne skaffe os virkelig lettelse, når kongen er omgivet af sådanne rådgivere. Men jeg skal meddele vore førere Eders Nådes svar på vort andragende, og kan vi ikke opnå fred, må vi byde krigen velkommen så godt vi formår det."

"God morgen, sir," sagde hertugen. "Jeg udsætter angrebet en time, men også kun en time. Har I et svar at bringe i løbet af denne tid, vil jeg modtage det her, og beder inderligt til Gud, at det må blive af en sådan natur, at det kan afværge blodsudgydelse."

I dette øjeblik veksledes der endnu et smil af dyb betydning mellem Dalzell og Claverhouse. Hertugen lagde mærke til det og gentog sine ord med megen værdighed.

"Ja, I herrer, jeg sagde, at jeg håbede, at svaret måtte blive af en sådan beskaffenhed, at det kan afværge blodsudgydelser. Jeg håber, at denne anskuelse hverken fortjener Eders foragt eller vækker Eders misbilligelse."

Dalzell gengældte hertugens panderynken med et barsk øjekast, men svarede intet, og Claverhouse, hvis læbe krummedes lidt af et spydigt smil, nikkede og sagde kun, "at det ikke tilkom ham at dømme om rigtigheden af Hans Nådes anskuelser."

Hertugen betydede Morton, at han skulle trække sig tilbage, og han adlød og red, ledsaget af sin tidligere dækning, langsomt gennem hæren for at vende tilbage til nonkonformisternes lejr. Da han kom forbi det smukke livvagtregiment, så han, at Claverhouse allerede holdt i spidsen

for det, og ikke så såre fik han øje på Morton, før han kom nærmere og tiltalte ham med den mest fuldkomne artighed.

"Det er nok ikke første gang, jeg ser mr. Morton fra Milnwood?"

"Det er ikke oberst Grahames skyld," svarede Morton med et alvorligt buk, "at han eller nogen nu ulejliges af min nærværelse."

"Tillad mig i det mindste at sige," sagde Claverhouse, "at mr. Mortons nuværende stilling godtgør rigtigheden af den mening, jeg har haft om ham, og at mit forhold under vor sidste sammenkomst stemte overens med min pligt."

"At bringe Eders handlinger i samklang med Eders pligt og Eders pligt i samklang med Eders samvittighed er Eders sag, oberst Grahame, ikke min," svarede Morton, med føje fornærmet over således på en måde at blive opfordret til at billige en dom, ifølge hvilken han havde været så nær ved at lide døden.

"Nej, bliv et øjeblik," sagde Claverhouse, "Evandale påstår, at jeg har en uret at gøre god igen imod Eder. Jeg håber, at jeg altid skal vide at skelne imellem en højsindet gentleman, der, om end vildledt, handler efter ædle grundsætninger, og de vanvittige, trossværmeriske bønder hist nede og de blodtørstige snigmordere, der anfører dem. Hvis de derfor ikke går fra hinanden, når I kommer tilbage til dem, beder jeg Eder indstændigt at gå over til vor hær og overgive Eder, for I kan være overbevist om, at de ikke kan modstå vort anfald en halv time. Vil I lade Eder råde og gøre dette, så glem ikke at spørge efter mig. Så sælsomt det end lyder, så kan Monmouth ikke beskytte Eder, og Dalzell vil det ikke, men jeg både kan og vil

det, og jeg har lovet Evandale at gøre det, hvis I vil give mig lejlighed."

"Jeg vil være lord Evandale tak skyldig," svarede Morton, "hvis hans plan ikke syntes at tyde på, at jeg kan overtales til at svigte den sag, jeg har knyttet mig til, men hvis I, oberst Grahame, for Eders eget vedkommende vil beære mig med en andet slags fyldestgørelse, vil I sandsynligvis om en times tid kunne finde mig ved den vestre ende af Bothwell bro med mit sværd i min hånd."

"Det skal glæde mig at træffe Eder der," sagde Claverhouse, "men endnu mere, hvis I måtte fatte bedre tanker om mit første tilbud."

Dermed hilste de på hinanden og skiltes.

"Det er en flink gut, Lumley," sagde han til den anden officer, "men det er ude med ham – hans blod kommer over hans eget hoved."

Og derpå begyndte han ufortøvet at træffe forberedelser til angreb.

31

Men tys! Teltet har skiftet røst,
Og der et ikke længere fred og ro.

– Burns.

Da Morton havde forladt den kongelige hærs velordnede forposter og kom til dem, der var besat af hans eget parti, kunne han ikke andet end blive slået af forskellen i mandstugt og nære en tilsvarende grad af frygt for følgerne. Den samme tvedragt, som besjælede oprørernes anførere, rasede også blandt deres laveste tilhængere, og deres feltvagter og patruljer var mere optaget af at tvistes om den himmelske vredes sande årsag og anledning og betegne grænserne for det erastianske kætteri, end med at holde udkig med og iagttage deres fjenders bevægelser, skønt de helt vel kunne høre de kongelige trommer og trompeter.

Der stod dog en vagt af oprørshæren ved den lange og smalle Bothwell-bro, fjenden nødvendigvis måtte rykke frem over for at angribe, men ligesom den øvrige hær var dette vagtmandskab uenigt og modløst, og da det havde sat sig i hovedet, at det var udset til en fortvivlet tjeneste, tænkte det endog på at trække sig tilbage til hovedstyrken, hvilket ville have været den visse fordærvelse, da slagets udfald efter al sandsynlighed ville blive afhængigt af, om denne stilling blev holdt eller gik tabt. Alt på den anden side af broen var flad, åben mose, med undtagelse af noget ikke synderlig tæt krat hist og

her, og dannede følgelig et område, hvor oprørernes uøvede stridskræfter, der led af mangel på rytteri og aldeles manglede skyts, højst usandsynligt ville kunne modstå et angreb af virkelige krigsfolk.

Morton undersøgte derfor omhyggeligt stillingen og fattede håb om, at den let kunne forsvares endog mod en overlegen styrke, når to eller tre huse på flodens venstre bred blev besat sammen med det elle- og hasselkrat, som voksede der, og overgangen selv spærret og portene lukkede i den efter gammel skik på Bothwell-broens midterste bue opførte porthvælving. Han gav de i dette øjemed nødvendige befalinger og bød, at broens brystværn bagved porthvælvingen skulle rives ned, for at de ikke skulle tjene fjenden til dækning, når han forsøgte overgangen, idet han samtidig besvor mandskabet ved denne vigtige post at være årvågent og passe på og lovede det hurtig og kraftig forstærkning, ligesom han også lod det udstille forposter på den anden side af floden, hvorfra de skulle holde øje med fjenden, men trække sig tilbage til den venstre flodbred, når han nærmede sig; og endelig pålagde han dem regelmæssigt at sende underretning til hovedhæren om alt, hvad de måtte opdage. Folk, der står under våben i en farlig stilling, er i almindelighed klarsynede nok til at kunne bedømme deres føreres dygtighed, hvorfor Mortons klogskab og virksomhed vandt disse menneskers tillid, så at de med bedre mod og håb end tidligere begyndte at forskanse deres stilling på den af ham foreslåede måde og gav ham tre lydelige hurraråb, da han forlod dem.

Morton galopperede derpå afsted til oprørernes hovedstyrke, men blev overrasket og oprørt af det forvirrede og larmende

optrin, der fandt sted der i et øjeblik, da god orden og enighed var af så væsentlig vigtighed. I stedet for at være opstillet i slagorden og høre efter deres anføreres befalinger, var oprørerne pakket sammen i en forvirret masse, der rullede og bevægede sig som havets bølger, mens tusinde munde talte eller rettere sagt brølede, og ikke et eneste øre lyttede. Forarget over dette så påfaldende optrin, søgte Morton at bane sig vej gennem trængslen for at komme til kundskab om og fjerne årsagen til denne så ubetimelige uorden. Mens han er således var beskæftiget, vil vi gøre læserne bekendte med, hvad han var nogen tid om at bringe i erfaring.

Oprørerne var skredet til at holde deres bodsdag, hvilket de, i overensstemmelse med puritanernes skik under den forrige borgerkrig, anså for det kraftigste middel til at løse alle vanskeligheder og afbryde alle forhandlinger. Det var sædvanligt at bruge en almindelig hverdag til dette øjemed, men på grund af tidens tryk og fjendens nærhed var sabbatten selv denne gang blevet valgt til det, og midt i lejren var der anbragt en midlertidig prædikestol, som ifølge den trufne overenskomst først skulle indtages af den velærværdige Peter Poundtext, hvem denne hæderspost var tilfaldet som den ældste tilstedeværende gejstlige. Men mens den værdige præstemand med langsomme og adstadige skridt nærmede sig den for ham bestemte talerstol, standsedes han af det uventede syn af Habakuk Mucklewrath, den vanvittige prædiker, hvis fremtræden havde overrasket Morton så stærkt i oprørernes første krigsråd efter deres sejr ved Loudon Hill. Det vides ikke, om han handlede under påvirkning og tilskyndelse af cameronianerne, eller han kun af sin egen ophidsede

indbildningskraft og fristelsen af at se en tom prædikestol foran sig blev drevet til at gribe lejligheden til at formane en så anselig forsamling. Kun så meget er vist, at han greb lejligheden ved pandehåret, sprang op på prædikestolen og, uden at lade sig skræmme af mange af de tilstedeværendes knurren, åbnede Bibelen, oplæste som sin tekst følgende sted af Femte Mose Bogs trettende kapitel: "Der er nogle mænd, Belials børn, udgangne midt af dig og drive deres stads indbyggere dertil og sige: Lader os gå og tjene andre guder, som I ikke kende," og gik derpå pludselig over til sit emne.

Mucklewraths foredrag var lige så vildt og overspændt, som hans indtrængen var uberettiget og ubetimelig, men det var tirrende sammenhængende, for så vidt som det udelukkende drejede sig om de selvsamme tvedragtens emner, hvis drøftelse det var blevet vedtaget at udsætte til en mere belejlig tid. Han forbigik ikke en eneste omstændighed, som kunne vække anstød, og efter at have beskyldt det mådeholdne parti for kætteri, for kryben for tyranni, for at søge at holde fred med Guds fjender, nævnte han udtrykkeligt Morton som den, der havde været et af disse Belials børn, der ifølge hans teksts ord var udgået fra dem for at fordrive stadens indbyggere og søge falske guder. Ham og alle dem, der fulgte ham, truede Mucklewrath med harme og hævn og opfordrede dem, som ville holde sig rene og ubesmittede, til at træde frem af folkets midte.

"Frygt ikke," sagde han, "de vrinskende heste eller de skinnende brystharnisker. Søg ikke egypternes bistand mod fjenderne, om de end måtte være lige så talrige som græshopper og ligeså glubende som drager. Deres tillid er ikke

som vor tillid og deres klippe ikke som vor klippe. Hvorledes skulle ellers tusinde flygte for én, og to slå ti tusinde på flugt? Jeg drømte det i nattens syner, og stemmen sagde: "Tag din vifte, Habakuk, og skil avnerne fra hveden, på det at ikke begge dele skal fortæres af forbitrelsens ild og vredens lyn!" Og derfor siger jeg, tag denne Henry Morton – denne syndefulde Achan, som har indført forbandelsen iblandt Eder og skaffet sig brødre i fjendens lejr – tag ham og sten ham med sten og brænd ham derefter med ild, på det at vreden må vige bort fra covenantens sønner! Han har ikke iført sig et babylonisk klædebon, men han har solgt retfærdighedens klædebon til den babyloniske kvinde; han har ikke taget to hundrede sekel fint sølv, men han har solgt sandheden, der er mere kostbar end sekler af sølv og klumper af guld."

Over denne rasende beskyldning, der fremsattes så uventet mod en af de dygtigste anførere, udbrød der et åbenbart oprør blandt tilhørerne, af hvilke nogle forlangte, at der straks skulle foretages et nyt valg af befalingsmænd, hvortil ingen for fremtiden måtte vælges, hvis han, som de kaldte det, havde rørt ved det, der var forbandet, eller mere eller mindre så gennem fingre med tidernes kætteri og fordærvelse, og ved siden af at fordre dette brølede cameronianerne overlydt, at de, som ikke var med dem, var imod dem, at det nu ikke var tiden til at opgive den væsentligste del af kirkens erkendte vidnesbyrd, hvis de ventede velsignelse over deres våben og deres sag, og at en lunken presbyterianer i deres øjne ikke var stort bedre end en prælatist, en fjende af covenanten og en vantroende.

De anklagede afviste beskyldningen for syndig føjelighed og afvigelse fra sandheden med harme og foragt og beskyldte til

gengæld deres anklagere for troløshed såvel som for urimelig og overdreven iver i at vække en sådan splid i en hær, hvis forenede styrke end ikke af de forhåbningsfuldeste kunne anses for mere end tilstrækkelig til at modstå deres fjender. Poundtext og et par andre gjorde nogle svage forsøg på at standse de genstridiges voksende raseri og råbte til dem af det andet parti patriarkens ord: "Kære, lad der ikke være trætte mellem dig og mig og mellem mine og dine hyrder, for vi er brødre," men intet fredeligt forslag kunne vinde indgang. Forgæves anstrengte endog Burley selv, da han så uenigheden få en så fordærvelig udbredelse, sin barske og dybe røst for at påbyde tavshed og lydighed. Genstridighedens ånd var bundløs, og det syntes som om Habakuk Mucklewraths formaningstale havde smittet alle dem, der havde hørt den, med noget af sit vanvid. Den klogere eller frygtsommere del af forsamlingen begyndte allerede at trække sig tilbage fra forsamlingspladsen og opgive sin sag som tabt, mens andre foreslog et endrægtigt valg, som de noget upassende kaldte det, af nye befalingsmænd og de tidligere valgtes afskedigelse, og det med en tummel og støj, der var den den hele sag ledsagende mangel på fornuft og orden værdige. Da Morton i dette øjeblik kom til forsamlingspladsen, var hæren i fuldstændig forvirring og i begreb med at opløse sig, og hans komme vakte lydelige bifaldsytringer på den ene side og forbandelser på den anden.

"Hvad betyder denne fordærvelige uorden i et sådant øjeblik?" spurgte han Burley, der, træt af sine frugtesløse anstrengelser for at tilvejebringe orden, nu støttede sig på sit sværd og iagttog forvirringen med en trodsig fortvivlelses blikke.

"Det betyder," svarede han, "at Gud har givet os i vore fjenders vold."

"Nej," sagde Morton med en røst og en bevægelse, som tvang mange til at høre efter, "det er ikke Gud, der forlader os, det er os, som forlader ham og skæmmer og forråder frihedens og religionens sag. – Hør mig!" udbrød han og ilede op på prædikestolen, som Mucklewrath af ren udmattelse var blevet nødt til at rømme. "Jeg bringer tilbud om at underhandle med fjenden, hvis I vil nedlægge Eders våben, og på den anden side kan jeg sikre Eder midlerne til hæderligt forsvar, hvis I er mere mandigt sindede. Tiden iler. Lad os bestemme os for enten krig eller fred, og lad det ikke i fremtiden blive sagt, at sekstusinde væbnede skotter hverken havde mod til at holde stand og kæmpe, klogskab til at underhandle om fred eller blot krystervid til i god tid og med sikkerhed at trække sig tilbage. Hvilken magt ligger der på at kævles om underordnede punkter af kirketugten, når den hele bygning trues med fuldstændig ødelæggelse? Husk på, mine brødre, at den sidste og værste ulykke, Gud påførte det folk, han fordum havde udkåret sig, den sidste og værste straf for dets blindhed og hårdhjertethed var de blodige tvistigheder, som søndersled dets stad, og det endog i det øjeblik, da fjenden dundrede på dens porte!"

Nogle af forsamlingen ytrede det, de følte ved denne formaningstale, ved tydelige bifaldsråb, andre ved at huje og råbe: "Til dine telte, o Israel!"

Morton, som så, at fjendens skarer allerede begyndte at vise sig på den højre flodbred og vende sig mod broen, opløftede sin røst med den største kraft og udbrød, idet han pegede med sin hånd:

"Hold inde med Eders ufornuftige råb! Hist kommer fjenden! Vort liv såvel som vort håb om at frelse vore love og friheder beror på, at broen værges imod dem. Der skal i det mindste én skotte dø for at forsvare dem. Enhver, der elsker sit fædreland, hjælp mig!"

Mængden havde vendt hovedet ad den kant, mod hvilken han pegede, og synet af den engelske fodgarde, der var understøttet af flere rækker eskadroner ryttere, af skytset, som stykknægtene var ivrigt sysselsat med at opplante mod broen, af de i deres plaider klædte klaner, som syntes at søge efter et vadested, og af den lange række krigsfolk, som skulle støtte angrebet, bragte øjeblikkelig de genstridiges larmen til at forstumme og indjog dem en forfærdelse, som om det havde været en uventet åbenbarelse og ikke netop det, de burde have holdt øje med. De stirrede på hinanden og deres anførere med blikke, der lignede dem, som vidne om svagheden hos en syg, når han er blevet udmattet af et anfald af vildelse, men da Morton hurtigt steg ned fra talerstolen og skyndte sig hen til broen, fulgtes han af omtrent hundrede unge mænd, der stod under hans umiddelbare befaling.

Vendt om mod Macbriar, sagde Burley: "Det er forsynet, Ephraim, som viser os vejen gennem denne latitudinariske ynglings verdslige visdom. – Den, der elsker lyset, følger Burley!"

"Bliv," sagde Macbriar, "det er ikke efter Henry Morton og hans lige, at vor gåen og kommen skal afpasses; bliv derfor hos os. Jeg frygter for forræderi mod hæren af denne vantroende Achan – du må ikke gå med ham. Du er vore stridsvogne og vore ryttere."

"Ophold mig ikke," svarede Burley, "han har med føje sagt, at alt er tabt, hvis fjenden tager broen. Ophold mig derfor ikke. Skulle denne slægts børn kaldes klogere og modigere end helligdommens sønner? Opstil Eder under Eders førere; lad os ikke fattes folk og skydeforråd, og forbandet være den, som vender ryggen til denne dags store gerning!"

Efter at have talt således, ilede han hen til broen og fulgtes af omtrent to hundrede af de ivrigste og modigste blandt sit parti. Da Morton og Burley var gået, opstod der en dyb og modløs tavshed, som anførerne benyttede til at udfolde deres rækker i en vis orden og råde de mest udsatte til at kaste sig fladt ned på jorden for at undgå kanonkuglerne, som de snart kunne vente sig. Oprørerne gjorde ikke længere modstand eller indsigelser, men den forfærdelse, som havde bragt deres tvedragt til at forstumme, havde samtidig skræmt deres mod, så at de lod sig opstille med samme villighed som en flok får, men samtidig for øjeblikket uden større kraft eller bestemthed, da den fare, de havde forsømt at tage forholdsregler mod, ved sit pludselige og truende komme havde slået dem med rædsel. De blev imidlertid opstillet med en vis regelrethed, og da de endnu havde udseende af en hær, turde anførerne fremdeles nære et svagt håb om, at en eller anden heldig omstændighed kunne genoprette deres mod.

Kedeltromme, Poundtext, Macbriar og flere andre prædikere færdedes i deres rækker og formanede dem til at istemme en salme, men de overtroiske iblandt dem lagde mærke til, som et ondt varsel, at deres lov- og triumfsang dalede ned til en "forfærdelsens dirren" og snarere lignede et af en dødsdømt forbryder på retterstedet sunget bodsvers, end den kække

melodi, der i forudfølelsen af denne dags sejr havde genlydt på den vilde hede ved Loudon Hill. Den bedrøvelige sang fik snart et barsk akkompagnement, idet de kongelige krigsfolk råbte, højlænderne hylede, kanonerne begyndte at skyde på den ene side og bøsserne på begge, og Bothwell bro og de titstødende flodbredder indhylledes i røghvirvler.

32

Således som regnen du falde så,
Eller pile fare fra bue,
Således faldt nu de skotske mænd
Og lå døde på hver en tue.

– Gammel folkevise.

Før Morton eller Burley kunne komme hen til det sted, som skulle forsvares, havde fjenden med stor kækhed begyndt et angreb på det. De to regimenter af fodgarden styrtede i tæt sluttede skarer ned mod floden, hvor den ene afdeling, der udviklede sig på den højre bred, åbnede en heftig ild mod forsvarerne af stillingen, imens den anden trængte frem for at besætte broen. Oprørerne udholdt angrebet særdeles modigt og standhaftigt, og mens nogle af dem besvarede ilden tværs over floden, beskød de andre broens fjernere ende og enhver adgang, soldaterne søgte at nærme sig den ad, hvorved de døjede meget, men dog alligevel trængte mere og mere frem, så at spidsen af deres skare allerede stod på broen, da Mortons komme forandrede optrinet, idet hans skytter ved at åbne en lige så vel rettet som vel vedligeholdt og regelret ild mod broen nødte angriberne til at trække sig tilbage med stort tab. Anden gang førtes de frem til angreb og blev anden gang slået tilbage med stort tab, da Burley derpå førte sine folk i ilden, der vedligeholdtes med stor heftighed på begge sider, så at rampens udfald syntes at være højst tvivlsomt.

På den højre flodbred kunne Monmouth, der red på en prægtig, hvid stridshest, ses at ægge, opmuntre og tirre sine soldater til nye anstrengelser, og på hans bud blev det grove skyts, der hidtil var blevet brugt til at forulempe presbyterianernes fjernere stående hovedstyrke, nu vendt mod broens forsvarere. Men disse frygtelige maskiner, som den gang betjentes med større langsomhed end nu om stunder, fortrædigede eller forfærdede ikke fjenden i det forventede omfang, da oprørerne, som skjultes af krattet langs med flodbredden eller havde stillet sig i de allerede omtalte huse, kæmpede under dækning, hvorimod de kongelige krigsfolk på grund af de af Morton trufne foranstaltninger var aldeles blottede. Forsvaret blev så langvarigt og hårdnakket, at de kongelige overbefalingsmænd begyndte at frygte for, at det til sidst ville gå af med sejren. Idet han svingede sig af sin hest, førte Monmouth fodgarden, efter atter at have samlet den, frem til et fortvivlet angreb, hvorved han kraftigt understøttedes af Dalzell, som stillede sig i spidsen for en skare Lennox højlændere, der styrtede frem med deres frygtelige krigsråb *Loch Sloy* – MacFarlanernes gamle kampråb, efter en sø i nærheden af Loch Lomonds udspring, hvor klanen havde sine ældgamle besiddelser. I dette vigtige øjeblik begyndte broens forsvarere at mangle skydeforråd. Forgæves sendtes det ene bud efter det andet efter forstærkning og tilførsel til den presbyterianske hærs hovedstyrke, som blev stående uvirksom på de åbne marker bagved. Der havde udbredt sig frygt, forfærdelse og forvirring iblandt den, og skønt det var nødvendigt, at den stilling, dens sikkerhed beroede på, fik

snarlig og kraftig forstærkning, var der ingen, som kunne befale, og ingen, som ville adlyde.

I samme forhold som broens forsvareres ild sagtnede, tiltog angribernes og blev mere og mere ødelæggende. Oplivede af deres generalers eksempel og opmuntringer, vandt de fodfæste på broen selv og begyndte at fjerne de hindringer, den var spærret med. Porthvælvingen sprængtes, og de bjælker, træstammer og andre genstande, hvoraf forhugningen bestod, blev revet ned og kastet i vandet, hvilket dog ikke skete uden modstand, da Morton og Burley kæmpede i deres undergivnes forreste række og opmuntrede dem til at modsætte sig gardens bajonetter og højlændernes slagsværd med deres piker, hellebarder og partisaner. Men de, der stod bagved førerne, begyndte at grue for den ulige kamp og flygte enkeltvis eller to og tre ad gangen til hovedhæren, indtil resten, lige så meget af vægten alene af den fjendtlige skare som af dens våben, trængtes helt bort fra broen. Da adgangen således var blevet fri, begyndte fjenden at strømme over, men broen var lang og smal, hvilket gjorde bevægelsen både langsom og farlig, og de, som først kom over, måtte desuden tage husene, fra hvis vinduer covenanterne begyndte at skyde. I dette farlige øjeblik var Burley og Morton tæt ved hinanden.

"Endnu er der tid," sagde han, "til at føre rytterne til angreb på dem, før de kan komme i orden, og med Guds bistand kan vi derved vinde broen tilbage. Skynd dig at hente dem, mens jeg holder stand med min gamle, udslidte krop."

Morton erkendte rådets vigtighed, og kastede sig på den hest, som Cuddie holdt i beredskab til ham bag krattet. Han galoperede han hen til en afdeling rytteri, som tilfældigvis

bestod udelukkende af cameronianere, og førend han kunne fremføre sit ærinde og udtale sine befalinger, blev han modtaget med forbandelser af den hele skare.

"Han flygter!" udbrød de alle, "den feje forræder flygter som hjorten for jægerne og har ladet den tapre Burley blive tilbage midt i blodbadet!"

"Nej, jeg flygter ikke," svarede Morton, "men kommer for at føre Eder til angreb. Ryk rask frem, så kan alt endnu gå godt."

"Følg ham ikke! Følg ham ikke!" lød det buldrende mellem rækkerne, "han har solgt os til fjendens sværd!"

Og mens Morton forgæves overtalte, bad og befalede, gik det øjeblik tabt, da fremrykningen kunne have gjort nytte, og da fjenden nu var kommet i besiddelse af udgangen fra broen med dens forsvarsværker, blev Burley med resten af sine folk trængt tilbage mod hovedstyrken, blandt hvilken deres ilsomme og møjsommelige tilbagetog var langt fra at genoprette den tillid, den så hårdt kunne behøve.

Imidlertid gik de kongelige krigsfolk over broen og opstillede sig, efter at have sikret sig den, i slagorden, mens Claverhouse, der som en på en klippe siddende falk, der afventer øjeblikket til at slå ned på sit bytte, fra den anden flodbred havde afventet udfaldet af kampen, nu rykkede i rask trav over broen i spidsen for sine ryttere, som han, efter at have ført dem eskadronsvis gennem mellemrummene mellem de kongelige fodfolk og omkring deres fløje, stillede i linje på heden og førte til angreb, idet han nærmede sig forfra med en stor afdeling, mens to andre truede covenanternes fløje. Deres til undergang viede hær var nu i en sådan tilstand, at det mindste tegn til angreb måtte vække forfærdelse. Dens nedslåede stemning og

knækkede mod kunne ikke udholde rytteriets angreb, ledsaget, som dette var, af alle dets rædsler for øje og øre, de i fuldt firspring fremstyrtende heste, jordens rysten under deres hove, sværdenes blinken, fjerbuskenes vajen og rytternes vilde råb. De forreste rækker gjorde knapt et forsøg med en eneste slet rettet og uordentlig salve, og de bageste opløste sig og flygtede i forvirring, førend angrebet var sluttet, så at rytterne på mindre end fem minutter var midt inde imellem dem og huggede og stak uden barmhjertighed. Claverhouses røst overdøvede endog kamptummelen, idet han råbte til sine folk:

"Hug ned, hug ned! Ingen pardon! Husk på Richard Grahame!" Og dragonerne, af hvilke mange havde delt skammen ved Loudon Hill, behøvede ikke at opmuntres til at tage en lige så let som fuldstændig hævn. Deres klinger farvedes mørkerøde af de modstandsløse flygtninges blod; skrig om nåde besvaredes kun med de råb, hvormed forfølgerne ledsagede deres hug, og hele valpladsen frembød et eneste forvirret skue af blodsudgydelse, flugt og forfølgelse.

Omtrent tolvhundrede af oprørerne, der havde holdt sig samlede et kort stykke fra de øvrige og udenfor rytteriets angrebslinje, kastede deres våben fra sig og overgav sig på nåde og unåde, da hertugen af Monmouth nærmede sig i spidsen for fodfolkene. Denne milde stormand tilstod dem straks den fred, de bad om, og galoperede omkring på valpladsen, hvor han anstrengte sig lige så meget for at standse blodbadet, som han før havde anstrengt sig for at vinde sejren. Mens han var beskæftiget med dette menneskekærlige hverv, traf han på general Dalzell, der opmuntrede de vilde højlændere og de

kongelige frivillige til at vise deres iver for konge og fædreland ved at slukke oprørets lue med oprørernes blod.

"Stik Eders sværd i skeden, befaler jeg Eder, hr. general," udbrød hertugen, "og lad blæse til tilbagetog. Der er blevet udgydt blod nok. Giv kongens vildledte undersåtter fred."

"Jeg adlyder Eders Nåde," svarede den gamle mand, idet han tørrede sit blodige sværd og stak det i skeden, "men jeg minder Eder samtidig om, at der ikke er blevet gjort nok for at skræmme disse fortvivlede oprørere. Har Eders Nåde ikke hørt, at Basil Olifant har samlet flere herremænd og andre formuende folk i det vestlige og nærmer sig for at støde til dem?"

"Basil Olifant?" sagde hertugen, "hvem eller hvad er han?"

"Den sidste jarl af Torwoods nærmeste mandlige arving. Han er misfornøjet med regeringen, fordi hans krav på godset er blevet forkastet til fordel for lady Margaret Bellenden, og det er formodentlig håbet om at komme i besiddelse af arven, der har sat ham i bevægelse."

"Hans bevæggrunde være hvilke de vil," svarede Monmouth, "så må han snart lade sine ledsagere gå fra hinanden, da denne hær er alt for opløst til at den atter kan samle sig, og derfor befaler jeg endnu en gang, at forfølgelsen skal standse."

"Det tilkommer Eders Nåde at befale og stå til ansvar for Eders befalinger," svarede Dalzell og gav – højst ugerne – befaling til at holde inde med forfølgelsen.

Men den hidsige og hævngerrige Grahame var allerede for langt borte, til at han kunne høre signalet til tilbagetog og fortsatte med sine ryttere utrætteligt den blodige forfølgelse,

under hvilken alle de oprørere, der kunne indhentes, blev adsplittede eller huggede ned.

Både Burley og Morton blev revet bort fra valpladsen af flygtningenes forvirrede strøm. De havde gjort et forsøg på at forsvare gaderne i byen Hamilton, men mens de havde anstrengt sig for at få de flygtende til at vende om og holde stand, havde Burley fået en kugle, som havde knust hans højre arm.

"Gid den hånd må visne, som løsnede dette skud!" udbrød han, idet sværdet, som han svang over sit hoved, sank afmægtigt ned ved hans side. "Jeg kan ikke kæmpe mere."

Derpå vendte han sin hest og trak sig ud af forvirringen. Da Morton nu ligeledes indså, at en fortsættelse af hans frugtesløse forsøg på at standse og samle flygtningene kun kunne ende med hans død eller fangenskab, arbejdede han sig, ledsaget af den tro Cuddie, ud af trængslen, satte, da han var godt ridende, over et par gærder og slap ud på fri mark.

På den første bakke, de nåede på deres flugt, vendte de sig om og så hele omegnen fuld af deres flygtende staldbrødre og de dragoner, der forfulgte dem, hvis vilde råben og hujen, mens de huggede ned for fode blandt de klynger, som de indhentede, lød, blandet med deres slagtofres skrig og sukke, skingrende op ad højen.

"Det er umuligt, at de nogensinde mere kunne rejse deres hoved," sagde Morton.

"Hovedet går så glat af dem, som jeg kan bide toppen af et løg!" svarede Cuddie. "Ak Gud, se, hvor pallaskerne blinker! Krig er en skrækkelig ting. Den skal stå tidligt op, som skal få mig til

mere at tage fat på det stykke arbejde. Men lad os for Guds skyld, sir, se at komme i sikkerhed!"

Morton erkendte nødvendigheden af at følge sin trofaste våbendragers råd, hvorfor de atter red rask til og fortsatte uafbrudt, idet de tog retningen mod den vilde og bjergfulde egn, hvor de antog, at nogle af flygtningene rimeligvis ville ty hen, enten for at værge sig eller for at opnå forlig.

33

Af himlen de forlange
Løvers hjerter og tigres raphed,
Ja også deres grumhed.

– Fletcher.

Aftenen var faldet på, uden at de i de sidste to timer havde set nogen af deres ulykkelige staldbrødre, og nu kom Morton og hans tro tjener ud i hedemosen og nærmede sig en stor, enlig bondegård, der lå i indgangen til en vild kløft langt borte fra alle andre menneskelige boliger.

"Vore heste," sagde Morton, "kan ikke bære os længere, uden at få hvile og foder, som vi må se om muligt at skaffe dem her."

Med disse ord red han foran hen til huset, som i enhver henseende så ud til at være beboet. Røgen hvirvlede i tykke skyer ud af skorstenen, og udenfor døren sås der friske spor af hestehove, ja de kunne endog høre mumlen af menneskestemmer inde i huset; men alle de nedre vinduer var tæt lukkede med skodder, og da de bankede på døren, fik de intet svar. Efter forgæves at have råbt og bedt at komme ind, gik han hen til stalden for at sørge for deres heste, før de gjorde flere forsøg på at skaffe sig adgang, og her fandt de ti eller tolv heste, hvis udmattede tilstand såvel som deres sadlers og øvrige ridetøjs krigerske, men samtidig uordentlige udseende tydeligt tilkendegav, at deres ejermænd var flygtende oprørere i samme omstændigheder som de selv.

"Dette møde er et godt varsel," sagde Cuddie, "og de har fuldt op af oksekød, det er en afgjort sag, for her er en rå hud, der for ingen halv time siden har siddet på lænden af en stud. Den er varm endnu."

Opmuntrede af, hvad de havde set, vendte de tilbage til huset, hvor de anmeldte sig som folk, der var stedt i samme nød som de, der var derinde, og forlangte højlydt at komme ind.

"Hvem I så er," svarede en barsk stemme fra vinduet efter en langvarig og hårdnakket tavshed, "så forstyr ikke dem, der sørger over landets ødelæggelse og fangenskab og søger efter årsagerne til Himlens vrede og frafald, på det at de anstødsstene, vi er snublet over, kan blive ryddet af vejen."

"Det er nogle af de vilde whigger vester fra," sagde Cuddie, hviskende til sin herre, "det kan jeg høre på deres tale. Fanden skal tage mig, om jeg har lyst til at vove mig ind til dem!"

Men Morton råbte atter til dem, der var indenfor, og forlangte at komme ind. Men da hans anmodninger ikke ænsedes, åbnede han et af de nedre vinduer, skød de slet befæstede skodder til side og trådte ind i det store køkken, hvorfra stemmen havde lydt. Mumlende mellem tænderne, idet han stak hovedet ind ad vinduet, "at han håbede, at der ingen skoldende hed søbekål stod på ilden," fulgte Cuddie bagefter ham, og herre og tjener så sig nu i selskab med ti til tolv væbnede mænd, der, tilsyneladende fordybet i deres andagtsøvelser, sad omkring skorstenen, på hvilken der blev lavet forfriskninger.

I de skumle, af køkkenilden oplyste ansigter havde Morton let ved at genkende nogle af de sværmere, der mest havde udmærket sig ved deres urimelige modstand mod alle

mådeholdne skridt, sammen med deres kendte sjælehyrde, den trosivrige Ephraim Macbriar, og den vanvittige Habakuk Mucklewrath. Cameronianerne rørte hverken tunge eller hånd for at byde deres ulykkesfæller velkommen, men vedblev at lytte efter Macbriars dæmpede foredrag, mens han bad, at den Almægtige ville tage sin hånd bort fra sit folk og ikke tilintetgøre det på sin vredes dag. At de var vidende om de ubudne gæsters tilstedeværelse, sås kun af de tvære og harmfulde blikke, som de fra tid til anden kastede til dem, når deres øjne mødtes.

Da Morton så, i hvilket uvenligt selskab han mod sit vidende havde trængt sig ind, begyndte han at tænke på at trække sig tilbage, men lagde, idet han drejede sit hoved, med en vis uro mærke til, at to kraftige mænd i al stilhed havde taget plads ved det vindue, gennem hvilket han var kommet ind. En af disse ildevarslende skildvagter hviskede til Cuddie:

"Søn af den dyrebare kvinde Mause Headrigg, gør ikke længere fælles sag med dette troløshedens og fordærvelsens barn. Gå din gang og tøv ikke, for blodhævneren er bagved dig."

Med disse ord pegede han på vinduet, ad hvilket Cuddie uden at nøle sprang ud, da den meddelelse, der var blevet ham gjort, tydeligt nok tilkendegav, at han i modsat fald ville udsætte sig for personlig fare.

"Jeg har ikke held med vinduer," var hans første tanke, da han var kommet ud i fri luft. Hans anden gjaldt den skæbne, der sandsynligvis ventede hans herre. "De vil tage livet af ham, de morderiske slyngler, og tror, at de derved gør en god gerning, men jeg vil vende tilbage til Hamilton og se, om jeg ikke kan få nogle af vore egne folk til at bringe hjælp i nødens time."

Med disse ord skyndte Cuddie sig hen til stalden, hvor han tog den bedste hest, han kunne finde, i stedet for sit eget udmattede dyr, og galoperede derpå afsted i den af ham påtænkte retning.

Larmen af hans hests hovslag forstyrrede et øjeblik sværmernes andagt, men da den havde tabt sig i det fjerne, sluttede Macbriar sin bøn, hvorpå hans tilhørere rejste sig fra den bukkede stilling, hvori de med mørke, nedadvendte blikke havde hørt på den, og alle fæstede nu barsk deres øjne på Henry Morton.

"I viser mig nogle sære ansigter, I herrer," sagde han til dem. "Jeg er aldeles uvidende om, hvormed jeg kan have fortjent det."

"Skam dig, skam dig!" udbrød Mucklewrath, opfarende, "ordet, du har hånet, skal vorde en klippe, som skal knuse og lemlæste dig; det spyd, du ville have sønderbrudt, skal gennembore din side. Vi har bedt og kæmpet og bønfaldt om et offer, som kunne afsone menighedens synder, og se! selve forargelsens hoved overgives i vor hånd. Som en tyv er han trængt ind gennem vinduet; han er en vædder, der er blevet fanget i krattet, og hvis blod skal vorde et drikoffer til kirkens forløsning fra hævnen, og stedet skal kaldes Jehovah Jereh, for offeret er tilendebragt. Op, derfor, og bind offeret med reb ved alterets horn!"

Der opstod en bevægelse blandt selskabet, og dybt beklagede Morton i dette øjeblik det uforsigtige hastværk, hvormed han havde vovet sig ind blandt det. Han var kun væbnet med sit sværd, da han havde ladet sine pistoler blive i hylstrene på sin sadel, og da alle whiggerne var forsynet med skydevåben, var der liden eller ingen udsigt for ham til at slippe fra dem ved at

gøre modstand. Men Macbriars mellemkomst beskyttede ham foreløbigt.

"Tøv endnu en liden stund, brødre! Lad os ikke bruge sværdet i overilelse for at uskyldigt blod ikke skal komme til at hvile tungt på os. – Hør," fortsatte han, henvendt til Morton, "vi vil gøre afregning med dig, før vi hævner den sag, du har forrådt. Har du ikke i alle hærens forsamlinger gjort dit åsyn så hårdt som flint imod sandheden?"

"Det har han, det har han," mumlede de tilstedeværendes dybe stemmer.

"Han har stedse opfordret til fred med de ildesindede," sagde de.

"Og ført ordet for indulgensens sorte og vederstyggelige synd," sagde en anden.

"Og ville have givet hæren i Monmouths vold," sagde en tredje, "og var den første, som forlod den redelige og mandige Burley, mens denne endnu holdt stand ved broen. Jeg så ham på heden, hvor hans hest blødte af hans sporer, længe før skydningen var ophørt ved broen."

"Vil I overvælde mig med Eders råb, I herrer," sagde Morton, "og tage mig af dage uden at have hørt mig, da er dette måske noget, som står i Eders magt, men I vil synde for Gud og mennesker ved at begå et sådant mord."

"Hør den unge mand, siger jeg," sagde Macbriar, "for Himlen ved, at vore indvolde har higet efter ham, for at han kan blive bragt til erkendelse af sandheden og anvende sine evner til dens forsvar, men han er forblindet af sin kødelige viden og har foragtet lyset, mens det luede foran ham."

Da der var blevet tilvejebragt tavshed, skred Morton til at fremhæve den ærlighed, han havde lagt for dagen ved underhandlingerne med Monmouth, og den kraft, hvormed han havde deltaget i den påfølgende kamp.

"Jeg er måske ikke, I herrer," sagde han, "helt i stand til at gå så vidt, som I ønsker med at skaffe mine trosfæller midler til at tyrannisere andre, men ingen kan gå videre end jeg i at hævde vor egen lovlige frihed. Og jeg må nødvendigvis påstå, at havde andre samstemt med mig i rådet eller villet stå ved siden af mig i kampen, ville vi i aften, i stedet for at være en overvundet og uenig hob, kunne have lagt vore våben fra os i en heldbringende og hæderlig fred eller svunget dem i triumf efter en afgørende sejr."

"Han har udtalt ordet," sagde en af de forsamlede, "han har tilstået sin kødelige egennytte og erastianisme; lad ham dø døden!"

"Stille, siger jeg atter," sagde Macbriar, "for jeg vil forhøre ham yderligere. Var det ikke ved din hjælp, at den ildesindede Evandale to gange undgik død og fangenskab? Var det ikke gennem dig, at Miles Bellenden og hans mandskab af mordere frelstes fra sværdets æg?"

"Jeg er stolt af at kunne sige, at I i begge disse henseender har sagt sandhed," svarede Morton.

"Der hører I det!" sagde Macbriar, "atter har hans mund udtalt det. Og gjorde du det ikke for en medianitisk kvindes skyld, henhørende til prælatismens yngel, et legetøj, der tjener til madding på ærkefjendens snare? Gjorde du ikke alt dette for Edith Bellendens skyld?"

"I formår ikke," svarede Morton stolt, "at bedømme mine følelser for denne unge dame, men hvad jeg har gjort, ville jeg have gjort, også uden at hun havde været til."

"Du er en genstridig oprører mod sandheden," sagde en anden med er truende ansigt. "Handlede du ikke, som du gjorde, for at du ved at skaffe den alderstegne kvinde, Margaret Bellenden, og hendes broderdatter bort kunne forpurre John Balfours kloge og gudfrygtige plan om at få Basil Olifant, der havde lovet at drage i marken, når disse kvinders jordiske gods blev ham sikret til at deltage i kampen?"

"Jeg havde aldrig hørt tale om en sådan plan," svarede Morton, "og kunne derfor ikke forpurre den, men tillader Eders religion Eder at bruge sådanne uhæderlige og umoralske midler til at hverve tilhængere?"

"Stille," sagde Macbriar, noget forlegent, "det tilkommer ikke dig at tilrettevise fromme bekendere eller at fortolke covenantens forpligtelser. For øvrigt har du vedkendt dig synd og bedrøveligt frafald nok til at berede en hær nederlag, om den så var så talrig som sandet på havets kyster. Og det er vor formening, at vi ikke tør lade dig gå tryg og i live fra os i det øjeblik, da vi bad med den gudfrygtige Josva og sagde: "Hvad skulle vi sige, når Israel har vendt ryggen til sine fjender?" Da kom du og blev overgivet til os, ligesom ved lodtrækning, på det at du kunne lide straf som den, der har arbejdet dårligt i Israel. Mærk derfor mine ord. Det er nu sabbat, og vi vil ikke lægge hånd på dig i dag og udgyde dit blod, men når den tolvte time slår, er det et tegn på, at din tid her på jorden er udløbet! Brug derfor den dig tilståede frist, for den er snart omme. – Grib fangen, brødre, og tag hans våben."

Denne befaling blev givet så uventet og udført så pludseligt af de af de tilstedeværende, der efterhånden havde samlet sig bagved og omkring Morton, at han blev overmandet og afvæbnet og hans arme bundet med en sadelgjord, førend han kunne sætte sig kraftigt til modværge. Da det var gjort, opstod der en dyb og truende tavshed. Sværmerne tog plads omkring et stort egetræsbord og lod Morton sætte sig bundet og hjælpeløs således imellem dem, at han havde uret, hvis slag skulle angive hans dødstime, lige overfor sig. Der blev sat mad frem for dem, hvoraf de tilbød deres offer noget, men som man let kan tænke sig, havde han ingen synderlig madlyst, og da den var blevet taget bort, fortsatte de deres andagtsøvelser. Macbriar, hvis hidsige iver dog måske ikke udelukkede nogle følelser af tvivl og anger, begyndte at kæmpe i bønnen, ligesom for at fravriste guddommen et tegn på, at den blodige ofring, de havde i sinde at foretage, var en velkommen gerning, og hans tilhørere anstrengte ivrigt øjne og øren ligesom for at opfange et syn eller en lyd, der kunne udlægges eller fordrejes til en tilkendegivelse af bifald, og rettede nu og da mørke blikke mod viseren på urskiven for at iagttage, hvorledes den nærmede sig henrettelsens øjeblik.

Mortons øjne tog hyppigt samme retning med den sørgelige betragtning, at der ikke syntes at være nogen mulighed for, at hans liv kunne blive strakt ud over det smalle afsnit, som viseren havde at tilbagelægge af skiven, før den kom til den dødssvangre time. En fast religiøs tro, en urokkelig æresfølelse og en ren bevidsthed om hans uskyldighed satte ham i stand til at tilbringe denne mellemtid i mindre sindsbevægelse, end han selv ville have troet, hvis forholdet var blevet ham forudsagt. Og

dog fattedes der ham noget af den stærke og oplivende fornemmelse af, at han havde retten på sin side, som havde opretholdt ham under lignende omstændigheder, da han havde været i Claverhouses vold. Da havde han vidst, at der blandt de tilstedeværende var mange, som beklagede hans stilling, og nogle, som bifaldt hans handlemåde, men nu blandt disse blege, grusomme sværmere, hvis hårde blikke snart skulle henvendes, ikke alene med ligegyldighed, men endog med triumf på hans henrettelse – uden en ven, som kunne sige ham et kærligt ord eller sende ham et enten deltagende eller opmuntrende øjekast – ventende, mens det sværd, som skulle gøre det af med ham, sneg sig langsomt og ligesom en hårsbred ad gangen ud af stedet, og dømt til at drikke dødens bitterhed dråbe for dråbe – nu var det intet under, at hans stemning var mindre rolig, end den havde været under nogen som helst tidligere fare. Mens han stirrede på sine bødler, syntes de at forandre former og træk, ligesom spøgelser i en feberagtig drøm. Deres skikkelser blev større og deres ansigter mere fordrejede, og således som hans ophidsede indbildningskraft forvanskede de virkeligheder, han havde for øje, kunne han have troet sig omringet af en skare dæmoner, i stedet for af menneskelige væsener. Væggene syntes at dryppe af blod, og urets sagte pikken dirrede med en så lydelig og pinlig tydelighed i hans øre, som om enhver lyd havde været et nålestik i høreredskabets blottede nerve.

Med smerte følte han sin sjæl vakle på randen mellem denne og den tilkommende verden. Han gjorde en kraftanstrengelse for at vinde sindsro til fromme betragtninger, og da han under denne naturens frygtelige strid var ude af stand til at ordne sine

tanker til passende udtryk, tog han instinktmæssigt sin tilflugt til den bøn om forløsning og ro i sindet, som findes i den engelske kirkes bønnebog. Macbriar, hvis slægt hørte til denne trosbekendelse, genkendte øjeblikkelig ordene, som den ulykkelige fange fremsagde halvhøjt.

"Det manglende bare," sagde han, mens hans blege kind blussede af harme, "for at udrydde min kødelige ulyst til at få hans blod udgydt. Han er en prælatist, der, forklædt som erastianer, har opsøgt lejren, og alt og mere end alt, hvad der er blevet sagt om ham, må nødvendigvis være sandhed. Hans blod kommer over hans hoved, den bedrager! Lad ham gå til Tophet med den slet fordulgte messebog, som han kalder en bønnebog, i sin højre hånd."

"Jeg istemmer min sang imod ham!" udbrød den vanvittige. "Ligesom solen gik tre streger tilbage på solskiven for at bebude den hellige Hezekiahs helbredelse, således skal den nu gå fremad, for at synderen kan blive udryddet blandt folket og covenanten indført i sin renhed!"

Han sprang derpå op på en stol i en afsindig stilling for at foregribe det afgørende øjeblik ved at skyde viseren fremad, og flere af de tilstedeværende begyndte allerede at gøre deres mordervåben færdige til henrettelsen, men i det samme standsedes Mucklewraths hånd af en af hans staldbrødre.

"Tys!" sagde han, "jeg hører larm langt borte."

"Det er bækken, der risler over småstenene," sagde en.

"Det er blæsten, der suser mellem bregnerne," sagde en anden.

"Det er ryttere, som komme galoperende," tænkte Morton, hvis hørelse var blevet skærpet af den farlige stilling, hvori han

befandt sig. "Gud give, de må komme som mine befriere!"

"Det er ryttere!" udbrød Macbriar. "Se ud, om I kan opdage, hvem de er."

"Fjenderne er over os!" råbte en, der for at efterkomme hans befaling havde åbnet et af vinduerne.

Straks efter hørtes stærke hovslag og lydelige stemmer rundt omkring huset. Nogle rejste sig for at gøre modstand og nogle for at undvige. Dørene og vinduerne blev pludselig sprængt, og rytternes røde kjoler viste sig inde i køkkenet.

"Ned med de blodtørstige oprørere! Husk på kornet Grahame!" råbtes der fra alle kanter.

Lysene blev slukket, men ved ildens usikre skær kunne blodbadet fortsættes. Flere pistolskud blev løsnede, og den whig, som var Morton nærmest, fik, idet han rejste sig, en kugle, snublede over fangen, som han rev over ende ved sin tyngde, og lå døende henstrakt ovenpå ham. Denne tilfældighed frelste sandsynligvis Morton fra den ulykke, han måske ellers kunne være kommet til i et så tæt håndgemæng, i hvilket der i hen ved fem minutter løsnedes skud og uddeltes sværdhug.

"Er fangen frelst?" udbrød Claverhouses velkendte røst. "Søg efter ham og gør det af med den hund af en whig, som ligger der og stønner."

Begge befalinger blev efterkommet. Den såredes stønnen bragtes til at forstumme ved et stød af en pallask, og da Morton var blevet befriet for sin byrde, blev han ufortøvet løftet op af den trofaste Cuddie, der hulkede af glæde over at se, at intet af det blod, hans herre var dækket af, var flydt ud af dennes egne årer. En hvisken i Mortons øre, mens hans pålidelige tjener

løste hans bånd, forklarede hemmeligheden af rytternes højst betimelige komme.

"Mens jeg søgte efter nogle af vore egne folk, som kunne hjælpe Eder ud af whiggernes hænder, stødte jeg på Claverhouses afdeling, og da jeg på den måde var kommet i klemme mellem Djævelen og det dybe hav, tænkte jeg, det er bedst, at du tager ham med, for han må være træt af at stå folk ihjel i aften, og i morgen er der atter en dag, og lord Evandale skylder Eder sit liv og Monmouth giver pardon for et godt ord, fortæller dragonerne mig. Vær derfor ved frisk mod, så vil det nok gå os godt."

Anmærkning til kapitel 33.

Tanken om hovedbegivenheden i det foregående kapitel vaktes hos mig ved en lignende tildragelse, som fortaltes mig af en nu afdød person, der beklædte en vigtig stilling i toldfaget, hvortil han havde svunget sig op ved sin iver og utrættelighed på en mere underordnet plads, og som kontrollør på kysten af Galloway på den tid, da øen Mans særrettigheder gjorde smugleriet næsten almindeligt på den kant af landet, havde været så heldig højligt at fornærme nogle af de vigtigste smuglere ved sin tjenesteiver.

Dette gjorde hans stilling betænkelig og bragte mere end en gang hans liv i fare. Navnlig stødte han en sommeraften efter solens nedgang, mens han var ude at ride, på en flok af de mest fortvivlede smuglere der på egnen. De omringede ham uden voldsomheder, men på en sådan måde, at det var tydeligt nok, at de ville bruge vold, hvis han gjorde modstand, og lod ham at forstå, at han måtte tilbringe aftenen med dem, da de havde været så heldige at træffes. Embedsmanden satte sig heller ikke til modværge, men bad dem om tilladelse til at sende en bondeknøs hjem til sin hustru og sine børn for at lade dem vide, at han kom senere hjem, end han havde ventet. Da han måtte give knøsen denne besked i smuglernes påhør, kunne han intet håb om befrielse støtte på den, undtagen for så vidt knøsens skarpsindighed og hans hustrus ængstelse og kærlighed kunne vække et sådant, men skulle hans meddelelse blive afgivet og

modtaget bogstaveligt, hvad han vidste, at smuglerne ventede, var det rimeligt, at den ved at standse uroen over hans udeblivelse fra hjemmet ville forhale enhver søgen, til den måske var unyttig. Idet han derfor gjorde en dyd af nødvendighed, sagde han sit bud besked og lod det gå og fulgte tilsyneladende beredvilligt med smuglerne til et af deres sædvanlige smuthuller, hvor han satte sig til bords med dem. De begyndte nu at drikke og adsprede sig med plumpe løjer, mens deres fange, ligesom Mirabel i "Den Ubestandige", havde den vanskelige opgave at skulle optage deres uforskammetheder som vittigheder, svare godmodigt på deres fornærmelser og undgå den lejlighed, de søgte til at indvikle ham i et skænderi for at få påskud til at mishandle ham. Det lykkedes ham også en kort tid, men snart så han, at det var deres hensigt at dræbe ham eller dog mishandle ham således, at han næppe ville beholde livet. En vis agtelse for sabbataftenens hellighed, som endnu, underligt nok, bestod mellem disse rå mennesker, trods deres daglige overtrædelser af guddommelige og menneskelige love, afholdt dem fra at begynde på deres grusomheder, før sabbatten var forbi. Mens de sad omkring deres urolige fange, hviskede ord af forfærdeligt indhold til hinanden og holdt øje med viseren på et ur, som snart skulle angive den time, da et drab efter deres opfattelse ville være lovligt, hørte deres formentlige offer en svag susen ligesom af blæsten mellem vissent løv. Den kom nærmere og lignede lyden af en bæk, der i sit løb støder imod sine bredder; den kom endnu nærmere, og kunne tydeligt skelnes at hidrøre fra ryttere, der nærmede sig i galop. Hendes ægtefælles udeblivelse og bondeknøsens beskrivelse af det mistænkelige udseende af dem, blandt hvem han var blevet tilbage, havde foranlediget mrs. *** til at henvende sig til den nærmeste by om en afdeling dragoner, som således ved Forsynets bistand indtraf tids nok til at frelse ham fra yderligere overlast, om ikke fra fuldstændig undergang.

34

Spil, pibe, op, gjald højt, trompet!
Forkynd for hele kloden rund,
At mere værd end navnløst liv
Er flygtig, hæderkronet stund.

– En unavngiven.

Da det fortvivlede håndgemæng var ophørt, befalede Claverhouse sine folk at bære ligene ud, vederkvæge dem selv og deres heste og indrette dem på at tilbringe natten i bondegården og bryde op næste morgen, og idet han derpå henvendte sin opmærksombed på Morton, lå der forekommenhed, ja endog venlighed i den måde, hvorpå han tiltalte ham.

"I kunne have forskånet Eder selv for fare fra begge sider, mr. Morton, hvis I havde skænket mit råd fra i går formiddags nogen opmærksomhed, men jeg ærer Eders bevæggrunde. I er krigsfange, og Eders skæbne beror på kongen og statsrådet, men I skal blive godt behandlet, og jeg vil lade mig nøje med Eders æresord på, at I ikke vil forsøge på at flygte."

Da Morton havde givet dette, bukkede Claverhouse høfligt for ham og vendte sig om mod sin overvagtmester.

"Hvor mange fanger, Halliday, og hvor mange faldne?"

"Tre faldne inde i huset, sir, to huggede ned i gården og en i haven, seks i alt. Fire fanger."

"Bevæbnede eller ubevæbnede?" spurgte Claverhouse.

"Tre af dem bevæbnede til tænderne," svarede Halliday, "en ubevæbnet; han synes at være præst."

"Ah, formodentlig det langørede paks trompeter," sagde Claverhouse med et flygtigt blik på sine ofre. "Jeg vil tale med ham i morgen. Før de andre tre ned i gården og tag to roder og lad dem skyde ned, og hør, indfør i ordrebogen, at tre oprørere, som blev grebet med våben i hånd, blev skudt, samt dato og stedets navn – Drumshinnel hedder det nok. Pas godt på præsten til i morgen; da han ikke var bevæbnet, må han underkastes et kort forhør. Eller det er måske bedst at fremstille ham for statsrådet; det vil, håber jeg, fritage mig for en del af dette modbydelige slid. Mr. Morton skal behandles høfligt, og pas på, at folkene sørger ordentligt for deres heste, og lad min rideknægt vaske Vildblods bovblad med noget eddike; sadlen har trykket den lidt."

Alle disse forskellige befalinger – om liv og død, fangernes bevogtning og vaskningen af hans hests bovblad – uddeltes med den samme ubevægede og ensformige røst, hvori intet tonefald tydede på, at den talende anså det ene pålæg for vigtigere end det andet.

Cameronianerne, der så nyligt havde været villige til at blive en blodig henrettelses redskaber, skulle nu selv lide den og syntes at være lige redebonne til begge dele, ligesom heller ingen af dem røbede mindste spor af frygt, da det befaledes dem at gå udenfor for ufortøvet at dø. Deres barske sværmeri opretholdt dem i dette skrækkelige øjeblik, og de gik med bestemte miner og tavse, med undtagelse af, at en af dem, idet han forlod værelset, så Claverhouse lige i ansigtet og med

alvorlig og sindig røst sagde: "Ulykke skal følge voldsmanden!" hvilket Claverhouse kun besvarede med et hånligt smil.

Ikke så såre var de gået, før Claverhouse gav sig i lag med noget mad, et par af hans folk havde skaffet til veje, og opfordrede Morton til at følge hans eksempel, idet han sagde, at det havde været en anstrengende dag for dem begge, men Morton vægrede sig ved at spise, da den pludselige forandring af forholdene, overgangen fra gravens rand til udsigt til liv, havde foranlediget en svimlende omvæltning i hele hans væsen, hvorimod han, da den samme forvirrede fornemmelse var ledsaget af en brændende tørst, udbad sig at få noget at drikke.

"Jeg skal med fornøjelse drikke Eder til," sagde Claverhouse, "for der står et krus fuldt af ale, som må være god, hvis der overhovedet findes god ale her i egnen, da whiggerne altid forstår at finde den bedste. Eders tjener, mr. Morton," tilføjede han, efter at have fyldt et bæger med ale til sig selv og rakt sin fange et andet.

Idet Morton førte det til sine læber og ville til at drikke, forkyndte karabinskuddene udenfor vinduet, hvorpå der fulgte en dyb og hul stønnen, som blev gentaget to eller tre gange og hver gang blev svagere og svagere, de tre mænds skæbne, som nys havde forladt dem. Morton gøs og satte det urørte bæger fra sig.

"I er endnu uerfaren i sådanne ting," sagde Claverhouse, efter ganske roligt at have drukket sin ale, "og jeg fatter ikke dårligere tanker om Eder som ung soldat, fordi de synes at gøre et så pinligt indtryk på Eder. Men vane, pligt og nødvendighed forsoner en med alt."

"Da vil jeg håbe," sagde Morton, "at de aldrig skal forsone mig med optrin som disse."

"I vil vel næppe tro," svarede Claverhouse, "at jeg, da jeg begyndte min løbebane som soldat, havde så stor modbydelighed som nogen for at se blod blive udgydt. Det forekom mig, som om det blev presset ud af mit hjerte, og dog vil enhver whig, I måtte spørge om det, fortælle Eder, at jeg hver morgen drikker et bæger varmt blod på fastende hjerte. Men ærligt talt, mr. Morton, hvorfor skulle vi lægge så stor vægt på døden, hvad enten den rammer os selv eller andre? Der dør hver dag mennesker; ikke en klokke slår, uden at den er en eller andens ligklokke; hvorfor da betænke sig på at forkorte andres livsmål, eller være alt for omhyggelig for at forlænge ens eget? Det er alt sammen et lotteri. I skulle have døet, når midnatstimen kom; den er kommet, og I er i live og i god behold, og loddet har ramt dem, der ville have myrdet Eder. Det er ikke dødskampen, det er værd at tænke på ved en begivenhed, der en gang må indtræde og kan ramme os i hvilket som helst givet øjeblik. Det er det minde, soldaten efterlader sig, ligesom det lysskær, der følger efter den nedgående sol. Det er alt, hvad der fortjener at ænses og udmærker den kækkes eller den fejes død. Når jeg tænker på døden, mr. Morton, som noget, det er umagen værd at tænke på, er det i håb om en gang at komme til at hvile på en med møje og hæder vundet valplads og dø med sejrsråbet lydende i mit øre. *Det* ville det være værd at dø for og end mere værd at leve!"

I samme øjeblik, som Grahame havde udtalt disse anskuelser, og mens hans øje endnu tindrede af den krigerske begejstring, der udgjorde et så fremtrædende træk i hans

karakter, stillede en blodig skikkelse, der syntes at rejse sig lige op fra gulvet, sig lige overfor ham og åbenbarede den så ofte omtalte vanvittiges vilde skabning og modbydelige træk. Hvor hans ansigt ikke var dækket med blodstriber, var det rædsomt blegt, da døden havde lagt sin hånd på ham, og han fæstede et par øjne, hvori vanviddets grå lys endnu blinkede, om det end var i begreb med at forsvinde for altid, på Claverhouse og udbrød med sin sædvanlige vildhed i tonefaldet:

"Vil du stole på din bue og dit spyd, på din ganger og dit banner? Men vil Gud ikke hjemsøge dig for det uskyldige blod, du har udgydt? Vil du prale af din klogskab, dit mod og din magt? Men vil Herren ikke dømme dig? Se, de fyrster, for hvis skyld du har solgt din sjæl til Fordærveren, skulle fordrives fra deres plads og forvises til andre lande og deres navne vorde en ødelæggelse og en forbavselse og en foragt og en forbandelse. Og du, som har drukket af raseriets vinbæger og er blevet drukken og afsindig deraf, du skal få til hjertes ønske opfyldt til din undergang, og din egen stoltheds håb skal tilintetgøre dig. Jeg stævner dig, John Grahame, til at møde for Guds domstol og blive krævet til regnskab for dette uskyldige blod og de strømme deraf, du andetsteds har udgydt."

Mens han sagde disse ord, som han udtalte meget højt, førte han sin højre hånd hen over sit blodige ansigt og rakte den op mod himlen, hvorpå han tilføjede med mattere stemme: "Hvor længe, hellige og trofaste Herre, vil du tøve med at dømme og hævne dine helliges blod?"

Idet han udtalte det sidste ord, faldt han bagover, uden at forsøge på at afværge det, og var død, før hans hoved rørte mod gulvet.

Morton blev stærkt rystet af dette mærkelige optrin og den døendes spådom, der stemte så sælsomt overens med det ønske, Claverhouse nylig havde ytret, og tænkte senere, da dette ønske syntes at være gået i opfyldelse, ofte på det. To af dragonerne, der var inde i stuen, blev, hvor forhærdede og vant til sådanne optrin de end var, højst forskrækkede over det pludselige syn, begivenheden og de ord, der var gået forud for den. Kun Claverhouse var ubevæget. I det første øjeblik efter at Mucklewrath var kommet til syne, havde han lagt sin hånd på sin pistol, men ved at se, i hvilken tilstand den sårede stakkel befandt sig, havde han straks taget den til sig igen, og med stor rolighed hørt på hans sidste ord.

Da han faldt, spurgte Claverhouse i en ligegyldig tone:

"Hvorledes kom den karl her? Tal, du gloende dumrian," tilføjede han, henvendt til den dragon, der var ham nærmest, "hvis du ikke vil, at jeg skal anse dig for at være en sådan kryster, at du er bange for en død."

Dragonen korsede sig og svarede stammende, "at den døde var undgået deres opmærksomhed, da de havde båret de andre lig ud, fordi han var kommet til at ligge under et par henkastede kapper, som havde skjult ham."

"Så bær ham da nu bort, du gabende tosse, og pas på, at han ikke bider dig, så at du kan gøre et gammelt ordsprog til skamme. – Det er noget nyt, mr. Morton, at de døde folk står op og skyder os fra vore stole. Jeg må passe på, at mine slyngler sliber deres pallasker skarpere. De plejer ellers ikke at gøre deres gerning så skødesløst. Men vi har haft en travl dag. De er trætte og deres klinger blevet sløve af deres blodige arbejde, og

jeg antager, at I, mr. Morton, ligesom jeg, intet har imod at få nogle timers hvile."

Med disse ord gabede han og tog et lys, som en af dragonerne havde bragt ham, bukkede høfligt for Morton og gik ind i det kammer, der var blevet sat i stand til ham.

Morton fik ligeledes sit særskilte soveværelse, og da han var blevet alene, var det første, han foretog sig, at takke Himlen, fordi den havde udfriet ham af fare, og det endog ved dem, der syntes at være hans farligste fjender, samt oprigtigt at bede om den guddommelige bistand til sin vejledning i tider, der var så rige på farer og vildfarelser. Og efter således at have udgydt sin sjæl i bøn til det store væsen, der havde givet ham den, søgte han den hvile, han havde så hårdt behov.

35

Anklagen færdig er, sagførerne beredte.
På deres bænke sidder dommerne
– et syn helt frygteligt.

– Beggar's Opera.

Så fast var den søvn, som fulgte efter den foregående dags sindsbevægelse og anstrengelse, at Morton næppe vidste, hvor han var, da han forstyrredes af hestetrampen, hæse menneskestemmer og vild klang af trompeter, hvormed der blæstes reveille. Straks efter trådte overvagtmesteren ind for at kalde på ham, hvilket han gjorde meget ærbødigt, idet han sagde, at generalen (for Claverhouse havde nu denne grad) håbede at have fornøjelsen af hans selskab undervejs, og da i visse stillinger en tilkendegivelse er en befaling, og Morton anså den nærværende, for en sådan, indfandt han sig så snart han kunne hos Claverhouse og fandt sin egen hest opsadlet til sig og Cuddie ved siden af den. Skydevåbnene var blevet dem begge frataget, men for øvrigt syntes de snarere at høre til eskadronen end til fangerne, og Morton fik lov til at beholde sit sværd, hvilket i disse dage var særkendet for en gentleman, ligesom Claverhouse også syntes at finde fornøjelse i at ride ved siden af ham, tale med ham og bringe hans forestillinger i forvirring, når han søgte at trænge ind i hans sande karakter. For det forekommende og dannede i denne officers væsen i almindelighed, de ophøjede og ridderlige anskuelser om krigersk selvopofrelse, han stundom udtrykte, og hans dybe og

klare indblik i det menneskelige hjerte krævede både bifald og beundring af den, der talte med ham, hvorimod på den anden side hans kolde ligegyldighed for soldatervold og grusomhed syntes at være aldeles uforenelig med de selskabelige og endog beundringsværdige egenskaber, han udfoldede. Morton kunne ikke bare sig for at sammenligne ham med Balfour fra Burley, og så stærkt slog denne tanke ham, at han lod falde et vink om den, mens de red ved siden af hinanden i nogen afstand fra eskadronen.

"I har ret," sagde Claverhouse smilende, "I har fuldkommet ret. Vi er begge sværmere, men der er igen forskel mellem ærens og den mørke og trodsige overtros sværmeri."

"Men I udgyder begge uden anger eller barmhjertighed blod," sagde Morton, ude af stand til at lægge skjul på sine følelser.

"Ganske vist," svarede Claverhouse med samme rolighed, "men af hvilken slags? Der er dog vel, skulle jeg mene, forskel mellem lærde og ærværdige prælaters og videnskabsmænds, kække soldaters og højbyrdige adelsmænds blod og det røde mudder, der står stille i salmesyngende håndværkeres, vanvittige folkeforføreres og dumme bønders årer, nogen forskel, kort sagt, mellem at spilde en flaske ædel vin og et krus dovent, plumret øl?"

"Eders forskel er for fin for min fatteevne," svarede Morton. "Gud uddeler enhver livsgnist, såvel bondens som fyrstens, og den, der letsindigt eller uden grund tilintetgøre hans værk, må altid stå til ansvar derfor. Hvilken større ret, for eksempel, har jeg nu til general Grahames beskyttelse, end da jeg første gang traf sammen med ham?"

"Og med nød og næppe undgik følgerne, skulle I sige?" sagde Claverhouse. "Nå, jeg vil svare Eder oprigtigt. Den gang troede jeg at have med en søn af et gammelt oprørsk rundhoved og en brodersøn af en karrig presbyteriansk laird at skaffe. Nu derimod kender jeg Eder bedre og ved, at der er noget hos Eder, som jeg agter lige så højt hos en fjende, som jeg ynder det hos en ven. Jeg har bragt en hel del i erfaring om Eder, siden vi sås første gang, og håber, at I har fundet, at min fortolkning af disse oplysninger ikke har været ufordelagtig for Eder."

"og dog," sagde Morton –

"Og dog," afbrød Grahame, idet han greb ordet, "ville I sige, var I den samme, da jeg første gang så Eder, som I nu er? Rigtigt, men hvorledes kunne jeg vide det den gang? Selv om endog min ulyst til at stille Eders henrettelse i bero kan vise Eder, hvilken høj grad af agtelse jeg nærede for Eders evner."

"Venter I, hr. general," spurgte Morton, "at jeg skal være så særdeles taknemmelig for dette bevis på Eders agtelse?"

"Bah, bah, I er alt for nøjeregnende," sagde Claverhouse. "Jeg troede, at I var et menneske af en helt anden slags, siger jeg Eder. Har I nogen sinde læst Froissart?"

"Nej," svarede Morton.

"Så kan jeg halvvejs have lyst til at få Eder sat i fængsel på et halvt års tid, for at skaffe Eder den fornøjelse," sagde Claverhouse. "Hans kapitler begejstrer mig mere end digtekunsten selv. Med hvilken ægte ridderlig følelse indskrænker han ikke sine skønne ytringer af sorg til den tapre og højbårne ridders død, hvis fald det var en ynk at se, så stor var hans trofasthed imod hans konge, hans rene tro på hans religion, hans dristighed mod fjenden, og hans troskab mod

hans hjertes dame! Ah, *benedicite*! Hvor sørger han ikke over en sådan ridderlighedens perles fald, hvad enten det er på den side, der tilfældigvis har hans medhold, eller det er på den modsatte. Men at nogle hundrede vanbyrdige bønder, som kun er født til at pløje jorden, fejes bort fra dens overflade, dermed har den højbårne og videbegærlige historieskriver vidunderlig lidt medlidenhed, lige så lidt eller mindre måske, end John Grahame af Claverhouse."

"I har en bondekarl i Eders vold, mr. general, for hvis skyld jeg," sagde Morton, "trods den foragt, I nærer for en stand, der af nogle filosoffer er blevet anset for lige så nyttig som krigsmandens, gerne ville – i al ærbødighed – anråbe Eders velvilje."

"I mener," sagde Claverhouse, seende i en erindringsbog, "en vis Hatherick – Hedderick – eller – eller – Headrigg. Ja, Cuthbert eller Cuddie Headrigg – her har jeg ham. Frygt ikke for ham, hvis han kun vil vise sig medgørlig. Damerne på Tillietudlem lagde for nogen tid siden et godt ord ind hos mig for ham; jeg tror han skal giftes med deres kammerjomfru. Han vil slippe let nok fra det, hvis han ikke forspilder sin lykke ved sin trodsighed."

"Jeg tror næppe, at han sætter en ære i at blive martyr," sagde Morton.

"Så meget des bedre for ham," svarede Claverhouse. "Men om karlen også havde mere at svare for, ville jeg dog tage mig af ham på grund af det dumdristige mod, der drev ham midt ind blandt vore tropper i nat. Dog ærligt talt, så har vi længe holdt øje med ham. Hejda, Halliday, bring mig den sorte bog."

Da vagtmesteren havde bragt sin foresatte denne ildevarslende fortegnelse over de misfornøjede, som var opført i alfabetisk orden, begyndte Claverhouse at vende bladene, mens han red videre, og læse navnene op, alt som de forekom.

"Cumblegumption, præst, halvhundrede år gammel, erkender indulgensen, indesluttet, underfundig, osv. – bah, bah! – Ha – he – her har jeg ham – Heathercat, fredløs prædiker, ivrig cameronianer, holder gudelige forsamlinger mellem Campfie-bakkerne – nej, det er heller ikke ham. Ha, her er han; Headrigg Cuthbert, moderen en forhærdet puritanerinde; selv er han et enfoldigt menneske, som nok vil være rask nok til at slås, men intet anlæg har til sammensværgelser. Kan bedre bruge sin hånd end sit hoved og kunne drages over på den rette side, hvis han ikke nærede så stor hengivenhed for – "

Her så Claverhouse på Morton, hvorpå han lukkede bogen og skiftede tone.

"Trofast og ærlig er ord, som aldrig er spildt på mig, mr. Morton. I kan være rolig for, at der ikke skal vederfares den unge mand noget ondt."

"Oprører det ikke et sind som Eders," spurgte Morton, "at deltage i en fremgangsmåde, som skal støttes ved sådanne smålige undersøgelser angående ubetydelige personer?"

"I tror da vel ikke, at vi gør os den ulejlighed?" sagde generalen hånligt. "Sognepræsterne indhenter for deres egen skyld frivilligt deslige oplysninger til deres egen efterretning i hvert sogn; de kender bedst de skabede får i flokken. Allerede for tre år siden har jeg fået Eders kontrafej."

"Virkelig?" udbrød Morton. "Vil I da ikke gøre mig den tjeneste at meddele mig det?"

"Med fornøjelse," svarede Claverhouse, "det kan ikke gøre synderligt fra eller til, da I ikke kan hævne Eder på præsten, eftersom I rimeligvis vil komme til at forlade Skotland i nogen tid."

Dette blev sagt i en ligegyldig tone, men Morton gøs uvilkårligt ved at høre ord, som tydede på forvisning fra hans fødeland. Min før han fik svaret, begyndte Claverhouse at læse:

"'Henry Morton, en søn af Silas Morton, oberst i det skotske parlaments rytteri, og Morton til Milnwoods brodersøn og formentlige arving. Har kun ufuldstændige kundskaber, men er forud for sin alder i ånd. Udmærket i alle legemsøvelser, ligegyldig for religionens former, men synes at hælde til presbyterianismen. Har højtflyvende og farlige anskuelser om tænke- og talefrihed og er en mellemting mellem en latitudinarier og en sværmer. Er meget beundret og afholdt af sine jævnaldrende, beskeden, stilfærdig og fordringsfri, men i sit hjerte ualmindelig dristig og umedgørlig. Han er ..." – her følger tre røde kors, mr. Morton, som betyder tredobbelt farlig. I ser, hvilken farlig person I er. Men hvad vil den karl?"

Idet han sagde disse ord, kom der en rytter ridende og afleverede et brev. Claverhouse løb det igennem, smilte hånligt, bød buddet sige til sin herre, at han skulle sende sine fanger til Edinburgh, andet svar behøvedes der ikke, og sagde, idet rytteren red bort, i en hånlig tone til Morton:

"Det er en af Eders eller rettere sagt af Eders gode ven Burleys forbundsfæller, som svigter Eder. Hør hvad han skriver: "Bedste sir!" (jeg gad vide, når vi er kommet på en så fortrolig

fod med hinanden), "Det må være mig tilladt at bringe Eders Excellence min ydmyge lykønskning til den sejr" – hm, hm – "Hans Majestæts hær har vundet. Jeg er så fri at underrette Eder om, at jeg har ladet mine undergivne gribe til våben for at opsnappe alle flygtninge, og at jeg allerede har gjort adskillige fanger," og så fremdeles. Underskrevet Basil Olifant. I kender formodentligt den karl af navn?"

"Er han ikke en slægtning af lady Margaret Bellenden?" spurgte Morton.

"Jo," svarede Grahame, "og hendes faders slægts mandlige om end fjerne arving og desuden en bejler til den skønne Edith, skønt han er blevet afvist som hende uværdig, men i særdeleshed er han en oprigtig beundrer af godset Tillietudlem med alt dets tilliggende."

"Da bærer han sig galt ad med at anbefale sig," sagde Morton, idet han undertrykte sine følelser, "hos familien på Tillietudlem ved at holde med vort ulykkelige parti."

"Å, denne hædersmand Basil forstår trods nogen at bære kappen efter vejret!" svarede Claverhouse. "Han var utilfreds med regeringen, fordi denne ikke ville kuldkaste et testamente, hvorved den afdøde jarl af Torwood havde skænket sin egen datter sit eget gods, og var vred på lady Margaret, fordi hun ikke viste lyst til en forbindelse med ham, og på den smukke Edith, fordi hun ikke syntes om hans lange, grimme person. Han sluttede sig derfor til Burley og opbød sine undergivne i den hensigt at hjælpe ham, stadig dog forudsat, at han ikke ville behøve hjælp, det vil sige, hvis I havde slået os i går. Og nu foregiver slynglen, at han hele tiden kun har set på kongens bedste, og efter alt, hvad jeg ved, vil statsrådet også tage hans

foregivende for gode varer, da han har forstået at skaffe sig venner i det, og nogle snese fattige, trosivrige landstrygere vil blive skudt eller hængt, hvorimod denne underfundige skurk dækker sig med troskabens dobbelte, med hykleriets rævepels vel forede kåbe."

Tiden blev fordrevet med samtaler om dette og andre emner, idet Claverhouse stadig ytrede sig med største uforbeholdenhed for Morton og snarere behandlede ham som ven og staldbroder end som fange, så at, hvor usikker hans skæbne end var, de timer, han tilbragte i selskab med denne mærkelige mand, lettedes så meget ved hans indbildningskrafts brogede spil og dybe kendskab til den menneskelige natur, at tiden, efter at han var blevet krigsfange, hvorved han var blevet fritaget for sin usikre og farlige stilling blandt oprørerne og følgerne af deres mistroiske nag, gik mindre pinefuldt end nogensinde, siden han var trådt op i det offentlige liv. Med hensyn til sin skæbne lignede han nu en rytter, der har lagt tøjlerne på sin hests hals og ved at overgive sig til omstændighederne er i det mindste blevet fri for den opgave at forsøge på at lede den. I denne stemning fortsatte han sin rejse, på hvilken tallet af hans ledsagere stadigt forøgedes med udsendte rytterskarer, der vendte tilbage fra alle kanter og som oftest medbragte de ulykkelige mennesker, der var faldet i deres hænder der. Omsider nærmede de sig Edinburgh.

"Da vort statsråd," sagde Claverhouse, "formodentlig har besluttet ved sin nuværende jubileren at vise hvor stor dets tidligere forskrækkelse var, har det tilkendt os sejrherrer et slags triumferende indtog med vore fanger, men da jeg ikke

ganske kan erkende det smagfulde ved dette, vil jeg unddrage mig fra min andel i skuespillet og samtidig befri Eder for Eders."

Med disse ord overgav han befalingen til Allan, der nu var blevet oberstløjtnant, og red, idet han drejede ind i en sidegade, i stilhed ind i byen, kun ledsaget af Morton og to eller tre tjenere. Da Claverhouse kom til det herberg, hvor han plejede at bo i Canongate, anviste han sin fange et lille værelse og tilkendegav ham, at hans æresord foreløbig bandt ham til det.

Da Morton havde tilbragt et kvarters tid med at gruble over omskiftelserne i sit liv i den seneste tid, kaldte en stærk larm nede på gaden ham hen til vinduet, idet trommer, trompeter og pauker kappedes i støjen med en talrig hobs råb og underrettede ham om, at det kongelige rytteri drog forbi i det af Claverhouse omtalte triumferende optog. Byens øvrighedspersoner havde, ledsaget af deres vagt af hellebardister, budt sejrherrerne velkommen ved byens port og gik nu foran dem som henhørende til toget. Den næste genstand var to hoveder, som blev båret på piker, og foran hvert blodigt hoved blev de lemlæstede ofres hænder båret, som med rå spot af dem, der bar dem, ofte nærmedes hinanden ligesom til formaning eller bøn. Disse blodige sejrstegn tilhørte to ved Bothwell Bro faldne prædikere, og bagefter dem kom en af en bøddelknægt styret karre med Macbriar og to andre fanger, der syntes at være hans standsfæller. De var barhovedede og stærkt bundet, men så sig ikke des mindre om med en mine, der vidnede mere om triumf end om modfaldenhed, og syntes i ingen henseende at være bevæget enten af den skæbne, der var overgået deres staldbrødre, hvis blodige vidnesbyrd blev båret

foran dem, eller af frygt for deres egen nærforestående henrettelse, hvorpå disse indledende skridt så tydeligt pegede.

Bagefter disse således til offentlig beskæmmelse og spot fremstillede fanger kom der en afdeling ryttere, der svang deres pallasker og fyldte den brede gade med jubelråb, som besvaredes med støjende hujen og skrigen af pøbelen, der i enhver større by er alt for glad over at turde råbe hurra for alt, hvad der kalder den sammen. Bagefter rytterne kom den store hob af fangerne med nogle af deres førere i spidsen, der behandledes med ethvert bevis på opfindsom spot og forhånelse. Flere var sat til hest med ansigterne mod dyrenes haler, og nogle var lænket til lange jernstænger, som de var nødt til at bære i deres hænder ligesom galejslaverne i Spanien på deres vandring til den søstad, hvor de skulle bringes ombord. Hovederne af andre, der var faldet, blev båret i triumf foran de overlevende, nogle på piker og hellebarder, andre i sække med de dræbtes navne skrevet udenpå. Disse var de genstande, der indledte det gyselige optog, hvis deltagere syntes at være lige så sikkert dømte til døden, som om de havde været iførte domfældte kætteres sanbenitoer ved en autodafé.

Bagefter kom der en navnløs skare af flere hundrede i tallet, af hvilke nogle havde, trods deres ulykke, beholdt en vis tillid til den sag, for hvis skyld de havde lidt fangenskab og snart skulle aflægge et endnu blodigere vidnesbyrd, og andre var blege, modløse og forknytte og syntes at være tvivlrådige om, hvorvidt de havde gjort klogt i at slutte sig til en sag, som Forsynet syntes at have forkastet, og at se sig om efter en eller anden udvej, ad hvilken de kunne undgå følgerne af deres ubesindighed. Atter andre syntes at være ude af stand til at danne sig nogen mening

om sagen eller nære hverken tillid, håb eller frygt, men traskede, skummende af tørst og træthed, afsted som overanstrengte okser, der er ligegyldige for alt, undtagen deres nuværende elendige tilstand, og uden at have nogen tydelig forestilling om, hvorvidt de blev drevet til slagterhuset eller ud på græs. Disse ulykkelige mennesker bevogtedes på begge sider af ryttere, og bagefter dem kom rytteriets hovedafdeling, hvis krigsmusik genlød fra de høje huse på begge sider af gaden og blandede sig med dens egne jubel og triumfråb og pøbelens vilde hujen.

Morton var nær ved at få ondt, mens han stirrede på det sørgelige skue, og i de blodige hoveder og levende ofres end mere ynkværdige og smertefulde træk genkendte ansigter, som han havde gjort bekendtskab med under det kortvarige oprør. Han sank ned på en stol i en forvirret og bedøvet tilstand, som han blev vækket fra af Cuddies stemme.

"Gud hjælpe os, sir!" sagde den stakkels karl, hvis tænder klaprede som en nøddeknækker, hvis hår stod så stive som svinebørster, og hvis ansigt var så blegt som et ligs, "Gud hjælpe os, sir! Vi skal straks op i statsrådet! Ak Gud, hvorfor vil alle disse stolte lorder og herremænd sende bud efter en fattig karl som mig? og så er min moder oven i købet kommet den lange vej fra Glasgow for at se mig aflægge vidnesbyrd, som hun kalder det. Det vil sige bekende og blive hængt, men Fanden skal tage mig, om jeg vil være sådant et tossehoved, hvis jeg ellers kan undgå det. Men der kommer Claverhouse selv. Gud fri og frelse os, siger jeg endnu en gang!"

"I må ufortøvet indfinde Eder i statsrådet, mr. Morton," sagde Claverhouse, som var trådt ind, mens Cuddie havde talt,

"og Eders tjener må følge med. I behøver ikke at nære frygt for følgerne for Eder selv personligt, men jeg vil forberede Eder på, at I vil få et og andet at se, som vil volde Eder megen smerte, og som jeg gerne havde forskånet Eder, hvis det havde stået i min magt. Min vogn venter på os. Skal vi tage afsted?"

Man vil let indse, at Morton ikke vovede at modsætte sig denne opfordring, hvor ubehagelig den end kunne være. Han stod op og fulgte med Claverhouse.

"Jeg kan lade Eder vide," sagde denne, mens han gik foran ned ad trappen, "at I vil slippe for godt køb, og det samme vil Eders tjener, hvis han kan tæmme sin tunge."

Til sin umådelige glæde opfangede Cuddie disse sidste ord.

"Vær kun ikke bange for mig," sagde han, "hvis bare moder ikke stikker sin finger i suppen."

I samme øjeblik blev han grebet i skulderen af gamle Mause, som havde set sit snit til at trænge sig ind i forstuen.

"O barn, barn," sagde hun til Cuddie, idet hun faldt ham om halsen, "glad og stolt og bedrøvet og ydmyget er jeg på en og samme gang over at se min søn gå hen og aflægge vidnesbyrd om sandheden med sin mund i statsrådet, ligesom han gjorde det med sine våben på valpladsen."

"Stille, stille, moder!" udbrød Cuddie, "er det nu tid at tale om sådanne ting, I gamle tåbelige kone? Jeg vil hverken aflægge vidnesbyrd om det ene eller det andet, kan jeg fortælle Eder. Jeg har talt med mr. Poundtext og vil afgive erklæringen, eller hvad det nu kaldes, og når vi gør det, vil vi alle gå fri. Han har bjerget sit eget og alle sine folks liv, og det er en præst efter mit sind. Jeg kan ikke lide nogen af disse prædikener, der ender sig med en salme på Grassmarket [Note 3)]."

"Ak, Cuddie, nødigt vil jeg, at de skal gøre dag fortræd," sagde gamle Mause, ynkeligt delt mellem sin søns sjæls og hans legemes frelse, "men husk på, mit kære barn, at du har kæmpet for troen, og lad nu ikke frygten for at miste jordiske goder unddrage dig fra den gode kamp."

"Snik snak, moder," svarede Cuddie, "jeg har allerede kæmpet alt for meget, og rent ud sagt er jeg ked af det håndværk. Jeg har brystet mig længe nok med alle disse våben af bøsser og pistoler og køllerter og bandolerer og holder en hel del mere af plovkæppen. Jeg ved ikke, hvad der skulle bringe et menneske til at slås (det vil sige, når han ikke er vred), undtagen frygten for at blive hængt eller skudt, hvis han vender ryg."

"Men, kæreste Cuddie," fortsatte den udholdende Mause, "din bryllupsklædning – o mit barn, plet ikke din bryllupsklædning!"

"Gå, gå, moder," sagde Cuddie, "ser I ikke, at folkene venter på mig? Frygt ikke for min skyld. Jeg forstår langt bedre end I, hvorledes jeg skal svare, for I står og sladrer om bryllup, i stedet for at det kommer an på at snakke sig fra galgen."

Med disse ord løsrev han sig fra sin moders omfavnelse og bad de soldater, som tog ham under bevogtning, at føre ham ufortøvet til forhørssalen, hvortil Claverhouse og Morton allerede var kommet.

36

Mit fødeland, god nat!

– Lord Byron.

Det skotske statsråd, som skik og brug efter kronernes forening havde beklædt med en stor dømmende myndighed samtidig med det almindelige tilsyn med forvaltningsvæsenet, var trådt sammen i det gamle mørke, til parlamentshuset i Edinburgh stødende gotiske værelse, da general Grahame trådte ind og tog plads blandt dets medlemmer ved rådsforsamlingsbordet.

"I har bragt os en slump vildt i dag, general," sagde en høj adelsmand blandt rådsherrerne. "Her er en kryster, som skal skriftes, en kamphane, som sætter sig til modværge, og hvad skal jeg kalde den tredje, general?"

"Uden flere lignelser vil jeg bede Eders Nåde at kalde ham en person, for hvem jeg nærer særlig deltagelse," svarede Claverhouse.

"Og en whig oven i købet?" sagde adelsmanden, idet han stak en tunge frem, der altid var for stor til hans mund, og satte sine grove træk i lave til et hånsmil, som de syntes at være fortrolige med.

"Ja, Eders Nåde, en whig, som Eders Nåde var sekstenhundrede og en og fyrre," Svarede Claverhouse med sit sædvanlige skin af uforstyrrelig høflighed.

"Der fik I den, mylord hertug," sagde en af statsmændene.

"Ja vist, ja vist," svarede hertugen leende, "efter historien ved Dumclog er han ikke til at få i tale. Men lad nu fangerne komme ind, og læs I dokumentet op, hr. skriver."

Skriveren oplæste da en forskrivning, hvorved general Grahame af Claverhouse gik i borgen for, at Henry Morton den yngre fra Milnwood i betragtning af sin delagtighed i det nys stedfundne oprør skulle begive sig til udlandet og blive der, til det måtte blive anderledes bestemt af Hans Majestæt, og det under livs- og legemsstraf for bemeldte Henry Morton og en bøde af ti tusinde mark for hver af hans to forlovere.

"Modtager I kongens nåde på disse vilkår, mr. Morton?" spurgte hertugen af Lauderdale, der var formand i statsrådet.

"Jeg har intet andet valg, mylord," svarede Morton.

"Så underskriv dokumentet."

Morton gjorde det uden at svare, da han helt vel indså, at det, således som hans sag stod, ville være umuligt for ham at slippe for bedre køb. Macbriar, der i samme øjeblik førtes, bundet til en stol, da han var så svag, at han ikke kunne stå, hen til den nederste ende af rådsforsamlingsbordet, så Morton være i begreb med at gøre sig skyldig i hvad der i hans øjne ikke var bedre end religionsfornægtelse.

"Han har sat kronen på sit frafald ved at bekende tyrannens kødelige magt!" udbrød han med et dybt suk. "En faldet stjerne! En faldet stjerne!"

"Ti stille, sir," sagde hertugen, "og gem Eders vejr til at blæse på Eders egen vælling med. I vil finde den skoldende hed, lover jeg Eder. – Lad den anden fange, der har nogen sund menneskeforstand, komme ind. Når et får springer over en grøft, følger de andre bagefter."

Cuddie førtes ubundet, men under bevogtning af to hellebardister, ind og stilledes ved siden af Macbriar ved den nederste ende af bordet. Den stakkels fyr så sig om med et ynkeligt blik, hvori rædsel for de fornemme mænd, i hvis nærværelse han befandt sig, og medlidenhed med hans medfanger blandede sig med en ikke ringe frygt for de personlige følger, der truede ham selv. Han gjorde sit klodsede buk med dobbelt så stor ærbødighed som ellers og afventede derpå begyndelsen af det skrækkelige optrin.

"Var du med i slaget ved Bothwell Bro?" var det første spørgsmål, som tordnede i hans øre.

Cuddie pønsede på en benægtelse, men var fornuftig nok til ved nærmere overvejelse at indse, at sandheden ville blive ham for stærk, hvorfor han med ægte caledonisk undvigen svarede:

"Jeg vil ikke sige, at det jo nok kan være muligt, at jeg var der."

"Svar bestemt, slyngel, ja eller nej? Du ved, at du var der."

"Det tilkommer ikke mig at modsige Eders nådige og velbyrdige Herlighed," svarede Cuddie.

"Endnu en gang, var du der? Ja eller nej?" sagde hertugen utålmodigt.

"Kære herre," svarede Cuddie atter, "hvor kan et menneske så lige huske, hvor han har været hver dag i sit liv?"

"Sig frem, slubbert," sagde general Dalzell, "eller jeg slår tænderne ind i munden på dig med mit sværdfæste! Tror du, at vi ikke har andet at gøre end at følge dig på dine afspring og krumbugtninger ligesom mynder, der forfølger en hare?"

[Generalen skal have slået en af de fangne whigger, der var i forhør, med sit sabelfæste, så at blodet strømmede ud. Anledningen til denne umådelige voldsomhed var, at fangen havde kaldt den barske krigsmand "et moskovitisk rovdyr, der plejede at stege mennesker."

Dalzell havde længe stået i russisk tjeneste, som da ikke var nogen menneskelighedens skole.]

"Nu vel da," sagde Cuddie, "siden intet andet kan være Eder tilpas, så skriv da, at jeg var der."

"Godt," sagde hertugen, "og antager du, at opstanden der var oprør eller ikke?"

"Jeg har just ingen stor lyst, sir," svarede den forsigtige fange, "til at sige min mening om, hvad der kan koste mig min hals, men jeg tvivler dog på, at den var stort bedre."

"Bedre end hvilket?"

"Bedre end oprør, som Eders Herlighed kalder det," svarede Cuddie.

"Nå, det var fornuftigt talt," sagde Hans Nåde. "Og vil dit modtage kongens tilgivelse for din brøde som oprører og gå i kirke og bede for Hans Majestæt?"

"Med fornøjelse, sir," svarede den samvittighedsløse Cuddie, "og drikke hans skål oven i købet, hvis øllet er godt."

"Nå, det kalder jeg en ærlig karl," sagde hertugen. "Hvad bragte dig da i en sådan knibe, min skikkelige ven?"

"Kun dårlige eksempler, sir," svarede fangen, "og en tåbelig gammel kælling af moder, med Eders Nådes tilladelse."

"Nå, Gud være med dig, min ven," sagde hertugen, "og vogt dig en anden gang for slette råd. Jeg tror næppe, at du på egen hånd vil gøre dig skyldig i højforræderi. – Udfærdig hans benådning og bær skælmen der på stolen her hen."

Nu blev Macbriar båret hen på forhørspladsen.

"Var I med i slaget ved Bothwell Bro?" blev han ligeledes spurgt.

"Ja," svarede fangen i en kæk og bestemt tone.

"Var I bevæbnet?"

"Nej. Jeg gik med i mit kald for at forkynde Guds ord for dem, der havde draget sværdet for Hans sag."

"Med andre ord, for at hjælpe og understøtte oprørerne?" sagde hertugen.

"I har sagt det," svarede fangen.

"Nu vel da," fortsatte spørgeren, "så sig os, om I så John Balfour fra Burley iblandt dem? I kender ham sagtens?"

"Jeg takker Gud for, at jeg kender ham," svarede Macbriar, "han er en ivrig og oprigtig kristen."

"Når og hvor så I da sidst denne fromme mand?" lød det spørgsmål, som umiddelbart fulgte.

"Jeg er her for at svare for mig selv," svarede Macbriar med samme uforfærdethed, "og ikke for at bringe andre i fare."

"Vi skal vide," sagde Dalzell, "at få Eders mund på gled."

"Kan I bringe ham til at tro, at han er i en gudelig forsamling," svarede Lauderdale, "vil han nok selv få den i gang uden Eders hjælp. Nå, unge menneske, tal, mens legen er god. I er for ung til at kunne bære den byrde, der ellers vil blive Eder pålagt."

"Jeg trodser Eder," svarede Macbriar. "Det er ikke første gang, jeg er fængslet eller underkastet lidelser, og hvor ung jeg end er, har jeg dog levet længe nok til at vide, hvorledes jeg skal dø, når jeg opfordres til det."

"Ja, men der er visse ting, som må gå forud for en let død, hvis I bliver ved at vise Eder genstridig," sagde Lauderdale og ringede med en lille sølvklokke, der stod foran ham på bordet.

På dette tegn gik et rødt tæppe, som dækkede et slags niche eller gotisk fordybning i væggen, op og åbenbarede en bøddel,

en høj, bister og styg mand, der stod bagved et egetræsbord, hvorpå der sad tommelskruer og et jernhylster, den såkaldte skotske støvle, som i disse tyranniske dage brugtes til at pine anklagede med. Morton, der var uforberedt på dette skrækkelige skue, fo'r sammen, da tæppet gik op, men Macbriars nerver var fastere, og om end en naturlig rystelse et øjeblik havde forjaget blodet fra hans kinder, sendte kækheden det dog med større kraft tilbage i hans åsyn.

"Ved I hvem denne mand er?" spurgte Lauderdale i en dæmpet, barsk tone, der næsten tabte sig i en hvisken.

"Det er formodentlig," svarede Macbriar, "Eders blodtørstige befalingers skændige fuldbyrder på Guds folk. Jeg ænser ham og Eder lige lidt og frygter, Gud være lovet, ikke mere for hvad han kan tilføje, end for hvad I kan befale. Kød og blod kan krympe sig under de lidelser, hvortil I kan dømme mig, og den stakkels skrøbelige natur fælde tårer eller udstøde skrig, men jeg håber, at min sjæl ligger fast til ankers på troens klippe."

"Gør Eders pligt," sagde hertugen til bøddelen.

Manden trådte frem og spurgte med hård og skurrende røst, på hvilket af fangens lemmer han først skulle anvende sit redskab.

"Lad ham selv vælge," svarede hertugen, "jeg vil gerne vise ham en villighed i alt, hvad rimeligt kan være."

"Da I overlader det til mig," sagde fangen og strakte sit højre ben frem, "så tag det bedste. Jeg ofrer det villigt for den sag, for hvis skyld jeg lider [Note 4)]."

Med sine svendes bistand indesluttede nu bøddelen benet og knæet i den snævre jernstøvle, hvorpå han, efter at have stukket en kile af samme metal ind mellem knæet og randen af

anordningen, tog en hammer og ventede på nærmere befalinger. En velklædt mand, der af fag var læge, stillede sig på den anden side af fangens stol, blottede hans arm og lagde sin finger på hans puls for at lempe pinslen efter offerets kræfter. Da disse forberedelser var truffet, gentog statsrådets formand i samme barske tone som før sit spørgsmål:

"Hvornår og hvor så I sidst John Balfour fra Burley?"

I stedet for at svare ham, vendte fangen sine øjne mod himlen, ligesom for at bede Gud om styrke, og fremmumlede nogle ord, hvoraf de sidste: "Du har sagt, at dit folk skal være villigt på din vældes dag," tydeligt kunne høres.

Hertugen af Lauderdale lod sine øjne løbe rundt i rådsforsamlingen, som om han ville samle medlemmernes stemmer og nikkede, idet han dømte efter deres stumme tegn, for sit eget vedkommende ad bøddelen, hvis hammer øjeblikkelig faldt ned på kilen og ved at drive den ned mellem knæet og støvlen foranledigede den voldsomste smerte, hvilket tydeligt sås af den rødme, der bredte sig over offerets pande og kinder. Derpå løftede bøddelen atter hammeren i vejret og stod færdig til at slå endnu en gang.

"Vil I endnu ikke sige," spurgte hertugen af Lauderdale, "når og hvor I sidst skiltes fra Balfour fra Burley?"

"I har fået mit svar," svarede den lidende frejdigt, og det andet slag faldt. Det tredje og fjerde fulgte efter, men ved det femte, forinden hvilket en større kile var blevet stukket ind, udstødte fangen et smertesskrig.

Morton, hvis blod kogte ved synet af en sådan grusomhed, ville, skønt han var ubevæbnet og selv i stor fare, være sprunget frem, hvis Claverhouse, der havde lagt mærke til hans

sindsbevægelse, ikke havde holdt ham tilbage med magt, lagt sin ene hånd på hans arm og sin anden på hans mund og hvisket:

"Husk for Guds skyld på, hvor I er!"

Denne bevægelse blev til held for han ikke set af nogen af de andre rådsherrer, hvis opmærksomhed var optaget af det rædsomme skue, de havde for sig.

"Han er dånet," sagde lægen, "han er faldet i afmagt, mine høje herrer, og den menneskelige natur kan ikke udholde mere."

"Løs ham," sagde hertugen og tilføjede, henvendt til Dalzell: "Han vil stadfæste rigtigheden af et gammelt ordsprog, da han næppe vil ride i dag, skønt han har haft sine støvler på. Vi kommer vel til at gøre det af med ham?"

"Ja, afsig hans dom og lad så den vise være ude. Vi har nok at bestille alligevel."

Stærkt lugtende vande og essenser blev flittigt brugte for at bringe den ulykkelige fange til bevidsthed igen, og da hans første svage gispen tilkendegav, at han atter havde fået sine sansers brug, afsagde hertugen af Lauderdale dødsdom over ham som en i åbenbart oprør grebet højforræder og dømte ham til at føres fra skranken til den sædvanlige retterplads og der at hænges ved sin hals. Hoved og hænder skulle hugges af ham, når han var død, og anvendes efter statsrådets forgodtbefindende, og alle hans rørlige ejendele inddrages til Hans Majestæts brug.

[Statsrådets fremgangsmåde med dets slagtofres levninger, var ofte lige så barbarisk som dets øvrige adfærd. Prædikernes hoveder blev ofte opstillet på spyd mellem deres to hænder, hvis indvendige flader var vendt mod hinanden i en bedende stilling. Da den navnkundige Richard Camerons hoved stilledes således til skue,

vidnede en af tilskuerne om det, at det havde tilhørt en mand, der havde levet i bøn og prædiken og var død i bøn og kamp.]

"Gentag nu, domsforkynder," fortsatte han, "dommen for fangen."

Domsforkynderens hverv blev i disse dage og endnu langt senere varetaget af bøddelen i forbindelse med hans øvrige gerning og bestod i, at han for den ulykkelige forbryder gentog den af dommeren afsagte dom, som fik et yderligere og rædsommere eftertryk ved tanken om, at den modbydelige person, der udtalte den, samtidig skulle være fuldbyrder af de af ham forkyndte grusomheder. Macbriar havde næsten ikke forstået meningen af ordene, således som formanden først havde udtalt dem, men han var kommet tilstrækkeligt til sig selv til at kunne høre og svare på dommen, da den blev gentaget af den niddings hårde og forhadte stemme, som skulle fuldbyrde den, og efter de sidste skrækkelige ord: "Og dette kender jeg en ret dom at være," sagde han dristigt: "Jeg takker Eder, I herrer, for den eneste tjeneste, jeg ventede eller ville modtage af Eders hænder, den nemlig, at I skænker dette knuste og lemlæstede legeme, som i dag har lidt under Eders grusomhed, et så brat endeligt. Vel ville det kun have lidt at betyde for mig, enten jeg omkom i galgen eller i fængslet, men havde døden, der følger så tæt efter, hvad jeg har lidt i dag, fundet mig i min mørkets og trældommens celle, ville måske mange være gået glip af synet af, hvorledes et kristeligt menneske kan lide for en god sag. I øvrigt tilgiver jeg Eder, I herrer, det, hvortil I har dømt mig, og hvad jeg allerede har lidt, og hvorfor skulle jeg ikke det? I bereder mig et lyksaligt bytte, samkvem med engle og de retfærdiges sjæle, i stedet for selskab

med skrøbeligt støv og aske, og sender mig fra mørke til dag, fra dødelighed til udødelighed, med et ord, fra jorden til himlen! Kan derfor en døendes tak og tilgivelse både Eder, så modtager dem af mig, og gid Eders sidste øjeblikke må vorde ligeså glade som mine!"

Mens han talte således med et af glæde og triumf strålende ansigt, blev han båret bort af dem, der havde bragt ham ind i salen, og henrettet inden en halv times forløb, døende med den samme sjælsstyrke, som hele hans liv havde vidnet om.

Rådsforsamlingen blev opløst, og Morton sad atter i vognen ved siden af general Grahame.

"Hvilken vidunderlig sjælsstyrke og kækhed!" sagde Morton ved tanken om Macbriars opførsel, "hvor sørgeligt, at en sådan selvopofrelse, et sådant heltemod skulle være blandet med hans sekts grimme særkender."

"Mener I," sagde Claverhouse, "hans beslutning at dømme Eder fra livet? Dermed ville han have forsonet sig ved et eneste skriftsted, som for eksempel: 'Og Phineas stod op og afsagde dom', eller noget lignende. Men ved I, hvor I nu skal hen, mr. Morton?"

"Vi er på vejen til Leith, ser jeg," svarede Morton. "Kan jeg ikke få tilladelse til at se mine venner, før jeg forlader mit fødeland?"

"Der et blevet talt med Eders farbroder," svarede Grahame, "men han vil ikke besøge Eder. Den gamle herre er, og det ikke uden grund, blevet bange for, at hans ejendomme kunne komme til at undgælde for Eders højforræderi, men han sender Eder dog sin velsignelse og en lille sum penge. Lord Evandale er endnu særdeles ildebefindende, og major Bellenden er på

Tillietudlem for at bringe tingene der i orden igen. Slynglerne har anrettet stor ødelæggelse blandt lady Margarets gamle brevskaber og vanhelliget og tilintetgjort, hvad den gode dame kaldte Hans allernådigste Majestæts trone. Er der ellers nogen, I kunne ønske at se?"

Men et dybt suk svarede Morton: "Nej, det vil ingen nytte være til. Men mine forberedelser – hvor ubetydelige de end er, er der dog nogle at træffe."

"De er allerede blevet truffet," sagde generalen, "lord Evandale har forekommet ethvert af Eders ønsker. Her er en pakke fra ham med anbefalingsbreve til statholderen, prinsen af Oraniens hof, hvortil jeg selv har føjet et par. Jeg gjorde mine første felttog under ham og var første gang i ilden i slaget ved Seneff [Note 5)]. Her er nogle veksler til Eders første fornødenheder, og flere skal blive sendte til jer, hvis I måtte behøve dem."

Morton hørte på alt dette og modtog pakken med en forbavset og forvirret mine, så pludseligt blev forvisningsdommen fuldbyrdet.

"Og min tjener?" sagde han.

"For ham skal der blive sørget, og han skal om muligt atter komme i tjeneste hos lady Margaret Bellenden. Han vil vist næppe oftere forsømme mønstringen over lensmændene eller slå sig til whiggerne. – Men nu er vi nede ved bolværket og båden venter på Eder."

Det forholdt sig, som Claverhouse havde sagt. En båd ventede på kaptajn Morton med det til hans stand hørende rejsegods. Claverhouse trykkede hans hånd og ønskede ham god lykke og en glad tilbagekomst til Skotland i roligere tider.

"Jeg skal aldrig," sagde han, "glemme Eders ædle adfærd mod min ven Evandale under forhold, hvorunder mange anden ville have søgt at blive ham kvit."

Endnu et venskabeligt håndtryk, og de skiltes. Idet Morton gik ned ad bolværkstrappen for at komme i båden, lagde en hånd et i en meget lille skikkelse sammenlagt brev i hans. Han få sig om. Den, der havde givet ham det, syntes at være stærkt tilhyllet, lagde fingeren på læberne og forsvandt blandt mængden. Denne hændelse vakte Mortons nysgerrighed, og da han var kommet ombord i et skib, der skulle til Rotterdam, og så alle sine rejsefæller have travlt med at indrette sig til rejsen, benyttede han en lejlighed til at åbne den ham på en så gådefuld måde tilstillede skrivelse, der lød således: "Dit mod på den ulykkelige dag, da Israel flygtede for sine fjender, har for en del afsonet din forkærlighed for den erastianske anskuelse. Nu er det ikke tid for Ephraim at strides med Israel! – Jeg ved, at dit hjerte er hos den fremmedes datter, men vend dig bort fra denne dårskab, for i landflygtighed og på flugt, ja i døden selv skal min hånd hvile tungt på dette blodtørstige og ildesindede hus, og Forsynet har givet mig midler i hænde til at måle det med dets eget ødelæggelsens og forarmelsens mål. Dets borgs modstand var hovedårsagen til, at vi spredtes ved Bothwell Bro, og jeg har forpligtet mig til at hævne det på det. Tænk derfor ikke mere på hende, men slut dig til vore brødre i landflygtighed, hvis hjerter endnu higer efter dette elendige land for at frelse og befri det. Der er en trofast levning af dem i Holland, hvis øjne spejder efter befrielse. Foren dig med dem som en ægte søn af den tapre og værdige Silas Morton, og du vil blive godt modtaget for hans skyld og på grund af dine egne

gerninger. Skulle du findes værdig til atter at arbejde i vingården, vil du altid kunne erfare, hvor jeg færdes, ved at forhøre dig om Quintin Mackell fra Irongray i den sjældne kristelige kvinde, Bessie Maclures bolig i nærheden af det hus, hvor Niel Blane beværtede gæster. Så meget fra ham, der håber en gang igen at høre fra dig som en broder, der gør modstand på liv og død og kæmper mod synden. Vent imidlertid med tålmodighed og hold dig omgjordet med dit sværd og din lampe brændende som den, der våger om natten. For han, som skal dømme Esaus bjerg og gøre falske bekendere til strå og ildesindede til stubbe, vil komme i den fjerde nattevagt med klæder, der er farvede i blod, og Jakobs hus skal vorde plyndret, og i Josephs skal der gå ild. Jeg er den, som har skrevet det, hvis hånd har været mod de vældige i ødemarken."

Dette mærkelige brev var underskrevet J. B. fra B., men disse begyndelsesbogstaver var ikke nødvendige for at vise Morton, at det ikke kunne være fra nogen anden end Burley. Det gav ham på ny anledning til at beundre det utæmmelige sind hos den mand, der med lige så stor snildhed som kækhed og hårdnakkethed endog nu søgte at genoptage det væv af sammensværgelser, som så nyligt var blevet sønderrevet. Men han havde for tiden ingen som helst lyst til at vedligeholde en brevveksling, der ikke kunne andet end være farlig, eller forny en forbindelse, der på så mange måder nær var blevet fordærvelig for ham. De trusler, Burley havde udstødt mod slægten Bellenden, antog han kun for en ytring af hans ærgrelse over dens forsvar af Tillietudlem, og intet syntes mindre rimeligt, end at dens flygtede og overvundne modstander netop

i det øjeblik, da dens parti var det sejrende, kunne udøve mindste indflydelse på dens skæbne.

Ikke des mindre betænkte Morton sig dog et øjeblik på, om han ikke skulle meddele majoren eller lord Evandale underretning om Burleys trusler, men efter nærmere overlæg fandt han, at han ikke kunne gøre det, uden at forråde den hemmelighedsfulde brevskriver, da en underretning om hans trusler kun ville være til liden nytte, når han ikke samtidig gav dem en tråd til at forebygge dem ved at lade ham anholde, hvorved han selv ville gøre sig skyldig i et uædelt tillidsbrud for at hindre en ulykke, der næsten syntes at være indbildt. Efter moden overvejelse sønderrev han derfor brevet, efter først at have optegnet navnet og stedet, hvor der kunne fås oplysning om den, der havde skrevet det, og kastede stumperne i havet.

Mens Morton således var beskæftiget, kastede skibet sine fortøjninger los, og de hvide sejl fyldtes af en føjelig nordvest. Skibet krængede for blæsten og stød skummende gennem bølgerne, efterladende en lang og kruset fure som spor af dets gang. Byen og havnen, hvorfra han var sejlet, kunne ikke mere skelnes i det fjerne; bjergene, der omgav dem, smeltede til sidst sammen med den blå himmel, og Morton var for flere år skilt fra sit fødeland.

37

Med hvem mon tiden galoperer bort?

– Som man behager

Det er et held for fortællere, at de ikke, som skuespilforfattere, er bundet til tidens og stedets enhed, men efter godtbefindende kan føre deres personer til Athen og Theben og kalde dem tilbage, når det er dem belejligt. Tiden har, for at bruge Rosalindes lignelse, hidtil holdt skridt med vor helt, for fra Mortons første optræden som medbejler ved papegøjeskydningen og til hans afrejse til Holland var der næppe forløbet to måneder. År smutter imidlertid bort, før vi finder det muligt at genoptage tråden i vor fortælling, og tiden må antages at være galoperet hen over mellemrummet. Idet jeg derfor gør krav på min stands særret, tillader jeg mig at henvende læserens opmærksomhed på fortsættelsen af fortællingen, således som denne går ud fra et nyt tidspunkt, nemlig året efter den britiske revolution.

Skotland var nyligt begyndt at komme til ro efter den ved skifte af herskerslægt foranledigede rystelse og havde ved kong Williams kloge tålsomhed med nød undgået en langvarig borgerkrigs rædsler. Agerdyrkningen begyndte at blive genoplivet, og mennesker, hvis sind var blevet sat i bevægelse af de voldsomme politiske sammenstød og den gennemgribende forandring i kirken og statsstyrelsen, var begyndt at genvinde deres sædvanlige stemning og i stedet for at drøfte de offentlige

anliggender at skænke deres egne den samme opmærksomhed som før. Kun højlænderne modsatte sig den nys indførte tingenes orden og havde i betydeligt tal grebet til våben under viscounten af Dundee, som vore læsere hidtil har kendt under navn af Grahame af Claverhouse. Men tilstanden i højlandene var i reglen altid så urolig, at den almindelige rolighed i landet ikke antoges at ville i nogen væsentlig grad blive forstyrret af nogen der oppe herskende uorden, så længe denne blev holdt indenfor højlandenes egne grænser. I lavlandene havde jakobinerne, der nu udgjorde det svageste parti, opgivet håbet om enhver som helst fordel af åbenbar modstand, og det var nu blevet deres tur at holde hemmelige møder og danne foreninger til gensidigt forsvar, som regeringen kaldte højforræderi, hvorimod de selv råbte på forfølgere.

Skønt de triumferende whigger havde genindført presbyterianismen som statsreligion og tildelt de almindelige kirkeforsamlinger den dem tilkommende indflydelse, ville de dog langtfra gå så vidt, som cameronianerne og de mere overspændte nonkonformister under Charles og James højlydt krævede. De ville ikke låne øre til noget mæglende forslag om en genoprettelse af den højtidelige pagt og covenant, og de, der havde ventet at finde en ivrig covenantisk hersker i kong William, blev bittert skuffede, da han med den for sit fødeland ejendommelige koldsindighed tilkendegav, at han ville tåle alle religionsformer, der lod sig forene med statens sikkerhed. De overbærende anskuelser, som regeringen således nærede og gjorde sig til af, forargede højligt det voldsommere parti, der fordømte dem som stridende stik imod den hellige skrift, for hvilken snæverhjertede fortolkning de påberåbte sig forskellige

skriftsteder, der, som det let vil indses, alle var revet ud af deres sammenhæng og de fleste af dem valgte blandt de jøderne i det gamle testamente givne befalinger om at udrydde afgudsdyrkerne i det forjættede land. Ligeledes knurrede de stærkt over den indflydelse, verdslige personer tiltog sig ved udøvelsen af patronatsrettighederne, og kaldte dem et angreb på kirkens kyskhed, dadlede og fordømte som erastianske mange af de foranstaltninger, hvorved regeringen efter revolutionen viste sig tilbøjelig til at blande sig i kirkestyrelsen, og vægrede sig rent ud ved at aflægge troskabsed til kong William og dronning Mary, for disse for deres vedkommende havde aflagt ed på den højtidelige pagt og covenant, dette, som de kaldte den, den presbyterianske kirkes Magna Charta.

Dette parti blev derfor ved at knurre og være misfornøjet og offentliggjorde flere gange udtalelser mod frafald og årsager til Himlens vrede, som, hvis de var blevet forfulgt ligesom under de foregående konger, ville have medført de samme følger, et åbenbart oprør; men da det var tilladt de knurrende uforstyrret at holde deres møder og aflægge så mange vidnesbyrd, de ville, mod socianisme, erastianisme og alle tidens forviklinger og frafald, lagde deres iver, fordi den ikke mere æggedes af forfølgelse, sig efterhånden, deres tal formindskedes, og de sank ned til at blive denne spredte levning af alvorlige, samvittighedsfulde og uskadelige sværmere, for hvilke *Old Mortality*, hvis fortællinger har afgivet grundlaget for min beretning, kan betragtes som et ikke dårligt udtryk, men i de første år efter revolutionen var cameronianerne endnu en talrig og i sine politiske anskuelser heftig sekt, som regeringen gerne ville skræmme, om den end søgte at holde gode miner med den.

Disse mennesker dannede et af de voldsomme partier i staten, og trods deres gamle og nationale nag søgte de biskoppelige og jakobiterne flere gange at knytte forbindelser med dem og benytte deres misfornøjelse til at opnå deres bistand til den stuartske slægts tilbagekaldelse, og på den anden side støttedes revolutionsregeringen af lavlænderne i almindelighed, da disse for det meste var stemt for en mådeholden presbyterianisme og for en stor del udgjorde det parti, som under de tidligere trykkende regeringer var blevet brændemærket af cameronianerne, fordi de havde øvet deres gudsdyrkelse i kraft af den af Charles den Anden udstedte indulgens. Sådan var partiernes stilling i Skotland umiddelbart efter revolutionen.

En dejlig sommeraften red en fremmed, der så ud til at være en krigsmand af højere rang, på en god hest ved en bugtet skrænt, som endte i en udsigt over de romantiske ruiner af Bothwell Castle ved Clyde floden, der snor sig så smukt mellem klipper og skove for at slynge sig om denne borg, der i fordums dage blev opført af Aymer de Valence. Bothwell Bro lå lidt derfra og kunne ligeledes ses, og marken på den anden side af den, der tidligere havde været skuepladsen for kamp og blodsudgydelse, lå nu så rolig og stille som overfladen af en sommersø. Træerne og buskene, der voksede rundt omkring i en romantisk mangfoldighed af skygge, sås næppe at røre sig i aftenblæsten, ja endog flodens brusen syntes at mildnes i samklang med omgivelsernes stilhed.

Den vej, ad hvilken den rejsende red ned, fik hist og her skygge af enkelte store træer, men ellers af hække og frodige abildgårde, hvis grene nu hang fulde af sommerens frugter.

Den nærmeste genstand af vigtighed var en avlsgård, eller måske en lille herregård, som lå på en solbar skrænt, der var fuld af æble- og pæretræer. Ved foden af den sti, som førte op til denne beskedne bolig, lå der et lille hus, omtrent som om det havde været en portnerbygning, skønt det åbenbart ikke havde denne bestemmelse. Huset så hyggeligt ud og var holdt i en pynteligere stand, end det plejer at være tilfældet i Skotland. Det havde sin lille have, hvor der mellem køkkenurterne stod nogle frugttræer og buske. En ko og seks får gik og græssede i en løkke tæt ved; hanen struttede og galede og kaldte sin familie sammen omkring sig udenfor døren. En pyntelig stabel af kvas og tørv tilkendegav, at vinterbrændslet var blevet bragt hjem, og den tynde blå røg, som steg op fra den med halm omviklede skorsten og snoede sig bort mellem de grønne træer, tydede på, at aftensmaden stod på ilden. Til fuldstændiggørelse af dette lille skuespil af landlig fred og tilfredshed hentede et pigebarn på omtrent fem år vand i en spand fra en dejlig kilde af den klareste renhed, som vældede op ved foden af en halvt udgået, gammel, omtrent tyve skridt fra enden af huset stående eg.

Den fremmede holdt sin hest an og kaldte på den lille nymfe for at spørge om vejen til Fairy Knowe. Barnet, der næppe nok forstod, hvad der blev sagt til hende, satte sin vandspand fra sig, skilte sit hørgule hår ad i panden og spilede sine runde blå øjne op med det spørgende: "Hvad vil I?" der i almindelighed er en bondes første svar, hvis det kan kaldes således, på ethvert som helst spørgsmål.

"Jeg vil genre vide vejen til Fairy Knowe."

"Mo'er, mo'er," råbte den lille bondepige, mens hun løb hen til husets dør, "kom ud og tal med den fremmede herre."

Hendes moder kom; det var en smuk, ung bondekone, hvis oprindeligt skælmske og spøgefulde træk ægtestanden havde givet det adstadige, matroneagtige præg, der er et særkende for de skotske bønderkoner. Hun havde et spædbarn på den ene arm og glattede med den anden sit forklæde, ved hvilket et pluskindet barn på to år holdt sig fast. Den ældste pige, som den rejsende først havde set, gik bagved sin moder, så snart hun kom ud, og blev stående der, men tittede dog af og til ud for at se på den fremmede.

"Hvad er til tjeneste, sir?" spurgte den unge kone med et vist udtryk af en i hendes livsstilling ikke almindelig dannelse, som dog ikke var i mindste måde fripostig.

Den fremmede så et øjeblik meget vist på hende og svarede derpå:

"Jeg søger et sted, der hedder Fairy Knowe og en mand ved navn Cuthbert Headrigg. Kan I måske vise mig hen til ham?"

"Det er min mand, sir," sagde den unge kone med et velkomstsmil. "Vil I ikke stå af hesten, sir, og træde ind i vort ringe hus? Cuddie, Cuddie!" – her viste en hvidhåret skælm sig i døren til huset – "løb, min lille dreng, og sig fader, at en herre ønsker at tale med ham. Dog bliv – du, Jenny, har bedre forstand, løb du og sig ham det. Han er nede ved parken. Men vil I ikke stå af hesten, sir, og vente et øjeblik? Eller vil I måske heller have en bid ost og brød, eller en drik øl, til manden kommer? Øllet er godt, skønt jeg ikke skal sige det, da jeg selv har brygget det, men avlsfolk har strengt arbejde og må have noget, der kan holde deres kræfter vedlige, og derfor kommer jeg også en god slump malt i hvert bryg."

Mens den fremmede afslog hendes venlige tilbud, indfandt Cuddie, læserens gamle bekendt, sig i egen person. Hans ansigt indeholdt endnu den samme blanding af tilsyneladende enfoldighed og enkelte glimt af den snuhed, der så ofte findes i den tyksålede sko, og mens han tog rytteren i øjesyn, som om han aldrig havde set ham før, åbnede han, ligesom hans datter og hustru tidligere havde gjort, samtalen med det sædvanlige spørgsmål:

"Hvad er det, I vil mig, sir?"

"Jeg ønsker at stille nogle spørgsmål angående egnen her," svarede den rejsende, "og man har vist mig til Eder som en forstandig mand, der kan give mig svar på dem."

"Ja ganske vist, sir," sagde Cuddie, efter at have betænkt sig et øjeblik, "men først vil jeg dog nok vide, hvad det er for et spørgsmål. Jeg er blevet plaget med så mange spørgsmål i mine dage, og det på så sære måder, at hvis I kendte dem alle, ville I ikke undres over, at jeg synes at være lidt mistroisk. Min moder lod mig lære den lille katekismus, hvilket var en stor plage, og så skulle jeg vide besked om mine gudfædre og gudmødre for at kunne gøre den gamle frue tilpas, men sommetider blandede jeg dem mellem hinanden, og Så blev hun vred, og da jeg var blevet voksen, kom der en anden slags spørgen i mode, som huede mig endnu mindre end rigtige prygl, og hvori "lover og sværger du?" i det ene var bundet til enden af det andet. Så I ser, sir, at jeg nok kan have lyst til at høre spørgsmål blive stillet, før jeg svarer på dem."

"I har intet at frygte af mine, min gode ven. De angår kun tilstanden i landet."

"Landet?" svarede Cuddie, "å, med landet står det godt nok til, når det ikke var for den lede djævel, Claverhouse (de kalder ham nu for Dundee), der gør mudder oppe i højlandene med alle de Donald'er, Duncan'er og Dugald'er, der nogensinde har gået med bundløse bukser, i hælene på sig for at røre op i tingene, efter at vi har fået dem så jævnt godt i skik. Men Mackay vil nok gøre det af med ham, det er jeg temmelig sikker på. Han vil give ham løn som forskyldt, skal jeg love for."

"Hvad gør Eder så vis på det, min ven?" spurgte rytteren.

"Jeg hørte med mine egne øren," svarede Cuddie, "at det blev ham spået af en mand, der havde været stendød i tre timer og kom til live igen bare for at sige ham sin mening. Det var på et sted, der hedder Drumshinnel."

"Virkelig?" sagde den fremmede, "det kan jeg dog næppe tro, min ven."

"Så kunne I have spurgt min moder, hvis hun havde levet," svarede Cuddie, "for det var hende, der forklarede det for mig, for jeg troede, at manden kun var såret. I hvert fald talte han om Stuarternes fordrivelse med deres navns nævnelse og om den hævn, der bryggedes til Claverhouse og hans dragoner. De kaldte manden for Habakuk Mucklewrath. Han var tit forstyrret i hovedet, men alligevel en meget stiv prædiker."

"I synes at bo i en frugtbar og fredelig egn," sagde den fremmede.

"Vi må ikke klage, sir, hvis vi kan få kornet godt i hus," svarede Cuddie, "men havde I set blodet løbe lige så rask ovenpå broen hist henne, som vandet nogensinde er løbet nedenunder den, ville I ikke have synes, at det var så smukt et syn."

"Mener I slaget der for nogle år siden? Jeg var hos Monmouth den formiddag, min gode ven, og så en del af kampen."

"Så så I også et svært styr," sagde Cuddie, "der skal holde mig fra at slås så længe jeg lever. Efter Eders røde galonerede kjole og Eders opfæstede hat antog jeg nok, at I måtte være rytter."

"Og på hvilken side var I, min ven?" spurgte den videlystne rejsende.

"Haha!" svarede Cuddie med en listig mine eller hvad han anså for at være det. "Det er det ingen nytte til at sige, før jeg ved, hvem der spørger om det."

"Jeg må rose Eders forsigtighed, men den er unødvendig. Jeg ved, at I den gang var tjener hos Henry Morton."

"Ja!" svarede Cuddie forbavset, "men hvorledes er I kommet efter den hemmelighed? Ikke fordi jeg behøver at bryde mig en knappenål om det, for nu skinner solen på vor side af hækken. Gid min herre levede og kunne få et glimt af den at se."

"Hvad er der da blevet af ham?" spurgte rytteren,

"Han blev borte med det skib, som skulle til det kedelige Holland. Alle omkom, og min stakkels herre med. Der hørtes aldrig mere noget til enten mand eller mus."

Her drog Cuddie et dybt suk.

"I havde altså godhed for ham?" fortsatte den fremmede.

"Hvor kunne jeg vel andet? Hans ansigt var jo så mildt som solen, som man siger, og alle, der så ham, holdt af ham. Og en modig krigsmand var han. O havde I set ham dernede ved broen fare omkring som en flyvende drage for at få folk til at slås, der havde grumme lidt lyst dertil! Han og den surmule af whig, de kaldte for Burley – havde to mænd kunnet vinde et slag, havde vi ikke fået børst den dag."

"I nævnte Burley. Ved I, hvor han opholder sig?"

"Jeg ved ikke synderlig besked om ham. Folk sagde, at han rejste udenlands, og vore lidelsesbrødre ville ikke holde samkvem med ham, fordi han havde myrdet ærkebiskoppen. Og derpå kom han tilbage, ti gange barskere end før, og brød med mange af presbyterianerne, og da så prinsen af Oranien til sidst kom, kunne han hverken få bistand eller ansættelse på grund af sit slemme sind, og siden har man intet hørt til ham. Kun siger nogle, at stolthed og arrighed har gjort ham rent tosset."

"Og – og," – lagde den rejsende efter en lang nølen, "ved I noget om lord Evendale?"

"Om jeg ved noget om lord Evandale? Om jeg gør! Min unge frøken deroppe i huset er jo så godt som gift med ham!"

"De er altså ikke gift endnu?" sagde rytteren hastigt.

"Nej, kun hvad man kalder trolovede – jeg og min Jenny var til stede som vidner – det er ikke så mange måneder siden. Det var et langvarigt frieri. Få andre end Jenny og jeg ved hvorfor. Men vil I ikke stå af hesten? Jeg holder ikke af at se Eder sidde der. Skyerne trækker sig sammen i vest ad Glasgow til, og det siger de fleste kloge folk betyder regn."

En mørk sky var virkeligt også trukket op over den nedgående sol. Der faldt nogle tunge regndråber, og i det fjerne hørtes der dumpe tordenskrald.

"Fanden står i manden," sagde Cuddie, "kan han ikke enten stå af eller ride videre og søge herberg i Hamilton, før det begynder at regne?"

Men rytteren blev siddende ubevægelig på sin hest nogle øjeblikke efter sit sidste spørgsmål, som om han var blevet træt

af et eller andet ualmindeligt arbejde, til han omsider fattede sig ligesom ved en pludselig og pinefuld anstrengelse og spurgte Cuddie, om lady Margaret Bellenden endnu levede.

"Ja hun gør," svarede Cuddie, "men det er kun småt for hende. Det er gået bedrøveligt tilbage med familien, siden disse slemme tider begyndte, og den har lidt nok fra først til sidst og mistet den gamle herregård og hele den smukke ejendom og markerne, som jeg så tit har pløjet, og engene og min kålgård, som jeg skulle have haft igen, og det slet ikke for andet, kan man gerne sige, end fordi nogle stumper lammeskind blev borte i forvirringen, da Tillietudlem blev indtaget."

"Jeg har hørt noget om det," sagde den fremmede i en dybere tone og vendte hovedet bort. "Jeg har godhed for familien og vil gerne hjælpe den, hvis jeg kan. Kan I overlade mig en seng i Eders hus i nat, min ven?"

"Her er kun lidt plads, sir," svarede Cuddie, "men vi vil se ad, hellere end at I skal ride videre i regn og torden, for rent ud sagt, sir, så synes mig, at I ikke ser alt for rask ud."

"Jeg lider af svimmelhed," sagde den fremmede, "men det går snart over."

"Jeg ved, at vi kan give Eder en god aftensmad, sir," sagde Cuddie, "og for en seng skal vi sørge så godt, vi kan. Vi vil nødigt, at en fremmed skal savne, hvad vi selv har, skønt vi rigtig nok kun er simpelt forsynede med senge. For Jenny har så mange børn (Gud velsigne både dem og hende!), at jeg kommer til at bede lord Evandale om at lade os få en smule tilbygning her til huset."

"Jeg er let at gøre tilpas," sagte den fremmede, idet han gik ind i huset.

"Og I kan være vis på, at der skal blive sørget ordentligt for Eders hest; jeg ved nok, hvad en hest behøver til sit aftensfoder, og Eders er et prægtigt dyr."

Med disse ord trak Cuddie hesten ind i den lille kostald og råbte til sin kone, at hun skulle sørge for den fremmede så længe. Officeren trådte ind og satte sig på en bænk i nogen afstand fra skorstenen og vendte omhyggeligt ryggen til det lille gittervindue. Jenny (eller mrs. Headrigg, hvis læseren foretrækker at kalde hende således) opfordrede ham til at skille sig ved sin kappe og bredskyggede hat, men han undskyldte sig med, at han frøs, og for at fordrive tiden til Cuddie kom tilbage, gav han sig til at sladre med børnene, idet han stadig skyede sin værtindes forskende blikke.

38

Hvor mange sorgens tårer må ej rinde
Ved andres død, før selv vi døden finde!
Ved mindet om så mange tab vort hjerte
Opfyldes af vemodig, bitter smerte.

– Logan.

Cuddie kom snart igen og forsikrede i en oprømt tone den fremmede, "at hesten havde fået et godt foder, og at konen skulle lave en seng til ham oppe på gården, der var blødere og varmere end den, de selv kunne overlade ham."

"Er familien hjemme?" spurgte den fremmede med brudt og urolig stemme.

"Nej, sir, den er borte med alle tjenestefolkene. Den holder nu kun to og min kone, der har nøglerne og skal passe på huset, skønt hun ikke er noget lønnet tyende. Hun er født og opfostret i familien, og alting er hende betroet. Var de selv til stede, ville vi ikke tage os en sådan frihed uden deres tilladelse, men i deres fraværelse vil de ikke have noget imod, at vi viser en fremmed herre en villighed. Miss Bellenden hjalp gerne alverden, hvis hun havde evne, som hun har vilje, og hendes bedstemoder, lady Margaret, er meget høflig mod fornemme folk og heller ikke slem mod fattigfolk. – Men, kone, hvorfor kommer du ikke med melsuppen?"

"Bryd du dig bare ikke om det," svarede Jenny, "du skal nok få den, når tid er. Jeg ved jo, at du helst vil have din søbemad dygtigt varm."

Cuddie vimsede frem og tilbage og lo med et ejendommeligt udtryk af kløgt ved dette svar, hvorpå der fulgte en temmelig betydningsløs samtale mellem ham og hans hustru, hvori den fremmede ikke tog del. Omsider afbrød han dem med det spørgsmål:

"Kan I sige mig, når lord Evandale skal have bryllup?"

"Meget snart rimeligvis," svarede Jenny, førend hendes mand kunne komme til orde. "Det skulle have stået for længe siden, hvis gamle major Bellendens dødsfald ikke var kommet imellem."

"Den herlige gamle mand!" svarede den fremmede. "Jeg hørte i Edinburgh, at han var død. Var han længe syg?"

"Han kunne egentlig ikke siges at være rask, efter at hans svigerinde og hendes sønnedatter blev jaget ud af deres eget hus, og han måtte selv låne penge for at kunne føre processen, men det var i slutningen af kong James' dage, og Basil Olifant, som gjorde fordring på godset, blev papist for at indsmigre sig hos de styrende, og så kunne der ikke nægtes ham noget, hvorfor processen til sidst gik damerne imod, efter at de i mange lange år havde stridt i retten, og majoren blev, som jeg før sagde, aldrig rask mere. Og så blev Stuarterne jaget bort, og skønt han kun havde ringe årsag til at holde af dem, kunne han dog ikke tåle det, og det gjorde det af med ham. Og der kom kreditorer til Charnwood, og de tog alt, hvad der fandtes der. Han havde aldrig været rig, den gode, gamle mand, for han kunne ikke tåle at se nogen trænge."

"Han var i sandhed," sagde den fremmede med dirrende stemme, "en beundringsværdig mand. Det har jeg i det mindste hørt sige. Damerne har altså hverken formue eller beskytter?"

"De vil ikke mangle nogen af delene, så længe lord Evandale lever," sagde Jenny. "Han har været dem en tro ven i deres sorg. Endog det hus hvor de bor, tilhører Hans Herlighed, og ingen mand har, som min gamle svigermoder plejede at sige, tjent så længe og så hårdt for en hustru som den gode lord Evandale."

"Men hvorfor," spurgte den fremmede med en stemme, der bævede af sindsbevægelse, "hvorfor er han ikke tidligere blevet belønnet af genstanden for sin tilbøjelighed?"

"Fordi processen først måtte afgøres," svarede Jenny hastigt, "og mange andre familiesager bringes i orden."

"Ja," sagde Cuddie, "men der var også en anden grund, for den unge frøken –"

"Ti du bare stille og spis din mad," sagde hans hustru. "Jeg kan se, at herren slet ikke har det godt, og ikke kan få vor grove kost ned. Jeg vil straks slagte en kylling til ham."

"Det behøves ikke," sagde den fremmede, "jeg trænger kun til et glas vand og til at blive alene."

"Hvis I da vil være ulejliget med at følge med mig," sagde Jenny, mens hun tændte en lille lygte, "skal jeg vise Eder vej."

Cuddie tilbød ligeledes at gå med, men hans kone mindede ham om, "at hvis børnene blev alene, kunne de let komme op at slås og puffe hinanden ind i ilden," hvorfor han blev tilbage for at passe på dem.

Hans hustru gik i forvejen op ad en lille bugtet sti, der, efter at have snoet sig mellem noget krat af vinroser og gedeblad, førte til baglågen til en lille have. Jenny løftede klinken op, hvorpå de gik igennem en gammeldags have med klippede barlindehække og store bede til en glasdør, som hun lukkede op med en hovednøgle, og idet hun tændte et lys, som hun satte på

et lille sybord, bad hun ham undskylde, at hun lod ham blive der, mens hun gjorde hans værelse i stand. Hertil brugte hun ikke over fem minutter, men overraskedes, da hun kom tilbage, ved at se, at den fremmede var sunket ned på bordet med sit hoved. Hvad hun først frygtede for var en afmagt, men da hun kom nærmere hen til ham, kunne hun af hans afbrudte stønnen mærke, at det var et anfald af åndelig smerte. Hun trak sig derfor forsigtigt tilbage, til han løftede hovedet i vejret, og viste sig derpå uden at røbe, at hun havde lagt mærke til hans sindstilstand, og sagde ham, at hans seng var færdig. Den fremmede stirrede et øjeblik på hende, ligesom for at fatte meningen af hendes ord, som hun derpå gentog, og idet han bøjede hovedet til tegn på, at han havde forstået hende, gik han ind i et værelse, hvis dør hun viste ham. Det var et lille sovekammer, der, som hun sagde, brugtes af lord Evandale, når han var på besøg på Fairy Knowe, og på den ene side stødte til et lille porcelænskabinet, der vendte ud til haven, og på den anden til en sal, hvorfra det kun var skilt ved et tyndt bræddeskillerum. Efter at have sagt den fremmede god nat og ønsket ham at sove vel, gik Jenny så hurtigt, hun kunne, tilbage til sit eget hus.

"O, Cuddie," udbrød hun, idet hun trådte ind, "jeg er bange for, at det er ude med os!"

"Hvorledes det? Hvad går der ad dig?" spurgte den sindige Cuddie, der hørte til det slags folk, som ikke let bliver urolige over noget.

"Hvem tror du vel den fremmede herre er? O, at du skulle bede ham blive her!" udbrød Jenny.

"Hvad pokker gør så det til sagen, hvem han er? Nu er det jo ikke længere forbudt at huse eller omgås fremmede folk," sagde Cuddie, "og hvad behøver vi så at bryde os om, enten han er en whig eller en tory?"

"Ja, men det er en, som vil lægge nye hindringer i vejen for lord Evandales bryllup, hvis vi ikke passer bedre på ham," sagde Jenny. "Det er miss Ediths første bejler og din egen gamle herre, Cuddie."

"Det er fanden heller, kone!" udbrød Cuddie og sprang op, "tror du, at jeg er blind? Jeg ville have kendt mr. Henry Morton mellem hundrede."

"Ja, det er nu godt nok, Cuddie," svarede Jenny, "men om du også ikke er blind, er du dog ikke så klarsynet som jeg."

"Men hvorfor behøver du nu at rive mig det i næsen? Og hvad så du så ved den mand, som lignede vor master Harry?"

"Det skal jeg sige dig," svarede Jenny. "Jeg fik mistanke ved det, at han vendte sit ansigt bort fra os og talte med eftergjort stemme, hvorfor jeg satte ham på prøve ved nogle fortællinger fra gamle dage, og da jeg talte om søbemaden, du ved nok, lo han just ikke – men blinkede med sine øjne, så at jeg kunne se, at han forstod, hvad jeg mente. Og hele hans sorg drejer sig om miss Ediths giftermål, og jeg har aldrig set nogen mand mere medtaget af ægte kærlighed – ja jeg kan gerne sige mand eller kvinde – kun at jeg husker, hvor ulykkelig miss Edith blev, da hun fik at vide, at han og du, du slemme menneske, rykkede mod Tillietudlem med oprørerne. Men hvad stikker der nu manden?"

"Hvad der stikker mig?" sagde Cuddie, mens han hastigt trak nogle af de klædningsstykker, han havde trukket af, på igen.

"Jeg vil på øjeblikket op og hilse på min herre."

"Det lader du smukt være med, Cuddie," sagde Jenny roligt og bestemt.

"Fanden står i konen!" sagde Cuddie, "tror du, at jeg er en sådan nathue, at jeg altid vil lade mig hovmesterere af kvindfolk?"

"Hvem andre vil du vel have til at hovmesterere dig end mig?" indvendte Jenny. "Jeg skal gøre dig det begribeligt, inden du kan sno et høbånd. Kun vi ved, at den unge herre er i live, og på grund af, at han er så tilbageholdende, antager jeg, at han, hvis han fandt miss Edith gift eller nær ved at skulle giftes, ville liste sig bort i al stilhed og ikke volde dem mere bryderi. Men fik miss Edith at vide, at han levede, er jeg vis på, at hun, om hun så stod foran præsten med lord Evandale, ville sige nej i stedet for ja."

"Nå," svarede Cuddie, "hvad kommer det så mig ved? Holder miss Edith mere af sin gamle bejler end af sin nye, hvorfor skulle hun så ikke have lov til at skifte sind, ligeså vel som andre folk? Du ved selv, Jenny, at Halliday påstår, at du havde lovet at gifte dig med ham."

"Halliday er en løgner, og du er en tosse, at du vil høre efter, hvad han siger, Cuddie. Og hvad nu frøkenen angår, så kan du desværre være vis på, at mr. Morton ikke har andet guld end det, han har på sin kjole, og hvor kan han føde lady Margaret og den unge frøken?"

"Er ikke Milnwood der?" sagde Cuddie. "Den gamle laird testamenterede rigtig nok sin husholderske indtægten deraf for hendes levetid, fordi han intet hørte fra sin brodersøn, men det

kommer nu kun an på at give den gamle kone et godt ord, Så kan de komme nok så pænt ud af det, lady Margaret og de alle."

"Snik snak, Cuddie," svarede Jenny, "du kender kun lidt til dem, hvis du kan tro, at damer af deres stand vil bo til huse hos gamle Ailie Wilson, når de næsten er for stolte til at tage mod velgerninger endog af lord Evandale. Nej, nej, tager hun Morton, kommer de til at følge med lejren."

"Det ville rigtig nok blive slemt for den gamle frue," sagde Cuddie, "hun ville næppe kunne tåle at køre en hel dag på en rustvogn."

"Og hvilket skænderi ville det ikke blive til imellem dem om whigger og toryer," fortsatte Jenny.

"Ja det kan rigtig nok ikke nægtes," sagde Cuddie, "at den gamle frue er umådelig kilden i så henseende."

"Og endelig, Cuddie," fortsatte hans ægtefælle, der havde gemt sine kraftigste grunde til sidst, "hvis dette giftermål med lord Evandale går over styr, hvad bliver der så af vor egen smule frit hus, kålgården og græsningen til koen? Jeg er bange for, at vi begge to og de velsignede børn ville blive stødte ud i den vide verden."

Her begyndte Jenny at græde, og Cuddie vred og vendte sig som rådvildhedens sande billede. Omsider udbrød han:

"Nå, kone, kan du da sige os, hvad vi skal gøre uden alt dette vrøvl?"

"Vi skal slet ingenting gøre," svarede Jenny. "Lad bare, som om du ikke ved noget om denne herre, og sig for Guds skyld ikke et ord om, at han har været her eller oppe på gården. Havde jeg vidst det, havde jeg ladet ham få min egen seng og selv sovet i kostalden, for at han ikke skulle være kommet

derop. Det næste, der må sørges for, er at få ham bort i al stilhed i morgen, og jeg antager, at han ikke har hastværk med at komme igen."

"Min stakkels herre!" sagde Cuddie, "må jeg da ikke tale med ham?"

"Nej for Guds skyld," svarede Jenny, "du er ikke forpligtet til at kende ham, og jeg ville ikke have sagt dig det, hvis jeg ikke havde været bange for, at du skulle have kendt ham i morgen."

"Godt," sagde Cuddie med et dybt suk, "så må jeg gå ud og pløje i udmarken, for hvis jeg ikke må tale med ham, vil jeg helst være af vejen."

"Meget rigtigt, kære mand," svarede Jenny, "ingen har bedre forstand end du, når du får snakket lidt med mig om dine sager, men du bør aldrig gøre noget på egen hånd eller efter dit eget hoved."

"Man skulle næsten tro, at det var sandt," sagde Cuddie, "for der har altid været et kvindemenneske, som fik mig hen, hvor hun, og ikke hvor jeg ville. Først var der min moder," fortsatte han, idet han klædte sig af og tumlede ind i sin seng, "og så var der lady Margaret, som ikke engang ville lade mig beholde min sjæl for mig selv, og så kom hun og min moder op at skændes og trak mig hver sin vej, som om de hver havde fat i en ende af mig, ligesom når Punch og Djævelen rives om bageren på markedet, og nu har jeg fået en kone," mumlede han fremdeles, mens han svøbte tæpperne om sig, "og det ser ud til, at denne vil tage mig hel og holden under sin vejledning."

"Og er jeg måske ikke den bedste vejleder, du har haft i hele dit liv?" sagde Jenny, da hun sluttede samtalen ved at tage plads ved siden af sin ægtefælle og slukkede lyset.

Idet vi overlader dette par til søvnen, skal vi nu meddele læseren, at der tidligt næste morgen kom to af deres tjenere ledsagede damer til hest til gården Fairy Knowe, i hvilke Jenny til sin forfærdelse øjeblikkeligt genkendte miss Bellenden og lord Evandales søster, lady Emily Hamilton.

"Er det ikke bedst, at jeg går op til gården og gør ryddeligt der?" spurgte Jenny i sin forlegenhed over det uventede syn.

"Vi behøver kun hovednøglen," svarede miss Bellenden. "Gudyill kan åbne vinduerne i den lille dagligstue."

"Den lille dagligstue er lukket af og låsen i uorden," svarede Jenny, der huskede på det stedlige forhold mellem dette værelse og hendes gæsts sovekammer.

"Så i den røde stue," svarede miss Bellenden og red op til forsiden af huset, men ad en anden vej end den, ad hvilken Morton var blevet ført.

"Alt er forbi," tænkte Jenny, "hvis jeg ikke kan få ham hjulpet ud gennem bagsiden af huset."

Og dermed skyndte hun sig i stor angst og uro op ad bakken.

"Jeg burde hellere have sagt, at der var en fremmed der," var hendes næste naturlige betragtning. "Men så ville de have bedt ham blive og spise frokost. O Gud hjælpe os! Hvad skal jeg dog gøre? Og går ikke Gudyill oven i købet der i haven!" udbrød hun ved sig selv, da hun nærmede sig lågen, "og jeg tør ikke gå ind ad bagdøren, før han er borte. O Gud, hvad skal der blive af os?"

I denne sin befippelse nærmede hun sig den forhenværende kældermester i den hensigt at lokke ham ud af haven, men John Gudyills sind var ikke blevet bedre ved hans aftagen i rang og tiltagen i alder, hvorfor han, som så mange gnavne mennesker, syntes at besidde et umiddelbart syn for, hvad der med størst

sandsynlighed ville ærgre dem, han talte med, og ved denne lejlighed syntes alle Jennys anstrengelser for at få ham ud af haven kun at tjene til at rodfæste ham så fast i den, som om han havde været en af buskene der. Samtidig var han under sit ophold på Fairy Knowe uheldigvis begyndt at blive blomsterelsker og idet han overlod alt andet til lady Emilys tjener, skænkede han blomsterne, som hun havde taget under sin særlige varetægt, sin første omhu, og mens han nu bandt dem op og gravede omkring dem og vandede dem, snakkede han hele tiden om deres forskellige egenskaber til den stakkels Jenny, der stod skælvende og næsten grædende af ængstelse, frygt og utålmodighed ved siden af ham.

Skæbnen syntes at ville lade Jenny tabe spillet denne uheldige morgenstund. Så såre damerne var kommet ind i huset, så de, at døren til den lille dagligstue, det samme værelse, hvorfra hun på grund af, at det stødte til det, hvor Morton sov, havde ladet det være sig så magtpåliggende at holde dem borte, ikke alene var uaflåst, men endog stod på klem. Miss Bellenden var alt for optaget af de nærmeste emner for hendes overvejelse til at lægge videre vægt på denne omstændighed, men gik, efter at have befalet tjeneren at åbne vinduesstodderne, ind i værelset med sin veninde.

"Han er ikke kommet endnu," sagde hun, "hvad kan Eders broder dog mene? Hvorfor udtrykke et så indstændigt ønske om, at vi skulle mødes med ham her, og hvorfor ikke komme til Castle Dinnan, som han først havde foreslået? Jeg tilstår, kære Emily, at skønt vi er trolovede og skærmes af Eders tilstedeværelse, forekommer det mig dog, som om jeg ikke har handlet fuldkomment rigtigt i at føje ham."

"Evandale har aldrig været lunefuld," svarede hans søster, "og jeg er overbevist om, at han vil give os fyldestgørende grunde for sin handlemåde, og gør han det ikke, skal jeg hjælpe Eder at skænde på ham."

"Hvad jeg især frygter," sagde Edith, "er, at han har indladt sig i en af denne urolige og ulykkelige tids sammensværgelser. Jeg ved, at hans hjerte er hos denne skrækkelige Claverhouse og hans hær, og jeg tror, at han tidligere ville have forenet sig med dem, hvis ikke min grandonkels dødsfald havde voldt ham så meget yderligere bryderi for vor skyld. Hvor sælsomt, at en så forstandig mand med en så klar erkendelse af den fordrevne kongeslægts vildfarelser kan være rede til at vove alt for dens genindsættelse."

"Hvad skal jeg sige?" svarede lady Emily, "det er en æressag for Evandale. Vor slægt har altid været Stuarterne tro; han stod længe i livgarden; viscount Dundee var i flere års hans foresatte og ven, og der ses skævt til ham af mange af hans egne slægtninge, der udleder hans uvirksomhed fra mangel på mod. I ved jo selv, kære Edith, at familieforbindelser og ungdomsvaner ofte indvirker mere på vore handlinger end grunde alene. Men jeg håber, at Evandale vil holde sig rolig, skønt jeg, for at sige Eder sandheden, tror, at I er den eneste, der kan få ham til det."

"Hvorledes skulle det stå i min magt?" spurgte Edith.

"I kan forsyne ham med skriftens undskyldning for ikke at drage ud med hæren: 'Han har taget sig en hustru og kan derfor ikke komme.'"

"Jeg har givet mit løfte," sagde Edith sagte, "men jeg håber, at man ikke vil trænge ind på mig med hensyn til tiden."

"Ja," sagde Emily, "jeg vil lade Evandale – og der kommer han – selv tale sin sag."

"Bliv, bliv for Guds skyld!" sagde Edith, idet hun søgte at holde hende tilbage.

"Nej, nej," svarede den unge dame og flygtede, "en tredje person spiller en ynkelig figur ved sådanne lejligheder. Når vi skal spise frokost, er jeg at træffe i pilealleen nede ved floden."

Idet hun trippede ud af stuen, trådte lord Evandale ind.

"God morgen, broder, og farvel til frokosttid," sagde den livlige unge dame, "jeg håber, at du vil give miss Bellenden gode grunde for at have forstyrret hendes ro så tidligt på morgenen."

Og med disse ord forlod hun dem, uden at vente på svar.

"Tør jeg nu, mylord," sagde Edith, "udbede mig at blive bekendt med meningen af Eders påfaldende anmodning om at mødes med Eder her så tidligt?"

Hun ville have tilføjet, at hun næppe nok fandt det undskyldeligt, at hun havde opfyldt den, men ved at kaste et blik på den, hun tiltalte, forstummede hun ved synet af det sælsomme og bevægede udtryk i hans ansigt og afbrød sig med det udråb:

"For Guds skyld, hvad er der på færde?"

"Hans Majestæts tro undersåtter har vundet en stor og afgørende sejr ved Blair i Athole, men aK! min tapre ven, lord Dundee –"

"Er faldet?" sagde Edith, og foregreb hans tidende.

"Ja, faldet, faldet i sejrens arme, og der gives ingen, som besidder dygtighed og indflydelse nok til at udfylde hans plads i kong James' tjeneste. Nu er det ikke tid at gå på forlig med

pligten, og jeg har derfor ladet mine undergivne opbyde og må tage afsked med Eder i aften."

"Tænk ikke på det, mylord," svarede Edith; "Eders liv er så vigtigt for Eders venner; kast det ikke bort på et så overilet vovestykke. Hvad kan I med Eders enkelte arm og de få lensmænd eller tjenere, som måtte følge Eder, udrette mod så godt som hele Skotlands krigsstyrke, de højlandske klaner alene undtaget?"

"Hør mig, Edith," sagde lord Evandale. "Jeg er ikke så ubesindig, som I måske tror, og heller ikke er mine nuværende bevæggrunde af så liden vægt, at de kun kan påvirke dem, der er personligt afhængige af mig. Skønt prinsen af Oranien har omdannet livvagten, i hvilken jeg har tjent så længe, og givet den nye befalingsmænd, nærer den dog forkærlighed for sin retmæssige herre, og" – her hviskede han, som om han frygtede, at endog væggene i værelset havde øren – "når det bliver kendt, at jeg har sat foden i stigbøjlen, har to rytterregimenter svoret at forlade tronrøverens tjeneste og kæmpe under min anførsel. De ventede kun på, at Dundee skulle drage ned i lavlandene, men efter at han er gået bort, vil ingen af hans eftermænd vove dette afgørende skridt, hvis han ikke opmuntres til det ved en udtalelse fra krigsfolkene, og imidlertid dunster disses iver bort. Jeg må bringe dem til at træffe en beslutning, mens deres hjerter endnu gløder af den af deres gamle fører vundne sejr og brænder af begærlighed efter at hævne hans for tidlige død."

"Vil I da i tillid til sådanne mennesker, som I ved, at disse soldater er," spurgte Edith, "tage del i et så frygteligt skridt?"

"Det vil, det må jeg," svarede lord Evandale, "min ære og min troskab byder mig det."

"Og det alt sammen," fortsatte miss Bellenden, "for en fyrstes skyld, hvis foranstaltninger ingen, så længe han sad på tronen, kunne fordømme stærkere end lord Evandale?"

"Meget sandt," svarede lord Evandale, "og ligesom jeg endog i hans magts hele fylde som fribåren undersåt harmedes over hans indgreb i staten og kirken, således vil jeg nu også, da lykken går ham imod, som en tro undersåt hævde hans virkelige rettigheder. Lad kun hofsnoge og øjentjenere smigre for magten og forlade ulykken. Jeg vil ingen af delene gøre."

"Men hvorfor har I, når det er Eders faste beslutning at gøre et skridt, som jeg endnu efter min ringe dømmekraft må kalde ubesindigt, da villet ulejlige Eder med denne ubetimelige sammenkomst?"

"Ville det ikke være nok at svare," sagde lord Evandale, "at jeg, før jeg styrtede mig i kamp, kunne ønske at tage afsked med min trolovede brud? Det vidner i sandhed om ligegyldighed for mine følelser og kulde i Eders, at I kan spørge om grunden til en så naturlig anmodning."

"Men hvorfor her, mylord?" spurgte Edith, "og hvorfor med så stor hemmelighedsfuldhed?"

"Fordi jeg," svarede han, idet han rakte hende et brev, "har endnu en bøn, som jeg næppe nok vover at fremføre, skønt den indledes med denne fuldmagt."

I hast og skræk gennemlæste Edith brevet, der var fra hendes bedstemoder.

"Kæreste barn," lød det, "aldrig har jeg beklaget, at min gigt gør mig det umuligt at ride, så meget som i det øjeblik, da jeg

skriver dette og mest ville have ønsket at være, hvor dette papir snart vil være, nemlig på Fairy Knowe hos min kære salig Willies eneste barn. Men det er Guds vilje, at jeg ikke skal være hos hende, hvilket jeg antager at være tilfældet lige så meget på grund af de smerter, jeg lider, som fordi de ikke har villet vige for kamomilleomslag og afkog af vild sennep, hvormed jeg ofte har lindret andre. Jeg må derfor sige dig skriftligt i stedet for mundtligt, at da den unge lord Evandale såvel af sin ære som af sin pligt føler sig opfordret til at drage i felten, har han indstændigt anmodet mig om, at ægteskabets hellige bånd må blive knyttet mellem ham og dig, før han går i krig, så at den i så henseende tidligere oprettede ægteskabskontrakt kan blive fuldbyrdet, og da jeg ikke ser, at der kan gøres nogen rimelig indvending imod dette, håber jeg også, at du, da du altid har været et godt og lydigt barn, ikke vil finde på nogen urimelig. Deslige forbindelser er rigtig nok tidligere blevet indgået i vort hus på en for vor stand mere sømmelig måde og ikke i hemmelighed og i overværelse af nogle få vidner som noget, der skulle ske i en afkrog. Men det har været Himlens vilje såvel som deres i det rige, i hvilket vi lever, at vi skulle miste vort gods og kongen sin trone, men ikke des mindre håber jeg, at Forsynet atter vil sætte den retmæssige arving på tronen og vende hans hjerte til den sande biskoppelige tro, noget, jeg er så meget mere berettiget til at vente at skulle se endog med mine gamle øjne, som jeg har set kongehuset kæmpe lige så hårdt med mægtige voldsmænd og oprørere som nu, det vil sige, da Hans allernådigste Majestæt, kong Charles den Anden, højsalig ihukommelse, hædrede vort ringe hus Tillietudlem med at indtage sin frokost der," osv., osv., osv.

Vi vil ikke misbruge læserens tålmodighed ved at anføre mere af lady Margarets ordrige skrivelse, men indskrænke os til at meddele, at den sluttede med, at hun befalede sit barnebarn at samtykke i, at hendes bryllup uopholdeligt fandt sted.

"Ingensinde før i dette øjeblik," sagde Edith, idet hun lod brevet slippe ud af sin hånd, "har jeg troet, at lord Evandale kunne vise sig uhøjmodig."

"Uhøjmodig, Edith?" svarede hendes elsker, "hvor kan I bruge et sådant udtryk om mit ønske om, at kalde Eder min, før jeg skilles fra Eder måske for altid?"

"Lord Evandale burde have husket på," svarede Edith, "at da hans udholdenhed og, som jeg bør tilføje, en fortjent erkendelse af hans fortjenester af os og vore forpligtelser mod ham fravristede mig et sendrægtigt samtykke til en gang i tiden at opfylde hans ønsker, skete det på det vilkår, at der ikke måtte afnødes mig en hastig indfrielse af mit løfte, og nu bruger han sin indflydelse hos den eneste slægtning, jeg endnu har tilbage, til at skynde på mig med overilet og endog hensynsløs påtrængenhed. Der er mere egenkærlighed end ædelmodighed, mylord, i en sådan ivrig og indstændig opfordring."

Lord Evandale, der åbenbart følte sig højligt stødt, gik nogle gange frem og tilbage i værelset, før han svarede på denne beskyldning. Omsider sagde han:

"Jeg ville have undgået denne pinlige anklage, hvis jeg straks turde have meddelt miss Bellenden hovedgrunden, hvorfor jeg er fremkommet med min begæring, for det er en grund, hun sandsynligvis vil ringeagte for sit eget vedkommende, men som bør have vægt hos hende for lady Margarets skyld. Falder jeg i kampen, tilhører hele min formue mine arvinger efter loven.

Inddrages mit gods som en højforræders af den uretmæssige regering, tildeles det måske prinsen af Oranien eller en anden hollandsk arving, men i begge tilfælde vil min ærværdige veninde og min trolovede brud være ubeskyttede og fattige. Er Edith derimod i besiddelse af lord Evandales rettigheder og formue, vil hun i evnen til at understøtte sin alderstegne slægtning finde en vis trøst for at have nedladt sig til at dele en mands titler og midler, skønt han ingenlunde påstår, at han er hende værdig."

Edith bragtes til tavshed af en grund, hun ikke havde ventet, og nødsagedes til at indrømme, at lord Evandales anmodning var både veloverlagt og hensynsfuld.

"Og dog," sagde hun, "er den egensindighed, hvormed mit hjerte vender tilbage til tidligere dage så stor, at jeg ikke" – her brast hun i gråd – "kan undertrykke en vis ildevarslende ulyst til at opfylde mit løfte inden så kort en frist."

"Vi har allerede til fulde overvejet dette pinlige emne," sagde Evandale, "og jeg havde håbet, dyrebare Edith, at Eders egne såvel som mine efterspørgsler havde overbevist Eder om, at denne længsel er utilfredsstillelig."

"Ja desværre utilfredsstillelig!" sagde Edith med et dybt suk, der, ligesom af et uventet ekko, blev gentaget i værelset ved siden af. Miss Bellenden fo'r sammen ved denne lyd og lod sig næsten ikke berolige af lord Evandales forsikringer om, at hun kun havde hørt genlyden af sit eget åndedræt.

"Det lød påfaldende tydeligt og næsten som et varsel," sagde hun, "men mine følelser er så spændte, at den mindste ubetydelighed sætter dem i bevægelse."

Lord Evandale søgte ivrigt at dæmpe hendes uro og forfølge hende med et skridt, der, om det end kom uventet, syntes ham at være det eneste middel, hvorved han kunne berede hende uafhængighed, og fremsatte sit krav i kraft af ægteskabskontrakten, hendes bedstemoders ønske og befaling og det hensigtssvarende i at sikre hende velvære og uafhængighed, ligesom han let berørte sin egen lange hengivenhed, som han havde vist ved så mange og så forskellige tjenester. Disse erkendte Edith så meget des mere, jo mindre de fremhævedes, og da hun ikke havde andet at sætte mod hans varme end en ugrundet ulyst, som hun selv undså sig ved at opstille imod så meget ædelmodighed, nødsagedes hun til sidst til at støtte sig til umuligheden af at få vielsen fuldbyrdet med et så kort varsel på en sådan tid og et sådant sted. Men på alt dette var lord Evandale forberedt og forklarede med glad ivrighed, at den tidligere feltpræst ved hans regiment ventede nede i portnerboligen med en pålidelig tjener, en forhenværende underofficer i det samme regiment; at hans søster ligeledes var bekendt med hemmeligheden, samt at endvidere Headrigg og hans hustru kunne være til stede som vidner, hvis miss Bellenden måtte ønske det. Hvad stedet angik, da havde han valgt det med velberåd hu. Ægteskabet skulle vedblive at være en hemmelighed, eftersom lord Evandale måtte rejse forklædt bort ganske kort efter vielsen, en omstændighed, der, hvis deres forening havde været offentlig, måtte have pådraget ham regeringens opmærksomhed som fuldstændigt uforklarlig, med mindre han var indviklet i et eller andet farligt anslag. Efter i hast at have udviklet disse grunde og forklaret sine foranstaltninger, løb han, uden at vente på

svar, ud for at kalde sin søster ind til sin brud, mens han opsøgte de andre personer, hvis nærværelse var nødvendig.

Ved sit komme fandt lady Emily sin veninde i stærk gråd, hvortil hun var noget forlegen med at fatte grunden, da hun hørte til de unge damer, som ikke finder, at der er noget forunderligt eller forfærdeligt i ægtestanden, og med de fleste, der kendte lord Evandale, delte den anskuelse, at den ikke kunne være så særdeles foruroligende, når han var brudgommen. Påvirket af disse følelser, udtømte hun efter hinanden alle de sædvanlige grunde til at fatte mod og alle de ytringer af deltagelse og trøst, der plejer at anvendes ved sådanne lejligheder. Men da lady Emily mærkede, at hendes tilkommende svigerinde var døv for alle disse trøstegrunde, da hun så tårerne rinde hastigt og uafbrudt ned ad hendes kinder, der var så hvide som marmor, og da hun mærkede, at den hånd, hun trykkede for at give sine overtalelser større kraft, blev kold indeni hendes og lå der så følelsesløs og uimodtagelig for hendes kærtegn som et ligs, veg hendes deltagelse for krænket stolthed og fortrydeligt mishag.

"Jeg må tilstå," sagde hun, "at jeg ikke ret kan forstå alt dette, miss Bellenden. Det er flere måneder siden, I samtykkede i at ægte min broder, og I har opsat opfyldelsen af Eders løfte fra det ene tidspunkt til det andet, som om I vil undgå en uhæderlig eller højst ubehagelig forbindelse. Jeg tror at turde indestå for, at lord Evandale ikke vil attrå en kvindes hånd imod hendes tilbøjelighed, og skønt jeg er hans søster, tør jeg dog dristigt sige, at han ikke behøver at pånøde sig nogen dame mod hendes vilje. I må tilgive mig, miss Bellenden, men Eders nuværende sorg varsler ilde for min broders tilkommende

lykke, og jeg må nødvendigvis sige, at han ikke fortjener alle disse ytringer af uvilje og sorg, og at de synes at være en underlig gengæld for en hengivenhed, han så længe og på så mange måder har lagt for dagen."

"I har ret, lady Emily," svarede Edith, mens hun tørrede sine øjne og søgte at antage sit naturlige væsen, skønt hendes stemmes stammen og hendes kinders bleghed endnu stedse forrådte hende, "I har fuldkommen ret. Lord Evandale fortjener ingen sådan medfart af nogen og mindst af hende, som han har hædret med sin agtelse. Men har jeg for sidste gang givet efter for et pludseligt og uimodtageligt udbrud af sindsbevægelse, da er det min trøst, lady Emily, at Eders broder kender grunden dertil, at jeg intet har skjult for ham, og at han i det mindste ikke er bange for i Edith Bellenden at finde en hustru, som ikke fortjener hans kærlighed. Men ikke des mindre har I ret, og jeg fortjener Eders bebrejdelser, fordi jeg et øjeblik hengav mig til frugtesløs sorg og smertelige minder. Det skal ikke længere være således; jeg vil dele skæbne med Evandale og er fast besluttet på at bære den med ham. Der skal ikke mere indtræffe noget, som kan vække hans klager eller hans slægtninges harme; ingen ørkesløse minder om tidligere dage skal afholde mig fra ivrigt og kærligt at opfylde min pligt, ingen tomme blændværker kalde mig tidligere tider i hu –"

Mens hun udtalte disse ord, løftede hun langsomt sine øjne, der hidtil havde været skjult af hendes hånd, op mod gittervinduet i hendes værelse, som stod halvt åbent, udstødte et heftigt skrig og faldt i afmagt. Lady Emily vendte sine øjne i samme retning, men så kun skyggen af en mand, der syntes at forsvinde fra vinduet, og mere forskrækket over Ediths tilstand,

end over hvad hun selv havde set, råbte hun den ene gang efter den anden om hjælp. Kort efter kom hendes broder med feltpræsten og Jenny Dennison, men der måtte anvendes kraftige midler, før miss Bellenden kunne bringes til bevidsthed igen.

"Træng ikke mere ind på mig," sagde hun til lord Evandale, "det kan ikke ske – himmel og jord – de levende og de døde har forenet sig mod denne ildevarslende forbindelse. Tag alt, hvad jeg kan give – min søsterlige hengivenhed – mit inderligste venskab. Jeg vil elske Eder som Eders søster og tjene Eder som Eders trælkvinde, men tal aldrig mere til mig om ægteskab."

Man kan let tænke sig lord Evandales forbavselse.

"Det er din skyld, Emily," sagde han til sin søster, "i en ulykkelig stund faldt det mig ind at føre dig herhid. Det er en af dine modbydelige dårskaber, der har gjort hende vanvittig!"

"Du er sandelig selv mand for at gøre alle kvinder i Skotland vanvittige, broder," svarede lady Emily. "Fordi din hjertenskær synes at være stærkt på vej til at give dig afsked, vredes du på din søster, der troligt har talt din sag og endog havde bragt det så vidt, at hun hørte roligt på hende, indtil en mand pludselig så ind ad et vindue og af hendes forvirrede indbildningskraft blev antaget for dig eller en anden, hvorpå hun for ingenting opvartede os med et ypperligt tragisk optrin."

"Hvilken mand? Hvilket vindue?" spurgte lord Evandale med utålmodig uvilje. "Miss Bellenden er ude af stand til at drive gæk med mig, og dog, hvad andet kunne vel –"

"Stille, stille!" sagde Jenny, som det især var magtpåliggende at forebygge al videre undersøgelse. "Tal for Himlens skyld sagte, for det begynder at blive bedre med min frøken."

Ikke så snart var Edith kommet noget til sig selv igen, før hun med mat stemme bad om at blive ene med lord Evandale, hvorpå alle gik, Jenny med sit sædvanlige udtryk af lydig enfoldighed, og lady Emily og præsten med pirret nysgerrighed. Da de var gået, betydede Edith lord Evandale, at han skulle tage plads ved siden af hende på løjbænken, førte derpå, trods hans overraskede modstand, hans hånd til sine læber og sank endeligt ned fra det sted, hvor hun sad, og omfavnede hans knæ.

"Tilgiv mig, mylord," udbrød hun, "tilgiv mig! Jeg må handle højst troløst imod Eder og bryde et højtideligt løfte. I har mit venskab, min højeste agtelse, min oprigtigste taknemlighed, ja I har mere, I har mit ord og min tro, men o tilgiv mig, for skylden er ikke min – I har ikke min kærlighed, og jeg kan ikke gifte mig med Eder uden at begå en synd!"

"I drømmer, dyrebareste Edith," sagde Evandale, i højeste måde forlegen. "I lader Eders indbildningskraft vildlede Eder, det er kun et blændværk avlet af et alt for pirreligt sind. Den, I foretrak for mig, har for længst været i en bedre verden, hvortil Eders afmægtige længsel ikke kan følge ham, eller hvor den, om den også kunne det, kun ville formindske hans lyksalighed."

"I tager fejl, lord Evandale," sagde Edith i en højtidelig tone. "Jeg er ingen søvngængerske eller afsindig kvinde. Nej, jeg ville ikke have troet det, hvis nogen havde fortalt mig, hvad jeg har set, men da jeg selv har set ham, må jeg tro mine egne øjne."

"Set *ham*! Hvem?" spurgte lord Evandale i heftig spænding.

"Henry Morton," svarede Edith, der udtalte disse to ord, som om de var hendes sidste, og var en afmagt nær, da hun havde gjort det.

"I behandler mig enten som en tåbe eller som et barn, miss Bellenden," sagde lord Evandale. "Angrer I det løfte, I har givet mig," fortsatte han i en harmfuld tone, "er jeg ikke den mand, der vil drive det igennem mod Eders vilje, men I må behandle mig som en mand og forskåne mig for sådanne udflugter."

Han ville være gået videre, men så af hendes dirrende øjne og blegnende kinder, at der ingenlunde var tilsigtet noget bedrageri, og at hvorledes hendes indbildningskraft end var blevet således påvirket, var den dog virkelig forvirret af uforstilt skræk og rædsel. Han forandrede derfor sin tone og anvendte hele sin veltalenhed for at berolige og aflokke hende den hemmelige årsag til hendes forfærdelse.

"Jeg så ham!" gentog hun, "jeg så Henry Morton stå ved det vindue og se ind i værelset i det øjeblik, jeg var i begreb med at afsværge ham for altid. Hans ansigt var mere mørkt, magert og blegere, end det fordum havde været; hans påklædning bestod af en rytterkappe og en hat, der var trykket ned over hans pande, og han så ud som den skrækkelige formiddag, da han blev forhørt af Claverhouse på Tillietudlem. Spørg Eders søster, spørg lady Emily, om hun ikke så ham lige så vel som jeg. Jeg ved, hvad der har kaldet ham op fra de døde; han kom for at bebrejde mig, at skønt mit hjerte var hos ham i det dybe, døde hav, ville jeg dog række en anden min hånd. Mylord, det er forbi mellem Eder og mig, følgerne bliver hvilke de vil. Hun, hvis giftermål forstyrrer de dødes fred, kan ikke ægte nogen."

"Gode Himmel," sagde Evandale, mens han, selv halvt vanvittig af overraskelse og ærgrelse, gik op og ned ad gulvet, "hendes klare forstand må være blevet fuldstændig rokket, og det ved den anstrengelse, det har kostet hende at samtykke i

min ubetimelige, skønt velmente bøn. Uden ro og pleje er hendes helbred ødelagt for altid."

I dette øjeblik gik døren op, og Halliday, der havde været lord Evandales mest betroede tjener siden de begge var trådt ud af livvagten efter revolutionen, kom tumlende ind i værelset med et ansigt så blegt og gyseligt, som forfærdelse kunne gøre det.

"Hvad nu, Halliday?" udbrød hans herre og for op. "En opdagelse af –"

Han havde dog besindelse nok til at bryde af midt i den farlige sætning.

"Nej, sir," svarede Halliday, "det er hverken det eller noget lignende, men jeg har set et genfærd!"

"Et genfærd, dumrian?" sagde lord Evandale, der nu rent tabte tålmodigheden. "Har da hele menneskeslægten sammensvoret sig om at gå fra forstanden for at få også mig til at blive vanvittig? Hvis genfærd, du tosse?"

"Henry Mortons, whigkaptajnens ved Bothwell Bro," svarede Halliday. "Han fo'r forbi mig som et lyn, mens jeg var nede i haven."

"Det er enten hundedagsgalskab," sagde lord Evandale, "eller også er der en sælsom skurkestreg i gære. Følg Eders frøken til hendes værelse, Jenny, mens jeg søger at finde en tråd til alt dette."

Men lord Evandales undersøgelser blev frugtesløse. Jenny, der, hvis hun havde villet, kunne have afgivet en fuldstændigt fyldestgørende forklaring, havde fordel af, at sagen vedblev at være indhyllet i mørke, og fordelen var nu det overvejende hos Jenny, efter at besiddelsen af en rask og kærlig ægtefælle, der hørte hende selv til, havde forjaget al hendes tidligere lyst til

koketteri. Hun havde gjort så god brug som muligt af forvirringens første øjeblikke til i al hast at fjerne ethvert spor af, at nogen havde ligget i værelset ved siden af dagligstuen, såvel som til at udslette alle mærker af fodtrin nedenfor det vindue, gennem hvilket hun antog, at Mortons ansigt var blevet set, mens han, før han forlod haven, havde søgt at opfange et glimt af hende, han havde elsket så længe og nu var så nær ved at skulle miste for altid. At han var gået forbi Halliday i haven, var ligeledes klart, og af sin ældste dreng, som hun havde pålagt at sadle den fremmedes hest og have den færdig til ham, når han ville rejse, hørte hun, at han var kommet farende ind i stalden, havde kastet et stort guldstykke til ham og svunget sig op på sin hest og var redet i flyvende fart ned ad Clydefloden til. Hemmeligheden var derfor indskrænket til Jennys egen familie, og hun besluttede, at den ikke skulle komme videre,

"For," sagde hun til sig selv, "skønt min frøken og Halliday har genkendt mr. Morton ved højlys dag, er det dog ingen grund til, at jeg skulle have genkendt ham i tusmørke og ved lys, mens han hele tiden vendte ansigtet bort fra Cuddie og mig."

Hun benægtede derfor bestemt alt, da Evandale tog hende i forhør, og hvad Halliday angik, da kunne han kun forklare, at da han var kommet ind ad haveporten, var det formentlige syn gået ham rask forbi med et ansigt, hvori harme og sorg havde syntes at stride med hinanden.

"Han kendte ham godt," sagde han, "da han flere gange havde stået vagt over ham og havde måttet optegne hans højde og øvrige kendetegn for det tilfælde, at han skulle flygte. Og der var kun få ansigter som mr. Mortons." Men hvad der kunne få ham til at spøge i et land, hvor han hverken var blevet hængt

eller skudt, det gav han, bemeldte Halliday, sig ikke ud for at kunne forstå.

Lady Emily tilstod, at hun havde set en mands ansigt ved vinduet, men videre gik hendes forklaring ikke. John Gudyill sagde, at han intet vidste om det hele. Han havde forladt sine blomster for at tage sig en morgendram netop på den tid, da synet havde vist sig. Lady Emilys tjener havde været nede i køkkenet og ventet på befalinger fra sit herskab, og flere menneskelige væsener fandtes der ikke i en fjerdingvejs afstand fra huset.

Lord Evandale kom tilbage, tvivlrådig og i højeste måde misfornøjet med at se, at en plan, han havde anset for nødvendig ikke mindre til Ediths sikrelse i tilfælde af en ulykke end til sin egen lykke, og som han havde bragt dens udførelse så nær, blive forstyrret uden nogen tilsyneladende eller fornuftig grund. Hans kendskab til Ediths karakter hævede hende over enhver mistanke om at ville skjule et lunefuld forandring af hendes beslutning under et foregivet syn, og han ville have tilskrevet dette til en overanstrengt, af de forhold, hvori hun så pludseligt var blevet sat, påvirket indbildningskrafts regning, hvis der ikke var blevet afgivet et samstemmende vidnesbyrd af Halliday, der ingen grund havde haft til at tænke mere på Morton end på enhver anden og ikke havde vidst noget om miss Bellendens syn, da han fortalte, hvad han selv havde set. På den anden side var det i højeste måde usandsynligt, at Morton, der så længe forgæves var blevet efterspurgt og med så god føje blev antaget at være omkommet, da *"de Vryheid"* fra Rotterdam var gået under med mandskab og passagerer, skulle være i live og luske rundt der i landet, hvor han ikke længere havde mindste

grund til ikke at vise sig åbenlyst, eftersom den nuværende regering var enig med hans parti i politisk henseende. Da lord Evandale meget mod sit ønske overtalte sig til at meddele præsten sin tvivl, opnåede han kun en lang forelæsning over åndelæren, i hvilken den lærde herre, efter at have påberåbt sig Delrio, Vurthoog og de l'Ancre angående syner sammen med forskellige, i den kirkelige og den borgerlige ret velbevandrede lovkyndige med hensyn til vidnesbyrdets natur, som sin faste og bestemte anskuelse udtalte, at enten havde den afdøde Henry Mortons ånd virkelig vist sig, hvoraf han som gejstlig og videnskabsmand ikke med sikkerhed turde indrømme eller benægte muligheden, eller også havde bemeldte Henry Morton, som endnu værende *in rerum natura*, den formiddag vist sig i egen person, eller endelig havde en eller anden stærk *deceptio visus* eller slående lighed skuffet miss Bellendens og Thomas Hallidays øjne. Hvilken af disse formodninger der var den mest sandsynlige, ville doktoren ikke afgøre, men tilføjede, at han ville dø på, at enten den ene eller den anden havde været skyld i forstyrrelsen den formiddag.

Lord Evandale fik snart yderligere grund til smertelig uro, idet miss Bellenden sagdes at være farligt syg.

"Jeg vil ikke forlade dette sted," udbrød han, "før hun er uden for fare. Jeg hverken kan eller bør gøre det, for hvad der end har været den nærmeste anledning til hendes sygdom, har jeg dog ved min ulykkelige anmodning haft den første skyld."

Han blev derfor i huset som gæst, hvilket, da både hans søster og lady Margaret (der, trods sin gigt, havde ladet sig bringe derhen, da hun blev underrettet om sin sønnedatters sygdom) var til stede, var et lige så naturligt som hensynsfuldt

skridt. Og således ventede han i stor spænding, til Edith uden skade for sit helbred kunne tåle at afgive en endelig forklaring, før han iværksatte sit forehavende.

"Hun skal aldrig," sagde den højmodige unge mand, "anse sit løfte til mig for et middel til at lænke hende til en forbindelse, som tanken om næsten synes at være farlig for hendes forstand."

39

O høj så skøn, og fagre lund!
Forgæves elskte eng!
Hvor i sin glade barndoms stund
Sig tumled sorgløs dreng.

– Ode til en fjern udsigt til skolen i Eton

Ikke alene ved legemlige savn og svagheder sættes mennesker af de ypperste evner her i livet i klasse med den store hob. Der gives tidsrum af sindsbevægelse, i hvilken den stærkeste dødelige må stilles ved siden af sine brødre, og da hans lidelser, mens han betaler den for menneskeslægten fælles skat, endog forøges ved erkendelsen af, at han ved at hengive sig til sin sorg overskrider de religionens og filosofiens forskrifter, ved hvis hjælp han ellers plejer at tæmme sine lidenskaber og styre sine handlinger. I et sådant anfald forlod den ulykkelige Morton Fairy Knowe, men hvor bitter den bevidsthed end var, at hans længe og endnu elskede Edith, hvis billede i så mange år havde opfyldt hans sjæl, stod i begreb med at træde i ægteskab med hans tidligere rival, der ved så mange tjenester havde erhvervet sig et sådant krav på hendes hjerte, at hun næppe havde noget påskud til at unddrage sig fra hans bejleri, så ramte den ham dog ikke som et uventet slag.

Under sit ophold i udlandet havde han skrevet en gang til Edith for at sige hende farvel for altid og besværge hende at glemme ham. Han havde bedt hende ikke at svare på hans brev, men dog mangen gang håbet, at hun ikke ville ænse denne hans

anmodning, men brevet var aldrig kommet hende til hænde, og i sin uvidenhed om dette måtte Morton antage, at han ifølge sin egen selvfornægtende begæring var blevet tilsidesat og glemt. Alt, hvad han efter sin tilbagekomst til Skotland havde hørt om deres gensidige forhold, havde forberedt ham på kun at finde miss Bellenden som lord Evandales trolovede brud, og selv om hun fritoges for sin forpligtelse til ham, ville det dog have været uforeneligt med Mortons højsindethed at forstyrre deres overenskomst ved at søge at hævde et krav, som fraværelse havde gjort ugyldigt, der aldrig var blevet stadfæstet ved slægtninges samtykke, og for hvilket tusinde hindringer stillede sig i vejen. Hvorfor opsøgte han da det landsted, som lady Margaret Bellenden og hendes sønnedatters mislige kår havde gjort til deres tilflugtssted? Han gav, som vi er nødt til at tilstå, efter for et følgestridigt ønske, som måske mangen anden også ville have næret i hans sted.

På rejsen til sin fødestavn fik han tilfældigvis at vide, at damerne, hvis bolig han nødvendigvis måtte forbi, var fraværende, og da han hørte, at Cuddie og dennes hustru var deres vigtigste tjenestefolk, kunne han ikke modstå lysten til at gøre et ophold i deres hus for om muligt at høre, hvorvidt lord Evandale havde vundet miss Bellendens – ak, ikke længere hans Ediths! – kærlighed. Dette ubesindige forsøg endte sig som vi har fortalt, og han forlod Fairy Knowe med bevidstheden om, at han vel endnu var elsket af Edith, men at ære og redelighed bød ham at opgive hende for altid. Med hvilke følelser han måtte have lyttet efter samtalen mellem lord Evandale og Edith, af hvilken han ufrivilligt hørte det meste, må vi overlade til læseren at tænke sig, da vi ikke vover at forsøge på at skildre

dem. Hundrede gange følte han sig fristet til at trænge ind til dem eller højt at udbryde: "Endnu lever jeg, Edith!" og lige så ofte afholdt mindet om det af hende givne løfte og om den taknemmelighedsgæld, hvori han stod til lord Evandale, hvis indflydelse hos Claverhouse han med føje tilskrev, at han var undgået pinebænk og død, ham fra en ubesindighed, som vel kunne have pådraget alle større sorg, men kun åbnede liden udsigt til hans egen lykkes fremme, og med magt undertrykkede han disse egenkærlige tilskyndelser, skønt med en kvide, der fik enhver af hans nerver til at dirre.

"Nej, Edith," svor han ved sig selv, "aldrig skal jeg lægge en torn på dit hovedgærde. Lad det være nok med den, Himlen har lagt der, og ikke vil jeg med mine egenkærlige sorger føje et støvgran til den byrde, du allerede har at bære. Jeg var død for dig, da du tog din beslutning, og aldrig, aldrig skal du erfare, at Henry Morton endnu lever!"

Idet han tog denne beslutning og fuld af mistillid til at holde den, søgte den standhaftighed i flugt, som hvert øjeblik rokkedes, så længe han blev ved at høre Ediths stemme, ilede han ud fra sit værelse gennem det lille kammer og glasdøren, som førte ud til haven.

Men hvor fast han end anså sin beslutning for at være, kunne han dog ikke forlade det sted, hvor de sidste toner af en så højt elsket stemme endnu genlød i hans øren, uden et forsøg på at benytte den lejlighed, vinduet i dagligstuen tilbød ham til at stjæle sig til at se endnu et glimt af den yndige talende. Det var under dette forsøg, som gjordes, mens Edith syntes at holde sine øjne fæstet ufravendt på gulvet, at hun blev opmærksom på Morton ved pludselig at løfte dem i vejret, og så såre hendes

vilde skrig kundgjorde dette for den ulykkelige genstand for en så trofast og, som det syntes, så uheldig lidenskab, ilede han bort som forfulgt af furierne. Han fo'r forbi Halliday ude i haven uden at genkende, ja endog uden at være sig bevidst at have set ham, kastede sig på sin hest og valgte snarere ved en slags instinkt, end fordi noget stod klart for ham, den første, den bedste bivej, i stedet for alfarvejen til Hamilton.

Efter al sandsynlighed hindrede dette lord Evandale i at få at vide, at han virkeligt var til, eftersom budskabet om højlændernes sejr ved Killiecrankie havde foranlediget regeringen til af frygt for en rejsning af jakobiterne i lavlandene at lade holde skarpt udkig med alle veje. Heller ikke var det blevet forsømt at sætte skildvagter ved Bothwell Bro, og da disse ikke havde set nogen rejsende begive sig vester på ad den kant og deres kammerater i landsbyen Bothwell lige så bestemt forsikrede, at ingen var rejst øster på, blev synet, på hvis tilværelse Edith og Halliday holdt lige fast, end mere gådefuldt for lord Evandale, som til sidst blev tilbøjelig til at tro, at Ediths ophidsede og pirrelige indbildningskraft havde fremmanet det genfærd, hun påstod at have set, og at Halliday på en eller anden uforklarlig måde var blevet smittet af den samme overtro.

Imidlertid førte den bivej, ad hvilken Morton red så stærkt, hans kraftige hest kunne løbe, ham i løbet af nogle få sekunder til bredden af Clydefloden på et sted, der bar mærker af hove af heste, som var blevet trukket derhen, ligesom til et vandingssted, og i den fart, hvori hesten var, betænkte den sig intet øjeblik, men sprang ud i floden og var snart på svømmedybde. Det sæt, dyret havde gjort, da dets hove havde

forladt jorden, og fornemmelsen af, at det kolde vand gik ham op over bæltestedet, var de første omstændigheder, som mindede Morton, hvis bevægelser hidtil havde været rent mekaniske, om nødvendigheden af at tage forholdsregler for at frelse sig selv og det ædle dyr, på hvilket han sad, og da han var en fuldkommen mester i alle mandige øvelser, var han ligeså fortrolig med at styre en hest i vandet som på flad mark, hvorfor han ledede dyret hen mod en lavtliggende slette eller eng, på hvilken det syntes at være let at komme op fra vandet. Det første og det andet forsøg på at komme i land mislykkedes på grund af terrænets beskaffenhed, og hesten var nær gået bagover med sin rytter, men selvbevarelsens instinkt undlader sjældent endog under de mest fortvivlede omstændigheder atter at bringe den menneskelige sjæl i en vis ligevægt, når den ikke er blevet aldeles overvældet af skræk, og Morton skyldte den fare, hvori han var stedt, den fuldstændige generhvervelse af sin fatning. På et sted, der valgtes med større omhu og forsigtighed, lykkedes et tredje forsøg bedre end de foregående og bragte hesten og dens rytter i sikkerhed på Clydeflodens fjernere og venstre bred.

"Men hvorhen," tænkte Morton i sit hjertes bitterhed, "skal jeg nu vende mig, eller hvad har det rettere sagt at betyde, hvilken kompasstreg et så grænseløst ulykkeligt menneske vælger? Gud give, at disse mørke vande, hvis dette ønske ikke var en synd, havde opslugt mig og druknet min erindring om alt forbigangent og nærværende!"

Næppe havde den fornemmelse af utålmodighed, hans følelsers oprørte tilstand havde fremkaldt, givet sig luft i disse heftige ytringer, før han blev grebet af undseelse over at have

givet efter for et sådant anfald, og han huskede, hvor mærkeligt det liv, han i sin bitre skuffelse nu ringeagtede så dybt, var blevet bevaret i de næsten uophørlige farer, som havde omgivet ham, siden han havde betrådt sin offentlige løbebane.

"Jeg er en tåbe," sagde han, "og værre end en tåbe, at jeg kan ringeagte den tilværelse, som Himlen så ofte har bevaret på den vidunderligste måde! Der er endnu noget tilbage for mig her i verden, om det også kun måtte være at bære mine sorger som en mand og hjælpe dem, der trænger til min bistand. Hvad har jeg vel set eller hørt andet, end hvad jeg vidste, der ville ske? De" – ikke engang i en enetale vovede han at udtale deres navne – "er stedt i nød og forlegenhed. Hun har mistet sin arv og han synes at ville kaste sig ud på en eller anden farlig bane, hvormed jeg måske, hvis han ikke havde talt så sagte, var blevet bekendt. Gives der intet middel til at hjælpe eller advare dem?"

Mens han grublede over dette emne og med magt vendte sine tanker bort fra sin egen sorg og hen på Ediths og hendes trolovedes anliggender, randt Burleys for længe siden glemte brev ham pludseligt i hu ligesom en lysstråle, der bryder igennem en tågesky.

"Deres ødelæggelse må være hans værk," var den slutning, han kom til. "Kan der rådes bod på den, må det ske gennem ham eller ved fra ham indhentede oplysninger. Jeg vil opsøge ham. Hvor barsk, snedig og sværmerisk han end er, har min hensigts ligefremme og uforbeholdne redelighed mere end en gang fået bugt med ham. Jeg vil i det mindste opsøge ham, og hvem ved, hvilken indflydelse, de oplysninger, jeg indhenter hos ham, kan få på deres skæbne, som jeg aldrig mere skal se, og

som sandsynligvis aldrig vil erfare, at jeg nu undertrykker min egen sorg for om muligt at fremme deres lykke?"

Oplivet af disse forhåbninger, skønt de kun havde en svag grundvold, opsøgte han den nærmeste vej til alfarvejen, og da han kendte alle stier i dalen fra den tid, da han i sin ungdom var gået på jagt der, havde han ingen andre hindringer at overvinde end et par hegn, som han måtte sætte over, for at komme ud på vejen til den lille by, hvor papegøjefesten var blevet holdt. Vel var hans sindstilstand mørk og nedslået, men dog langtfra så pinefuld og utålelig som før, da dydig bestemthed og mandig uegennyttighed sjældent undlader at genoprette rolighed endog hvor de ikke kan skabe lykke, og med en kraftig anstrengelse henvendte han sine tanker på midlerne til at opdage Burley og den mulighed, der var for at afpresse ham oplysninger, som kunne blive til fordel for hende, hvis vel lå ham så stærkt på sinde, og fattede til sidst den beslutning at lade sig lede af de forhold, hvori han måtte finde genstanden for sin søgen, idet han stolede på, at han på grund af Cuddies fortælling om en uenighed mellem Burley og hans presbyterianske trosfæller ville finde ham mindre fjendtligt stemt mod miss Bellenden og tilbøjelig til at anvende den magt, han selv havde sagt at have over hendes formue, på en velvilligere måde end tidligere.

Det var blevet over middag, da vor rejsende så sig i nærheden af sin afdøde farbroders ejendom Milnwood. Den viste sig inde mellem lysninger og lunde, med hvilke tusinde minder om glæder og sorger blandede sig, og gjorde det sorgfulde, milde og gribende, men ikke des mindre trøstende indtryk på Morton, som en følsom sjæl i almindelighed fornemmer ved at

gense barndommens og den første ungdoms tumlepladser, efter at have oplevet det offentlige livs omskiftelser og storme. Han fik en heftig lyst til at besøge gården selv.

"Gamle Alison," tænkte han, "vil lige så lidt kende mig, som det skikkelige par, jeg så i går, så at jeg kan tilfredsstille min nysgerrighed og fortsætte min rejse, uden at hun får at vide, at jeg lever. Det synes mig, de sagde, at min farbroder havde testamenteret hende mit arvegods. Nå, lad så være. Jeg har nok at sørge over, til at jeg ikke skulle kunne bære en sådan skuffelse, men det synes mig dog, at han har givet en række agtværdige, om just ikke berømte forfædre en sær efterfølgerske i den gamle knurrepotte. Men det være som det vil, så vil jeg i det mindste endnu en gang besøge den gamle gård."

Gården Milnwood havde aldrig, end ikke i dens bedste dage, haft noget oplivende ved sig, men i den gamle husholderskes besiddelsestid syntes dens skummelhed at være blevet fordoblet. Alting var rigtig nok holdt i ordentlig stand; der manglede ingen skiferplader i det bratte, grå tag, og der var ingen ruder i stykker i de smalle vinduer, men græsset i borggården så ud, som om intet menneske havde sat sin fod der i flere år; dørene var omhyggeligt lukkede i lås, og den, som førte ind til forstuen, syntes at have været stængt i mange lange tider, eftersom edderkopperne havde spundet deres væv helt over karmen og hængslerne. Der var intet livstegn at se eller høre, før Morton efter nogen banken hørte det lille vindue, gennem hvilket det havde været skik at udspejde kommende gæster, blive åbnet med stor forsigtighed, og nu viste Alisons ansigt sig, sammenkrympet af adskillige snese rynker, foruden

dem, der havde furet det, da Morton forlod Skotland, indhyllet i en hætte, under hvilke nogle af hendes grå fletninger trængte sig frem på en mere malerisk end smuk måde, mens hendes skingrende, rystende stemme spurgte om årsagen til hans banken.

"Jeg ønsker at tale et øjeblik med en vis Alison Wilson, som bor her," svarede Henry.

"Hun er ikke hjemme i dag," sagde mrs. Wilson i egen høje person, idet hendes hovedtøjs tilstand måske bevægede hende til således at fornægte sig selv, "og I må være en uvidende person, at I kan spørge om hende på en sådan måde. I kunne gerne have gemt et M under Eders bælte til *mistress* Wilson til Milnwood."

"Jeg beder om forladelse," svarede Morton, smilende over hos gamle Ailie at genfinde den samme mistanke om mangel på agtelse, som hun ved tidligere lejligheder havde plejet at lægge for dagen. "Jeg beder om forladelse, jeg er fremmed her på egnen og har været så længe udenlands, at jeg næsten har glemt mit modersmål."

"Kommer I udenlands fra?" spurgte Ailie, "så har I måske hørt tale om en ung gentleman her fra egnen, som de kaldte for Henry Morton?"

"Et sådant navn," sagde Morton, "har jeg hørt omtale i Tyskland."

"Så tøv lidt hvor I er, min ven – eller holdt – gå om til bagsiden af huset, hvor I vil finde en lang dør. Den er kun lukket med klinken, for den bliver først stængt, når solen går ned. Den lukker I op, men tag Eder i agt, at I ikke falder over vaskebaljen, for der er mørkt i gangen, og så skal I dreje til højre

og så gå lige ud og så dreje til højre igen, men tag Eder i vare for kældertrappen, og så kommer I til døren til det lille køkken – det køkken nemlig, som der nu er på Milnwood – og der skal jeg komme ned til Eder, og hvad I ville have sagt mistress Wilson, kan I trygt sige til mig."

En fremmed ville måske, trods den af Ailie meddelte omstændelige anvisning, have haft ondt ved trygt at lodse sig gennem den mørke labyrint af gange, som førte fra bagdøren til det lille køkken, men Henry Morton var for velkendt med sejladsen i disse snævre farvande til at være udsat for nogen fare, enten fra det Scylla, som lurede på den ene side i skikkelse af en vaskebalje, eller det Charybdis, som gabede på den anden side i en kældervindeltrappes dyb. Den eneste hindring, han stødte på, bestod af en heftig snerren og gøen af en lille, arrig vagthund, der fordum havde tilhørt ham selv, men i modsætning til den tro Argus uden mindste tegn på genkendelse så sin herre komme hjem fra hans vandringer.

"Også den lille hund," sagde Morton ved sig selv, da han forstødtes af sin tidligere yndling. "Jeg er blevet så forandret, at ingen levende skabning, som jeg har kendt og holdt af, nu vil kendes ved mig!"

I samme øjeblik var han kommet til køkkenet, og kort efter hørtes trinene af Alisons højhælede sko og stødene af hendes krykkestok, der tjente både til støtte og til vejleder for hendes trin, oppe på trappen, en melding, der varede nogen tid, før hun kom helt ned til køkkenet.

Morton fik derfor tid til at undersøge de tarvelige husholdningssager, der nu var tilstrækkelige i hans forfædres hus. Skønt der var overflødighed af kul der på egnen, holdtes

der dog med strengeste sparsommelighed til rådighed med brændslet, og den lille lergryde, hvori middagsmaden stod og kogte til den gamle kone og hendes enepige, en tøs på tolv år, tilkendegav ved sine tynde og vandede uddunstninger, at Ailie ikke havde forbedret sin kost med sine forbedrede formuevilkår.

Da hun trådte ind, var det af vigtighed nikkende hoved, trækkene, hvori en pirrelig, af vane og eftergivenhed avlet gnavenhed kæmpede med et af naturen kærligt og godmodigt sind, hætten, forklædet og den blå, ternede kjole alt sammen gamle Ailies, hvorimod et par til den fremmedes modtagelse i hast påsatte kniplingshængler og nogle andre ubetydelige prydelser betegnede forskellen mellem den indtægten af Milnwood for sin livstid nydende mrs. Wilson og den forrige ejers husholderske.

"Hvad var det så, I ville mrs. Wilson, sir? Jeg er mrs. Wilson," var det første, hun sagde, for de fem minutters tid, hun havde vundet til at pynte sig, berettigede hende i hendes egen tanker til at tiltage sig sit berømmelige navns hele værdighed og glimre for sin gæst i utvetydig glans. Mortons mellem det forbigangne og det nærværende delte følelser gjorde ham så forvirret, at han havde ondt ved at svare hende, om han endog rigtigt havde vidst, hvad han ville sige, men da han ikke var blevet enig med sig selv om, i hvilken egenskab han ville optræde, mens han skjulte sin virkelige, havde han en yderligere grund til at forholde sig tavs. Noget befippet og med en vis uro gentog mrs. Wilson derfor sit spørgsmål.

"Hvad var det så, I vil mig, sir? I sagde, at I havde kendt mr. Henry Morton?"

"Undskyld mig, madame," svarede Henry, "det var om en Silas Morton, jeg talte."

Den gamle kone blev lang i ansigtet.

"Det var altså om hans fader, den afdøde Milnwoods broder, I vidste besked? I kan heller ikke have set ham udenlands, skulle jeg tro. Han kom hjem, før I blev født. Jeg troede, I havde bragt mig tidender om stakkels master Harry."

"Det var af min fader jeg hørte om oberst Morton," svarede Henry, "om sønnen ved jeg lidet eller intet. Rygtet sagde, at han omkom på overfarten til Holland."

"Det er kun alt for rimeligt," sagde den gamle kone med et suk, "og mangen tåre har det kostet mine gamle øjne. Hans farbroder, den stakkels herre, sov hen med det i sin mund. Han havde sagt mig nøjagtig besked om brødet, vinen og brændevinen til hans begravelse og hvor ofte det skulle bydes rundt til gæsterne (for i døden som i livet var han en forstandig, tarvelig og stræbsom mand), og så sagde han: "Ailie," sagde han (han kaldte mig altid Ailie, vi var gamle bekendte), "Ailie, pas på og hold godt sammen på mine efterladenskaber, for navnet Morton til Milnwood er svundet hen ligesom den sidste lyd af en gammel vise." Og så faldt han i den ene afmagt efter den anden og sagde ikke et ord mere, undtagen noget, vi ikke rigtigt kunne forstå, om, at et spedelys var godt nok til at se ved, for han kunne aldrig tåle at se et formelys, og uheldigvis stod der et sådant på bordet."

Mens mrs. Wilson således skildrede den gamle gniers sidste øjeblikke, var Morton ivrigt beskæftiget med at afværge hundens påtrængende nysgerrighed, for da den havde forvundet sin første overraskelse og genkaldt sig tidligere

minder, havde den efter langvarig snusen og snøften begyndt at hoppe og springe op ad den fremmede, hvorved den truede med hvert øjeblik at røbe ham, så at Morton til sidst i sin utålmodighed ikke kunne bare sig for at udbryde: "Læg dig, Elphin! Læg dig, siger jeg!"

"I kender hundens navn," sagde den gamle dame, grebet af en stor og pludselig forundring, "I kender hundens navn, og det er dog ikke almindeligt. Og hunden kender også Eder," fortsatte hun i en mere bevæget og skingrende tone, "Gud hjælpe os! Det er jo mit eget barn!"

Med disse ord kastede den stakkels gamle kone sig om Mortons hals, klyngede sig til ham, kyssede ham, som om han virkelig havde været hendes barn, og græd af glæde. Det var umuligt for ham at afværge denne opdagelse, om han også havde haft hjerte til at forsøge på at forestille sig yderligere, og han gengældte derfor omfavnelsen med den taknemmeligste varme og svarede:

"Ja, jeg lever virkelig, kære Ailie, og takker Eder for al Eders godhed både nu og tidligere og glæder mig over, at der i det mindste er én ven, som byder mig velkommen hjem til mit fødeland."

"Én ven!" udbrød Ailie; "I vil få mange venner – I vil få mange venner, for I får penge, barn, mange penge. Himlen give, at I må gøre god brug af dem! Men hvad er det?" fortsatte hun, idet hun skød ham ud fra sig med sin rystende hånd og runkne arm og stirrede ham i ansigtet, ligesom for i en mere passende afstand at læse de ødelæggelser, som sorg mere end tid havde afstedkommet i hans træk, "men hvad er det? I er blevet så forandret, barn. Eders ansigt er blevet blegt og Eders øjne

indfaldne, og Eders smukke røde og hvide kinder er blevet så mørke og solbrændte. O de slemme krige, de fordærver så mange kønne ansigter. Men hvornår kom I hjem, barn? Og hvor har I været? Og hvorledes gik det til, at I udgav Eder for død? Og hvorfor skrev I ikke til os? Og hvorfor listede I Eder således ind i Eders eget hus, som om I havde været en fremmed, og gjorde stakkels gamle Ailie så forskrækket?" sluttede hun og smilede gennem sine tårer.

Det varede noget, før Morton kunne blive så meget herre over sin sindsbevægelse, at han kunne give den kærlige gamle kone de oplysninger, som vi skal meddele læseren i det næste kapitel.

40

Forhen Aumerle,
Men det er tabt; thi han var ven af Richard
Og nu må I ham kalde Rutland, frue.

– Richard den Anden.

Forklaringens skueplads flyttedes hastigt fra det lille køkken til mrs. Wilsons eget værelse, hvor der lå måtter på gulvet, og som var det samme, hun havde beboet som husholderske og endnu blev ved at bebo.

"Det var," sagde hun, "bedre sikret mod træk end forstuen, som hun havde fundet skadelig for sin gigt, og passede sig bedre for hende, end den afdøde Milnwoods værelse, den skikkelige mand, som voldte hende så sørgelige tanker," og hvad den store sal med det egetræspanel angik, så blev den, undtagen ved særdeles højtidelige lejligheder, kun åbnet for at udluftes, vaskes og støves af, således som det uforanderligt havde været husets skik. De slog sig derfor til ro i værelset med måtterne, omgivet af krukker og glas med alle slags syltetøjer, som den forhenværende husholderske alene af vane vedblev at lave, skønt hverken hun eller nogen anden nogen sinde fik godt af de lækkerier, hun således tilberedte.

Lempende sin meddelelse efter sin tilhørerindes fatteevne, underrettede han hende om skibets forlis og fortalte, at alle var omkommet med undtagelse af to eller tre matroser, der i tide havde bemægtiget sig jollen, men at han, ligesom de ville til at sætte fra borde, var sprunget fra dækket ned i fartøjet til dem

og uventet og mod deres vilje havde gjort sig til deltager i deres rejse og deres frelse. Efter at være blevet sat i land i Vliessingen, havde han været så heldig at træffe en gammel officer, der havde tjent sammen med hans fader, og ifølge hans råd var han ikke straks rejst til Haag, men havde sendt sine anbefalingsbreve til statholderens hof.

"Vor prins," havde den gamle krigsmand sagt, "må endnu holde gode miner med sin svigerfader og Eders kong Charles, og hvis I nærmer Eder ham i egenskab af en misfornøjet skotte, vil det være uklogt af ham at udmærke Eder ved sin velvilje. Afvent derfor hans nærmere befaling, uden at påtrænge Eder ham; iagttag den strengeste varsomhed og tilbageholdenhed; antag foreløbig et andet navn. Undgå al omgang med de britiske landflygtige, og I kan være overbevist om, at I ikke vil komme til at fortryde Eders forsigtighed."

Silas Mortons gamle ven havde haft ret. Efter en længere tids forløb kom prinsen af Oranien på en rejse gennem de forenede stater til den by, hvor Morton, skønt utålmodig over sin stilling og den hemmeligholdelse af sit navn, han var nødt til at iagttage, ikke des mindre endnu opholdt sig. Han kaldtes til en samtale under fire øjne, og i denne ytrede prinsen sig særdeles tilfredsstillende om hans forstandighed, hans klogskab og de frisindede anskuelser, han syntes at nære om partierne i sit fædreland og deres bevæggrunde og hensigter.

"Jeg vil med fornøjelse," sagde William, "ansætte Eder i nærheden af min person, men det kan jeg ikke uden at vække anstød i England, men af hensyn både til de meninger, I har udtalt, og de anbefalingsbreve, I har bragt mig, vil jeg gøre lige så meget for Eder. Her er en ansættelse til Eder som officer i et

schweizerregiment, der ligger i garnison i en fjern egn, hvor I vil træffe få eller ingen landsmænd. Vedbliv fremdeles at kalde Eder kaptajn Melville og lad navnet Morton hvile til bedre dage."

"Således begyndte mit held, og Hans kongelige Højhed har flere gange udmærket mig for mit forhold i tjenesten indtil det øjeblik, der bragte ham til Britannien som vor befrier i statsborgerlig henseende. Hans befalinger må undskylde min tavshed mod mine få venner, og jeg undrer mig nu over rygtet om min død, da skibet jo forliste, og jeg ikke fik anledning til at gøre brug af de veksler, hvormed nogle velgørere så rigeligt havde forsynet mig, en omstændighed, som må have styrket troen på, at jeg var død."

"Men, kære barn," spurgte mrs. Wilson, "var der da ikke en eneste skotte ved prinsen af Oraniens hof, som kendte Eder? Jeg havde troet, at Morton til Milnwood havde været kendt overalt i landet."

"Jeg blev med forsæt brugt i fjerne egne," svarede Morton, "indtil et tidspunkt, da kun få uden en så inderlig og særlig bevæggrund til deltagelse som Eders, Ailie, ville i generalmajor Melville have genkendt den unge, opløbne Morton."

"Melville var Eders moders navn," sagde mrs. Wilson, "men Morton klinger langt bedre i mine gamle øren, og når I overtager godset, må I også antage det gamle navn igen."

"Jeg får sandsynligvis ikke hastværk med at gøre nogen af delene, Ailie, da jeg har visse grunde til for det første at skjule min tilværelse for alle, undtagen for Eder, og hvad godset Milnwood angår, så er det jo allerede i gode hænder."

"I gode hænder, barn!" gentog Ailie, "jeg vil da ikke håbe, at I mener mine. Landgilden og jorderne volder mig alt for stort

bryderi, og jeg er for skrøbelig til at gifte mig, skønt prokuratoren, Wylie Mactrickit, trængte stærkt på og talte meget høfligt til mig, men jeg er for gammel en kat til at springe efter et sådant halmstrå. Han kan ikke besnakke mig, som han har gjort ved så mange andre. Og så har jeg også altid troet, at I ville komme igen, og at jeg nok ville få min smule mel og min kande mælk og komme til at holde alting i orden omkring Eder, som jeg plejede at gøre i Eders salig farbroders tid, og det ville netop være fornøjelse nok for mig at se Eder stræbe og holde sammen på pengene; det har I sikkert lært i Holland, for de skulle være stræbsomme folk derovre, efter hvad jeg har hørt. Men I må føre et større hus end gamle salig Milnwood, og jeg vil råde Eder til at spise fersk kød tre gange om ugen. Det holder maven i orden."

"Det vil vi tale om en anden gang," svarede Morton, forundret over den ædelmodighed i det store, der i Ailies tanker og handlinger blandede sig med tilvant og gnieragtig karrighed, og den sære modsætning, der var mellem hendes lyst til at spare og hendes ligegyldighed for egen fordel. "I må nemlig vide," fortsatte han, "at jeg kun opholder mig nogle dage her i egnen i et ærinde af særlig vigtighed for regeringen, og derfor ikke et ord, Ailie, til nogen om, at I har set mig. En anden gang skal jeg fuldstændigt underrette Eder om mine bevæggrunde og hensigter."

"Vær kun rolig, barn," sagde Ailie, "jeg kan tie ligeså godt med en hemmelighed som mine naboer, og det vidste også gamle Milnwood, den skikkelige mand, for han betroede mig, hvor han gemte sine penge, og det er dog noget, som de fleste helst ville holde så hemmeligt som muligt. Men kom nu med, barn,

så skal I se, i hvilken smuk stand den store sal med det egetræspanel er holdt, ganske som om I var blevet ventet hjem hver dag. Jeg har ikke tilladt andre end mig selv at gøre den ren. Det var et slags adspredelse for mig, skønt jeg sommetider fik tårer i øjnene og sagde til mig selv: Hvorfor vil du plage dig med ildbukke og tæpper og puder og de store messinglysestager? Han, som de med rette tilhører, kommer dog ikke mere hjem."

Med disse ord trak hun ham med sig til dette *sanctum sanctorum*, hvis skrubben og skuren var hendes daglige syssel, ligesom den udmærkede orden, hvori det befandt sig, udgjorde hendes hjertes stolthed. Da Morton gik ind i salen med hende, fik han en irettesættelse, fordi han ikke tørrede sine sko af, hvilket viste, at Ailie ikke havde aflagt sine myndige vaner, og idet han trådte indenfor, måtte han uvilkårligt mindes den fornemmelse af højtidelig ærefrygt, hvoraf han var blevet grebet, når han som dreng en enkelt sjælden gang havde fået lov til at komme ind i et værelse, hvortil han da havde troet, at der kun fandtes mage i fyrstelige sale. Man vil let indse, at stolene med deres med uldgarnsbaldyrede betræk, sorte ibenholtsben og lange, opretstående rygge havde mistet meget af deres indflydelse på ham. At de svære messing- og jernstager ikke tog sig nær så glimrende ud som fordum; at de grønne uldne tapeter ikke syntes at være mesterstykker fra vævene i Arras, og at værelset i det hele taget havde et mørkt, skummelt og trøstesløst udseende. Men der var to genstande, "kontrafejer af tvende brødre", som i modsætning til dem, der beskrives af Hamlet, opfyldte hans sjæl med en mængde forskellige følelser. Det ene portræt, der var i legemsstørrelse, forestillede hans fader i fuld rustning og med et åsyn, der vidnede om hans

mandige og bestemte karakter, og det andet hans farbroder, som, klædt i fløjl og gyldenstykke, så ud, som om han undså sig ved sin stads, skønt den ene og alene skyldtes malerens rundhåndethed.

"Det var et dumt indfald," sagde Ailie, "at udstaffere den skikkelige mand med alt den stads, som han aldrig gik med, i stedet for hans adstadige grå kjole og hans halskrave med den smalle søm."

Morton kunne ikke andet end i sit stille sind være enig med hende, da alt, hvad der lignede en gentlemans pragt, passede lige så godt til hans slægtnings klodsede person, som en åbenhjertig, højsindet ytring ville have passet til hans simple, havesyge træk. Han frigjorde sig nu for Ailie for at besøge nogle af sine yndlingssteder i den nærliggende skov, mens hun på egen hånd gjorde et tillæg til den middagsmad, hun var ved at lave, en omstændighed, der kun for så vidt var mærkelig, som den kostede en høne livet, i stedet for at den i ethvert mindre vigtigt tilfælde end Henry Mortons komme ville være vedblevet at kagle, til den var blevet gammel og grå, før Ailie skulle have gjort sig skyldig i den ødselhed at slagte og tilberede den. Måltidet krydredes med samtaler om gamle dage og de planer, Ailie lagde for fremtiden, og hvorved hun tildelte sin unge herre alle sin gamle herres forsigtige vaner og skildrede den dygtighed, hvormed hun ville udøve sin myndighed som husbestyrerinde. Morton lod den gamle kone i disse glade øjeblikke godte sig ved sine vågne drømme og luftkasteller og udsatte meddelelsen af, at det var hans hensigt at vende tilbage til fastlandet og tilbringe sit liv der til en belejligere tid.

Det næste, han gjorde, var, at han afførte sig sin krigerske påklædning, da han antog, at den ville gøre hans søgen efter Burley vanskeligere, hvorfor han byttede den med en grå trøje og kappe, der havde været hans daglige dragt på Milnwood, og som mrs. Wilson tog op af en valnøddetræskiste, hvori hun havde gemt dem, uden at glemme fra tid til anden omhyggeligt at børste og udlufte dem. Derimod beholdt Morton sit sværd og sine skydevåben, uden hvilke kun få rejste i disse urolige tider, og da han viste sig i sin nye påklædning, glædede mrs. Wilson sig hjerteligt over, "at den passede ham så godt, da han, om han end ikke var blevet førere, dog så mandigere ud, end da han var blevet ført bort fra Milnwood," hvorefter hun udbredte sig over det nyttige i at gemme gamle klæder som hvad hun kaldte en nødhjælp for de nye og var allerede kommet langt ind i en historie om en fløjlskappe, der havde tilhørt den afdøde Milnwood og først var blevet forandret til en trøje og derpå til et par bukser, men hver gang havde set ud som ny, da Morton afbrød hendes skildring af dens forvandlinger ved at sige hende farvel.

Denne hans tilkendegivelse af, at han var nødt til at fortsætte sin rejse samme aften, var i sandhed et hårdt stød for hende.

"Men hvor vil I da hen, og hvorfor vil I gøre det? Og hvor vil I sove, undtagen i Eders eget hus, efter at I har været så mange år hjemmefra?"

"Jeg føler til fulde, hvor uvenligt det er, Ailie, men det må så være, og det er også grunden til, at jeg søgte at skjule mig for Eder, da jeg nok ankom, at I ikke så let ville slippe mig."

"Men hvor vil I da hen?" spurgte Ailie endnu en gang, "har et menneskes øjne nogensinde set mage? I kommer i det ene

øjeblik og flyver væk i det næste, ligesom en pil fra buen!"

"Jeg må ned til spillemanden Niel Blane," svarede Morton, "han kan vel nok lade mig få nattely hos sig?"

"Nattely? Jo han kan såmænd," sagde Ailie, "og lade Eder betale dygtigt for det oven i købet. Kors, I må bestemt have mistet Eders forstand der udenlands, når I kan gå hen og give penge ud for aftensmad og nattely, selv om I kan få begge dele for ingenting og tak til for at tage imod dem!"

"Jeg forsikrer Eder, Ailie," sagde Morton for at bringe hendes indvendinger til at forstumme, "at det er en sag af største vigtighed, som jeg måske kan vinde meget ved, men aldrig tabe det mindste."

"Jeg indser ikke, hvorledes det skal lade sig gøre, når I begynder med at give måske hele tolv shillings skotsk ud for aftensmad, men unge mennesker er altid så forvovne og tror at kunne tjene penge på den måde. Min gamle salig herre var klogere end som så og skilte sig ikke ved sine penge, når han først havde fået dem i lommen."

Men han fremturede i sin fortvivlede beslutning, tog afsked med Ailie og satte sig op på sin hest for at ride til den lille by, efter at have taget et højtideligt løfte af hende om, at hun ville holde hans tilbagekomst hemmelig, til hun atter så eller hørte fra ham.

"Jeg er ikke ødsel af mig," var hans naturlige betragtning, mens han langsomt red ad byen til, "men skulle Ailie og jeg føre hus sammen, som hun foreslår, tror jeg, at min overdådighed ville få den gode skabnings hjerte til at briste, førend otte dage var omme."

41

– – – Hvor er den glade vært,
I talte om? Jeg stedse har for skik
At sladre med min vært.

Lover's Progress.

Morton kom til byen, uden at have oplevet noget som helst mærkeligt eventyr, og tog ind i den lille kro. Undervejs var det mere end en gang faldet ham ind, at skønt det i andre henseender kunne fremme hans planer, at han atter havde iført sig den dragt, han havde båret i sin ungdom, kunne det måske dog gøre det vanskeligere for ham at holde sig ukendt, men nogle års felttog og omflakken havde forandret hans ydre så meget, at han følte sig næsten vis på, at ingen i den voksne mand, hvis åsyn vidnede om bestemthed og eftertanke, ville genkende den umodne og undselige yngling, der havde vundet prisen ved papegøjeskydningen. Det eneste, der kunne hænde, var, at en eller anden whig, som han havde ført til kamp, kunne mindes høvedsmanden for skytterne fra Milnwood, men denne fare, hvis det var nogen, lod sig ikke afværge.

Kroen syntes at være fuld og besøgt, som om den endnu besad hele sin fordums navnkundighed. Niel Blane, der var blevet mere tyk og mindre høflig end tidligere, røbede ved sin person og sit væsen, at såvel hans pung som hans førladenhed var tiltaget i omfang, for i Skotland aftager en værts opmærksomhed mod hans gæster i nøjagtigt forhold til hans fremgang her i verden. Hans datter havde fået præget af en

flink opvartningspige, der ikke var blevet påvirket af krig eller kærlighed, hvilke så let kunne have gjort hende mindre skikket til udøvelsen af hendes kald, og begge viste de Morton den opmærksomhed, som kunne ventes af en fremmed, der rejste uden tjenere i en tidsalder, da sådanne var fornemhedens særkende. Han påtog sig ganske den egenskab, hans ydre frembød, gik ud i stalden og fodrede sin hest, gik derpå ind igen og så, da han havde taget plads i gæstestuen (for at have forlangt et særskilt værelse ville i disse dage være blevet anset for overdrevent fordringsfuldt), at han befandt sig i det samme værelse, hvor han for nogle år siden havde fejret sin sejr ved papegøjeskydningen, en spøgefuld fest, der havde ført til så mange alvorlige følger.

Han følte sig, som det let vil indses, højst forandret siden dette gilde, og dog syntes, når han så sig om, de i kroen forsamlede klynger ikke at være forskellige fra dem, der fordum havde vist sig på den samme skueplads. To eller tre borgermænd nippede til deres småsnapse, og to eller tre dragoner sad og dovnede ved deres plumrede øl og bandede de fredelige tider, hvori der ikke vankede bedre levemåde. Deres kornet spillede rigtig nok ikke tokkedille med sognepræsten i hans præstekjole, men drak et lille glas gyldenvand med den presbyterianske gejstlige i den grå kappe. Skuet var dog det samme, kun forskelligt med hensyn til personerne, men havde det samme almindelige præg.

"Lad verdens strøm stige eller falde, som den vil," tænkte Morton, mens han så sig om, "så vil der dog altid findes nok til at udfylde de pladser, som tilfældet gør tomme, og i livets sædvanlige sysler og adspredelser afløse menneskelige væsener

hinanden som bladene på et træ med den samme særlige forskellighed og den samme almindelige lighed."

Efter at have tiet nogle minutter, bestilte Morton, hvis erfaring havde lært ham den sikreste måde at skaffe sig opmærksomhed på, en halv pot rødvin, og da den smilende vært kom med tinmålet, skummende fuldt lige fra tønden (for den gang var det ikke skik, at proppe vinen af på flasker), bad han ham tage plads og dele den ædle drik med sig. Denne indbydelse var særdeles velkommen for Niel Blane, der, om han end ikke ubetinget ventede den af enhver gæst, der ikke havde bedre selskab, dog modtog den af mange og ikke blev det mindste undselig eller forundret over opfordringen. Han satte sig med sin gæst i en ensom krog ved kaminen, og mens han opfordredes til at drikke størstedelen af den foran dem stående vin, udbredte han sig udførligt, som noget, der hørte til hans bestilling, over nyhederne der i egnen, fødslerne, dødsfaldene og giftermålene, ejendomsforandringerne, gamle slægters fald og nyes opkomst. Men politikken, der nu er den frugtbare kilde til veltalenhed, havde hr. værten ingen lyst til at blande ind i sit emne, og det var kun til svar på et spørgsmål af Morton, at han med en ligegyldig mine sagde:

"Hm! Å ja vist er der soldater her i egnen. Der ligger nogle tyske soldater nede i Glasgow; deres anfører hedder Wittybody, eller sådan noget, skønt han er så alvorlig og gnaven en gammel hollænder, som jeg nogensinde har set."

"Wittenbold?" sagde Morton, "en gammel mand med kort, sort overskæg – og taler sjældent?"

"Men ryger uafladeligt," svarede Niel Blane. "Jeg ser, at Eders Velbyrdighed kender manden. Han er måske også en meget god

mand, skønt han er krigsmand og hollænder, men om han så var ti generaler og lige så mange Wittybodier, så forstår han sig ikke på sækkepiben. Han lod mig stoppe midt i visen om Torphichen, den skønneste musik, nogen vil ønske sig at høre."

"Men disse karle," sagde Morton og skottede til de soldater, der var inde i stuen, "er da ikke af hans regiment?"

"Nej, nej, det er skotske dragoner," svarede værten, "vore egne gamle kålorme; for en tid siden var de Claverhouses gutter og blev det måske igen, hvis han fik magten."

"Men hedder det ikke, at han er død?" spurgte Morton.

"Jo ganske vist," svarede værten, "Eders Velbyrdighed har ret, der går sådant et rygte, men efter min ringe formening vil det vare længe, før Fanden dør. Gid folk her vil passe godt på. Bryder han løs, er han hernede fra højlandene, før jeg kan tømme dette glas, og hvor vil de gå hen? Alle disse helvedesbrande af dragoner vil øjeblikkelig danse efter hans pibe. Ganske vist er de nu kong Williams folk, ligesom de før var kong James', og det med god grund – de slås for deres lønning, for hvad skulle de ellers slås for? De har jo hverken jord eller huse, skulle jeg tro. Men et gode er der ved forandringen efter revolutionen, som den kaldes; folk kan nu frit sige deres mening i disse fyres påhør, uden at behøve at være bange for at blive slæbt i vagten, eller få tommeskruer skruet på deres fingerender, ligesom jeg kan skrue en proptrækker gennem en prop."

Der blev et kort ophold, til Morton i tillid til de fremskridt, han havde gjort i værtens fortrolighed, ligesom med den hos den, der gør et spørgsmål, af hvis besvarelse noget er

afhængigt, naturlige nølen spurgte, "om Blane kendte en kone der i omegnen, som hed Elizabeth Maclure?"

"Om jeg kender Bessie Maclure?" svarede værten med en værts latter. "Skulle jeg ikke kende min egen kones (fred med hendes støv!) – min egen kones første mands søster, Bessie Maclure? En skikkelig kone er hun, men har haft stor sorg og modgang. Mistede to velartede sønner i forfølgelsens tid, som den nu kaldes; men har båret sin byrde fromt og tålmodigt, uden at dadle eller fordømme nogen. Er der en skikkelig kone her i verden, er det Bessie Maclure. Og som sagt at miste to sønner og få dragonerne i kvarter hos sig en hel måned – for hvad enten whiggerne eller toryerne har overhånden så indkvarteres disse lømler altid hos værtshusholdere – som sagt, at miste –"

"Konen holder altså værtshus?" afbrød Morton ham.

"Hun har en lille fattig kro," svarede Blane med et stolt blik på sin egen langt, bedre lejlighed, "hvor hun skænker noget surt tyndtøl til folk, der er for tørstige af at rejse til at være kræsne, men ordentligt værtshus med strygende søgning er det ikke."

"Kan I skaffe mig en vejviser dertil?" spurgte Morton.

"Eders Velbyrdighed bliver da her i nat? I får næppe husly hos Bessie," sagde Niel, hvis godhed for hans afdøde hustrus svigerinde ikke strakte sig så vidt, at han skulle overlade hende en af sine egne gæster.

"Jeg skal træffe en ven der," svarede Morton, "og tog kun herind for at drikke et glas og spørge om vej."

"Eders Velbyrdighed må hellere," sagde værten med sin håndterings påståelighed, "sende bud og lade Eders ven bede om at komme herhid."

"Det lader sig ikke gøre, hr. vært," svarede Morton utålmodigt, "jeg skal og må til enken Maclures hus og beder Eder skaffe mig en vejviser."

"Godt, sir, I må naturligvis råde Eder selv," sagde Niel Blane noget misfornøjet, "men I behøver ingen vejviser, når I rider langs floden et par miles vej, som om I vil til Milnwood, og så drejer ind på den første dårlige, forsømte vej, der fører op til bjergene. I kan kende den på et knækket asketræ, der står ved en bæk, lige hvor vejene mødes, og når I så følger stien, kan I aldrig tage fejl af enken Maclures kro, for andet hus findes der ikke den hele vej på ti lange skotske mile, der er lige så gode som tyve engelske. Det gør mig ondt, at Eders Velbyrdighed vil forlade mit hus i aften, men min kones svigerinde er en skikkelig kone, og hvad en god ven vinder er ikke tabt for en selv."

Morton betalte altså sin regning og tog bort, og sommerdagens nedgående sol fandt ham ved asketræet, hvor stien førte op til hedemoserne.

"Her," sagde han til sig selv, "begyndte mine genvordigheder, for netop her skræmtes Burley, lige som vi skulle skilles den første nat, vi havde truffet hinanden, af det budskab, at vejene var besat af soldater, som havde lagt sig i baghold for ham. Under dette asketræ sad den gamle kone, som underrettede ham om den fare, han var stedt i. Hvor sælsomt, at hele min skæbne skulle knyttes uopløseligt til denne mand, uden at jeg havde anden skyld i det, end at jeg opfyldte en almindelig menneskelighedspligt! Himlen give, at jeg kunne genfinde min stille fred og sindsro på det sted, hvor jeg mistede dem!"

Efter således at have ordnet sine betragtninger ved talen og tænken, lod han sin hest gå op ad stien.

Aftenen sænkede sig trindt omkring ham, mens han red op ad den smalle kløft, som fordum havde været skov, men nu var blottet for træer, undtagen hvor nogle få enten på grund af deres utilgængelige plads på randen af bratte skrænter, eller fordi de groede mellem klipper og vældige stenblokke, trodsede menneskenes og kvægets angreb, ligesom spredte folkestammer i et erobret land, der er blevet nødt til at ty ind mellem deres bjerges golde snævringer. Men også disse var så medtagne og forkrøblede, at de snarere syntes at være til end at trives og tjente kun til at vise, hvad landskabet en gang havde været. Men vandløbet brummede imellem dem med hele sin friskhed og kraft og udbredte det liv, som kun en bjergelv kan give de goldeste og vildeste egne, og som en sådan egns indbyggere savner, når de ser en endog majestætisk flod bugte sig roligt gennem frugtbare sletter og forbi glimrende paladser. Sporet af vejen fulgte bækken, som snart var synlig og snart kun kunne skelnes ved dens larmen mellem de sten eller i de klippekløfter, som stundom standsede den i dens løb.

"Hvorfor, du skændegæst," sagde Morton i sin sværmeriske drømmen, "vil du kives med klipperne, fordi de standser dig et øjeblik i din gang? Der er et hav, som vil modtage dig i sit skød, ligesom der for mennesket gives en evighed, hvori dets utilfredse og hastige vandring gennem livet vil ophøre for stedse. Hvad din ubetydelige skummen er i sammenligning med et ubegrænset havs dyb og uhyre bølger, er vore forhåbninger, ængstelser, glæder og sorger i sammenligning

med de genstande, som må beskæftige os i århundreders forfærdelige og grænseløse rækkefølge!"

Med sådanne betragtninger drog vor rejsende videre, indtil kløften åbnede sig og bækkens bredder ved at vige tilbage fra den dannede en lille dal, hvor der sås en løkke eller lille mark, på hvilken der voksede noget havre, og et hus, hvis vægge ikke var over fem fod høje, og hvis af fugtighed, ælde, husløg og græs grønne stråtag havde lidt en del skade ved at være blevet hjemsøgt af et par køer, hvis ædelyst synet af dette grønne havde lokket bort fra deres mere berettigede græsgang. En dårligt bogstaveret og endnu slettere skrevet indskrift tilkendegav, at den rejsende her kunne få forfriskning til sig selv og sin hest, en underretning, der, hvor ussel hytten end så ud, dog ingenlunde var uvelkommen i betragtning af den brydsomme vej, Morton havde tilbagelagt for at komme til den, og de høje, øde bjerge, der i trøstesløs værdighed hævede sig i vejret bag dette beskedne tilflugtssted.

"Det må i sandhed have været på et sted som dette," tænkte Morton, "at Burley kunne vente at finde en pålidelig åndsfrænde."

Da han kom nærmere, så han husmoderen selv sidde udenfor døren; en stor ellebusk havde hidtil skjult hende for ham.

"God aften, mo'er," sagte den rejsende. "Er I mistress Maclure?"

"Elizabeth Maclure, sir, en fattig enke," var svaret.

"Kan I huse en fremmed for en nat?"

"Ja jeg kan, sir, hvis han vil tage til takke med enkens havrekage og hendes krus."

"Jeg har været soldat, min gode kone," svarede Morton, "og ingen kost er mig for ringe."

"Soldat, sir?" sagde den gamle kone med et suk. "Gud beskære Eder en bedre håndtering!"

"Soldaterstanden anses dog for at være en hæderlig stand, min gode kone, og jeg håber, at I ikke vil fatte slettere tanker om mig, fordi jeg i sin tid har hørt til den."

"Jeg dømmer ingen, sir," svarede konen, "og Eders stemme klinger som en venlig herres; men jeg har oplevet så meget ondt af soldatervæsenet i dette stakkels land, at jeg endog er glad ved ikke mere at kunne se noget til det med disse mine gamle, unyttige øjne."

Mens hun talte således, opdagede Morton, at hun var blind.

"Men volder jeg Eder da ikke bryderi, min gode kone?" spurgte han medlidende, "Eders svaghed synes at måtte gøre Eder uskikket til Eders næringsvej."

"Nej, sir," svarede den gamle kone, "jeg finder mig med stor lethed til rette i huset, og jeg har en smule tøs til at hjælpe mig, og mod en lille drikkeskilling vil dragonerne nok passe Eders hest, når de kommer hjem fra deres runde. De er høfligere nu end i fordums dage."

Efter disse forsikringer steg Morton af.

"Hør, lille Peggy," sagde værtinden derpå til en tolvårs pige, som imidlertid var kommet til syne, "træk herrens hest ind i stalden og løs sadelgjorden, og tag tøjlen af den og læg noget hø til den i hækken, til dragonerne kommer. Denne vej, sir," fortsatte hun, "I vil finde vort hus rent, om det også er fattigt."

Morton gik altså ind i huset med hende.

42

Den gamle moder da talte så,
Hendes tårer runde så stride,
Ej ville du, Johnie, lyde mit råd,
Fra jagten borte blive.

– Gammel folkevise.

Da Morton kom ind i huset, så han, at den gamle værtinde havde sagt sandhed, for dets indre modsagde dets ydre udseende og var pynteligt, ja endog hyggeligt, især det inderste værelse, i hvilket værtinden underrettede sin gæst om, at han skulle spise aftensmad og sove. Der blev sat forfriskninger frem for ham så gode, som de var at finde i den lille kro, og skønt han kun havde ringe brug for dem, modtog han dem dog for derved at blive i stand til at føre en samtale med værtinden, der trods sin blindhed var meget omhyggelig med at varte ham op og syntes ved et slags instinkt at kunne finde alt, hvad hun ville have.

"Har I ingen andre end den smukke lille pige til at hjælpe Eder med at passe Eders gæster?" lød hans naturlige spørgsmål.

"Nej, sir," svarede den gamle værtinde, "jeg er alene, ligesom enken i Zarepta. Der kommer kun få gæster til dette ringe sted, og jeg har ikke søgning nok til at kunne holde tjenestefolk. En gang havde jeg to raske sønner, som tog vare på alt, dog Herren gav, Herren tog. Herrens navn være lovet!" fortsatte hun, idet hun vendte sine tilskyggede øjne mod himlen. "Jeg har været

bedre faren i jordisk henseende endog efter at jeg mistede dem, men det var førend denne sidste forandring."

"Virkelig?" sagde Morton, "og I er jo dog presbyterianerinde, min gode kone?"

"Det er jeg, sir, priset være det lys, der viste mig den rette vej!" svarede værtinden.

"Så ville jeg også have troet," fortsatte gæsten, "at revolutionen ikke kunne have bragt Eder andet end godt."

"Når den," svarede den gamle kone, "har gavnet landet og skaffet ømme samvittigheder fri gudsdyrkelse, gør det kun lidt til sagen, hvad den har bragt en stakkels blind orm som mig."

"Ikke des mindre indser jeg ikke, hvorledes den har kunnet skade Eder," sagde Morton.

"Det er en lang historie, sir," svarede hans værtinde med et suk. "Men en aften, seks uger eller så omtrent før slaget ved Bothwell Bro, standsede en ung herre, stiv og blodig af sår og bleg og udmattet af at ride, udenfor dette fattige hus. Hans hest var så træt, at den knapt kunne slæbe benene efter sig, og hans forfølgere var tæt i hælene på ham, og han var en af vore fjender. Hvad skulle jeg gøre, sir? I, som har været soldat, vil sagtens anse mig for en enfoldig gammel kone, men jeg husede og plejede ham og holdt ham skjult, til forfølgelsen var forbi."

"Men hvem," sagde Morton, "vover vel at misbillige, at I bar Eder således ad?"

"Det ved jeg ikke," svarede den blinde kone, "men det vakte uvilje imod mig blandt nogle af vore egne folk, som sagde, at jeg burde have gjort med ham som Joel gjorde mod Sifera, men jeg vidste godt, at jeg ingen guddommelig befaling havde til at udgyde blod, og at det sømmede sig bedre for en kvinde og en

kristen at frelse det. Og så sagde de desuden, at der ingen naturlig kærlighed var i mig, når jeg kunne hjælpe en, som hørte til den bande, der havde myrdet mine to sønner."

"Som havde myrdet Eders to sønner?"

"Ja, sir, skønt I måske vil give deres dødsmåde et andet navn. Den ene faldt med sværdet i hånden, mens han kæmpede for den krænkede, fædrelandske covenant, og den anden – o ham tog de og skød ham ihjel på grønningen lige for hans moders ansigt. Det sortnede for mine gamle øjne, da skuddene løsnedes, og det forekom mig, som om de blev svagere og svagere efter denne bedrøvelige dag, og hjertesorg og kummer og tårer, som ikke ville tørres, bidrog vel også til at gøre ondt værre. Men ak, ved at forråde lord Evandales unge blod til hans fjenders sværd ville jeg dog ikke have bragt min Ninian og min Johnie til live igen."

"Lord Evandale!" udbrød Morton forbavset, "var det lord Evandale, hvis liv I frelste?"

"Ja det var såmænd," svarede hun, "og god var han imod mig bagefter og gav mig en ko med kalv og malt og mel og penge, og ingen turde røre mig, så længe han var ved magten. Men vi bor på en udlod, der hører til Tillietudlem, og der blev en hård trætte om godset mellem lady Margaret Bellenden og den nuværende laird, Basil Olifant, og lord Evandale holdt med den gamle frue, fordi han, efter hvad folk sagde, elskede hendes sønnedatter, der er en af de bedste og smukkeste piger i Skotland. Men de måtte give tabt, og Basil fik gården og jorderne, og oven på det kom revolutionen, og hvem var nu hastigere til at vende kappen end lairden? For han sagde, at han hele tiden havde været en oprigtig whig, og kun var blevet

papist, fordi det havde været mode. Og så kom han ovenpå, hvorimod det gik ned ad bakke med lord Evandale, da han var alt for stolt og mandig til at bøje sig for ethvert vindpust, skønt mange andre ved lige så godt som jeg, at hvilke så hans grundsætninger var, så var han ingen dårlig ven mod vore folk, når han kunne beskytte dem, og langt bedre end Basil Olifant, der altid følger strømmen. Men han blev tilsidesat og ikke anset og aldrig spurgt om sin mening, og så begyndte Basil, der er et hævngerrigt menneske, at ærgre ham på alle slags måder, men især ved at undertrykke og plyndre den gamle blinde enke, Bessie Maclure, der frelste lord Evandales liv, og mod hvem han var så god. Men han tager fejl, hvis det er hans hensigt, for det vil vare længe, før lord Evandale hører et ord af mig om, at min ko blev solgt for landgilden, før den var forfaldet, eller at jeg har fået dragoner i kvarter, skønt landet er roligt, eller noget som helst andet. Jeg kan bære min byrde med tålmodighed, og jordisk tab er den mindste del af den."

Forbavset og grebet af dette billede af tålmodig, taknemmelig og højsindet hengivelse i skæbnen, kunne Morton ikke lade være at udstøde en forbandelse over den lumpne slyngel, der havde taget en så fej hævn.

"Band ham ikke, sir," sagde den gamle kone, "for jeg har hørt en god mand sige, at en forbandelse er ligesom en sten, der kastes op mod himlen og for det meste falder ned på dens hoved, der udslyngede den. Men kender I lord Evandale, så bed ham om at tage sig i vare, for jeg har hørt sære ord af soldaterne, der ligger her i kvarter, og hans navn bliver ofte nævnt, og en af dem har været to gange oppe på Tillietudlem. Han er en slags yndling af lairden, skønt han i forrige tider var

en af de grusomste undertrykkere, der nogensinde har redet gennem et land, alene med undtagelse af vagtmester Bothwell. Folk kalder ham for Inglis."

"Lord Evandales sikkerhed er mig i højeste måde magtpåliggende," sagde Morton, "og I kan være overbevist om, at jeg nok skal finde udvej til at underrette ham om disse mistænkelige omstændigheder, men vil I til gengæld svare mig på endnu et spørgsmål? Ved I noget om Quintin Mackell fra Irongray?"

"Om hvem?" spurgte den blinde kone med et udtryk af stærk overraskelse og uro.

"Om Quintin Mackell fra Irongray," gentog Morton. "Er der noget så foruroligende i klangen af dette navn?"

"Nej, nej," svarede konen nølende, "men at høre en fremmed og tilmed en soldat spørge om ham – Gud hjælpe os! Hvilke ulykker forestår der nu?"

"Ingen fra min side, forsikrer jeg Eder," svarede Morton, "genstanden for min forespørgsel har intet at frygte af mig, hvis, som jeg formoder, denne Quintin Mackell er den samme som John Bal –"

"Nævn ikke hans navn," sagde enken og lagde sine fingre på hans læber. "Jeg mærker, at I kender hans hemmelighed og kendingsord, og jeg vil være uforbeholden mod Eder. Men tal for Guds skyld sagte og forsigtigt. Jeg håber i Himlens navn, at I ikke søger efter ham til hans skade! I sagde, at I havde været soldat?"

"Og deri sagde jeg sandhed, men han har intet at frygte af mig. Jeg anførte en hob ved Bothwell Bro."

"Virkelig?" sagde konen. "Og der er i sandhed noget i Eders stemme, som jeg kan tro. I taler frejdigt og frimodigt som en ærlig mand."

"Det håber jeg også jeg er," sagde Morton.

"Bliv ikke vred, sir, men i disse sørgelige tider," fortsatte mrs. Maclure, "er den ene broders hånd løftet mod den andens, og han frygter næsten lige så meget af den nuværende regering, som han før frygtede af de tidligere forfølgere."

"Virkelig?" sagde Morton i en spørgende tone. "Det vidste jeg ikke, men jeg er også først nylig kommet hjem fra udlandet."

"Jeg vil sige Eder det," sagde den blinde kone, efter først at have sat sig i en lyttende stilling, der viste, i hvor høj grad hendes opfattelsesevne var flyttet fra øjet til øret, for i stedet for at se sig forsigtigt om, bøjede hun nu hoved og drejede det langsomt til alle sider for at forvisse sig om, at der ikke rørte sig den mindste lyd i nærheden, hvorpå hun fortsatte: "Jeg vil sige Eder det. I ved, hvorledes han har arbejdet for at genoprette den brændte, brudte og i dette trodsige folks hårde hjerter og egennyttige attråer begravede covenant, men da han kom over til Holland, var det så langt fra, at han hos de store fandt bistand og taknemmelighed og hos de gudfrygtige trøsteligt broderskab, skønt han havde så god føje til at vente sig begge dele, at prinsen af Oranien ingen velvilje ville vise ham og præsterne ikke holde gudeligt samkvem med ham. Det var hårdt at døje for en mand, der havde lidt og udrettet så meget – alt for meget, måske – men hvorfor skal jeg dømme? Han kom tilbage til mig og det gamle tilflugtssted, der så ofte havde modtaget ham i hans trængsler, og navnlig kort før den store sejr ved Drumclog; for mindst af alle aftener i året skal jeg

glemme den, da han ville herhen efter papegøjeskydningen, hvor den unge Milnwood gik af med sejren, og at jeg rådede ham til at blive herfra."

"Hvad," udbrød Morton, "var det Eder, som sad ved alfarvejen i Eders røde kåbe, og sagde ham, at der var en løve på stien?"

"Men hvem i Himlens navn er I?" spurgte den gamle kone og afbrød i sin forbavselse sin fortælling. "Men I må være hvem I vil," blev hun ved og fortsatte den roligt, "så kan I ikke vide noget værre om mig, end at jeg har været rede til at frelse både fjenders og venners liv."

"Jeg ved intet ondt om Eder, mrs. Maclure, og vil Eder heller intet ondt, men jeg vil kun vise Eder, at jeg ved så meget om denne mands anliggender, at I trygt kan betro mig resten."

"Eders røst klinger så underligt bydende," sagde den blinde kone, "skønt dens toner er milde. Jeg har ikke stort mere at sige. Stuarterne er blevet afsat, og William og Mary hersker i deres sted, men der tales ikke mere om covenanten, end om den havde været et dødt bogstav, og de har støttet og hjulpet indulgenspræsterne og en erastiansk kirkeforsamling i den fordum rene og triumferende skotske kirke. Vore trofaste forkæmpere for vidnesbyrdet kunne endnu mindre finde sig heri end i forfølgelsestidens åbenbare tyranni og frafald, for sjælene forhærdes og dræbes og den fastende mængdes mund proppes fuld med saftløst klid, i stedet for med det søde ord i rette tid, og mangen forsulten, nødlidende skabning får, når han søndag formiddag sætter sig ned for at høre noget, som kunne opvarme ham til det store værk, en tør, moralsk forelæsning og –"

"I er, kort sagt," sagde Morton for at afbryde en forhandling, som den gode gamle kone, der var sin trosbekendelse lige så sværmerisk hengiven som sine menneskelighedspligter, sandsynligvis ville have trukket i langdrag, "I er, kort sagt, ikke indstillet på at finde Eder i den nye regering, og Burley er af samme mening?"

"Mange af vore brødre, sir, står i den formening, at vi kæmpede for covenanten og fastede, bad og led for denne store folkepagt, men at vi nu intet vil få at se eller høre om det, vi led, stred, fastede og bad for. Og det antages, at der kunne udrettes noget ved at få den gamle slægt tilbage efter en ny overenskomst og på et nyt grundlag, da englændernes værste strid med kong James, da han drog bort, efter hvad jeg har hørt, angik syv vanhellige biskopper, og skønt nogle af vore landsmænd villigt nok underkastede sig den nye regering og oprettede et væbnet regiment under jarlen af Angus, så ville Eders redelige ven og andre, der havde rejst sig for ren lære og samvittighed, dog først tale med jakobiterne, før de tog parti imod dem, for at de ikke skulle falde til jorden som en mur, der er opført med ulæsket kalk eller som den, der sidder på to stole."

"Da har de i sandhed," sagde Morton, "valgt en underlig kant at vente sig ren lære og samvittighed fra."

"Ak, kære herre," svarede værtinden, "det naturlige daggry viser sig i øst, men det endelige daggry kan lige så vel, efter hvad vi blinde dødelige ved, vise sig i nord."

"Og Burley gik nord på for at søge det?" spurgte gæsten.

"Ja vel, sir, og talte med Claverhouse selv, som nu kaldes Dundee."

"Hvad!" udbrød Morton forbavset, "jeg ville have svoret på, at en sådan sammenkomst ville være blevet den sidste i den enes eller den andens liv."

"Nej, nej, sir. I urolige tider kan der, efter hvad jeg hører, foregå pludselige forandringer," sagde mrs. Maclure, "Montgomery, Ferguson og mange flere, der var kong James' største fjender, holder nu med ham. Claverhouse gav vor ven gode ord og lod ham rejse tilbage for at rådslå med lord Evandale. Men så kom det til et brud, da lord Evandale hverken ville se, høre eller tale med ham, og nu er han ligesom rasende eller noget endnu værre og råber på hævn over lord Evandale og vil ikke høre tale om andet end at brænde og slå ihjel. O disse anfald af hidsighed gør ham rent forstyrret i hovedet og giver fjenden sørgelige fordele over ham."

"Fjenden?" sagde Morton, "hvilken fjende?"

"Hvilken fjende? Er I nøje kendt med John Balfour fra Burley og ved ikke, at han har hårde og hyppige kampe at bestå med den Onde? Har I nogensinde set ham alene, uden at han har holdt Bibelen i sin hånd og haft sit dragne sværd liggende på sine knæ? Har I aldrig sovet i samme kammer som han og hørt ham i hans drømme stride med Satans blændværker? O I kender ham dårligt, hvis I kun har set ham ved højlys dag, for ingen kan se således ud, som han gør efter sine bedrøvelige hjemsøgelser og kampe. Jeg har set ham efter en sådan skrækkelig strid ryste, så at et barn kunne have holdt ham, mens hårene på hans pande dryppede lige så stærkt som mit fattige stråtag i stærk regn."

Mens hun talte, begyndte Morton at huske, hvorledes Burley havde set ud, da han havde sovet på høloftet på Milnwood,

Cuddies fortælling om, at hans forstand var blevet svækket, og nogle rygter, der havde været i omløb blandt cameronianerne, som hyppigt havde pralet af Burleys sjælelige anfægtelser og kampe mod den lede fjende, hvilke forskellige omstændigheder bragte ham til at antage, at denne mand selv var et offer for disse blændværker, skønt hans af naturen skarpsindige og kraftige ånd ikke alene skjulte hans overtro for dem, i hvis omdømme den kunne nedsætte hans forstand, men endog ved anstrengelser som de, der siges at være ejendommelige for dem, der lider af faldsot, kunne udsætte de anfald, de foranledigede, til han enten var blevet fri for ubehagelige vidner, eller kun var omgivet af mennesker, som på grund af disse hjemsøgelser agtede ham så meget des højere. Det var naturligt at antage, hvad der også med lethed lod sig udlede af mrs. Maclures skildring, at skuffet ærgerrighed, strandede forhåbninger og det partis fald, som han havde tjent med en så fortvivlet troskab, let havde kunnet forværre hans sværmeri til midlertidigt vanvid. Det var heller ingen ualmindelig omstændighed i disse sælsomme tider, at mænd som sir Harry Bane, Harrison, Overton og andre, der selv var slaver af de mest overspændte og sværmeriske drømme, kunne, når de færdedes i verden, ikke alene vise sund forstand i vanskelige forhold og mod i farer, men endog den mest gennemtrængende skarpsindighed og den kækkeste tapperhed. Resten af mrs. Maclures meddelelser stadfæstede yderligere Mortons anskuelse i så henseende.

"Ved daggry," sagde hun, "skal min lille pige vise Eder vej til ham, før soldaterne står op. Men I må lade hans fares time, som han kalder den, gå over, førend I vover Eder ind til ham i hans

tilflugtssted. Peggy vil sige Eder, når I kan gå derind. Hun kender godt hans væsen, da hun stundom bringer ham en og anden lille hjælp, som han ikke kan undvære for at friste livet."

"Men hvor," spurgte Morton, "har denne ulykkelige mand da fundet tilflugt?"

"På så skrækkeligt et sted," svarede den blinde, "som nogen levende skabning nogensinde er tyet til. Det hedder det Sorte Vandfald ved Linklater; det er et bedrøveligt opholdssted, men han ynder det frem for alle andre, fordi han så tit har fundet et sikkert skjul der, og jeg tror, at han foretrækker det for et tapetseret værelse og en seng med edderdunsdyner. Men I vil selv få det at se. For mange tider siden har jeg selv set det, mens jeg var et enfoldigt, overgivent pigebarn og mindst tænkte på, hvad det skulle blive til. Ønsker I noget, sir, før I går til hvile? For I må stå op ved daggry."

"Nej, intet, min gode kone," svarede Morton, og dermed skiltes de for den aften.

Morton gav sig i Himlens vold, kastede sig på sengen, hørte halvt i søvne dragonhestenes trampen, da rytterne kom tilbage fra deres runde, og sov derpå trygt efter sin pinefulde sindsbevægelse.

43

I skumle hule nu de trådte ind og så
Den skæbnedømte mand som halvt han sad, halvt lå
På jorden der, med sjælen opfyldt af helt mørke tanker.

– Spenser.

Da morgenen begyndte at vise sig på bjergene, hørtes en sagte banken på døren og en fin pigestemme at spørge ham udefra: "Om han ville gå til vandfaldet, før folkene stod op?"

På denne opfordring rejste han sig og klædte sig på, hvorefter han gik ud til den lille vejviserske. Bjergbarnet trippede let foran ham gennem den grå tåge over hede og mose. Det var en vild og trættende vej, som ikke betegnedes af noget som helst regelret eller tydeligt spor og i det hele taget gik langs op med bækken, uden dog at følge dennes bugter. Jo længere de kom frem, des mere øde og vildt blev landskabet, indtil dalskrænterne til sidst kun var dækket med lyng og kampestene.

"Er der endnu langt derhen?" spurgte Morton.

"Næsten en mil," svarede pigen. "Vi vil snart være der."

"Kommer du ofte i denne øde egn, min lille pige?"

"Når bedstemoder sender mig med mælk og mel til vandfaldet," svarede barnet.

"Men er du ikke bange for at gå alene ad en så ensom vej?"

"Å nej, sir," svarede vejviserskеn, "ingen levende skabning vil gøre sådan en smule ting som mig noget, og bedstemoder siger,

at man ikke behøver at være bange for noget, når man er i færd med at gøre en god gerning."

"Stærk i sin uskyldighed som i en tredobbelt rustning!" sagde Morton ved sig selv og gik stiltiende bagefter hende.

De kom snart til et forhugget krat, hvor brombærris og tjørn havde afløst de ege- og birketræer, det tidligere havde bestået af. Her bøjede vejvisersken kort af fra den åbne hede og førte Morton ad en fåregang hen til bækken. En hæs og dump brølen havde til dels forberedt ham på det skue, der viste sig, men som dog ikke kunne iagttages uden overraskelse eller vel endog skræk. Da han kom ud fra den bugtede sti, der havde ført ham gennem krattet, stod han på et fladt klippestykke, som sprang ud over en ikke mindre end hundrede fod dyb kløft, hvor den mørke bjergelv styrtede sig brat ned fra skrænten og opslugtes af et dybt, sort, gabende svælg. Øjet søgte forgæves at nå bunden af faldet og kunne kun opfange en eneste skrå flade af bristende skum, indtil udsigten standsedes af de fremspringende fjeldstykker, som omgav bunden af vandfaldet og skjulte den mørke bæk, der modtog dets martrede vande. Langt nedenfor, måske i en halv fjerdingvejs afstand, opfangede øjet strømmens krumninger, i hvilke dens løb var blevet roligere, men indtil dette punkt tabte de sig for synet, som om en hule havde hvælvet sig over dem, og de bratte og fremspringende klippestykker, mellem hvilke de banede sig vej, dannede også næsten ligesom et tag over dem.

Mens Morton stirrede på dette oprørte skue, der syntes at ville skjule sig for ethvert øje i det krat, som omgav det, og de kløfter, hvori vandet styrtede ned, traf hans lille ledsagerinde, der stod ved siden af ham på den klippeflade, hvorpå der var

bedst udsigt over vandfaldet, ham i ærmet og sagde i en tone, som han kun kunne høre ved at bøje sit øre tæt ned til hendes mund:

"Hør ham! Tys! Hør ham!"

Morton lyttede opmærksommere, og nede i selve den afgrund, hvor elven styrtede ned, og blandt vandfaldets buldrende lyd troede han at kunne skelne råb, skrigen og endog visse bestemte ord, som om vandets forpinte dæmon havde blandet sine klager med dets brøl.

"Der går vejen," sagde den lille pige, "kom med, sir, men giv vel agt på Eders fødder."

Og med den dristige smidighed, som vanen havde gjort let for hende, forsvandt hun fra det klippestykke, hun havde stået på, og klatrede ad skår i ubetydelige fremspringninger i klippeskrænten ned ad denne i det svælg, den hang ud over. Sindig, kæk og kraftig, som Morton var, betænkte han sig ikke på at følge hende, men den opmærksomhed, han måtte anvende for at passe på sine hænder og fødder under en nedstigen, hvor både hænder og fødder var nødvendige til forebyggelsen af en ulykke, hindrede ham i at se sig om, indtil hans vejviserske, da de var kommet omtrent tyve fod ned og var tres til halvfjerds fod ovenfor bækkenet, som optog fossen, gjorde en standsning, og han atter så sig ved siden af hende i en lige så romantisk som farlig stilling. De var næsten lige overfor vandfaldet og med omtrent en fjerdedel af strømningen fra det punkt af klippen, det tordnede over, ovenfor og tre fjerdedele af strækningen over det mørke, dybe og oprørte bækken, der optog det i dets fald, nedenfor sig. Begge disse frygtelige punkter – nemlig det første fald af den endnu ubrudte elv og

den dybe og skumle afgrund, hvori den udtømte sig – kunne tydeligt ses såvel som hele den sammenhængende strøm af bølgende skum, der styrtede ned fra hin, og kogte og hvirvlede sig i denne, og så tæt stod de ved det storartede naturskue, at de dækkedes med dets skum og blev næsten døve af dets uophørlige brølen. Men lige overfor faldet og næppe tre skridt fra det, dannede en gammel eg, der ligesom ved et tilfælde var blevet kastet hen over kløften, en bro med en frygteligt smal vidde og et højst usikkert fodfæste. Topenden af træet hvilede på det klippestykke, hvorpå de stod, hvorimod rodenden strakte sig hen bag et fremspringende klippestykke på den modsatte side og var gjort fast, uden at Morton kunne opdage hvor. Bag dette samme klippestykke glimtede der et stærkt, rødt lys, som, idet det afspejledes i vandfaldets bølger og til dels farvede dem med sit skær, gjorde en underlig overnaturlig og uhyggelig virkning ved siden af strålerne fra den opstående sol, som skinnede på de første brudte bølger fra fossen, skønt den ikke engang på sin middagshøjde kunne nå ned til tredjedelen af den hele dybde. Da Morton havde set sig et øjeblik om, trak pigen ham igen i ærmet og tilkendegav ved at pege på træstammen og det fremspringende klippestykke (for at høre noget kunne der ikke være tale om nu), at fortsættelsen af vejen gik derover.

Morton så forundret på hende, for skønt han nok vidste, at de forfulgte presbyterianere under de foregående konger havde søgt tilflugt i krat og huler og mellem klipper og vandfald, og han også havde hørt, at nogle af covenantens stridsmænd længe havde holdt sig skjulte ved Dobs-fossen på de vilde fjelde i Polmoodie, og andre gemt sig i den endnu frygteligere hule

Creehope Linn i sognet Closeburn, havde hans indbildningskraft dog aldrig tydeligt kunnet forestille sig et sådant opholdssteds rædsler, og han forundredes over, at det sælsomme og romantiske skue, han her så, havde kunnet blive skjult for ham, mens han ivrigt havde eftersporet sådanne naturvidundere. Men han fattede let, at da det lå i en afsides og øde egn og skulle tjene til skjulested for forfulgte prædikere og tilhængere af den presbyterianske kirke, var hemmeligheden af dets tilværelse blevet omhyggeligt bevaret af de få hyrder, der måske havde kendt det.

Mens han løsrev sig fra disse betragtninger og begyndte at overveje, hvorledes han skulle komme over den forfærdelige og usikre bro, der gjordes våd og glat af det nære vandfalds idelige dryppen på den og gik over svælget i en højde af omtrent tres fod fra dets bund, trippede hans vejviserske, ligesom for at sætte mod i ham, uden mindste betænkning frem og tilbage hen ad den. Et øjeblik misundte han de små bare fødder, som kunne få sikrere fodfæste på den ujævne egebul, end han med sine svære støvler var i stand til, men besluttede sig så til ikke des mindre at forsøge overgangen, og skred med et fast blik på en ubevægelig genstand på den anden side og uden at lade sit hoved blive svimmelt eller sin opmærksomhed bortledes af vandets glimten, skummen og brølen sindigt og trygt hen ad den usikre bro og nåede indgangen til en lille hule hinsides elven. Her standsede han, for ved skinnet af en hob gloende kul kunne han se ind i det indre af hulen og iagttage dens beboer, uden selv at kunne så let ses af denne, da han skjultes af slagskyggen af klippen, men det, han så, ville ingenlunde have

opmuntret en mindre kæk mand til at fortsætte det eventyr, han havde begyndt.

Burley, der kun ved et gråsprængt skæg var blevet noget forandret fra, hvad han tidligere havde været, stod midt i hulen med sin sammenhægtede bibel i den ene hånd og sit dragne sværd i den anden. Hans skikkelse, der fik et mørkt skær af skinnet af de glødende kul, syntes at være en djævels i et spøgelsesagtigt pandæmonium, og hans lader og hans ord, for så vidt disse kunne høres, at være lige så heftige som uregelmæssige. Skønt han var ganske alene på et ensomt og næsten utilgængeligt sted, lignede han dog i sin færd et menneske, der kæmper på liv og død mod en dødelig fjende.

"Ha! Ha! Der – der!" udbrød han og ledsagede hvert ord med et stød, der med hele hans kraft førtes mod den modstandsløse, tomme luft. "Sagde jeg dig det ikke? – Jeg har gjort modstand, og du flyr for mig! – Du kryster – kom med alle dine rædsler – kom med mine egne onde gerninger, som gør dig mest skrækkelig – der er nok indenfor bindet om denne bog til at frelse mig! – Hvad mumler du om grå hår? – Det var vel gjort at fælde ham – jo modnere kornet er, des færdigere er det til seglen. – Er du borte? Er du borte? – Jeg har altid vidst, at du kun var en kryster – ha, ha, ha!"

Med disse vilde udråb sænkede han spidsen af sit sværd og blev stående i den samme stilling som en vanvittig, hvis anfald er gået over.

"Nu er den farlige tid forbi," sagde den lille pige, der var fulgt med, "den varer sjældent længere, end til solen er kommet over bækken, og nu kan I gerne gå ind og tale med ham. Jeg skal

vente på Eder på den anden side af vandfaldet. Han kan ikke lide at se to mennesker på en gang."

Sindigt og forsigtigt og stadig på sin post fremstillede Morton sig for sin fordums medbefalingsmand.

"Hvad, kommer du igen, skønt din time er omme?" var hans første udråb, og idet han svang sit sværd højt oppe i luften, antog hans åsyn et udtryk, hvori forfærdelig rædsel syntes at blande sig med en besats raseri.

"Jeg er kommet, mr. Balfour," sagde Morton i en sindig og rolig tone, "for at forny et bekendtskab, der har været afbrudt siden slaget ved Bothwell Bro."

Så såre Burley kom til bevidsthed om, at det var Morton selv, der stod for ham – en tanke, han opfangede med vidunderlig hurtighed – udøvede han straks det herredømme over sin ophidsede og sværmeriske indbildningskraft, hvis opbydelse var en overraskende ejendommelighed i hans mærkelige karakter. Han sænkede øjeblikkelig odden af sit sværd og mumlede, mens han roligt stak det i skeden, noget om fugtigheden og kulden, der nødte en gammel krigsmand til at genoptage sine fægteøvelser, for at hans blod ikke skulle stivnes. Da det var gjort, vedblev han i den kolde, bestemte tone, der var et særkende for hans sædvanlige tale:

"Du har tøvet længe, Henry Morton, og er først kommet til vinhøsten, efter at den tolvte time er slået. Er du endnu villig til at gribe broderskabets hånd og blive en af dem, der uden hensyn til troner og herskerslægter kun lader sig lede af skriftens ord?"

"Det overrasker mig," sagde Morton, og undgik at give et ligefremt svar på hans spørgsmål, "at I kunne kende mig efter

så mange års forløb."

"Deres træk, som burde handle i fællig med mig, er indgravede i mit hjerte," svarede Burley, "og kun få andre end Silas Mortons søn ville have vovet sig ind i denne min tilflugtens borg. Ser du denne vindebro af naturens eget arbejde?" tilføjede han, og pegede på den faldne egestamme. "Ved et spark med min fod slynges den ned i afgrunden, så at fjender på den anden side må blive ude og modstandere på denne gives en mand i vold, der endnu ikke har mødt sin lige i tvekamp."

"Jeg havde troet," sagde Morton, "at I nu ville have haft sådanne værn lidet behov."

"Lidet behov?" gentog Burley utålmodigt. "Hvad! Lidet behov, når djævle i menneskeskikkelse forener sig med Satan selv imod mig her på jorden? Men det gør intet til sagen," tilføjede han, og afbrød sig selv. "Det er nok, at jeg synes om mit tilflugtssted, min Adullams hule, og ikke vil bytte dens hårde sandstenspiller med de prydelige sale på jarlerne af Torwoods borg sammen med deres hele len. Du er måske af andre tanker, med mindre dette tåbelige feberanfald er gået over."

"Jeg er netop kommet for at tale om dine besiddelser," sagde Morton, "og tvivler ikke på i mr. Balfour at finde den samme tænksomme og forstandige mand, som jeg lærte at kende i ham i de dage, da iver gjorde brødre uenige."

"Hvad?" sagde Burley. "Virkeligt? Er det virkelig dit håb? Vil du udtrykke det tydeligere?"

"I har, kort sagt da," svarede Morton, "ved midler, jeg kan gætte mig til, udøvet en hemmelig, men højst fordærvelig indflydelse på lady Margaret Bellendens og hendes

sønnedatters kår, og det til fordel for den lumpne, tyranniske renegat, Basil Olifant, som loven ved Eders medvirkning har sat i besiddelse af deres lovlige ejendom."

"Siger I det?" sagde Balfour.

"Ja, det siger jeg," svarede Morton, "og lige overfor mig vil I ikke nægte, at I har indrømmet det under Eders hånd."

"Og sæt, at jeg ikke nægter det?" sagde Balfour, "og sæt, at din veltalenhed var stærk nok til at overtale mig til at gøre de skridt ugjorte, jeg efter modent overlæg har gjort, hvilket ville dit mål så være? Håber du endnu stadig at komme i besiddelse af den lyshårede pige sammen med hendes store og rige arv?"

"Et sådant håb nærer jeg ikke," svarede Morton roligt.

"Og for hvis skyld har du da vovet det storværk at forsøge på at tage byttet fra den vældige, at hente føde i løvens hule og uddrage sødme af fortærernes indvolde? For hvis skyld har du påtaget dig at løse denne opgave, der er sværere end Samsons?"

"For lord Evandales og hans bruds," svarede Morton med bestemthed. "Hav bedre tanker om menneskene, mr. Balfour, og tro, at her gives nogle, som er villige til at opofre deres egen lykke for andres."

"Så er du, så sandt min sjæl lever," sagde Balfour, "skønt du bærer skæg og kan ride en hest og drage et sværd, den tammeste og frommeste dukke, der nogensinde har lidt en fornærmelse uden at hævne sig. Hvad vil du hjælpe den fordømte Evandale til den kvindes favntag, som du elsker? Vil du udstyre dem med rigdom og arv, og tror du, at der lever et menneske til, som er blevet endog hårdere krænket end du, men dog er lige så koldsindig og fej og kryber hen ad jordens

overflade, og har du vovet at tro, at dette menneske er John Balfour?"

"For mine egne følelser," svarede Morton, "står jeg kun Himlen til ansvar. For Eder, mr. Balfour, havde jeg troet, at det ville være af ringe betydning, om Basil Olifant eller lord Evandale besad disse ejendomme."

"Du tager fejl," sagde Burley. "Begge vandrer de rigtig nok i det tykkeste mørke og er lige så fremmede for lyset som den, hvis øjne aldrig er blevet opladte for dagen, men denne Basil Olifant er en Nabal, en Demas, en ussel træl, hvis rigdom og magt står til dens rådighed, der kan true ham med at berøve ham dem. Han blev bekender, forbi Tillietudlem forholdtes ham; blev papist for at komme i besiddelse af det; kaldte sig selv erastianer for ikke atter at miste det og vil blive hvad jeg vil have ham til, så længe det dokument, der kan berøve ham det, er i mit værge. Denne ejendom er et bidsel mellem hans tænder og en krog i hans næsebor, og tøjlen og snoren er i min hånd, så at jeg kan drage den hvorhen jeg vil, og der skal den blive, til jeg får sikkerhed for at kunne overlade den til en pålidelig og oprigtig ven. Lord Evandale derimod er en ildesindet med et hjerte af flint og en pande af diamant; denne verdens goder kalder på ham som løv på den frostbundne jord, og uden at bevæges ser han, at de hvirvles bort af den første, den bedste blæst. Sådanne hedenske dyder som hans og hans piges er farligere for os end den lave griskhed hos dem, der, drevet af deres egennytte, må følge efter hvorhen den fører dem, og derfor som begærlighedens slaver kan tvinges til at arbejde i vingården, om det så kun var for at tjene syndens dagleje."

"Alt dette kan have været godt nok for nogle år siden," svarede Morton, "og jeg ville da have kunnet fatte Eders bevisførelse, om jeg end aldrig ville have kunnet erkende dens rigtighed, men nu forekommer det mig unyttigt, at I fremdeles vil bevare en indflydelse, som ikke længere kan anvendes i noget gavnligt øjemed. Landet har fred og borgerlig og religiøs frihed – hvad vil I da mere?"

"Mere?" udbrød Burley og blottede atter sit sværd med en raskhed, som næsten bragte Morton til at studse. "Betragt skårene i denne klinge; er de ikke tre i tallet?"

"Så synes det," svarede Morton, "men hvad gør det til sagen?"

"Den stump stål, som sprang ud af dette første hul, begravedes i den mensvorne forræders hjerneskal, som først indførte episkopatet i Skotland. Dette andet skår fik klingen mod en ugudelig skurks ribben, den kækkeste og bedste krigsmand, der forsvarede den prælatistiske sag ved Drumclog, og dette tredje fik den mod den høvedsmands stålhue, som forsvarede kapellet i Holyrood, da folket rejste sig i anledning af revolutionen. Den har udrettet store ting, denne lille klinge, og ethvert af disse hug var en befrielse for kirken. Dette sværd," sagde han, idet han stak det i skeden, "har endnu mere at gøre: udrydde erastianismens skændige og pestilentialske kætteri, hævde kirkens sande frihed i dens renhed og genoprette covenanten i hele dens glorie, og lad det så ruste og smuldre hen ved siden af dets herres ben."

"I har hverken folk eller midler, mr. Balfour, til at rokke regeringen, så fast som den nu står," indvendte Morton. "Folket er i det hele taget tilfredst, med undtagelse af herrerne af det

jakobinske parti, og I vil da vel ikke forene Eder med dem, som kun vil bruge Eder til deres egne øjemeds fremme?"

"Det er dem," svarede Burley, "som skal fremme vore. Jeg gik til den ildesindede Claverhouses lejr, ligesom Israels tilkommende konge tyede til filistrenes land, og aftalte en opstand mod ham, og havde skurken Evandale ikke været, havde erastianerne allerede nu været fordrevet fra det vestlige. O jeg kunne dræbe ham," tilføjede han, "om han så klyngede sig fast til alterets horn!" Derpå fortsatte han i en roligere tone: "Bejlede du, min gamle våbenfælles søn, selv til denne Edith Bellendens hånd og ville lægge din hånd på det store værk med lige så megen iver, som du har mod, tror jeg ikke, at jeg ville foretrække Basil Olifants venskab for dit. Du skulle da få de midler, som dette dokument" – med disse ord fremviste han et pergament – "tilbyder til at sætte hende i besiddelse af hendes forfædres ejendom. Dette har jeg længtes efter at sige dig, lige siden jeg så dig kæmpe så modigt i den gode kamp ved den ulykkelige bro. Pigen elskede dig, og du hende."

I en bestemt tone svarede Morton:

"Jeg vil ikke forstille mig for Eder, mr. Balfour, ikke engang for at opnå et godt øjemed. Jeg kom hertil i håb om at kunne formå Eder til at vis Eder retfærdig mod andre, ikke for selv at nå et egennyttigt mål. Dette håb er glippet; det smerter mig mere for Eders egen skyld end på grund af det tab, andre vil lide ved Eders uretfærdighed."

"I afslår altså mit tilbud?" sagde Balfour med undrende øjne.

"Det gør jeg," svarede Morton. "Var I virkelig, hvad I ønsker at anses for, en mand af ære og samvittighed, da overgav I, ligegyldig for alle andre hensyn, dette pergament til lord

Evandale, for at det kan blive brugt til bedste for den retmæssige arving."

"Før skal det tilintetgøres," sagde Balfour og kastede dokumentet på de gloende kul, mellem hvilke han trådte det ned med sin støvlehæl.

Mens det røg, sammenskrumpedes og bragede i ilden, sprang Morton frem for at rive det til sig, og da Burley ville holde ham tilbage, kom de til at brydes med hinanden. Begge var stærke, men skønt Morton var den smidigste og yngste, var Balfour dog den kraftigste og afholdt ham så længe fra at frelse dokumentet, at det blev fuldstændig forkullet. Da slap de hinanden, og ophidset af striden, stirrede sværmeren på Morton med et blik, der vidnede om vanvittig hævnlyst.

"Du er kommet i besiddelse af min hemmelighed," udbrød han, "og må enten blive min eller dø!"

"Jeg foragter Eders trusler," svarede Morton, "og ynker og forlader Eder."

Men idet han vendte sig om for at gå, trådte Burley frem foran ham og skød egebulen bort fra dens støttepunkt, drog, mens den styrtede tordnende og bragende ned i afgrunden, sit sværd og råbte med en røst, der kunne måle sig med vandfaldets brølen og bulderet af den faldende eg:

"Nu må du holde stand! Kæmp, overgiv dig, eller dø!" Og stående i indgangen til hulen svang han sit dragne sværd.

"Jeg vil ikke kæmpe mod den mand, der har frelst min faders liv. Endnu har jeg ikke lært at udtale de ord: jeg overgiver mig, og mit liv vil jeg frelse, som jeg kan bedst."

Med disse ord og førend Burley fattede hans hensigt, fo'r han forbi ham og sprang med hele den ungdommelige smidighed,

han besad i en ualmindelig grad, helt over det frygtelige gab, der adskilte indgangen til hulen fra det fremspringende klippestykke på den anden side, hvor han blev stående frelst og befriet fra sin opbragte fjende. Ufortøvet klatrede han op ad skrænten og så, da han vendte sig om, Burley stå et øjeblik som lammet af forbavselse og derpå med skuffet raseris vanvid styrte ind i det indre af hulen.

Det faldt ham ikke vanskeligt at indse, at denne ulykkelige mands sind var blevet så længe omtumlet af fortvivlede anslag og pludselige skuffelser, at det var kommet ud af ligevægt, og at der nu i hans færd var en afskygning af vanvid, som ikke blev mindre slående på grund af den kraft og snedighed, hvormed han forfulgte sine overspændte planer. Morton kom snart hen til sin vejviserske, der var blevet forskrækket over egestammens fald, hvilket han skildrede som tilfældigt, hvorpå hun forsikrede ham, at hulens beboer ingen ulempe ville lide af det, da han altid var forsynet med tømmer, han kunne gøre sig en ny bro af.

Morgenens eventyr var endnu ikke forbi, for da de nærmede sig huset, udstødte den lille pige et udråb af overraskelse ved at se sin bedstemoder komme dem famlende i møde langt længere borte fra hendes hjem, end man skulle have anset hende i stand til at finde vej.

"O, sir, sir!" sagde den gamle kone, da hun hørte dem komme, "har I nogensinde holdt af lord Evandale, så hjælp nu eller aldrig! Gud være priset, fordi han lod mig beholde min hørelse, da han berøvede mig mit syn! Kom denne vej – denne vej og gå sagte. Sadl herrens hest, Peggy, og træk den forsigtigt hen bag tjørnekrattet og vent på ham."

Hun førte ham hen til et lille vindue, hvorigennem han, uden selv at blive set, kunne se to dragoner sidde ved deres morgenkrus med øl og tale ivrigt med hinanden.

"Jo mere jeg tænker over det," sagde den ene, "des mindre huer det mig, Inglis. Evandale var en god officer og soldatens ven, og skønt vi blev straffet for mytteri på Tillietudlem, så må du dog tilstå, Frank, at vi fortjente det."

"Da skal fanden tage mig, om jeg tilgiver ham!" sagde den anden, "og jeg tænker, at jeg nu kan betale ham det."

"Du bør glemme og tilgive, menneske. Det er bedst at deltage i toget med ham og de andre og forene os med de lystige højlændere. Vi har alle spist kong James' brød."

"Du er et fæ! Toget, som du kalder det, kommer ikke i stand, men er blevet opsat, fordi Halliday har set et genfærd, eller miss Bellenden fået pip eller hvad det nu er for noget dumt vrøvl, der er kommet i vejen. Sagen kan ikke holdes hemmelig i to dage til, og den fugl, som først synger om den, får belønningen."

"Det er sandt nok," svarede hans kammerat, "men vil den karl, den Basil Olifant, betale anstændigt?"

"Som en prins, menneske," sagde Inglis. "Evandale er den, han hader mest af alle, foruden at han er bange for ham på grund af en rettergangssag, og er han først ryddet af vejen, tror han, at alt vil høre ham til."

"Men vil vi også have tilstrækkelig fuldmagt og folk nok?" sagde den anden dragon. "Der er ikke ret mange her, som vil røre en hånd imod mylord, og han har måske nogle af vore egne kammerater til rygstød."

"Du er en fej tosse, Dick," svarede Inglis, "han opholder sig jo i al stilhed nede på Fairy Knowe for at undgå at vække

mistanke. Olifant er fredsdommer og tager nogle af sine egne folk, som han kan stole på, med sig. Så er der vi to, og lairden siger, at han kan få fat på en slagsbroder af en whig, ved navn Quintin Mackell, som har gammelt nag til Evandale."

"Godt, godt, du er min foresatte," sagde den menige med ægte soldatersamvittighed, "og er der noget urigtigt i det –"

"Så påtager jeg mig skylden," sagde Inglis. "Nå, et krus øl endnu, og så til Tillietudlem. – Hejda, blinde heks! Hvor pokker har den blinde heks listet sig hen?"

"Ophold dem så længe, I kan," hviskede Morton, idet han stak værtinden sin pung i hånden, "alt kommer an på at vinde tid."

Mens han derpå gik rask hen til det sted, hvor den lille pige ventede på ham med hans hest, sagde han ved sig selv:

"Til Fairy Knowe? Nej, alene ville jeg ikke kunne beskytte dem, og må ufortøvet til Glasgow. Wittenbold, som er højstbefalende der, vil beredvilligt overlade mig en afdeling af sine folk og skaffe mig bistand hos den borgerlige øvrighed. Men i forbigående kan jeg sende dem en advarsel. – Nå, Morenkop," sagde han til sin hest, idet han satte sig op på den, "i dag skal vi se, hvad dine lunger og ben duer til."

44

Ej brustne øje bort han kunne vende
Fra Emily, skønt stedse mere mat det skued hende;
Og målløs lå han der en liden stund,
Til sjælen udstridt fik og sank i blund.

– Palamon and Arcite.

Ediths ildebefindende nødsagede hende til at holde sengen den skæbnesvangre dag, da hun havde fået en så uventet rystelse ved det pludselige syn af Morton, men næste morgen sagdes hun at være så meget bedre, at lord Evandale atter besluttede at forlade Fairy Knowe. Sent om formiddagen trådte lady Emily med et påfaldende stift væsen ind i Ediths værelse og sagde, efter at de sædvanlige høflighedshilsener var udvekslet, at det ville blive en sørgelig dag for hende, selv om den ville befri miss Bellenden for en byrde.

"Min broder forlader os i dag, miss Bellenden."

"Forlader os!" udbrød Edith overrasket, "dog vel for at begive sig til sit hjem, håber jeg?"

"Jeg har grund til at tro, at han har en længere rejse for," svarede lady Emily, "der er så lidt, som kan holde ham tilbage her i landet."

"Gode Himmel," udbrød Edith, "hvorfor fødtes jeg til at blive til fordærvelse for alt mandigt og ædelt? Hvad kan der gøres for at afholde ham fra at styrte sig hovedkulds i undergang? Jeg skal straks komme ned, og sig, at jeg bønfalder ham om ikke at rejse, før jeg har talt med ham."

"Det vil være frugtesløst, miss Bellenden, men jeg skal udrette Eders ærinde," svarede lady Emily og gik lige så stiv, som hun var kommet, og meddelte sin broder, at miss Bellenden befandt sig så vel, at hun agtede at komme ned, før han rejste. "Udsigten til snart at blive befriet for din nærværelse," sagde hun spotsk, "har formodentlig virket helbredende på hendes rystede nerver."

"Du er uretfærdig, søster," sagde lord Evandale, "om ikke misundelig."

"Uretfærdig er jeg måske, Evandale, men jeg vil ikke have drømt om," svarede hun, skottende til et spejl, "at jeg uden bedre føje kunne være blevet anset for misundelig. Men lad os gå ind til den gamle frue i den anden stue, hvor hun tilbereder et måltid, der vil have været tilstrækkeligt til din hele eskadron, mens du havde en."

Lord Evandale gik stiltiende ind i dagligstuen med hende, da han vidste, at det ikke kunne nytte at modsige hendes fordomme og krænkede stolthed, og de fandt bordet fuldt af forfriskninger, som var ordnet under lady Margarets omhyggelige tilsyn.

"I kan knapt siges at have spist frokost i dag, mylord Evandale, og kan gerne, før I rider, nyde en lille forfriskning, således som dette ringe hus, hvis beboere står i så stor gæld til Eder, kan byde Eder den i dets nuværende omstændigheder. For mit vedkommende kan jeg nok lide at se unge mennesker tage sig en styrkning, før de rider ud for at adsprede sig eller varetager deres forretninger, og det sagde jeg også til Hans allernådigste Majestæt, da han i det nådens år sekstenhundrede og enoghalvtreds spiste frokost på Tillietudlem, hvortil det

behagede Hans allernådigste Majestæt at svare, mens han med det samme tømte en flaske rhinskvin på min sundhed: "I taler som et højlandsk orakel, lady Margaret!" Disse var Hans Majestæts egne ord, så at Eders Herlighed kan se, at jeg har god hjemmel for at nøde unge mennesker til at spise og drikke."

Det er begribeligt nok, at meget af den gode frues tale undgik lord Evandales øren, som var beskæftiget med at lytte efter miss Ediths lette trin, men hvor naturlig hans åndsfraværelse ved denne lejlighed end var, skulle den dog komme ham såre dyrt at stå. Mens lady Margaret spillede den forekommende værtinde, en rolle, der var hendes glæde, og hvori hun udmærkede sig, blev hun afbrudt af John Gudyill, der med den sædvanlige talemåde, når en underordnet skal meldes hos en husmoder, sagde, "at der var én, som ønskede at tale med Hendes Nåde."

"En? Hvad for en? Har han intet navn? I taler, som om jeg holdt åben bod og måtte komme, når den første, den bedste fløjtede."

"Jo, han har rigtig nok et navn," svarede John, "men Eders Nåde kan ikke lide at høre det."

"Hvem er det da, I tosse?"

"Det er Kalve-Gibbie, Eders Nåde," svarede John i en tone, der var nær ved at overskride den sømmelige ærbødighed, han stundom i tillid til sine fortjenester som en gammel husets tjener og sin trofasthed imod det i dets modgang kunne tillade sig at glemme, "det er Kalve-Gibbie, siden Eders Nåde endeligt vil vide det, som nu vogter Edie Henshaws køer ved enden af broen og i sin tid var Gåse-Gibbie på Tillietudlem og gik til mønstringen og –"

"Ti stille, John," sagde den gamle dame og rejste sig med værdighed, "det er højst uforskammet af dig at tro, at jeg vil tale med en sådan person. Han kan sige dig eller mistress Headrigg sit ærinde."

"Men det vil han ikke, mylady, han siger, at den, der sendte ham herhen, pålagde ham at få Eders Nåde selv eller lord Evandale i tale. Han ved ikke rigtigt hvem. Sandt at sige, er han ikke ædru, men selv om han også var det, er han jo ikke rigtig klog."

"Så vis ham bort," sagde lady Margaret, "og sig, at han kan komme igen i morgen, når han har sovet sin rus ud. Han er formodentlig kommet for som et forhenværende tyende at bede nu en almisse."

"Det er rimeligt nok, mylady, for han er så pjaltet, den stakkel."

Gudyill gjorde endnu et forsøg på at komme til kundskab om Gibbies ærinde, hvilket rigtignok var af yderste vigtighed, eftersom det bestod i, at han skulle bringe lord Evandale nogle linjer, hvori Morton underrettede ham om den fare, for hvilken Basil Olifants ænker udsatte ham, og opfordrede ham til enten øjeblikkeligt at flygte eller at komme til Glasgow og overgive sig, da han der kunne sikre ham beskyttelse. Denne i hast skrevne billet havde han betroet Gibbie, som han havde truffet ved broen med hans hjord, samtidig med, at han havde understøttet sit ønske om, at den ufortøvet måtte blive bragt den, til hvem den var bestemt, med et par dalere.

Men det stod skrevet i skæbnens bog, at Gåse-Gibbies virksomhed, hvad enten det nu var som sendebud eller som krigsmand, skulle berede familien fra Tillietudlem sorg, for

uheldigvis havde han tøvet så længe i kroen for at prøve, om hans afsenders penge var ægte, at da han kom til Fairy Knowe, var den smule forstand, naturen havde givet ham, fuldstændig druknet i øl og brændevin, og i stedet for at spørge efter lord Evandale, forlangte han at komme til at tale med lady Margaret, hvis navn hans øre var mere fortroligt med, men da det nægtedes ham at komme ind til hende, ravede han bort uden at have afgivet brevet og efterkom således på en forkert måde Mortons pålæg i det eneste punkt, hvori det ville have været godt, om han var afveget fra det.

Få minutter efter at han var gået, trådte Edith ind i værelset, hvor lord Evandale og hun mødtes. Med en gensidig forlegenhed, som lady Margaret, der kun i almindelighed vidste, at deres forening var blevet udsat på grund af Ediths ildefindende, antog for en bruds og brudgoms undselighed, hvorfor hun for at gøre dem mere utvungne, begyndte at tale til lady Emily om forskellige emner, og i samme øjeblik fremmumlede Edith mere end hun hviskede en anmodning til lord Evandale om at tale med ham. Han bød hende sin arm og førte hende ind i det lille forværelse, der, som vi tidligere har sagt, stødte til dagligstuen. Her satte han hende i en lænestol og ventede, efter selv at have taget plads, på, at samtalen skulle begynde.

"Jeg er inderligt bedrøvet, mylord," var de første ord, hun var i stand til at fremføre, og det endda kun med møje, "og jeg ved knapt, hvad jeg vil sige, eller hvorledes jeg skal sige det."

"Har jeg nogen del i at volde Eder uro," sagde lord Evandale mildt, "vil I snart, Edith, være befriet fra den."

"Har I da besluttet, mylord," svarede hun, "at iværksætte dette fortvivlede foretagende med fortvivlede mænd, og det til trods for Eders egen bedre fornuft, Eders venners bønner og den næsten uundgåelige undergang, der åbner sig gabende foran Eder?"

"Tilgiv mig, miss Bellenden, ikke engang Eders ængstelse for mig kan holde mig tilbage, når æren kalder. Mine heste er allerede sadlede, mine tjenere færdige, og løsenet til opstanden vil blive givet, så snart jeg kommet til Kilsythe. Kalder min skæbne mig, vil jeg ikke flygte for den. – Det vil være noget," tilføjede han, idet han greb hendes hånd, "at dø Eders medlidenhed værdig, da jeg ikke kan vinde Eders kærlighed."

"O bliv, mylord!" sagde Edith i en tone, som gik ham til hjertet: "Tiden vil måske opklare den sælsomme omstændighed, der har rystet mig så stærkt; mine oprørte nerver vil måske genvinde deres ro. O styrt Eder ikke i død og undergang! Fortsæt som hidtil at være vor støtte og håb alt af tiden."

"Det er for sent, Edith," svarede lord Evandale, "og det vil være højst uædelt af mig, om jeg ville føre mig Eders varme og venlige følelser for mig til nytte. Jeg ved, at I ikke kan elske mig; en nervøs lidelse, der er stærk nok til at fremmane synet af en fraværende eller en død, vidner om en forkærlighed, der er for mægtig, til at den kan vige for venskab og taknemmelighed alene. Men selv om det forholdt sig anderledes, er terningen nu kastet."

Mens han sagde disse sidste ord, kom Cuddie farende ind med rædsel og hastværk malede i sit ansigt.

"O skjul Eder, mylord! De har besat udgangene fra gården," udbrød han.

"De? Hvem?" spurgte lord Evandale.

"En flok ryttere under anførsel af Basil Olifant," svarede Cuddie.

"O skjul Eder, mylord!" gentog Edith med kvidefuld smerte.

"Nej, ved Himlen, det vil jeg ikke!" svarede lord Evandale. "Hvilken ret har den skurk til at anholde eller standse mig? Jeg vil bane mig vej, om han så havde et helt regiment med sig! Sig Halliday og Hunter, at de skal trække hestene frem. – Og nu farvel, Edith!"

Han trykkede hende i sine arme og kyssede hende ømt, hvorpå han løsrev sig fra sin søster, der sammen med lady Margaret søgte at holde ham tilbage, styrtede ud og satte sig til hest.

Alt kom i forvirring; kvinderne skreg og ilede forfærdede til vinduerne i husets forside, hvorfra de kunne se en lille hob ryttere, af hvilke kun to syntes at være krigsfolk. De holdt på den åbne plads udenfor Cuddies hus nedenfor opkørslen til gården og viste stor forsigtighed med at nærme sig den, som om de ikke rigtig vidste, hvor stærkt den var besat.

"Han kan undkomme! Han kan undkomme!" sagde Edith. "O gid han vil følge bivejen!"

Men fast besluttet på at trodse en fare, som hans høje mod undervurderede, befalede lord Evandale sine tjenere at følge sig og red roligt ned ad opkørslen. Gamle Gudyill løb bort for at væbne sig, og Cuddie snappede en bøsse, som opbevaredes til husets beskyttelse, og fulgte, skønt til fods, bagefter lord Evandale. Forgæves trak hans hustru, der var ilet til ved anskriget, ham i skøderne og truede ham med døden ved sværd eller strikke, fordi han blandede sig i andre folks sager.

"Hold din mund, dit fæ!" sagde Cuddie, "og er det ikke bredt skotsk, så ved jeg ikke, hvad der er det. Er det andre folks sag at se lord Evandale blive myrdet lige for mine øjne?" Og dermed gik han ned ad opkørslen, men da han undervejs kom i tanker om, at han udgjorde hele fodfolket, eftersom John Gudyill ikke havde vist sig, tog han en fordelagtig stilling bag hækken, pikkede sin flintesten, spændte sin hane og stod, sigtende længe på laird Basil, som han kaldtes, rede til kamp.

Da lord Evandale kom til syne, spredte Olifants folk sig lidt, som om de ville omringe ham, hvorimod deres anfører blev holdende stille sammen med tre andre mænd, af hvilke de to var dragoner og den tredje, efter hans påklædning og hele ydre at dømme landmand, og alle var de godt bevæbnede. Men denne tredje mands svære skikkelse, barske træk og bestemte væsen gav ham udseende af at være den farligste i den hele hob, og enhver, der havde set ham før, ville ikke have haft vanskelighed ved i ham at genkende Balfour fra Burley.

"Følg mig," sagde lord Evandale til sine tjenere, "og modsætter man sig os med magt, så gør som jeg."

Med disse ord nærmede han sig i kort galop Olifant, og ville allerede til at spørge denne, hvorfor han således havde besat vejen, da Olifant i det samme råbte: "Skyd den forræder!" hvorpå de alle fire afskød deres karabiner på den ulykkelige adelsmand. Han vaklede i sadlen, førte sin hånd hen mod hylsteret og tog en pistol op af det, men faldt, ude af stand til at løsne den, dødelig såret af hesten. Hans tjenere havde lagt an med deres karabiner, og Hunter skød på lykke og fromme, men Halliday, der var en uforfærdet karl, tog sigte på Inglis og skød ham ihjel på stedet. I samme øjeblik hævnede et skud fra den

anden side af hækken endnu kraftigere lord Evandale, idet kuglen traf Basil Olifant midt i panden, så at han styrtede livløs til jorden, og forbavsede over det i så kort tid anrettede nederlag, syntes hans ledsagere at være mest tilbøjelige til at forholde sig uvirksomme, indtil Burley, hvis blod var kommet i kog ved kampen, udbrød: "Ned med midianiterne!" og angreb Halliday med sværdet i hånden. I det samme hørtes der hovslag, og en hob ryttere, der hurtigt nærmede sig ad vejen fra Glasgow, indfandt sig nu på den skæbnesvangre valplads. Det var udenlandske dragoner under den hollandske oberst Wittenbold, der blev ledsaget af Morton og en fredsdommer.

En hastig opfordring til overgivelse i Guds og kong Williams navn blev efterkommet af alle, undtagen af Burley, som vendte sin hest og forsøgte at undvige. Flere dragoner forfulgte ham på deres officers befaling, men da han var godt ridende, syntes kun de to forreste at vinde ind på ham. Han vendte sig roligt to gange om og skilte sig ved først at løsne den ene og derpå den anden af sine pistoler ved den ene af sine forfølgere ved at såre ham dødeligt og ved den anden ved at skyde hans hest, hvorpå han fortsatte sin flugt til Bothwell Bro, men traf der til sit uheld porten lukket og besat. Efter at være vendt om derfra, tyede han hen til et sted, hvor det syntes muligt at komme over floden, og styrtede sig i den, mens kuglerne fra hans forfølgeres pistoler og karabiner peb ham om ørene. To kugler ramte ham, da han var kommet over midten af strømmen, og da han mærkede, at han var farligt såret, drejede han sin hest ude i vandet og vendte tilbage til den flodbred, hvorfra han var kommet, idet han slog ud med hånden som for at tilkendegive, at han overgav sig. Rytterne holdt derfor op at skyde og afventede hans

tilbagekomst, mens to af dem red et lille stykke ud i vandet for at gribe og afvæbne ham. Men da viste det sig, at han pønsede på hævn og ikke på frelse, for idet han nærmede sig de to dragoner, samlede han alle de kræfter, han havde tilbage, og gav den ene et sådant hug i hovedet, at han tumlede af hesten. Den anden dragon, der var en kraftig mand, havde imidlertid lagt hånd på ham, og til gengæld greb Burley ham i struben, ligesom en døende tiger griber sit bytte, og under den derved opståede kamp styrtede begge hovedkulds ned i floden og blev revet bort af strømmen. Deres vej kunne spores på det blod, der boblede op på overfladen. De sås to gange at komme frem, hollænderen anstrengte sig for at svømme, og Burley klyngede sig således til ham, at det åbenbart var hans ønske, at de begge skulle omkomme. Deres lig blev bragt i land en fjerdingvej længere nede ad floden, og da det ville have været umuligt at få Burleys hænder løse, uden at have hugget dem af, blev de begge lagt i en i hast opkastet grav, som endnu betegnes ved en plump sten og en endnu plumpere indskrift.

[Venlige læser, jeg har anmodet min hæderlige ven, Peter Proudfoot, en omvandrende købmand, der dér er kendt af mange her i landet for sin ærlige og redelige handel med musselin og kammerdug, såvel som med isenkram, på hans næste vandring der i egnen at skaffe mig en genpart af den ovenmeldte gravskrift. Ifølge hans meddelelse, hvis rigtighed jeg ikke har grund til at nære tvivl, lyder den således:

Her ligger begravet en hellig mand,
John Burley fra Balfour så kaldtes han.
For den hellige pagt og covenant
Så djærvt han stred, jeg siger for sandt,
Og på Magus Hede i Fife han vog
James Sharpe, det lede forræderdrog.
Hollænderhænder ham hugged og skød,
Og i Clyde her tæt ved han fandt sin død.]

Mens den barske sværmers sjæl svævede bort til det sted, hvor den skulle kræves til regnskab, befriedes ligeledes den gæve og højsindede lord Evandales. Ved at se, hvorledes han var faren, var Morton sprunget af hesten for at yde sin døende ven al den bistand, der stod i hans magt, og han genkendte ham også, for han trykkede hans hånd og tilkendegav, da han ikke kunne tale, sit ønske om at blive båret op på gården, hvilket skete med al mulig forsigtighed, og snart var han omgivet af sine klagende venner. Men lady Emilys larmende sorg blev i styrke langt overgået af Ediths tavse smerte. Hun lagde end ikke mærke til Mortons nærværelse, men holdt sig bøjet over den døende, og erfarede først, at skæbnen, der fjernede en trofast elsker, havde ligesom kaldt en anden frem af graven, da lord Evandale, efter at have grebet deres hænder og trykket dem kærligt, lagde dem sammen, løftede sit åsyn, ligesom for at bede velsignelse over dem, og sank tilbage og i det næste øjeblik opgav sin ånd.

Slutning

Jeg havde besluttet at unddrage mig arbejdet med et slutningskapitel og lade læserens indbildningskraft udmale de foranstaltninger, som nødvendigvis måtte finde sted efter lord Evandales død, men da jeg vidste, at der mangler hjemmel for en fremgangsmåde, som måske kunne være bekvem for både læsere og samlere, tilstår jeg, at jeg følte mig stedt i en slem forlegenhed, indtil jeg heldigvis beæredes med en indbydelse til at drikke te hos miss Martha Buskbody, en ung dame, der i omtrent fyrretyve år har ernæret sig ved at sy modepynt i Gandercleugh og omegn. Da jeg kendte hendes smag for fortællinger af den slags, bad jeg hende løbe disse ark igennem om formiddagen, før jeg gjorde hende min opvartning, og oplyse mig om de erfaringer, hun måtte have indhentet ved at have gennemlæst det hele forråd i tre lejebiblioteker i Gandercleugh og de to nærmeste købstæder. Da jeg med bankende hjerte indfandt mig hos hende om aftenen, fandt jeg hende meget tilbøjelig til at udtale sig rosende.

"Jeg er ikke blevet mere grebet," sagde hun, og tørrede sine brilleglas, "af nogen roman, undtagen af fortællingen om Jemmy og Jenny Jessamy, der rigtig nok er det mest rørende, man kan tænke sig, men Deres tanke om at udelade en udtrykkelig slutning er aldeles upassende. De må gerne pirre vore nerver så meget, De vil, i fortællingens løb, men De bør aldrig, med mindre De besidder et snilde som forfatteren til

Julia de Roubigné, lade enden være alt for mørk. Vis os et solglimt i det sidste kapitel. Det er uundgåeligt nødvendigt."

"Intet ville være lettere for mig, madame, end at efterkomme Deres pålæg, da de personer, for hvilke De har haft den godhed at fatte deltagelse, virkelig levede længe og lykkeligt og fik sønner og døtre."

"De behøver ikke, sir," sagde hun med en lille tilrettevisende rysten på hovedet, "at udbrede Dem udførligt over deres ægteskabelige glæder, men hvad er der i vejen for at vise os et glimt af deres fremtidige lyksalighed?"

"Det kan ikke være undgået Deres opmærksomhed, madame," sagde jeg, "at ethvert bind af en fortælling bliver mindre og mindre tiltrækkende, jo mere forfatteren nærmer sig enden, ganske som Deres te, skønt den er en fortræffelig pekoe, nødvendigvis er tyndest og flovest i den sidste kop, og ligesom jeg mener, at denne ingenlunde forbedres af den vamle masse af halvt opløst sukker, der ligger på bunden af den, således holder jeg også på, at en historie, der allerede er begyndt at blive kedelig, kun dårligt holdes oppe ved en skildring af omstændigheder, som enhver læser må have forudset, om forfatteren også har prydet den med alle sprogets blomster."

"Det har intetsteds hjemme, mr. Pattieson," fortsatte damen. "De har, hvis jeg tør udtrykke mig således, flikket slutningen af Deres fortælling sammen på en højst ilfærdig og kejtet måde, og jeg skulle i mit fag have snakket ordentligt med den yngste lærling, der havde leveret et så grimt og klodset stykke arbejde fra sig. Og afsoner De ikke denne grove fejl ved at fortælle os alt om Mortons og Ediths giftermål og om, hvad der blev af alle de andre personer i fortællingen, lige fra lady Margaret til Gåse-

Gibbie, kan jeg forsikre Dem, at De ikke vil blive anset for at have løst Deres opgave som De burde."

"Nu vel, madame," svarede jeg, "mit stof er så righoldigt, at jeg tror at kunne tilfredsstille Deres nysgerrighed, med mindre den vil nedlade sig til de aller ubetydeligste omstændigheder."

"For det første altså," sagde hun, "for det er det vigtigste – kom lady Margaret igen i besiddelse af sin formue og sin herregård?"

"Ja, madame, og det på den letteste måde af verden, nemlig som arving efter sin værdige fætter, Basil Olifant, der døde uden at have gjort testamente, og således ved sin død ikke alene tilbagegav, men endog forøgede hendes formue, som han i levende live havde forfulgt med det mest indgroede had. Efter at være blevet genindsat i sin værdighed, blev John Gudyill vigtigere end nogensinde før, og Cuddie tiltrådte med henrykkelse dyrkningen af Tillietudlems marker og beboelsen af sit første hus. Men på grund af sin karakters snu forsigtighed hørtes han aldrig at prale af at have løsnet det heldige skud, der havde genindsat hans frue og ham i deres tidligere boliger.

'I grunden,' sagde han til Jenny, der var hans eneste fortrolige, 'var gamle Basil Olifant dog myladys fætter og en fornem herre, og skønt han handlede mod loven, efter hvad jeg har hørt, ved ingen arrestbefaling at fremvise og ikke opfordre lord Evandale til at overgive sig, og jeg ikke bryder mig mere om at have skudt ham, end jeg ville bryde mig om at have skudt en urhane, er det dog ligeså godt at holde ren mund om det.'

Og ikke alene gjorde han dette, men styrkede samtidig snedigt et rygte om, at det var gamle Gudyill, der havde øvet denne bedrift, hvilket indbragte ham mangen dram hos den

gamle kældermester, der i modsætning til Cuddie var langt tilbøjeligere til at overdrive end til at fortie sine manddomsgerninger. – Den blinde enke forsørgedes på bedste måde såvel som den lille pige, der havde vist vej til vandfaldet, og –"

"Men hvad vedkommer alt dette giftermålet, hovedpersonernes giftermål?" afbrød miss Buskbody mig, idet hun pikkede utålmodigt på sin snustobaksdåse.

"Mortons og miss Bellendens bryllup udsattes flere måneder, da de anlagde dyb sorg i anledning af lord Evandales død. Derpå blev de gift."

"Dog ikke uden lady Margarets samtykke, vil jeg håbe, sir?" sagde min fagre kunstdommerske. "Jeg kan godt lide de bøger, der indpræger unge personer sømmelig ærbødighed for deres forældre. I en roman kan de unge forelske sig uden deres minde, da det er nødvendigt til at forvikle historien, men til sidst bør de altid have deres samtykke. Endog gamle Delville erkendte Cecilie som svigerdatter, skønt hendes fader var af lav byrd."

"Og således, madame," svarede jeg, "lod også lady Margaret sig overtale til at give Morton sit minde, skønt hans fader, den gamle covenanter, i nogen tid var hende en slem torn i øjet. Men Edith var hendes eneste håb og hun ønskede at se hende lykkelig, og Morton eller Melville Morton, som han hyppigere kaldtes, stod så højt i verdens agtelse og var samtidig i alle andre henseender et så ønskeligt parti, at hun tilsidesatte sin fordom og trøstede sig med at huske på, at ægteskaber knyttes af skæbnen, hvilket hun sagde, at Hans allernådigste Majestæt kong Charles den Anden, højsalig ihukommelse, selv havde sagt

til hende, da hun havde vist ham et billede af sin bedstefader Fergus, tredje jarl af Torwood, som havde været sin tids smukkeste mand, og et andet af hans anden hustru, grevinde Jane, der havde været pukkelrygget og kun haft et øje. Den ytring, sagde hun, havde Hans Majestæt ladet falde en mindeværdig formiddag, da han havde nedladt sig til at indtage sin frokost –"

"Ja," sagde miss Buskbody, "når hun havde en sådan hjemmel for at samtykke i en mesalliance, var der intet mere at sige. Men hvad blev der af den gamle mrs. – hvad var det nu hun hed? Husholdersken?"

"Mrs. Wilson, madame," Svarede jeg. "Hun var måske den lykkeligste af dem alle, for en gang om året, og ikke mere, spiste mr. og mrs. Melville Morton i den store panelerede sal med højtidelig pomp, idet alle tapeter var hængt op, tæppet lagt på gulvet og de vældige messinglysestager sat på bordet, omgivet med laurbærblade. Salens istandsættelse til denne årlige fest optog hendes tanker i seks måneder før festen fandt sted, og at bringe tingene i orden igen beskæftigede gamle Alison i de andre seks, så at en eneste glædesdag gav hende fuldt op at bestille hele året rundt."

"Og Niel Blane?" spurgte miss Buskbody.

"Opnåede en høj alder, drak ale og brændevin med gæster af alle trosbekendelser, spillede whigske eller jakobitiske melodier, ligesom det bedst behagede hans kunder, og efterlod sig, da han døde, så mange penge, at Jenny blev gift med en selvejergårdmand."

"Men Gåse-Gibbie, sir?" fortsatte min udholdende veninde, "Gåse-Gibbie, hvis virksomhed som bud fik så vigtige følger for

personerne i fortællingen?"

"Betænk, bedste miss Buskbody – undskyld denne fortrolige tiltale – betænk dog, at ikke engang Scheherazade, denne kejserinde for alle fortællersker, kunne bevare hver enkelt omstændighed i sin hukommelse. Jeg er ikke fuldkommen sikker på, hvilken skæbne Gåse-Gibbie fik, men er tilbøjelig til at tro, at han var den samme som en vis Gilbert Dudden, også Kalve-Gibbie kaldet, der blev pisket gennem Hamilton som hønsetyv."

Miss Buskbody satte nu sin venstre fod på kamingærdet, kastede sit højre ben over sit knæ, lagde sig tilbage i lænestolen og så op mod loftet. Ved at se hende så tankefuldt stemt antog jeg, at hun pønsede på et yderligere krydsforhør, og tog derfor min hat og skyndte mig at sige hende god nat, før kritikkens dæmon havde forsynet hende med nye spørgsmål, og idet jeg takker dig, venlige læser, for den tålmodighed, der har ført dig så langt, tager jeg mig den frihed ligeledes at trække mig foreløbigt tilbage fra dig.

Om "De skotske presbyterianere"

Forfatter: Walter Scott (1771-1832).
Org.udgave: *Old Mortality.* i *Tales of My Landlord*, Blackwood, Edinburgh 1816.
Denne udgave baseret på: *De skotske Presbyterianere. En Fortælling af Walter Scott.* Oversat fra Engelsk af L. Moltke. P. G. Philipsens Forlag, København 1870.
Oversætter: Ludvig Moltke (1805-1872).
Redigeret af: Vivi N. Jensen.
Forside: Efter illustration af Joseph Ratcliffe Skelton (1865-1927) til Henrietta Marshall: *Scotlands Story*: *A Covenanters' Conventicle* (1907).

ISBN 978-87-7979-861-8

2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-254-8 (Ølstykke 2012).

© 2023 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1: **Stenene fra Cairngorm:** En slags krystaller, som findes i Invernesshire og er blevet kaldt skotske topaser

Note 2: Hertugen af Monmouth var Charles II.s uægte søn og gift med en datter af det skotske hus Buccleugh. Han blev senere henrettet af sin farbroder, James II efter at have gjort et mislykket forsøg på at bemægtige sig tronen. *Overs.anm.*

Note 3: **Grassmarket:** Den daværende retterplads i Edinburgh

Note 4: Et sådant svar blev virkelig givet af John Mitchell, da han blev underkastet støvlen, fordi han havde forsøgt at snigmyrde ærkebiskop Sharpe.

Note 5: **Slaget ved Seneff:** I august 1674. Claverhouse udmærkede sig meget i dette slag og blev udnævnt til kaptajn